هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

١١٣

ساڵی/ ٢٠٢٠ – بەرگی سەدو سێزدە

چاپی یەکەم/ ساڵی ٢٠٢٢

پێڕیست

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (١٣) خولی پێنجەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە ٢٠٢٠/١/١٢ ل ٥
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (١٤) خولی پێنجەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە ٢٠٢٠/١/١٣ ل ٢١٧
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (١٥) خولی پێنجەمی هەڵبژاردن – پێنج شەممە ٢٠٢٠/١/١٦ ل ٤٢٣
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (١٦) خولی پێنجەمی هەڵبژاردن – پێنج شەممە ٢٠٢٠/١/٢٣ ل ٤٦٣
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (١٧) خولی پێنجەمی هەڵبژاردن – پێنج شەممە ٢٠٢٠/١/٣٠ ل ٤٧٥

پاش پشوو

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان یارمەتیمان بدەن، دانیشتنەکەمان دەست پێ دەکەینەوە، زۆر بە گەرمی بەخێرهاتنی بەڕێزان وەزیرە بەڕێزەکان و سەکۆی دیوان، سکرتێری ئەنجومەنی وەزیران، بەڕێز وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان، هەموو ئامادەبووانی ئازیز، وەکیل وەزیرەکان، ستافەکانیان بە گەرمی بەخێرهاتنیان دەکەین، ئێستا دەست دەکەین بە جێ بەجێ کردنی بڕگەی سێیەمی بەرنامەی کارەکەمان کە بریتیە لە خوێندنەوەی دووەمی پرۆژە یاسای چاکسازی لە خانەنشینی و مووچە و دەرماڵە و بەخشین و ئیمتیازاتەکانی تر بە پێی حوکمی ماددەکانی تری (٨٧ و ٨٨ و ٨٩ و ٩٢) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان - عیراق، بۆ ئەم مەبەستەش داوا لە بەڕێزان سەرۆك و جێگری لیژنە تایبەتمەندەکان دەکەین بێنە سەر مەنەسەکە و بێنە شوێنی خۆیان، ئەوەندەی کە جێگایان دەبێتەوە، ئەولەویەت بۆ سەرۆکەکانە دواتر دەتوانن جێگرەکان ئەگەر جێگا بووەوە ئەوانیش کەرەمکەن و دابنیشن، بەڵێ بەڕێزان ئاماژە بە ماددەی ٨٧ لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان، خوێندنەوەی دووەم بە خوێندنەوەی دەقی پرۆژە پێشنیازەکە دەست پێ دەکات، دواتر ڕاپۆرتی لیژنەی تایبەتمەند دەخرێتەڕوو، فەرموون بەڕێزان، دەقی پرۆژەکە وەك چۆن لە حکومەتەوە هات بوو بیخوێننەوە.

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرۆژە یاسای ساڵی ٢٠١٩ چاکسازی لە خانەنشین و مووچە و دەرماڵە و بەخشین لە ئیمتیازاتەکانی دیکە لە هەرێمی کوردستان - عیراق

بەشی یەکەم/

ئامانجەکانی یاساکە

ماددەی/١

١- بەرجەستە کردنی بنەماکانی یەکسانی و دادپەروەری و شایستە بوون لە خەرجی، لە خەرج کردنی مووچە و دەرماڵە و بەخشین و ئیمتیازاتەکان لە هەرێمی کوردستان و نەهێشتنی سوودمەندبوونی نا شایستە لە بووجەی گشتی و ڕێ گرتن لە بەهەدەردانی سامانی گشتی.

٢- بە دامەزراوەیی کردن و یەکخستنی بەڕێوبەرایەتی فەرمانگە و یەکە جیاجیاکانی خانەنشین لە بواری شارستانی و سەربازی و هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ لە یەك دەستەی خانەنشینی نیشتمانی لە هەرێمی کوردستان.

٣-	چالاك كردن و پێوانەكردنی دارایی سەندوقی خانەنشین و ڕێ گرتن لە هەر خەرجیەك لەسەر سەندوقەكە جگە لەو مەبەستانەی لە یاسای خانەنشینی كارپێكراو لە هەرێم ئاماژەیان پێكراوە.

٤-	ڕێكخستنەوەی خانەنشینی خاوەن وەزیفە باڵاكان و پلە تایبەتەكان لەسەر بنەمایەكی تەمەن و بڕوانامە و ساڵانی خزمەت.

بەشی دووەم

بواری خانەنشینی

ماددەی/٢

١-	یەكخستنی خانەنشینی ئەوانەی كە لە خوارەوە ئاماژەیان پێدراوە لە ڕووی مەرج و پێداویستیەكانی خانەنشین بوون بە هەمان مەرج و پێوەرەكانی خانەنشینی فەرمانبەران لە پلە گشتیەكانی وەزیفە لەسەر میلاكی شارستانی سەربازی هێزەكانی ئاسایشی ناوخۆ، سەرۆكی هەرێم، سەرۆكی پەرلەمان، سەرۆكی ئەنجومەنی وەزیران، جێگرەكانیان، ئەندامانی پەرلەمان و وەزیرەكان و ئەوانەی بە پلەی ئەوان و بریكارەكانی وەزارەت ئەوانەی بە پلەی ئەوانن، ئەوانەی مووچەی بریكاری وەزیر وەردەگرن و خاوەن پلە تایبەتەكان و بەڕێوبەرە گشتیەكان و ئەوانەی بە پلەی بەڕێوبەری گشتی، ئەوانەی مووچەی بەڕێوبەری گشتی وەردەگرن، سەرۆك و ئەندامانی ئەنجومەنی پارێزگاكانی هەرێم و گشت ئەو كەسانەی كە بە پێی خشتەی كارپێكراو مووچە لە هەرێمی كوردستان، مووچە و دەرماڵەی هەردوو پلە باڵای (أ وب) وەردەگرن لە سەر میلاكی شارستانی، سەربازی هێزەكانی ئاسایشی ناوخۆ.

٢-	مووچەی خانەنشینی هەژمار دەكرێت بۆ هەژمارپێدراوان لە بڕگەی یەكەمی ئەم ماددەیە بەم شێوەیەی خوارەوە:

١/ ٢٥% ی لە كۆی گشتی دوا مووچە و دەرماڵەی ئەوانەی لە كاتی خزمەت دا وەری دەگرن، ڕێژەی (٥،٢% دوو و نیو لە سەد) لە كۆی دوا مووچە دەرماڵە ئەوەی لە كاتی خزمەت دا وەری دەگرن دەخرێتە سەر مووچەی خانەنشینی بۆ هەر ساڵێكی خزمەت.

٣-	شایستەی مووچەی خانەنشین نابێت لەڕێژەی ٧٠% تێ پەڕێت لە كۆی گشتی دوا مووچە و دەرماڵە و ئەوەی لە كاتی خزمەت دا وەری دەگرێت.

٣ ـ ئەوانەی لە بڕگەی یەكەمی ئەم ماددەیە ئاماژەیان پێدراوە و پێشتر فەرمانبەری حكومەت بوون، كە دەگەڕێنەوە بە ئارەزوومەندانە بۆ سەر وەزیفەكانیان دەست لە كاركێشانەوەیان هەڵدەوەشێتەوە و ڕاژەكانیان بۆ هەژمار دەكرێ بۆ مەبەستی سەر مووچە و پلە بەرز كردنەوە و خانەنشینی لایەنی پەیوەندار پابەند دەبێ بە دابین كردنی پلەی پێویست بۆیان و سەرپشك دەبن لەوەرگرتنی مووچەی خانەنشینی دیاری كراو لە بڕگەی دووەمی ئەم ماددەیە یان مووچەی وەزیفەی پێشووی كە دووبارە گەڕاوەتەوە سەری.

٤- هەژمارکردنی ماوەی خزمەتی خولی پەرلەمانی بۆ هەموو مەبەستەکانی سەر مووچە و بەرزکردنەوەی پلەی خانەنشینی بۆ ئەو پەرلەمانتارانەی بە ئارەزوومەندانە دەگەڕێنەوە بۆ سەر وەزیفەکانیان.

٥- ئەحکامەکانی ئەم ماددەیە ئەو پۆست و وەزیفانە ناگرێتەوە کە بە پێی یاسا بەرکارەکان لە هەرێمی کوردستان مافی خانەنشین بوون دەستەبەر ناکەن لەم پۆستانەدا.

٦- ڕاستکردنەوەی مووچەی خانەنشینی ئەو کەسانەی کە لە بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە ئاماژەیان پێدراوە کە بە پلەی بەرزتر لە پلەی وەزیفی شایستەی خۆیان لە پێش جێ بەجێ کردنی ئەم یاسایە خانەنشین کراون بۆ ئەو مووچەی خانەنشینیەی کە شایستەی دەبن بە پێی هاتوو لە بڕگەی دووی ئەم ماددەیە.

٧- حوکمەکانی ئەم ماددەیە هەموو ئەو کەسانە دەگرێتەوە کە لە بڕگەی یەکەمی سەرەوەی ئەم ماددەیە ئاماژەیان پێدراوە، لە پێش بەرکاربوونی ئەم یاسایە خانەنشین بوون و پێویستە خۆیان بگونجێنن لەگەڵ ئەحکامەکانی ئەم یاسایە، بۆ ئەوانەشیان کە خزمەتی خانەنشینیان نەگەیشتووەتە (١٥) ساڵ ئەوا تاوەکو (٣) ساڵ دەخرێتە سەر خزمەتەکەیان بۆ ئەوەی بگەنە تەمەنی خانەنشینی.

ماددەی/٣

فەرمانبەر بەو پێناسەیەی لە یاسای خانەنشینی یەکگرتووی بەرکار لە هەرێم هاتووە بە وانەشەوە کە لە بڕگەی یەکەم و دووەمی ئەم یاسایە ئاماژەیان پێدراوە و شایستەی مووچەیەکی خانەنشینی دەبن ئەگەر خزمەتی خانەنشینیان لە ١٥ ساڵ کەمتر نەبێت، ئەو مووچەی خانەنشینیەیان بۆ خەرج ناکرێت تاوەکو ٤٥ ساڵ لە تەمەنیان تەواو نەکردبێ لە هەموو حاڵەتێك دا هیچ مووچەیەکی خانەنشینیان بۆ ماوەی پێش تەواو کردنی ئەم تەمەنە بۆ خەرج ناکرێ جگە لە حاڵەتەکانی مردن یان شەهید بوونی یان خانەنشین بوون بەهۆکاری تەندروستی، ئەو حاڵەتانەی دیکە بەدەرکردن کە لە یاسای خانەنشینی بەرکار داهاتووە.

ماددەی/٤

هەڵوەشاندنەوەی بەڕێوبەرایەتی گشتی خانەنشینی لەسەر میلاکی وەزارەتی دارایی و ئابووری هەرێم هاتووە لە ماددەی ١٢ لە یاسای وەزارەت ژمارە ٥ ی ساڵی ٢٠١٠ دامەزراندنی دەستەی خانەنشینی نیشتمانی هاتووە لە یاسای خانەنشینی یەکگرتووی بەرکار لە هەرێمی کوردستان کە بە پەیڕەوێك لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانی کوردستانەوە پێك دێت، کە جێگەی بەڕێوبەرایەتی گشتی هەڵوەشاندنەوەی ناوبراو دەگرێتەوە.

٢/ گواستنەوەی گشت ئەو بەڕێوبەرایەتی و فەرمانگە و هەر یەکەیەکی دیکە کارگێڕی کە مووچەی خانەنشینیان لێ خەرج دەکرێ شارستانی، سەربازی، هێزەکان ئاسایشی ناوخۆ بۆ دەستەی خانەنشینی نیشتمانی هاتوو لە بڕگەی یەکەمی سەرەوەی ئەم ماددەیە لەگەڵ

گواستنەوەی گشت میلاك و موڵك وماڵی گواستراوەی ئەو بەڕێوبەرایەتیە و یەکە کارگێڕیـانە و دۆسیە و بەرابیەکانی ئەو کەسانە و ئاماژەیان پێدراوە.

ماددەی/٥

هەڵوەشاندنەوەی خانەنشینی بە پلەی وەزیر و بریکاری وەزارەت و ڕاوێژکار و بەڕێوبەری گشتی هەر پلەیەکی تری تایبەت بۆ ئەو پێشمەرگانەی کە لە ڕیزی بزووتنەوەی رزگاریخوازی کوردستان بوون و پێش ڕێککەوتنی ٣/٥ /١٩٩١ وەك ڕێز لێنانێك مـووچەی خانەنشـینیان بەو پـلانە پێـدراوە لەبری ئەوە پێویستە لەدوای دڵنیابوون لە هەبوونی مەرج و پێداویستیەکان و ووردبینی کردنـی لە پـاککردنەوەی لیسـتی نـاوی ئەو پێشـمەرگانە نـاوی کەسـانی ناشایسـتە ئیمتیـازێکی دارایـی شایستەیان بۆ دابین بکرێ لەبەر رۆشنایی یاسای ژمارە (٣٣) ی ساڵی ٢٠٠٧ و یاسـای ٣٤ ی سـاڵی ٢٠٠٧ و یاسای ژمارە (٣٨) ی ساڵی ٢٠٠٧ بە پێی تایبەتمەندی.

ماددەی/٦

ڕاستکردنەوەی مووچەی خانەنشینی سـەرجەم ئەو کەسـانەی کە بە شـێوەی نـا یاسـایی یـان بە پلەی بەرز تر لە پلەی شایستەی خۆیـان خانەنشـین کـراون یـان لەسـەر بنەمـای ئەژمـارکردنی نـا یاسایی ساڵانەی خزمەتی وەزیفی خانەنشین کراون، ڕاستکردنەوەی مووچەی خانەنشـینیان بـۆ ئەو مووچەیەی بە پێی یاسا کارپێکراوەکان شایستەی دەبن وەك لە یاسا ئاماژەی پێکراوەن.

بەشی سێیەم

ڕێکخسـتنەوەی مـاف و ئیمتیازەکـانی میراتگرانـی کەسـوکاری شـەهیدان و ئەنفـالکراوان و زیندانیان و ڕاگیراوانی سیاسی.

ماددەی/٧

یەکەم/ ڕاگرتنی کۆکردنەوە لە نێوان ئیمتیازاتی هەر دوو یاسای ژمارە (٩) ی ساڵی ٢٠٠٧ هەمـوار کراو تایبەت بە ماف و ئیمتیازاتی کەسوکاری شـەهیدان و ئەنفـالکراوان و یاسـای ژمـارە (١١) ی سـاڵی ٢٠١١ هەمـوارکراوی تـایبەت بە ئیمتیـازاتی زینـدانیان و ڕاگیراوانـی سیاسـی لە هەرێمـی کوردستان بەدەر لە کەسوکاری پلە یەکی شایستە کە زیـاتر لە یەك شـەهید یـان ئەنفالیـان هەیە، بەڕەچاوکردنی شایستە بوونیان بە گوێرەی یاسای خانەنشینی بەرکار.

دووەم/ یەکخسـتنی مـاف و ئیمتیـازاتی کەسـوکاری شـەهیدان ئەنفـالکراوان و زینـدانیان و ڕاگیراوانی سیاسی لەسەرتاسەری هەرێمی کوردستان لەبەر ڕۆشنایی یاسا بەرکارەکان.

سێیەم/ لە کاتی مردن یان بڕینی مافی دارایی سەرجەم میراتگرانی شـەهیدان و ئەنفـالکراوان و قوربانیـانی جینۆسـاید کە بـۆ لەمەودوا بە گـوێرەی یاسـای خانەنشـینی بەرکـار ئەو میراتگـرانە دەست نیشان دەکرێ، ئەوا ئەو مافە داراییە کۆتایی پێ دێت و ناگوازرێتەوە بـۆ کەسـانی دیـکە، جـگە لە سـوودمەندان بە پێـی یاسـای ژمـارە (٩) ی سـاڵی ٢٠١٥ ی یاسـای مـاف و ئیمتیـازاتی تاقانەکانی جینۆساید لە هەرێمی کوردستان ـ عیراق.

چوارەم/ بڕگەی سێیەمی ئەم ماددەیە بەسەر میراتگرانی زیندانی و ڕاگیراوانی سیاسی جێ بەجێ دەکرێ بە پیادەکردنی یاسای خانەنشینی بەرکار لە هەرێمی کوردستان.
پێنجەم/ پێوستە لەسەر وەزارەتەکانی دارایی وئابووری و خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی و پەروەردە و تەندروستی بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی کاروباری شەهیدان و ئەنفالکراوان ڕێنمایی دەربکەن بە مەبەستی ڕێکخستنەوە و لەئەستۆ گرتنی حکومەت بۆ خەرجی و چارەسەری تەندروستی خوێندنی کوڕ و کچ و هاوسەری شەهید کە هاوسەرگیری نەکردبێ، لە قوتابخانە و پەیمانگا و زانکۆ حکومی و ئەهلیەکان لە ناو هەرێم دا و دەست نیشان کردنی شایستە بوون لەبەر ڕۆشنایی بڕگەی دووەم لە ماددەی (٧) لە یاسای ژمارە (٩) ی ساڵی ٢٠٠٧.
شەشەم/ پاککردنەوە و هەڵوەشانەوەی ماف و ئیمتیازاتی میراتگری ئەو کەسانەی کە بەدەر لە ئەحکامەکانی یاسای ژمارە (٩) ی ساڵی ٢٠٠٧ ی هەموار کراو یاسای ماف و ئیمتیازاتی کەسوکاری شەهیدان و ئەنفالکراوان سوودمەند بوون.
حەوتەم/ پاککردنەوە و هەڵوەشانەوەی ئیمتیازاتی زیندانیانی ڕاگیراوانی سیاسی و بەناوی زیندانی و ڕاگیراوی سیاسی بە پێچەوانەی ئەحکامەکانی یاسای ژمارە (١١) ی ساڵی ٢٠١١ ی هەموار کراو سوودمەند بوون.

بەشی چوارەم

نەهێشتنی سوودمەند بوون لە جارێك زیاتر لە بوودجەی گشتی.

ماددەی/٨

یەکەم/ هەڵوەشاندنەوەی سەرجەم ئەو بەخشین و ئیمتیازاتە داراییانەی کە خەرج دەکرێن بۆ ئەو کەسانەی کە بەناوی سوودمەندی تەرخان کراوەکانی چاودێری کۆمەڵایەتی و خاوەن پێداویستی تایبەت و کەم ئەندامان خۆیان تۆمارکردووە، بەدەر لە یاسا و ڕێنماییە کارپێکراوەکان، ڕاستکردنەوەی ئەو سوودمەندییە بە پێی پێوەرەکانی سوود وەرگرتن لەو بەخشین و ئیمتیازاتانەی لە ناونیشان دا ڕیژەی پەککەوتەیی و بە پێی ڕاپۆرتی لیژنەی پزیشکی ڕاستێنراون.
دووەم/ کار لەسەرجەم ئەو ڕێسا و ڕێنماییانە ناکرێت کە ڕێگە دەدەن بە سوودمەند بوون لە وەرگرتنی زیاتر لە یەك مووچە و بەخشین و هەر ئیمتیازێکی دارایی تر لە بودجەی گشتی لەناو هەرێم و دەسەڵاتی فیدراڵی بۆ سەرجەم سوودمەندان لە بوارەکانی شارستانی، سەربازی، هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ و سوودمەندانی تەرخان کراوەکانی چاودێری کۆمەڵایەتی و ئیمتیازاتی زیندانیان و ڕاگیراوانی سیاسی و خانەنشینی بەهەموو جۆرەکانی و جگە لە ئیمتیازاتە داراییەکانی میراتگران و کەسوکاری شەهیدان و ئەنفالکراوان بە ڕەچاوکردنی حوکمەکانی یاسای خانەنشینی بەرکار.

سێیەم/ سەرپشك كردنی ئەو كەسانەی كە بڕگەی دووەمی ئەم ماددەیە دەیانگرێتەوە، بە پێی یاسا و ڕێنماییەكان، سەرەڕای مووچە سوودمەندن لە وەرگرتنی مینحە و ئیمتیازاتی دارایی تر لە پارەی گشتی لەناو هەرێم و لە دەسەڵاتی فیدراڵی كە دەبێ تەنها لە یەك لەو مووچانە و مینحە و ئیمتیازاتانە سوودمەند بن.

چوارەم/ كەم ئەندامان و خاوەن پێداویستی تایبەت لە كەسانی فەرمانبەر لە جیاتی ئەو بەخشینەی لە تەرخان كراوەكانی چاودێری كۆمەڵایەتی دەرماڵە لەبری پەككەوتەیی یان پێدەدرێ بە ڕێژەیەك كە لە مووچەی بنەڕەتیان كە ئەو ڕێژەیە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەست نیشان دەكرێ و بەرەچاوكردنی ڕێژەی پەككەوتەیی لەلایەن لیژنەیەكی پزیشكی پسپۆرەوە.

پێنجەم/ لە كاتی گەڕانەوەی فەرمانبەری خانەنشین كراو بۆ وەزیفە، سەرپشك دەكرێ لە وەرگرتنی مووچەی خانەنشینیەكەی یان مووچەی ئەو وەزیفەیەی كە پێی دامەزراوەتەوە لە هیچ كاتێك دا نابێ سوودمەند بێ لە دوو مووچە.

بەشی پێنجەم

بواری پێشمەرگە و هێزەكانی ئاسایش و پۆلیسی ناوخۆ.

ماددەی/٩

یەكەم/ یەك خستن و ڕێكخستنەوەی یەكەكانی ژمێریاری لە گشت یەكەكانی هێزی پێشمەرگەی كوردستان و ڕێكخراو و ڕێكنەخراو لە چوارچێوەی هەیكەلیەتی وەزارەتی كاروباری پێشمەرگە لە یەك یەكەی ژمێریاری كە بەڕێوبەرایەتی گشتی بوودجە و بەرنامەكان ژمێریاری سەربازی سەر بە وەزارەتی كاروباری پێشمەرگەی هەرێمی كوردستانە.

دووەم/ یەكەكانی ژمێریاری پێویستە لەژێر وردبینی دیوانی چاودێری دارایی هەرێمی كوردستان و فەرمانگەی چاودێری دارایی هاتوو لە ماددەی (٣) لە یاسای ژمارە (١٩) ی ساڵی ٢٠٠٧ یاسای وەزارەتی كاروباری پێشمەرگە لە هەرێمی كوردستان، هاوشێوەی هێزە ڕێكخراوەكانی سەر بە وەزارەتی ناوبراو بێت.

سێیەم/ پێویستە وەزیری كاروباری پێشمەرگە دەسەڵاتی تەواو بە پێی یاسا بەركارەكان بداتە فەرمانگەی چاودێری دارایی سەر بە وەزارەتی كاروباری پێشمەرگە بۆ وردبینی كردنی لیستی پێشمەرگە و دروست كردنی دۆسیەی كەسی بە پێداویستیە یاساییەكانیەوە و پێداچوونەوە بە خزمەتی پێشمەرگایەتی لە گشت یەكەكانی هێزی پێشمەرگەی كوردستان ڕێكخراو ڕێك نەخراو لە چوارچێوەی هەیكەلیەتی وەزارەتی كاروباری پێشمەرگە بە هەماهەنگی لەگەڵ بەڕێوبەرایەتی میلاكی سەر بە بەڕێوبەرایەتی گشتی بوودجە لە وەزارەتی دارایی و ئابووری.

چوارەم/ پێویستە دەست نیشان كردنی ژمارەی پاسەوانان بۆ بارەگا و دامەزراوە حزبیەكان و هەروەها پاسەوانی پارێزگاری خاوەن وەزیفە باڵاكان و بەرپرسانی ئاسایشی ناوخۆ بە پێی

پەیڕەوێك ڕێـك بخرێـت كە لەلایەن ئەنجـومەنی وەزیـرانەوە دەردەچـێ ئەوانەی زیـاد دەبـن لە ژمارەی دیاری كراو لەو پەیڕەوە لە چوارچێوەی میلاكی سەربازی و هێزەكانی ئاسایشی ناوخۆ و بە پێی شایستە بوونی خۆیان ڕاژەیان ڕێك دەخرێتەوە.

پێـنجەم/ گواسـتنەوەی گشـت پاسـەوانەكان بـۆ سـەر میلاكـی هێزەكـانی یەكەی پاسـەوانی لە وەزارەتی ناوخۆ بە هیچ جۆرێك نابێ پاسەوان لەسەر میلاكـی هـیچ یەكەیەكەی تـری سـەربازی یان هێزەكانی ئاسایشی ناوخۆ بێت جگە لە یەكەی پاسەوانی سەر بە وەزارەتی نـاوخۆ و خەرج كردنی مووچەی پاسـەوانی تەنهـا لەلایەن بەڕێـوبەرایەتی ژمێریـاری وەزارەتـی نـاوخۆوە دەبـێ دوای هاوتاكردن و یەكخستنیان.

شەشەم/ پێداچوونەوە و ڕێكخسـتنەوەی لیسـتی سـوودمەندانی خانەنشـینی و كەم ئەنـدامانی پێشمەرگە لەبەر رۆشنایی یاسـای ژمـارە (٣٤) ی سـاڵی ٢٠٠٧، هەڵوەشـاندنەوەی خانەنشـینی ئەو كەسانەی بە پێچەوانەی یاسای ناوبراو خانەنشین كراون.

بەشی شەشەم

دەرماڵەكان

ماددەی/ ١٠

پێویسـتە لەسـەر ئەنجـومەنی وەزیرانـی كوردسـتان دەرماڵەكـان لەسـەرجەم دامەزراوە دەسـتووریەكانی هەرێمـی كوردسـتان ـ عیـراق لەبەر رۆشـنایی یاسـا بەركارەكـان لە هەرێـم دا بەشێوەیەكی دادپەروەرانە ڕێك بخاتەوە.

بەشی حەوتەم

ڕێكخستنەوەی هەژماركردنی خزمەت

ماددەی/١١

یەكەم/ پێداچوونەوەو ڕێكخسـتنەوەو پـلە و ناونیشـان و مـووچەی وەزیفـی سـەرجەم مـووچە خۆرانی هەرێم لە بوارەكانی خزمەتی شارستانی پێشمەرگایەتی هێزەكـانی ئاسایشـی نـاوخۆ بە پێی یاسا و پەیڕەو و ڕێنماییە كارپێكراوەكان، ڕێكخستنەوەیان لە چوارچێوەی وەزیفەی گشـتی لەسـەر بنەمـای بڕوانـامە وسـاڵانی خزمەتـی فعلـی و خزمەتـی هەژمـاركراوی یاسـایی، بە پێـی هەژماركردنی ئەو خزمەتەی كە بە نایاسـایی لە دەرەوەی یاسـا كارپێكراوەكـان بـۆ مـووچە خـۆر هەژمار كراوە.

دووەم/ یەكخسـتنی ناونیشـان و پـلەی وەزیفـی لەگەڵ مـووچەی وەزیفـی بە پێـی حوكمەكـانی یاسای میلاكی ژمارە ٢٥ ی ساڵی ١٩٦٨ ی هەمواركراوی كارپێكراو لە هەرێـم یـان هەر یاسـایەكی تـر كە جـێگەی ئەم یاسـایە دەگـرێتەوە، هەڵوەشـاندنەوەی ئەو ناونیشـان و پـلە وەزیفیـانەی كە هاودژن لەگەڵ یاسای ناوبراو.

سێیەم/ هەڵوەشاندنەوەی گشت پلە و مەرتەبەی زێدەکی کە بەدەر لە یاسا کارپێکراوەکان دراوە بە مووچەخۆران، چ لە ڕۆژی یەکەمی دامەزراندنیان یان لە دوای دامەزراندنیان.
چوارەم/ هەڵوەشاندنەوەی ساڵانەی خزمەتی هەژمارکراو بۆ خزمەتی وەزیفی شارستانی یان پێشمەرگایەتی یان هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ بۆ ئەو ماوانەی کە لەگەڵ ماوەی خوێندنی مووچەخۆر یەك دەگرنەوە جگە لە حاڵەتەکانی مۆڵەتی خوێندن یان خوێندنی ئێواران یان تەمەنی ئەو کاتە لە خوار ١٦ ساڵ بێت، جگە لە زیندان و ڕاگیراوانی سیاسی.
پێنجەم/ هەر پێگەیەکی یاسایی بورای ڕادەی گشتی پشت بەستن بە بڕیاری کارگێڕی هاتووەتە دی لەسەر بودجەی گشتی مووچەیان وەرگرتووە ئەوا ئەو پێگانە پارێزراو دەبن لە مەرجێك لێبوردنی خانەنشینیان بدەن و پشت بەستن بە بڕیارێکی کارگێری دامەزراندنیان، پێویستە پلە و ناونیشانی وەزیفی و مووچەی شایستەیی داراییان لە چوارچێوەی یاسا و پەیڕەو و ڕێنماییە بەرکار ڕێك بخرێتەوە و خۆیان بگونجێنن لەگەڵ ئەحکامەکانی ئەم یاسایە.

بەشی هەشتەم

حوکمەکانی کۆتایی

ماددەی/ ١٢

یەکەم/ دەبێ وەزیری پەیوەندار و سەرۆکی پەیوەندیداری لایەنی نەبەستراوە بە وەزارەت و فەرمانبەری تایبەت حوکمەکانی ئەم یاسایە جێ بەجێ بکەن.
دووەم/ دیوانی چاودێری دارایی هەرێمی کوردستان پابەند دەبێ بە پشکنین و وردبینی کردن و بەدواداچوون و جێ بەجێ کردنی ئەحکامەکانی ئەم یاسایە و یاسا پەیوەندیدارەکانی تر و ئامادەکردنی ڕاپۆرت لەبەر ڕۆشنایی یاسای دیوانی چاودێری دارایی هەرێمی کوردستان ـ عیراق ژمارە (٢) ی ساڵی ٢٠٠٨.
سێیەم/ دەستەی دەست پاکی و داواکاری گشتی لە هەرێمی کوردستان ـ عیراق بە پێی تایبەتمەندی و پابەند بوون بە وەرگرتنی ڕێنمایی کاری یاسایی، پێویستە بەرامبەر هەر کارمەند و بەرپرسێك کە بەربەست و ئاستەنگ دروست بکات لەبەردەم جێ بەجێ کردنی ئەحکامەکانی ئەم یاسایە.

ماددەی/ی ١٣

یەکەم/ دامەزراندن لەهەر وەزیفەیەکی پلە باڵا بەڕێوبەری گشتی و ڕاوێژکار و سەرووتر لە هەر سێ سەرۆکایەتیەکە وەزارەتەکان لایەنی نەبەستراو بە وەزارەتەکان ڕادەگیرێت مەگەر تەنها لەو کاتەی پلەی چۆڵ هەبێت.
دووەم/ خانەنشین کردنی فەرمانبەر بە پلەی بەڕێوەبەری گشتی و سەرووتر کە پێکهاتەی دیاری لە ئاستی بەڕێوبەرایەتی گشتی و سەرووتر بەڕێوە نابات بە پێی ئەحکامەکانی هەردوو ماددەی دوو و سێی ئەم یاسایە دەبێت یان دەگوازرێتەوە بۆ شوێنێکی تر لە کاتی هەبوونی شوێنی

وەزیفی بەتاڵ کە لەگەڵ ناونیشانی وەزیفی شایستەی خۆی دەگونجێت و بەڕازی بوونی ئەو شوێنەی بۆی دەگوازرێتەوە.

سێیەم/ حوکمەکانی بڕگەی دووەمی ئەم ماددەیە، سەرۆکی یەکە ئیدارییەکانیش پارێزگار، قایم قام و بەڕێوبەری ناحیە دەگرێتەوە، کە هیچ یەکەیەکی ئیداری بەڕێوە نابەن.

چوارەم/ مەرجەکانی دامەزراندن، بە پلەی بەڕێوبەری گشتی و بەرەو ژوور جگە لە مەرجەکانی فەرمانبەرێتی وەزیفەی گشتی بە پەیڕەوێك دەست نیشان دەکرێت کە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەردەچێت کە تێیدا ڕەچاوی بڕوانامە و پسپۆری و ساڵانەی خزمەت و شارەزایی و لێهاتووی بکرێت.

ماددەی/١٤

یەکەم/ جێ بەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە ئاسەواری دارایی و دادوەری لێ ناکەوێتەوە و بۆ حاڵەتەکانی پێش کەوتنە بواری جێ بەجێ کردنی یاسایەکە لەسەر ئەو کەسانەی کە دەیانگرێتەوە.

دووەم/ ئەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە، مافی ئەوەیان هەیە بە پێی حوکمەکانی یاسای بەرکار تانەی یاسایی بدەن.

ماددەی/ ١٥

نابێ هیچ کەسێك خانەنشین بکرێت یان ئیمتیازێکی دیکەی دارایی لەژێر هیچ پاساوو ناونیشانێك دا پێ بدرێ ئەگەر پێشتر بە شایستە بوونی یاسایی لە تۆمارەکانی داتابەیس و سیستمی بایۆمەتری پەیڕەو کراو لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە تۆمار نەکرابێ و بەرایی نەبێت، مووچەی خانەنشینی بۆ میراتگری یاسایی، موستەحەق خەرج ناکرێ تاوەکو تۆمار نەکرێت لە داتا بەیسی سیستمی بایۆمەتری.

ماددەی/١٦

یەکەم/ ئەحکامەکانی ئەم یاسایە هەموو حاڵەتەکانی پێش بەرکار بوونی ئەم یاسایە دەگرێتەوە، پێویستە خۆیان بگونجێنن لەگەڵ ئەم یاسایە.

دووەم/ کار بە هیچ دەقێکی یاسایی، بڕیارێکی ناکۆك لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایە ناکرێت و هەڵوەشاندنەوەی یاسایی خانەنشین و خاوەن وەزیفە باڵاکانی هەرێمی کوردستان ـ عیراق ژمارە (٣٦) ی ساڵی ٢٠٠٤.

ماددەی/١٧

پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران پەیڕەو دەربکات بۆ ئاسانکاری جێ بەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە، لە ماوەیەك کە لە (٦٠) ڕۆژ تێ پەڕ نەکات لە ڕۆژی جێ بەجێ کردنی ئەم یاسایە.

ماددەی/ ١٨

پێویستە ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێ بەجێ بکەن.
ماددەی/ ١٩
ئەم یاسایە لە رۆژنامەی فەرمی وەقائیعی کوردستان بڵاودەکرێتەوە و لە دوای تێ پەڕبوونی (٩٠) رۆژ لە ڕێککەوتی دەرچوونی ئەم پەیڕەوە هاتووە لە ماددەی (١٧) ی ئەم یاسایە دەکەوێتە بواری جێ بەجێ کردنەوە.
هۆیەکانی دەرچوواندن
لە پێناوی ڕێکخستنەوە و بواری وەزیفەی گشتی و خانەنشینی لەسەرجەم بوارەکانی شارستانی و پێشمەرگایەتی هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ و هەروەها تەرخان کراوەکانی چاودێری کۆمەڵایەتی و بەرپاکردنی دادپەروەری و یەکسانی لە خەرج کردنی مووچە و دەرماڵە و بەخشین و ئیمتیازاتە داراییە گشتیەکان و ڕێگری کردن لە سوود وەرگرتنی ناڕەواو نا یاسایی لە تەرخان کراوەکانی بوودجەی گشتی لە پێناوی زامن کردنی مووچەخۆر و خانەنشین و سوودمەندی چاودێری کۆمەڵایەتی شایستە ئەم یاسایە دەرچووێنرا.
زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، بەڕێزان هەموارێك هەیە لەناو ئەو پرۆژە یاسایە کە ئەنجومەنی وەزیران کردوویەتی، ئێستا دەقەکەیمان لەلایە، با بفەرموون ئەو دەقەیەمان بۆ بخوێننەوە، کاك هێڤیدار فەرموو.

بەڕێز هێڤیدار احمد سلمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەندامانی بەڕێز، ئەو ماددەی کە هاتووە هەموارەکە دوای موناقەشە بووە لە لیژنەی دارایی لەگەڵ ئەنجومەنی وەزیران، ماددەی (١٤) ئەنجومەنی وەزیران ناردوویەتی کە هاوپێچە لەگەڵ ئەمەی کە بەڕێز سەرۆکی لیژنەی دارایی خوێندییەوە.
ماددەی/١٤
یەکەم/ وەزارەتی دارایی و ئابووری لە چوارچێوەی ڕێکخستنەوەی بواری بانکی لە هەرێم و بە ئەلیکترۆنی کردنی خزمەت گوزاریە بانکیەکان ئەژمارێکی تایبەت دەکاتەوە بۆ هەر مووچە خۆر و سوودمەندێك لە بوودجەی گشتی لە پێناو زامن کردن و پاراستنی گشت شایستە داراییەکان بە شایستە داراییە خەرج نەکراوەکانیشەوە.
دووەم/ چۆنیەتی کردنەوەی ئەو ئەژمارە سوود وەرگرتنی مووچەخۆر و سوودمەند لە ئەژمارەکە بە ڕێنماییەکی دارایی ڕێك دەخرێت کە لەلایەن وەزارەتی دارایی و ئابوورییەوە دەردەکرێت لەبەر رۆشنایی بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە.

دووەم/ لەبەر رۆشنایی ئەو بڕە پارەیەی کە بە فعلی لە خەرجیەکان دەگەڕێتەوە لە ئەنجامی جێ بەجێ کردنی ئەم یاسایە دەبێت ئەنجومەنی وەزیران ئەولەویەت بدات بە پێداچوونەوە بە کەمترین مووچەی خانەنشینی لە هەرێم بە ئاراستەی زیاد کردن و بەرەچاوکردنی بژێوی گوزەرانی ئەو کەسانەی کە کەمترین مووچەی خانەنشینی وەردەگرن.
تێبینی/ زنجیرەی ماددەکانی پرۆژە یاساکە ڕێك دەخرێتەوە بە پێی زیاد کردنی ئەم ماددەیە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕاپۆرتی لیژنەی هاوبەش فەرموون بیخوێننەوە، کاك بژار فەرموو.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمە دەقی ڕاپۆرتی هەر شەش لیژنەیە هاوبەشە.
بۆ سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان
بابەت/ ڕاپۆرتی هاوبەش
لیژنەی کاروباری یاسایی و لیژنەی دارایی و کاروباری ئابووری و لیژنەی کاروباری پەرلەمان و سکاڵا و لیژنەی کاروباری پێشمەرگە و لیژنەی ناوخۆ و ئاسایش و ئەنجومەنە خۆجێیەکان و لیژنەی کاروباری شەهیدان و جینۆساید و زیندانیانی سیاسی، ڕۆژی پێنج شەممە ڕێککەوتی ٢٠٢٠/١/٩ کاتژمێر (١١) کۆبوونەوەی هاوبەشیان ئەنجام دا، بە مەبەستی نووسینی ڕاپۆرتی هاوبەش تایبەت بە خوێندنەوەی دووەمی پرۆژە یاسای چاکسازی لە خانەنشینی و مووچە و دەرماڵە و بەخشین و ئیمتیازاتەکانی دیکە لە هەرێمی کوردستان -عیراق، دوای گفتوگۆ کردن و تاوتوێ کردن، لیژنەکان گەیشتنە ئەم ئەنجامانەی خوارەوە:
ناونیشان
پرۆژە یاسای چاکسازی لە مووچە و دەرماڵە و بەخشین و ئیمتیازاتەکان و خانەنشینی لە هەرێمی کوردستان ـ عیراق
بەشی یەکەم
ئامانجەکانی یاساکە/
ماددەی/١
١- بەرجەستە کردنی بنەماکانی یەکسانی و دادپەروەری و شایستە بوون لە خەرج کردنی مووچە و دەرماڵە و بەخشین و ئیمتیازاتەکانی دیکە لە هەرێمی کوردستان و نەهێشتنی سوودمەندبوونی نا شایستەیی و ڕێ گرتن لە بەهەدەردانی بوودجەی گشتی.

٢- به دامەزراوەیی کردن و یەکخستنی بەڕێوبەرایەتی و فەرمانگە و یەکە جیاجیاکانی خانەنشینی لە بوارەکانی شارستانی و سەربازی و هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ لە یەك بەڕێوبەرایەتی خانەنشینی نیشتمانی لە هەرێمی کوردستان.

٣- کارا کردن و پشتیوانی کردنی دارایی سەندوقی خانەنشین و ڕێ گرتن لە هەر خەرجیەك لەسەر سەندوقەکە جگە لەو مەبەستانەی لە یاسای خانەنشینی کارپێکراو ژمارە ٢٧ ی ساڵی ٢٠٠٦ لە هەرێم ئاماژەیان پێکراوە.

٤- ڕێکخستنەوەی خانەنشینی خاوەن وەزیفە باڵاکان و پلە تایبەتەکان.

بەشی دووەم

ڕێکخستنەوەی ماف و ئیمتیازاتەکانی میراتگرانی کەسوکاری شەهیدان و ئەنفالکراوان و زیندانی کراو و گیراوانی سیاسی

ماددەی/٢

یەکەم/ ڕاگرتنی کۆکردنەوە لە نێوان ئیمتیازاتی هەر دوو یاسای ژمارە (٩) ی ساڵی ٢٠٠٧ هەموار کراو تایبەت بە ماف و ئیمتیازاتی کەسوکاری شەهیدان و ئەنفالکراوان و یاسای ژمارە (١١) ی ساڵی ٢٠١١ هەموارکراوی تایبەت بە ئیمتیازاتی زیندانی کراو و گیراوی سیاسی کوردستانی بەدەر لە کەسوکاری پلە یەکی شایستە کە زیاتر لە یەك شەهید یان ئەنفالیان هەیە، بەڕەچاوکردنی شایستە بوونیان بە گوێرەی یاسای خانەنشینی بەرکار.

دووەم/ یەکخستنی ماف و ئیمتیازاتی کەسوکاری شەهیدان ئەنفالکراوان و زیندانی کراو و ڕگیراوی سیاسی لە هەرێمی کوردستان لەبەر ڕۆشنایی یاسا بەرکارەکان.

سێیەم/ لە کاتی مردن یان بڕینی مافی دارایی سەرجەم میراتگرانی شەهیدان و ئەنفالکراوان و قوربانیانی جینۆساید کە بۆ لەمەودوا بە گوێرەی یاسای خانەنشینی بەرکار ئەو میراتگرانە دەست نیشان دەکرێن، ئەوا ئەو مافە داراییە کۆتایی پێ دێت و ناگوازرێتەوە بۆ کەسانی دیکە، جگە لە سوودمەندان بە پێی یاسای ژمارە (٩) ی ساڵی ٢٠١٥ ی یاسای ماف و ئیمتیازاتی تاقانەکانی جینۆساید لە هەرێمی کوردستان ـ عیراق.

چوارەم/ بڕگەی سێیەمی ئەم ماددەیە بەسەر میراتگرانی زیندانی کراو و گیراوی سیاسی جێ بەجێ دەکرێ بە پیادەکردنی یاسای خانەنشینی بەرکار لە هەرێمی کوردستان.

پێنجەم/ پێوستە لەسەر وەزارەتەکانی دارایی وئابووری و خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی و پەروەردە و تەندروستی بە هەماهەنگی وەزارەتی کاروباری شەهیدان و ئەنفالکراوان ڕێنمایی دەربکەن بە مەبەستی ڕێکخستنەوەی لەئەستۆ گرتنی حکومەت بۆ خەرجی و چارەسەری تەندروستی خوێندنی کوڕ و کچ و هاوسەری شەهید کە هاوسەرگیری نەکردۆتەوە، لە قوتابخانە و پەیمانگا و زانکۆ حکومی و ئەهلیەکان لە ناو هەرێم دا و دەست نیشان کردنی مەرجەکانی شایستە بوون لەبەر ڕۆشنایی بڕگەی دووەم لە ماددەی (٧) لە یاسای ژمارە (٩) ی ساڵی ٢٠٠٧.

شەشەم/ پاککردنەوە و هەڵوەشاندنەوەی ماف و ئیمتیـازاتی میراتگری ئەو کەسـەی کە بەدەر لە حوکمەکانی یاسای ژمارە (٩) ی ساڵی ٢٠٠٧ ی هەموار کراو یاسای ماف و ئیمتیـازاتی کەسـوکاری شـەهیدان و ئەنفـالکراوان سـوودمەند بـوون، لەلایەن لیـژنەیەکەوە بەسەرپەرشـتی وەزیـری شەهیدان و ئەنفاکراوەکان ئەنجام دەدرێت.

حەوتەم/ پاککردنەوە و هەڵوەشانەوەی ئیمتیازاتی زیندانی کراو و گیراوی سیاسی و کە بەنـاوی زینـدانی کـراو گیـراوی سیاسـی بە پـێچەوانەی حوکمەکـانی یاسـای ژمـارە (١١) ی سـاڵی ٢٠١١ ی هەمـوار کـراو سـوودمەند بـوون، لەلایەن لیـژنەیەکەوە بەسەرپەرشـتی وەزیـری شـەهیدان و ئەنفالکراوەکان ئەنجام دەدرێت.

بەشی سێیەم

نەهێشتنی سوودمەند بوون لە جارێك زیاتر لە بوودجەی گشتی.

ماددەی/٣

یەکەم/

١- هەڵوەشاندنەوەی سەرجەم ئەو بەخشین و ئیمتیازاتە داراییانەی کە خەرج دەکرێن بـۆ ئەو کەسـانەی کە بەنـاوی سـوودمەندی تەرخـان کراوەکـانی چـاودێری کـۆمەڵایەتی و خـاوەن پێداویسـتی تـایبەت و کەم ئەنـدامان خۆیـان تۆمـارکردووە، بەدەر لە یاسـا و ڕێنمـاییە کارپێکراوەکـان، ڕاسـتکردنەوەی ئەو سـوودمەندییە بە پێـی پێوەرەکـانی سـوود وەرگـرتن لەو بەخشین و ئیمتیازاتانە لە ناویشیان دا ڕێژەی پەککەوتەیی و بە پێـی ڕاپـۆرتی لیـژنەی پزیشـکی ڕاستێنراون.

٢- کەم ئەنـدامان و خـاوەن پێداویسـتی تـایبەت لە کەسـانی فەرمـانبەر لە جیـاتی ئەو بەخشینەی لە تەرخان کراوەکانی چاودێری کۆمەڵایەتی دەرماڵەی لەبری پەککەوتەییان پێدەدرێ بە ڕێژەیەك کە لە مووچەی بنەڕەتیان کە ئەو ڕێـژەیە لەلایەن ئەنجـومەنی وەزیـرانەوە دەسـت نیشان دەکرێ و بەڕەچاوکردنی ڕێژەی پەککەوتن لەلایەن لیژنەیەکی پزیشکی پسپۆڕەوە.

دووەم/کـار بە ئەو یاسـا و بڕیـار و پەیـڕەو و ڕێنماییـانە ناکرێـت کە ڕێـگە دەدەن بە سـوودمەند بوون لە وەرگرتنـی زیـاتر لە یەك مـووچە و بەخشـین و هەر ئیمتیـازێکی دارایـی تـر لە بـودجەی گشتی لەناو هەرێم و دەسەڵاتی فیـدراڵی بـۆ سـەرجەم سـوودمەندان لە بوارەکـانی شارسـتانی، سەربازی، هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ و سوودمەندانی تەرخان کراوەکانی چاودێری کـۆمەڵایەتی و ئیمتیـازاتی زینـدانی کـرا و گیراوانـی سیاسـی و خانەنشـینی بەهەمـوو جۆرەکـانی و جـگە لە ئیمتیـازاتە داراییەکـانی میراتگـران و کەسـوکاری شـەهیدان و ئەنفـالکراوان بە ڕەچـاوکردنی حوکمەکانی یاسای خانەنشینی بەرکار.

سێیەم/ سەرپشك کردنـی ئەو کەسـانەی کە بـڕگەی دووەمـی ئەم مـاددەیە دەیـانگرێتەوە، کە بە پێـی یاسـا و ڕێنماییەکـان، سـەرەڕای مـووچە سـوودمەندن لە وەرگرتنـی میـنحە و ئیمتیـازاتی

دارایی تر له بوودجەی گشتی لەناو هەرێم و له دەسەڵاتی ئیتحادی که دەبێ تەنها له یەك لەو مووچانه و مینحه و ئیمتیازاتانه سوودمەند بن.

چوارەم/ له کاتی گەڕانەوەی فەرمانبەری خانەنشین کراو بۆ وەزیفه، سەرپشك دەکرێ له وەرگرتنی مووچەی خانەنشینیەکەی یان مووچەی ئەو وەزیفەیەی که پێی دامەزراوەتەوە له هیچ کاتێك دا نابێ سوودمەند بێ له دوو مووچه.

بەشی چوارەم

بواری پێشمەرگه و هێزەکانی ئاسایش و پۆلیسی ناوخۆ

ماددەی/٤

یەکەم/ یەك خستن و ڕێکخستنەوەی یەکەکانی ژمێریاری له گشت یەکەکانی هێزی پێشمەرگەی کوردستان و ڕێکخراو و ڕێکنەخراو له چوارچێوەی هەیکەلیەتی وەزارەتی کاروباری پێشمەرگه له یەك یەکەی ژمێریاری که بەڕێوبەرایەتی گشتی بوودجه و بەرنامەکان ژمێریاری سەربازی سەر به وەزارەتی کاروباری پێشمەرگەی هەرێمی کوردستانه.

دووەم/ یەکەکانی ژمێریاری پێویسته لەژێر وردبینی دیوانی چاودێری دارایی هەرێمی کوردستان و فەرمانگەی چاودێری دارایی هاتوو له ماددەی (٣) له یاسای ژمارە (١٩) ی ساڵی ٢٠٠٧ یاسای وەزارەتی کاروباری پێشمەرگه له هەرێمی کوردستان، هاوشێوەی هێزە ڕێکخراوەکانی سەر به وەزارەتی ناوبراو بێت.

سێیەم/ پێویسته وەزیری کاروباری پێشمەرگه دەسەڵاتی تەواو به پێی یاسا بەرکارەکان بداته فەرمانگەی چاودێری دارایی سەر به وەزارەتی کارووباری پێشمەرگه بۆ وردبینی کردنی لیستی پێشمەرگه و دروست کردنی دۆسیەی کەسی به پێداویستییه یاساییەکانییەوە و پێداچوونەوە به خزمەتی پێشمەرگایەتی له گشت یەکەکانی هێزی پێشمەرگەی کوردستان ڕێکخراو ڕێك نەخراو له چوارچێوەی هەیکەلیەتی وەزارەتی کاروباری پێشمەرگه به هەماهەنگی لەگەڵ بەڕێوبەرایەتی میلاکی سەر به بەڕێوبەرایەتی گشتی بوودجه له وەزارەتی دارایی و ئابووری.

چوارەم/ پێویسته دەست نیشان کردنی ژمارەی پاسەوانان بۆ بارەگا و دامەزراوە حزبیەکان و هەروەها پاسەوانی پارێزگاری له خاوەن وەزیفه باڵاکان و بەرپرسانی سەربازی و ئاسایشی ناوخۆ و به هەماهەنگی و به پێی پەیڕەوێك ڕێك بخرێت که لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەردەچێ ئەوانەی زیاد دەبن له ژمارەی دیاری کراو لەو پەیڕەوە له چوارچێوەی میلاکی سەربازی و هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ و به پێی شایسته بوونی خۆیان ڕاژەیان ڕێك دەخرێتەوە.

پێنجەم/ گواستنەوەی گشت پاسەوانەکان بۆ سەر میلاکی هێزەکانی یەکەی پاسەوانی له وەزارەتی ناوخۆ به هیچ جۆرێك نابێ پاسەوان لەسەر میلاکی هیچ یەکەیەکەی تری سەربازی یان هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ بێت جگه له یەکەی پاسەوانی سەر به وەزارەتی ناوخۆ و خەرج

کردنی مووچەی پاسەوانی تەنها لەلایەن بەڕێوبەرایەتی ژمێریاری وەزارەتی ناوخۆوە دەبێ دوای هاوتاکردن و یەکخستنیان.
شەشەم/ پێداچوونەوە و رێکخستنەوەی لیستی سوودمەندانی خانەنشینی و کەم ئەندامانی پێشمەرگە لەبەر رۆشنایی یاسای ژمارە (٣٤) ی ساڵی ٢٠٠٧، هەڵوەشاندنەوەی خانەنشینی ئەو کەسانەی کە بە پێچەوانەی یاسای ناوبراو خانەنشین کراون.
بەشی پێنجەم
دەرماڵەکان
ماددەی/ ٥
ئەنجومەنی وەزیران گشت دەرماڵەکان لەبەر رۆشنایی یاسا بەرکارەکان بەشێوەیەکی دادپەروەرانە رێك بخاتەوە.
بەشی شەشەم
رێکخستنەوەی هەژمارکردنی خزمەت
ماددەی/٦
یەکەم/ پێداچوونەوەو رێکخستنەوەو پلە و ناونیشان و مووچەی وەزیفی سەرجەم مووچە خۆرانی هەرێم لە بوارەکانی خزمەتی شارستانی پێشمەرگایەتی هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ بە پێی یاسا و پەیرەو و رێنماییە کارپێکراوەکان، رێکخستنەوەیان لە چوارچێوەی وەزیفەی گشتی لەسەر بنەمای بڕوانامە وسالانی خزمەتی فعلی و خزمەتی هەژمارکراوی یاسایی، بە بێ هەژمارکردنی ئەو خزمەتەی کە بۆ مووچە خۆر هەژمار کراون.
دووەم/ یەکخستنی ناونیشان و پلەی وەزیفی لەگەڵ مووچەی وەزیفی بە پێی حوکمەکانی یاسای میلاکی ژمارە (٢٥) ی ساڵی ١٩٦٠ ی هەمواركراوی کارپێکراو لە هەرێم دا، یان هەر یاسایەکی تر کە جێگای ئەم یاسایە دەگرێتەوە، هەڵوەشاندنەوەی ئەو ناونیشان و پلە وەزیفیانەی کە هاودژن لەگەڵ یاسای ناوبراو.
سێیەم/ هەڵوەشاندنەوەی گشت پلە و مەرتەبەی زێدەکی کە بەدەر لە یاسا کارپێکراوەکان دراوە بە مووچەخۆران، چ لە رۆژی یەکەمی دامەزراندنیان یان لە دوای دامەزراندنیان.
چوارەم/ هەڵوەشاندنەوەی سالانەی خزمەتی هەژمارکراو بۆ خزمەتی وەزیفی شارستانی یان پێشمەرگایەتی یان هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ بۆ ئەو ماوانەی کە لەگەڵ ماوەی خوێندنی مووچەخۆر یەك دەگرێتەوە جگە لە حاڵەتەکانی مۆڵەتی خوێندن یان خوێندنی ئێواران یان تەمەنی لەو کاتە لە خوار (١٦) ساڵ بێت، جگە لە زیندان و ڕاگیراوانی سیاسی.
پێنجەم/
١- هەر پێگەیەکی یاسایی بورای ڕاژەی گشتی پشت بەست بە بڕیاری کارگێڕی هاتوونەتە دی لەسەر بودجەی گشتی مووچەیان وەرگرتووە ئەوا ئەو پێگانە پارێزراو دەبن بە مەرجێك

لێبرینی خانەنشینیان بدەن و پشت بەستن بە بڕیاری کارگێری دامەزراندنیان، پێویستە پلە و ناونیشانی وەزیفی و مووچەی شایستەیی داراییان لە چوارچێوەی یاسا و پەیڕەو و ڕێنماییە بەرکارەکان ڕێك بخرێتەوە و خۆیان بگونجێنن لەگەڵ ئەحکامەکانی ئەم یاسایە.

٢- حوکمی خاڵی ١ ی بڕگەی ٥ ئەم ماددەیە تەنیا ئەو کەسانە دەگرێتەوە کە تا پەسەند کردنی ئەم یاسایە مووچەیان وەرگرتووە.

بەشی حەوتەم

بواری خانەنشینی

ماددەی/٧

١- یەکخستنی خانەنشینی ئەوانەی کە لە خوارەوە ئاماژەیان پێدراوە لە ڕووی مەرج و پێداویستیەکانی خانەنشین بوون و بە هەمان مەرج و پێوەرەکانی خانەنشینی فەرمانبەران لە پلە گشتیەکانی وەزیفە لەسەر میلاکی شارستانی سەربازی هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ (سەرۆکی هەرێم، سەرۆکی پەرلەمان، سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران، جێگرەکانیان، ئەندامانی پەرلەمان، وەزیرەکان، ئەوانەی بە پلەی ئەوانن و بریکارەکانی وەزارەت و ئەوانەی بە پلەی ئەوانن، ئەوانەی مووچەی بریکاری وەزیر وەردەگرن و خاوەن پلە تایبەتەکان و بەڕێوبەرە گشتیەکان و ئەوانەی بە پلەی بەڕێوبەری گشتی، ئەوانەی مووچەی بەڕێوبەری گشتی وەردەگرن، سەرۆك و ئەندامانی ئەنجومەنی پارێزگاکانی هەرێم و گشت ئەو کەسانەی کە بە پێی خشتەی کارپێکراوی مووچە لە هەرێمی کوردستان، مووچە و دەرماڵەی هەردوو پلە باڵای (أ و ب) وەردەگرن لە سەر میلاکی شارستانی و سەربازی هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ).

٢- مووچەی خانەنشینی هەژمار دەکرێت بۆ ئاماژەپێدراوان لە بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە بەم شێوەیەی خوارەوە:

١/ ڕێژەی ٢٥% ی لە کۆی گشتی دوا مووچە و دەرماڵە ئەوەی لە کاتی خزمەت دا وەری دەگرێت.

٢/ ڕێژەی (٢،٥% دوو و نیو لە سەد) لە کۆی گشتی دوا مووچە و دەرماڵە ئەوەی لە کاتی خزمەت دا وەری دەگرێت دەخرێتە سەر مووچەی خانەنشینی بۆ هەر ساڵێکی خزمەت.

٣/ شایستەی مووچەی خانەنشین نابێت لەڕێژەی ٧٠% تێ پەڕێت لە کۆی گشتی دوا مووچە و دەرماڵە و ئەوەی لە کاتی خزمەت دا وەری دەگرێت.

٣- هەژمارکردنی ماوەی خزمەتی خولی پەرلەمانی بۆ هەموو مەبەستەکانی سەر مووچە و بەرزکردنەوەی پلە و خانەنشینی بۆ ئەو پەرلەمانتارانەی بە ئارەزوومەندانە دەگەڕێنەوە بۆ سەر وەزیفەکانیان.

٤- حوکمەکانی ئەم ماددەیە هەموو ئەو کەسانە دەگرێتەوە کە لە بڕگەی یەکەمی سەرەوەی ئەم ماددەیە ئاماژەیان پێدراوە، لە پێش بەرکاربوونی ئەم یاسایە خانەنشین بوون و پێویستە خۆیان بگونجێنن لەگەڵ ئەحکامەکانی ئەم یاسایە، بۆ ئەوانەشیان کە خزمەتی

خانەنشینیان نەگەیشتووەتە (١٥) ساڵ ئەوا تاوەکو (٣) ساڵ دەخرێتە سەر خزمەتەکەیان بۆ ئەوەی بگەنە تەمەنی خانەنشینی بە مەرجێك بڕی خانەنشینی ئەو ماوەیە بدات.

ماددەی/٨

فەرمانبەر بەو پێناسەیەی لە یاسای خانەنشینی یەکگرتووی بەرکار لە هەرێم دا هاتووە بە وانەشەوە کە لە بڕگەی یەکەمی ماددەی (٧) ی ئەم یاسایە ئاماژەیان پێدراوە و شایستەی مووچەیەکی خانەنشینی دەبن ئەگەر خزمەتی وەزیفەیان لە (١٥) ساڵ کەمتر نەبێت و (٤٥) ساڵ لە تەمەنیان تەواو نەکردبێت، جگە لە حاڵەتەکانی مردن یان شەهید بوونی یان خانەنشین بوون بەهۆکاری تەندروستی، ئەو حاڵەتانەی دیکە بەدەرکردن کە لە یاسای خانەنشینی بەرکار داهاتووە.

٢/ ئەوانەی بە خزمەتی گشتی ڕاسپێردراون لە بڕگەی (١) ی ماددەی (٧) ئاماژەیان پێکراوە مەرجی یەکەمی ئەم ماددەیە نایانگرێتەوە، بەڕێژەی ٤٠% لە کۆی گشتی دوا مووچە و دەرماڵە خانەنشین دەکرێن تاوەکو خۆ گونجاندنیان لەگەڵ بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە.

ماددەی/٩

ئەوانەی لە بڕگەی یەکەمی ماددەی (٧) ئاماژەیان پێدراوە و پێشتر فەرمانبەری حکومەت بوون، کە دەگەڕێنەوە بە ئارەزوومەندانە بۆ سەر وەزیفەکانیان دەست لە کارکێشانەوەیان هەڵدەوەشێتەوە و ڕاژەکەیان بۆ هەژمار دەکرێ بۆ مەبەستی سەر مووچە و پلە بەرز کردنەوە و خانەنشینی لایەنی پەیوەندار پابەند دەبێ بە دابین کردنی پلەی پێویست بۆیان و سەرپشك دەبن لەوەرگرتنی مووچەی خانەنشینی دیاری کراو لە بڕگەی دووەمی ماددەی (٧) و بڕگەی (٢) لە ماددەی (٨) یان مووچەی وەزیفەی پێشووی کە دووبارە گەڕاوەتەوە بۆی.

ماددەی/ ١٠

هەموارکردنی ماددەی (١٢) لە یاسای وەزارەتی دارایی و ئابووری ژمارە (٥) ی ساڵی ٢٠١٠ بەم شێوەیە دەبێت:

بەڕێوبەرایەتی گشتی خانەنشینی لەسەر میلاکی وەزارەتی دارایی و ئابووری حکومەتی هەرێمی کوردستان ـ عیراق هاتووە دەبێت گواستنەوەی گشت ئەو بەڕێوبەرایەتی و فەرمانگە و هەر یەکەیەکی دیکە کارگێڕی و دارایی کە مووچەی خانەنشینیان لێ خەرج دەکرێ شارستانی، سەربازی، هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ و یەکە ڕێك نەخراوەکانی هێزەکانی پێشمەرگە و گواستنەوەی گشت میلاك و موڵك و ماڵی گواستراوەی ئەو بەڕێوبەرایەتیە و یەکە کارگێڕیانە و دۆسیە و بەراییەکانی ئەو کەسانە و ئاماژەیان پێدراوە بۆ سەر ئەو بەڕێوبەرایەتییە هەیکەل بەندیەکی تازە بۆ بەڕێوبەرایەتی گشتی خانەنشینی لەلایەن وەزارەتی داراییەوە ئامادە دەکرێت و لەلایەن ئەنجومەنی وەزیران پەسەند دەکرێت.

ماددەی/١١

هەڵوەشاندنەوەی خانەنشینی بە پلەی وەزیر و بریکاری وەزارەت و ڕاوێژکار و بەڕێوەبەری گشتی هەر پلەیەکی تری تایبەت بۆ ئەو پێشمەرگانەی کە لە ڕیزی بزووتنەوەی رزگاریخوازی کوردستان بوون و پێش ڕێککەوتنی ٣/٥ /١٩٩١ وەك ڕێز لێنانێك مووچەی خانەنشینیان بەو پلانە پێدراوە لەبری ئەوە پێویستە لەدوای دڵنیابوون لە هەبوونی مەرج و پێداویستیەکان و ووردبینی کردن و پاککردنەوەی لیستی ناوی ئەو پێشمەرگانە لە ناو کەسانی ناشایستە ئیمتیازێکی دارایی شایستەیان بۆ دابین بکرێ لەبەر ڕۆشنایی یاسای ژمارە (٣٣) ی ساڵی ٢٠٠٧ و یاسای ڕێزلێنانی پێشمەرگە زێرەڤانی هەرێمی کوردستان ـ عیراق، یان یاسای ژمارە (٣٤) ی ساڵی ٢٠٠٧ و یاسای خانەنشینی کەم ئەندامانی پێشمەرگە زێرەڤانی هەرێمی کوردستان ـ عیراق یان یاسای ژمارە (٣٨) ی ساڵی ٢٠٠٧ یاسای ڕاژە و خانەنشینی پێشمەرگە زێرەڤانی هەرێمی کوردستان ـ عیراق بە پێی تایبەتمەندی.

ماددەی/١٢

ڕاستکردنەوەی مووچەی خانەنشینی سەرجەم ئەو کەسانەی کە بە شێوەی نا یاسایی یان بە پلەی بەرز تر لە پلەی شایستەیی خۆیان خانەنشین کراون یان لەسەر بنەمای ئەژمارکردنی نا یاسایی ساڵانی خزمەتی وەزیفی خانەنشین کراون، ڕاستکردنەوەی مووچەی خانەنشینیان بۆ ئەو مووچەیەی بە پێی یاسا کارپێکراوەکان شایستەی دەبن وەك لەم یاسایەدا ئاماژەی پێکراوە.

بەشی هەشتەم

حوکمەکانی کۆتایی

ماددەی/ ١٣

یەکەم/ دەبێت وەزیری پەیوەندار و سەرۆکی پەیوەندیداری لایەنی نەبەستراو بە وەزارەت و فەرمانبەری تایبەتمەند حوکمەکانی ئەم یاسایە جێ بەجێ بکەن.

دووەم/ دیوانی چاودێری دارایی هەرێمی کوردستان پابەندە لە پشکنین و وردبینی کردن و بەدواداچوون و جێ بەجێ کردنی ئەحکامەکانی ئەم یاسایە و یاسا پەیوەندیدارەکانی تر و ئامادەکردنی ڕاپۆرت لەبەر ڕۆشنایی یاسای دیوانی چاودێری دارایی هەرێمی کوردستان ـ عیراق ژمارە (٢) ی ساڵی ٢٠٠٨.

سێیەم/ دەستەی دەست پاکی و داواکاری گشتی لە هەرێمی کوردستان ـ عیراق بە پێی تایبەتمەندی و پابەندن بە وەرگرتنی ڕێکاری یاسایی پێویست بۆجێ بەجێ کردنی ئەحکامەکانی ئەم یاسایە.

ماددەی/ ١٤

یەکەم/ دامەزراندن لەهەر وەزیفەیەکی پلە باڵا بەڕێوەبەری گشتی و ڕاوێژکار و سەرووتر لە هەر سێ سەرۆکایەتییەکە وەزارەتەکان لایەنی نەبەستراو بە وەزارەت ڕادەگیرێت مەگەر تەنها لەو کاتەی پلەی چۆڵ هەبێت.

دووەم/ خانەنشین کردنی فەرمانبەر بە پلەی بەڕێوەبەری گشتی و سەرووتر کە پێکهاتەی ئیداری لە ئاستی بەڕێوبەرایەتی گشتی و سەرووتر بەڕێوە نابات بە پێی ئەحکامەکانی هەردوو ماددەی حەوتەم و هەشتەمی ئەم یاسایە دەبێت یان دەگوازرێتەوە بۆ شوێنێکی تر لە کاتی هەبوونی شوێنی وەزیفی بەتاڵ کە لەگەڵ ناونیشانی وەزیفی شایستەی خۆیان دەگونجێت و بەڕازی بوونی ئەو شوێنەی بۆی دەگوازرێتەوە.

سێیەم/ حوکمەکانی بڕگەی دووەمی ئەم ماددەیە، سەرۆکی یەکە ئیدارییەکانیش پارێزگار، قایمقام و بەڕێوبەری ناحیە دەگرێتەوە، کە هیچ یەکەیەکی ئیداری بەڕێوە نابات.

چوارەم/ مەرجەکانی دامەزراندن، بە پلەی بەڕێوبەری گشتی و بەرەو ژوور جگە لە مەرجەکانی فەرمانبەرێتی وەزیفەی گشتی بە پەیڕەوێك دەست نیشان دەکرێت کە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەردەچێت کە تێیدا ڕەچاوی بڕوانامە و پسپۆری و ساڵانەی خزمەت و شارەزایی و لێهاتووی بکرێت.

ماددەی/١٥

یەکەم/ وەزارەتی دارایی و ئابووری لە چوارچێوەی خستنەوەی بواری بانکی لە هەرێم و بە ئەلیکترۆنی کردنی خزمەتگوزارییە بانکییەکان هەژمارێکی تایبەت دەکاتەوە بۆ هەر مووچە خۆر و سوودمەندێك لە بودجەی گشتی لە پێناو زامن کردن، پاراستنی گشت شایستە داراییەکانیان بە شایستە داراییە خەرج نەکراوەکانیشەوە.

دووەم/ چۆنیەتی کردنەوەی ئەو ئەژمارە، سوودوەرگرتنی مووچەخۆر و سوودمەند لە ئەژمارەکە بە ڕێنماییەکی دارایی ڕێك دەخرێت کە لەلایەن وەزارەتی دارایی و ئابوورییەوە دەردەچێت لەبەر رۆشنایی بڕگەی یەکەم، خاڵی یەکەمی ئەم ماددەیە.

دووەم/ لەبەر رۆشنایی ئەو بڕە پارەیەی کە بە فعلی لە خەرجیەکان دەگەڕێتەوە لە دەرئەنجامی جێ بەجێ کردنی ئەم یاسایە دەبێت ئەنجومەنی وەزیران ئەولەویەت بدات بە پێداچوونەوە بە کەمترین مووچەی خانەنشینی لە هەرێم بە ئاراستەی زیادکردن و بەرەچاوکردنی بژێوی و گوزەرانی ئەو کەسانەی کە کەمترین مووچەی خانەنشینی وەردەگرن.

ماددەی/ ١٦

یەکەم/ جێ بەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە ئاسەواری دارایی و دادوەری لێ ناکەوێتەوە و بۆ حاڵەتەکانی پێش کەوتنە بواری جێ بەجێ کردنی یاسایەکە لەسەر ئەو کەسانەی کە دەیانگرێتەوە.

دووەم/ ئەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە، مافی ئەوەیان هەیە بە پێی حوکمەکانی یاسای بەرکار تانەی یاسایی بدەن.

ماددەی/ ١٧

نابێ هیچ کەسێك خانەنشین بکرێت یان هەر ئیمتیازێکی دیکەی دارایی لەژێر هیچ پاساوو ناونیشانێك دا پێ بدرێ ئەگەر پێشتر بە شایستە بوونی یاسایی لە تۆمارەکانی داتابەیسی

سیستمی بایۆمەتری پەیڕەو کراو لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستان تۆمار نەکرابێ و بەرایی نەبێت، مووچەی خانەنشینی بۆ میراتگری یاسایی، (المستحق) خەرج ناکرێ تاوەکو تۆمار نەکرێت لە داتا بەیسی سیستمی بایۆمەتری.

ماددەی/١٨

یەکەم/ ئەحکامەکانی ئەم یاسایە هەموو حاڵەتەکانی پێش بەرکار بوونی ئەم یاسایەش دەگرێتەوە، پێویستە خۆیان بگونجێنن لەگەڵ ئەم یاسایە.

دووەم/ کار بە هیچ دەقێکی یاسایی، یان بڕیارێکی ناکۆك لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا ناکرێت و یاسای خانەنشینی و خاوەن وەزیفە باڵاکانی هەرێمی کوردستان ژمارە (٣٦) ی ساڵی ٢٠٠٤ هەڵدەوەشێتەوە.

ماددەی/١٩

پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران پەیڕەو دەربکات بۆ ئاسانکاری جێ بەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە، لە ماوەیەك کە لە (٦٠) رۆژ تێ پەڕ نەکات لە رۆژی دەرچواندنی ئەم یاسایە.

ماددەی/ ٢٠

پێویستە ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێ بەجێ بکەن.

ماددەی/ ٢١

ئەم یاسایە لە رۆژنامەی فەرمی وەقائیعی کوردستان بڵاودەکرێتەوە و لە دوای تێ پەڕبوونی (٩٠) رۆژ لە ڕێککەوتی دەرچوونی پەیڕەوی هاتوو لە ماددەی (١٩) ی ئەم یاسایە دەکەوێتە بواری جێ بەجێ کردنەوە.

هۆیەکانی دەرچوواندن

لە پێناو ڕێکخستنەوە و بواری وەزیفەی گشتی و خانەنشینی لەسەرجەم بوارەکانی شارستانی و پێشمەرگایەتی هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ و هەروەها تەرخان کراوەکانی چاودێری کۆمەڵایەتی و بەرپاکردنی دادپەروەری و یەکسانی لە خەرج کردنی مووچە و دەرماڵە و بەخشین و ئیمتیازاتە داراییە گشتیەکان و ڕێگرتن لە سوود وەرگرتنی ناڕەواو نا یاسایی لە تەرخان کراوەکانی بوودجەی گشتی لە پێناوی زامن کردنی مووچەی مووچەخۆر و خانەنشین و سوودمەندی چاودێری کۆمەڵایەتی شایستە ئەم یاسایە دەرچووێنرا.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێزان ئاماژە بە ماددەی (٨٧) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان، لەبەرئەوەی راپۆرتەکەی لیژنە هاوبەشەکان هەندێ گۆڕانکاری کردووە لەوەی لە ئەسڵی پرۆژەکە

ئێستا بۆ ئەوەی بکرێتە بنەمای گفتوگۆ دەبێ بیخەینە دەنگدان، چەند ئەندامی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە ڕاپۆرتی لیژنەی هاوبەش کە ئێستا بەڕێز کاك بژار خوێندیەوە بکرێتە بنەمای گفتوگۆ بۆ ئەم دانیشتنە؟ زۆر سوپاس، (٩٧) ئەندامی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە کە ڕاپۆرتی لیژنەی هاوبەش بکرێتە بنەما، بەڵێ کاك سۆران نوقتەی نیزامی، فەرموو.

بەڕێز سۆران عمر سعيد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە پێی ماددەی (٧٨) بڕگەی (یەکەم) دەسەڵاتی جێبەجێ کردن پرۆژە یاسا پێشکەش دەکات لە ڕاپۆرتی هاوبەش خوێندنەوەی دووەم بە پێشنیازی یاسا هاتووە هیوادارم ئەوە چاك بکرێ.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ دروستە، بە پرۆژە خوێندوویەتییەوە لە وەرەقەکەیان چاکی دەکەن، بەڵێ بفەرموون، لیژنەی هاوبەش دەست بە ناونیشانی پرۆەژە یاساکە، فەرموون دەست بە گفتوگۆ دەکەین، ناونیشان بخوێننەوە، فەرموون، وەکو ئەوەی لە ڕاپۆرتی لیژنەی هاوبەش دا هاتووە.

بەڕێز هێڤیدار أحمد سلمان:

بە ناوی خودا.

ناونیشانی پرۆژی یاساکە ئاوهای لێ دێت:

(چاکسازی لە مووچە و دەرماڵە و بەخشین و ئیمتیازاتەکان و خانەنشینی لە هەرێمی کوردستان – عیراق).

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کێ دەیەوێ لە بارەی ئەو ناونیشانەوە گفتوگۆ بکات؟ بەڕێزان ئەو بەڕێزانە ناویان نووسیوە: (د. ڕێبوار، کاك سروان، د. کازم، د. محی الدین، بدریە خان، کاك بەڵێن، کاك کاروان، کاك سۆران، روپاك خان، کاك دابان، کاك یاسین)، بەڕێزان ئاماژە بە ماددەی (٨٨) لە پەیڕەوی ناوخۆ ئەو ئەندامەی ناوی تۆمار دەکرێت دەتوانێ لەسەر هەر ماددەیەك تەنیا یەك جار بدوێ و نابێ لە دوو خولەك تێپەڕ بکات و هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان کە قسە دەکات ناوی سیانی خۆتان بڵێن، لەبەر ئەوەی لە ئەنسات دەیانەوێ تۆماری بکەن بە ناوی سیانیتان و دەچێتە ناو پرۆتۆکۆڵەوە، فەرموون کاك د.کاظم.

بەڕێز کاظم فاروق نامق:

بە ناوی خوای بەخشندەی میهرەبان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە مەعلومە کە ناونیشان دەبێ تەعبیر بکات لە ناوەڕۆکی پرۆژەکە یان پێشنیازە یاساکە، ئەوەندەی کە هەردوو ڕاپۆرتەکە خوێندرایەوە لە ناوەڕۆکەکەش دا دەردەکەوێ کە ئەوە ڕێکخستنەوەییە، چاکسازی نییە، تەنانەت یەکجاریش وشەی چاکسازی لە ناو ڕاپۆرتەکە

نەوتراوە، لە هۆیەکانی دەرچوواندنیش دا باس نەکراوە، لەبەر ئەوە باسی ئێمە ڕێکخستنەوەی دەرماڵە و مووچە و ئەو بابەتانەیە، بۆیە ئێمە پێشنیاز دەکەین کە وشەی چاکسازی لابرێت، چونکە چاکسازی بوعدێکی گەورەتری هەیە، چاکسازی لە کەرتی نەوت دا هەیە، لە داهات دا هەیە، لە صەرف دا هەیە، لە بودجەدا لە کۆمەڵی کەرت دا هەیە، لە کەرتی پێشمەرگەدا هەیە، ئەوە تەنها ڕێکخستنەوەی دەرماڵەکانە، لەبەر ئەوە بەڕاستی ئێمە تەنها ڕێکخستنەوەیە چاکسازی نیە، بۆیە پێشنیاز دەکەین ئەو وشەی چاکسازی یە بگۆڕدرێ بۆ ڕێکخستنەوە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك د.محی الدین، فەرموو.

بەڕێز محی الدین حسن یوسف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیار دەکەم کە پرۆژە یاساکە بکرێتە پرۆژە یاسای هەموارکردن لە خانەنشینی و مووچە و دەرماڵە و بەخشین و ئیمتیازەکان، لەبەر دوو هۆکار:

یەکەم/ یاسای ئەم بوارە بە پێی گۆڕینی بار و ئاستی گوزەرانی ژیان بەردەوام لە ئەگەری گۆڕانکاریدایە و لە کاتی هەمواركردنی ئەو یاسایە ناشێ بگوترێ یاسای چاکسازی هەمواردەکەین.

دووەم/ خودی چاکسازی یەك پرۆژە نیە تەنیا بواری خانەنشینی و مووچە ناگرێتەوە، بەڵکو پرۆژەیەکی گشتگیرە دەبێ هەموو بوارەکان بگرێتەوە، بۆیە گرنگە ئەو پرۆژەیەی لەبەر دەستمانە بەشێك بێت لە پرۆسەیەك بە ناوی پرۆژەی چاکسازی و گەشەپێدان کە دەکرێ لەو کابینەیە و کابینەکانی دوای ئەوەش بەردەوام بێ و زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، بدریە خان فەرموون.

بەڕێز بدریە إسماعیل محمود:

بە ناوی خوای بەخشندەی میهرەبان

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەر هەمان پێشنیاری کاك د.کاظم هەبوو لەسەر ناونیشانی پرۆژە یاساکە، ناونیشانی تەشریعەکە تەبعەن چاکسازی یە لە زۆربەی ماددەکان دا بە ڕێکخستنەوە هاتووە، بۆیە من پێم باشە بکرێت بە ڕێکخستنەوە، پاشان ژمارە و بەرواری ساڵ بۆ تەشریعەکە ڕاست بکرێتەوە بۆ ساڵی (٢٠٢٠) زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك کاروان فەرموون.

بەڕێز کاروان عبدالرحمن عبدالله:

بە ناوی خودای گەورە و میهرەبان

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەڵبەت من هەمان بۆچوونم هەیە لەوەی کە ئەم ناونیشانە بە هیچ شێوەیەك تەعبیر لە ناوەڕۆك و بە تایبەت لە هۆیەکانی دەرچوواندنی پرۆژە یاساکە ناکات، چونکە ئەوە زیاتر باس لە ڕێکخستنەوە دەکات و لە هەمان کاتیش دا باس لە ڕێکخستنەوەییە مووچە و دەرماڵە ناکات، چونکە ئەوەی کە ئەم بڕگەیەی کە باس لە دەرماڵە دەکات تەفویز کردن ئەنجومەنی وەزیرانە و پێکهێنانی لیژنەیەك، بۆ ئەوەی کە بتوانێت ئەو کاتە دەرماڵەکان ڕێك بخاتەوە، بۆیە من پێشنیاز دەکەم سەرباری لابردنی مووچە و وشەی مووچە و دەرماڵە بەم شێوەی لێ بکرێت:

ڕێکخستنەوە لە خەرجی و بەخشین و ئیمتیازاتەکانی خانەنشینی لە هەرێمی کوردستانی عیراق، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەلێ، زۆر سوپاس، کاك بەڵێن، فەرموون.

بەڕێز بەڵێن إسماعیل حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە بەشێك لە هاوڕێکانیشم باسیان کرد دەبێ ناونیشان تەعبیر بکات لە ناوەڕۆکی پرۆژە یاساکە، بۆیە ئێمە تێبینی جیدیمان هەبوو لەسەر ئەوەی لە لیژنەش باس کرا لەسەر مەسەلەی وشەی چاکسازی لە ناونیشانی یاساکە، بەڵام لەبەر ئەوەی تەوەقوعاتی جەماوەر و خۆشمانمان وا بەرز کردۆتەوە کە ئەوە هەنگاوی یەکەمە لە پرۆسەیەکی چاکسازی، ئەوە کێشەیەك نابێ، بەڵام مەسەلەی دەرماڵەکان ئەوەی ئێستا کاك کاروانیش باسی کرد، لەبەر ئەوە بە یەك ماددە دەسەڵاتمان داوە بە ئەنجومەنی وەزیران خۆی ڕێکی بخاتەوە، بۆیە پێشبینی دەکەم بەو تەخەوفەش کە لەلای خەڵك هەیە لەسەر بڕینی دەرماڵە نەمێنێ، ناونیشانی یاساکە وشەی دەرماڵەی لێ دەربهێندرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەلێ، زۆر سوپاس، کاك د.ڕێبوار فەرموون.

بەڕێز ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەڵبەت ئەوە خۆی لەخۆیدا پرۆژەیەکە ناوی لێنراوە چاکسازی، ڕێك وایە کە ئەوە پرۆژەیەکی چاکسازی یە، ئەگەرچی لێرەدا ووشەی چاکسازی بە تەعبیرێکی مەجازی هاتووە، بەڵام لەبەر ئەوەی ئێمە دیقەت بدەین زۆر لێی وردبینەوە لە دەق و بڕگەکانی ئەو پرۆژە یاسایە هاتووە کە بەشێك لە گەندەڵی لە هەندێك بواردا هەبووە، لە بواری خانەنشینی، لە بواری پێدانی زیاتر لە

یەك مووچە، ئەوانە هەموو دەكرێ بڵێین كە بە نایاسایی یە و جۆرێكە لە گەندەڵی، كەواتە ئەگەر ووشـەی گەنـدەڵی هەبـێ و نایاسـایی هەبـێ نـاڕەوایی هەبـێ دەبـێ لە بەرامـبەر ئەوە ووشـەی چاكسـازی هەبـێ، بەڵام مـن لەگەڵ ئەوەدا پاڕالێـل لەگەڵ ئەوەدا مـن پێشـنیار دەكەم ووشـەی ڕێكخستنیش زێدە بكرێ لەگەڵ چاكسازی، بەو شێوەی خوارەوەی لێ بكرێ:

پـرۆژە یاسـای چاكسـازی و ڕێكخسـتنەوەی مـووچە و دەرمـاڵە و بەخشـین و ئیمتیازاتەكـان و خانەنشینی لە هەرێمی كوردستان – عیراق.

سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، كاك سەروان، فەرموون.

بەڕێز سروان محمد علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من بۆ پرۆژە یاساكە پێشنیار دەكەم كە بەو شێوەیەی لێ بكرێت:

چاكسازی لە مووچە و دەرماڵە و بەخشین و ئیمتیازاتەكان و خانەنشینی پلە باڵاكـان لە هەرێمـی كوردستان – عیراق.

لەبەر ئەوەی ئەو پرۆژە یاسایەش شمولی فەرمانبەری ئاسایی ناكات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ، زۆر سوپاس، كاك سۆران، قسەت نیە؟ ڕووپاك خان، فەرموون.

بەڕێز ڕووپاك أحمد رحمان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش هاوشێوەی خوشك و براكانم ناونیشانی پرۆژەكە بە ناوی چاكسازیە، بەڵام نـاوەڕۆكەكەی ڕێكخســتنەوەییە، بــۆیە دەبــێ ناونیشــان و نــاوەڕۆك هاوتــا بكــرێ و هەروەهــا بەرواری تەشریعەكەش، چونكە پرۆژەكە لە ساڵی ٢٠١٩ هاتووە، بەڵام ئێستا كەوتووینە ٢٠٢٠، بۆیە ئەوەش ڕاست بكرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، كاك دابان، فەرموون.

بەڕێز دابان محمد حسین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەوەی كە لە ناوەڕۆكی پرۆژە یاساكەدا هاتووە ڕاست كردنەوەی كۆمەڵێ بڕیـاری كـارگێڕی یە لە ماوەی ڕابردوودا، بەپێچەوانەی یاسا بەركارەكانی هەرێمی كوردستان كراوە و ئەوەی لەم پرۆژە یاسـایەدا هـاتووە ئەنجـومەنی وەزیـران خـۆی یـاخود وەزارەتـی دارایـی دەیتـوانی بە بڕیـار و ڕێنمایی چاكی بكات و یان ئەوەی كە پێویستی بە یاسا یان هەمواری یاسا هەبوو تایبەتمەند بوو

بە پەرلەمانی کوردستان پەرلەمان دەیتوانی ئەوە بکات، من تێبینیم لەسەر دەرماڵەکان هەیە، بەتایبەتی خودی دەرماڵەکان لە هەرێمی کوردستان بە پێی قانونی رەواتبی دەولەی ژمارە (٢٢)ی ساڵی ٢٠٠٨ی حکومەتی عیراقیە، تاوەکو ئێستا ئەو قانونە لە پەرلەمانی کوردستان ئینفاز نەکراوە، لە ماددەی (٥)دا بە یەك فەقەرە ئاماژەی پێکراوە کە صەڵاحیاتەکانی بۆ خودی حکومەت لەوێ دەستکاری دەرماڵەکان بکات، بۆیە من لەگەڵ ئەوەدام کە ووشەی دەرماڵەکان هەڵبگیرێ لەگەڵ خودی ماددەکەدا کە ماددەی ژمارە (٥) بە تایبەت یاسا بۆ دەقێکی عام و موجەرەدە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەلێ، زۆر سوپاس کاك دابان، کاك یاسین فەرموون.

بەڕێز یاسین خضر طە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری کاك دابانی دەکەم، قسەکانی من هەمووی کرا، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەلێ، زۆر سوپاس، بەڕێز وەزیرەکان، قسەیەکتان هەیە لەو بارەیەوە؟

بەڕێز ڕێبەر احمد/ وەزیری ناوخۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان.

ئەو بابەتەی کە ئاماژەی پێکرا لە ناوەڕۆکی پرۆژەکە باس لە چاکسازی دەکرێت، باس لە ڕێکخستنەوەش دەکرێت، لە بەرنامەی یەکێك لە خاڵە سەرەکییەکانی کابینەی نوێ چاکسازی یە، ئەوەی کە لێرە پێشنیار کراوە هەندێك لە ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان ئاماژەیان پێکرد کە جۆرێك لەلادان لە یاسا و لە پەیڕەو و لە ڕێنماییەکانی دامەزراندن و بەخشینی مووچە و ئیمتیازات بە هەندێك خەڵك لە ساڵانی ڕابردوو کراوە، بۆیە پێویستە کە چاکسازی بکرێت لەو بوارە، پێمانوایە کە ناونیشانەکە وەکو خۆی تێبپەڕێت و سوپاستان دەکەین.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەلێ، زۆر سوپاس بۆ جەنابت، فەرموون ماددەی یەکەم ئامانجی یاساکە.

بەڕێز هێڤیدار أحمد سلمان:

بەشی یەکەم: ئامانجەکانی یاساکە

ماددەی یەکەم:

یەکەم/ بەرجەستەکردنی بنەماکانی یەکسانی و دادپەروەری و شایستەبوون لە خەرج کردنی مووچە و دەرماڵە و بەخشین و ئیمتیازاتەکانی دیکە لە هەرێمی کوردستان و نەهێشتنی سوودمەندبوونی ناشایستەیی و ڕێگەگرتن لە بەهەدەردانی بودجەی گشتی.

دووەم/ بەدامەزراوەیی کردن و یەکخستنی بەڕێوەبەرایەتی و فەرمانگە و یەکە جیاجیاکانی خانەنشینی لە بوارەکانی شارستانی و سەربازی و هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ لە یەك بەڕێوەبەرایەتی خانەنشینی نیشتیمانی لە هەرێمی کوردستان.

سێیەم/ کاراکردن و پشتیوانی کردنی دارایی سندووقی خانەنشینی و ڕێگەگرتن لە هەر خەرجییەك لەسەر سندووقەکە جگە لەو مەبەستانەی لە یاسای خانەنشینی کارپێکراو ژمارە (٢٧)ی ساڵی ٢٠٠٦ لە هەرێم دا ئاماژەیان پێکراوە.

چوارەم/ ڕێکخستنەوەی خانەنشینی خاوەن وەزیفە باڵاکان و پلە تایبەتەکان.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەلێ، زۆر سوپاس، هەر بەڕێزێك دەیەوێ لەو بارەیەوە قسە بکات، کاك شێخ ظاهر، فەرموو نوقتە نیزامی.

بەڕێز ظاهر محمد علی حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

عورفی تەشریعی وایە کاتێ کە یاسایەك دەردەچووێندرێ لە سەرەتای یاساکە پێناسەی زاراوەکان دەکرێ، واتا هەر زاراوەیەك لە بەرامبەری واتاکەی دەنووسرێ، ئەو یاسایە دەبوایە لە سەرەتاکەی پێناسەی زاراوەکان بکرایە، بۆنموونە باس لەوەی دەکات کەس و کاری سەر بەرزی شەهیدان، کێن کەس و کاری سەربەرزی شەهیدان؟ باس لەوە دەکات خانەنشینی، خانەنشینی کێیە؟ کەواتە دەبێ لە سەرەتای یاساکە پێناسەی زاراوەکان بکرێ بۆ ئەوەی ئەو واتایانەی لە ناو یاساکەدا هەیە بەڕوونی دیاری بکرێت و تەفسیر و تەحلیلی جیا جیا هەڵنەگرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەلێ، زۆر سوپاس، لەبەر ئەوەی موتەقاعید خۆی تەعریف کراوە، لەبەر ئەوەی کەس و کاری شەهیدان لە قانونی خۆیان تەعریف کراوە، ڕەنگە زۆر زاراوە بەکار نەهاتبێ لە ناو ئەو پرۆژەیە کە پێویستی بە پێناسەکردن بێ، یان زۆر زاراوە بەکار نەهاتبێ کە لە قانونێکی تر تەعریف نەکرابێ، ئەوەی لە قانونێکی تر تەعریف کرابێ ئەوە هیچ جیاوازی نەی وەکو ئەوەیە لێرەش تەعریف کرابێ، لەبەر ئەوە تەصەور دەکەم هەر لەبەر ئەوە بێ، دەرفەتیش دەدەین بە حکومەت لەو بارەیەوە قسە بکات، بەڕێز وەزیری هەرێم قسەیەکتان هەیە لەو بارەیەوە؟

بەڕێز د.ڤالا فرید إبراهیم/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو موستەلەحانەی کە لە ناو ئەو یاسایەدا هاتووە لەبەر ئەوەی چاکسازی یە لە مووچە و دەرماڵە و بەخشین و ئیمتیازاتەکان و خانەنشینی لە هەرێمی کوردستانی عیراق، هەر هەموویان یاسای تایبەتمەندیان هەیە، هەموو موستەلەحەکان لە یاسای تایبەتمەندیدا تەعریف کراون، بۆیە پێویستیان بە تەعریف کردن نییە، لەسەر عینوانی یاساکەش ئێمە تەئکید دەکەینەوە لەسەر

ئەوەی کە ئەو پرۆژە یاسایە پرۆژە یاسای چاکسازی یە، بە ڕێکخستنەوە و بە هەڵوەشاندنەوە و بە پاککردنەوەی لیستەکان، زۆر سوپاس بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێزان ئەم ناوانە ناوی خۆیانیان نووسیوە: (د. شێرکۆ، د. اسماعیل، کاك سیروان، کاك کاوە، کاك ابوبکر، کاك سۆران، هلز خان، سەرچنار خان، کاك مەم، مـوژدە خـان، د. کازم، د، هەورامان، کاك سیپان، کاك سەرکۆ، کاك عوسمان، کاك کـاروان، کـاك زانـا، د. ڕێبـوار، کـاك پێشەوا، شیرین خان، کاك عبدالستار، ژیان خـان، کـاك بەهـمەن، خـدیجە خـان، کـاك ئومێـد، کـاك یاسین، کـاك هـاوڕێ، روپـاك خـان، د. عوسـمان، د. شـایان، کـاك علـی، ڕۆژان خـان، گـولیزار خـان، گوڵستان خان)، بەڵێ بەڕێزان لێرەوە دەست پێ دەکەین، کاك بەهمەن، فەرموو.

بەڕێز بەهمەن کاکە عبدالله:

بەڕیز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەر ئەوەی ئەم بەشـە بەشـی ئامانجەکـانی ئەم یاسـایەیە، تەبـعەن ئامـاژە بەوە دراوە کە بە دامەزراوەیـی کـردن و یەکخسـتنەوەی بەڕێـوەبەرایەتی و فەرمـانگە و یەکە جیاجیاکـانی خانەنشـینی، بەڵام ئامـاژە بەوە نەکـراوە کە مـن پێشـنیار دەکەم خـاڵێکی تـری بـۆ زیـاد بکـرێ یەکخسـتنەوەی هەمـوو بەڕێـوەبەرایەتی و یەکە کـارگێری و سـەربازیەکان ئەوانەی کە هەتـاکو ئێستا لە هەرێمی کوردستان دا یەك نین، زۆر سوپاس.

بەڕێزد. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاکپێشەوا،فەرموو.

بەڕێز پێشەوا طاهر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ئامانجەکـانی یاسـاکە کە لە بەشـی یەکەم دا هـاتووە، یەعنـی ئەگەر لەگەڵ هۆیەکـانی دەرچوواندن دا سەیری بکەی هەست دەکەی لە یەکچوونێك هەیە، یەعنی نازانم بۆچی ئامانجی یاسا هەندێك شـتی بـاس کـردووە لە هۆیەکـانی دەرچوواندنیش دا هەیە بەتـایبەت لە مـاددەی یەکەم خـاڵی یەکەم و دووەمـی زۆر بە وازحـی ئەوە دەردەکەوێـت، حەز دەکەم ڕوون کـردنەوە هەبێت، ئایا پێویست بوو ئەوە یان نەبوو لە هۆیەکانی دەرچـووان دا؟ ئەگەر نەقصـێکیش هەیە یـان زیـادەیەك هەیە هەر لە هۆیەکـانی دەرچووانـدن دا جـێگەی بکـرایەتەوە پێمـوایە یەعنـی کێشەیەکی ئەوتۆی نەبوو، سوپاس.

بەڕێزد. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس بۆ جەنابت، کاك عثمان سێدەری،فەرموو.

بەڕێز عثمان کریم سوارە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی یەکەم بڕگەی دووەمی بەدامەزراوەیی کردن و یەکخستنی بەڕێوبەرایەتی و فەرمانگە و یەکە یەکە جیاکـانی خانەنشـینی لە بوارەکـانی شارسـتانی و سـەربازی و هێزەکـانی ئاسایشـی

ناوخۆ لە یەك بەڕێوەبەرایەتی خانەنشینی نیشتیمانی لە هەرێمی کوردستان بکرێت ب یەك دەستە، دەستەی خانەنشینی نیشتیمانی لە هەرێمی کوردستان باشترە لەبەر ئەوەی خۆی چەندین بەڕێوەبەرایەتی هەیە ئێستا بەڕێوەبەرایەتی گشتی لە هەموو بوارەکان دا هەیە هی خانەنشینی، بۆیە هەموو بکرێ بە یەك دەستە باشترە، زۆر سوپاس.

بەڕێزد. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك د.عثمان فەرموو.

بەڕێز عثمان علی سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی ڕاستی بێ خەڵکی کوردستان چاوەڕوانی هەر ئەوە نییە حکومەت پارە و مووچە لە خەڵك بگێڕێتەوە، چاەڕوانی ئەوەی دەکرد شایستە داراییەکانی فەرمانبەران و خەڵك بە پێی هۆکارەکانی دەرچوونی ئەو یاسایە بێ بەڕاستی تەنها وەرگرتن و سەندنەوەی ماف و مووچەی خەڵك و هاووڵاتیانی کوردستانە، نەك زیاتر پێدان و پێداچوونەوەی مافی موەزەفەکان، سوپاستان دەکەم.

بەڕێزد. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، شیرین خان فەرموو.

بەڕێز شیرین یونس عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١) بڕگەی (٣) یاسای ژمارە (٧)ی ساڵی ٢٠٠٦ کارپێکراوە کە ئاماژەی پێدراوە لە هەرێمی کوردستان (١٢) یاسای خانەنشینی هەیە، لە کاتێك دا ئەو یاسایەی ئێستا کاری پێ دەکرێ بۆ خانەنشینی یاسای ژمارە (٢٧)ی ساڵی ٢٠٠٦ لە هەرێم بەرکار نەکراوە لە عیراقیش هەڵوەشاوەتەوە، پێشنیار دەکەم یاسای خانەنشینییەکی یەکگرتووی هەرێمی کوردستان لە پەرلەمان دەربکرێت کێشەی سەرجەم خانەنشینان چارەسەر دەکات، سوپاس.

بەڕێزد. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك سۆران عمر فەرموو.

بەڕێز سۆران عمر سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتیوانی شیرین خان دەکەمن لە هەرێمی کوردستان خانەنشینان بە یاسایەك خانەنشین دەکرێن کە ئینفاز نەکراوە لەعیراقیش هەڵوەشاوەتەوە، ئەوە ناوێکی چی بۆ بدۆزینەوە کە خەڵك لە هەرێمی کوردستان بە یاسای ژمارە (٢٧)ی ساڵی ٢٠٠٦ی هەڵوەشاوە لە عیراق و بەرکارنەکراوە لە هەرێم خانەنشین دەکرێ؟ بۆیە ئەوە کەم و کوڕییەکی زۆر گەورەی تەشریعی یە و کاریشی پێ دەکرێ، سندووقی خانەنشینیش کە تا ئێستا دروست نەکراوە جارێکی تر هەر

بەو یاسایە دروست دەکرێ دیسانەوە کەم و کورییە، برگەی چوارەم ڕێکخستنەوەی خانەنشینی وەزیفە باڵاکان، پێویستە وەکو ئەوەی پرۆژەکەی حکومەتی لێ بکرێتەوە و لەسەر بنەمای تەمەن و ساڵانی خزمەت و بڕوانامە هەژمار بکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێزد. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، مامۆستا أبوبكر فەرموو.

بەڕێز أبوبكر عمر عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵی یەکەم وشەی (یەکسانی) لابرێ، هەر بۆ بنەمای دادپەروەری و شایستەبوون کافی یە، یەعنی شتێك نیە بە ناوی یەکسانی ئێمە تاوەکو ئێستا لە هەرێم دا سندووقی خانەنشینیمان نییە و کەس نازانێ پارەی (٢٨) ساڵی ڕابردوو کە وەردەگیرێ لە فەرمانبەران بۆ کوێ ڕۆیشتووە؟ بۆیە بکرێت بە دامەزراندن و پشتیوانی کردنی سندووقی خانەنشینی، بە هەمان شێوە پشتیوانی لە کاك سۆران دەکەم لە بڕگەی چوارەم ئەوەی بۆ زیاد بکرێ (لەسەر بنەمای گەیشتن بە تەمەنی یاسایی دیاریکراو بۆ خانەنشینی و ساڵانی خزمەت)، زۆر سوپاس.

بەڕێزد. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك کاوە فەرموو.

بەڕێز کاوە عبدالقادر حسن:

بەناوی خوای گەورە و میهرەبان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی یەکەم ئامانجەکانی پێشنیازە یاساکە لە بڕگەی یەکەم دەڵێ بەرجەستەکردنی بنەماکانی یەکسانی و دادپەروەری، بەڵام لە چوارەم دەڵێ ڕێکخستنەوەی خانەنشینی و خاوەن وەزیفە باڵاکان و پلە تایبەتەکان، ئێمە پێمانوایە لە هەرێمی کوردستان ناعەدالەتییەکی زۆر زۆر گەورە هەیە، لەنێوان خانەنشینی پلە باڵا و تایبەت لەگەڵ خانەنشینی ئاسایی مەدەنین، بۆیە من پێشنیار دەکەم بڕگەی چوارەم کە دەڵێ ڕێکخستنەوەی خانەنشینی خاوەن وەزیفە باڵاکان و پلە تایبەتەکان بکرێتە هەڵوەشاندنەوەی خانەنشینی خاوەن وەزیفە باڵاکان و پلە تایبەتەکان، چونکە بەڕاستی خانەنشینی وەزیفە باڵاکان و پلە تایبەتەکان لە ئێستادا بە هیچ شێوەیەك لەگەڵ بەرجەستەکردنی بنەماکانی یەکسانی و دادپەروەری ناگونجێ، بۆیە ناکرێت وەزیرێك یان پەرلەمانتارێك یان پلە باڵایەك بە پێنج تا شەش ملیۆن خانەنشین بکرێ، بەڵام خانەنشینێکی مەدەنی بە (٢٢٠) هەزار دینار کە (٣٠) ساڵ خزمەت دەکات خانەنشین بکرێت، من ڕەتی دەکەمەوە و پێموایە ئەوە دەبێ بگۆڕێ و خانەنشینی پلە باڵا نەمێنێ زائیدەن لە بڕگەی دووەم کە باس لە بەدامەزراوەیی کردنی یەکخستنی بەڕێوەبەرایەتی و فەرمانگە و یەکە جیاجیاکانی خانەنشینی لە بوارەکانی شارستانی و سەربازی و هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ

لە یەك بەڕیوەبەرایەتی خانەنشینی نیشتیمانی لە هەرێمی کوردستان دەکرێ، لێرە پێشتر بە پێی ئەو یاسایەی کەوا بە پێی ئەو پرۆژە یاسایەی لە ئەنجومەنی وەزیـران هـاتووە پێشـتر دەسـتەی سـەربەخۆی خانەنشـینی نیشـتیمانی بـوو لە هەرێمـی کوردسـتان، تێنـاگەم بـۆچی گۆڕانکـاری بەسـەردا هـات، بـۆیە مـن پێشـنیار دەکەم ئەوە وەکـو خـۆی لـێ بکـرێتەوە و بکـرێتە دەسـتەی سەربەخۆی خانەنشینی نیشتیمانی لە هەرێمی کوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێزد. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك زانا،فەرموو.

بەڕێز زانا مەلا خالد إسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە بـڕگەی دووەم لە مـاددەی یەکەم، بـاس لە دامەزرانـدنی بەڕێـوەبەرایەتی خانەنیشـینی نیشتیمانی دەکات، لە ماددەی (١٠) هەمان یاسادا ئاماژە بەوە دەکات کە هەیکەلبەنییەکـی تـازە لەلایەن وەزارەتی دارایی حکومەتی هەرێمی کوردستان دادەندرێت بـۆ بەڕێـوەبەرایەتی گشـتی خانەنشینی هەرێم، بۆ ئەوەی ئێمە دووچاری گرفتێکی ئیداری نەبینەوە، پێویستە لێرەدا ڕاسـتی بکەیـنەوە بیکەیـنە بەڕێـوبەرایەتی گشـتی خانەنشـینی نیشـتیمانی، بـۆ ئەوەی لە دوایـی دا لە ماددەی (١٠) تووشی هەمان گرفت نەبینەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، خدیجە خان فەرموو.

بەڕێزخدیجە عمر طە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشێك لە قسـەکانی مـن کـرا و هەروەهـا پشـتگیری لە کـاك زانـاش دەکەم، بـۆ ئەوەی کە لێـرەدا بەڕێوەبەرایەتی گشتی یەعنی وشەی (گشتی) بۆ زیاد بکەین، لەبەر ئەوەی کە هەموو یەکەکـان، هەموو بەڕێوەبەرایەتییەکـان سـەر بەو بەڕێـوەبەرایەتییە دەبـن و دەبێـتە بەڕێـوەبەرایەتییەکی گشتی، سوپاس.

بەڕێزد. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، مامۆستا عبدالستار فەرموو.

بەڕێز عبدالستار مجید قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی یەکەم کە باسی مەرجەکانی یاساکە دەکات مـادام باسـی ئامـانج دەکـات، ئـێمە بەڕای مـن دەبێ یەکێك لە ئامانجەکانمان کە تێبگەین لەم پـرۆژە یاسـایە ئەوە بـێ لە دەسـتکاری کردنـی و ڕێکخستن و ڕاست کردنەوەی خانەنشینی نایاسـایی یـان هەر ئیمتیـازاتێکی تـری نایاسـایی بـڕە پارەیەك دەگەڕێتەوە بۆ خەزێنەی حکومەتی هەرێمی کوردستان، بۆیە من پێم باشە ئامـانجێکی دیکەش زیاد بکەین، بۆ ئەوەی کە بتـوانین لە نێـوان مـاددە و بڕگەکـانی ئەم یاسـایەدا ئـێمە ئەم

هەوڵە بـدەین و ئەم قسـانەی خۆمـان بکەیـن تێـدا هەبـێ و، بنووسـین یەکـێ لە ئامانجەکـانی دیـکەش ئەوەیە کە باشـتر کردنـی ژیـان گـوزەرانی مووچەخـۆران و خانەنشـینانی هەرێمـی کوردسـتان، یـان لە مـاددەی یەکەم لە بـڕگەی یەکەم دا جێـی بکـرێتەوە کە بەرجەسـتەکردنی بنەماکانی یەکسانی لەوێدا جێی بکرێتەوە، یان ئەوەتا بڕگەیەکی سەربەخۆ بێ و پشتگیری ئەو پێشنیارەی شیرین خان و کاك سۆرانیش دەکەم کە فیعلەن مادام ئەم یاسایە لێرە بەرکار نـیە بە چ یاسایەك تۆ ئەوە جێبەجێ دەکەیت؟ سوپاس.

بەڕێزد. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، گوڵستان خان فەرموو.

بەڕێز گوڵستان سعید محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم باشە لە بڕگەی(٤) ڕێکخستنەوەی خانەنشـینی خـاوەن وەزیـفە باڵاکـانە، پـلە تایبەتەکـان وای لێ بکرێـت (ڕێکخسـتنەوەی خانەنشـینی خـاوەن وەزیـفە باڵاکـان و چاکسـازی لە مـووچە و دەرماڵەیان بە پێی ساڵانی خزمەت و تەمەن و بڕوانامەیان) و، پشتیوانی لە قسەکانی بەڕێز کاك بەهـەمەن دەکەم بە یەکخسـتنی یەکەی کـارگێری و حیسـابی هێـزە سـەربازییەکان لە هەرێمـی کوردستان و پشتیوانی لە کاك عبدالستار دەکەم بە باشترکردنی بژێـوی و ژیـانی مووچەخـۆران، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، ڕۆژان خان فەرموو.

بەڕێز ڕۆژان إبراهیم علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادده (١) بڕگا (٢) بەحسی بەڕێوەبەرایەتی خانەنشینی نیشتیمانی دێ هـاتی هەمـان مـادده (١٠) بەحسی بەڕێوەبەرایەتی گشتی خانەنشینی هاتی کرنێ کـو هاودژیـت ببیـت، دگەل جـا پێشـنیار دکەم ئەوسا بێتە دارشتنێ بە دامەزراوەیی کردن و یەکخسـتنی بەڕێـوەبەرایەتی و فەرمـانگە و یەکە جیا جیاکانی خانەنشینی لە بوارەکانی شارستانی و سەربازی و هێزەکانی ئاسایشی نـاوخۆ لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی خانەنشینی و پشتگیریا ئاخافتنێت کاك زاناش دکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێزد. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك سەرکۆ فەرموو.

بەڕێز سەرکۆ ئازاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـاددەی یەکەم بـڕگەی (چـوارەم) ڕێکخسـتنەوەی خانەنشـینی خـاوەن وەزیـفە باڵاکـان و پـلە تایبەتەکان بۆی زیاد بکرێ بەم شـێوازە، زیـادکردنی کەمتـرین مـووچەی خانەنشـینی، چـونکە لە حوکمەکانی کۆتایی ماددەی (١٥) بـڕگەی (دووەم) دەڵـێ لەبەر ڕۆشـنایی ئەو بـڕە پـارەیەی کە بە فیعلـی لە خەرجییەکـان دەگەڕێـتەوە، لە دەرەنجـامی جێبەجـێ کردنـی ئەم یاسـایە دەبێـت ئەنجومەنی وەزیران ئەولەویەت بـدات بە پێـداچوونەوە بە کەمتـرین مـووچەی خانەنشـینی لە

هەرێـم بە ئاراسـتەی زیـاد کردنـی و بەرچـاوگرتنی بژێـوی گـوزەرانی ئەو کەسـانەی کەمتـرین مووچەی خانەنشین وەردەگرن لەگەڵ ئەوەشـدا بـۆ مـاددەی یەکەم بەشـی (دووەم) پشـتیوانی قسەکانی کاك سۆران و شیرین خان دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك مەم فەرموو.

بەڕێز مەم بورهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی ماددەی یەکەمـی ئەم پـرۆژە یاسـایە و بـڕگەی یەکەمـی، مـن پێشـنیازم هەیە لە دێـری یەکەم دا کە دەڵێ بەرجەستە کردنـی بنەماکـانی یەکسـانی و دادپەروەری لە کـۆی ئەم یاسـایەدا بەداخەوە نە یەکسـانی فەراهەم دەبـێ، نە دادپەروەری، دادپەروەریـش بـۆ خـۆی چەمکێکـی لاستیکییە هەر یەکە لەدیدەکی خۆیەوە خوێندنەوەی بۆ دەکات، هەرچەندە لە مـاددەیەکیش دا هەیە باسـی دادپەروەری دەکـات دەبـێ حکـومەت جێبەجێـی بکـات، دواتـر قسـەی لەسـەر ئەو مەسەلەیە دەکەین، کە پێویسـتە بە یاسـا دەرچـێ، بـۆیە مـن پێشـنیازم هەیە، یەکەمیـان بـڕگەی یەکەم بەم شێوەی لێ بکرێت:

بەرجەستەکردنی بنەمای یاسای و شایستە بوون لە خەرجی و مووچەدا.

یەعنی واتا ئەو دوو دەستەواژەیە لابرێ، ئەوە یەك، چونکە تیای نییە لە کۆی یاساکەدا.

پێشـنیازیش دەکەم بڕگەیەکـی تـر بـۆ ئەوە زیـاد بکرێـت وەکـو لە مـاددەی (١٥) ی یاسـاکەدا ئەو هەژمــارە حیســابی یە کە دەکــرێتەوە بــۆ فەرمــانبەران کە پەیوەندیــدارە بە پاشــەکەوتی مووچەکەیان لە کابینەی پێشوودا لێیان بڕاوە، مـن پێشـنیار دەکەم لە ئامـانج دا جێگیـر بکرێـت، ئەویش بەم شێوەیەی خوارەوە:

گەڕاندنەوەی مافی خوراوی مووچەخۆران کە بە بڕیاری پاشـەکەوت کردنـی مـووچە بەشـێك لە مووچەکانیان لە کابینەی پێشووی حکومەتی هەرێمی کوردستان دا لێ بڕاوە، ئەوە جێگیر بکـرێ و دواتـر چـۆنیەتی سـەرف کردنـی هەژمـارەکە، چـۆن مـامەڵەی لەگەڵ بکـرێ؟ سـەرەڕای ئەوە پشـتگیری لە پێشـنیازەکانی گوڵسـتان خـان دەکەم ئەوەی کە پەیوەندیـدارە بە بـڕگەی چـوارەم پشتگیری لە پێشنیازی کاك أبوبکر دەکەم بۆ بڕگەی سێیەم، پشـتگیری لە پێشـنیازی کـاك سـەرکۆ دەکەم بۆ ئیزافەرکردنی کەمترین مووچەکە دەبێ بەرز بکرێتەوە لە ناویدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، د.شێرکۆ فەرمووو.

بەڕێز شێرکۆ جودت مصطفی:

بەناوی خوای گەورە و میهرەبان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتیوانی لە بۆچوونەکەی شیرین خان و کاك سۆران و مامۆستا أبـوبکر هەڵەدنـی دەکەم، بە بوونی یاسای خانەنشینی یەکگرتووی هەرێم، هەروەها بۆ بڕگەی سێهەم کە بووترێ دامەزرانـدن و کاراکردن و پشتیوانی کردنی دارایی سندووقی خانەنشـینی، هەروەهـا بـۆ بـڕگەی چـوارەم کە

بڵێـین ڕێکخسـتنەوە و یەکخسـتنی خانەنشـینی خـاوەن وەزیـفە بـاڵا و پـلە تایبەتەکـان و فەرمـانبەرانی ئاسـایی، بـۆ ئەوەی کە بە یەك سیسـتەم ڕێکبخـرێتەوە، نـاکرێ پێوەرەکـانی پـلە باڵاکان لەگەڵ پێوەرەکانی فەرمانبەری ئاسایی بۆ خانەنشینی جیاواز بن، ئەوەی بۆ ئیزافە بکـرێ (بە ڕەچاوکردنی بڕوانامە و تەمەن و ساڵانی خزمەت)، زۆر سوپاس.

بەڕێزد. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك سیروان فەرمووو.

بەڕێز سیروان فرج محمد:

بە ناوی خوای گەورە و میهرەبان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە بەشـی یەکەم ئامانجەکـانی یاسـاکە، مـن پێمـوایە هەمـوو لایەك کـۆکین لەسـەر ئەوەی کە ئامانجی ئەو چاکسازی ناونرێ یـان پاکسـازی نـاونرێ هەر شـتێکی نـاونرێ، ئامـانجەکەی ئەوەیە خزمەت بە هاووڵاتیان بکات، لەبەر ئەوە من پێشـنیاز دەکەم بڕگەیەکـی تـری بـۆ زیـاد بکرێـت لە دوای چوارەم و پێـنجەم کە مەرجـی ئەم نەهێشـتنی بـۆ نمـوونە لە ڕێکخسـتنەوەی خانەنشـینی خاوەن وەزیفە باڵاکان و پلە تایبەتەکان بە مەرجـی ئەوەی بخـرێتە سـەر مـووچە و خانەنشـینی کەسانی تر و دیاری بکرێت بەلایەنـی کەمەوە وەکـو هاوشـێوەی عیـراق بەلایەنـی کەمەوە (٥٠٠) هەزار بێت، لە بڕگەی چوارەمیش دا من پێموایە مادام دەڵێ ڕێکخستنەوەی خانەنشینی، کەواتە نادادپەروەرییەك و گەندەڵییەك هەبووە لەمەوپێش کەسانێك هەبـوون بەداخەوە لەم وڵاتەدا بە بـێ ئەوەی ڕۆژێـك لە ڕۆژان وەزیـر بووبێـت بە پـلەی وەزیـری خانەنشـین کـراون، کەواتە هەڵوەشانەوەی ئەو سیستەمە بە کۆمپلیتی چارەسەر دەکـات، هەروەهـا پشـتگیری لە پێشـنیازی کاك سۆران و کاك مەم و کاك کاوە دەکەم، سوپاس.

بەڕێزد. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك یاسین فەرمووو.

بەڕێز یاسین خضر طە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مــاددەی یەکەم (یەکەم) بەرجەســتەکردنی بنەماکــانی یاســاکان و دادپەروەری شایســتە لە خەرجییەکانی مووچە و دەرماڵە و بەخشین، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمـان، ئـێمە هەتـا ئێسـتا چـوار وەزیر لێرەنە هیچمان ئەو پرسیارەمان لێ نەکردوون، یەکەمیان لە وەزیری ناوخۆ چەند پـۆلیس و ئاسایشت هەیە؟ دووەمیان لە وەزیری پێشمەرگە چەند پێشمەرگەت هەیە؟.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك یاسین دەرفەت دێ ئەو پرسیارانەی لێ بکەی، لەسەر ئامانجەکان چیت هەیە؟ بـۆیە هـاتووە بۆ ئەوەی لێی بپرسی.

بەڕێز یاسین خضر طە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە هەمـوو دونیـادا وڵات بە دوو شـت بەڕێـوە دەچـێ، یەکیـان بە یاسـا، یەکیـان بە بڕیـارن، ئەو ماددانەی لەو پرۆژە یاسایەدان ئەو بەڕێزانە هەموویان دەتوانن بە یەك بڕیار هەمووی جێبەجـێ

بکەن، خۆ ئەوە بە یاسا نەکراوە کە دوو خانەنشینی هەبێ، یان دوو هێـزی پێشـمەرگە هەبـێ، بە یاسا نەکراوە، بە بڕیار کراوە دوو هێزی پێشمەرگە هەبێ، لە ئەنجامی شەڕی نەگریسەی ناوخۆدا ئەو دوو هێزە دروست بووە، ئێستا وەزیری پێشـمەرگە دەتـوانێ بە یەك بڕیـار هێـزی پێشـمەرگە بکاتەوە یەك، وەزیری ناوخۆش دەتوانێ بە یەك بڕیاری هەموو ئاسایش و پـۆلیس بکـاتەوە یەك، بۆیە من پێشنیار دەکەم بە بڕیار ئەو شتانە جێبەجێ بکرێن نەك بە یاسا، بۆ ماددەی چـوارەمیش ڕێکخستنەوەی خانەنشینی خاوەن وەزیفە پلە باڵاکان و تایبەتەکان، من پێشنیار دەکەم کەمترین مووچە لە کوردستان لە (٥٠٠) هەزار کەمتر نەبێ، بەرزترین مووچەش لە دوو ملیۆن و نیـو زیـاتر نەبێ، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك هاوڕێ فەرموو.

بەڕێز هاوڕێ بناء محمد:

بە ناوی خوای گەورە و میهرەبان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی یەکەم بڕگەی (٣) کاراکردن و پشتیوانی کردنی دارایی سندووقی خانەنشینی و ڕێگـرتن لە هەر خەرجییەك لەسەر سندووقەکە جگە لەو مەبەستانەی کە لە یاسای خانەنشینی کارپێکراو ژمـارە (٢٧)ی سـاڵی ٢٠٠٦ لە هەرێـم ئاماژەیـان پێکـراوە، پێشـنیار دەکەم یاسـای خانەنشـینی یەکگرتووی هەرێمی کوردستان لە پەرلەمـان دەربکـرێن پشـتیوانی بەڕێـزان شـیرین خـان، کـاك سۆران، کاك بەهمەن، کاك سەرکۆ دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، گولیزار خان فەرموو.

بەڕێز گولیزار رشید حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من هیچ تێبینیم نییە، دەستم بەرز نەکردۆتەوە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، کاك شێخ ظاهر فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانم کرا، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڵێ کاك دابان فەرموو.

بەڕێز دابان محمد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی یەکەم بڕگەی (دووەم) بە دامەزراوەیی کردنی یەکخستنی بەڕێوەبەرایەتی و فەرمانگە و یەکە جیاجیاکانی خانەنشینی بوارەکانی شارستانی، دیارە خانەنشینی بوارەکانی شارستانی یاسای خانەنشینی ژمارە (٢٧)ی ساڵی ٢٠٠٦ی حکومەتی عیراقی ئینفاز نەکراوە کەم و کوڕیەکی یاسایی و دەستوری یە لە هەرێمی کوردستان، تەنیا لە ساڵی ٢٠٠٧ گشتاندنێکی بۆ کراوە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوەن ئەوەی تایبەتە بە هێزەکانی سەربازی و هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ ئەوە کارێکی زۆر باشە، چونکە لە ئێستادا تەنیا لە ناو وەزارەتی پێشمەرگەدا مامەڵەی خانەنشینی لە (١٠) بەڕێوەبەرایەتی جیا دەکرێ، بەڵام یەك پرسیار داوای ڕوونکردنەوە لە بەڕێزان ئەنجومەنی وەزیران دەکەم، ئەویش ئەوەیە ئایا بەڕێزان لە ئەنجومەنی باڵای دادوەری و دەسەڵاتی دادوەری و فەرمانبەرانی زانکۆ و ڕاژە و خانەنشینی لە پێشمەرگە کە ئەوانە بە یاسای (٢٣)ی ساڵی ٢٠٠٧ و (٢٣)ی ساڵی ٢٠٠٨ و یاسای (٣٨)ی ساڵی ٢٠٠٧ خانەنشین دەبن، لە ناو ئەم ڕێکخستنەوە دەیانگرێتەوە یان نا؟ ئەگەر نایانگرێتەوە بۆچی وا؟ ئەگەر دەیانگرێتەوە بۆچی لە ناو یاساکەدا باس لە ئەوانە نەکراوە و باس لە دەستکاری کردنی مووچەی خانەنشینی ئەوانە نەکراوە، سوپاس بۆ بەڕێزتان.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك د.إسماعیل فەرموو.

بەڕێز إسماعیل علی طه:

بسم الله الرحمن الرحیم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سێ تێبینیێت هەین، یا یەکی پشتگیریا کاك عثمان و کاك کاوە دکەم، کو ببیتە دەستە نە بەڕێوەبەرایەتی بیت، دەستەیەکا تایبەت بیتن، تێبینیا یەکێ، تێبینیا دووێ لە خالا (٣) کاراکردن و پشتیوانی کردن ئەز لەگەل هەندێمە بێتە جێبەجێ کردن چونکی موقابیلیش ٢٠٠٦ ئەوە چواردە ساڵە نزیکی (١٥) ملیار هەتا (٢٠) ملیار نەزانین کێڤە چووینە نەهاتیە تەئسیس کرن، چاوا هاتە کارەکرن دڤێت بێتە تەئسیس کرن ئەز لەگەڵ هەندێمە ببێتە جێبەجێ کردن دوای وی ببێتە جێبەجێ کردن و پاشی کاراکردن، پشتیوانی کردن و دیسان بوڤێیە سەر پشتگیریا د.شێرکۆ و کاك أبوبکر و کاك سۆرانی دکەم، خالا (٤) تێبینیا من لەسەر هەندێیە ئەز لەگەڵ هەندێمە ببێتە ڕێکخستنەوەی خانەنشینی خاوەن وەزیفە باڵاکان و پلە تایبەتەکان و گشت پلەکان وەکو عیراق فەرقی نەبی لە ما بەینا تەقاعودا خانەنشینا پلەی تایبەت و پلەی نزم، هەمی وەکی یەك بن، جارەکا دی سیستەمی عیراقێ سەر وی ئەساسێ ڕەواتب دەرکەون فەرق و جودایی نەبیت دەڤەرا پلە بەرز و پلە بلند و دیسان لەگەل هەندێمە ئیزافە ڤی هەر بێتە کرن لەسەر بنەمای

تەمەن و بڕوانامە و ساڵانی خزمەت، ئەڤە دەبێتن لەسەر هەر ئەساسێ مووچەی خانەنشینی دەرکەویتن، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، هەڵەز خان فەرموو.

بەڕێز هلز أحمد محمد:

ناڤێ خودێ مەزن و دلۆڤان

بەڕێز سەرۆکا پەرلەمانی.

سەبارەت خالا (٤) لە ماددا (١) پشتگریا مامۆستا أبوبكر و د.شێرکۆ و د.إسماعیل و سۆران عمر دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك د.هەورامان فەرموو.

بەڕێز هەورامان حەمە شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی لە ماددەی یەکەم لە ئامانجەکانی یاساکە ماددەی یەکەم بڕگەی یەکەم، ئێمە دڵخۆشین کە باسی دادپەروەری دەکرێت، بەڵام لە ڕاستیدا بەرجەستەکردنی دادپەروەری کە ئەم یاسایە دەیەوێ بەشێکی ئەو دادپەروەرییە لە کوردستان دا جێبەجێ بکات، من پێموایە لێرە ئەوەی کە گرنگ بێ ئەوەیە کە میللەتەکەمان ئەم دادپەروەرییە لە دوای جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە بە چاوی خۆی ئەگەر بەشێکی کەمیش بێت ببینێت، خۆشبەختانە لە ماددەی (١٥) باسی ئەوە کراوە ئەو پارەیەی کە بە هۆی جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە دەگەڕێتەوە چۆنی لێ دەکرێ؟ بەڕاستی زۆر زۆر مەتاتیە، زۆر ڕوون نییە، زەمانەتی تێدا نییە، دەتوانم بە دەستەواژەیەکی تر بیڵێم ئەم یاسایە باسی ئەوە دەکات کە ئەندازەیەکی کەمیش بێت لە گیرفانی ئەوانەی کە بە نایاسایی خانەنشین کراون یان پلە باڵاکان، یان ئەوانی دیکە باس کراوە کە لەشکرێکی گەورەیە لە کوردستان دا، باسی گیرفانی ئەوانە کراوە کە ئەندازەیەك لەم پارەیەی لێ دەبهێنرێت، بەڵام باسی گیرفانی دووەم نەکراوە کە دەخرێتە گیرفانی کێوە؟ ئەم یاسایە دەبێ زۆر بە ڕوونی تێیدا بێ، دوو شتی بچووکی تێدابێ، بەڕاستی خەڵك دڵی پێ خۆش دەبێ، یەکەم ئەو بە ناو پاشەکەوتەی مووچە دەبێ بە هەر جۆرێك بێ لەو پارەی کە دەگێڕدرێتەوە لە دوای جێبەجێ کردنی ئەو یاسایە شتێك بۆ ئەوان دابنرێ، ئەوەی کە بە ناوی پاشەکەوتی مووچەوە کراوە لە کوردستان دا، هەروەها کەمترینی خانەنشینی، بەڕاستی بە مەتاتی هاتووە، دەبێ کەمترینی خانەنشینی لێرە دیاری بکرێ دەقی لەسەر بکرێ، ئەگەر ئەوە کرا ئەو کاتە بەڕاستی بەشێك لەو بنچینەی کە خوای گەورە فەرموێتی: (کی لا یکون دوله بین الأغنیاء منکم) بۆ ئەوەی پارە و سەروەت و سامانی وڵات تەنها لە بەینی دەوڵەمەندەکان دا وەرنەسوورێ و نەیێ و نەڕوات و

ئەوەی کە پێغەمبەری ئیسلام (ص) فەرموویەتی (تۆخژ من أغنيائهم فترد على فقرائهم) دەبێ لە دەوڵەمەندەکانیان وەربگیرێتەوە بخرێتە گیرفانی فەقیرەکانیان بەڕاستی، ئەگەر تۆ تەنها لە گیرفانی دەوڵەمەندەکان و پلە باڵاکان وەریگریتەوە و دووبارە بیخەیتە ناو تونێلێکی مەجهول ئەو سەری دیار بێ و ئەو سەری دیار نەبێ بەڕاستی سوودێکی نابێ، بەو هیوایەی ماددەی (١٥) لە کاتی خۆی دا ئەو بابەتە چارەسەر بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك علی حەمە صالح فەرموو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بە ناوی خوای گەورە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من نامەوێ بچمەوە ناو ناوەڕۆکی ماددەکانی تر، چونکە زۆرێك لە موناقەشەکان موناقەشەی ماددەکانی تر بوون، ئەوەی کە دەڵێ یاسای خانەنشینی ژمارە (٢٧)ی ساڵی ٢٠٠٨ من پێموایە دەقیق ئەوەیە بنووسن یاسای بەرکار، چونکە ئیحتیمالی بەهێز ئەوەیە، هەمووومان کار بۆ ئەوەی دەکەین قانونێکی موەحەد لە هەرێمی کوردستان دا دەربکەین، کە قانونە موەحەدەکەمان دەرکرد نابێ ئاماژە بەم یاسایە بکەین کە ئینفاز نەکراوە، دەقیق ئەوەیە بنووسین یاسای بەرکار لە هەرێمی کوردستان دا، خاڵی چوارەم بنووسین پێداچوونەوە بە سیستەمی خانەنشینی، چونکە ئێمە لە ماددەکانی ئایندە دەمانەوێت پێداچوونەوەیەکی دادپەروەرانە بە پلە باڵاکان بکەین، لە ماددەیەکی تریش دا جێگیری دەکەین کە ئەوانەی مووچەیان نزمە لە خانەنشینی لەم پارە دەگەڕێتەوە مووچەکەیان بەرز بکەینەوە، کەواتە ئەوە پێی دەووترێت ڕێکخستنەوە یاخود پێداچوونەوە بە سیستەمی خانەنشینی، خاڵی پێنجەم ئیزافە بکرێت بە دیدی ئێمە من بە تێبینی خۆم ئەوە گرنگترین بابەتی یاساکەیە بۆیە دەبێ ڕەنگدانەوەی هەبێ، تێبینی دووەمیش ئەوەی پێداچوونەوە بە سیستەمی پاسەوانی کە گرفتی گەورەی ئەم وڵاتەیە لەگەڵ ڕێکخستنەوەی سەرجەم یەکە ژمێریاری هێزەکانی ئەمنی و سەربازی و خازیع بوونی بۆ دیوانی ڕەقابەی مالی، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، بینووسن جەنابتان بۆ لیژنەکە ئەو ئیزافەیە، د.کاظم فەرموو.

بەڕێز کاظم فاروق نامق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا پشتگیری لە قسەکانی بەڕێز کاك کاوە عبدالقادر دەکەم، دیارە تێبینی من لەسەر ئەم ماددەیە لە چەند خاڵێك دا زۆر بە کورتی عەرزی جەنابتانی دەکەم، یەکەمیان بەڕاستی سندووق لە هەرێمی کوردستان دا بە شێوەیەکی گشتی سومعەی زۆر باش نییە، یەعنی مولاحەزە

بفەرمـوون ئەو سـندووقی کـۆمەکی تووشـبووانی شـێرپەنجە کە زیـاتر لە (١١٠) مليـار دينـاری تێدابووە حکومەت دەری هێنا کە من هیوادارم بەڕێزان بەڕێوەبەری دیـوان و سـکرتێر کە ئێسـتا لێرە وجودیان هەیە وەڵامێکمـان بـدەنەوە کە ئەو پـارەیە چـی لێهـات؟ بـۆ کـوێ ڕۆیـی؟ کە هـی تووشــبوانی شــێرپەنجەیە، ئەوە ئەو ســندووقە، ســندووقێکی تــر لە (٢٠١٥/٥/١٠) دا بە نــاوی سـندووقی کوردسـتان بـۆ داهـاتە نەوت و گازیەکـان لەم پەرلەمـانەوە بە یاسـا دەرچووێنـدرا تـا ئێســتاش دروســت نەکــراوە، لەبەر ئەوە بەڕاســتی لە خــاڵی ســێیەم دا کە باســی ســندووقی خانەنشینی دەکرێ هەر لە ئێستاوە مەترسییەك کە ئەم سـندووقە چـۆن دەردەچـێ؟ لەبەر ئەوە دەبێ بەڕاستی زامن بکرێت، چونکە تا ئێستا هەر فەرمانبەرێك لە هەرێمی کوردستان دا مانگـانە مووچە وەردەگرێ بڕی لە ٧%ی مـووچەکەی دەبڕدرێـت بـۆ خانەنشـینی و تـا ئێسـتا ئەو پـارەیە نـازانین لە کـوێ یە؟ یەعنـی هیـوادارم جەنـابی بەڕێـز وەزیـری دارایـی لێـرە پێمـان بڵـێ کە لەم کابینەیەش و لە کابینەکانی پێشوودا ئەو پارەیە کە لە فەرمانبەران بردراوە پارەکەی چەندە و لە کوێ یە؟ بۆ ئەوەی ڕاستەخۆ لە دوای دەرچوواندنی ئەو یاسایە بیکەیـنە نـاو ئەو سـندووقەوە، ئەوە نوقتەی یەکەم، نوقتەی دووەمیـان وەکـو عەرزم کـردن پشـتگیری بەڕێـز کـاك کـاوە دەکەم لەوەی کە بــۆ ئەوەی جیــاوازی چینــایەتی لە هەرێمــی کوردســتان دا نەمێنــێ و تەبەقە و تەبەقەکاری نەمێنـێ و تەبەقەیەك خـۆی بەبەرزتـر و تەبەقەیەك خـۆی بە نزمتـر نەبینـێ، شـتێك نەمێنێ بە ناوی پـلە بـاڵا و تـایبەت و ئەوانە، هەمـووی یەك بخـرێ، هەر هەمـوو فەرمـانبەران لە ســەرۆکی هەرێــم و ســەرۆکی حکــومەت و جێگرەکانیــان، وەزیــرە بەڕێزەکــان، پەرلەمانتــارە بەڕێزەکــان و مــودیر عــام و ڕاوێژکــار و فەرمــانبەرانی ئاســایی هەر هەمــووی بە یەك یاســای موەحەدی نیشتیمانی خانەنشین بکرێن، خاڵی کۆتاییم ئەوەیە کە وەکو چـۆن لە ناوەڕۆکەکەیـدا باس کراوە لە ماددەی (١٥)دا، لێرەدا وەکو ئامانجێك بنووسرێ کە بە مەبەستی زامن کردنـی ئەو بڕە پارەیەی کە لە ساڵانی ڕابردوودا لە مووچە خۆران و خانەنشینان بڕدراوە بە زۆرەملێ لە ژێر ناوی پاشـەکەوتی مـووچەدا بـۆ ئەوەی پارەکەیـان زامـن بکـرێ و لەو ڕێـگەیەوە بە میکانیزمێـك بۆیان بگێردرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، هیوادارم هەمووتان پابەندی دوو دەقەکە بن، سەرچنار خان، فەرموو.

بەڕێز سەرچنار أحمد محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر ئامانجی یاساکە، منیش هەر لەسەر خاڵی سێهەمی کاراکردن و پشتیوانی کردنـی دارایـی سندووقی خانەنشینی، بەڕاستی ئەم سندوقە لەسەری منیش وترا ئیزافەیەك بۆ ئەو قسـانە، ئەو یاسایە یاسایەکی بەرکارە ژمارە (٢٧)ی ساڵی ٢٠٠٦ تا ئێسـتا ٢٠٢٠ تەبـعەن (١٠) سـاڵ دەکـات، (١٤) ساڵ هەموو فەرمانبەرێك لە (٧%) زیاتر و کەمتری وەکو خانەنشینی لێ بـڕاوە و خـراوەتە سـەر

ئەو مووچەیە ناو ئەو سندووقەوە کە نزیکەی دەیان و سەدان ملیار دینارە کە تا ئێستا پـرۆژەکە پـرۆژەی حکـومەتە، بەداخەوە لە ئامانجەکـان دا هێنـاویتیەوە جـارێکی تـر دەڵـێ کـاراکردن و پشتیوانی کردن ئێ کێ دەستی گرتووە حکومەت (١٤) ساڵە پـارەی ئەم سندووقەی چـی لـێ کردووە؟ بۆ دیار نیە؟ ئەسڵ وایە بە پێی ئەو یاسایەش هەر مووچەی خانەنشینی لەو سندووقە بـدرێت، نەك ئێسـتا بیـر لەوە بکـرێتەوە بکـرێتە ئامـانج لە یاسـاکە کـاراکردن و دامەزرانـدنی سـندووقەکە، ئەوە کەم و کـورتییەکە لە ئەدای حکـومەت دا، لە بـواری جێبەجـێ نەکردنـی ئەو یاسـایە لە ئامـانجێکیش بیهێنـین بـۆ یاسـای چاکسـازی دایبنـێن، خـاڵی چـوارەم ڕێکخسـتنەوەی خانەنشینی ئەوەی خاوەن وەزیـفە و پـلە تـایبەت و پـلە بـاڵا و ئەوانە، ئەگەر ئەو پـلە بـاڵا مـادام پێشتر هاتووە پلە باڵا دوایی بە دەقێك هەڵدەوەشـێتەوە، بەڵام ئەوە لەسـەر بنەمـای تەمەن بـێ، لەسەر بنەمای بڕوانامە و ساڵانی خزمەت بێ، یەعنی ئەو ئیزافەیەی بۆ بکرێ، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، هیوادارم ئەگەر قسەی دووبـارە دەکەن هەر بە گـوێرەی پەیـڕەو بەسـە بڵـێن پشـتگیری فڵان دەکەم، ئیتر ئەوان نووسیویانە بەڕێزان لیژنە تایبەتمەندەکان، بۆ گەڕانەوەی وەخت لە نـاو پەیڕەودا بە وازحی هەیە دووبارە کردنەوە نـابێ، یەعنـی ئەو تەحلیلاتـانەی نـاوێ، هەر کەسـێك قسەیەك دەکات پشتگیری کەسێکی تر دەکات، پێویست ناکـات عەیـنەن مـوبەریراتی ئەو کەسـە دووبارە بکاتەوە، کاك د.ڕێبوار ئەگەر قسەکەت نوقتە نیزامیە، فەرموو.

بەڕێز ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە پێی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمان هاتووە کە کاتێك ماددەیەك خوێندنەوەی دووەمی بـۆ بکـرێ دەبێ گفتوگۆکان لە چوارچێوەی ناوەڕۆکی ئەو ماددەیە بن، بەشێك بەو گفتوگۆیانە لە دەرەوەی ئەو مـاددەن، تکـا دەکەم بە هـیچ شـێوەیەك ڕێـگە نەدرێ هـیچ بەڕێزێـك لە دەرەوەی مـاددەکە گفتوگۆ بکات، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، ئەوە ئامانجەکانە بەڕێزان پەرلەمانتاران هەموویان دەگرێتەوە، بەڕێزیان ئیلتیزام دەکەن، جەنابت سڕەی قسەشتە، بۆ هەر قسەش ناکەی؟

بەڕێز ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە کاتێك کە هەر پرۆژە یاسایەك بێ بە دوو بەشە بەشی یەکەم پێی دەڵێن (من حیپ الشـکل و الهیکلیە) و بەشی دووەمی پێـی دەڵـێن (مـن حیـپ المحتـوی) واتـا لە ڕووی شـێوە و لە ڕووی ناوەڕۆکەوە، ئەوەی کە ئێستا هـاتووە سـەبارەت بە مـاددەی یەکەم لە ڕووی شـێوەیە، ئەگەر لـێ وردبوونەوەیەکی لـێ بکەیـن لەگەڵ هۆکارەکـانی دەرچووانـدن یەك شـتە، بەڵام لە هۆکارەکـانی

دەرچوواندن بە کورتی هاتووە، لێرە بە موفەصەلی هاتووە، بۆیە من پێشنیار دەکەم کە ئەو ماددەیە لابدرێت، سەبارەت بە بڕگەی چوارەم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

ماددەی ئامانجەکان هەمووی؟

بەڕێز ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڵێ، چونکە لە هۆیەکانی دەرچوواندن هاتووە، دائیمەن لە هەموو پرۆژە یاسایەکیش ئەوە کاریگەری ناکاتە سەر ناوەڕۆك، ناوەڕۆك کاریگەری دەکاتە سەر بە شێوەیەکی پێچەوانەوە، سەبارەت بە بڕگەی چوارەم ئەگەر گریمان مایەوە ئەو ماددەیە، نووسراوە ڕێکخستنەوەی خانەنشینی خاوەن وەزیفە باڵاکان، بەڵام نەنووسراوە لەسەر چ بنەمایەك، بۆیە پێشنیار دەکەم بنەماکان و پێوەرەکانیش دیاری بکرێ، سەبارەت بەوەی کە ئایا حکومەت دەتوانێ کەمترین مووچە بکات بە (٥٠٠) هەزار و ئەو ی تریش بکات بە دوو ملیۆن و نیو وەزیری دارایی لێرەیە، داوا دەکەین کە ڕوون کردنەوەیەکمان بداتێ ئایا کە حکومەت دەتوانێ یان نا؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك کاروان فەرموو.

بەڕێز کاروان عبدالرحمن عبدالله:

بە ناوی خوای گەورە و میهرەبان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتیوانی قسەکانی کاك د.ڕێبوار دەکەم کە ئەم ماددەیە خۆی لە ئەساس دا زیادە لابرێت لەبەر چەند هۆکارێك، یەکەم ئەوە تەبعی قانونی قەدیمە خۆی لە ئەساسدا لە قانونی ئێستادا بە هیچ شێوەیەك باس لە ئامانجەکان ناکرێت و یاسا خۆی دەبێ تەعریفی خۆی بکات کە ئەو پرۆژە یاسایە خۆی تەعریفی خۆی کردووە، هەر یەکێك لەو بڕگانەی کە لە ئامانجەکان هاتوون لە ڕاستی دا فەصڵێکی تایبەتی بۆ تەرخان کراوە، بۆ ئەوەی کە موناقەشە بکرێت و ئەو موناقەشەی کە ڕەفیقەکانمان کردیان دەکرێ لە فەصلەکان دووبارە گوێمان لێ بێتەوە، لە کۆتاییش دا ئەوانە نوقتەی گەرمی گفتوگۆی ناو قانونەکەن، بۆیە پێشنیاز دەکەم تەواوی بڕگەکە تەواوی ماددەکە لابرێت و ئەگەر بە گوێرەی پەیڕەوی ناوخۆ ماددەی (٩١) بڕگەی (٣) ئەگەر ئەخیر کەی بم پێموایە خۆی پێویست بە پشتیوانی ناکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

ئەخیر کەس نیت، د.شایان فەرموو.

بەڕێز شایان کاکە صالح محمد:

بە ناوی خوای گەورە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری کاك مەم دەکەم سەبارەت بە ئاماژەدان بە گەڕاندنەوەی مووچەی مووچەخۆران، لە بڕگەی چوارەم پشتگیری گوڵستان خان دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، ڕووپاك خان فەرموو.

بەڕێز رووپاك أحمد رحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

له مـاددەی یەکەم بـڕگەی یەکەم پشـتگیری مامۆسـتا أبـوبکر هەڵەدنـی دەکەم لەسـەر وشـەی (یەکسانی) لاببرێت و، له بڕگەی سـێیەم که زۆربەی هاوکـارانم باسـیان کـرد یاسـای خانەنشـینی ئیتیحادی لێرە بەرکار نییە و له بەغداش ئیلغا بۆتەوە، پشتگیری ئەو بەڕێـزانە دەکەم که باسـیان کردووە، بڕگەیەك بۆ ئامانجەکان زیـاد بکـرێ ئەوەش بە باشـتر کردنـی بـار و گـوزەرانی خەڵـك و زیادکردنی کەمترین مووچەی خانەنشینی، بۆ ئەوەش پشتگیری له قسەکانی مامۆستا عبدالستار و کاك سەرکۆ دەکەم، هەوەهـا له چـوارەم بـڕگەش ڕێکخسـتنەوەی خانەنشـینی خـاوەن وەزیـفە باڵاکان و پلە تایبەتەکان پشتگیری قسەکانی د.شێرکۆ دەکەم که وەزیفە تایبەتەکان و پلە باڵاکـان هەروەها فەرمانبەران خۆی جیاوازی تەبەقە و چینایەتی نەبێ و سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، موژدە خان فەرموو.

بەڕێز مژدە محمود محمد:

بە ناوی خوای گەورە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وتەکانی من وتران، پشتیوانی له قسەکانی بەڕێز کاك عبدالقادر دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، کاك سیپان فەرموو.

بەڕێز سیپان سالم حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

گوتنی من دڤیا یکەم هاتنە گوتن لەلایەن زۆربەی هەڤالا مە، پشتگیری کاك سۆران و عمـر و کـاك عبالقادر و د.إسماعیل دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵـێ زۆر سـوپاس، بەڕێـزان وەزیرەکـان قسـەیەکتان هەیە لەسـەر قسـەی ئەنـدامانی بەڕێـزی پەرلەمان؟ جوان خان، فەرموو، پێش ئەوە ببوورن جوان خان نوقتە نیزامی هەیە.

بەڕێز جوان یونس محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە پێـی پەیـڕەوی نـاوخۆی پەرلەمـان بـڕگە (٣) لە مـاددەی (٩١) ئەگەر هەر پەرلەمانتارێـك پێشنیارێکی کرد دەبێ سێ پەرلەمانتار پشتگیری لێ بکات ئینجا ئەو پێشـنیارە دەدرێـتە لیـژنەی

یاسایی و دواتر دەنگی لەسەر دەدرێ، ئەو پێشنیارەی کە تازە کرا و جەنابت داوات کرد هیچ پشتگیرییەکی نەبوو و داوات کرد بدرێتە لیژنەی یاسایی، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، تەنها وتم بینووسە ئەگەر خۆیان دواتر قەناعەتیان پێ بوو، یەعنی ئەوەی بڕگەیەکی ئیزافە کردووە نەك هەر ئەوەی کاك علی، هەر کەسێکی تر داوای زیاد کردنی بڕگەیەك دەکات بۆیان بنووسێ، ئەگەر خۆیان قەناعەتیان پێی هەبوو وەکو خۆیان بڕیاری لە بارەیەوە دەدەن دواتر نەك وەکو موقتەرەحێك بیخەنە دەنگدان، کاك ئومێد ماوە؟ بیرم چووە ناوەکەی بخوێنمەوە، فەرموو کاك ئومێد.

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا پشتیوانی لە بۆچوونەکەی بەڕێز مامۆستا هەڵەدنی لە بابەتی لابردنی وشەی (یەکسانی) دەکرێ لە بەرجەستەکردنی دادپەروەریش دا ببێتە چەسپاندنی دادپەروەری نەك بەرجەستەکردنی دادپەروەری، بڕگەی دووەم سەبارەت بەو دامەزراوانەی کە یەکخستنی بەڕێوەبەرایەتی و فەرمانگەکان و یەکە جیاجیاکانی خانەنشینی ئەوانە خۆیان دامەزراوەن، ناکرێ بە دامەزراوەیی کردن دەکرێ وشەی (بەدامەزراوەیی کردنەکە) لابدرێ چاککردن و یەکخستنی بەڕێوەبەرایەتی و فەرمانگە و یەکەکان تا کۆتایی دێرەکەی، لە بەشی چوارەم پشتیوانی لە بۆچوونەکەی د.ڕێبوار دەکەم، ئەگەریش هەر ئەو خاڵە مایەوە بەو جۆرەی لێ بکرێ (ڕێکخستنەوەی خانەنشینی خاوەن وەزیفە باڵاکان و پلە تایبەتەکان و بە ئارەزوومەند کردنی خانەنشین بوونی پلە باڵا و تایبەتەکان، چونکە لەم پەرلەمانە بەڕێزە دڵنیاین لەوەی لە مادده و بڕگە و بە ماددەکانی داهاتوودا، دەکرێ ئێستا ڕۆژی ئەوەیە ئەوە بە یاساوە ڕێك بخەین، ببێتە ئارەزوومەندانە فۆرمێك پڕ بکرێتەوە، هەر بەڕێزێك بیەوێ خانەنشین نەبێت ناکرێت زەمیلەکەی خۆی بشکێنێت، با خۆی ئیعلانی ئەوە بکات ئەوجا قسە لەسەر ئەو بابەتە بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، بەڕێزان وەزیرە بەڕێزەکان فەرموون.

بەڕێز اوات شیخ جناب/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان.

من سەرەتا لەوەوە دەست پێ دەکەم کە ئامانجی هاتنی ئێمە وەکو نوێنەرانی حکومەت تەنها بۆ ڕوونکردنەوەی ئەو پرۆژە یاسایەیە کە لە حکومەتی هەرێم هاتووە، مافی زیاد کردن و کەم کردنی مافی پەرلەمانی بەڕێزە، ئێمە هاتووین تەنها ڕوونکردنەوە بدەین بە ئێوەی بەڕێز، پێش

ئەوەی بچمە ئەوەی کە خانەنشینی جواب بدەمەوە، پێشنیاری ئەوەش دەکەم ئێمە مادده بە مادده موناقەشەکان لێرە جەنابتان بیکەن بە موحەدەدی بۆ ئەوەی ئێمە لە کاتی خۆیدا بە موحەدەد جوابتان بدەینەوە، ئەوەی کە بەڕێزتان باستان کردووە لە ئامانجەکانی یاساکەدا هەبووە ئەوەی کە باستان کردووە ئێستا وەڵامتان دەدەمەوە، ئەوەی کە لە باقی ماددەکانی تردا هەڵی دەگرێن بۆ ئەو کاتەی ماددەکە دێتە پێشەوە لەو وەختە بەڕێزەوە ئەوەی لە توانامان دا بێ پێشکەشتانی دەکەین، بە نیسبەتی سندووقی خانەنشینی بە پێی یاسای ژمارە (٢٧) لە ساڵی ٢٠٠٦ ئەم سندووقە بڕیاری یاسای دەرچوونەکەی دەرچووە، وەکو یاسا هەیە، تەفعیل نەکراوە، ئامانج لەم یاسایەش کە باسی دەکەن لە ئامانجی ئەو یاسایەدا باسی تەفعیلی ئەو ماددەیە دەکەن، باسی ئەوەتان کرد کە هینی تەقاعودی بۆ کوێ چووە، پارەکانی بۆ تەقاعودی بۆ کوێ چووە؟ چەند ساڵی ئەزمەی ئیقتیصادی لێرە هەبووە بۆ ئەوەی مەشاکیلی ناوخۆی ئیقتیصادی و سیاسی لەگەڵ بڕینی بودجەی هەرێم لەلایەن عیراقەوە ئەو نەقصانە بووە کە جەنابتان بە ئەنواعی چارەکە مووچە و نیوە مووچە و پاشەکەوت بیستووتانە، بەشێکی زۆری ئەوە پارەی بنوك لەگەڵ پارەی خەڵکی موقاویلیش دا چووە بۆ مووچە ئەوەی کە لە خانەنشینیش دا بووە بەشێکی زۆری چووە بۆ مووچە، لایزالیش ئەوەی کە وەردەگیرێ تەعویزی ئەو نەقصی بودجەی پێ دەکرێ کە ئێستا هەیە، هەموو ئەوانەش مەحفوزە، بە ناوی تەوقیفاتی تەقاعودییەوە لە وەزارەتی مالیە تەسبیت کراوە وەکو ئەوانە دانراوە، لە گەنجینەی حکومەت تۆمار کراوە، وەکو عەرزیشم کردن بۆ دەعمی مووچە ئێمە ئەو فەترەیە بەکار هاتووە، لە ئامانجی ئەم یاسایەش کە دامانناوە باسی دروست کردن و پارێزگاری ئەو ئیستیحقاقاتانەی کە خانەنشینان هەیانە لە مەودوا دەستکاری سندووقی خانەنشین و ئەو ئیداعاتانەی کە لە ناو سندووقی خانەنشین دەکرێ نابێ دەستکاری بکرێ، تەعلیقێکیشم لەسەر ئەوە هەبوو باسی ئەوە دەکەن ئەوە پێویستی بە یاسا نیە، موزاعەفاتی ئەو گلەیی و گازندەیەی کە ئێوە لەسەر ئاستی مووچە لەسەر دەرماڵە لەسەر پلە باڵا، خوارتر، خانەنشینی هەتانە، بەشێکی زۆری بە یاسا هەر لەم پەرلەمانە موحتەرەمەوە دەرچووە، لەبەر ئەوە خۆتان دەزانن یاسا بە یاسا دەگۆڕێ، یاسا تەعدیل دەکرێ، لە دەرەنجام دا دروستکردنی یان دەرکردنی قانونی تەقاعود موەحەدە لە کوردستان دا کە باقی هەموو ئەو یاسانەی کە باسمان کرد کە لەلای ئێمە بە پێی زانیاری من (٩) یاسای خانەنشینی دەرچووە، پێشموایە ئەکسەریەتی لەم پەرلەمانە بەڕێزەوە دەرچووە، ئەوە موختەسەری ئەو هینە بێ ئەوەی کە من تەئکیدی دەکەمەوە لەسەر ئیستیحقاقی تەقاعودی یان غەیری تەقاعودی بە مووچە و پاشەکەوتی مووچەشەوە ئەو ڕەقەم حیسابیانەی کە دەردەچێ بۆ دڵنیای هاوولاتیان هەموو ئەوانەی تێدا تەسبیت بکرێ، لەبەر ئەوە لەو بارەیەوە هەموو خەڵك دەتوانێ دڵنیا بێ و پەرلەمانی بەڕێزیش دڵنیا بێ، ئومێدەوارم لەگەڵ دەرچوونی ئەو قانونەدا ئەم دۆخە ناهەموارەی کە لەمەو پێش دیتمان هەمووی تێپەڕێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس بۆ جەنابت، فەرموون.

بەڕێز ڕێبەر احمد/ وەزیری ناوخۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان.

سەبارەت بە هەبوونی یان نەبوونی ماددەیەك بە ناوی ئامانجەکان وە هەبوونی هۆیەکانی دەرخستنی ئەو پرۆژە یاسایە، بە رای ئێمە بڕیار بۆ جەنابتان دەگەڕێتەوە ئێمە پێمان وایە هۆیەکانی دەرچوون بەشێك نینە لە یاسا هەروەکو جەنابتان دەزانن، وە ویستوومانە لێرە ناوەرۆکی یاساکە گرینگی و ئیلتیزامێکی زیاتر بۆ حکومەت دروست بکەین کە ماددەیەك تایبەت بێتن بەوەی کە ئامانج لە دەرکردنی ئەو یاسایە چییە، بۆیە گرینگە بەرای ئێمە بمێنێتەوە، بابەتی تر کە گرینگە ئیشارەتی پێ بدەین بابەتی دەتەیێکی خانەنشینی نیشتمانی ئێستا لە زۆربەی وەزارەت لە چەندین دامەزراوەی تر بەڕێوەبەرایەتی گشتی هەیە، بەڕێوەبەرایەتی هەیە، دەمانەوێ هەموو ئەو بەڕێوەبەرایەتییانە لە شوێنێك کۆ بکەینەوە وەو هەموو مومتەلەکات و ئەو خەڵکەی کە سەبارەت بەو بەڕێوەبەرایەتییانە بچێتەوە سەر دەستەی خانەنشینی، بۆیە زۆر گرینگە کە دەستەی خانەنشینی نیشتمانی زیاد بکرێتەوە وەکو ئەوەی کە پرۆژەی حکومەت هاتووە، بابەتێکی تر کە لە برگەی چوارەم لە ماددەی یەکەم حکومەت ئیشارەتی پێکردووە کە رێکخستنەوەی خانەنشینی خاوەن وەزیفە باڵاکان و پلە تایبەتەکان، ئێمە ئاماژەمان بەوە کردووە کە لەسەر بنەمای تەمەن و بڕوانامە و ساڵانی خزمەت بێت، ئەگەر ئەمەی تێدا نەبێتن پێویست ناکات ئەوەی تر هەر ئیشارەتی پێبکرێت، چونکە خوودی ئاماجی یاسایەکە ئەوەیە لەسەر چ بنەمایەك ئەو بابەتی رێك دەخرێتەوە، بنەمایەکان وابزانم ئەوەی (د.شێرکۆ) ئیشارەتی پێکرد پشتگیری ئەو رایەی جەنابیان دەدەین، ئەو بابەتە وەکو خۆی لەسەر بنەماکان ئیشارەتی پێبکرێت، ئەوەی تر بابەتی یاسای ژمارە (٢٧)ی ساڵی (٢٠٠٦) دەکرێت ئەوە وەکو کاك (علی) ئیشارەتی پێکرد یاسای (بەرکار) بکرێتە (بنەما)، هەر ئەوە دەگرێتەوە کە یاسای (٢٠٠٦)ە کە ئاماژەیان پێکراوە، خاڵێکی تر کە ئەکە هەموو پرۆژەی چاکسازی نییە ئەمە هەنگاوێکە لەسەر رێگای پرۆژەی چاکسازی کە هەنگاوێکی دوور و درێژە بەرفراوانە زیاتر چەندین سێکتەری تر دەگرێتەوە، بەڵام بۆ چاکسازی ریشەیی لە هەموو بواری خانەنشینی حکومەتی هەرێم پرۆژە یاسایەکی لەبەر دەستە، بۆ ئەوەی پرۆژە یاسایەکی خانەنشینی یەکگرتوو هاوشێوەی ئەوەی کە لە عیراق هەیە شتێك کە بۆ کوردستان بگونجێتن لە ئایندەیێکی نزیکدا پێشکەشی پەرلەمانی کوردستانی دەکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

وەزیرە بەڕێزەکان قسەی تریان نییە بۆ ئەوەی لیژنەکانیش قسەی خۆیان بکەن، پرسیارێك بەراستی کاك (زیاد) زۆربەی ئەندامانی پەرلەمان قسەیان لەبارەوە کرد لە پرۆژەکەی حکومەت

بـۆ خـۆی کە ئەوان خیبرەێکیـان هەیە، لەو رووە وە داوا دەکەن دەسـتە بێـت، ئێـوە لە لیـژنە تایبەتەکان بۆ کردووتانە بە بەڕێوەبەرایەتی، فەرموون.

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەوە جەنابت ئیشارەتت پێکرد پـرۆژەکەی حکومەت بە دەسـتە هـاتووە، بەڵام ئەمە دوای گفتوگۆیەکی زۆر موناقەشەیێکی زۆر کە ماددەی (١٠) تەسبیت کراوە لای ئێمە، پێمان بـاش بـووە کە لە چوارچێوە بەڕێوەبەرایەتییێکی گشتیا ئەمە ریك بخرێت، هەر لێـرەش لە ئامانجەکـانی ئەو دەستەیە کراوەتەوە بە بەڕێوەبەرایەتی گشتی، دووەم روونکردنەوە.

بەڕێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك (زیاد) موبەریرێکی زیاد چی بووە؟ لەبەر چی ئەوەتان کردووە پێتان باش بوو؟

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە لە پرۆژەکەی حکومەت بە دەستە هاتووە، بەڵام لە کاتێکا کە ئـێمە گەیشـتووینەتە گفتوگـۆ کــردن لەســـەر دوای موناقەشـــەیێکی زۆر کـــراوە، کە بیـــانووی ئەوە هەبـــووە کە بـــۆچی بەڕێـوەبەرایەتی گشـتی ئەمە رێـك بخرێـت، بـۆیە لە مـاددەی (١٠) بە بەڕێـوەبەرایەتی گشـتی هاتووە، بۆیە لە ئامانجەکانیشـا ئەوەمـان گۆڕیـوە کردوومـانە بە بەڕێـوەبەرایەتی گشـتی، زیـاتر بیـانووەکە ئەوە بـووە کە بـارگرانییەك بـۆ حکـومەت دروسـت نەکەیـن، دەسـتەیەك کە لەئاسـت وەزارەت و ئەوانەوە بێت، بەڵام پێمان باش بووە بەڕێوەبەرایەتی گشتی بێت سـەربە وەزارەتـی دارایی و ئابووری، ئەوە لە پێشـنیاری مـاددەی (١٠) بەو شـێوەیە ئـێمە رێکمـان خسـتووە، دووەم ئێمە دیارە ئەرکی پەرلەمان بێجگە لە دەرچواندنی یاسا بـریتییە لە چـاودێری کـردن، ئـێمە لەوە تێئەگەین کە هەرچی ئەو یاسایانەی دەردەچن لە حکومەتی هەرێم و چاودێری ئیش و کارەکانی حکـومەت لەلایەن پەرلەمـانەوە ئەرکـی سـەرەکی خۆمـانە، بەڵام بـۆ تەئکیـد کـردنەوە ئـێمە ئەو کۆبـــوونەوەی کە لەگەڵ جەنـــابی ســـەرۆکی حکـــومەت و جێگـــرەکەی وەزیـــرە بەڕێزەکانـــا کۆبوونەوەمان کرد، ئێمە تەئکیدمان کردەوە بۆ جدی بوونی چـاودێریکردنی جێبەجێکردنـی ئەم یاسایە، داوامان لە حکومەت کرد لەو کاتەیا سێ مانـگ جارێـك جێبەجێکردنـی ئەم یاسـایە سـێ مانـگ جارێـك راپۆرتێـك بـدات پەرلەمـانی کوردسـتان، بـۆ ئەوەی بتـوانین باشـتر چـاودێری جێبەجێکردنی ئەم یاسایە بکەین، سێیەم باسی قانوونی خانەنشینی موەحەدی یەکگرتوو کرا لە هەرێمی کوردستان، هەر هەمان رۆژ ئێمە پێشنیاری ئەوەمان بـۆ حکـومەت بەڕێزانـی حکـومەت کرد کە ئەوان ئاگاداریان کردینەوە نارد کە ئێستا خەریکی ئامـادەکردنی ئەو پـرۆژە یاسـایەن بـۆ قانوونی خانەنشینی یەکگرتووی هەرێمی کوردسـتان کە لە داهـاتووێکی نزیکـدا ئامـادە دەبێـت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ بەڕێزتان، کاك (هێڤیدار) فەرموون.

بەڕێز هێڤیدار احمد سلمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لیژنەی دارایی ووشە بە ووشە خوێندنەوەمان بۆ ئەو راپۆرتە کردووە، دوای کە گەیشتوینەتە قەناعەت دوایی ئەو راپۆرتە هاوبەشە نووسراوە لەگەڵ لیژنەی دارایی، قسەمان کردووە لەگەڵ حکومەت بەڕێز حکومەت خۆتان ئەم هەموو شتە نایاساییەتان کردووە، ئێستا دەکەنە قانوونێك بە ملی پەرلەمان دادەهێننەوە، حکومەت وتی وەختی خۆی ئەو حوکمانەی کە بەشدار بوون لە حکومەتدا هەندێك شتیان بۆ خاتری ئەم و بۆ خاتری ئەو کراوە پلە بەوە دراوە پلە بەم دراوە، ئێستا ناتوانین حزبەکان ڕێگە بە حکومەت نادەن بە قووەت کار بکەن، ئێمە داوا لە پەرلەمانی بەڕێز دەکەین ئەم قانوونە دەربکەن قوەتێك بداتە حکومەت ئەو شتانەی کە بە ناقانوونی کراوە بە ڕێگەی پرۆژەی چاکسازی بکەین، بۆیە ئەم قانوونە لە پەرلەمانەو ئێمەش پشتگیری حکومەت دەکەین ئەو چاکسازییە بکات، ئەگەر جەنابی سەرۆکی لیژنەی دارایی ڕێگە بدات لەسەر دوو دەستە لادراوە کراوەتەوە بەڕێوبەرایەتی گشتی ئێمە خۆمان وتومانە قانوونی چاکسازییە لەگەڵ ئەوە نین زۆر خەرجی بکرێت زۆر پۆستی تر بدرێت و هەیکەلیەتی تر دروست ببێت، پەلە بکرێتن بەڕێوەبەرایەتییەکە خۆی هەیە ئی خانەنشینی سندوقەکەشی ببێتە بەڕێوەبەرایەتییەك سەر بە بەڕێوەبەرایەتی گشتی وەزارەتی دارایی چاودێری بکات وە بەڕێوەبەرایەتی بکات، ئیشرافی بکات، ئەم بەڕێوەبەرایەتییە دروست ببێت کارەکە پەلە تر دەبێت، ئەگەر سندوق بێت درەنگ دەکەوزێت و رەنگە گومانیش هەبێت نەکرێ ئەسلەن، ئەو ڕوونکردنەوەمان هەبوو گلەیشمان لە حکومەت کرد کە بۆ (١٢) قانوونی تەقاعودی هەیە لە کوردستان، بەڕێزیان کە ئەوانەی لێرە دانیشتوون قانوونەکە حازرە لەدوای چاکسازی ئەو قانوونەش دێتە پەرلەمانی کوردستان، سوپاس بۆ ئەم دەرفەتە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، (د. ئامانج) دەیەوێت قسە بکات ڕاستە (د. ئامانج) لەو وەزیرانە نییە کە لە پەرلەمان متمانەی پێدراوە، بەڵام لەناو ئەم پرۆژە یاسایە خیبرەێکی هەیە، لەبەر ئەوە دەرفەتی پێدەدەین قسە بکات، فەرموون.

بەڕێز د. ئامانج رحیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەنها یەك تەوزیح لەسەر ئەو قسانەی بەڕێز کاك (ڕێبەر) باسی کرد بەپێی قانوونی وەزارەتی دارایی (١) مارە (٥)ی سڵی (٢٠١٠) بەڕێوەبەرایەتییەکی گشتی هەیە پێی دەڵێن بەڕێوەبەرایەتی گشتی خانەنشینی ئێستا بەپێی ئەم پرۆژە یاسایە ئەم بەڕێوەبەرایەتی گشتی خانەنشینییە

ئەرك و چالاكییەكانی گەورەتر دەبێت فراوانتـر دەبێـت لەوەی كە ئێستا هەیە وەكـو ئەوە ئـێمە تێگەیشتووین من خوێندومەتەوە باسی بەڕێوەبەرایەتی دەكرێت، بەڵام حكومەت داوی كردووە كە دەستەی خانەنشینی نیشتمانی دروست بكرێت، چونكە ئەرك و چالاكییەكانی گەورەتر دەبێت بە خۆی ئەو دەستەی خانەنشینییە نیشتیمانییە لە كویَ هاتووە لە قـانوونی ژمـارە (٢٧)ی سـاڵی (٢٠٠٦) هـاتووە، بـۆیە لێـرە تەفصیلەكەی بـاس نەكـراوە ئەم هەیـئە سـەر بە وزارەتـی دارایـی ئابووریی ئەبیَ وە هیچ زیادەیێك نـاكریَ، چـونكە ئەو بەڕێـوەبەرایەتییە گشـتییە خانەنشـینییەی ئێستا هەیە بۆ مومتەلەكاتی مەوقول و غەیر مەوقول و میلاكی نەقل ئەبێت بـۆ ئەم هەەیـئەیە، بە نسبەت سندوقەكەوە كە بەڕێز كاك(د.كاقم) باسی كرد سـندوق فەرقـی چیـیە لەگەڵ حیسـاب سندوق بە ئینتیهـای سـاڵی دارایـی كۆتـایی پێنـاێـت، یەعنـی واریـداتەكانی تەودیـر ئەبێـتەوە لە سـندوقەكە ئەپـارێزرێ بەپێـی قەوانینـی مەوازەنە سـاڵانە لە (١٢/١٣)ی هەر سـاڵێك كە كۆتـایی دارایی دێت دەبێت داهات هەمووی تەدویر نابێتەوە بۆ ساڵێك دەچێتەوە گەنجیـنە، بەڵام لەبەر ئەوەی تەوقیفاتی تەعاقودی ئەخرێتەوە ئەو سندوقە ئەو سـندووقە بەردەوامـی خـۆی دەبێـت، یەعنـی داهـاتەكە تەدویـر نـاكرێتەوە بـۆ خەزێـنە لە كۆتـایی سـاڵی دارایـی ئەمە فەرقـی بەینـی حیسابێكی كە قەیدی تێـدا دەكـریَ لە وەزارەتـی دارایـی یـاخود سـندوق دەبێـت، ئەو سـندووقە تەفاصیلێكی زۆر زۆری هەیە (٦) مادده قانوونی تەقاعوودی موەحەدی ساڵی(٢٠٠٦) بە تەفصیل باسی كـردووە مەجلیسـەكەی ئیـدارە دەدا كە نـوێنەری وەزارەت پێشـمەرگەی تێـدایە، نـوێنەری وەزارەتــی پــلان دانــانی تێــدایە، نــوێنەرری وەزارەتــی داخیلــیەی تێــدایە، چــونكە ئێســتا بەڕێوەبەرایەتییە گشتییەی كە لە وەزارەتی داراییە ئەرك و چـالاكییەكەی تەحدیـد كـراوە، تەنها بە زیاتر بۆ مۆزەفی مەدەنی ئێستا وەكو خۆتان باستان كرد هەر لە پێشمەرگە چەندین فەرمانگە و یەكە هەیە كە لەناو وەزارەتی پێشمەرگە سەربەخۆیانە تەقاعودیەكە دەكـا، بـۆ ئەوەی ئەوانە دامەزراوە بكرێنەوە لە یەك سندوق كۆ بكـرێنەوە، یەعنـی هەر كەسـێك كە تەوقیفـاتی تەقـاعوی دەدا لە سەربازی بیَ هێزەكانی ئاسایشی مەدەنی بێت دەچێتەوە ناو ئەم سندوقە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، كاك (سروان) نـاوت نووسـیبوو كە ئـێمە نـاوی جەنابتـان دەنووسـین، نـاوی هەمووتان ئەخوێنینەوە ئەڵێین كەسمان لەبیر نەچووە، فەرموون.

بەڕێز سروان محمد علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

مـن دروسـت هـاورای بەڕێـز (د.ڕێبـوار)م بـۆ لابردنـی مـاددەی یەكەم، ئەگەر ئەو مـادەیەش بە تەواوی لانەبـردرا، مـن بەراسـتی وشـەەی یەكسـانی دادپەروەری لە بـڕگەی یەكەمـدا دەمەوێـت لابدرێت چونكە بڕگەی یەكەم و بڕگەی چوارەم خـۆی پـێچەوانەی یەكتـرن لە یەك مادەیـا خـۆی بەرجەسـتەكردنی بنەماكـانی یەكسـانی دادپەروەری داوادەكەیـن كەچـی لە بـڕگەی چـوارەم

ڕێکخستنەوەی خانەنشینی خاوەن وەزیفە باڵاکان، خۆمان کۆمەڵگامان کردۆتە دوو بەش، پلە باڵا و پلە نزم، بۆیە یەکسانی و دادپەروەری لابدرێت وە یەك، ئەوەی تریش دروست هارای برای بەڕێزم کاك (اومید) خۆشناوم کە داوای ئەوەی کرد کە هەموو پەرلەمانتاران ئەوانەی بۆ شکاندنی یەکتر ئێمە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا شوێنی ئەم ماددەیە نییە.

بەڕێز سروان محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەك شت ئەگەر ڕێگە بدەن، چونکە پێم خۆشە ئەورۆ ئەو مێژووە و ئەو جوانییە و ئەو پیرۆزییە، من وەکو پێشمەرگەیێك بۆ خۆمی تۆمار بکەم ئەگەر روخسەت بدەن.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو.

بەڕێز سروان محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سوپاسی خوا دەکەم کە یەکەم کەسم لەسەر مایك و لەپێش چاوی هەر هەمووتان و بە ئامادەبوونی هەر هەمووتان ئەو پێشمەرگەیەم کە نامەوێت وەکو پەرلەمانتار خانەنشین بکرێم لەگەڵ خانەنشین کردنی پێشمەرگە نیم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڵێ زۆر سوپاس دەچینە سەر ماددەی دووەم، فەرموون.

بەڕێز سوسن محمد میرخان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی دووەم: ڕێکخستنەوەی ماف و ئیمتیازاتەکانی میراتگرانی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفالکراوان و زیندانی کراو و گیراوانی سیاسی.

ماددەی (٢):

یەکەم: ڕاگرتنی کۆکردنەوە لەنێوان ئیمتیازاتی هەردوو یاسا ژمارە (٩) ساڵی (٢٠٠٧)ی هەموار کراو تایبەت بە ماف و ئیمتیازاتی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفالکراوان و یاسای ژمارە (١)ی ساڵی (٢٠١١)ی هەمووارکراو تایبەت بە ئیمتیازاتی زیندانی کراو گیراوی سیاسی کوردستانی بەدەر لە کەس و کاری پلەیێکی شایستە کە زیاتر لە یەك شەهید یان ئەنفالیان هەیە بە ڕەچاو کردنی شایستە بوونیان بە گوێرەی یاسای خانەنشینی بەرکار.

دووەم: یەکخستنی مافی ئیمتیازاتی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفال کراوان و زیندانیان و گیراوی سیاسی لە هەرێمی کوردستان لەبەر ڕۆشنایی یاسا بەرکارەکان.

سێیەم: لە کاتی مردن یان مافی دارایی سەرجەم میراتگرانی شەهیدان و ئەنفالکراوان و قوربانیانی جینۆساید کە بۆ لەمەودوا بە گوێرەی یاسای خانەنشینی بەرکار ئەو میراتگرانە دەستنیشان دەکرێن ئەوە ئەو مافە داراییە کۆتایی پێدێت و ناگوازێتەوە بۆ کەسانی دیکە جگە لە سوودمەندان بەپێی یاسای ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠١٥) یاسای ماف و ئیمتیازاتی تاقانەکانی جینۆساید لە هەرێمی کوردستان-عیراق.

چوارەم: بڕگەی سێیەمی ئەو ماددەیە بەر میراتگرانی زیندانیانی کراو گیراوی سیاسی جێبەجێ دەکرێت بە پیادەکردنی یاسای خانەنشینی بەرکار لە هەرێمی کوردستان.

پێنجەم: پێویستە لەسەر وەزارەتەکانی دارایی و ئابووری و خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی و پەروەردە و تەندروستی بە هەماهەنگی وەزارەتی کاروباری شەهیدان و ئەنفال کراوان رێنمایی دەربکەن بە مەبەستی رێکخستنەوەی لە ئەستۆ گرتنی حکومەت بۆ خەرجی چارەسەری تەندروستی و خوێندنی کوڕ و کچ و هاوسەری شەهید کە هاوسەرگیری نەکردۆتەوە لە قوتابخانە و پەیمانگا و زانکۆ حکومی و ئەهلییەکان لەناو هەرێمدا و دەستنیشان کردنی مەرجەکانی شایستە بوون لەبەر رۆشنایی بڕگەی دووەم لە ماددەی (٧) وە یاسای ژمارە (٩) ساڵی (٢٠٠٧).

شەشەم: پاککردنەوە و هەڵوەشانەوە و ماف و ئیمتیازاتی میراتگری ئەو کەسانەی کە بەدەر لە حوکمەکانی یاسای ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠٧)ی هەمووارکراو یاسای ماف و ئیمتیازاتی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفال کراوان و سوودمەند بوون لەلایەن لیژنەیێکەوە بە سەرپەرشتی وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوان ئەنجام دەدرێت.

حەوتەم: پاککردنەوەی و هەڵوەشاندنەوەی ئیمتیازاتی زیندانی کرا و گیراوی سیاسی کە بەناوی زیندانی کرا و گیراوی سیاسی بەپێچەوانەی حوکمەکانی یاسای ژمارە (١١)ی ساڵی (٢٠١١)ی هەمووارکراو سوودمەند بوون و لەلایەن لیژنەیێکەوە بە سەرپەرشتی وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوەکان ئەنجام دەدرێت.

بەڕێز هیمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا هەر بەڕێزێك دەیەوێت ناوی خۆی تۆمار بکات، بۆ ئەوەی گفتوگۆ لەسەر ئەو ماددەیە بکا، با دەست بەرز کاتەوە تا لەلایەن بەڕێز سکرتێری پەرلەمان بنوسرێ، تکاتان لێ ئەکەین ئەوەی ئەیەوێ گفتوگۆ بکات ئێستا ناوی خۆی تۆمار بکات دەستیش دانەنێ تا ناوەکان دەنوسێ بەڕێزان، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمانی کوردستان ئەم بەڕێزانە ناویان تۆمار کردووە تا گفتوگۆ لەسەر ئەو ماددەیە بکەن، تکاتان لێ ئەکەین هەر بەڕێزێك ناوەکەی ئەخوێنینەوە دواتر ئەگەر ناو نەنووسرابوو پێمان بڵێن، کاك (علی)، کاك (عبدالستار)، کاك (د.محی الدین)، کاك (د.شێرکۆ)، (بدریە) خان، کاك (سۆران)، (ئاشنا) خان، (شنۆ) خان،(شیرین) خان، کاك (بەڵێن)، (روپاك) خان، کاك (عثمان سێدەری)، کاك (ملا ناصر)، کاك (هێرش)، کاك (سەرکۆ)، کاك

(شاخەوان)، (د.شایان) کاك (گۆران)، (شیرین) خان، (گلوستان) خان، کاك (کاروان، کاك (هاوڕێ)، (شـنۆ) خـان، (هەژان)خـان، (رۆژان) خـان، کـاك (بهمـن)، کـاك (پێشـەوا) کـاك (د.ڕێبـوار)، کـاك (د.سعید)، کـاك (سـەروان)، کـاك (حـاجی سـفین)، کـاك (د. زیـدان)، کـاك (زانـا)، کـاك (نـزار)، کـاك (هیمداد)، کاك (رزگار)، کاك (جـلال)، کـاك (رزگـار عیسـا)، کـاك (عبدالسـلام)، (سـلمی) خـان، کـاك (راهی)، (کلستان باقی)، کاك (مسلم)، کاك (رزگار) نوقتە نیزامە، فەرموون.

بەڕێز رزگار عیسی سوار:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نازانم چ عورفەکە مـۆلەتی قسـە کـردن وەك سـەعات وایە، لەوبەرەوە دەسـت پێـدەکات لێـرەوە خلاص دەبیت، ئەگەر بکرێتن یەك ناو لەوبەر یەك ناو لەم بەر، سوپاس.

بەڕێز هیمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

تەنزیمی ئەکەین، بەڕێزان بەپێی مـاددەی (٨٨)ی پەیـڕەوی نـاوخۆی پەرلەمـانی کوردسـتان هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان بۆی هەیە (٢) دەقە گفتوگۆ لەسەر ئەو بابەتە بکات بابەتی گفتوگـۆ کردنە، بۆیە ئێستا کات ئەگرینەوە ڕێگە نادەین لە دوو دەقە زیاتر بێت، تکایە پابەنـد بـن پێـوەی، کاك (بهمن) فەرموو.

بەڕێز بهمن کاك عبداللە احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبعەن لای ئێمە ئاشکرایە خانەوادەی سەربەرزی شەهیدان هەموومان قەرزاریانین لەم وڵاتە وە ئەوانە خەڵکـی بەنـاز و ڕێـز لێگیـراوی ئەم وڵاتەن وە دەبـێ لە هەمـوو شـتێکا ئەوان حـاڵەتی ئستیسنایان بۆ بکرێت، قسەێك هەیە کە کاتی خۆی وەزیری شەهیدان لەگەڵ جێگـرەکەی هـاتنە لیژنەی شـەهیدان ئەوان ڕوونکردنەوەێکیـان دا بە ئـێمە، دوایـی کە ئـێمە لەگەڵ لیـژنەی دارایـی قسـەمان کـرد وتیـان بەڕێـز کـاك (ئامـانج رەحـیم) و بـرادەری وەزارەتـی دارایـی وتوویـاانە ئەو ڕێنماییە وا نییە کە لە خاڵی سێیەما هاتووە کاتی مردنی وارس، یەعنی وارسی یەکەمی شەهید گواستنەوەی بۆ سەر وارسیکی تر دەچێتە سەر تەقـاعوودی دەبـڕێ، ئەگەر وایە داواکـارین ئەوە نەبڕێ بۆ وارسی یەکەم کە بەپێـی یاسـای ژمـارە (٩) و ژمـارە (١١) دیـاری کـراوە، خـاڵێکی تـر کە گرینگە لێرە لە خاڵی پێنجەما هاتووە ئەڵێ (وەزارەتەکانی دارایی و خوێندنی باڵا و تـوێژینەوەی زانستی و پەروەردە و تەندروستی بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزراەتی کاروباری شەهیدان ڕێنمـایی دەردەکەن بە مەبەسـتی ڕێکخسـتنەوە و لە ئەسـتۆ گرتنـی حکـومەت) پـێم وایە ئەم جـوملەیە تەواو نییە لە ئەستۆ گرتنی حورمەت چییە، خۆیان حکومەتن بابنووسرێ (لە ئەسـتۆ گرتنـی ئەو پێداویستیانەی کەس و کاری شەهیدان هەر یەکێك لەلایەن وەزارەتە تایبەتمەندەکەی خـۆیەوە) ئێمە دەزانین لە ساڵانی رابردووا وەزارەتی شەهیدان بەدەست ئەو گرفتەوە گیری خواردبـوو کە وەزارەتـی خوێنـدنی بـاڵا داوای پـارەی لێـدەکرد، وەزارەتـی تەندروسـتی داوای پـارەی لێـدەکرد،

وەزارەتەكانی تر كە منداڵە شەهید لەوێ سوودمەند دەبوون داواكاریان لە وەزارەتی شەهیدان بوو قەرزێكی زۆر دەهاتە سەریان، بۆیە دەكرێ ئێستا لەم یاسایە ئەوان لە ئەستۆی بگرن راستەوخۆ وەزارەتەكانی دارایی و پەروەردە و خوێندنی باڵا و تەندروستی، خاڵێكی تر كە داواكارم ئیزافە بكرێ لەگەڵ خاڵی شەشەم و حەوتەم كە لە هەردووكی لیژنە دروست دەكرێ بۆ پاكتاو كردنی لیستی شەهیدان و لیستی زیندانیانی سیاسی مەوودە دیاری بكرێ خۆی یاساكە (٦٠) رۆژ دیاری كراوە بۆیە پێشنیار دەكەم (١٢٠) رۆژ دیاری بكرێت (٦٠) بۆ جێبەجێكردنی یاساكە (٦٠) رۆژی تر دیاری بكرێت ئەو دوو لیژنەیە بەپەلە دروست بكرێ بۆ پاكتاو كردنی لیستی شەهیدان، سوپاس.

بەڕێز هیمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

كاك (عثمان سێدەری) فەرموو.

بەڕێز عثمان كريم سواره:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە ماددەی (٢) بڕگەی سێیەم لەكاتی مردن یا بڕینی مافی دارایی سەرجەم میراتگرانی شەهیدان و ئەنفال كراوان و قوربانیانی جینۆسساید كە بۆ لەمەو دوا بەگوێرەی یاسای خانەنشینی بەركار ئەو میراتگرانە دەستنیشان دەكرێ، كە نووسیویەتی دەستنیشان دەكرێن لێرە نووسیویەتی ئەوە ئەو مافە داراییيە كۆتایی پێدێت و ناگوێزرێتەوە بۆ كەسانی دیكە جگە لە سوودمەندان بەپێی یاسای ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠١٥) یاسای ماف و ئیمتیازاتی تاقانەكانی جینۆسساید لە هەرێمی كوردستان، بۆیە پێویستە لێرە ئیشارەت بەوە بدرێت كە كچ و كوڕ دایك و باوك خوشك و برا بگرێتەوە ئەو واریسانە بە روونتر ئیشارەتی پێبدرێت، لەبەر ئەوە ناروونییەك لە دەستەواژەكەیا هەیە، هەروەها لە لەبەر چاو گرتنی باشكردنی مووچەكانیان وە هەروەها بە لەبەرچاو گرتنی یەكسانی لە ماف و ئیمتیازاتەكانیش زۆر جار هەیە خەڵك خانووی بۆ كردراوە هەر شەهیدە خەڵك هەیە مووچەكەی زۆر زیاتر لە شەهیدێكی تر لە هەمان كاتیشدا ناوی پیرۆزی شەهید هەر شەهیدە و ئەنفال هەر ئەنفالە، سوپاس.

بەڕێز هیمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، كاك (علی حمه صالح) فەرموو.

بەڕێز علی حمه صالح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی سێیەم ئەوە كە دەڵێت یاسای خانەنشینی بەركار قەلەقییەكی لای كەس و كاری شەهیدان و ئەنفالكراوان دروست كردووە كە ئەمە ئەوەی كە بەتەمەنە لە كەیەوە ئەیگرێتەوە نایگرێتەوە، فیكرەكەی ئێمە ئەوەیە ووە زۆر بەروونی پێویستە لێرە وەڵام وەربگرین، ئەوەی كە پێی ئەوتریت وارسی شەهیدان عیبارەتە لە بەڕێزان دایك باوك كوڕ خوشك برا و كچ و كوڕ، ئەوەی كە ئێستا مووچە وەردەگرن تا وەكو لە ژیانا مابن بە هیچ شێوەیێك مووچەكانیان

نابڕدرێت، ئەوەی کە پەیوەندی بە تاقانەی ئەنفالەوە هەیە، ئەوە یاسایەکی تایبەتی خۆی هەیە، بۆیە ئەوە دەبێت روون کرێتەوە وە ئەو قەلەقییەش نەمێنێ، قەلەقییەك هەیە من پرسیار ئەکەم ئایا لە راستیا هەیە کە معاشی شەهیدان بۆ نەوە نەقل ببێت لە ئێستا، بۆ نمونە معاشی باپیری وەرگرێ (٧٠)ساڵ پێش ئێستا شەهید بووبێ، شتی واهەیە یان نییە؟ بۆمان روون کەنەوە، خاڵێکی کە گرینگە باس بکرێت لە چەند شوێنێك وشەی پاککردنەوە بەکار هاتووە، جارێ لە خاڵی شەشەم وشەی پاککردنەوەکە هەر زیادە کە دەڵێ (هەڵوەشانەوە) تەواو، لە خاڵی حەوتەمیشا پاککردنەوەکە بکرێت (پێداچوونەوە)، پرسیارێکی تریش لە بەڕێز وەزیری شەهیدان، تەیعەن ئەمە زۆر گرینگە بە دەرهێنانی خەڵکی ناموستەحەق هەندێك خەڵك هەیە چووە بۆ دزی لەکاتی دزیا کوژراو ئێستا کراوە بە شەهید هەیە، میکانیزمیکتان دیاری کردووە کە شەهیدی حەقیقی و شەهیدی ساختە لە یەك جیا ئەکەنەوە، یەعنی میکانیزمێك هەیە یان ئێمە تەنها ئەم کەسانە رێك دەخەین، چونکە ئەوە من پێم وایە ئەرکێکی زۆر گەورەیە وە یەکێك لە خاڵە گرینگەکانی ئەم یاسایە کە ئەمە خواستی شەهیدان و ئەنفالکراوانی فعلیشە، سوپاس.

بەڕێز هیمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (د.شیرکۆ) فەرموو.

بەڕێز شیرکو جودت مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تێبینیەکم لەسەر ماددەی دوو، باس لە بڕگەی دووەما بێگومان تاوانەکە دەوڵەتی عیراق کردوویەتی وە لە هەموو دونیایا دەوڵەت کە تاوان دەکا بە تایبەتی جینۆساید و پێشێلکاری ماف و مرۆڤ ئەبێت دەوڵەتیش تەعویزەکە بداتەوە وە دەوڵەتیش حەقەکە دابین بکات، بۆیە من ئەمەوێ ئیزافەی ئەوە بکەم یان پێشنیاری ئەوە بکەم کە ئەوە ئیزافە بکرێ لە بڕگەی دووەما دوای کە ئەڵێت رێکخستنی ماف و ئیمتیازاتی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفالکراوەکگان و زیان لێکەوتووەکان و زیندانیانی سیاسی لە هەرێمی کوردستان، لەبەر رۆشنایی یاسا بەرکارەکان و لێرەوە ئیزافە بکرێت پەیوەست کردنی بە سیستەمی بەخشی عیراقی بۆ لەبەر ئەو بوو بیست و پێنج ساڵی تر درێژ کراوەتەوە برەکەشی زیاترە کە حەوت سەد و پەنجا هەزارە، لەکاتێکا ئەوەی هەرێم تا ساڵ و شتێکی ماوە وە برەکەشی پێنج سەد هەزارە بەپێی قانوونی دەولیش بێ تاوانبار دەبێت تەعویزەکە بداتەوە کە دەوڵەتی عیراقییە نەك ئەوەی کە بە شێوازێکی تر چارەسەری بۆ بدۆزرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز هیمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (هیمداد) فەرموو.

بەڕێز هیمداد صباح بلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشەکی بەخێر هاتنی وەزیرە بەڕێزەکان دەکەم روونکردنەوەی من لەلایەن چەند پەرلەمانتارێك گفتوگۆی لەبارەوە کرا، دەمەوێت پشتگیری لە کاك (بهمن) کاك (علی حمە صالح) و کاك (عثمان سێدەری) بکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز هیمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (سعید) فەرموو.

بەڕێز سعید مصطفی تەتەرخان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تێبینی لەسەر بڕگەی پێنجەم هەیە کە باس لە خۆگرتنی خەرجی پەروەردەیی تەندروستی دەکرێتن ئیشارەت بە وارسی شەهید دەراوە کە کوڕ و کچی شەهید هاوسەری ئەگەر شووی نەکردبێتەوە، بەڵام وارسی شەرعی شەهید دایك و بابیشە خاستەن لە مەجالی تەندروستی حەقە ئیشارەت بە وارسی شەهیدی دایك و باوکیش بدرێتن، سوپاس.

بەڕێز هیمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (شاخوان) فەرموو.

بەڕێز شاخەوان رؤوف مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەسەر ماددەی دوو وە بڕگەکانی ماددەی (٢) تێبینیم زۆر بەتایبەتی ئەوەی کە ناوی شەهید ئەنفال بکرێتە ناو لیستێکەوە کە مناقەشەیێکی زۆر دەکرێ، لێرەیا بە لیستی چاکسازی یان بە پاککردنەوەی ئەو لیستە ناو ئەهێنرێت، لە راستیا ئەتونم بڵێم غەدرێکی گەورەیە لە کەس و کاری شەید و ئەنفال ئەکرێ دوو کەس و کاری شەهید ناکرێ بەپێی یاسای خانەنشینی بەرکار تەعامولی لەگەڵ بکرێ وەکو قەرمانبەر سەیر بکرێ لە کاتێکا بە خوێنی خۆی ئەوەی کردووە سێ لەبەینی فەرمانبەر و حکومەتدا عەقدێك هەیە بەپێی یاسای خانەنشینی تەعامولی لەگەڵ ئەکرێ، بەڵام پێشمەرگە هیچ عەقدێکی نەبووە، لەراستیا هەڵگرتن و لابردنی بڕگەی سێ لە ماددەی (٢) چونکە ئەو بڕگە لەراستی بڕگەیێکی مەتاتییە، یەعنی دەکرێ ئەم بڕگەیە لابرێت، چونکە لە مەصلەحەتی شەهید و ئەنفال نییە وە پێشنیار ئەکەم بە لابردنی یاسای خانەنشینی بەرکار، چونکە یاسای خانەنشینی بەرکار ئەوەش ئەتوانم بڵێم لە مەصلەحەتی شەهید و ئەنفال نییە وە ئێستا من تکا ئەکەم هەم پەرلەمان و هەم ئەنجومەنی وەزیران قسەی جدی یان وەزارەتی شەهیدان لەسەر ئەم بابەتە بکرێت، چونکە بە بڕوای ئێمە لە ماددەی (٢) ناحەقییەکی گەورە ئەکرێ بەرامبەر بە کەس و کاری شەهیدان و ئەنفال، سوپاس.

بەڕێز هیمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (د. محی الدین) فەرموو.

بەڕێز محی الدین حسن یوسف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە دەزانین هەموومان حالی حازرا دەیان شاندی کەس و کاری ئەنفال و زیندانیانی سیاسی سەردارنی فراکسیۆنەکان و پەرلەمانیتان کردووە، ئێستا لە دلە راوکێیەکی گەورەدان وە یەکێك

له بڕیارەکانی دادگای تاوانی عیراقی قەرەبوو کردنەوەی کەس و کاری ئەنفال و جینۆسایدەکانە، دووەم شت حکومەتی هەرێمی کوردستان لە کابینەی هەشت و لە کابینەی نۆیەمیش ئەو شاندانەی کە دەستیان بە وتووێژ دەکرد لەگەڵ بەغدا بۆ ئەوە بوو بە تایبەتی لەگەڵ وەزیری شەهیدان و ئەوانەی کە بەشێك لەو شەهید و زیندانیانی سیاسی و کەس و کاری قوربانیانی ئەنفالەکان مووچەکانیان شایستە داراییەکانیان بخرێتە سەر دەوڵەتی عیراقی، بۆیە لە حالی حازردا لەو وەختەیدا ئەگەر بێت و ئێمە ئەو مووچە و ئیمتیازاتی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفال و جینۆساید ببڕین، یاخود کەم بکرێتەوە ڕەنگە کەس و کاری شەهیدێك هەبیت دوو یان سێ زیاتر وەربگرێ، پێم وایە لە حالی حازر ئەو هەوڵە لەبار دەبات وە بارودۆخی کوردستان پێم وایە لەبار نیە لەو کاتەیدا کە ئێشستا بێن ئێمە دەستکاری ئەوانە بکەین، بۆیە بمینێتەوە تا ئەو کاتەی ئەو کێشەیە لەگەڵ بەغدای یەکلا دەکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هیمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك نزار فەرموو.

بەڕێز نزار ملا عبدالغفار:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ناوەڕۆکی بەشی دووەم ڕێکخستنەوەی ماف و ئیمتیازاتەکانی میراتگرانی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفالکراوەکان و زیندانیکراوان و گیراوانی سیاسی، ئێمە لێرە ئامانجمان دوو خاڵە خاڵێکیان ڕێکخستنەوەی ئەم بەشەیە، خاڵی دووەم دەمانەوێ خۆشگوزەرانی بۆ بنەماڵەی سەربەرزی شەهیدان هەبێ، بۆیە من پێم باشە سەبارەت بە ناوەڕۆکەکە بەم شێوەی بێ (ڕێکخستنەوە و باشتر کردنی ماف و ئیمتیازاتەکانی میراتگرانی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفالکراوەکان و زیندانیانی کراوان و گیراوانی سیاسی) بێم باشە باشتر کردنی لە نێوان ڕێکخستنەوە و مافە کە دابنرێت، زۆرسوپاس.

بەڕێز هیمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (پێشەوا) فەرموو.

بەڕێز پێشەوا طاهر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەتایبەتی ئاراستەی پەیامم بۆ وەزیری شەهیدانە، کە بایەتی شەهیدان بابەتێکی زۆر هەستیارە دەبێت هەموومان زۆر بە هەستارییەوە مامەلەی لەگەڵ ئەم پرسە بکەین، شتێك نەکەین کە ببێتە هۆی حاجزکردنی دڵی ئەوان نارەزایی ئەوانی لێبکەوێتەوە، ئەوان نوێنەریان هاتنە پەرلەمانی کوردستان لە ماوەی رابردوودا ئێمە لەگەڵیاندا دانیشتین بەبێ دووبارەکردنەوەی قسەکانی پاڵپشتی لە برای بەڕێزم کاك (بهمن) دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز هیمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، (سلمه) خان فەرموو.

بەڕێز سلمه فاتح توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی دووەمدا لە بڕگەی یەکەم، هەروەها لە بڕگەی سێیەمی ماددەکەدا ئاماژە بە یاسای خانەنشینی بەرکار دەکا پێشتر هەڤاڵانمان ئاماژەیان بەوە کرد کە ئەم یاسایە هەڵوەشاوەتەوە، ئەگەر مەبەست لە یاسای ژمارە (٢٧) ی ساڵی (٢٠٠٦)ی عیراق بێت، هەم بەرکار نییە لە کوردستان هەم ئەم یاسایە هەڵوەشاوەتەوە، لەبەر ئەوە پشتیوانی لە کاك شاخەوان دەکەم ئەوە لاببرێت وە لەبری ئەوە بڵێ بەگوێرەی یاسای ژمار (٩)ی ساڵی (٢٠٠٧)ی یاسای ماف و ئیمتیازاتی کەس و کاری شەهیدان وە قەلەقییەکی زۆر هەیە، نازانم بەداخەوە نەدەکرا کەس و کاری شەهیدان لەناو پرۆژەی چاکسازی هەبن سەرەرای ئەوەیمن هەندێ قسەی هین ناکەم خوانەخواستە نەوعێك تێبگەن، بەڵام بەداخەوە کەس و کاری سەربەرزی شەهیدان لەناو پرۆژەی چاکسازیا دادەنرێت، لەکاتێکدا پێویست دەکات چاکسازی لە داهات و لە خەرجییەکاندا بکرێت، هەروەها لە بڕگەی پێنجەمدا پشتیوانی لە قسەکانی بەڕێز کاك (بهمن) دەکەم بۆ ئەوەی ئەو وەزارەتانەی یەکسەر خۆیان بتوانن ئەرکەکە لە ئەستۆی بگرن، چونکە ئەمەش دیسانەوە کێشەیێکی زۆر دروست دەکات لە کاتی خەرجی خوێندنی خوێندکاران، هەروەها لە تەندروستیشدا بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان پرسیارەکە ئاڕاستەی بەڕێز وەزیری شەهیدان دەکەم لەوەی کە ئێستا ئەم ماددەیە ئەم بڕگەیە وا لەناو کەس و کاری شەهیدانا هەیە، ئەگەر ئێستاکە زۆربەی وارسی شەهیدەکە با بڵێین هاوسەری شەهیدەکەیە وە دەبێن لەدوای کۆچی دوایی هاوسوری شەهیدەکە کە دەکاتە دایکی منداڵەکان وە ئەم وتەیە ناگەرێتەوە بۆ کوڕەکانی وە بۆ کچەکانی ئێمە تا ئێستا نازانین لە بەینی هەندێك ماددەیا، ئەگەر وایە ئەمە خەتەرێکی گەورەیە وە دەست بردن بۆ قوتی کەس و کاری شەهیدان شتێکی مەترسیدارە، سوپاس.

بەڕێز هیمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (سوران) فەرمووو.

بەڕێز سوران عمر سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی دوو بڕگەی یەك ئیمتیازاتی زیندانی سیاسی بە دوو مووچە وەکو هەژمارکراو هژمار ئەکرێ وە رای ئەگرێ، ئەگەر هاتوو لەگەڵ ئیمتیازاتی شەهید و ئەنفالا کۆبۆوە لە کاتێکا پێنج هەزار و دوو سەد و حەفتاو پێنج زیندانی سیاسی لە (٧/١) ئەم ساڵ کۆتایی بە مینحەکەیان دێ هەزار و پێنج سەد و سی و شەش راگیراو سیاسی کە لە شەش مانگ کەمترن لە (٢٠٢١/١١/٤) کۆتایی دێ وە هەژدە هەزار زیندانی سیاسی تریش شەش ساڵە دۆسیەکانیان تەواو بووە تا ئێستا هیچ مینحە و ئیمتیازاتێکیان وەرنەگرتووە تۆ کە لێرە ئەمە ئەم کۆکردنەوەیە رائەگری داوا ئەکەم بەڕیز وەزیری شەهیدان دڵنیایمان باتێ کە ئەو هەژدە هەزارەش چارەنووسیان چی لێدێت دێنە شوێنی ئەم پێنج هەزارەوە ئەگەر ئەم پێنج هەزارەی زیندانی سیاسی لە مانگی

(١١)ی ساڵی داهاتوو له (٧/١)ی ئەم ساڵ کۆتایی دێت بۆ چی کۆکردنەوەکەی رائەگری، سەبارەت بە بڕگەی سێیەم لەکاتی مردن یان بڕینی مافی دارایی سەرجەم میراتگران دەچیتەوە سەر خانەنشینی بەرکار داوا ئەکەم ئەم بڕگەیە لابرێت چونکە بەراستی خانەوادەی شەهیدان قەلەقیەکی زۆریان هەیە لەکاتی گواستنەوەی ئیمتیازەکە لە میراتگرێکەوە یان لەکاتی مردنی یاسای خانەنشینی بەرکار کۆتایی پێدێنێ ئەمە بۆ سرینەوەی کۆتایی پێهێنان بە ناسنامەی شەهید کارێکی باش نییە بۆیە بڕگەی چواریش کە میراتگری زیندانی سیاسییە بەهەمان شێوە داوا ئەکەم لابرێت، بەڕێز وەزیری شەهیدان هەشت هەزار کەسی تر هەیە وەکو بەڕێزتان باستان کرد داوای مینحەی چارەسەر ئەکەن لە بەرکەوتوانی چەکی کیمیاوی.

بەڕێز هیمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (سروان) فەرموو.

بەڕێز سروان محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دروست هاورای برای بەڕێزم کاك (بهمن)م بۆ نەهێشاندنی خانەوادەی سەربەرزی شەهیدان بەراستی، چونکە بەدیهێنەر و پارێزەری پیرۆزییەکان و ئەوان وە بەنسبەت ماددەی دووەم بڕگە پێنجەم ئەوە پرسیار لە وەزارەتی شەهیدان و زیندانی سیاسی و پێشمەرگە دەکەم پێشمەرگە نا، چونکە ئەوەی شەهیدیش هەتانە، بەڵام ئەوانەی زیندانی سیاسین لە وانەیە لەماڵدا چوار کور یان دوو کچ، وەلحاصل چەند کەسێك بن لە ماڵەوە بۆ گرتنی خەرجی خوێندنی ئەوان تەنها یەك کەس بۆی هەیە یەك کەس بخوێنێت لەسەر ئەرکی وەزارەت ئەوا گوتەی ئەو کەسانەیە کە باوکەکانیان زیندانی سیاسین، ئەگەر پێداچوونەوە لەسەر ئەوە بکرێت زۆر باشە، لەبەر ئەوەی زیندانی سیاسی یەك منداڵی نییە باوکی یەك کەسیش نییە ئەوە یەك پرسیاریشم هەیە لە وەزیری شەهیدان و پێشمەرگە لەسەر کۆی ماددەکە بۆ ئەوەش دروست هاورای برای بەڕێزم کاك (علی حمه صالح)م، چونکە هەبووە دیسان دەڵێن ئەو وتی چووە بۆ دزی کوچراوە کراوەتە شەهید بەڵام هەشە لەسەر دزی گیراوە کراوە زیندانی سیاسی ئەگەر ئەو شتانە لێك بکرێتەوە زۆر باش دەبێت بۆ ئێمە، ئەوەی تریش لە بڕگەی حەوتەم پێشنیار دەکەم کە هەڵوەشاندنەوە لابدرێت، پاککردنەوە بهێڵدرێتەوە، چونکە ئەوانەی زیندانی سیاسین ئەوان بەدیهێنەرن دیسان دەڵێمەوە، بۆیە هەڵوەشاندنەوە لابدرێت تەنها پاککردنەوە بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هیمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (عبدالسلام) فەرموو.

بەڕێز سلام عبدالله حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیار دەکەم لە ماددەی (٢)ی پرۆژە یاسایەکە بڕگەیێك زیاد بکرێت تێیدا حکومەتی هەرێمی کوردستان مولزەم بکرێت، بۆ ئەوەی بە زووترین کات خزمەتگوزاری بگەیێنیرێتە ئەو پارچە زەوییانەی کە تێیدا وەزارەتی تایبەتمەند بۆ خانەوادەی سەربەرزی ئەنفالەکان دیاریان

کردووه کە خۆشیان نازانن لە چ هەسارەیێکە، دواتریش بڕی پارەیێکیان دیار کردبـوو بـۆ دروسـت کردنی خانوو لەسەر ئەو پارچە زەوییانە کە بریتی بوو لە بیست و حەوت ملیۆن تا ئێستا چەنـد خانەوادەیێکی کەم ئەو بڕە پارەیان وەرگرتووە ئەوانەی دیکە وەریان گرتووە، داوا کارین ئەوەش لێرە جیی بکرێتەوە، بەپێـی بـڕگەی پێـنجەم لە مـاددەی دووەمـی راپـۆرتی هاوبەشـی لیژنەکـان هـاتووە کەوا کـچ و کـوڕ و هاوسـەری شـەهید مـوقەیەج کـراوە بەوەی حکـومەت خەرجـی چارەسەری تەندروستی خوێندن تەنها لەنـاوەوەی هەرێمـدا لە ئەسـتۆ دەگرێـت، لێـرەدا پێشـنیار دەکەم کە بەم شـێوەیە دابڕێـژرێتەوە (پێویسـتە لەسـەر وەزارەتەکـانی دارایـی و ئـابووری و خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی پەروەردە و تەندروستی بە هەمـاهەنگیوەزارەتی کاروبـاری شـەهیدان و ئەنفـالکراوان ڕێنمـایی دەربـکەن بە مەبەسـتی ڕێکخسـتنەوەی لە ئەسـتۆ گرتنـی حکـومەت بـۆ خەرجـی چارەسـەری تەندروسـتی خوێـندنی کـور و کچـی هاوسـەری شـەهید کە هاوسەرگیری نەکردۆتەوە لە قوتابخانە و پەیمانگاکان و زانکۆ حکومی و ئەهلییەکان لەنـاوەوەی هەرێـم و لە دەرەوەی هەرێمیشـدا وە دەستنیشـان کردنـی مەرجەکـانی شایسـتە بـوون لەبەر رۆشـنایی بـڕگەی دووەم لە مـاددەی (٧) لە یاسـای ژمـارە (٩)ی سـاڵی (٢٠٠٧)) واتە خەرجـی چارەسەری تەندروستی وە خوێندیش بە تایبەتی بەتایبەتی خوێنـدنی بـاڵا لە دەرەوەی وڵاتـیش لە ئەستۆ بگرن بۆ خانەوادەی.

بەڕێز هیمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، (شنۆ) خان فەرموو.

بەڕێز شنۆ اشقی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سـەبارەت بە مـاددەی دووەم، پێشـنیار دەکەم هەریەك لە بـڕگەی یەکەم و سـێیەم و چـوارەم لاببرێت، لەبەر ئەوەی ئەم بڕگانە خزمەت بە کەس و کاری شـەهید و زینـدانی کـراون وم ئەنفـال کـراوان ناکـات ئەوەی لە نـاوەرۆکی ئەو مـاددانە هـاتووە، تەنهـا بەخشـینە کە حکـومەت چـاوی لەوەیەتی بیبرێت ئەمانە کەمترین مافە کە تاوەکو ئێستا کەس و کاری شەهید و ئەنفـال کـراوان و زیندانیانی سیاسی بەدەستیان هینابێ، لەبەر ئەوە بەڕوایی من ئەوە هەوڵێکە بـۆ سـڕینەوەی ئاسەواری شەهید و زیندانیانی سیاسی، سەبارەت بە بڕگەی پێنجەم لە ئەستۆ گرتنـی حکـومەت بۆ خەرجی چارەسەری تەندروستی خوێندن بۆ کوڕ و کچ و هاوسەری شـەهید کە هاوسـورگیری نەکـردۆتەوە لە قوتابخـانە و پەیمانگـا و زانکـۆ حکـومەدی و ئەهلییەکـان لەنـاو هەرێمـدا و وە ناوچەکـانی دەرەوەی ئیـدارەی هەرێمـدا زیـاد بکرێـت، لەبەر ئەوەی بیرمـان نەچێـت لەوێـش شەهیدمان هەیە و کەس و کارمان هەیە وە زیندانی سیاسی هەیە وە پشتیوانی قسـەکانی کـاك (سروان)، (سلمی) خان، کاك (شاخەوان) و کاك (سۆران) دەکەم، سوپاس.

بەڕێز هیمن احمد حمه صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، (بدریە) خان فەرموو.

بەڕێز بدريه اسماعيل محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان، زۆربەی قسەکانی من کرا، بەڵام دەمەوێت پشتگیری ئەو بەڕێزانە بکەم، بڕگەی دووەم پێم باشە بکرێتە پێش بڕگەی یەکەم بخرێت، لەبەر ئەوە لەرووی تەشریعییەوە بایەخێکی سەرباسە و گرینگە وە پشتگیری لە قسەکانی بەڕێز کاك (شاخەوان) دەکەم لەسەر ماف و ئیمتیازاتی شەهیدان و ئەنفاکراوان و زیندانیانی سیاسی وە پشتگیری لە بەڕێز کاك (علی حمە صالح) دەکەم لە بڕگەی شەش و حەوت کە باس لە پاککردنەوەی دەکات، ئێمە پێمان باشە وشەی پاککردنەوە لابدرێت هەڵوەشانەوە بمێنێتەوە، لەبەر ئەوەی لەگەڵ شکۆ و کەسایەتی پێشمەرگەیا ناگونجێت، ئەم وشەیە پێویستە هەڵوەشێتەوە و بەکار نەهێنرێت، بڕگەی حەوتەمیش بەهەمان شێوە پشتگیری لە قسەکانی هاوکارانم دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز هیمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (حاجی سفین) فەرموو.

بەڕێز سفین اغا عمر اغا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خودای گەرەو میهرەبان، پێشەکی بەخێرهاتنی میوانە بەڕێزەکان دەکەم بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان ماددەی (٢٩ بڕگەی یەکەم یاسای ژمارە (١١)ساڵی (٢٠١١)ی هەمواركراو تایبەت بە ئیمتیازاتی زیندانی سیاسی گیراوی کوردستانی، لێرە پێم باشە گیراوی سیاسی گیراو هەڵبگیرێ، لەبەر ئەوەی زیندانی کراوانی سیاسی کوردستانی لێرە ئەو یاسایە زیندانییە زۆر زیندانی دەگرتەوە، پێم باشە بکرێتە (زیندانیکراوانی سیاسی کوردستانی) وە پشتگیری کاك (بهمن) و کاك (علی حمە صالح) دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز هیمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (راهی) فەرموو.

بەڕێز راهی راهبر ابراهيم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورەو مهرەبان، تێبینیەکانم زۆر بوون، بەڵام بەشی زۆریان کران بەتایبەت لەسەر بڕگەی سێیەمی ماددەی دووەم وە هەروەها بڕگەی شەشەمی ماددەی دووەم، بۆیە پاڵپشتی خۆم رادەگەێنم بۆ (شنۆ) خان و (سلمە) خان و (رۆژان) خان و کاك (علی) وە هەروەها کاك (عثمان) و کاك (سۆران)، سوپاس.

بەڕێز هیمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (مسلم) فەرموو.

بەڕێز مسلم عبدالله رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کەس و کاری شەهیدان جێگای ڕێز و تەقدیرن هەموومان ئەو دەزانین قسەکەی من لەسەر ماددەی (٢) بڕگەی پێنجەمە کە دیارە هەماهەنگی هەیە لەنێوان وەزارەتە مەعنییەکان کە ئیشارەت پێدرا وەزارەتی کاروباری شەهیدان و ئەنفالکراوان سەبارەت بە خەرجی، هەم بۆ چارەسەری تەندروستی، هەم بۆ چارەسەری خوێندنی کوڕ و کچی شەهید و هاوسەری شەهید لە قوتابخانەو خوێندنگا ئەهلییەکان، ساڵانە بڕێکی زۆر پارە لەم بوارەوا تەرخان کراو سەرف دەکرێ، ئەوەی جێی باس کردنە کە بەراستی ڕێژەیێکی زۆری لە کەس و کاری شەهید و ساڵانە سوودمەند لەم ڕێکارە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ڕێژەیێکی زۆر خەڵکیش هەن کە بەراستی بە نایاسایی یان شایستە نین هەن لەناو ئەم لیستانە خەرجێکی زۆریان لێ سەرف دەکرێ بوونەتە بارگرانی، بۆیە پێویستە لە ڕێگەی ئەو ڕێنمایی و مەرجانەی لەم یاسایە ئیشارەتی پێدراوە ئەم لیستانە پاك بکرێنەوە کەسانێك دابنرێنەوە لەو شوێنانە کە مەرجی یاساییان تێدابێت ئەم لیستە دووبارە ڕێك بخرێتەوە، پشتگیری لە برای بەڕێزم کاك (بهمن) دەکەم کە پێویستە هەر وەزارەتێك خەرجی کەس و کاری شەهیدان لە وەزارەتەکەی خۆی مامەڵکە رایی بکات کە زۆر جارجار بەراستی کێشەی زۆر هەیە لەنێوان وەزارەتەکان لە چۆنیەتی رایی کردنی مامەڵەکان بۆ کور و کچ و وارسی شەهید کە گرفت بۆ ئەو کەسانە دروست دەبێت کە لە چۆنیەتی مامەڵەی یاسایی نێوان وەزارەتەکان انشاء الله بەو جۆرە گرفتەکە چارەسەر دەبێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (د.زیدان) فەرموو.

بەڕێز زیدان رشید خان اودل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دوو تێبینیم هەیە تیبینییەکیان بە گشتییە بۆ ئەم یاسایە چەند وشەیێکیان تێدا دووبارە بۆتەوە، بەتایبەت لە سەرەتای زۆربەی بڕگەکاندا ئەویش لە شێوی ڕێکخستنەوە پاککردنەوە پێداچوونەوە یان یەکخستن یان هەلوەشانەوە ئەم هەموو وشانە دەتوانین هاوتا بکەین لەگەڵ ناونیشانی یاساکەمان هەموو ئەو وشانە بکەینە چاکسازی، بۆ ئەوەی لەگەڵ ناونیشانەکە ڕێك بکەوێت وە وشەکانیش گونجاو تر بێت لە بەکارهێنانیان، تێبینی دووەمیشم لەسەر بڕگەی پێنجەمە لە بڕگەی پێنجەم پێویستە وشەی سەرەتا کە نوسراوە، پێویستە لابدرێ بەڵك و بکەینە وەزارەتەکانی دارایی و ئابووری و خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی و پەروەردە و تەندروستی بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتیی شەهیدان و ئەنفالکراوان ڕێنمایی دەربکەن بە مەبەستی بەخشینی چارەسەری تەندروستی لەنێوان دوو کەس تەندروستی گشتی و تایبەت واتە نەخۆشخانە تایبەتی و گشتییەکان وە خوێندنی بەرایی و باڵا ئیزافە بکرێت، لێرە

مەبەستمان لەوەیە ئەو خوێندنانەی قوتابخانەکانن زانکۆ و خوێندنی باڵای ماستەر و دکتۆراش بگرێتەوە بۆ کچ و کوڕ زو هاوسەری شەهید و وە ئەو هاوسەرەی هاوسەرگیری نەکردۆتەوە لە قوتابخانە و پەیمانگا و زانکۆ حکومیەکان لەناو هەرێم و دەرەوەی هەرێمیش لێرە ئیزافە بکرێ، بۆ ئەوەی بتوانن سوودمەەد بن لە ڕێنماییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، مامۆستا (عبدالستار) فەرموو.

بەڕێز عبدالستار مجید قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵا من وێرای ئەوەی پشتگیری ئەو بەڕێزانە دەکەم کە باسی لابردنی ووشەی پاککردنەوەیان کرد، فیعلەن منیش پێم وا بوو ئەو وشەی گونجاو نییە دەکرێت، باش ئەوەی دەکرێت هەڵوەشانەوە دەڵێین هەڵوەشاندنەوە و ڕێکخستنەوەی ماف و ئیمتیازاتی میرات گری ئەو کەسە تا دوایی، سەرنجێکم هەیە بەراستی بۆ هەمووو لایەك ئێمە هەندێك لەو بەڕێزانەی ئێرە هەندێك پەرلەمانتارانی بەڕێز باسی خانەنشینی پلە باڵاکان و باسی پاشەکەوتی مووچە و باسی کەمترین خانەنشینی کرا، من پێم وایە کاتی خۆی دێ ئێمە پەلە نەکەین با هەرکاتێك کاتی خۆی هات هەر کەسێك ئازادە لەوەی کە خۆی چۆن قەناعەتی خۆی دەخاتە روو چۆن ناخی خۆی باس دەکات، نەك هەر دەتوانێ خانەنشینی پلەکەی خۆی خانەنشینی خۆی رەت کاتەوە دەتوانێ موڵك و ماڵی خۆشی ببەخشێ بە فەقیر و هەژار و خاوەن پێداویستی تایبەتی ئەم وڵاتە با بڵێی ئیعتیادییە، بەڵام با لەکاتی خۆیدا بێت کە ئێستا ئێمە قسەمان نەکردووە، مانای ئەوە نییە کە ئێمە قسەمان پێ نییە، مانای ئەوەیە کە بەراستی ئێمە رێزمان لە ڕێکارەکانی بەڕێوە چوونی ئەم پەرلەمانە گرتووە وەرێزمان لە تەعلیماتەکەی گرتووە رێزمان لە پەیرەوەی ناوخۆ گرتووە، ئەگەر وای لێ بێ هەر کەسە و بە ئارەزووی خۆی بێ قسە بکا و ئەوی دیکەش دابنیشێ وا بێتە بەرچاو لە راگەیاندنەکانا لێرە ئەو پاڵەوانە و ئەوەی تر شتی پێ نییە ئەوە شتێکی چاك نییە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (لقمان) فەرموو.

بەڕێز لقمان حمە حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەموومان دەزانین شەهیدان شکۆی نیشتمان و کەس و کاریشیان خانەوادەکانیان گەورەترین سووتەمەنی و قوبانی دان و قۆناغە جیاجیاکانی نیشتمانی بە ئێستاشەوە، بۆیە کەس و کاری شەهیدان چاوەروانن حکومەتی خۆمان پاداشت و ئیمتیازاتی زیاتریان بۆ دەستەبەر بکات نەوەك بەزۆر زانینی ئەو ماف و ئیمتیازاتانەی کە پێشووتر لە چوارچێوەی ڕێنمایی و یاسا

بەرکارەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆیان دەستەبەر کراوە ئەگەر بەپێی جێبەجیکردنی ماددەی (٢)ی ئەم یاسایە بێت کەس و کاری شەهیدان بەشێکی زۆریان زەرەرمەند دەبن، ئەمەش دەبێت ئازادانی رۆحی نەمری شەهیدانمان لە بەهەشتی بەریندا، بۆیە من پێشنیاز دەکەم بە لابردنی بڕگەی سێیەم و چوارەم لە ماددەی دووەم کە تایبەتە بە شەهیدان و وە ئەوەی تریشیان تایبەتە بە زیندانیانی سیاسی کە زیندانیانی سیاسیش بە شەهیدانی زیندوو هەژمار دەکرێن وە بەتایبەت پاداشتێکی کاتیان پێدەدرێت کە لە حکومەتی فیدرالی بیست و پێنج ساڵە، بەڵام لە هەرێمی خۆمان دە ساڵە وە پاداشتەکەش کەمە، بۆیە پێشنیاز دەکەم هەردوو بڕگە لابرێن وە پێشنیاز دەکەم وە بە پێویستی دەزانم پاکسازی لیستی شەهیدان بکرێ هەموومان دەزانین ژمارەیێکی زۆر شەهید هەن شەهیدی فیعلی نین لە لیستی شەهیدان تۆمار کراون دەکرێ هەموو ئەوانە پێناسەی شەهیدان نایان گرێتەوە بەپێی یاسا کارپێکراوەکانی شەهیدان هەموو ئەوانە لە لیستی شەهیدان دەردەهێنرێن وە مووچەیان بە رێژەیێك لە مووچەکانیان بۆ دیاری بکرێت لە چوارچێوەی وەزارەتی کاروباری کۆمەڵایەتی نەك مووچەکانیان ببڕدرێت بگوازرێنەوە، لەم حاڵەتەدا بڕێکی زۆر داهات بۆ حکومەتی هەرێمی کوردستان دەگەرێتەوە، چونکە حکومەت کە ئەمان لە چوارچێوەی لیستی شەهیدان تۆمار کراوەن خەرجی خوێندن خەرجی چارەسەری وە هەروەها خەرجی پێدانی زەوی و کۆمەڵێك ماف و ئیمتیازاتی تریان پێدەدرێ ئەمانە ئەمانە هەموو بۆ حکومەت دەگەرێنەوە، ئەمەش لە چوارچێوەی وەزارەتی کاروباری کۆمەڵایەتی رێك بخرێنەوە، هەروەها پشتیوانی لە کاك (سۆران) و کا (سعید) و (سلمە) خان، کاك (شاخەوان)، (شنۆ) خان و کاك (مسلم) دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، (کلستان)، فەرموو، پێتان چۆن ئێمە دەرفەتێك بدەین بە وەزیری شەهیدان بۆمان روونکاتەوە بزانین، ئایا شتێك هەیە بەناوی بڕین لەناو ئیمتیازاتی شەهیدان دواتر ئەو بەڕێزانەی قسەتان نەکردووە قسە بکەن پێتان باشە ئەوە؟ با تەواو بێت ئەوانە، (کلستان) خان فەرموون.

بەڕێز گلوستان سعید حمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هاورای ئەو هاورێیانەم بڕگەی سێیەم و چوارەمم پێباشە لابرێت، کاك (شاخەوان) کاك (لقمان)، (سلمی) خان، (شنۆ) خان، کاك (علی) وە هەروەها پشتیوانی لەوە ئەکەم بڕگەی شەشەم لەگەڵ بڕگەی حەوتەم هەڵوەشانەوەکە لابرێت تەنها پاککردنەوەی ئەو لیستانە بێت وە بەردەوام بوونی ماف و ئیمتیازاتی زیندانی کراو و گیراوی سیاسی هەبێت بەتایبەتی کە ئێستا

چەند قائیمەیـەک حـازر کـراوە لە چـاوەڕوانی ئەوەدان مـوودەی ئەوانەی کە ئێسـتا وەری ئەگـرن تەواو بێن ئەوان بخرێنە بری ئەوانی تر کەوا تەواو دەبن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، کاك (گۆران) فەرموو.

بەڕێز گۆران عمر علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ مافەکانی شەهید و ئەنفال لە ماددوە (٢) پشـتیوانی لە بەڕێـز کـاك (شـاخەوان)، کـاك (بهمـن) دەکەم وە هەروەها لە بڕگەی دووەم پشتیوانی لە بەڕێز کاك (سۆران) بـۆ ڕاگیراوانـی سیاسـی و وە هەروەها (د.شێرکۆ) دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، (هەژان) خان فەرموو.

بەڕێز هەژان حسن احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەڤاڵانم دیارە پێشنیارەکانی منیان وت، من تەنها بەس پشتگیری لە (شنۆ) خـان، (سـلمە) خـان، کاك (سۆران)، کاك (شاخەوان)، کاك (لقمان)، دەکەم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (د.ریبوار) فەرموو.

بەڕێز ریبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وتەیێك هەیە ئەڵێت (ذوي الشهداء أعز الناس)، واتە کەس و کاری شـەهیدان عەزیزتـرین کەسـن، لەبەر ئەوەی عەزیز ترین کەسن، چونکە عەزیز ترین کەسیان لەدەست داوە لەم سـۆنگەیەوە مـن پرسیارێکم هەیە لە بەڕێز وەزیری شەهیدان موداخەلەیێکم هەیە لەسەر بـڕگەی (٥) لە مـاددە (٢) پرسیارەکەم ئەوەیە دایکە شەهیدێك لە دەڤەری بـارزان پەیوەنـدی پێـوە کـردم وتـی مـن وەکـو دایکە شەهید مووچەی شـەهیدانە وەردەگـرم، مینحەیێکیشـم هەبـوو لە کاروبـاری کـۆمەڵایەتی، بەڵام مینحەکە بڕاوە ئێستا من بەو مووچەیە ناتوانم نەوەکانی خۆم بەخێـو بـکەم، بـۆیە داوا لە بەڕێز وەزیری شەهیدان دەکەم ڕوونکردنەوەیەکمان بداتێ کە ئایـا بـۆچی ئەو مینـحەیە بـڕاوە؟ سـەبارەت بە مـوداخەلەکەم پەیوەسـت بە بـڕگە دوو بـڕگە پێـنج مـاددەی (٢) هـاتووە کە دەڵـێ (حکومەت خەرجی خوێنـدن لە زانکـۆیە ئەهلییەکـان و حکومییەکـان لە ئەسـتۆ ئەگـرێ)، بەڵام نەهاتووە کە بلێ حکـومەت خەرجـی تەندروسـتی لە نەخۆشـهان ئەهلییەکـان و حکومیەکـان لە ئەستۆ ئەگرێ، ئەوە پێویستە دەستەواژەی نەخۆشخانە ئەهلییەکانیش ئیزافە بکرێت، بۆ ئەوەی ڕوون بێت تەفسیری جیاواز هەڵنەگرێ، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، (کلستان)، فەرموو.

بەڕێز گلستان باقی سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مە رێزەك مەزان بۆ خانەوادەی شەهیدا هەیە، بەس روونکردنەکا بچیك من هەیە لڤێرە، هەندەك کەس هەنە ل زیندانا گەلەك هاتینە ئەشکەنجەدان ئو ئافرەت هەیە لە زیندا زارۆك پەیدا بوونە هەر ئەڤە ناشایستەی، لەبەر هەندێ هاریکاریەکا باش بێتە کرن، لڤێرێ ئەز دەبێژم لبەر هەندێ هەندەك کەس هەبوونە کچ و کورێن هاتنە گرتن وشەهید کرن نووکە ژێ ناڤێ وان دگەل زیندانێن سیاسی ئێستا مووچە وەردگرن، مادەم دێ چاکسازی دێتە کردن دڤێت دیڤچوونەکا جدی بێتە کردن بۆ هەندێ ناڤێ وان کەسانا دەربینن ئو هاورکاریەکا باش بۆ ڤان بکەن، بۆ ئەوەی حەقی وانا بەرزەف نەبیتن ئە پشتگیری لە برادەرێ خوە کاك (عبدالسلام) دکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (جەلال) فەرموو.

بەڕێز جلال محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر باسی کرێ خوێندن و باسی موعالەجەی کەس و کاری شەهیدان کرا، هەموومان دەزانین زیندانیانی سیاسی لە عائیلەیێك کاك (سروان) باسی کرد یەك منداڵ شمولی دەکا، کەس بیری لەوە کردۆتەوە دەیان خێزان دەناسم کاتێك ئافرەتەکەی ئەنفال کرایە، ئافرەتەکە منداڵی لە زگی بووە ئەو کاتە ئەو منداڵ بووە، لەبەر هەر هۆیەك بێت ئەو کات نەیتوانیوە خوێندن تەواو بکات، زوڵمێکی گەورەیە ئەگەر ئێمە نەتوانین لێرە وەکو حکومەت لێرە وەزیرە بەڕێزەکان دانیشتینە لەگەر وەزیری شەهیدان، بە شەخصی قسەم کردووە لێرەیە لەگەڵ وەزیری پەروەردە قسەم کردووە دەکرێ حکومەت لە ڕێگەی ئەو دوو وەزارەتەوە، بەراستی ئەگەر زانکۆکان هی حکومەتە دەتوانێ کورسییەکیان بۆ دابین بکرێ، ئەهلییەکان کە لەسەر حیسابی ئەم وڵاتە لەسەر حیسابی خوێنی ئەم شەهیدانە بووینە ساحێبی ملیۆنان دۆلار لەسەریان فەرز کرێ هەرە یەك لەوانە لە باخچەی ساوایان تا دەگاتە زانکۆ، یەکێك لەو نەوەی ئەنفالانە یان نەوەی شەهیدەکان هەڵبگیرێ ببێتە ئەمرێکی رەسمی دەشکرێ بەخاوی، ئێمە هەموو کوڕی ئەو وڵاتەین ئەوان زۆر موستەفید بوونە، ئەوی تر سەبارەت بە زەوی ئەنفالکراوان کە کاك (عبدالسلام) باسی کرد پێنج ساڵە وەریان گرتووە کاك (عبدالسلام) باسی خزمەت گوزاری دەکات کاکە خزمەتگوزاریان ناوێت بەس بەناویان بکەن، هەتا ئێستا رەقەمە هەر کەس نازانێ عەردەکەشی لەکوێیە، یەعنی ئەوە وەفادارییە بەرامبەر خوێنی ئەنفالکراوان ئەو هەموو قوربانییەیان داوە ئێستا ئەو کارەیان بۆ نەکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، (ڕۆژان) خان فەرموو.

بەڕێز ڕۆژان محمد کریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە لەگەڵ ئەوەی باشتر وا بوو ناوی شەهید و ئەنفال لە پـرۆژەی چاکسـازیدا نەهێنـرێ، بەڵام هەمووومان ئەزانین لیسـتی شـەهیدان و ئەنفـالکراوان پێویسـتی بەوەیە کە پێـداچوونەوەی تیـا بکـرێ و پاکسـازی بکـرێ، سـەبارەت بە بـڕگەی یەکەمـی مـاددەی (٢) باسـی ڕاگرتنـی کـۆکردنەوە دەکات لە نێوان هەردوو ماف و ئیمتیازاتەکانی یاسای ژمارە (٩) ساڵی (٢٠٠٧) و ژماری (١١) ساڵی (٢٠١١) وە ئیستسنایەکی تیاکراوە کە ئەوانەی کە زیاتر لە شەهیدێك یان ئەنفالێکیان هەیە ئەوانە ناگرێتەوە، بەڵام من داوای ڕوونکردنەوەیەك لە بەڕێز وەزیـری شـەهیدان دەکەم، ئەی سـەبارەت بەو زیندانی سیاسیانەی کە شـەهیدی دەرەجە یەکیـان هەیە و خۆشـیان زینـدانی سیاسـین ئایـا ئەمانەش دەگـرێتەوە؟ وە داواکـارم ئەوانەش بەدەر بکـرێن، چـونکە ئەوانـیش هەر وەکـو ئەوان کەسی دەرەجە یەکیان شەهید بووە، سەبارەت بە بڕگەی سێیەم پەیوەندی نێوان فەرمانبەران و حکـومەت پەیوەنـدییەکی تەنـزیمییە، بەڵام شـەهیدان و ئەنفـالکراوان ئەمـانە گیـانی خۆیـان بەخشیوە وە سونبوولی ڕزگارین بۆ کوردستان گیانی خۆیان بەخشیوە لەپێنـاوی ئازادیـا وە ئەو بـڕە پـارەی کەس و کارەکانیـان وەری ئەگـرن ئەوا پاداشـتە نەك مـووچە، بـۆیە پێشـنیار دەکەم بڕگەی سێیەم لابرێت نـا بـێ شـەهیدان بەپێـی یاسـای خانەنشـینی بەرکـار کەس و کارەکانیـان میراتگرەکانیان دەستنیشان بکرێن ئەگەر بکرێ بەپێی یاسای پێویستە بەپێی یاسای ژمـارە (٩)ی سـاڵی (٢٠٠٧) کە میراتگـری شـەهیدان دەستنیشـان بکـرێ، بـۆ ئەوەی هـیچ میراتگرێکـی دەرەجە یەکی شەهید بێبەش نەبێ، سەبارەت بە بڕگەی پێنج پشتیوانی لە قسەی کاك (د.ریبوار) دەکەم، سـەبارەت بە بـڕگەی چـوارەمیش داوا ئەکەم هەردوو ئەو بـڕگەیە بـڕگەی سـێیەم و چـوارەم لابرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، (شیرین) خان، فەرموو.

بەڕێز شیرین امین عبدالعزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە کەس و کاری ئەنفال کراوان و شەهیدان شکۆی وڵاتـن و گەورەتـرین قوربانیـان لە پێنـاوی وڵات و نیشتیمان داوە، بە حوکمی ئەوەی یاسای تایبەت بە کەس و کاری ئەنفال هەیە کە یاسای ژمارە (٩) ی ساڵی (٢٠٠٧) ە، ئەکـرا هەر پرسـێك پەیوەسـت بە بـواری ئەنفـال ئەو پـرۆژە یاسـایە هەموار بکرایە نەك لە نێوەندی پرۆژەیەك یان پرۆژە یاسای چاکسازی کەس و کـاری ئەنفـال یـان پرۆسی ئەنفال هاوتا کرایە، لەو ڕوانگەش نـوێنەری (٢٠) ڕێکخـراوی بـواری ئەنفـال و شـەهیدان

هاتوونەتە پەرلەمان و نارەزایەتی خۆیان لەسەر ئەو ماددەیە دەربڕیووە، لە روانگەی پرۆژە یاساکە رەنگە ماف و ئیمتیازاتی کەس و کاری ئەنفا کراوان بەر تەسك بکرێتەوە، کەس و کاری شەهید و ئەنفال چاویان لە دەستی پەرلەمانی کوردستانە کەباڵاترین دەسەڵاتی تەشریعیە بە خوێنی شەهیدان و ئەنفال کراوان دروست بووە، بۆیە تەمانا ئەکەین پەرلەمانی کوردستان ئەو حەقە بە خۆی نەدات دەست بۆ قوتی کەس و کاری شەهیدان ئەنفال کراوان ببرێ، بەداخەوە ئەلێم ئەگەر ئێستاش بەراورد بکرێ لە نێوان کەس و کاری ئەنفال و جاشێك چ لە روانگەی ماددی و مەعنەوی و پۆستەوە بە دەیان قات و زۆرترین ئیمتیاز لەو جاش و موستەشارانە دراوە، لەو روانگەوە پێشنیار ئەکەم ماددەی دووەم برگەی یەك و سێیەم وچوارەم لابرێ و بە پێی ئەو یاسایە واریسی ئەنفال یان میراتگرانی ئەنفال کە بریتیە لە ژن و مێرد و دایك و باوك و کچ و کور و خۆشك و برا بەهیچ شێوەیەك مووچە و مینحەی کەس و کاری ئەنفال نەبرێ، پشتگیری لە بەرێزان کاك عەلی و کاك شاخەوان و کاك سۆران و کاك لوقمان ئەکەم و شنۆ خانیش.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك زانا.

بەرێز زانا خالد سمایل:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە لە ماددەی دووەم لە برگەی سێیەم و چوارەم نا روونیەك هەیە، تایبەت بە لێبرینی ئیمتیازاتی خانەوادەی سەربەرزی شەهیدان و شەنفال و زیندانیانی سیاسی، بۆیە ئەگەر وابێ گومان لەودا نییە کەسمان لەگەڵ ئەو بابەتە نین، پێشمان وایە بابەتێکە ناکرێ جێگەی بکرێتەوە بە یاسا رێگە بدرێ ئیمتیازاتیان ببردرێ، ئەگەر وا نییە ئەبێ روون کردنەوە بدرێ لەو پەرلەمانە، بۆیە داوا لە بەرێز سکرتێری ئەنجوومەنی وەزیران ئەکەم بەو پێیەی بەرێزتان وتتان ئاگاداری وردەکاری ئامادە کردنی راپۆرتەکەیە، روون کردنەوەی پێویست لەسەر ئەو بابەتە پێشکەش بکات، تێبینی دووەمم، دیارە لە هەرێمی کوردستان کچ و کوری شەهید و ئەنفال لە زانکۆ ئەهلیەکان و قوتابخانەکان بری ئەو پارەیان بۆ سەرف ئەکرێ کە پێویستە بیدەن، لە پرسی چارەسەری تەندروستیش لە نەخۆشخانە گشتیەکان ئەو ئیشکالیەتە نییە، لە رێگەی وەزارەتی تەندروستی حکومەتی هەرێم رێنمایی بۆ ئەو مەبەستە دەرکراوە، ئەوەی گرفت هەیە نەخۆشخانە تایبەتەکانە، دایکە شەهید و باوکە شەهید یان کور و کچی دووچاری نەخۆشیەك ئەبێتەوە چارەسەری تەنیا لە نەخۆشخانە تایبەتەکان ئەبێ بە داخەوە بەشێکی زۆر ئەبینین لە میدیاکان کور و کچێکی شەهید دێتە سەر شاشەی تیڤی و ئیمکانیەتی نییە، گومانمان لە جدیەتی حکومەتی هەرێم نییە، دلسۆزی حکومەتی هەرێم، بۆیە واباشە لە برگەی پێنجەم لە ماددەی دووەم بابەتی نەخۆشخانە تایبەتەکان ئیزافە بکرێ، سوپاس.

بەرێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك مەلا ناسر.

بەرێز عبدالناصر احمد علی:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی دوو بڕگەی سێ هەڤاڵان باسیان کرد، بۆیە پێشنیار ئەکەم میراتگرانی شەهیدان و ئەنفال پێویستە بە پێی یاسای تایبەت بە ماف و ئیمتیازاتی کەسانی شەهیدان و ئەنفال کراوان ژمارە (٩) ی (٢٠٠٧) دیاری بکرێ، ناکرێ بخرێتە چوارچێوەی یاسای خانەنشینی، چونکە ئەو برە پارەی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفال وەریئەگرن پاداشتە نەك مووشە، بۆیە داوا ئەکەم ئەو چاکسازیە لە خانەنشینی کەس و کاری شەهید ئەکرێ ئەو برە پارەیە بۆ کەس و کاری شەهیدان بە تایبەتی بۆ ئەو کەس و کارە نەخۆشانە سەرف بکرێ کە لە نەخۆشاخانە تایبەتەکانە، پشتیوانی لە برگەی سێ و یەك و پشتیوانی رۆژان خان و کاك لوقمان و سەلما خان و برادەران، پشتیوانی لە قسەکانی کاك سۆران ئەکەم بۆ مەبەستی زیندانیانی سیاسین پێویستە لە رووی زیندانیانی سیاسی ژمارەیەکی زۆر تا ئێستا مووچە وەرناگرن، (٥) هەزار کەس مووچە وەرئەگرێ (١٨) هەزار کەس مووچە وەرناگرێ، ئەبێ و داوا ئەکەین لە وەزیری شەهیدان و ئەنفال روون کردنەوە لەو بارەوە بدەن، بۆیە پێشتر بریار بوو زیندانی سیاسی مووچەیان بخرێتە سەر عێراق، تا ئێستا هیچ وەڵامێك نیە، کەس و کاری شەهیدان و ئەنفال و زیندانی سیاسی موستەمیر پەیوەندی ئەکەن.

بەرێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك هاورێ.

بەرێز هاورێ بناْ محمد:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی دوو برگەی یەکەم زیندانیانی سیاسی مینحەکەیان لە (٢٠٢٠ بۆ ٢٠٢١) کە ئەمساڵ کۆتایی دێ، لە (٢٠١١) بۆ ماوەی (١٠) ساڵ ئەو مینحەیان بۆ دیاری کراوە، لە بەغدا هەم مووددەی زیندانی سیاسی بۆ ئەو مینحەیە زیادە و هەم ئەو بوودجەی تەخسیس کراوە بۆ ئەوان زیاتر، لە مووچەیان مانگانە (٧٥٠) هەزارە لە هەرێمی کوردستان (٥٠٠) هەزار، لێرە (١٠) ساڵ لەوێ (٢٥) ساڵ، بۆیە پێشنیار ئەکەم برگەی سێ و برگەی چوار لادرێ بۆ ئەوەی زیندانیانی سیاسی بە شێوەی زیندوو لە قەڵەم بدرێن، نەبنە قوربانی ئەوپرۆژە یاسایە، پرسیار لە وەزیر ئایا چارەنووسی ئەو (١٨) هەزار زیندانی سیاسیە چی لێ دێ ئەگەر ئەوانە کۆتایی هات کە هەموویان مامەڵەیان تەواو کردووە، تەنانەت هەویەشیان بۆ کراوە، پشتگیری لە کاك لوقمان و رۆژان خان و کاك سۆران و سەلما خان و کاك شاخەوان و شنۆ خان و کاك مسلیم و هەژان خان و شرین خان ئەکەم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرمووو شادیە خان نوقتەی نیزامی.

بەڕێز شادی نوزاد وهاب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (٦٨) ی پەیڕەو و ماددەکانی دواتری ڕێککاری پرساندن دیاری کراوە، بۆیە پێشنیار ئەکەم زیاد لە جارێ ووشەی پرسیار ئەکەم لە وەزیری تایبەتمەند لێرە دووبارە کرایەوە، وەزیرە بەڕێزەکان هیچیان بە مەبەستی پرساندن لێرە نین، بۆ پێشکەش کردن و روون کردنەوە لێرەن، بۆیە پێشنیار ئەکەم لە پرۆتۆکۆل بسڕێتەوە یان بگۆردرێ بە داوا کردن و روون کردنەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرمووو کاك بەلێن.

بەڕێز بەلێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە لیژنەی دارایی لە پەرلەمان زۆر باسمان لەوە کرد لەو لەمپەرانەی لەبەردەم تێپەراندنی یاساکە دروست ئەبێ هەڵیان گرین، لەبەر ئەوە زۆر بە وردی ئەو برگە و ماددانەی پەیوەندە بە کەس و کاری شەهیدان تاوتوێ کرا لەگەڵ بەڕێز وەزیری شەهیدان، ئێمە ئەو تەوافوقەی لەسەر کەس و کاری شەهیدان هەبوو لەلای لیژنەی دارایی و ئەندامە بەڕێزەکانیش هەبوو، ئەمەوێ بلێم بۆ ئەوەی ئیشەکە تێکەڵ نەکەین لەو ماددە و برگانەی لەو یاسایە هاتووە، ئەوەی کەس و کاری ئەهیدان ئەیانەوێ ئەوەیە کەس و کاری شەهید شایستە داراییەکانیان پارێزراو بێ، حکومەتیش ئەو دڵنیاییەی دا بە لیژنەی دارایی، لە کۆتاییەکانی نووسینی راپۆرتەکە حکومەتی هەرێم مەسجێکی نارد کە چۆن پێمان باشە وادایبرێژین بۆ ئەوەی ئەو ترسە نەمێنێ، بۆیە پێشنیار ئەکەم برگەی سێیەم لە ماددەی دوو بەو شێوازە دابرێژرێ (مافی دارایی سەرجەم شەهیدان و ئەنفال کراوان پارێزراو ئەبێ، بەڵام لە کاتی مردنی سەرجەم میراتگران ئەوە ئەو مافە داراییە کۆتایی پێ دێ و ناگوازرێتەوە بۆ کەسانی دیکە) واتە نەوەکانی تر بە گوێرەی یاسای خانەنشینی بەرکار مامەڵەی لەگەل ئەکرێ جگە لە سوودمەندان بەپێی یاسای ژمارە (١٩) ی ساڵی (٢٠١٥) یاسای ماف و ئیمتیزات و جینۆساید لە هەرێمی کوردستان، خاڵی دووەم ئەوەی کاك سۆان باسی کرد پشتیوانی ئەکەم، بەشێ لەو زیندانیە سیاسیانەی کە ئێستا مینحەکە وەرئەگرن لە (٤-١١-٢٠٢٠) کۆتاییان پێ دێ، هێشتان بەرچاومان روون نییە، ئایا بە دەرچوونی ئەو یاسایە ئەوانەی کە هێشتان ماون نەك ئەو رەقەمەی تر باس ئەکرێ، ئەوانەی ئێستا ماون ئایا مینحەکانیان ئەبرێ یان نا؟ پشتیوانی لە کاك رێبوار ئەکەم بۆ زیاد کردنی نەخۆشخانەی تایبەت بۆ برگەی پێنجەمی ئەو ماددەیە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك هێرش.

بەڕێز هێرش حسن حمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە بڕگەی سێیەم لە دوای نەمانیان ئەو مافە داراییە ناگوازرێتەوە، پێشنیار ئەکەم لە دوای نەمانیان ئەو مافە داراییە کۆتایی پێ نەیەت، سەندوقێك دروست بکرێ بە ناوی ئەو شەهیدانەی میراتگرانیان لە ژیان ماون، لە هەر بەرێوەبەراتیەك بۆ ئەوەی لە پرۆژەی خزمەتگوزاری خەرج بکرێ لە داهاتوو، سەبارەت بە برگەی پێنجەم لە دوای لە ئەستۆ گرتنی خەرجی چارەسەری تەندروستی و خوێندن بۆ کچ و هاوسەری شەهید کە هاوسەرگیری نەکردووە لەگەڵ کور و دایك و باوك، مەرجەکانی شایستە بوون لابرێ، لەبەر ئەوەی مەرجی شایستە بوون تەنیا ئەوەیە کەس و کاری شەهیدە، پێم وانییە پێویست بێ، پشتیوانی لە کاك عوسمان و کاك سۆران و کام ناصر و کاك لوقمان و سەلمان خان و شنۆ خان و هەموو ئەو هەڤاڵانەی تێبینیان هەبوو.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو ئاشنا خان.

بەڕێز ئاشنا عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو تێبینیەی منیش لەسەر ماددەی دوو بڕگەی سێیەمە، هاورێیان بە جوانی باسیان کرد، بەڵام بۆ رەواندنەوەی و نیگەرانی لای کەسو کاری شەهید و زیندانیان و ئەنافال هەیە ئەکرێ بەو شێوە دابرێژرێتەوە (ماف و ئیمتیازات و مینحەی میراتگرانی قوربانیانی ئەنفال و شەهید و جینۆساید پارێزراو ئەبێ بۆ هەر یەك لە دایك و باوك و هاوسەر و کور و کچ و خوشك و برای قوربانی) دواتر ماددەی سێیەم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو روپاك خان.

بەڕێز روپاك احمد رحمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەهەمان شێوەی کاك عەلی داوای روون کردنەوە لە وەزیری شەهیدان ئەکەم لەسەر ئالیەتی کاریان بۆ شەهیدی حەقیقی چۆن جیا ئەکرێتەوە؟ هاوکارانم باسیان لە زیندانی سیاسی کرد کە (١٨) هەزار زیندانی سیاسی ماوە، ئایا کە ئەو یاسای کۆتایی پێ دێ و ئەو (٥) هەزارەی سوودمەند بوون ئایا ئەو (١٨) هەزارە ئەخرێتە شوێنیان؟ پشتگیری لە قسەکانی شیرین خان ئەکەم بۆ ماددەی یەکەم برگەی یەکەم، پشتگیری لە قسەکانی رۆژان خان ئەکەم بۆ برگەی

سێیەم، بۆ برگەی شەشەم وشەی پاك كردنەوە بۆ بنەماڵەی شەهیدان لە ئاست ئەوان جوان نیە، هەڵوەشاندنەوە بەسە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو شایان خان.

بەڕێز شایان كاكە صالح محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

قسەكانی من كران، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو شرین خان.

بەڕێز شیرین یونس عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

قسەكانی من كرا، پشتگیری ڕۆژان خان و كاك سۆران و سەلما خان و شنۆ خان و كاك موسلیم و كاك لوقمان وشیرین خان و كاك هاوڕێ ئەكەم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك كاروان.

بەڕێز كاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێش ئەوە نوقتەی نیزامیم هەیە لەسەر ماددەی (٥٤)ن لە برگەی سێیەم زۆر بە وازیحی هاتووە ئەندامان چۆن شێوازی ئاخاوتنیان چۆنە، هیوام وایە پابەند بن بە ماددەی (٥٤)، لەمەر بەشی دووەم لەو فەسڵە باس لە چوار شەریحەی زۆر گرنگ ئەكات، ئەو شەریحەیە وەكو شەهیدان كە شكۆی نیشتیمانی و زیندانیانی سیاسی كە قەڵایەكی خۆراگری و كەس و كاری ئەنفالیش شەهیدی زیندوون، بۆیە نەدەبوو ئەوە لە یاسای چاكسازی هەبوایە، ئەبوایە بە شێوازی تر بووایە كە چەند تەرحێكم لەسەر هەیە، هەموو ئەو برادەرانەی پێشنیاری ئەوەیان كرد برگەی یەكەم و دووەم و سێیەم لابرێ، پشتیوانیان ئەكەم، لە هەمان كات ئەوانەی كاك سۆران ئاماژەی پێ كرد كە خاڵێكی زۆر گرنگە، خەڵكی زۆرمان هەیە لە هەرێمی كوردستان تا ئێستا حیساب نەكراوە گیراوی سیاسی یان ڕاگیراوی سیاسی بوون، پێشنیار ئەكەم لە بری برگەی سێیەم برگەی تر زیاد بكرێن هەژمار كردنی ساڵانی زیندانی كردن بۆ ئەو كەسانەی زێندانی سیاسی بوون و سوودمەند نین لە هیچ شتێكی دەوڵەت، داوا ئەكەم چەسپاندنی ئەو ماددە دەستوورییەی كە باس لە قەرەبوو كردنەوەی كەس كاری ئەنفال و شەهیدان ئەكات لە دەستووری عێراقی لەو یاسایە بچەسپێندرێ، بۆ ئەوەی بتوانن قەرەبووی ئەوە بكرێتەوە، لەو

خاڵەش باس لە پاکسازی لەلیستی شەهیدان بکرێ، پێم وایە ئەو تەعریفە مەعروفە، موناقەشەی زۆر هەڵناگرێ، هەرکەس پێناسەی شەهیدی نەبێ نەیگرێتەوە، ئەتوانین لای بدەین، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك رزگار.

بەڕێز رزگار محمد محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی باس لە میراتگرانی شەهیدان و زیندانیانی سیاسی، ئەگەر ئەو برگانەی لە دوایە جێ بەجێ بکرێ، بە دڵنیاییەوە زۆربەی واریسی شەهید و زیندانیانی سیاسی و ئەنفال مووچەکانیان ئەبرێن، لەبەر ئەوەی ئێستا خەڵك هەیە مووچەی خوشك و برا و دایك و باوکی وەرئەگرێ، خۆی مینحەیە، خۆشی زیندانی سیاسیە، مووچەی کەس و کاری ئەنفال خوشك و برا و دیاك و باوك وەرئەگرێ، ئەگەر لێرە ئەوە بە مینحە حیساب بکرێ یەکیان وەرئەگرێ، یان خۆی یان خوێنی دایك و باوك و خوشك و برا، بۆیە لێرە پێشنیار ئەکەم ماددەی دوو ئەو برگانەی باسی لە میراتگیری شەهید و ئەنفال و زیندانی سیاسی ئەکات هەڵگیرێ، پشتگیری لە کاك شاخەوان و کاك لوقمان ئەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو سوسن خان وەزیری شەهیدان، فەرموو کاك باپیر.

بەڕێز باپیر کاملا سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو بەشە گرنگە کە چوار توێژی گرنگە و مافیان لەسەرمان هەیە، ئەبێ بە هەستیارییەوە ئەو مادده و برگانەی پەیوەندە بەوان تەعامولیان لەگەڵ بکەین، دەربارەی ماددەی دووەم برگەی دووەم بەرچاو روون نییە، یەکخستنی ماف و ئیمتیازاتی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفال کراوان و زیندانی کراو و گیراوی سیاسی لە هەرێمی کوردستان لەبەر رۆشنایی یاسای بەرکار، ئایا یەکخستنی مەبەستی ئیدارەی هەولێر و سلێمانی کە هەبووە ئەو یەکخستنەیە؟ یان یەکخستن و هاوتا کردنیەتی لەگەل بەغدا؟ یان هەموویان بە یەك شێوە بێ پلە یان پلەکان رێکئەخرێتەوە، ئەو یەکخستنە زۆر روون نییە، دەربارەی برگەی سێیەم و چوارەم قسە کرا، برگەی پێنجەم باس لەوە ئەکات بۆ خەرجی و چارەسەری تەندروستی، ئێمە ناوی وەزارەتی خوێندنی باڵا و پەروەردە بێنین کە بیگرێتە ئەستۆ، لەبەر ئەوەی کور و کچی ئەنفال و زیندانی سیاسی هەیە کە پارەیان نادرێ، زۆرجار هەیە کاتی تاقی کردنەوە کێشەیان بۆ دروست ئەبێ، بۆ ئەوەی ئەو خەرجیەش نەکەوێتە سەر حکومەت زانکۆی حکومی لە ئەستۆی بگرێت و بێ قەید وەرگیرێن بەپێی ئەو بوارەی لێ دەرچوون، مەسەلەی هاوسەرگیری کە ئەڵێ هاوسەرگیری نەکردۆتەوە، کە هاوسەرگیری ئەکات بێگومان گرێبەستی هاوسەرگیری ئەکات، راستەوخۆ

میراتگـر نـامێنێ، بـۆیە ئەو ووشـەی لـێ لابـرێ، بـرگەی شەشـەم و حەوتەمـیش پـێم باشـە پێداچوونەوە هەڵوەشانەوە بێت لە جیاتی پاکردنەوە، سوپاس.

بەرێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك جەلال.

بەرێز جلال محمد امین:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیـارە ئەبینـین لە نەتـیجەی پەرۆشـی سـەرجەم فراکسـیۆنەکان و ئەنـدامان بـۆ کەس و کـاری سەربەرزی شەهیدان، بەو پێیەی ئێمەش بەشێکین لە ئازار و کێشەکانی ئەوانین، ئەکید بیر لەوە ئەکەیـنەوە هەسـت ئەکەیـن لە مـاددەی دوو بـرگەی سـێیەم نـاروونییەك هەیە و پێمـان وایە ئەگەرچی بەرێز وەزیری شەهیدان وەڵام ئەداتەوە، بەڵام نـاروونییەك هەیە ئەبێـتە هـۆی ئەوەی بەجۆرێك دڵی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفال زویر بکات، بۆیە پێم باشـە لە بـرگەی سـێیەم لە ماددەی دوو پارێزگاری لە ماف و ئیمتیازاتی میراتگرانـی کەس و کـاری شـەهیدان و قوربانیـانی ئەنفال و جینۆساید ئەکرێ، بـۆ هەر یەکە لە هاوسـەر و کـچ و کـور و خوشـك و بـرا ئەوە ئیـزافە بکرێتە سەرین پشتگیری قسەکانی کاك عەلی و کـاك هـاورێ و کـاك عبدالسـلام دۆڵەمەری و کـاك زانا و ئاشنا خان و شنۆ خان و رۆژان خان ئەکەم، سوپاس.

بەرێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك بژار.

بەرێز بژار خالد عبدالله:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

ل سەر ماددا ئێك و دوو بەحس هاتە کرن کو یاسایەکی ل عێراقێ نەمایە و کـاری پـێ نـاکرێ، لە هەرێمی کار پێ کریە، ئەز دیفاع لە حکومەتێ هەرێمێ نـاکەم کـو کـار پـێ کرنـا یاسـایە عێراقـی بێـتن، گومـان نـیە جـیهەت و ئـالیەت و قـانوونی و قەرارە تەشـریعی و قەرارا پەرلەمـانێ کوردستانێ و دەستوورێ عێراقیش لە پەرلەمانی کوردستانێشە جهێ پەسـند کـردن و دەرکردنـا یاسایان، هەر وسا ئینفازا قانونێت ئیتیحادین بەس ئەگەر قانوونەك ل عێراقێ ئیلغا بیـت ئەم ل ڤێرێ نابیت کار پێ بکەین ئەڤە قیودێـت قـانوونی نیـیە، نمـوونە ل برگـا دووێ دانیشـتنا ئەڤـرۆ قانوونا تایبەت بە ماددێت هۆشبەر، ئەڤ قانوونا ژمارە (٦٨) ی ساڵای (١٩٦٥) ە، بەری دووساڵە ل عێراقێ کاری پێ ناکرێ و یاسایەکا نوێ دەرکری، تـا نـوکە پەرلەمـانی کوردسـتانێ ئەڤ یاسـایە پەسـند کـری، چ قیودێـت قـانوونی نیـنە ئەگەر قانوونەکـا عێراقـی ل بەغـدا کـو قانوونەکـا دی دەرکەت لازمە ل ڤێرێ بهێتە گۆرین، سوپاس.

بەرێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو سوسن خان.

بەڕێز سوسن محمد میرخان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەپێی ئەوەی لیژنەی تایبەتمەندین لە سەر ماددەی دووەم زۆرترین نیگەرانـی لای پەرلەمانتـاران و ڕێکخراوەکانی تایبەت بەو مەسەلەیە، تەنانەت هـاتوونە لیـژنەی ئـێمەش و زۆر قەلەق بـوونە، ئێمە وەکو لیژنەی شەهیدان چەندین جار لەگەڵیان و لەگەڵ وەزارەتی شەهیدان دانیشـتووین و خۆشـمان وەکـو لیـژنەی شـەهیدان تەقەبـوولی ئەوە نـاکەین مـاف و ئیمتیـازاتی کەس و کـاری شەهیدان و زیندانیانی سیاسی کەم بکرێتەوە، بەڵام ئەم چاکسازیە زۆر پێویستە، لە ئێسـتا (١٨) هەزار زیندانی سیاسی چـاوەڕێی وەرگرتنـی میـنحەی خۆیـانن، زینـدانی سیاسـی هەیە هـاتووە ئەڵێ زیندانی سیاسی حەقیقم تا ئێستا ئەو مینحەیەم پێ ڕەوا نەبـووە، بەڵام زینـدانی سیاسـی ناحەقیقی بەبەرچاوی من ئەو مینحەیە وەرئەگرێ، بۆیە ئەبێ پشتیوانی ئەوە بین پێداچوونەوە بە لیسـتی زینـدانیانی سیاسـی و لیسـتی شـەهیدان بکـرێ، ئـێمەش قبـوڵ نـاکەین مافیـان کەم بکرێتەوە، هەندێکیان پرسیاریان ئاراستە کرد، پێم باشە وەڵام بدەمەوە...........

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

ئەگەر وەزیر وەڵام بداتەوە، ئەگەر ئاراستەی لیژنەی کراوە.

بەڕێز سوسن محمد میرخان:

.... ئـێمەش وەکـو لیـژنەی شـەهیدان پێمـان باشـە وەزارەتـی پەیوەندیـدار روون کـردنەوەی پێویست بدات، چونکە ئێمەش کەس و کاری شەهیدین، زۆربەی ئەوانەش لە لیـژنەی شـەهیدین کەس و کاری شەهیدن، ئێمەش تەقەبولی ئەوە ناکەین مافیان کەم بکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو بەڕێز وەزیری شەهیدان.

بەڕێز عبدالله محمود محمد/ وەزیری شەهیدان و ئەنفال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داوا ئەکەم لە ســەرۆکایەتی پەرلەمــان بەو حــوکمی ئەوەی قســە زۆر کــرا، دەرفەت بە روون کردنەوە و هەم پرسیاریان کرد لە دەرەوەی پرۆتۆکۆڵە، بە تەسەوری من ئەگەر جواب وەرنەگـرن ڕەنـگە بەرچـاو روونـی نەبـێ، سوپاسـی پەرلەمانتـاران ئەکەم کە بە جۆشـەوە ئەکسـەریەتیان خەڵکی شۆرش گێر و خاوەن شەهید و کەس و کـاری زینـدانیانی سیاسـی و لە قۆنـاغی رزگـاری ڕۆلی بەرچاویان هەبووە، پەیەکانی هەم تەشریعی و قەزائی و تەنفیـزی بە خـوێنی شـەهیدان و زینـدانی سیاسـی و بەری ڕەنجـی خەبـاتی گەلـی کوردسـتانە، ئەو دلسـۆزی بەرێزتـان حەقـی خۆیەتی لەسەر مەسەلەیەکی حەساسـی وا رابوەسـتن و روون بـێ لاتـان، چـونکە کەس و کـاری شەهید و زیندانی سیاسی هەرچیان بۆ بکرێ حەقی خۆیـانە، بەرکەوتەی کیمیـایی، نایشـارمەوە لە کۆبوونەوەی ئەنجوومەنی وەزیـران خـودی سـەرۆکی ئەنجـومەنی وەزیـران و جێگـرەکەی و

ستافی نوێی حکومەتی هەرێمی کوردسان جەختی کردۆتەوە لە خزمەتکردنی کەس و کاری شەهید و زیندانیانی سیاسی، بەڵام ئەوەی راست بێ بۆ ئێوە بە هۆی قەیرانی دارایی لە هەرێم ئەو رەوشەی سیاسیەی لە کابینیە پێشوو هاتە پێش، بارگرانی گەورە بۆ سەر کابینەی رابردوو دروست بوو، وەزارەتی شەهیدانیش پشکی گەورەی بەرکەوت بە تایبەتی ئەو بەشانەی لەقۆناغی خەباتی رزگاری نیشتیمانی خەباتیان کردووە حەق و مافین پێ نەدراوە، زۆربەی پەرلەمانتارانیش ئاماژەیان پێ کرد کە راستیشە، بەڵام شتێکی تر هەیە کە گرفت هەیە یان نییە؟ زوربەی پەرلەمانتارە بەرێزەکان ئاماژەیان پێ کرد، بەڵێ هەیە، ئەبێ دەرچەیەك بدۆزینەوە بۆ ئەوەی راست و ناراست لێك جیا بکەینەوە، کاتی خۆی بە یاسا ئەوە رێکخراوە، هیچ شتێی نیە لە وەزارەتی شەهیدان لە دەرەوەی یاسا کرابێ، بە یاسا کراوە، بەڵام ئەبێ جارێکی تر واقیعی کوردستان خۆتان ئەزانن چۆن بوو، ئەبێ ئەو عەمەلیە بە وردی و لەسەر خۆیی و دوور لە وەی قەناعەتمان پێ هەیە کاری لەسەر ئەکەین، لێرەوە پێش ئەوەی بچمە ناو پرۆژەکە دڵنیایی ئەدەمە کەس و کاری شەهیدان و زیندانی سیاسی نە لە پرۆژەکە نە لە هیچ شوێنێکیش باسی بڕینی نە مینحە کراوە نە مووچە کراوە، تەنیا تەنزیم کردنە، دادپەروەریە، ئەوەش هەموومان کۆکین لەسەر ئەوە تەنیزم بکرێ، ئەو پرۆسیارانەی کردیان لە دەرەوەی، یەکەم بەرکەوتووی چەکی کیمیایی پرسیاریان کرد، لیژنەیەکمان داناوە بەرکەوتەی چەکی کیمیایی بۆ بەرچاو روونی بەرێزتان نزیکی (٨٠٠) کەس مینحەیان هەیە، (٨) هەزار کەسیش ئێستا مەلەفیان لای ئێمە، داوا ئەکەن ئێمە پێداچوونەوە بکەین و ئیشیان بۆ بکەین، حەقیقەتی ئەو هەرێمە ئەزانین و ئەبێ بایی ئەوە خەمخۆر بین و ئەوەی حەقە حەقی بدرێتێ و ئەوەی حەقی نیە پێی بلێین شمولی ناکات، لەگەڵ وەزارەتی تەندروستی لیژنەیەکمان دروست کردووە بە کەسانی پسپۆر و خەبیر لە بواری تەشخیس کردن و دیاری کردنی بەرکەوتەی چەکی کیمیایی و خۆشبەختانە ئەنجومەنی وەزیران فەرمانی دەرکردووە و لیژنەکەشمان دیاری کردووە لەلایەن هەردوولاوە، هەم ئەچینەوە بەو (٨٠٠) کەسە، هەم بەدواداچوون ئەکەین بۆ ئەو (٨) هەزارە، یەهنی بۆی هەیە ئەگەر یەك کەسیش لەو (٨) هەزارە حەقی خۆی بێ حەقی مافی خۆیەتی، سولفەی خانووی خۆکرد، راستە، بەهۆی قەیرانی داراییەوە راوەستاوە، نیوەی وەریگرتووە و نیوەی ماوە، نیوەشی قەرزاربای شیش فرۆش و دوکاندارە، بە هۆی قەیرانی داراییەوە بوو، سولفەی زەواجیش بەهەمان شێوە، زیندانی سیاسی، بەپێی ئەو یاسایەی لە پەرلەمانەوە دەیرچووە بە ژمارە (١١)ی (٢٠١١) مامەڵە لەگەڵ زیندانی سیاسی ئەکەین، (٥) هەزار قسور مینحەی هەیە، بە سەراحەت بە ئێوەش رائەگەیەنم مینەحەکە کۆتایی پێ هاتووە لە (١-٧-٢٠١٩)، لە (٢٠٢٠) یش ئەوانیش کۆتاییان پێ دێ، حکومەتی هەرێم و پەرلەمانمان هەیە، یاسای خۆشمان هەیە، وەزارەتەکان مامەڵە لەگەڵ ئەو یاسایانە ئەکەن کە لە پەرلەمانەوە دەرئەچن و یان تەبەنی یاسا کارپێکراوەکان ئەکەن کە لە ناوەندەوە دێت، (١٨) هەزارەکەش نایشارمەوە هەیانە (٦، ٤، ٥،

٣) ساڵە هەویەی بۆ کراوە و پشتراست کراوەتەوە، کراوە بە زیندانی سیاسی، تا ئێستا نە خزمەتگوزاری بۆ کور و کچی ئەکرێ، نە خۆشی مینحەی هەیە، جا ئەوە گرفتێکی زۆرە، بۆیە لەو یاسای چاکسازییە ئەو بەندو و خاڵانەمان هێناوە بۆ ئەوەی دەست کراوە بین، ئەوەی بەپێی یاساکە کۆتایی هاتووە تەواو، ئەوەشی حەقی خۆیەتی لەو (١٨) هەزارە حەقی خۆی پێ بدرێ، مەسەلەی عێراق و هەرێمی کوردستان لە راستی دا وەفدی پێش و وەزارەتی شەهیدان و ستافی ئەنجومەنی وەزیران کۆبوونەوەی زۆر کراوە، دوو کابینە بەدواداچوون و چەندین کۆبوونەوە کراوە لەگەڵ حکومەتی عێراقی، ئەوەی تا ئێستا روونە جگە لە حکومەتی هەرێم و وەزارەتی دارایی و وەزارەتی شەهیدان هیچ هاوکارییەك بۆ کەس و کاری شەهید و زیندانی سیاسی و مینحەکان لە لایەن حکومەتی عێراقیەوە بۆ ئێمە نەهاتووە، لە ئاخیر وەڵامیش هەفتەیەك دوای ئەوەی من بووم بە وەزیر جوابێکی دوور لە پرۆتۆکۆلیش و ناشیرینی دراوەتەوە، لاتان روون بێ جگە لە بودجە هیچ هاوکاریەك بۆ وەزارەتی شەهیدان تا ئێستا نەیناردووە، لە داهاتووش نایرێ، تۆماری زۆری نوێمان لایە هەرچەند بەپێی یاسا موخالیفین، بەڵام بە حوکمی ئەوەی تازە بووم و بە حوکمی قەیرانی داراییش تا ئێستاش تەقریبەن (١٠ بۆ ١٢) هەزار تۆماری نوێی شەهید ئێستا لە وەزارەتی شەهیدانە، ئەوە خۆی قسە هەڵئەگرێ، لە ئێستا نە شەر هەیە نەکێشە، بەدەر لە شەهیدانی شەری داعش کە بەرێز وەزیری پێشمەرگە حزووری هەیە کە مەلەفیان هەر لە سەر وەزارەتی پێشمەرگەیە، وەکو خۆی مووچەیان سەرف ئەکرێ وەکو پێشوو، تەحویلی ئێمە نەبووە، بەدەر لەوە (١٠، ١٢) هەزار مەلەف هەیە لای ئێمە تۆماریان بکەین، ئەگەر لیژنەیەکی تازە دروست نەکرێ و پێداچوونەوە نەکرێ ئەو حکومەتە ناتوانێ بچێتە ژێر بارگرانی ئەو فایلەوە، خۆ ئەگەر شەهید بێ حەق بێ حەقی خۆیەتی، بەڵام پێداچوونەوەی ئەوێ و ئەبێ کۆك بین بۆ ئەوەی دادپەروەری بێتە ئاراوە، مەسەلەی نەخۆشی بەراستی حکومەتی هەرێم درێخی نەکردووە، لە خزمەتگوزاری خوێندن، کور و کچی زیندانی سیاسی، بۆ نەخۆشخانە حکومیەکان، لە کابینەکانی پێشوو بە هۆی قەیرانی دارایی ئێستا حکومەتی هەرێم مانگانە برێك پارەی زۆر ئەداتە وەزارەتی شەهیدان، ئێمە تەحویلی بەرێوەبەرایەتیەکانی سلێمانی و هەولێر و دهۆکی ئەکەین و قەرزەکانی (٢٠١٤، ٢٠١٥، ٢٠١٦) ئەداتەوە هی نەخۆش و کەس و کاری شەهید و زیندانی سیاسی، بەدەر لەوە ئێستا نەخۆشخانە حکومیەکان بە پشتگیری و پشتیوانی بەرێوەبەرایەتیەکانی وەزارەتی شەهیدان کارئاسانی ئەکەن و بەبەلاش چارەسەری کەس و کاری شەهید ئەکەن، ئەوەی لە توانا هەبێ، بەڵام بۆ مەسەلەی ئەهلی ئەزانن پارەیەکی زۆری ئەوێ، تەسەور ئەکەم حکومیەکانیش دکتۆری زۆر باشی لێیە، خزمەتگوزاری باشی لێیە، رەچاوی کەس وکاری شەهید و ئەنفالیش ئەکەن، ئەکرێ لە داهاتوو ئەگەر باری دارایی هەرێم باش بوو بخرێتە بەرنامەوە، زەوی، وتوومە دوای ئەوەی وەزارەتی شەهیدان دەست بەکار بوو دەست بەجێ هەرچی مەلەفی شەهید و زیندانی سیاسی

هەیە دەرم کردووە لە خانوویان و زەویان و ئەوەی زەوی تۆمار نەکراوە و ئەوەی خانووی تۆمار نەکراوە لەگەڵ وەزیری داد و وەزیری شارەوانی و بەرنامەمان داناوە و سوپاسیان ئەکەم زوو هاتن بە دەنگی پێشنیاری ئێمەوە و ئێستا چۆتە بواری جێ بەجێ کردن، خانوو تاپۆ ئەکەن، هەر زەویەکیش کێشەی بۆ هاتبێتە پێش لیژنەی بۆ دانراوە، هەندێ موشکیلە هەیە لە ئیفرازی زەوی پەیوەندیدارە بەوەزارەتی زراعەوە، ئەبێ سرینەوەی بۆ بکرێ، وەختی ئەوێ، خوێندن، خوێندنی ئێمە لە هەرێمی کوردستان پشتگیری کردووە، وەزارەتی شەهیدان و سوپاسی خوێندنی باڵاش ئەکەین رێژەیەکی دیاری کردووە بۆ کەس و کاری شەهید بەدەر لە رێنمایی کە لە ناوخۆیان کێبرکێ ئەکەنن ئێمە بۆ خوێندنی دەرەوە حکومەتی هەرێم تا ئێستا نەیتوانیوە و بارگرانی دارایی دروست ئەکات، ئەکرێ ئەگەر قەیران نەما، ئەچمە سەر ئەسلی پرۆژەکە.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەرێزتان بۆ هەر ماددەیەك دوو دەقەتان هەیە، بەڵام لەبەر ئەوەی پرسیاریان زۆر کردووە دەرفەتی زیاترت ئەدەینێ.

بەرێز عبدالله محمود محمد/ وەزیری شەهیدان و ئەنفال:

.... ماددەی دووەم لە هەموو برگەکان پرسیاریان کردووە، ماددەی یەکەم ئەلێ راگرتنی کۆکردنەوە لە نێوان هەردوو یاساکە، هەم یاسای زیندانی سیاسی و هەم یاسای شەهیدان، یەعنی راگرتنی کۆکردنەوەی هەردوو ئیمتیاز لە نێوان هەردوو یاساکە بەدەر لە کەس و کاری شەهید، ماددەی دووەم برگەی دووەم کاك باپیر بە وردی قسەی لەسەر کرد، ئێمە تەسنیفی شەهیدمان هەیە، لە عێراق وا نیە، لە (٢٥٠) هەزاریەوە تەسنیف کراوە تا (٦) ملیۆن، داواشم کردووە لە هەردوو لیژنەی دارایی و لیژنەی شەهیدان پشتیوانیمان بکەن بەپێی ئەو خەمڵاندنەی ئێستا ناتوانین بێین، چونکە دوای ئەو چاکسازیە ئەبێ وەزارەتی دارایی هەڵسەنگاندن بکات بۆ خۆی و حکومەتی هەرێم بەگشتی و وەزارەتی شەهیدان پێکەوە ئەو جیاوازیە نەهێلین، خۆم لەگەڵ ئەوەم ئەو جیاوازیە نەمێنێ، لە (٢٥٠) هەزار بۆ (٦) ملیۆنی تێدایە، ئەم جیاوازیە، شەهید هەر شەهیدە، لە هەر ئاستێك بێ فەرقی نییە، پلە و مەسئولیات بمێنێتەوە، بەڵام مینحە سابیت بکرێ لەو پەرلەمانە یان ئەنجومەنی وەزیران بە بریار سابیتی بکات شەهید لە هەرێم شەهیدانەی ئەوەندەیە بێ فەرق و جیاوازی، بەڵام دەرفەتێکمان ئەوێ دوای ئەوە برگەی شەش و حەوت کە پاکتاوی هەردوو زیندانی سیاسی و هەم شەهیدانە، چونکە ئەگەر ئەوە نەکەین ناتوانین وەك پێویست کارەکان بکەین، برگەی سێیەم ئەلێ لەکاتی مردنی برینی مافی دارایی، مافی دارایی تەعیناتە، یان تەواو کردنی خوێندنە، لە ئێستا دڵنیایی ئەدەم باسی برینی نە شەهیدان و نە مینحە و هیچی تێدا نیە، ئەوەی وتراوە لێك تێنەگەیشتن هەیە، ئەو یاسایە بۆ ئێستا بەدواوەیە، دوای ئەوەی هەر گۆرانکاریەك هات بەسەر واریسی شەهید لە یاسای خانەنشینی بەرکار مامەڵەی لەگەڵ ئەکرێ، نەئیستایە، سوپاس بۆ خوا ئێمە

پێشبینی بکەین هەمووی ئەمرێ، هەڵسانگاندنەکە بە خراپ تەفسیر کراوە، ئەم یاسایە باسی بڕین و سرینەوە کەس و کاری شەهیدی تێدا نییە، لە ئێستا بە دواوە لە دوای ئەو یاسایە هەر گۆڕانکاریەك هات بەپێی یاسای خانەنشینی بەرکار مامەڵەی لەگەڵ ئەکرێ، یاسای خانەنشینی بەرکاریش ئەتوانن سەیر بکەن ئەو دەق و بەشانەی پەیوەندی هەیە بە بەشەکەی خۆمان وازیحە، ئەوەی وتراوە رەتی ئەکەینەوە، باسی بڕین نەکراوە، هیچ کەسێ حەقی نابرێ، بەڵام بۆ واریس لە دوای ئەو یاسایە هەر گۆڕانکاریەك بکرێ بەسەر واریسی شەهیدان ئیشی پێ ئەکرێ، یەعنی دوای یاساکەش نییە، بۆ گۆڕانکارییە لە واریسەکە لە دوای ئەوە ئەویش بەپێی یاسای خانەنشینی بەرکار شمول ئەکات هەر شمولی بکاتەوە، ئەگوازرێتەوە بۆ یەکی تر، بەڵام ئەویش مەرجی خۆی هەیە، یاسای خانەنشینی بەرکار وازیحە........

بەرێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

با بەرێز وەزیر قسەکانی بکات، ئەگەر روون نەبوو درەفەتی تر ئەدەین، بۆ ئەوەی زیاتر روون بێ.

بەرێز عبدالله محمود محمد/ وەزیری شەهیدان و ئەنفال:

..... بڕگەی چوارەم، بڕگەی سێیەم ئەم ماددەیەش بەسەر میراتگرانی زیندانی سیاسیش، زیندانی سیاسی ئەوەی مینحەی نیە پاکتاو کراوە و لیژنەمان دروست کردووە و حەقی خۆی وەرئەگرێ و بەپێی یاسا ئەو حەقەی هەیە ئەیدرێتێ، خزمەتگوزاریەکانیش بەردەوام ئەبێ، بەڵام بە پێی یاسا پرسیار کرا بۆ دوو منالی تێدا نیە، بەپێی یاسا زیندانی سیاسی یان خۆی یان یەکێ لە مناڵەکانی، ناتوانین لە دەرەوەی یاسا مامەڵەی لەگەڵ بکەین، خاڵی پێنجەم وەزارەتە پەیوەندیدارەکان گرفتمان هەیە لەسەر خزمەتگوزاری، لە هەندێ شوێن خزمەتگوزاری وەکو خۆی ناڕوا، کەس و کاری شەهیدان گلەیی ئەکەن کە کەس و کاری شەهیدان لە هەندێ لە نەخۆشخانەکان کار ئاسانیان بۆ ناکرێ، ئەکید ئەکەینەوە لە خزمەتگوزارییەکان ئەو وەزارەتانە کۆ ئەبینەوە و رێنمایی تازە دەرئەکەین لەگەڵ واقیعی ئەمرۆی کوردستان بگونجێ و خزمەتگوزاری باشتر و کار ئاسانی باشتر چ خوێندن و چ نەخۆشی و چ ئەوانەی پەیوەندی بەو وەزارەتانەوە هەیە کە ناویان هاتووە، خزمەتگوزاری باشتر و بەردەوام بوونیان، مەسەلەی ماددەی شەشەم هەڵوەشاندنەوە، ئەگەر هەڵینەوەشێنیتەوە نا ئاساییە، پاکی نەکەیتەوە نائاساییە چۆن هەڵیبوەشێنیتەوە؟ ئەگەر ئێمە پاکی نەکینەوە ناتوانین هەڵیوەشێنینەوە، بە حوکمی ئەوەی کاتی خۆی نەمویست وەزیری شەهیدان لە ناو ئەو مەلەفە بێ خۆمان ئامادەی بکەین، وەزارەتی شەهیدان و خۆشم وەزیرم بریاری لێ بدەم رەنگە لە رووی دادپەروەریەوە قسە بێتە سەر ئەو مەسەلەیە، پێشنیارمان کرد لەگەڵ لیژنەی موختەس هەم لیژنەی دارایی و شەهیدانیش پێشنیاری ئێمە بەو شیوە بوو، ئەندامێکی ئەنجومەنی وەزیران، ئەندامێکی لیژنەی دارایی، ئەندامێکی وەزارەتی شەهیدان، ئەندامێکی وەزارەتی پێشمەرگە، سەرۆکایەتی دادوەرێك، بەچاودێری دارایی گشتی و پەرلەمانی کوردستان، دواجار بریارەکە وەزیری

شـەهیدان بیـدات، ئەوە ئیختیساسـیە، ئەو هەمـوو مەلەف و فـایلە وەزیـری شـەهیدان نـاکرێ بەسەرئەو فایلە بچێتەوە، دواجـار تەحـویلی منیش بـکەن هەرئەبـێ لیـژنەیەك دابنـێم، چـونکە هەندێکی ئیختیساسیە، هەندێکی قانوونییە، ئینجا بەربڵاون، مەلەفی زۆری زینـدانی سیاسـی و شەهید لە هەرێمی کوردستانە، ئەگەر لیژنەیەکی موختەس نەبێ دواجار وەزارەتـی شـەهیدان و وەزیری شەهیدان بریاری لێ نەدات کۆتـایی نـایەن، بـۆیە وەزیـری شـەهیدانم لەنـاو ئەو مەلەفە دەرکرد خۆمان ئامادەی بکەین و ئیمزاشی لەسـەر بکەیـن هەر لە رووی دادپەروەریەوە قسـەمان بێتە سەر، جا بۆیە زیندانی سیاسیش بەهەمان شێوەیە، سوپاس.

بەرێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

وەزیـرە بەرێزەکـان و کـاك دکتـۆر ئامـانج، پرسـیاری پەرلەمانتـاران ئەوەیە کە باسـی راگرتنـی کۆکردنەوە ئەکات لە نێوان ئیمتیازاتی کەس و کـاری شـەهیدان و زینـدانی سیاسـی، بـۆ نمـوونە وەکو چی؟

بەرێز عبدالله محمود محمد/ وەزیری شەهیدان و ئەنفال:

دوو مینحەن لە نێوانی زیندانی سیاسی و شەهیدان یەکیان هەڵئەبژێرێ، زیندانی سیاسی بەدەر لە کەس و کاری شەهید.

بەرێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کەس و کاری شەهیدی پلەیەکی شایستە زیاتر لە یەك شەهیدیان هەیە.

بەرێز عبدالله محمود محمد/ وەزیری شەهیدان و ئەنفال:

بۆ نموونە زیندانی سیاسی ئیعدام کراوە.

بەرێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

یەعنی میراتگیری شەهید.

بەرێز عبدالله محمود محمد/ وەزیری شەهیدان و ئەنفال:

زیندانی سیاسی کە ئیعدام کراوە، زیاتر ئەوە ئەگرێتەوە، ئەلێ لە نێـوانی هەردوو یاسـاکە ژمـارە (٩) ی ساڵی (٢٠١١) یەك ئیمتیاز وەرئەگـرێ، بەدەر لە کەسـوکاری شـەهید لە یەك شـەهید زیـاتر، ئیتـر شـەهید بەدەرە لەوە، بەس بۆ زیندانی سیاسی.

بەرێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

روون کردنەوەتان هەیە کاك دکتۆر ئامانج.

بەرێز عبدالله محمود محمد/ وەزیری شەهیدان و ئەنفال:

یەك تیبینی تر ماوە، بۆ بەرچـاو روونـی، ئەوەی میـنحەی خـۆی وەرئەگـرێ لەدوای تەواو بـوونی مینحە ئیختیاری یەکیان هەڵئەبژێرێ.

بەرێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرمووو کاك عەلی نوقتەی نیزامی.

بەڕێز عەلی حمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر بە روونی ئەو تەوزیحە گرنگە، وترا بۆ نموونە دایك واریسی شەهیدە، ئەمرێت و منالْ ئەمێنێتەوە، منالْ وەریئەگرێ یان نا واریسی مێردەکەیەتی، بە روونی بیلْێ، ئایا ئەو واریسە تا لە ژیان بن ئەم مووچەیان ئەمێنێ بە خوشك و براشەوە، زۆر بە روونی بیلێ، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

ئەگەر وەلاَمێك هەیە، ئەزانم برسیاری ئەوانی تریش هەمان شتە، فەرموو کاك دکتۆر.

بەڕێز د.ئامانج رحیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم بەشە بەشی سێیەم زۆر حەساسە، هاوڕاتانم کە ناوی شەهید و کیمیاباران و تاقانەی جینۆسایدو زیندانی سیاسی دێ بەراستی لە ئاستی ئەبێ بە وریایی سەیر بکرێ، پێش ئەوەی باس لەوە بکەم بەراستی ئەو بابەتە ئەکرێ بە دوو بەش، یەکیان بریتیە لە بابەتی ئیستیحقاق و شایستەی کەس و کاری شەهید و ئەنفال و جینۆساید و کیمیا باران، هیچ کەس بەپێی ئەو مەشروعە قانوونە یەك دینار کەم ناکاتەوە، واریسی شەهیدێك لە بەغدا (١٢٠٠٠٠٠) وەرئەگرێ، لای ئێمە ٠٥٠٠) هەزار وەرئەگرێ، زیندانی سیاسی لە بەغدا (٧٥٠) هەزار وەرئەگرێ لای ئێمە بەپێی گیراوی سیاسی و سالاَنی زۆر کەمتر وەرئەگرێ، لەوێ (٢٥) سالە لێرە (١٠) سالە، ئەبێ حکومەتی هەرێم و ئەنجومەنی وەزیران، ئەو پرۆژە یاسایە راستە تیمی من و کاك دکتۆر ئومێد، بەلاَم هەر وەزیرێکی بەرێز بەرپرسە لە چاپتەرەکەی خۆی، ئەوە بابەتێکە تایبەتمەندی ئیشی برای بەرێزمان کاك عبداللە یە کە وەزیری کاروباری شەهیدانە زۆر بە ووردی لەسەر بابەتەکان قسەی کرد، من بەرپرسی کابینەی پێشوو دۆسیەی هاوتایی کردنی شایستەی دارایی کەس و کاری شەهید و ئەنفال و زیندانی سیاسی بووین لەگەل بەغدا، ئەگەر بە بیرتان بێ لە خولی پێشووتری ئەنجومەنی وەزیران بریاری نیابی دەرچوو ژمارە (٦) ی سالْی (٢٠١٨)، بە دەست خۆشی لە ئەو برا بەرێزانە لە فراکسیۆنی کوردستانی بە یەك دەنگ توانیان ئەو بڕیارە دەربکەن، ئەلْێ چی، هاوتا کردتی شایستەی دارایی زیندانی سیاسی و کەس و کاری شەهیدانی هەرێمی کوردستان لەگەلْ بەغدا، لە (٢٠٠٥) ەوە تا (٢٠٢٠) شایستەی دارایی زیندانی سیاسی و کەسوکاری شەهیدانی بەغدایان ئەخستە ناو جەدوەلی نوقاتی سیادی، واتە هەرێمی کوردستان لە (٢٠٠٥) ەوە لە (١٧%) ەی راتبی شەهیدی عێراقی داوە، راتبی زیندانی سیاسی داوە، ئەمسالْ لەگەلْ ئەو تیمە بەرێزەی لە بەغدا بووین توانیمان موستەنەدەن، ماددەی (١٣٢) ی دەستوور زۆر وازیحە وەکو کاك دکتۆر شێرکۆ زۆر جوان باسی کرد، کاك سۆران و کاك لوقمان و شنۆ خان باسیان کرد لە دەستوور هاتووە حکومەتی ئیتیحادی بەرپرسە لە ریعایەت کردنی کەس و کاری شەهیدان و زیندانی سیاسی، ئێمە بەم مەبدەئە دەستووریە تونیمان موناقەشە بکەین، بەلاَم ئەمسالْ بۆ

یەکەمجار لە (٢٠٢٠) هەستان تەخسیساتی زیندانی سیاسی و شەهیدانیان لە ناو جەدوەلی سیادی دەرهێنا، بە ئێمەیان وت ئەمساڵ مادام ئێوە ئەو قەرارە نیابیەتان هەیە بەداخەوە لە ناو جەدوەلی سیادی دەریانهێنا، بۆیە هەم رەئی شەخسی خۆم و بەرێز وەزیر و کابینەکە هەمووی لەگەڵ ئەوە بووە نابێ دینارێك لە موستەحەقات و شایستەی دارایی شەهیدان و زیندانی سیاسی کەم بکرێتەوە، لێرەشەوە دلێنایی ئەدەمە کەس و کاری شەهید و زیندانی سیاسی هیچیان لێ کەم ناکرێتەوە، بەڵکو کار ئەکەین لەسەر ئەساسی ئەو مەبدەئی مساوەتەی لە دەستوور هاتووە بتوانین شایستەی دارایی زیندانی سیاسی و شەهیدان هاوتای بەغدا بکرێ، چونکە شەهید لە عێراق هەمان شەهیدەلە هەرێم، بەڵام شەهیدی شایستەیە، هەموومام کۆکین خەڵکێکی زۆر ناوەکانیان خزێندراوەتە ناو خشتەی کەس و کاری شایستەی شەهیدان و ئەبێ و ئەبێ رێکبخرێتەوە، بەشی دووەم قانوونێك هەیە حیمایەی حەقی شەهید ئەکات ژمارە (٩) ی ساڵی (٢٠٠٧)، هی زیندانی سیاسی ژمارە (١١) ی ساڵی (٢٠١١)، بەو دوو قانوونە حیمایەی شایستەی دارایی زیندانی سیاسی و کەس و کاری شەهید ئەکرێ، شەهیدێك ئەمرۆ شەهید بێ واریسەکانی لەسەر ئەساسی قانوونی (٢٠٠٧) ئەبێ نەك تەقاعودی، ئەم قانوونە هەڵنەوەشاوەتەوە، مەسەلەی واریس هەر بە قانوونی (٢٠٠٧) دەستنیشان ئەکرێ کە وەکو سەیری بکەی باس لەوە کراوە بگۆردرێ؟ نەخێر، ئەوەی باس کراوە و وەزارەتی شەهیدان هیناویەتیە کۆبوونەوەی ئەنجوومەتی وەزیران ئەوەیە کە واریسی وارس، لێرە زۆر تایبەتە، تا ئێرەی باسم کرد روونە، کە دێتە سەر واریسی وارس ئەو پرسیارەی کاك عەلی کردی کەسێ دایکی وەفات ئەکات، مناڵەکە واریسە، چی ئەبری؟ حەقی ئەمێنێ، ئینجا لە یاسای (٢٠٠٧) یش مەرجەکانی دەستنیشان کراوە، بەڵام رەئی شەخسی خۆم ئەوەیە بۆ ئەوەی ئەو گومان و راراییە نەمێنێ، ئەگەر سەرۆکی پەرلەمان پێی باش بێ لیژنەکەی حکومەت کە وەزیر دەست نیشانی ئەکات و کاك بەلێن باسی کرد ئەخیر جار ئەوەم وت ئەوە مەبدەئەکانە بۆخۆتان لە پەرلەمان، ئەگەر نا روونی هەیە دەسەڵاتان هەبێ ئیعادەی سیاغەی بکەنەوە، دواتر سەرۆکی لیژنەی مالی و سەرۆکی لیژنەی شەهیدان لەگەڵ حکومەت دابنیشین، بۆ ئەوەی ئەو وزوحیەتەی هەیە لە ناو سیاغەکەی، سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك کاروان نوقتەی نیزام.

بەرێز کاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەپێی ماددەی (٥٦) برگەی دووەم، پێم وایە تەناقوزی زۆر هەیە لەگەڵ ئەوەی بەرێز وەزیری شەهیدان ئەیڵێ و ئەوەی لە ماددەی دووەم برگەی یەکەم هاتووە، ئەگەر بەو شێوەیە بێ کاك دکتۆر ئامانج باسی کرد ئەوەی لە یاساکە هاتووە زۆر جیاوازن، خاڵی دووەم، موناقەشەیەکی

باتڵمان کرد لەسەر ئەو ماددەیە، بۆیە ئەگەر بەڕێز وەزیر مەبەستی لەو دەربرینە بوو کە هەیبوو ئەو ماددەیە ئەوە نالێ و پێویستی بە سیاغە کردنەوە هەیە، هاورام لەگەڵ دکتۆر ئامانج، ئەگەر ئەوە نییە ماددەکە زۆر ئالۆزە و دووەمیش برگەی سێیەم دووبارە روون نیبە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك پێشەوا.

بەڕێز پێشەوا طاهر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕێزم بۆ روون کردنەوەی دکتۆر ئامانج، ئەزانین گرنگ بوون، بەڵام بیر ئەخەمەوە وانەزانی بەسەرمان تێپەڕیووە، ئەوەی کردت پێچەوانەی پەیڕەو بوو، دووجار پێچەوانەی ماددەی (٥٣)ی پەیڕەوە، کەسێ کە ئەندامانی ئەنجوومەنی وەزیران ئەتوانن فەرمانبەرانی وەزارەتەکانیان بۆ دانیشتنەکانی پەرلەمان بنێرن بە مەبەستی راوێژ بێ ئەوەی مافی قسە کردنیان هەبێ، لەبەر ئەوەش سەرەتا قسەم نەکرد، چونکە ئەمزانی روون کردنەوەکانی پێویستن، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

خۆمان ئەو ئیحتیاتەم کرد، ئێمە لە پەرلەمان دەنگمان پێ نەداوە وەکو وەزیر، بەڵام بیرمە لە خولی پێشووش دەرفەتمان دا قسە بکات، لەبەر ئەوەی سکرتێری ئەنجومەنی وەزیرانە، قسەکەت تەواوە، فەرموو دکتۆر ڕێبوار.

بەڕێز ڕێبەر احمد/ وەزیری ناوخۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەموو ئەوانەی لێرەن بە دەعوەتی پەرلەمانی کوردستان هاتوونە، ڕێز لە پەیڕەوی ناوخۆش ئەگرین، لەسەر داوای خودی پەرلەمان بووە قسە بکرێ، ئێمە ڕێزمان هەیە بۆ ئەو پەیڕەوە، بەڵام پرسیارێکم هەیە رەنگە لە پرۆتۆکۆل جائیز نەبێ، بەڵام ئەم پرۆژەیە هی ئێوەیە کە ئێوە ئێستا دەیخەنە دەنگدان، راپۆرتی هاوبەشە، دەقی ئەو شتەی هەیە هاتۆتە خوار، پێشنیاری ئێوە چییە بۆ چارەسەر کردنی ئەو کێشەیە؟ ئەوە پرسیاری جەوهەریە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

ئەگەر هەر پەیوەندی بەو بابەتە هەیە تێگەیشتین شتێکە و ئەوەی خۆشمان تێگەیشتبووین شتێکی ترە، بۆ زیاتر روون کردنەوە ئەتوانین سوود لە یەکتر ببینین، فەرموو کاك ڕێبوار.

بەڕێز ڕێبوار عبدالرحيم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو بەڕێزانە میوانن لە پەرلەمان، هەڵبەت ئەندامن لە کابینەی ویزاری و نوێنەری حکومەتی هەرێمن، پێویستە راو سەرنجیان، رای حکومەت بێ، نەك رای شەخسی بێن یەك، دوو جار کاك دکتۆر ئامانج وتی بە رای شەخسی خۆم، ئەوە پرۆتۆکۆلی نییە، پێویستە رای حکومەت بێ، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك رزگار.

بەڕێز رزگار محمد محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داوا لە بەڕێز وەزیـری شـەهیدان ئەکەم بەرچـاو روونـی زیـاتر بـدات لەسـەر ئەوەی ئایـا کەسـێ واریسی شەهیدە، بەڵام خۆشی زیندانی سیاسیە، خۆی مووچەی هەیە وەکـو زینـدانی سیاسـی، مووچەی شەهیدیش وەرئەگرێ، یـان خوشـکێك زینـدانی سیاسـیە مـووچەی بـرا شـەهیدەکەی وەرئەگرێ، هاوسەرگیریشی کردووە، ئایا مووچەی ئەبرێ یان ئەمێنێ؟ سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان گفتوگۆ لەسەر ئەو ماددەی تەواو، فەرموو لیژنەی تایبەتمەند ئەگەر قسەتان هەیە.

بەڕێز شاخەوان رؤوف مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەسەر ماددەی دوو برگەی سێ مولاحەزەم هەیە، ئەوەی بەڕێز وەزیر باسی کردن بڕگەی سێ ئەلێ میراتگیری شەهید باوك و دایـك و کـچ و کـوری شـەهید، لە دوای تەمەنـی (١٨) سـاڵ، ئەوە مەتاتیە، لە دوای (١٨) ساڵی کچ و کوری شـەهید مووچەکەیـان ئەبـڕێ، ئەوەی بەڕێزتـان باسـتان کرد کاك دکتۆر ئامانج باسی کرد، پێویستە سیاغەیەکی باش یان هەڵگرتنی ماددەکە ئێسـتا زیـاد لە (١٥) ئەندامی پەرلەمان پێشنیاری هەڵگرتنی برگەکەیـان کـردووە، ئەگەر بـرگەی سـێ ئەوەنـدە گومانی لەسەرە بۆ هەڵیناگرن، بۆ لانـابرێ؟ ئەگەر لەمەسـلەحەتی کەس و کـاری شـەهیدە لابـرێ، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

ئەڕۆینە سەر ماددەی سێ، فەرموو بەڕێز وەزیر.

بەڕێز عبدالله محمود محمد/ وەزیری شەهیدان و ئەنفال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکـو وەزارەتـی شـەهیدان لەگەڵ پـڕۆژەکەی حکـومەتی هەرێمـی کوردسـتانین کە هـاتووە بـۆ پەرلەمان.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك ئومێد نوقتەی نیزامی.

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داوای لێبوردن دەکەم، نوقتەی نیزامی نییە، فراکسیۆنی پارتی هەم پرسیاریان ئاراستەی وەزیـر کرد و بەڕێزانیش لە چوارچێوەی پەیرەو قسـەیان کـرد، ئـێمە روون کـردنەوەیەك ئەدەیـن وەکـو

فراسکیۆنی پارتی، لەخولی رابردووش هەمیشە دکتـۆر ئامـانج یەکـێ لە ئەنـدامە کاراکـانی نـاو ئەنجوومەنی وەزیـران بـووە لە لیـژنە پەیوەندیـدارەکان سـوودمان لـێ بینیـوە، لە کۆبـوونەوەی پەرلەمانیش سوودمان لێ بینیوە، تکایە بە جۆرێ وەرنەگیرێ کە ئەنـدامێکی فراکسـیۆنی پـارتی بە جۆرێك ئەو دەربڕینەی هەبووە، من نووسینێکیشـم نووسـیبوو، هەمیشـە حەز ئەکەیـن وەکـو فراکسیۆنی پارتی روون کردنەوەی هەبێ، چونکە یەکێکە بە ئاگایەکانی ئەنجوومەنی وەزیـرانە، سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو سەلما خان.

بەرێز سەلمی فاتح توفیق:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

والله نوقتەی نیزامـی نیـیە، هەر بـۆ قسـەکانی کـاك ئومێـد خۆشـناو کە ئاراسـتەی بەڕیـز دکتـۆر ئامانج کردبوو، جوابی دایەوە، سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ کاك ئاوات فەرموو.

بەرێز اوات شێخ جەناب/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

کاتێ ئێمە ئەو ماددەیەمان لە ئەنجومەنی وەزیران پاش موناقەشەیەکی زۆر تەسـبیت کـرد، لای ئێمە و ئەگەر لەلای جەنابتـان زۆر وازح نەبـێ، لای ئـێمە زۆر وازح بـوو، کە ئەوەی پەیوەنـدی بە کەس وکاری شـەهیدان و ئەنفـال و ئەوانەوە هەیە، دەرەجە یەکـی هـیچ نەوعە گۆڕانکـارییەکی بەسـەردا نائەهـات، یـانی ئەگەر بـاوکە، ئەگەر دایـکە، ئەگەر خوشـکە، ئەگەر بـرایە، ئەگەر کـوڕە، ئەگەر کچە، ئەم قانوونە لەدوای زازاکانەوە دەست پێدەکات، دوای ئەوە دەچێتە سەر ماددەکەی تر، یـانی لەبەر ئەوە تکـایە هـیچ هینێکـی موعەقـدی تێـدا نیـیە، تەنها کە دەچێـتە سـەر قـانونی تەقاعودی مەدەنی بابڵێم لەو وەختەوە دەچێ کە زازاکانی کوڕ دەست پێدەکات، بۆ ئەوەی لاتان وازح بـێ لەهەمـوو ئەنجـومەنی وەزیرانـدا بەهەمـوو سـتافەکەی مەجلیسـی وەزەرا، یەك کەس نەبووە لە غەیری دیفاع لە کەس وکاری شەهید و ئەنفال و سجنی سیاسـی، زیـاتر کەس نەبـووە غەیری ئەوە شـتێکی تـر بکـات، ئەوەش جـانبێکی فەنـی صـرف صرفە، تکـایە بە قەدەر خـۆی و حەجمی خۆی هینی بەنـێ، بـۆ ئەوەی کەس وکـاری شـەهیدان هەمـوو دڵنیـا بـن هەمـوو حەق و حقوقیان وەکو جاران و باشتریش لە جاران، و مەحفوز دەبێ بەیاسا، سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، با بچینە سەر ماددەیەکی تر، بەپێـی نـوقتەی نیزامـی ئەبـێ بڵێـین بەپێـی مـاددەی ئەوەنە لە فلان قانوون، یان ئاماژە بە مـاددەی ئەوەنە لە پەیـڕەوەی نـاوخۆ، ئەگینـا نـایەڵم قسـە بکەی، فەرموو کاك هاوڕێ.

بەڕێز هاوڕێ بنا محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەڵبەتە قسەكانی من رد فعل نییە، هەموو ئەو وەزیرانەی لێرەن، لە كابینەی حكومەتی ئێمەن، و ئێمە لە فراكسیۆنێكین بەتایبەتی بەشداری حكومەتین، بەڵام بۆ ئەو پرۆژە یاسایە بەپێی پەیڕەوەی ناوخۆ بڵێی ئەو پرۆژانەی كە لەلایەن حكومەتەوە دێن، كە ڕەهەندی داراییان هەیە، لە پەیڕەوی ناوخۆ ئاماژەی پێدراوە، بەپێی ماددەی (٨١) كە پرۆژە یاسایەك لە پەرلەمانی كوردستان ئامادە بكرێت، ئەگەر ڕەهەندی دارایی هەبوو، ئەنێردرێت بۆ حكومەت، بەڵام بەڕێز كاك ڕێبەر وەزیری ناوخۆ ئاماژەی بەوەدا وتی ئەم پرۆژە یاسایە هی ئێوەیە، وەكو ڕوونكردنەوەیەك، ڕاستە ئەم پرۆژە یاسایە جێی شانازییە بۆ ئێمە، كە كۆمەڵە چاكسازیەكی تێدایە، بۆ بەرچاوو ڕوونی بۆ هاووڵاتیانی هەرێمی كوردستان، بۆ ئەوەی لەوە تێبگەن كە ئەم پرۆژەیە پرۆژەی حكومەتە، و ناردوویەتی بۆ پەرلەمان، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، مەبەستی كاك ڕێبەر ئەو ڕاپۆرتەی كە ئێمە كردوومانە بە بنەما بۆ موناقەشە، هی لیژنە و بەشەكانی پەرلەمانی كوردستانە، كاك ڕزگار نوقتەی نیزامیە، فەرموو.

بەڕێز ڕزگار محمد محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێستا ئێمە لە ماددەی دووەمین، لەبەر ئەوەی ئەوەندە درێژەی خایاند، چونكە ئەمە پابەندی ئەم ڕاپۆرتە هاوبەشە نین، هەروەك بەڕێز جەنابی وەزیری ناوخۆش ئیشارەی پێدا، ئەمە یەكلایی بۆتەوە، ئەگەر موناقەشەیەكیش هەبێت، دەبێتە دەوڵەمەند كردنی دەقی ئەو ڕاپۆرتە هاوبەشە بێت و بنووسرێت و دوایی بخرێتە دەنگدان، ئەگەر بەم شێوازە بەردەوام بین بەراستی زۆر درێژە دەكێشێت و داوا لە بەڕێزتان دەكەم پابەندی دەقی ڕاپۆرتی هاوبەش بن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، ماددەی سێ، فەرموو.

بەڕێز هێڤیدار احمد سلمان:

بەشی سێیەم

نەهێشتنی سوودمەند بوون لە جارێك زیاتر لە بودجەی گشتی

ماددەی (٣):

یەكەم:

١-هەڵوەشاندنەوەی سەرجەم ئەو بەخشین و ئیمتیازاتە داراییانەی كە خەرج دەكرێن بۆ ئەو كەسانەی كە بەناوی سوودمەندی تەرخانكراوەكانی چاودێری كۆمەڵایەتی و خاوەن پێداویستی تایبەت و كەمئەندامان خۆیان تۆمار كردووە بەدەر لە یاسا و ڕێنماییە كارپێكراوەكان، و

راستکردنەوەی ئەو سوودمەندییە بەپێی پێوەرەکانیسوودوەرگرتن لەو بەخشین و ئمتیازاتانە و لە ناویشیاندا ڕێژەی پەککەوتەیی بەپێی ڕاپۆرتی لیژنەی پزیشکی ڕاستێنراو.

٢-کەمئەندام و خاوەن پێداویستی تایبەت لە کەسانی فەرمانبەر لە جیاتی ئەو بەخشینەی لە تەرانکراوەکانی چاودێری کۆمەڵایەتی، دەرماڵەی (لەبری پەککەوتەیی)یان پێ دەدرێت بە ڕێژەیەك لە مووچەی بنەڕەتیان کە ئەو ڕێژەیە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەستینشان دەکرێت، بەرەچاوکردنی ڕێژەی پەککەوتن لەلایەن لیژنەیەکی پزیشکی پسپۆڕەوە.

دووەم: کار بە ئەو یاسا و بڕیار و پەیڕەو ڕێنماییانە ناکرێت کە ڕێگە دەدەن بە سوودمەندبوون لە وەرگرتنی زیاتر لە یەك مووچە و بەخشین و هەر ئیمتیازێکی دارایی تر لە بودجەی گشتی لەناو هەرێم و دەسەڵاتی فیدراڵی بۆ سەرجەم سوودمەندان لەبوارەکانی شارستانی، سەربازی، هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ، سوودمەندانی تەرخانکراوەکانی چاودێری کۆمەڵایەتی و ئیمتیازاتی زیندانیکراو و گیراوی سیاسی و خانەنشینی بەهەموو جۆرەکانی جگە لە ئیمتیازاتە داراییەکانی میراتگرانی کەسوکاری شەهیدان و ئەنفالکراوان بە ڕەچاوکرادنی حوکمەکانی یاسای خانەنشینی بەرکار.

سێیەم: سەرپشککردنی ئەو کەسانەی کە بڕگەی (دووەم)ی ئەم ماددەیە دەیانگرێتەوە کە بەپێی یاسا و ڕێنماییەکان سەرەڕای مووچە سوودمەندن لە وەرگرتنی مینحە و ئیمتیازاتی دارایی تر لە بودجەی گشتی لە ناو هەرێم و دەسەڵاتی ئیتحادی، کە دەبێت تەنها لەیەکێك لەو مووچە و مینحە و ئیمتیازاتانە سوودمەند بن.

چوارەم: لەکاتی گەرانەوەی فەرمانبەری خانەنشینکراو بۆ وەزیفە، سەرپشك دەکرێت لە وەرگرتنی مووچەی خانەنشینیەکەی یان مووچەی ئەو وەزیفەی کە پێی دامەزراوەتەوە، و لەهیچ کاتێکدا نابێت سوودمەند بێت لە دوو مووچە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، بۆ ئەوەی وەکو بەشی دووەم برادەران کە هەندێك شت گومانی لێ هەیە وەکو پێشنیار بۆ بەڕێزتان ئەگەر وەزیرە مەعنییەکان ڕوونکردنەوە لەسەر ئەوە بدەن، کە ئەمە چییە ئەم بابەتە دەقەکەی، ئینجا برادەران دەتوانن پرسیار ئاراستەی بەڕێزتان بکەن، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو پێشنیارەتان پێ چۆنە؟ ئەوەی کە کاك هێڤیدار دەیڵێ؟ وەزیری تایبەتمەند یەکەم جار تەوزیحێك بدا و دواتر.

بەڕێز ڕێبوار عبدالرحيم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە پەیڕەوی نییە، ئەوەی لە پەیڕەودا هاتووە ئەوەیە ئەولەویەت بۆ ئێمەیە، ئێمە دەبێ موداخەلات بکەین، دوای ئەوە سەرنج و ڕای وەزیرە بەڕێزەکان وەربگرین.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

باشە یانی قەبوول نییە، ئەو بەڕێزانەی دەیانەوێ لەسەر ماددەی (٣) قسە بکەن، بەڵێ ئەو ناوانە دەخوێنمەوە، هەر بەڕێزێك ناوەکەی تێدا نەبوو، ئێستا بڵێ ناوەکەمی تێدا نییە، (کاك علی، کاك پێشەوا، دکتۆر محی الدین، دکتۆر شێرکۆ، کاك سیپان، دکتۆر اسماعیل، بدریە خان، مژدە خان، هەڵز خان، سەرچنار خان، کاك مەم، کاك سۆران، کاك ابوبکر، کاك عبدالستار، شنۆ خان، کاك کاروان، کاك هاوڕێ، کاك بەڵێن، کاك دابان، دکتۆرکازم، رووپاك خان، شادی خان، رۆژان خان، کاك یاسین، کاك شوان، کاك زانا، دکتۆر ڕێبوار، کاك هیمداد، کاك رۆمیۆ، کاك کاوە، کاك مسلم، کاك سیروان)، ئیتر ئیزافە نییە دوای ئەوە، کاك بەڵێن فەرموو.

بەڕێز بەڵێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە من تێبینیم لەسەری هەیە، خاڵی دووەم لە بڕگەی یەکەم لە ماددەی (٣)، کاتێك باسی ئەوە دەکات دەڵێ (کەمئەندام و خاوەن پێداویستی تایبەت لە کەسانی فەرمانبەر لە جیاتی ئەو بەخشینەی لە تەرخانکراوەکانی چاودێری کۆمەڵایەتی دەرماڵەی لە (بڕی پەککەوتەیی)یان پێ دەدرێت بەرێژەیەك لە مووچەی بنەڕەتیان کە ئەو رێژەیە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەستنیشان دەکرێت بە رەچاو کردنی رێژەی پەککەوتن لەلایەن لیژنەیەکی پزیشکی پسپۆریەوە، تۆزێك ناروونە، ئەمەوێ ئەوەمان بۆ روون بێتەوە، کەسێك کە کەمئەندامە، بەڵام فەرمانبەریشە، رێژەی کەمئەندامییەکەی لەسەر مووچەی بنەڕەتی فەرمانبەریەتییەکەی بۆ دەستنیشان دەکرێت، کە لیژنەکە دیاریدەکات، یان لەپاڵ مووچەی فەرمانبەریەتییەکەی مینحەیەکی وەکو کەمئەندام پێی دەدرێت، ئەو مینحەیە لەسەر ئەساسی بنەڕەتی دەستنیشان دەکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك کاروان فەرموو.

بەڕێز کاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی سێیەم نەهێشتنی سوودمەند بوون لە جارێك زیاتر لە بودجەی گشتی، دووبارە نەدەبوو کەمئەندامان لێرە جێگایان بۆ بکرێتەوە، بۆ خۆی لەئەساسدا مووچەکەیان ئەوەندە کەمە، کە ئەگەر بشبڕدرێت هیچ بۆ خەزینەی دەوڵەت ناگەڕێتەوە، بەڵام من چەند تێبینیەکم هەیە سەبارەت بەوەی کە ئەگەر وەکو خۆی بمێنێتەوە، لە بڕگەی دووەم کاتێك دەڵێ کەمئەندام و خاوەن پێداویستی تایبەت لە کەسانی فەرمانبەر لە جیاتی ئەو بەخشینەی لە تەرانکراوەکانی چاودێری کۆمەڵایەتی، دەرماڵەی (لەبری پەککەوتەیی)یان پێ دەدرێت بە رێژەیەك لە مووچەی بنەڕەتیان کە ئەو رێژەیە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەستینشان دەکرێت، بەرەچاوکردنی رێژەی پەککەوتن لەلایەن لیژنەیەکی پزیشکی پسپۆرەوە. ئەم بڕگەیە ئەمەی بۆ زیاد بکرێت (

جـگە لەو خـاوەن پێداویسـتیانەی کە ڕێژەکەیـان لەسـەرووی سـەدا حەفتـایە)، چـونکە ئەگەر کەسێك لە سەرووی ٧٠% بێت حەق نییە ببڕدرێـت، و پێشـنیاز دەکەم دوو بـڕگەی تـری بـۆ زیـاد بکرێت بەو شێوەیە (بڕگەیەك پێداچوونەوە و ڕێکخستنەوە لە لیستی کەمئەندامی و زیادکردنی نـاوی ئەو کەسـانەی بەهـیچ یاسـایەك سـوودمەند نـین لە راژەی گشـتی)، ئـێمە کەمئەنـدامێکی یەکجار زۆرمان هەیە لەهەرێمی کوردستان، تا ئێستا تۆمار نەکراوە، ئەگەر خەڵکانێك هەبـن دوو مووچە وەربگرن و قەرار بـێ کە ببـڕدرێن، بـا ئەو خەڵکـانە تۆمـار بکەیـن کە تـا ئێسـتا دەرفەتـی سوودمەند بوونیان لە راژەی گشـتی نەبـووە، و پێشـنیاز دەکەم کە حوکمەکـانی ئەم یاسـایە ئەو بـڕگەیە زیـاد بکرێـت، کە ئەم یاسـایە ئەو کەمئەنـدامانە نەگـرێتەوە کە ڕێـژەی کەمئەنـدامیان لەسـەرووی ٧٠% یە، دووبـارە ئەگەر کەسـێك هەبـێ دوو مـووچەش وەربگرێـت، بەڵام ڕێـژەی کەمئەندامی لەسەرووی ٧٠% یە بێت، بەباشی دەزانم کە نەبڕدرێت، بۆئەوەی پێم وابێ شـتی وا دووبارە بۆ خەزێنەی دەوڵەت ناگێرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك پێشەوا فەرموو.

بەڕێز پێشەوا طاهر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەشی سێیەم نەهێشتنی سوودمەند بوون لە جارێك زیاتر لە بودجەی گشتی، لەناونیشانەکەی مـن تێبینـیەکم هەیە، داوا دەکەم لە بەڕێـزان لە لیـژنەی یاسـایی و هەروەهـا ئەگەر پاڵپشـتیش هەبێ، ئەوەی بۆ زیاد بکرێت لە بودجەی گشتی بە نایاسـایی، چـونکە ئەکرێـت مەسـەلەن ئەگەر کەسێك کورە شەهیدێك بێت، مووچەی شەهیدانەی باوکی وەربگرێـت، بەڵام مامۆسـتاش بێـت، یانی دەبێ هەردوو مووچەکە وەربگرێ، ئەبێتە دووجـار، بەڵام لێـرە نووسـراوە زیـاتر لە جارێـك قبووڵکراو نییە، تەنها ئەو نایاسـاییە زیـاد بکرێـت، پـێم وایە ئەوە حەلـی ئەو مەوزوعە دەکـات، ئەوی تــریش لەمەســەلەی کەمئەنــدامان، یــانی وازیــحە لای هەمــوو خەڵــك کە مــووچەی کەمئەنـدامان مـووچەیەکی زۆر کەمە، لەوانەیە کە کەمتـرین مووچەیـان هەبـێ لەنـاو هەمـوو پێکهاتەکانی دیکەی کۆمەڵگایە، بۆیە ئەوانەی بە نایاسـایی مـووچەی کەمئەنـدامی وەردەگـرن و بەنایاساییش مووچەی کەمئەندامی وەردەگرن، ئەگەر پارەکە لەوان بڕدرا بخرێتە سـەر ئەوانەی کە مووچەکەیان کەمە، بۆ ئەوەی بتوانن هیچ نەبێ کەمێك هەناسەیەك پێانـدا بێـتەوە و بتـوانن پێداویستیەکانی ژیانی ڕۆژانەیان دابین بکەن، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك شوان فەرموو.

بەڕێز شوان کریم محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە پێویسـتی دەزانـم ئەوەی مـاددەی سـێیەم پەیوەسـتە بە کەمئەنـدامان، زۆرتـرین مـووچەی کەمئەنـدامان لە هەرێمـی کوردسـتان (١٥٠) هەزار دینـارە، بەراسـتی بەرەواژیـیە لەگەڵ یاسـا و

ڕێنماییەکانی هەموو دنیا، لە ئەوروپا ئیمتیازی کەمئەندامێك لە مینحەی پەرلەمانتارێك زیاترە، یانی حەق وایە چاوی پێدا بخشێنرێتەوە، ئەگەر لە پلە باڵاکانیش شتێك کەمبکرێتەوە و بخرێتە سەر مووچەی کەمئەندامان، بەراستی جێگای خۆیەتی، لەبەر ئەوەی پلە باڵاکان مووچەیەکی زۆر وەردەگرن، کابرای کەمئەندام لەوانەیە تووشی دەرۆزە دەبێ، زۆرمان دەبینین لە بازاڕەکان بە گاگۆڵە دەڕواتن و دەرۆزە دەکات، لەبەر ئەوەی هیچ کارێکی پێ ناکرێ، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، کاك ڕۆمیۆ فەرموو.

بەڕێز ڕۆمیۆ حزیران نیسان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش تەئکید لەسەر کەمی مووچەی کەمئەندامان دەکەمەوە، ئەوەی برای بەڕێزم کاك شوان باسی کرد، بەڵام ئێمە تێبینیەکمان هەبوو، کاتی خۆی وەکو لیژنەی کاروباری کۆمەڵایەتی و داکۆکی کردن لە مافی مرۆڤ، بەشی هەرە زۆری ئەوانەی کە پەیوەست بوون بە ڕێکخراوەکانی کەمئەندامان و خاوەن پێداویستی تایبەت، گلەییەکی زۆریان هەبوو لە لیژنە پزیشکیەکانەوە، باسی زیاتر لە لیژنەیەکیان دەکرد و باسی زیاتر لە ڕێژەیەکیان دەکرد، کەواتە دیارە زیاتر لە لیژنەیەك کە بۆ هەر لیژنەیەك ڕێژەیەکی تایبەت بەخۆی دانابوو بۆ ڕێژەی پەککەوتەیی، بۆیە داوا دەکەین کە لیژنەیەکی یەکگرتوو هەبێت و بەتەنها ئەو هەبێت، هەروەها ئەم لیژنەیە ڕێژەی پەککەوتەیی دیاری بکات، ئەمەش لە داهاتوودا ئێمە وا تێگەیشتووین کە دیارە لیژنەکانیش هەندێ جاریش بە مەزاجی کاری خۆیان کردووە، و لە خاڵی یەکەم لە کۆتایی خاڵی یەکەم دەڵێ لیژنەی پزیشکی راسپێردراوە و مەبەستی، بەڵام ووشەکە بە تەواوی نەهاتووە، و لە کۆتایی خاڵی دووەمی هەمان بڕگەی لیژنەیەکی پزیشکی پسپۆر، ئینجا هەردووکیان یان بکرێن بە پسپۆر یان بە تایبەت، یان لیژنەی پزیشکی راسپێردراو، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، گولیزار خان فەرموو.

بەڕێز گولیزار رشید حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی سێیەم نەهێشتنی سوودمەندی لە جارێك زیاتر لە بودجەی گشتی، منیش هەمان بۆچوونی کاك شوانم هەیە، ڕێژەی کەمئەندامان کە ڕێژەکەیان زۆر کەمە و پێویستیان پێ هەیە، ئێمە زیاتر ئیهتیمامیان پێ دەدەین، پێویستیان بە موعالەجەت هەیە، پێویستیان بە پشکنین هەیە، هەروەها من لە ماددەی سێیەم بڕگەی چوارەم، لەکاتی گەڕانەوەی فەرمانبەرانی خانەنشینکراو بۆ وەزیفە، لێرەدا داوای ڕوونکردنەوەم دەوێ، ئایا چۆن ئەو کەسەی کە خانەنشینکراوە دیسان دەگەڕێتەوە وەزیفەکەی خۆی؟ سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

ئیعادەی تەعیین خۆی ماددەیەکە لەناو قانوون، هەموو کەسێك ئەتوانێ بگەڕێتەوە، یانی ماددەیەکی قانونییە، سوپاس، کاك باڵانبو فەرموو.

بەڕێز باڵانبو محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەسەر ماددەی (٣) تێبنیم هەیە بڕگەی (٤)، لەکاتی گەڕانەوەی فەرمانبەری خانەنشینکراو بۆ وەزیفە، سەرپشك دەکرێت لە وەرگرتنی مووچەی خانەنشینیەکەی یان مووچەی ئەو وەزیفەی کە پێی دامەزراوەتەوە، و لەهیچ کاتێکدا نابێت سوودمەند بێت لە دوو مووچە. دیارە ئەمە لە رووی ئیداریەوە هەڵەیەکی گەورەی تێدایە، ئەگەر کەسێك مووچەی خانەنشینی وەربگرێت لە دام و دەزگایەکی حکومیدا ئیش بکات، چۆن ئەتوانرێ سزا بدرێ، لێپرسراوی ئەو دەزگایە چۆن دەتوانێ سزایەکی دارایی ئەو کابرایە بدات کە خانەنشینە و لەدەزگاکەی ئەویش دا کاردەکات، لەبەر ئەوە ئەمە لە رووی داراییەوە هەڵەیە، و من پێشنیار دەکەم ئەوەی بە مووچەی پلە باڵا خانەنشین دەکرێ، بەهیچ شێوەیەك ڕێگەی پێ نەدرێت لە کەرتی تایبەتیش ئیش بکات، لەبەر ئەوەی هەوڵ بدەین ئێمە هەلی کار بۆ خەڵك بدۆزینەوە، نەك هەلی کار قۆرخ بکەین کە هەزارەها خەڵك لە بوارەکاندا، خاوەنی شەهادەی بەرز بەرزە، ئەوانە بڕۆن ئەو جێگایانە پڕ بکەنەوە، هەروەها ئەو کەسانەش بگرێتەوە کە لە کەرتە تایبەتەکاندا و لە پلە باڵاکان خانەنشین بوون و لە کەرتە تایبەتەکاندا ئیش دەکەن، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك یاسین فەرموو، لێرە نییە، کاك موسلم فەرموو.

بەڕێز مسلم عبدالله رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەراستی قسەکانم لەسەر ماددەی (٣) بڕگەی (١)، هەڵوەشاندنەوەو راستکردنەوەی سوودمەندی بەدەر لە یاسا و ڕێنماییەکان، ئەمە چەندین ساڵە بڕیاری ئەنجومەنی وەزیران هەیە، بۆ ئەم مەبەستە، بەڵام ناحەقی دەرحەق بە سوودمەندانی چاودێری کۆمەڵایەتی کرا، لەبەرز کردنەوەی ڕێژەی کەمئەندامی و لە بڕینی مووچەی تۆڕی کۆمەڵایەتی، بەراستی هەمیشە لە رابردوودا ئەم لیستی تۆماری پێداویستی تایبەت کە کێشەی دروست کردووە، خەڵکانێك هەبوونە کە لەو ڕێژەیەش زیاتر بوونە کە دیاریکراوە لەلایەن لیژنە تایبەتمەندەکەوە، بەڵام بەداخەوە ناویان نەخراوەتە ناو لیستی تۆمارەکە، بەپێی ڕێنمایی ئەو لیستی تۆمارە ڕێکبخرێتەوە، ئەوەشی کە شایستەن تا ئێستا داخل نەکراون، لەمەودوا سوودمەند بکرێن، لەو بەخشین و ئیمتیازاتانە هەرچەندە بڕی پارەکەشیان زۆر کەمە، پێویستە ئەو بڕگەیە نەبێتە هۆی بڕینی هاوکارییەکانیان و هاوکاری سوودمەندی تۆڕی خێزان، کە نزیکەی (٨٠) هەزار کەسە بۆیان صەرف بکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك سۆران فەرموو.

بەڕێز سۆران عمر سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٣) بڕگەی (١)، بەراستی ئەمە بڕیاری ئەنجومەنی وەزیران ژمارە (١٥) کە لە٥/٤/ ٢٠١٦ داویەتی، کە لەماوەی (٦٠) ڕۆژی کارا پێداچوونەوە بکرێ لە لیستی تۆماری سوودمەندانی تۆڕی کۆمەڵایەتی و کەمئەندامان، لە بڕگەی دووەمدا تۆماری نوێ و سوودمەندی نوێ داخل بکرێ، وەزارەتی دارایی لە (١٥) ڕۆژ ڕێنماییەکان دەربکات، یەکەمیان کە پێداچوونەوە بە سێ ساڵ کرا، کەمئەندامێك بەو دۆخەوە بیهێنە بۆ لیژنەی پزیشکی و بیبەرەوە، بەراستی موعاناتێکی گەورەیان چێشتووە، ئەوەی دووەمیان کە تۆماری سوودمەندی نوێ چوار ساڵە، نەکراوە و چوار ساڵە نەکراوە بڕیارەکەی ئەنجومەنی وەزیران، بۆیە بەراستی جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە جارێ شتێکی زۆر قورسە، ئومێد دەکەم بکرێ، ئەمە یەك بڕگەیە لە ماددەیەك چوار ساڵە ئەمە نەکراوە، لەکاتێکدا کەمئەندام لە ٢٠١٧ و ٢٠١٨ شەست هەزار دیناری دراوەتێ مانگانە، لە ساڵی ٢٠١٩ کە ئێستا مووچەی مانگی چەند دەدرێ ئەوان مووچەی مانگی دووی ساڵی ٢٠١٩یان وەرگرتووە، مووچە نییە هاوکارییە، پێشنیار دەکەم هاوکاری چاودێری تۆڕی کۆمەڵایەتی کە هەشتا هەزار بێ باوك و بێ هاوسەرو ڕاگیراو سزادراو و هەموو ئەوانەن کە لەکۆمەڵگە تووشی دەرۆزە بوون، چوار ساڵە پارەکەیان بڕاوە، تۆ ئێستا دێی ئیعادەی دەکەیتەوە و پێداچوونەوە دەکەیت و ناسوودمەند دەردەکەی تۆ، هەشتا هەزاریان هەر چوار ساڵە پارەیان نەدراوەتێ، بۆیە پێشنیار دەکەم هاوکارییەکانی چاودێری کۆمەڵایەتی تۆڕی خێزان دەست پێ بکاتەوە و هاوکاریەکەشیان لە (١٥٠) هەزارەوە بکرێتە بە (٢٠٠) هەزار دینار، کە بۆ هەر هەموویان (٢٠٠) هەزار ئینسانن، دە ملیار دینار زیاد دەکات، ئەگەر یەکی پەنجا هەزاریان بۆ زیاد بکەین، و ناکرێ ئێمە هەر خەریکی ئەوە بین پاکی کەرەوە و بیهێنەرەوە و لیژنەی بەسەردا بکەوەو، بەڵام هاوکارییەکەیان بڕدراوە، هەر بڕدراوە، ئێستا کە تۆ دێی سوودمەندی ڕاستەقینەی لێ دەستنیشان دەکەی، پشتیوانی کاك موسلم و کاك شوان زراری و کاك پێشەوا هەورامی دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك سیپان فەرموو.

بەڕێز سیپان سالم حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی ماددێ (٣) ئێکەم و دووەم هاڤکاتێ لگەل چەندی کو ئەڤرۆکە ژمارەکا ئەندام خوداپێدڤێ تایبەت لەبەردەم پەرلەمانێ کوردستانێ خرڤەبوون و چەند داواکاریت و هەم دڤێت لەناڤا ڤان خالا تایبەتیا خالا یەکێ و خالا دوویێدا، ئەوان داواکاری ئەڤرۆکە پێشکەشی مە

کردینه، ئەمانەت بین و جهێ وان بکەین و ڤێ وێ خالادا چونکی خودا پێدەڤی تایبەت وی پارەکی وان دێت تە دیانەوێ بەخشینەك و ڤان بێتە دان، نەشێن پێدەڤێ خوین رۆژەکی ژبو چارەسەرییێ دابین بکەن، لەو را خالا یەکێ دوێ رەنگین بی وەکو دوماهیا بی رەنگی لسەر بێتە زێدەکرن، هەڵوەشاندنەوەی سەرجەم ئەو بەخشین و ئیمتیازاتە داراییانەی کە خەرج دەکرێت بۆ ئەو کەسانەی کە بەناوی سوودمەندی تەرخانکراوەکان و چاودێری کۆمەڵایەتی و خاوەن پێداویستی تایبەت و کەمئەندامەکان بۆیان تۆمار کردووە خۆیان تۆمار کردووە بەدەر لە یاسا و رێنماییە کارپێکراوەکان، و راستکردنەوەی ئەو سوودمەندییە بەپێی پێوەرەکانی سوودوەرگرتن لەو بەخشین و ئمتیازاتانە و لە ناویشیاندا رێژەی پەککەوتەیی بەپێی راپۆرتی لیژنەی پزیشکی راسپێنراو. بە مەرجێك لە (٣٠٠) هەزار دیناری عێراقی کەمتر نەبێت، کەواتە ئەوانەی فەرمانبەری حکومەت نین، ئەو بەخشینە پێیان ئەدرێ لە (٣٠٠) هەزار دینار کەمتر نەبێت، خاڵی دووەم لە ماددەی (٣) یەکەم: کەمئەندام و خاوەن پێداویستی تایبەت لە کەسانی فەرمانبەر لەجیاتی ئەو بەخشینەی لە تەرخانکراوەکانی چاودێری کۆمەڵایەتی دەرماڵەی لە بڕی پەککەوتەیان پێ دەدرێت بەرێژەیەك لە مووچەی بنەڕەتییەکە و ئەو رێژەیە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەست نیشان دەکرێ، بەرەچاوکردنی رێژەی پەککەوتن لەلایەن پزیشکی پسپۆڕەوە بەمەرجێك لە (١٥٠) هەزار دیناری عێراقی کەمتر نەبێت، کەواتە ئەوانەی فەرمانبەری حکومەتن ئەو رێژەی کە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دیاردەکرێت لە (١٥٠) هەزار کەمتر نەبێت، بۆ ئەوەی بتوانن ببێت بە بەشێك لەو پارەی کە بچێتە سەر خاوەن پێداویستیە تایبەتەکان، کە ئەوەش داواکاری فەرمی ئەوان بوو، بۆیە ویستم لەو شوێنە جێیان بکەمەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، شادی خان فەرموو.

بەڕێز شادی نوزاد وەهاب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من هەوڵ دەدەم تێبینیەکانم کورت بکەمەوە، سەرەتا پشتگیری کاك مسلم و کاك سۆران و کاك رومیۆ دەکەم، بۆ ئەو خاڵانەی کە باسیان کرد، و لەگەڵ کاك پێشەوا، لە ماددەی سێیەم، یەکەم لە خاڵی دووەمیدا لە بڕی پەککەوتەیی کە لە ئەنجومەنی وەزیران بۆیان دیاریکردووە، بەڵام ئێمە بەخێوکەری کەمئەندامیشمان هەیە، بۆیە من پێم باشە کاك سۆران وتەنی تەنیا بڕین و بڕین و پاککردنەوە و پاکسازی نەبێت، ئێمە دەرماڵەیەك زیاد بکەین بۆ بەخێوکەری پەککەوتە کە دایك و باوك و موزەف بن یاخود مووچەیەکیان هەبێ لە حکومەتەوە، بڕێك دەرماڵەیان هەبێت، لە موقابیلی ئەوەی کە مناڵەکەیان بەخێو دەکەن، و پەککەوتەیە لەماڵەوەو تاکو ئێستا بڕێکی زۆر زۆر، ئێمە لەو فۆرمانەمان هەیە کە خاوەن پێداویستیە تایبەتیەکان پڕیان کردۆتەوە و

موعامەلاتیان تەواو کردووە، بەڵام هیچ هاوکاریان پێ نەگەیشتووە، بۆیە من پێشنیاز دەکەم لە خاڵی دووەم فەقەرەیەك زیاد بکرێت (دابین کردنی دەرماڵە بەناوی بەخێوکەری پەککەوتە)، هەروەها لە خاڵی سێیەمدا ئەوەی کە کاك پێشەوا باسی لێوە کرد، ئەگەر کەسێك خۆی زیندانی سیاسی بووە و ئێستا مووچە خۆری حکومەتە، ئایا ئەو مووچەیە ناکرێت دەرماڵەیەك وەکو لە بڕی پەککەوتیەکە دەرماڵەیەك بەناونیشانی ....

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە چ پەیوەندی بەو ماددەوە هەیە.

بەڕێز شادی نوزاد وەهاب:

با، ئەگەر کەسێك موزەف بێت، پێشتر خۆی زیندانی سیاسی بێت و ئێستا دوو مووچەی هەبێت و یەکێکیان ئیختیار بکرێ و ببڕێ، ئەمە پەیوەندی بەو ماددەوە هەیە بەڕێزم، ئەکرێت ئەو بکرێتە دەرماڵە بڕەکەی کەمبکرێتەوە و بکرێتە سەر مووچەکەی خۆی، چونکە حەقی خۆیەتی ئەو کەسەی کە زیندانی سیاسی بووبێ یاخود تووشی ئەشکەنجە بووبێ، یاخود گیراو راگیراو بێ، حەقی خۆیەتی کە دەرماڵەیەکی بەو ناوەوە هەبێت و بچێتە سەر مووچەکەی خۆی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ تۆش، رۆژان خان فەرموو.

بەڕێز رۆژان ابراهیم علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکی دیارە پرۆژەی یاسای چاکسازی لە مووچە و دەرماڵە و بەخشین و ئیمتیازاتەکان و خانەنشینی لە هەرێمی کوردستاندا، و لە ماددا سێدا چەند جارا ووشەی مینحە هاتۆتەوە، دام توشێ ڤێ گرفتێ نەبن دیسان وەکی کەلیمە بگۆرن هەر ئێستا پێشنیار دکەم وەصا بێ دارشتنێ (سەرپشك کردنی ئەو کەسانەی کە بڕگەی دووەمی ئەم ماددەیە دەیانگرێتەوە کە بەپێی یاسا و رێنماییەکان و سەرەڕای مووچەی سوودمەندن لە وەرگرتنی بەخشین و ئیمتیازاتی دارایی تر لە بودجەی گشتی) لەلایەن هەرێم و دەسەڵاتی ئیتحادی کە دەبێت تەنها یەکێك لەو مووچە و بەخشین و ئیمتیازاتانە سوودمەند بن، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك علی حمه صالح فەرموو.

بەڕێز علی حمه صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە خاڵی دووەم کە پەیوەندی بە کەمئەندامانەوە هەیە، لێڵیەك هەیە، غامزیەك هەیە، خۆزگە وەزیری کار و کاروباری کۆمەڵایەتی لێرە بوایە، رەبتی بەوە هەیە، ئایا هەمان بڕ

دەکرێتەوە بە دەرماڵە، چونکە مەجالێکی تێدایە، لەم سەد هەزارە بیستی دەکرێ، دەی دەکرێ، حەفتای دەکرێ، هەرچەندە وەزیری کاروباری کۆمەڵایەتی لێرە نییە، ئێمە پرسیارەمان لێکردیە و وتویەتی هەمان بڕ، ئەوەی کە پەیوەندی بە زیندانی سیاسی هەیە کە فەرمانبەرە، بۆ نموونە کە زیندانێکی سیاسی مامۆستایە، موزەفە، ئەمە حەقی ئەو کاتەیتی کە زیندانی سیاسی بووە، و هەمووشی ساڵێکی ماوە، یانی بۆ ببڕێ، ئەمە وەکو شەهیدانەکە وایە، گریمان حەقی خۆیەتی، من پێم وایە ئەو ساڵەی تریش بەردەوام بێت، خاڵی چوارەم پێویستی بە روونکردنەوە و تەوزیحات و چاککردنیش هەیە، کە ئەڵێی لە کاتی گەرانەوەی فەرمانبەری خانەنشینکراو بۆ وەزیفە، لە قانون فەرمانبەری خانەنشین کراو ناتوانێ بگەڕێتەوە بۆ وەزیفەکەی خۆی، ئەگەر وایە ئێستا هەرچی پۆلیس و ئاسایشی هەیە، ئەگەر دەرفەت هەیە لە حکومەتی هەرێمی کوردستان رۆژانە هەزار پۆلیس و ئاسایش ئەڵێن با بگەرێینەوە بۆ سەر وەزیفە، من پێم وایە ئەوە مەبەستەکە لەوەیە ئەو پلە باڵایانەی کە ئەیانەوێ بگەڕێنەوە بۆ سەر وەزیفە لە نێوان دوو مووچەکە یەکێکیان هەڵبژێرن بەویستی خۆیان، بەڵام پرسیارەکە لێرە ئەوەیە ئەو سیستەمی ئیداری تێك نادات، بۆ نموونە یەکێك خانەنشینە بە پەرلەمانتاری ئەبێ بە مامۆستای زانکۆ، ئەگەر دەوامی نەکرد بە چی ئیجرائاتی لەگەڵ دەکەی؟ کە سیستەمی مووچەکەت لەدەستی بێ کوانێ، بەراستی دەبێ ئەم برگەش رێك بخرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك لقمان فەرموو.

بەڕێز لقمان حمد حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی سێیەم، برگەی دووەم، کەمئەندام و خاوەن پێداویستی تایبەت لە کەسانی فەرمانبەر لە جیاتی ئەو بەخشینەی لە تەرخانکراوەکانی چاودێری کۆمەڵایەتی، دەرماڵەی (لەبری پەککەوتەیی)یان پێ دەدرێت بە رێژەیەك لە مووچەی بنەڕەتیان، پێشووتر کە کەسێك فەرمانبەر بووبێت سەد هەزار دیناری بۆ براوەتەوە لە چوارچێوەی بابڵێین خاوەن پێداویستی تایبەت و کەمئەندامان کە لەو چوارچێوەی تۆمار کراوە، پێویستە هەمان بڕ، ئاماژە بەوە بکرێت کە هەمان بڕ بخرێتە سەر مووچەی بنەڕەتی، ئەوە یەك، خاڵی دووەم ئەوەیە هەموو ئەو پارانەی کە لە چوارچێوەی ئەو فەقەرەیە ئەگەڕێنەوە، کەمئەندامان و خاوەن پێداویستی تایبەت و کە تـوێژێکی هەرە هەژارن لە کۆمەڵگـادا، و لە چوارچێـوەی ئامانجەکـانی ئەم یاسـایە بـاس لە دادپەروەری دەکـات، ئەگەر بە دروسـتی بمـانەوێ دادپەروەری پیـادە بکەیـن، ئەبـێ لە پێشـی پێشەوە مووچەی خـاوەن پێداویسـتی تـایبەت وئەو کەمئەنـدامانە بـا بڵێـین زیـاد بکرێـت کە لە چوارچێوەی تۆڕی کۆمەڵایەتی و وەزارەتی کاروباری کۆمەڵایەتی تۆمار کراون، بۆیە من پێشنیاز دەکەم ئەو پارەیەی کە لە چوارچێوەی ئەم ماددەیە زیاد دەکرێت، مووچەی خاوەن پێداویستی و کەمئەنـدامانی پـێ زیـاد بکرێـت کە هـیچ سـەرچاوەو بژێـوی تریـان نیـیە و بـۆ ئەو مەبەسـتە

پشتیوانی لە بۆچوونی کاك کاروان و کاك موسلم و کاك پێشەوا و کاك شوان و کاك سۆران و کاك سیپان و رۆژان خان دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کك زانا فەرمووو.

بەڕێز زانا خالد سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە ماددەی (٣) کە باس دەکات یەکسەر دێتە سەر یەکەم و ئینجا یەك، من پێم وایە لە ئەصڵی پرۆژەکەی حکومەت کە هاتۆتە پەرلەمان، زۆر رێك بوو، یانی خاڵ بەخاڵ ئاماژەی پێدابوو، ئەمە کە دەڵێ یەکەم و یەك، ئینجا دوو دیسان دەچێتەوە سەر دووەم، ناروونیەك هەیە لەوەدا، بڕگەی یەکەم، یەکەم دەبێت تەعریفی بکەین و ئینجا بچینە سەر خاڵی یەك و دوو، یەکەم بەو شێوەیەی لێ بکرێ (رێکخستنەوەی سەرجەم بەخشین و ئیمتیازاتە داراییەکانی چاودێری کۆمەڵایەتی و خاوەن پێداویستی تایبەت و کەمئەندامان بەو شێوەیەی خوارەوە)، ئینجا بچینە سەر یەك و دوو، دوای یەك و دوو بڕگەیەك زیاد بکرێ بۆ ئەوەی زامنی مافی خاوەن پێداویستی تایبەت و مووچە خۆران یان ئەوانەی کە هاوکاری چاودێری خێزانیان وەردەگرن و کەمئەندامن، یان ئەو کەمئەندامە ئازیزانە کە فەرمانبەرن لەسەر میلاکی حکومەت، خاڵێك بۆبڕگەی سێیەم زیاد بکرێت بەم شێوەیە (ئەنجومەنی وەزیران بە پێی پەیڕەوێك کە دەریدەکات بۆ پێداچوونەوە و دیاری کردنی بڕی هاوکاری چاودێری خێزانی و خاوەن پێداویستی تایبەت و کەمئەندامان بەشێوەیەك کە لەگەڵ باری دارایی هەرێمی کوردستان بگونجێت و بەرەچاوکردنی بژێوی ژیانیان)، لەم بڕگەیەدا لەم خاڵەدا ئێمە دەتوانین زامنی مافی ئەو بەڕێزانە بکەین کە سەد هەزار دیناریان هەبووە لە بڕی پەککەوتەیی، ئەو کات ئێمە ناگەڕێینەوە سەر ماددەی پێنجەم لەوێدا وەکو دەرماڵەکانی تری مووچەخۆرانی هەرێمی کوردستان حکومەت بێت، دەرماڵە بۆ کەمئەندامان دابنرێت، رەنگە ئەو کاتی بەپێی رەچاوکردنی رێژەی پەککەوتەیی نەگاتەوە سەد هەزار دینار، بۆیە لێرەدا ئەم یاسایەش یاسایەك نابێت تەنها بۆ ئەم ساڵە، یاسایەك دەبێ بەردەوامی دەبێ، بۆیە ئەم دەسەڵاتە بیدەینەوە ئەنجومەنی وەزیران، واباشترە کە بەپێی پەیڕەوێك رێنماییەکان دەربکات، و گومانیشمان لە جدیەتی حکومەتی هەرێمی کوردستان و ئەو کابینە نییە بۆ خزمەت کردنی خاوەن پێداویستییە تایبەتەکان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆرە گەلاوێژ فەرمووو.

بەڕێز د. گەلاوێژ عبید عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی سێیەم، بڕگەی یەکەم، دووەم کەمئەندام و خاوەن پێداویستی تایبەت لە کەسانی فەرمانبەر، لێرە دەڵی ئەو رێژەیەی لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەستنیشان دەکرێت، ئایا

ئەو رێژەیە بەپێی بڕیارێکە یان بە پێی ڕێنماییە، بۆ خۆی جێگای خۆشحاڵیە بڕیاری ژمارە (١٥) لە ٢٠١٩/١١/٢٧ کە ئەنجومەنی وەزیران داوای لە وەزارەتی کاروباری کۆمەڵایەتی و بەهەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی تەندروستی کردووە، کە ڕێکخستنەوە بۆ شایستە داراییەکانی کەمئەندامانی دابنرێت، ڕەچاوی ڕێژەی کەمئەندامیان بکات، لە کاتی دەستنیشان کردنی ئەو هاوکارییە، بۆیە من پێم باشە، ئێستا هەموو کەمئەندامانی یەك مووچە وەردەگرن کە (١٥٠) هەزار دینارە، ئەوەی سەداسەدە، ئەوەی سەدا حەفتایە، ئەوەی سەدا پەنجایە، بەراستی ئەو بڕیارەی ئەنجومەنی وەزیران جێگای خۆشحاڵیە، و لێرەش کە ئەنجومەنی وەزیران کە ئەو بڕیارە دەدات یان بە ڕێنمایی، ڕێژەی پەککەوتە لەلایەن لیژنەی پزیشکییەوە دیاریدەکرێت، پێمان باشە کەمترینەکەی (١٥٠) هەزار دینار بێت وبەپێی ڕێژەی کەمئەندامیان زیاد بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك هیمداد فەرمووو.

بەڕێز هیمداد صباح بلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دوو تێبینیم هەبوو، ئەویش لەلایەن دوو ئەندام پەرلەمان گوترا، بە پشتیوانی بەڕێز کاك سۆران عمر و بەڕێز کاك ڕۆمیۆ هەکاری دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، کاك مەم فەرمووو.

بەڕێز مەم بورهان قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی ماددەی سێی ئەم پرۆژە یاسایە، بەنیسبەت خاڵی یەکەمەوە من پێشنیاز دەکەم، ئێمە تەبعەن یاسا دادەنێین، ئێمە لە جیهەتی پرسیارکردندا نین، بڵێین زەحمەت نەبێ جەنابتان چ حەلتان هەیە، بزانین حەلی ئێمە چییە، چارەسەری ئێمە چییە بۆ ئەم مەسەلەیە، من پێشنیاز دەکەم و چارەسەری من بۆ ئەو مەسەلەیە بەنیسبەت خاڵی یەکەمی بڕگەی یەکەمەوە ئەوەیە، دەستنیشانی ڕێژەکە بکرێ و دەستنیشانی ئەو پارەیە بکرێ کە ئەدرێتە کەمئەندام، یان ئەوانەی خاوەن پێداویستی تایبەتن، ئەگەر ڕێژەکەی ٦٠% زیاتر بوو ڕێژەی کەمئەندامیەکەی، مووچەکەی لە (٣٠٠) هەزار دینار کەمتر نەبێت، ئەگەر لە ٤٠% زیاتر بوو لە (٢٥٠) هەزار دینار کەمتر نەبێت، واتە بەم شێوەیە جێگیر بکرێت، کە بڕەکەی دیاری بکرێت، بەنیسبەت خاڵی یەکەمەوە، بۆ خاڵی دووەمیان ئەوەی پەیوەندی بەوە هەیە کە یەکیان خاوەن پێداویستی تایبەتە و فەرمانبەری میریە، ئەبێ ئەو دەرماڵەی پەککەوتەیی کە ئەخرێتە سەر مووچەکەی بەشێوەیەك بێ ئەبێ ڕێژەکەی دەستنیشان بکرێ، ئەم ئازادیە نەدرێ بە حکومەت، ئەنجومەنی وەزیران دەستنیشانی بکات، دەبێت لەناو یاساکە ئەمە جێگیر بکرێت، بەشێوەیەك من پێشنیازم هەیە پێویستە بۆ

نموونە ٤٠% مووچە بنەڕەتیەکەی، خاوەن پێداویستی تایبەت هەیە فەرمانبەری میریە، مووچە بنەڕەتیەکەی (١٨٠) هەزارە، ئەگەر ١٠% بێت، (١٨) هەزار دەچێتە سەری، ئەگەر ٢٠% بێت (٣٦) هەزار دەچێتە سەری، یانی پارەکە کەمە، بۆیە دەستنیشان بکرێت، بۆ نموونە ٤٠% مووچەی بنەڕەتیەکەی بۆ زیاد بکرێت، ئەگەر ڕێژەی کەمئەندامیەکەی لە سەرووی ٥٠% بوو و ڕێژەی ٣٠%یشی، مووچەی بنەڕەتیەکەی بۆ زیاد دەکرێت، ئەگەر ڕێژەی کەمئەندامیەتی لەسەرووی ٤٠% بێت، بەم شێوەیە پێم وایە حەلێکی گونجاو دەکەین بۆ خاوەن پێداویستیە تایبەتیەکان، چ ئەوانەی فەرمانبەری میرین و کەمئەندامن، چ ئەوانەی تر کە فەرمانبەری میری نین، بۆ ئەوەی مووچەکەیان بەرزبکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، موژدە خان فەرموو.

بەڕێز مژدە محمود محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا پشتگیری کاك سیپان و کاك سۆران و کاك مسلم و هەموو ئەو ئەندامە بەڕێزانە دەکەم کە پشتگیری کەمئەندامان دەکەن، من پێشنیاز دەکەم هیچ مینحە و ئیمتیازێکی کەمئەندامان نەبڕێت، چونکە یەکەمیان ئەوان (١٥٠) هەزار مووچەیانە و پاشەکەوت لە مووچەکەیان کراوە، دووەمیان توانای کارکردنیان نییە، خاڵی سێیەم بیمەی تەندروستیان نییە، کە بەشێکی زۆرینەیان نەخۆشن، پێداویستی کەمئەندام بوونیان هەیە وەکو عەرەبانە و دارشەق و بەشێك لە پێداویستیەکانی تر، کە گونجاو نییە ناویان بهێنین، هەروەها ئەم خاوەن پێداویستیە تایبەتیانەی و کەمئەندامانە لە وڵاتان وەکو منداڵی نازدار بەخێو دەکرێن، وەکو گوڵ بەخێو دەکرێن لەلایەن حکومەتەوە، چونکە (١٥٠) هەزار بەشی هیچ شتێك ناکات، ئەمە یەك دووەمیان، هاوکاری چاودێری کۆمەڵایەتی پێویستە بە یاسا ڕێك بخرێت، کە پێم وایە ئەو چاودێری کۆمەڵایەتیە نەماوە، خانم هەیە خوێندنی تەواو کردووە و دایك و باوکێکی نەخۆشی هەیە چاودێریان دەکەن، نە تەعین دەبێ و نەدەتوانێ کار بکات، ئەگەر کار بکات ناتوانێ چاودێری دایك و باوکە نەخۆشەکەی بکات، پێویستە بە یاسا ئەو ئیمتیازاتەیان پێ بدرێت، یانی خێزان هەیە بە تەنها ئەوە بژێوەی ژیانی بووە، خاڵێکی تر ئەگەر ڕێگەم پێ بدەن پێشنیازم هەیە بۆ دەستەی سەرۆکایەتی پێشنیازی یاسای مافی ئیمتیازاتی کەمئەندامان هەیە، هیوادارم بە زووترین کات بخرێتە بەرنامەی کارەوە، سەرجەم ئەندامە بەڕێزەکان پشتگیرم بن بۆ ئەوە، لەبەر ئەوەی هەر کامێکمان ئێستا بڕۆینە دەرەوە، چاومان بە کەمئەندامێك بکەوێ هەر (١١١) مان دەڵێین بەهەموو جۆرێك پشتیوانتانین، ئەوە عەرزی واقیعەکەیە، پێویستە بە زووترین کات ئەم یاسایە بخرێتە بەرنامەی کارەوە و بتوانین پشتیوانیان بین، دکتۆرە وەزارەت هەیە یەك تاکە شەخص هەشت مووچەی هەیە لەو وەزارەتە، بەناوی جیا جیاوە، ئەگەر یەك تۆز چاکسازی لەو

وەزارەتەدا بکرێ، پێم وایە دەتـوانرێ هەم ژیـانی کەمئەنـدامی پـێ چـاك بکـرێ و هەم دەتـوانرێ هاوکاری چاودێری کۆمەڵایەتی پێ بخرێتەوە گەڕ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك دکتۆر محی الدین فەرموو.

بەڕێز د.محی الدین حسن یوسف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە بڕگەی سێ و بڕگەی چوار ئەوەی تایبەتە بە ڕێگەگـرتن بە کەسـانێك کە سـوودمەند دەبن هەم لەناوەوەی هەرێم و هەم لە ناوەوەی عێراقدا، دەمێکە ئـێمە مشـتومڕ دەکەیـن لەسـەر ماف و ئیمتیازاتی ئەنفالکراوەکان و جینۆساید و هەوڵ و تێکۆشانی کابینەی هەشـت و کـابینەی نـۆش، و وەفـدی وتوێژکـار لەگەڵ بەغـدا، و جەختکـردنەوە لەسـەر دەقە دەسـتوریەکان، بەڵام نەمـانتوانی شـتێك لە بەغـدا هەڵکـرێنین، ئەگەر کەسـانێك بەهـۆی شـوێنی نیشـتەجێ بوونیـان، یـاخود بەهـۆی ئەوەی کە تۆمـاری ناسـنامەکەیان لە شـارەکانی دەرەوەی هەرێمـی کوردسـتان، بەتــایبەتی ئەوانەی لە موســڵن، لە مەخمــورن، لە شــەنگالن، لە کەرکــووکن، لە خــانەقینن، لە شوێنەکانی ترن، ئەگەر زیندانی سیاسیە یان شـەهیدێکە، لە بەغـدا مـووچەیەك یـان مینحەیەك وەردەگـرێ، چ پـای ئەوەیە کە ئـێمە داوای ئەوەی لـێ بکەیـن کە یەکێـك هەڵبژێـری لەگەڵ ئەو مووچەیە، ڕەنگە فەرمانبەر بێت لە کوردستاندا، بەڵام زیندانی سیاسی بێ، مامەڵەکەی لە بەغـدا کردبێ، ئەو پارەیەی کە لە بەغـدا بـردرێ هـیچ بـۆ کوردسـتان سـوودی نـابێ، دووەمیـان ئەوەی پەیوەندی بە بڕگەی چوارەوە هەیە، سەرپشکردنی کەسێك کە دەگەڕێتەوە سـەر وەزیـفەکەی لە نێـوان مـووچەی خانەنشـینی لەگەڵ ئەو مـووچەیەی کە وەریـدەگری، ڕاسـتە دەکـرێ لەڕووی یاســاییەوە کەســێك خانەنیشــینە ئەگەر وەزیــفەکە پێویســتی پــێ بــوو بگەڕێــتەوە، بەڵام ئۆتۆماتیکیەن مووچەی خانەنیشینیەکەی دەبڕدرێت، وەکو هاوڕێیانیشم کـاك علـی حمە صـالح وکاك بالانبو ئاماژەیان پێکرد، لەڕووی کـارگێڕی و دارایـیە نـاتوانێ کەسێك سـزا بـدرێ کە هـیچ ئیلتیزامێکی دارایی لەگەڵ وەزیفەکەی نییە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆر اسماعیل فەرموو. کاك ڕێبوار نوقتەی نیزامیت هەیە فەرموو.

بەڕێز ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاستە ئێمە لەگەرمە گەرمی و وگەنگەشە کردنی یەك بەیەکی ماددەکان چووینەتە نێـو قـوڵاییی، بەڵام تکا دەکەم جەنابتان ئاگاتـان لەو وشـە و لەو گوزارشـتانە بـێ کە لەپرۆتۆکـۆلی نێـو وشـەی (چەوسانەوە) وشەیەکی شیاو نییە، تکا دەکەم کە بسرێتەوە لە پرۆتۆکۆل، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ کاك مەلا وەیسی فەرموو.

بەڕێز وەیسی سعید وەیسی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەمان ئەو تێبنیەی بەڕێز دکتۆر ڕێبوارم هەبوو، بەهیچ شێوەیەك حکومەت کەمئەندام و هیچ کەسێك ناچەوسێنێتەوە، بۆیە پێویستە ئەو ووشەیە لە پرۆتۆکۆل بسرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ دەسرێتەوە ئەو وشەیە، فەرموو کاك دکتۆر.

بەڕێز د. اسماعیل علی طه:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سێ مولاحەزەکا هەین، یەکێ ئەز بینم ئەڤ کەلیمە بێتە گۆرین وگهشتی داهات و خەرجی گشتی، چونکی هەتا چەن سالا بودجەیا دیارە موستەلیحەکا کو مـوازەنەیە، ومـوازەنە ژنیـنە، نەهـاتیە مـوازنە، فە کیشـا مـوازنە بـودجەی گشـتی ببێـتە داهـات و خەرجـی گشـتی، دوو ئەز پشتڤانیا وانا ڤێت بێـژن ڤـێ هاریکاریـا خـودان بێتەڤیـا بەتـایبەت بەرز ببیـتن، خاصـەتەن ئەڤ یاسایە ان شاْ الله چشتەك بۆ حکومەتێ بکەوێتە دەستی واندا، ئەولەویەتا بدەنە هەندێ کە بێتە هێدی کرن و پشتەڤانیا کاك سیپان و حاجی شوان و کاك رومیو و کـاك سـۆران و کـاك موسـلم و ئەو برایانەی ئەویدی گوتن، سێ ئەز پشتەڤانیا دکتۆر محـی الـدین دکەم فعلەن مە گەلـێ کـورد تەین نەفی کردبوون لجنوبی، موزەف بوون لڤێرێ و لسـەر قەزایـا سیاسـی نەفـی کـرینە لڤێـرێ، لەوێری موزەفا تەقاعود بوی، هاتە ڤێـرێ موسـتەحەقە میـنحەیەك وەربگـری، چـونکە وی نەفـی کری لسەر کوردایەتێ، ڤێگەڤیا بێژی ناوالله یەکێ ئیختیار کریە یـان ڤێـری یـان وێـری، ئەز بێـژم گەلەك هەندێ ئەڤ گەلا وانا نەیەتە کرن نا حەقیە ئەز بێژم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، سەرچنار خان فەرموو.

بەڕێز سەرچنار احمد محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەشێکی قسەکانمدا پشتگیری لە قسـەکانی بەڕێـز دکتـۆر اسـماعیل دەکەم، لەسـەر ناونیشـانی گۆڕانی بودجەی گشتی بۆ داهاتی گشتی، لەبەر ئەوەی بەپێی ماددەی (٩٨) لە پەیڕەوی نـاوخۆی پەرلەمانی کوردستان ئەبێ حکومەت لە مانگی دەی هەموو ساڵێکدا پرۆژە یاسای بودجە بنێرێتە پەرلەمان، پێنج ساڵە نەنێردراوە، و هیچ زەمـانیەتێکیش نیـیە کە ئەمسـاڵیش بنێـرێ، لەبەر ئەوە ئەو بودجە گشـتیە بکـرێ بە داهـاتی گشـتی، ئەمە خاڵێـك خـاڵی دووەم، کەمئەنـدامان ئەوەی لە خاڵی دووەندا باسی دەکات کەمئەندام و خاوەن پێداویستی تایبەت، لە خـاڵی سـێیەمدا ئەڵـێ (لە بڕی پەککەوتەییان پـێ دەدەرێ بە ڕێـژەیەك لە مـووچەی بنەڕەتیـان کە ئەو ڕێـژەیە) لەوانەیە قسەیەك هەیە لە داڕشتنەکە، ئەو مولاحەزەیەم بۆ جەنابتـان، لە مـووچەی بنەڕەتیـان هـاتۆتەوە

سەر ئەو ڕێژەیە، یانی دیار نییە زیاتر بێ یان کەمتر بێ، من پێشنیار دەکەم ئەبوایە کەمئەندامان نەخراتانایە بەر نەشتەرگەری یاسای چاکسازی، لەبەر ئەوەی ئەو مینحە و مووچەیەی کە وەریدەگرن ئەوەندە نییە بای ئەوەندە نییە کە چاکسازی تێدا بکرێ، لەبەر ئەوە ئەبێ ئەگەر مینحەکەشیان لەبەر ئەم ماددەیە بکرێ بە دەرماڵە، ئەگەر مینحەکە زیاتر بوو لە دەرماڵەکە، بکرێ بە دەرماڵە، بۆ ئەوەی مەرتەبەیەك بچێتە پێشەوە دەرماڵە لە پێش مینحەوەیە، بەڵام ئەگەر دەرماڵەکە کەمتر بوو لە مینحەکە ئەوا مینحەکەیان بۆ بکرێ بە دەرماڵە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆر کازم فەرموو.

بەڕێز د. کاظم فاروق نامق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من بە کورتی پشتگیری لە قسەکانی بەڕێز کاك سیپان ئامێدی دەکەم، دەرحەق بە هەردوو خاڵی یەکەم و دووەم لە بڕگەی یەکەم، لە ماددەی سێ بەوەی کە کەمترین مووچەی یان ئەو بڕە هاوکارییەی دەدرێت بە خاوەن پێداویستیەکی تایبەت لە (٣٠٠) هەزار دینار کەمتر نەبێت و کە ئەمە داواکارییەك بوو، بووە یاداشتێك خۆیان هاتنە بەردەم پەرلەمان و پێشکەش بە پەرلەمانیان کرد و پێشکەشی ئەو فراکسیۆنانەیان کرد کە چوونە لایان، دووەمیان بۆ ئەو خاوەن پێداویستە تایبەتانەی کە فەرمانبەرن، ئەو دەرماڵەی کە دەخرێتە سەر مووچەکەیان لە (١٥٠) هەزار دینار کەمتر نەبێت کە دووبارە خۆیان داوایان کردووە، بەراستی جەختیش دەکەینەوە لەسەر ئەوەی ئێستا خاوەن پێداویستیە تایبەتەکان مووچەی مانگی دووی پارساڵ وەردەگرن، کە مووچەکە (١٢٠) هەزار دینارە، کە من لێرەوە دەڵێم (١٢٠) هەزار دینار بیدەینە دەست هەر کەسێکمان، ئێمە خۆمان لێرەین و بەشێك لەوەزیرە بەڕێزەکانیش لێرەن، ناتوانین ئیدارەی حەفتەیەکی ماڵی خاوەن پێداویستی تایبەتی بکەین، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا عبدالستار فەرموو.

بەڕێز عبدالستار مجید قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە هەموومان دەزانین کە کەمئەندام و خاوەن پێداویستی تایبەت پێویستیان بە دڵنەوایی و پێویستیان بە دڵدانەوە هەیە، ئەمڕۆ بەم سەرمایە کۆمەڵێ هاتوونە بەردەرگای پەرلەمان، لەوێ دانیشتوون و یادداشتیان پێشکەش کردووە، داواکاری خۆیان کرد و قسەی خۆیان کردووە تەبعەن، ئەم چین و توێژە پێم وایە کە دەیبینن ئێستا ڕەنگە ئەوانیش تەماشای کەناڵەکان بکەن، کە دەبینن باسی کەمئەندام و مەسەلەن ئەو بەخشینەی کە هەیە تەرخانکراوە لە چاودێری کۆمەڵایەتی، دەرماڵەکەی لە بڕی پەککەوتەیی پێ دەدرێت، بە ڕێژەیەك دوایی ئەنجومەنی وەزیران دیاریدەکات، من پێم وایە ئێستا دڵیان لەسەر دەستیانە، بۆیە بەرای من یەکەم ئێمە زۆر

بەروونی ئەو خاڵە بنووسین و بڵێین (ئەو بەخشینەی کە هەیە ئەو مینحەی کە هەیە بە مووچە حساب نەکرێ و بۆی بخرێتە سەر مووچەکەی) چونکە چەندە، ئەگەر فەرمانبەرە چەندی پێ دەدرێت، (١٠٠) هەزاری پێ دەدرێت، خۆی مووچەکەی زۆر نییە بەراستی، بۆ ئاوا دوو دڵیان بکەین و ئەو هەموو کێشەو بەرابیەیان بۆ دروست بکەین لەسەر (١٠٠) هەزار بە حەقیقەت، ئێمە پێم وایە هەر سێ و دووی لێ نەکەین لەو مەوزوعەی، ئەوەی تر من رام وایە کەمئەندام پارەکەی یەکێ لەو بەڕێزانە بوو باسی کرد پارەکەی لە (١٥٠) هەزار کەمتر نەبێ، بەڵام دواتر بە پێی رێژەی کەمئەندامیەکەی با بۆی زیاد بکرێ، ئەوەی تریش ئەو ساڵی کاك دکتۆر ئامانج کە هەر موجودە ماوە لەوێ کاك دەروون و کاك رابەریش هەر مەوجود بوو، ئێمە لە ساڵی ٢٠١٦ بڕیار درا کە پێداچوونەوەیەك بە کەمئەندامان بکرێ، بڕیار درا بەراستی پارەکەیان لێ راگیرا، بەڵام ئەو پێداچوونەوە نەکرا، بۆیە پێویستە بەراستی لێرە ئاماژە بەوە بکەین کە پێویستە ئەو پارەی کە راگیراوە پێیان بدرێ، بەڵام بە پێی ئەحکامەکانی ئەو پرۆژە یاسایە، سبەینێ ئەوەی کە پەسند دەکرێ، ئەوانیش بکەونە بەر ئەحکامەکانی ئەم پرۆژە یاسایە، بۆ خاڵەکانی تریش من پشتگیری لە کاك شوان و لەکاك سۆران و کاك مسلم و کاك علی و کاك سیپان دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، رۆژان خان فەرموو.

بەڕێز رۆژان حەمە رەش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە بڕگەی دووەمی ماددەی (٣) بەشی کۆتایی، ئەو بڕگەیە دەڵێ جگە لە ئیمتیازاتە داراییەکانی میراتگرانی کەس وکاری شەهیدان و ئەنفالکراوان، بەرەچاوکردنی حوکمەکانی یاسای خانەنشینی بەرکار، پێشنیار دەکەم بەرەچاوکردنی حوکمەکانی یاسای خانەنشینی بەرکار لابرێ و بنوسرێ بە رەچاوکردنی حوکمەکانی یاسای ژمارە (٩) ی هەموار کراوی ساڵی ٢٠٠٧، سەبارەت بە بڕگەی چوارەم لە کاتی گەرانەوەی فەرمانبەری خانەنشینکراو بۆ وەزیفە سەرپشك دەکرێ لەو وەرگرتنی مووچەی خانەنیشینی و یان مووچەی ئەو وەزیفەیەی کە پێی دامەزراوەتەوە و لە هیچ کاتێکدا نابێ سوودمەند بی لە دوو مووچە، ئەگەر ئاماژە بدەی بەوە کە تەمەنی نەگەیشتبێتە تەمەنی خانەنشینی باشترە، بۆ بڕگەکانی تریش پشتیوانی لە بەڕێزان کاك سۆران و کاك کاروان و کاك مسلم و کاك لقمان دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك یاسین فەرموو.

بەڕێز یاسین خضر طە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بەدەر لە ئەندام پەرلەمانەکان باسی شتێکی دیکە دەکەم، ئەوەی من پێشنیارە، یانی وەکو وان نا بڵێین پشتگیری ئەوە وئەو دەکەم، من دەڵێم بۆ ئەو کەمئەندامانە لەو یاسایەدا جێگا

بكرێتەوە هەر كۆمپانیـایەك كە لە كوردسـتان هەبێـت، ئینجـا چەنـد هەزار كۆمپانیـا هەیە، ئەو كۆمپانیایەی لەو پرۆژە یاسایەی جێی بكرێتەوە، هەموو كۆمپانیایەك بتوانێـت كەمئەنـدامێك لە خۆی بگرێت، هەم بارگرانی لەسەر حكومەت نـامێنێ و هەم ئەو كۆمپانیـایەش پابەنـد بكـرێ كە ئەگەر كۆمپانیات دەرهێنا دەبێ كەمئەندامێكی بەخێو بكەی، ئەوە پێشنیارێك، پێشنیارێكی كەم ئەوەیە بـۆ هەر نەخۆشـخانەیەكی ئەهلـی بـۆ وەزارەتـی پێشـمەرگە و وەزارەتـی شـەهیدان و وەزارەتی ناوخۆ، یانی هەموو خەستەخانەیەكی ئەهلی مانگانە چەند پێشمەرگەیەك یـان چەنـد ئاسایشێك یـان چەنـد پۆلیسـێك بە بەلاش چارەسـەر بكـرێن، لەبەر ئەوەی لەسـایەی سـەری ئەو پێشمەرگانە ئێمە ئێستا لەو پەرلەمانە قسان دەكەیـن، و لەسـایەی سـەری ئاسـایش و پۆلیسـیش من شەوێ لە ماڵی خۆم دەخەوم، ئەو كابرایەی كە لە كوردستان ئـیش دەكـات، بـا مانگـانە پێـنج عەملیات، شەش عملیات بكات، من پێشنیار دەكەم ئەوە جێ بكرێتەوە لەو یاسـایە، پرسـیارێكی ترم لە وەزیری دارایی هەیە، ئێمە هەموومان دەڵێین مەعاشی ئەوەی كەم بكە، مەعاشـی ئەوەی زیـاد بكـا، ئایـا جەنـابی وەزیـری دارایـی بـودجەی حكـومەتی هەرێـم چەنـدە؟ ئـێمە تەخشـان و بەخشانی ئەو پارەیەی دەكەین، پشتگیری لە كاك علی حمە سالح و كاك لقمان دەكەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، دكتۆر شێركۆ فەرموو.

بەڕێز شێركۆ جودت مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بە بودجەی گشتی كە بگۆڕدرێ بە داهاتی گشتی، من پشـتیوانی لە بەڕێـزان قسـەكانی دكتۆر اسماعیل و سەرچنار خان دەكەم، ئەگەر ئەمە ڕاست نەكەینەوە پێنج ساڵە بودجە نیـیە لە هەرێمی كوردستان و ناشزانین بودجە ئەبێ لە هەرێمی كوردسـتاندا یـان نـا، ئەگەر ئەمە ڕاسـت نەكەیـنەوە ئەم ئیصـلاحە قفـل دەبێـت، چـونكە بە نەص دەڵێـین بـودجەی گشـتی، بـودجەش مەعلومە كە ئەو تەخمینەیە كە حكومەت دەینرێ بۆ پەرلەمان، پەرلەمـان موناقەشـەی دەكـات و ئیقراری دەكات، كە ئەمە نەبوو ئەبێ مەجبور بین بیكەین بە داهات و خەرجی گشتی، بـۆ ئەوەی نەجاتمان بێت لەو مەوزوعە، هەرچەندە بودجە نەناردن خـۆی موخـالەفەی یاسـاییە، لەبەر ئەوە ناچارین بودجە گشتیەكە بگۆڕین بە داهات و خەرجی گشتی، بـۆیە پشـتیوانی لەوە دەكەم، و لە هەموو ئەو یاسایەدا لە هەر شوێنێكدا بودجەی گشتی هەبـووبێ بیگـۆڕین و بـیكەین بە داهـاتی گشـتی، لەبەر ئەو عـیللەتە، داهـات و خەرجـی گشـتی، خـاڵێكی تـر بـۆ مەسـەلەی كەمئەنـدامان، كەمئەنداامان لێرەدا لە بڕگەی یەكەم، دووەم، كە باس لەوە دەكات دەڵێ بۆیان بكرێ بە دەرماڵە، دیارە كە سولەمی سەرفیات، ئەمە ڕەواتبە ئینجا دەرماڵەیە و ئینجا مینحەیە، لێـرە ئەمـانەوێ لە مینحەوە تەرفیعی پێ بكەین و بیكەین بە دەرماڵە، كێ موستەفیدە لەمە ئەوەی كە موستەفیدە لەمە ئەو كەمئەنـــدامەیە كە زینـــدانی سیاسیشـــەو فەرمانبەریشـــە، ئەو كـــاتە میـــنحەی

کەمئەندامیەکەی دەبێ بە دەرماڵە، زیندانی سیاسیەکەشی دەتوانێ وەربگرێ چونکە مووچەی فەرمانبەریش وەردەگرێ، لەبەر ئەوە لە دوو سێ لاوە موستەفید دەبێ، چۆن ئەمە عیلاج بکەین بە ئیزافەی ئەوەی دوو کەلیمە ئیزافە بکەین بۆ ئەوەی کە دەڵێ یان پێی دەدرێت بە رێژەیەك لە مووچەی بنەڕەتیان کەمتر نەبێ، یانی ئەگەر مووچەی بنەڕەتیەکەی (١٥٠) هەزار بوو، ئەگەر (٢٠٠) هەزار بوو (٢٠٠) هەزاری بۆ بچێتە سەر، وەکو وتم ئەوانەی کە مینحەی تریان هەیە لەو کەمئەندامانە ئەتوانن سوودمەند بن لە وەرگرتنی مینحەکە و مووچەکەشیان بەو شێوەیە بەرز دەبێتەوە، بۆیە لە دوو لاوە کەمئەندام موستەفید دەبێ لەبەرزبوونەوەی ئەو دەرماڵەیە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك سیروان فەرموو.

بەڕێز سیروان فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم وایە غەدرێکی گەورەمان کرد لە کەمئەندامان، بەوەی کەوا ئەزانین خێریان پێ ئەکەین یان قوربانیان لەدەستی ئەو کۆمەڵگایە، بەڵکو کەمئەندام توێژێکی چالاکی ئەم میللەتەیە و لە هەموو دنیاشدا کەمئەندام قیمەتێکی زۆر زۆر تایبەتی هەیە، دوو سێ نموونەی بەسیتتان لۆ دەهێنمەوە، لە ئەڵمانیا ئەگەر کەسێك بێ کار بێ ئەو شتەی کە پێی دەڵێن سۆشیال یارمەتی کۆمەڵایەتی وەربگرێ (٣٥٠) یۆرۆ وەردگرێ، کەمئەندام بە پێی رێژەکەی (٥٠٠ هەتا ١٠٠٠) یۆرۆ وەردەگرێ، یانی لە کەسێکی ئاسایی، ئاسایی تر و باشترە، نموونەیەکتان بدەمێ ئێمە کەسێکمان لە هەڵەبجە ناوی وشیار کەمئەندام نییە بە قەد سەد کەس ئیش دەکات، یانی ئەو حکومەتەی ئێمە یان ئێمە وابزانین خێریان پێ دەکەین، بەهەڵەدا چووین، کەمئەندام دەبێ پشتگیری بکرێ، پاڵپشت بڕوا و ئیش بدۆزێتەوە، لێرە لە بڕگەی دوو هاتووە کە من زۆر بە ئیهانەی دەزانم، خۆم قاچێکم نییە کەمئەندامم یەك رۆژ نییە لە ژیانم وەتەی فامم کردووە ئیشم کردووە، ئامادەشم تا هەمیشە ئیش بکەم، ئەو هاورێیانەی کە ئەمرۆ هاتبوون و یادداشتنامەیان هێنا، نیوەیان پێشمەرگەی سەنگەر بوون و قاچ و دەست و چاویان لەبەر خاتری ئێوە، لەبەر خاتری ئەو خاکە بەخشیوە، باسی (١٠٠) هەزار بکەین، لەم ماددەیەدا هاتووە دەڵێ (کەمئەندام و خاوەن پێداویستی تایبەت لە کەسانی فەرمانبەر) یانی کەمئەندامێك لەسەنگەردا قاچی داناوە، هاتووە ئەبێ بە فەرمانبەر و بچی هێشتا نوقرچی لێ بگری، نەخێر ئەبێ دوو ئەوەندە مووچەکەی بدەیتێ، و دەشبێ بیدەیتێ، ئەمرۆ نا سبەینێ، ئەم دیباجەی پارەمان نییە و، خۆ ئێمە بەتەما نین شەرێکی ترمان تووش بێ خوا نەخواستە سەد هەزار شەهید بدەینەوە، لە جەزائیر لەوەتەی ملیۆن شەهیدیان داوە، هەتا ئێستا بنەو بنەماڵەیان وەچانێکیان هەیە و باپیریان شەهید بووە و ئێستا باپیری لە قەبردایە نازانم لە شەست و چەندەوە و ئێستاش مووچەیان بۆ دەبڕنەوە،

ئێستا هاتووین باسی سەد هەزار دەکەین، والله شەرمە بۆمان، بەهەر حاڵ من پێشنیازێکی تر دەکەم کە من وەختی خۆی لە ئەڵمانیا بووم ئیشم دەکرد، فەرمانگە هەیە و شەریکە هەیە، لەسەر قسەکەی کاك یاسین، هەموو فەرمانگەیەك و هەموو دائیرەیەك و هەموو کەرتێکی تایبەت ئەبێ بەلایەنی کەمەوە بەیاساوە وا نەکەی بە ڕێژەی ١٠% کەسانی خاوەن پێداویستی تایبەت و خاوەن ئەو کەسانەی کە دەرەجەی ڕێژەیان هەیە تەعینی بکەن، لە زەریبە خۆش دەبن و هەم دوو لایەنە ئیستیفادە دەکەن، ئەو کەسانە چالاکانە دێنەوە ناو کۆمەڵگە پێویستیان بەو خێرو بەرەکەتەی ئێمە نییە، هەم کەسانێك دەبن کە بەخشندە دەبن و لە کۆمەڵگە دەبن بە کەسانی چالاك، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، دکتۆر ڕێبوار فەرموو.

بەڕێز ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەڵبەت وەك پرەنسیب من لە کانگای دڵمەوە لەگەڵ ئەوەم کە ئەو شەریحەیە گرنگی کۆمەڵگای کوردستان کە بە هۆی تایبەتمەندی فیزیکی و جەستەیی لە ئێستادا کە پێی دەڵێن کەم ئەندام و خاوەن پێداویستی تایبەت، لەگەڵ ئەوەم دوای ئەوەی ئەو پرۆژە یاسایە پەسند دەکرێ و باری دارایی حکومەتی هەرێمی کوردستان باشتر دەبێ مووچەیە یان منحەیە بۆیان زیاد بکرێت و، من دڵنیاشم ئەگەر حکومەتی هەرێمی کوردستان لە شیانی دارایی دابێت بەو پەڕی دڵسۆزی و پەرۆشیەوە ئەوە دەکات، ئەمە پێشنیارێ منە، ڕوونکردنەوە و تەوزیحێکم هەیە سەبارەت بە بڕگەی یەکەمی مادده (٣) هەموو بەخشین و ئیمتیازاتێکی دارایی بە ڕێنمایی ڕێکخراوە یا بە یاسا ڕێکخراوە ئەسڵ وایە بڵێین هەڵوەشاندەوەی ئەو یاسایانە یا ئەو ڕێنماییانەی کە بوونە هۆی پێدانی ئەم بەخشینە داراییە یا ئیمتیازاتە داراییە نەك هڵوەشانەوەی خودی ئیمتیازاتە داراییەکە و، سەبارەت بە خاڵی دووەم دەستەواژەی لە بڕی پەککەوتەیی هاتووە کە حکومەت دوایی ئەوەی ڕێژەیەك دیاری بکا پێموایە ئەگەر ئەو ڕێژەیە دیاری بکرێت باشترە، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، مامۆستا ابوبکر فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنها لە مادده (٣) تێبینیم لە سەر بڕگەی یەکەمە تێبینیم لە سەر سێ بڕگەکەی تر نییە، پێموایە بە هەڵە باسی کەمئەندامان هاتۆتە ناو نەهێشتنی سودمەندبوون لە جارێك لە بودجەی

گشتی هیچ پەیوەندیەکی بەم ناونیشانەوە نییە ئەم وەزارەتە وەزارەتی کاروباری کۆمەڵایەتی کە من نازانم بەڕێز وەزیری کۆمەڵایەتی بۆ لێرە نییە؟

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

خەتای ئێمەیە بانگمان نەکردووە.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەموو وەزارەتەکە (١٤) ملیار دینار مەعاشەکەیەتی لە (٢٠١٥) هەشت فیئە کە پیر و پەککەوتە، کچانی قەیرە، ئافرەتانی بێ هاوسەر، نەخۆشی شێرپەنجە، نەخۆشی تەلاسیما پێنج ساڵە مووچەکانیان بڕاوە و لە خولی پێشووی پەرلەمانی کوردستان لیژنەی هاوبەش لە هەردوو وەزارەتی تەندروستی و وەزارەتی کۆمەڵایەتی پێکهێنرا دوو ساڵ خەریك بوون کە لە (١١٤٠٠٠) سودمەند (١٢٠٠٠) نەهاتنە بەردەم پشکنینەکان کە با بڵێین خەڵکانی ناشایستە بوون ئەم پرۆسەیە تەواو بووە و بەداخەوە پێنج دانە ساڵە هیچ سوودمەندێکی نوێ وەکو زیندانی سیاسی تۆمار نەکراوە، من لەگەڵ ئەوەدام ئەو بڕگەیە هەر هەڵگیرێت، خاڵی یەکەم هەڵگیرێت هیچ پەیوەندییەکی بەم یاسایەوە نییە و ئێمە دەبێت لە هەمواری یاسایی کاروباری کۆمەڵایەتی دا باس لەم شەریحەیە بکەین و ماف و ئیمتیازاتەکانیان بکەین، ئەگەر یەك بڕگە باس بکەین لە ئەخیری ئەم ماددەیە کە چۆن باسی خانەنشینی مەدەنیمان کردووە خاوەن پێداویستیانی تایبەتیش یەکێك بن لەم توێژانە کە سوودمەند بن لەم داهاتەی کە لە ئەنجامی جێبەجێکردنی ئەم یاسایە دەگەڕێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، شنۆ خان فەرموو.

بەڕێز شنۆ اشقی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە بەشی سێیەم نەهێشتنی سوودمەندبوون لە جارێك زیاتر لە بودجەی گشتی هاوشێوەی بەشێك لە هاوپیشەکانم، پیموایە نەدەبوو ناوی خاوەن پێداویستی تایبەت لەم بەشە و هەم لەم پرۆژە یاسایەدا هەبێ، بەڵام کە هاتووە چەند سەرنجێکم هەیە لە سەر ناوەڕۆکەکەی، سەبارەت بە ماددەی سێیەم بڕگەی یەکەم خاڵی دووەم کەم ئەندام و خاوەن پێداویستی تایبەت لە کەسانی فەرمانبەر لە جیاتی ئەو بەخشینەی لە تەرخانکراوەکانی چاودێری کۆمەڵایەتی دەرماڵەی لە بری پەککەوتەیی پێیان دەدرێت بە ڕێژەیەك لە مووچەی بنەڕەتیان کە ئەو ڕێژەیە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیران دیاری دەکرێت، لێرەدا ناڕوونییەك هەیە ڕەنگە حیلەیەکی شەرعی هەبێت، بۆ ئەوەی ئەو بەخشینەی کە ئەوانیش هەیانە هاوشێوەی کەسوکاری شەهید و ئەنفالکراوان و زیندانیانی سیاسی ئەوانیش لێیان ببڕێت، لەبەر ئەوەی

روون نییه، ئایا ئەو گۆڕانکارییە دەبێتە هۆی بژێوی ژیانیان و باری داراییان باشتر دەبێت یا خود خراپتر دەبێت؟ و سەبارەت بە بڕگەی دووەم کار بەو یاسا و بڕیارو پەیڕەو و ڕێنماییانە ناکرێت کە ڕێگەدەدەن بەوەرگرتنی زیاتر لە سوودمەند بوون لە یەك مووچە و بەخشین و هەر ئیمتیازێکی دارایی تر لە بودجەی گشتی لە ناو هەرێم و دەسەڵاتی فیدراڵی بۆ سەرجەم سوودمەندان لە بوارەکانی شارستانی و سەربازی و هێزەکانی ئاسایش و ناوەخۆ و سوودمەندانی تەرخانکراوەکانی چاودێری کۆمەڵایەتی و هەتا دوایی، لێرەدا سوودمەندانی تەرخانکراوەکانی چاودێری کۆمەڵایەتی کە مەبەست لێی دووبارە خاوەن پێداویستی تایبەتە پێشنیاردەکەم ئەمەش لێی دەربهێندرێت و ئەو مووچەو و ئەو هاوکارییەی کە هەیانە بەشی ئەوە ناکات نە چاکسازی تێدا بکرێت نە ڕێك بخرێتەوە، بەڵکو دەبا هەوڵ بدرێت ئەو چاکسازیەی کە لە موچەی پلە باڵاکانە دەکرێ وەکو بەشێك لە هاوڕێکانم ئاماژەیان پێدا مووچەی خاوەن پێداویستە تایبەتی پێ بەرز بکرایەوە نەك ڕێکبخرێتەوە، پشتگیری هەڤاڵەکانم کاك کاروان و کاك لقمان و کاك پێشەوا و ڕۆژان سلێڤانەیی و ڕۆژان شەهید حەمە رەش و کاك لقمان و کاك موسلم دەکەم و کاك باڵانبۆ دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك هاوڕێ فەرموو.

بەڕێز هاوڕێ بناء محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە بەر هەڵکەوتەی ڕێزبەندی ناوەکەم کەوتۆتە پشتەوە زۆربەی قسەکانم کران و پشتگیری هاوڕێکانم کاك کاروان و کاك پێشەوا هەورامی و کاك سۆران عمر کاك لقمان و کاك زانا مەلا خالید و سەرچنار خان و کاك عبدالسلام و کاك عبدالستار و کاك ابوبکر و کاك سیروان و هە ردوو ڕۆژان خان دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك دابان فەرموو.

بەڕێز دابان محمد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە بەشێکی قسەکان هاوڕێیانی خۆشەویستم کردیان، بەڵام یەك تەوزیحی بچووك لە سەر ماددەی (٣) بڕگەی یەك خاڵی دووەم ئەوەی کە تایبەتە بە خاوەن پێداویستی تایبەتە، ئەوان دوو خولی پەرلەمانی کوردستانە، یاسایەکیان هەیە چاوەڕێی هەموارکرنەوەی ئەو یاسایە دەکەن، ئێوە خۆتان شاهێد بوون لە خولی پێشوودا ئەو بەڕێزانەش کە لێرەن بەشێکیان هی خولی پێشوون چاوەڕوانی هەموارکردنەوەی ئەم یاسایە دەکەن، دیارە ئەمە هەوار نەکرایەوە، لەم ماوەی چەند مانگی پێشوودا پرۆژەیەك هاتە پەرلەمانی کوردستان کە خوێندنەوەی یەکەمی

بۆ کرا تەنیا گۆڕانکاری کە لەو پڕۆژەیە ئەوە کە کورتە بالاکان خرا بوونە ناو پڕۆژەکە، ئەمە لە ئاستی تموحی ئەوان دا نەبوو و وەزارەتی کاروباری کۆمەڵایەتیش بەوە رازی نەبوو ئەوان خۆیان وتیان ئێمە خۆمان پڕۆژەیەك حازر دەکەین، قسەکە ئەوەیە ئەو پڕۆژەیەی وەزارەتی کاروباری کۆمەڵایەتی حازری دەکات، ئایا ئەو ڕێژەیە دیاری دەکات بۆ نمونە ئەو هاوکاریەی کەمئەندامان پێیان دەدرێت، یاخود نەخێر، ئەگەر لەوێ دیاری نەکراوە کە بریا وەزیری کاروباری کۆمەڵایەتی لێرەبوایە، بۆ ئەوەی کۆمەڵێك پرسیار لە سەر زەرب و تەقسیمی ژمارە و ڕێژە و کۆمەڵێك شت بکردرایە ئەگەر لەوێ نەکراوە لێرە لە ماددەی هەشت دا کە خواستی بەشێکی زۆری پەرلەمانتارانە کەوا دیفاعێکی جددیان لە کەمئەندامان کرد جێ بکەینەوە بە تایبەتی ئەوەی کە پاشەکەوتی فەرمانبەران تەسبیت بووە لەوێ بەتایبەتی ئەوەی کە پارەیەکی زۆر لەم یاسایە دەگەڕێتەوە سەقفێك بۆ خانەنشینی دیاری دەکات لەوێش سەقفێك بۆ ئەو هاوکاریەی کە دەدرێت بە کەمئەندامان دیاری بکرێت لە ماددەی (٨) دا، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، ڕوپاك خان فەرموو.

بەڕێز رووپاك احمد رحمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (٣) یەکەم هەڵوەشانەوەی سەرجەم ئەو بەخشین و ئیمتیازاتانەی تەواوی ناکەم، لە دوای یاسا و ڕێنماییە کارپێکراوەکان پێم باشە ئەوەی بۆ زیاد بکرێت لە جێی دانانی ئەو کەمئەندامانەی کە تا ئێستا موچەیان نییە، و هەروەها بڕگە (٢) دووەم پێموایە ئەو بڕگەیە هەر زیادە، مەسەلەی کەمئەندامان نەخرێتە ناو یاسای چاکسازی من لە ژێر هیچ ناو و پاساوێك لە گەڵ ئەوە نیم کە دست ببردرێت بۆ مووچەی کەمئەندامان، چونکە کەمئەندام کە فەرمانبەرە لە سەر ئەرکی خۆی کە ئەرکی خۆی جێبەجێ دەکات مووچەیەك وەردەگرێت و ئەو مافەی کەهەیەتی وەکو کەمئەندام ئەو مافەش بۆی هەیە مووچەیەکی کەمئەندامی وەرگرێت و هەروەها پشتگیری لە ڕەئی کاك سۆران و مامۆستا عبدالستار و کاك کاروان دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس بۆ جەنابت، بدریە خان فەرموو.

بەڕێز بدریە اسماعیل محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان، لە بڕگەی یەك لە ماددەی (٣) پشتگیری لە بەڕێزان مامۆستا عبدالستار کاك سۆران عمر کاك موسلیم و موژدە خان و کاك لوقمان و ڕوپاك خان وە هەردوو ڕۆژان و کاك سیروان دەکەم، منیش زۆر پێم خۆش بوو بەڕێز وەزیری کارو کاروباری کۆمەڵایەتی لێرە ئامادە بوایە، بەنیسبەت بڕگەی یەك بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان بەراستی لە

چوارچێوەی چاودێری کۆمەڵایەتی زۆر لە بێ هاوسەران چاوەڕێی ئەو رۆژە بوون چوار پێنج ساڵە بەراستی دەست خراوەتە قوتی بێ هاوسەران کە چاوەڕێی پرۆژەی چاکسازین بەداخەوە ئیشارەتی پێ نەدراوە لە چوارچێوەی ناوەڕۆکی یاساکە بە هیچ ماددەیەك من لێرەوە دەڵێم سوودمەندانی تۆڕی چاودێری کۆمەڵایەتی پاش پاککردنەوەی سوودمەندان هاوکاریەکەیان بۆ بگێڕدرێتەوە کە ئەمە قوتێکی کەمە، بەراستی مافێکی سەرەتایی خۆیانە کە زۆر دەمێکە چاوەڕێی ئەمەن کە لە (٢٠١٤) وە مووچەکەیان بۆ سەرف نەکراوە و هیوای زۆریان لە سەر ئەم پرۆژە یاسایە هەڵچنیوە، بە نیسبەت خاڵی (٢) لە ماددەی (٣) ئەو رێژەیە پێویستە لەناو یاساکە جێی بۆ بکرێتەوە بۆ نموونە ئەو رێژەیەی دیاری کراوە بە غامزی نەمێنێتەوە رێك رێژەکە لە ناو یاساکەدا جێگای بۆ بکرێتەوە، برگەی (٣) لە ماددەی (٣) دەپرسین، ئایا ئەم دەقە دروستە؟ ئایا چۆن دەبێت کەسێك بگەڕێتەوە بۆ سەر وەزیفە و بەردەوام بێت؟ چۆن دەبێت خانەنشین بکرێت؟ و مافی هەڵبژاردنی پێ بدرێت بۆ کامەیان کە زۆرترە؟ سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك کاوە و هلز خانمان بیر چوو بوو، هلز خان فەرموو، تکایە دووبارە نەبێ بۆ ماددەی چوار دلنیابن دووبارە رێگا پێ نادەین، چونکە زۆربەی قسەکان دووبارەن و خۆشتان دەزانن دووبارەن.

بەڕێز هلز احمد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت ب ناڤ و نیشانێت بەشێ (٣) پشتگیریا دکتۆر شێرکۆ و دکتۆر اسماعیل و سەرچنار خانێ دکەم سەبارەت ماددا (٣) یەکەم پشتگیریا مامۆستا ابوبکر هەلەدەنی دکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس بۆ جەنابت، کاك کاوە فەرموو.

بەڕێز کاوە عبدالقادر حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای پشتگیری کردنی بەڕێز کاك سیپان ئامێدی و خاتوو موژدە محمود لەسەر مەسەلەی کەمئەندامان، منیش پێموایە ناکرێت بە هەر بیانۆیەك بێت، ئینجا بە ناوی چاکسازی یا خود بە هەر بیانۆیەك دەست بۆ مووچە و ئیمتیازاتی کەمئەندامان ببردرێت، لە بەر ئەوەی کەمئەندامان چینێکی پێویست و چینێکی ماف خوراوی کۆمەڵگەن، پێویستە رێزیان لێ بگیرێت وە پێویستە لەم چاکسازییە مشووری زیاتریان بۆ بخۆین و مووچەکانیان باشتر بکرێت، لێرە لە ماددەی (٣) لە برگەی دووەم کاتێك کە دەڵێت کار بە ئەو یاسا و بڕیار و پەیڕەو رێنماییانە ناکرێت کە رێگا دەدەن بە سوودمەند بوون زیاتر لە یەك مووچە و بەخشین هەر ئیمیازاتێکی دارایی تر لە

بودجەی گشتی، مولاحەزەکەم لە سەر بودجەی گشتییە دیارە لە چەند شوێنێك بودجەی گشتی هاتووە دیارە لە هەرێمی کوردستان بەداخەوە حەوت هەشت ساڵە شتێك نییە..

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە دووبارەیە کاك سیروان وتی کاك شێرکۆ وتی کاك ابوبوکر وتی.

بەڕێز کاوە عبدالقادر حسن:

ببورە من مولاحەزەی خۆم هەیە لە سەر بودجەی گشتی کە جیاوازە لە هی ئەوان، خۆت ئاگاداری من لەم پەرلەمانە لە مانگی (١٠) بە پێی پەیڕەوی ناوخۆ بە پێی ماددە (٩٨) داوام کرد کە سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان داوا لە حکومەت بکات کە بە زووترین کات بودجە بنێریت بۆ پەرلەمانی کوردستان بەڕێزیشتان داواتان کرد، بۆیە ئێستا بەڕێزان ستافی ئەنجومەنی وەزیران لێرەن بەڕێز وەزیرەکان و بەڕێز سەرۆکی دیوانی ئەنجومەنی وەزیران لێرەن ئەوەی ئێستا دەکرێت لە هەرێمی کوردستان نەهێنانی بودجە بۆ پەرلەمان و نەکرانی بە یاسا پێشێلکاری یاساییە بە تایبەتی لە ئێستا ...

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز جەنابت پیاوێکی قانوونی سوور دەزانی ئەوەی ئێستا جەنابت باسی دەکەیت هیچ پەیوەندی بەم ماددەیەوە نییە.

بەڕێز کاوە عبدالقادر حسن:

من یەك رستەم ماوە ئەگەر بەهانەکە ئەوە بووە بودجە لە بەغدا پەسند نەکراوە، خۆ ئێستا بە پێی

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

تەواو، بەڵێ بەڕێزان وەزیرە بەڕێزەکان ئەگەر قسەیەکتان هەیە لە سەر تێبینی پەرلەمانتاران، هەر چەندە بەڕێزتان دەزانن دەبوایە بەڕێز وەزیری کاروباری کۆمەڵایەتیمان بانگ بکردایە ئەمە قسوورێکە لەلایەن ئێمەوە ئەو بەشەی کە پەیوەندی بە جەنابتانەوە هەیە نەك ئەو بەشێکە پەیوەندی بە بەڕێز وەزیری کاروباری کۆمەڵایەتیەوە هەیە، ئەگەر قسەیەکتان هەیە لەو بارەیەوە دوایی دەرفەت دەدەین بە لیژنە پەیوەندیدارەکان، فەرموو.

بەڕێز ئاوات شێخ جەناب/ وەزیری دارایی و ئابووری.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، خوشك و برایانی بەڕێز، من وەکو جاری پێشووش قسەم کرد ئێستاش لە چوارچێوەی ئەو پابەندبوونەی ئێمە بەو تەسەلسولەی کە پرۆژە یاساکەی پێی دەخوێندرێتەوە لەو چوارچێوەیە جواب دەدەمەوە، ئەوەی کە پەیوەندی بە ماددەکانی ترەوە بێت هەڵی دەگرم بۆ کاتی خۆی، تەبعەن خۆزگە خوشکی بەڕێزمان کوێستان خان وەزیری کارو کاروباری کۆمەڵایەتی لێرە ئامادە بوایە، بۆیە ئەگەر جوابەکانی من زۆر دەقیق نەبن لە ئێستاوە

پێتـان بڵـێم لە مـن ببـورن، چـونکە تەفسـیلاتەکە زیـاتر لە لای جەنابیـانەوە هەیە، ئەوەی کە مـن حەزم کرد بیزانم ماددەی یەکەم کە بەردەوامی یا تیکرارە یـا تەئکیـدە لە سـەر بـاقی ماددەکـانی ترە کە ئیعادەی نەزەرە وەکو چۆن پلە تایبەتەکان وەکو چـۆن لە شـەهیدانە لە زینـدانی سیاسـی هەیە لەم بەشـەش عەینـی شـت تەئکیـدێکی تێـدایە بـۆ ئەو ئیمتیازاتـانەی کە بە نایاسـایی وەرگیراون وە حاشا لە رووی ئێوە و ئەو بەرپێزانەی مەسئوولبوون و بە نایاسایی ئەو ئیشـانەیان بـۆ جێبەجـێ کـردووە و راسـتکردنەوەیە، خۆشـی وەکـو لە مـاددەکە نووسـراوە ئەو مەوزووعە، بەداخەوە هەندێك لەو رەفیقانەی جەنابتان بە دیقەت رەنگە نەیانخوێنـدبێتەوە مـاددەی دووەم بە هیچ شێوەیەك پەیوەندی بە کەمئەندامانی سەنگەروە نییە بە هـیچ شـێوەیەك کەمئەنـدامانی سەنگەر ناگرێتەوە، کەمئەندامی سەنگەر یاسایەکی تایبەت بە خـۆی هەیە، ئەوە مـاددەی ژمـارە (٣٤) تەنانەت بە شەهیدی زیندووش ناوی بردوون ئیمتیازاتیشیان بە پێی تەسەلسولی سولەمی بەپێی پلەکەی خۆیانبیت، بەپێی ئەمە ئیمتیازاتیان پێ دەدرێت، من خـۆم شەخسـی وەك ئـاوات گـوێم لە گلەیـی نەبـووە بەو مەعنـایە، ئەم خـاڵە ئـێمە لەو نەزرەیە یـا لەم بیرکـردنەوەی کە حکومەتی توێژێکی کـۆمەڵایەتی هەیە نـاوی لێـرە بە کەمئەنـدام و خـاوەن پێداویسـتی تـایبەت هـاتووە حەسـرە لە سـەر ئەوە ئـاوردانەوەیەکی حکـومەتە بـۆ ئەوەی زرووفیـان بە پێـی ئەو ئیمکانیەتەی لە بەر دەستیە بە پێی ئەوە چاك بکات، هەر بۆیە هاتۆتە ئێرەوە لە فەترەی پێشوودا خۆتـان دەزانـن بە داخەوە ئەم کەمئەنـدامانە یـا ئەم خـاوەن پێداویسـتیە تایبەتـانە بە چەنـد قۆناغێکدا رۆیشتوون وە قەیدکراون، مووچەیـان وەرگرتـووە، راگیـراون، ئیعـادەی نەزەری تێـدا کراوەتەوە بەعزێکیان دەرچوون و ژمارەیەکی گەورەیان کە ماوەتەوە لەم چەنـد مـانگەی ئـێمە هـاتووینەتە نـاو حکـومەت ئیعـادەی نەزەری پێـداکراوەتەوە و حکـومەت بە راسـتگۆیی لە گەڵ وەعـدەکانی خـۆی لە بەرنامەکەیـدا کە ئیعـادەی نەزەری پێـداکردۆتەوە لە حـدودی (١٢٠٠٠) کەمئەنـدام کە ئیعـادەی مـووچەی بـۆ کـراوەتەوە وە جـارێکی دیـکەش (٣٥٠) کەسـی دیـکەش چـاککراوە و کەوتـۆتەوە ئـیش و پێمـوایە لیژانەکانمـان بـۆ ئیعـادەی نەزەر بەردەوامە واشـمان کـردووە لە هەر مەحـافەزەیەك، بـۆ ئەوەی دیقەتـی باشـتری تێـدا بکرێـت خەلکـی مەحـافەزەکە نەچووە بۆ تەدقیق و تا رادەیەکی باشـیش بە خێرایـی دەڕوات، لە سـەر مەوزووعـی ئیمتیـازات لێـرە نووسـراوە یەك مـووچە و بەخشـین وەکـو لە پێشـەوە هـاتووە کەس لە دوو ئیمتیـازات سوودمەند نابێت لێرە تەئکیدە لە سـەر ئەوە هـیچ کەسـێك لە دوو ئیمتیـازات زیـاتر سـوودمەند نابێـت لە سـەر ئەوەی ئەو رێـژەیەی دەخـرێتە سـەر مـووچەکەی هەریەك لەم کەمئەنـدامە یـان پەککەوتە و خـاوەن پێداویسـتی تایبەتیـانە فەرمانبەریشـن حکـومەت وای بیـر لێکـردۆتەوە، بـۆ ئەوەی هەوڵ بدات بە پێی ئیمکانیەت بوون ئەو رێژەیە بەرز بکاتەوە، ئەگەر لە سەر مووچەکەی بێت قابیلی ئەوەیە رێژەی وەرگرتنەکەی بەرزتر بێت، بۆ نموونە ئەگەر ئێسـتا (١٢٠٠٠) یـا (٨٠٠٠) لە کاتێکدا ئەگەر مووچەکەی (٣٠٠٠٠) بوو بە میسال، ئەگەر رێژەی کەمئەندامیەکەی (١٥٠٠٠) بوو

له (٨٠٠٠) یا له (١٢٠٠٠) زیاتر وەردەگرێت ئەوە ئەساسی فکرەکەیە بۆ چاککردنی بارودۆخی ژیانی ئەوان، یەك نوقتەی تر کە گرنگە کە هەمیشە جەنابتان ئەو جیهەتەن و بەشێکن لەو موئەسەسەیە کە مەسئوولیەتی بەڕێوەبردنی وڵاتی لە ئەستۆیە لەگەڵ باقی سەرۆکایەتیەکانی تر کە هەیە، دەبێ ئەوە تێبگەن کە ئێمە دەجوڵێینەوە لە چوارچێوەی ئیمکانیەتەی کە هەمانە پێمان خۆشە، پێمان ناخۆشە، رازین، لێی نارازین ئەمەیە کە ئێستا مەوجوودە ئەوەی کە مەوجوودە، ئێمە لە سەر ئەوە دەجوڵێینەوە، فەقەرەیەکی تر باسی ئەوەتان کردووە یەکێك بگەڕێتەوە بۆ وەزیفە مەقسەد لە کێ؟ مەقسەد لەوەیە بۆ نموونە یەکێکمان هەیە، ئەگەر کەمئەندامە ئەگەر غەیری کەمئەندامە ئەگەر خاوەن پێداویستی تایبەتە کەفائەتێکی بەرزی هەیە ئەگەڕێتەوە بۆ حکومەت چۆن موعامەلەی لەگەڵ دەکرێت بۆ ئەو خەڵکە تایبەتانەیە کە چۆن تەعامولیان لەگەڵ بکرێت ئەوە بۆ موەزەفێکی ئیعتیادی نییە کە بەو تەریقەی کە خۆی تەقاعد بووە جارێکی تر ئیعادە دەبێتەوە ئینجا قانونیش تەنزیمی کردووە هەتا ئیعادە بوون بۆ وەزیفە قانونێکی تایبەت بە خۆی هەیە کە تەنزیمی کردووە، چەند مەسەلەیەك هەیە تەمەن درێژن بن ژمارەتان زۆرە و تەدەخولەکانیشتان یەکجار زۆر بوو، ئەگەر فرسەتێکم بدەنێ موراجەعەیەك بکەم بۆ ئەوەی هەمووتانم بیر نەچێ بۆتان دووبارە دەکەمەوە حکومەت عەتفی لە سەر ئەم فیئەی موجتەمەع هەمان ئەوعەتفەیە کە جەنابتان هەتانە لە بەر ئەوەشە ئیقدامی کردووە بەو خەتەواتانەی کە لەوەو پێش بۆ چاککردنی زرووفی ئەو (١٢٠٠٠)هەزارە و ئینجا ئەو (٣٥٠)، ئەخیر کۆبوونەوەی ئەنجومەنی وەزیرانیش وەزیری کارو کاروباری کۆمەڵایەتی بۆ تەسجیلی خەڵکی تازە لەم کەمئەندام و خاوەن پێداویستی تایبەتیانە تەرحی کرد و پێش نیارەکەی قبوڵ کرا کە ئێمە بێن ئیعادەی دیراسەی بکەین و لە چوارچێوەکەی بسووڕێنەوە، تەئکید لە سەر یەك شت دەکەمەوە کە ئەم داخلکردنە بۆ چاککردنی وەزعی ئەوانە بۆ دروست کردنی شانسێکی ترە بۆ ژمارەیەکی زیاتر لە رێگای ئەم قانونەوە سودمەنبێت وە سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، لیژنە تایبەتمەندەکان.

بەڕێز هیڤیدار احمد سلێمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لیژنەی دارایی کە لە سەر ئەو بابەتە موناقشەیەکی زۆرمان کرد لە سەر مووچەی کەمئەندامان کاتێك بەڕێز وەزیری دارایی هاتە لیژنەی ئێمە گەیشتنە ئەو قەناعەتە کە هەموو ئەندامانی لیژنە لەوێ کە روونکردنەوەکە دروست گەیشت، چونکە ئەوەندە لە سەر ئەو بابەتە بە تایبەت ماددەی یەکەم و دووەم کە بڕگەیەکی تایبەت بوو چوارەم هێناومانەتە ئێرە لە بیرمە ئەندامانی بەڕێزی لیژنەی دارایی کە بەڕێزیشیان لێرە حزووریان هەیە بەڕێز دکتۆر شێرکۆ بەڕێز

کاك سۆران لیزا خان وتی مادەم بەو شێویەیە دیارە زۆر لە مەسڵەحەتیانە، ئێمەش داوا دەکەین هەتا ئەم قسانەی کە داوای زیادکردنی مووچە دەکەن بە پێی ماددەی (٧٩) بڕگەی دووەم کاری پەرلەمانی ئەوەیە کاتێك داوای پارە دەکەیت دەبێت حکومەت ڕەزامەندی لە سەر هەبێت ئێمەش داوای یەك ملیۆن دۆلار دەکەین بۆ هەر کەمئەندامێك، بەڵام ئەوە حکومەت قەرار دەدات، لە سەر ناو نیشانی بابەتەکە بڕیارمان داوە ئێمە وەکو لیژنەی دارایی سەرۆکایەتی لێرەنە و ئەندامانیش بە گومان نین لە حکومەتی خۆمان ئەگەر وابێت هەموو مووچە و ئیمتیازات لە بودجە دەبێ بێت کە تۆ بودجەت نییە حکومەت دبێ مووچە و ئیمتیازاتەکانی هەموو خەڵك ببڕێت، ئێمە بە گومان نین لەو حکومەتەی لێرە متمانەمان پێی داوە، ئەوەندە گوشارمان کرد لەو بەڕێزانەی کە لێرە دانیشتبوون لە سەر زیادکردنی مووچەی کەمئەندامان و ئەوانەی مووچەیان کەم زەختەکە ئەوەندە زۆر بوو گەیشتە ئەوە بەڕێز وەزیری دارایی کە وتی بە گۆڕی شەهیدان پارە نییە زیاد بکەین، زۆر سوپاس بۆ ئەم دەرفەتە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، ئێستا دەڕۆینە سەر ماددەی چوارەم و دوا ماددە دەبێت بۆ ئەم شەو دوا ماددە دەبیت سبەینێ سەعات دەو نیو دەست پێ دەکەینەوە، بەردەوام دەبین ماددەی چوار بیخوێننەوە فەرموون.

بەڕێز ریڤینگ محمد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بناڤێ خودێ بەشی چوارەم بواری پێشمەرگە و هێزەکانی ئاسایش و پۆلیسی ناوخۆ

ماددەی چوارەم:

یەکەم: یەکخستن و ڕێکخستنی یەکەکانی ژمێریاری لە گشت یەکەکانی هێزی پێشمەرگەی کوردستان ڕێکخراو و ڕێکنەخراو لە چوارچێوەی هەیکەلیەتی وەزارەتی کاروباری پێشمەرگە بە یەك یەکەی ژمێریاری کە بەڕێوەبەرایەتی گشتی بودجە و بەرنامەکانی ژمێریاری سەربازی و سەرپەرشتی وەزارەتی کاروباری پێشمەرگەی هەرێمی کوردستانە.

دووەم: یەکەکانی ژمێریاری پێویستە لە ژێر وردبینی دیوانی چاودێری دارایی هەرێمی کوردستان و فەرمانگەی چاودێری دارایی هاتووە و لە ماددەی (٣) لە یاسایی ژمارە (١٩) ی ساڵی (٢٠٠٧) یاسایی وەزارەتی کاروباری پێشمەرگە لە هەرێمی کوردستان هاوشێوەی هێزە ڕێکخراوەکانی سەر بە وەزارەتی ناوبراو بێت.

سێیەم: پێویستە وەزیری کاروباری پێشمەرگە دەسەلاتی تەواوی بەپێی یاسا بەرکارەکان بدات بە فەرمانگەی چاودێری دارایی سەر بە وەزارەتی کاروباری پێشمەرگە بۆ وردبین کردنی لیستی پێشمەرگە و دروست کردنی دۆسیەی کەسی بە پێداویستییە یاساییەکانەوە و پێداچوونەوە بە خزمەتی پێشمەرگایەتی لە گشت یەکەکانی هێزی پێشمەرگەی کوردستان ڕێکخراو و ڕێکنەخراو

له چوارچێـــوەی هەیکەلیەتـــی وەزارەتـــی کاروبـــاری پێشـــمەرگە بە هەمـــاهەنگی لەگەڵ بەڕێوەبەرایەتی میلاکی سەر بە بەڕێوەبەرایەتی گشتی بودجە لە وەزارەتی دارایی و ئابووری.

چوارەم: پێویستە دەستنیشانکردنی ژمارەی پاسـەوانان بـۆ بارەگاکـان و دامەزراوە حزبیەکـان و هەروەهـا پاسـەوانی پارێزگـاری لە خـاوەن وەزیـفە باڵاکـان و بەرپرسـانی سـەربازی و ئاسایشـی نـاوخۆ بە هەمـاهەنگی بە پێـی پەیڕەوێـك ڕێکبخرێـت کە لە لایەن ئەنجـومەنی وەزیـرانەوە دەردەچێـت ئەوانەی زیـاد دەبـن لە ژمـارەی دیـاری کـراو لەو پەیـڕەوە لە چوارچێـوەی میلاکـی سەربازی و هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ بە پێی شایستە بوونی خۆیان ڕاژەیان ڕێك دەخرێت.

پێـنجەم: گواسـتنەوەی گشـت پاسـەوانەکان بـۆ سـەر میلاکـی هێزەکـانی یەکەی پاسـەوانی لە وەزارەتی ناوخۆ بە هیچ جۆرێك نابێت پاسەوان لە سەر میلاکی هیچ یەکەیەکی تـری سـەربازی یان هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ بێت جگە لە یەکەی پاسـەوانی سـەر بە وەزارەتـی نـاوخۆ خەرج کردنی مووچەی پاسـەوانی تەنهـا لەلایەن بەڕێـوەبەرایەتی ژمێریـاری وەزارەتـی نـاوخۆ دەبێـت دوایی هاوتاکردن و بە یەکخستنیان.

شەشـەم: پێـداچوونەوە و ڕێکخسـتنەوەی لیسـتی سـوودمەندانی خانەنشـینی کەم ئەنـدامانی پێشمەرگە لە بەر ڕۆشنایی یاسایی ژمـارە (٣٤)ی سـاڵی (٢٠٠٧) و هەڵوەشـاندنەوەی خانەنشـینی ئەو کەسانە کە بە پێچەوانەی یاسایی ناوبراو خانەنشین کراون.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئەم بەڕێزانە ناوی خویان تومار کـردووە ئەگەر یەکیـان لەبیرمـان چووبـوو پێمـان بڵـێ، مامۆستا عبدالستار، کاك باپیر، کاك زانا، کاك رزگار عیسی، دکتۆر ڕێبوار، کاك کاروان، کاك هـاورێ، کاك عثمان سێدەری، کاك سەرکۆ، کاك بەڵێن، شیرین خـان، کـاك بـالانبۆ، کـاك یاسـین، کـاك لقمـان، شیرین خانی تر، کاك کاوە، مژدە خان، کاك مەم، کـاك سـیپان، دکتـۆر کـازم، کـاك ڕۆمیـو، خـدیجە خان، دکتۆرە گەلاوێژ، کاك شەمول، کاك ئەبوبەکر، کاك دابان، کاك ڕۆمیو فەرمووو: ئێـوەش مـاوە، کاك سەروان ئەڵێت من یەکەم کەس بووم، ئەوە مونا خـان بیـری ئەچـێ، کـاك شـاخەوان، سـەڵما خان، کاك کاوە، دکتۆر زێدان بەسەر چاو، گولیزار خان، کاك گوران، گوڵستان خانی تر، کاك ڕۆمیو فەرمووو:

بەڕێز ڕۆمیو حزیران نیسان هەکاری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن دوای ئەوەی پشـتگیری لە سـەرجەم بڕگەکـانی ئەم مـاددەیە دەکەم کە هەموویـان بـۆ ئەوە هـاتوون لەسـەر یەکخسـتن و ڕێکخسـتنء تەنـزیم کردنـی ئـیش و کـار و، هەروەهـا یەکخسـتنی لایەنـی ژمێریـاری بـۆ سـەرجەم یەکەکـانی هێـزی پێشـمەرگە، ئەوانەی کە سـەر بە وەزارەتـی پێشـمەرگەنء ئەوانەی لە دەرەوەی وەزارەتـی پێشمەرگەشـن، بەڵام مـن دوو پرسـیارم لا گەڵالە بووە لە برگەی یەکەم یەکخستنء ڕێکخستنەکانی یەکەکانی ژمێریاری لە گشت یەکەکانی هێـزی پێشمەرگەی کوردستان، ڕێکخراوء ڕێکنەکخراو لە چوارچێوەی هەیکەلیەتی وەزارەتی کاروبـاری

پێشمەرگە لە یەك یەکەی ژمێریاری کە بەڕێوەبەرە گشتی و لە هەموو شوێنێك لە هەمـوو دونیـا دەبێـت یەکەکـان یەکەم جـار بـێ سـەرەڕای ئەوەی دەبێـت تـا ئێسـتا یەك نەخسـتنی هەمـوو یەکەکانی پێشمەرگەی کوردستان دەزانم، بەڵام خۆی دەبێ یەکەکان یەکەم جار ڕێك بخـرێتەوە دواتـر یەکە ژمێرکاریەکـانی هەر ئۆتۆمـاتیکییەن ڕێـك دەخـرێتن، دووەم مـن پرسـیارێکم هەیە هیواداریشـم وەڵامەکەی وەربگـرمەوە لە بـڕگەی چـوارەم پێویسـتە دەستنیشـانکردنی ژمـارەی پاسەوان بۆ بارەگاء دامء دەزگا حزبییەکـانء هەروەهـا پاسـەوانی پارێزگـاری لە خـاوەن وەزیـفە باڵاکان و بەرپرسانی سەربازیء ئاسایشء ناوخۆ هەندێك بەرپرسانی سەربازیء ناوخۆ هەنـدێك یەکەن دەتوانن لەوێ پاسەوانانی خۆیان هەیە ئەوانە جیاوازن بە رای من لە بارەگا حزبییەکان و شوێنەکانی تر، نازانم بۆچی تێکەڵاو کراون ئەم لایەنانە. زۆر سوپاس

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سەروان فەرموو.

بەڕێز سروان محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پرسیارێكء پێشنیارێکم هەیە سەبارەت بە ماددەی چوارەم، پرسیارەکەی مـن لە ئەنجـومەن وەزیرانە بە گشتی، بەڵام بە تایبەت وەزارەتی پێشمەرگە، چونکە لە خولی پەرلەمانی کوردسـتان بڕیارێك دەرکرا بڕیاری ژمارە (١٩) کە مووچەی پێشمەرگە هاوتـای مـووچەی ئاسـایشء ئەوانەی لێبکرێت، کە چی تا ئێستا جـێ بە جـێ نەکـراوە، دەمەوێـت هۆکـارەکە بـزانم بەڕاسـتی، چـونکە پێشـمەرگە چەنـد سـاڵە چـاوەڕێی جێبەجێکردنـی ئەو بڕیـارەیەء خۆشـمان دەزانـین پەرلەمـانء حکومەت هەیە هۆکار هەبوونی پێشمەرگەیە ئەوە یەك، ئەوەی تریش بە نیسـبەت پێشـنیار، مـن پێشنیار دەکەم بۆ ماددەی چوارەم بڕگەیەك زیـاد بکرێـت ئەویـش دانـانی لیژنەیەکـی ئینسـانیء ویژدانی بێت بۆ چی بـۆ ئەوانەی حەقـی پێشـمەرگە دەخـۆن، پێشـمەرگە پیـروزیء سـەرووەرییە ئەوەی کە بە ناحەق کراوەتە پێشمەرگە، بۆ ئەوەی بـن دیوارەکـان بە کـۆرتی، ئەگەر ئەم لیـژنەیە دابنرێت کە ویژدانـیء ئینسـانی بێـت، پێشـمەرگەکان جیـا بکـرێنەوە لە بـن دیوارەکـان لەوانەیە ئەوەی کە لە بن دیوارەکان دەبڕدرێت بۆ یەعنی ببێتە بـار ئاسـانیەکیش بـۆ حکـومەت ئەگەر لەو فیلتەرە ویژدانیە بدرێت دەبێتە کـار ئاسـانیەك بـۆ حکـومەت کە مـووچە ئەوەی دەبڕێـت کە بـن دیوارە بێتە سەر مووچەی پێشمەرگە کە دروست پێشـمەرگەیەء دروسـت پێشـمەرگایەتی خـۆی دەکاتء زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك باپیر.

بەڕێز باپیر کاملا سلێمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشـی چـوارەم مـاددەی چـوارەم مـن داوا دەکەم بەرچـاو روونـی بـدەنێ لە هێـزی ڕێکخـراو ڕێکنەخراو، مەبەستیان چییە؟ چەند جارێك دووبارە بـۆتەوە بـا ئـێمە بەرچـاو روونیمـان هەبـێ

لەوە، مەبەسیتان لیواکانن کە رێك خراوە یان ئەوانەی دەرەوەی لیواکانن یـان هێزێکـی تـر هەیە رێکنەخـراو نادیـار بێـت، دووەم دەربـارەی بـڕگەی پێـداچوونەوەی خانەنشـینیی کەمئەنـدامانی پێشـمەرگە لەبەر روشـنایی یاسـای ژمـارە (٣٤) هەڵوەشـاندنەوەی خانەنشـینی ئەو کەسـانەی کە پـێچەوانەی یاسـا نـاوبراوە، مەبەسـتی بەس کەمئەنـدامی خانەنشـینییە یـان هـی خانەنشـینی پێشـمەرگە بە شـێوەی گشـتی ئەوانەی کە بە پێـی راژەی خزمەتیـان هـاتوون خانەنشـین بـوون ئەوەش زۆر روون نییە لەوەیدا تیکڕارە، خاڵەکی تر کە بە شێوەیەکی تر دەمەوێـت باسـی بـکەم کە پەیوەندی بە وەزارەتی نـاوخۆء هێـزی پێشـمەرگەوەیە، لە کـاتی ئەرکء وەزیـفەدا پێشـمەرگە مەغدوورە لە کاتی خانەنشینیدا هێزەکانی ناوخۆ مەغدوورن، ئایـا دەتـوانین ئـێمە لەم یاسـایەدا چارەسەری بکەین؟ یان پەنا بەرینە بە بڕیاری ژمارەی (١٩)ی خولی چـوارەم کە لە بـڕگەی (١٧) دا بەداخەوە هات کە دەبێ تا حکومەت باری دارایی باش دەبێت، ئایا بارودۆخی حکـومەت چـاکتر بووە بتوانین هاوتای مووچەکانیان بکەین لە ئەرکـدا و لە خانەنشـیندا هاوتـا بـن هەم هێزەکـانی ناوخۆ، بۆ ئەوەی وەکـو یاسـاکە هـاتووە کە بنەمـای لەسـەر دادپەروەری پەیـرەو بکەیـن، یـاخود دادپەروەری بهێنیـنە دی لە نێـوان ئەو دوو هێـزە کە پـارێزەری ولاتەکەمـانن، لەهەمـان کاتیشـدا باسی ئەوەی دەکەن کە پێم وایە تۆزێـك بـاری دارایـی بە تـایبەتی پێشـمەرگە باشـتر بـووە، یەك ئەگەر بـودجەی سـیادی بێـت کە بەشـێکە لە مەنـزوومەی دیفـاعی عێراقـی کە هەمـوو دەبێـت سوودمەند بێت ئەوەی تریش کە ماوەی چەند ساڵێکە بەشە بودجەیەك کە تەرخانکراوە لەلایەن هێزی هاوپەیمانان کە تەقدیر دەکرێت بە (٢٥) ملیـار دینـار یـان (٢٥) ملّیـۆن دۆلار نـازانم بزەبـت چەندە، ئەوە دەبێتە هۆکارێك بتوانین ئەو کەلێنانەی پێ پڕبکەینەوە ویـڕای ئەو چاکسـازییانەی کە دەکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك رزگار.

بەڕێز رزگار عیسی سوار:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پیشتگریێ راپۆرتی هاوبەشی تایبەتمەنـدەکان دەکەم و هەروەهـا پشـتگیری کـاك رۆمیـو دەکەم تەنیا لە بڕگەی چوارەم حەز دەکەم یەك شت زیاد بـکەم ئەگەر بکرێـت پێشـنیاز دەکەم پێویسـتە دەستنیشانکردنی ژمارەی پاسەوانەکان بۆ بارەگا و دامەزراوە حزبیەکانء هەروەها پارێزگاری لە خاوەن وەزیفە باڵاکانء بەرپرسانی سەربازیء ئاسایشی ناوخۆ یـان هەر کەسـێکی تـر ئەمە زیـاد بکرێت یان هەر کەسێکی تر لەسەر ئەساسی مەترسی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك سەرکۆ.

بەڕێز سەرکۆ ازاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە کۆتایی لیژنەی دارایی لەگەڵا هاورێیانمان ئەوەندەی ئیمزایان کرد تێبینی هەبوو من لە کاتی نووسینەوەی کۆتا ڕاپۆرتی لیژنەی دارایی تێبینیم لەسەر دوو خاڵا هەبوو نووسیومە لەسەر ڕاپۆرتەکە یەکیان ئەوە بوو کە پلە باڵاکان ئاستی مووچەیان نزم بکرێتەوەو ئەوە لە راپۆرتەکە نووسیومانە، دووەمیش پەیوەستە بە ماددەی چوارەم، دەڵێن: یەکخستنء رێکخستنی ژمێریاری لە گشت یەکەکانی هێزی پێشمەرگەی کوردستان رێکخراو و رێکنەخراو لە چوارچێوەی هەیکەلیەتی وەزارەتی کاروباری پێشمەرگە لە یەکێکی ژمێریاری لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی بودجە و بەرنامەکان ژمێریاری و سەربازی سەر بەوەزارەتی کاروباری پێشمەرگەی هەرێمی کوردستانە، پێویستە لێرە بڕگەیەك زیاد بکرێت بۆی کە لەبەر ئەوەی وەزیری پێشمەرگە خۆی لێرەیەء هەم روونکردنەوەیەك بماندا تێ کە بتوانین رێنماییەك ء سەلاحیەتی وەزارەتی پێشمەرگە بێتء ئەو خەمانەء کێشانەی کە لەناو یاساکە توش دەبێت کە وەزارەتی پێشمەرگە بە خۆیان دەزانن چۆن چارەسەر بکرێتء، پێشنیاز دەکەین بڕگەیەك زیاد بکرێت بۆ ئەوەی وەزیری پێشمەرگە رێنماییەك دەربکات بۆ ئەو خاڵە، خاڵێکی دیکە گرنگە بەراستی ئەو کێشانەی لە ناو هێزی پێشمەرگە هەیەء ئەم پڕۆژەیە ناونراوە پڕۆژەی چاکسازی کە ئێمە ئەفسەرمان هەیە لە کاتی شەڕی داعشدا لە شەڕدا بووە لە جەبهەدا بووەء کاتی پلە بەرزکردنەوە هەبووە، بەڵام تاکو ئێستا پلەکانیان بەرز نەکراوە، ئەگەر ئێمە بمانەوێت هێزەکانی پێشمەرگە رێکی بکەین ء بیکەین بە رێکخراوی بکەین بەڕاستی پێویستی بە پلە بەرزکردنەوە هەیە، ئەفسەرانء کارمەندان بە هەمان شێوەی وەزارەتی ناوخۆ بێت کە ئێمە لە حکومەتێك داین دوو وەزارەتی هەبووە یەك لە رابردوو یەك وەزیری هەبووەء پلە بەرزکردنەوەی وەزارەتی ناوخۆ لە کاتی خۆیدا نەکراوە، بەڵام لە کاتی پلەبەرزکردنەوەی وەزارەتی ناوەخۆ لەکاتی خۆیدا کراو هی وەزارەتی پێشمەرگەش لە کاتی خۆیدا نەکراوە، گرنگە بڕگەیەك زیاد بکرێت کە وەزارەتی پێشمەرگە مولزەم بکرێت بەوەی کە بەو شێوازە بێت لە چوارچێوەی رێکخستنەوەی هێزی پێشمەرگە پێویستە بە پلە بەرزکردنەوەی ئەفسەرانء کارمەندانی هیزی پێشمەرگە لە کاتی وەرزی خویاندا بێت، خاڵی پێنجەم گواستنەوەی گشت پاسەوانەکان، گواستنەوەی گشت پاسەوانەکان بۆ سەر میلاکی یەکەی ئەوانەی لە وەزارەتی ناوخۆ ئەمە پرسیارە لە جەنابی وەزیر کە وەڵاممان بداتەوە جیاوازی مووچە هەیە لە نێوان هێزەکانی پێشمەرگەء پاسەوانەکانء ناوخۆ و پۆلیس، بۆیە پێویستە لەم گورانکارییە دیسان جیاوازیء مەحسوبیەت و مەنسوبیەت ناکرێت بۆ گواستنەوەی ئەوانەی لە پێشمەرگایەتی لە ئێستادا بە یاسا رێکخراوە کە گواستنەوە نەکرێ لە ناو هێزی پێشمەرگەء ناوخۆدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك عثمان سێدەری،

بەڕێز عثمان كريم سوارە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە ماددەی چوار بڕگەی پێنج و بڕگەی شەشە من تەحەفوزم لەسەر ئەو دووانە هەیە، كاك سەركۆ باسی بڕگەی پێنجەمی كرد كە پاسەوانانی هێزی پێشمەرگەء پاسەوانانی هێزەكانی ناوخۆ هەمووی لەوێ ڕێكدەخرێنەوە، بەڵام ئایا لە ڕووی مووچەوە یەكسانء هاوتا بكرێت ناكرێت پاسەوانێك مووچەكەی پێنج سەد هەزار بێتء ئەوی تر یەك ملیۆن بێت ئەوە بۆ جەنابی وەزیری ناوخۆء هەروەها لە بڕگەی شەشەم پێداچوونەوە ڕێكخستنەوەی لیستی سوودمەندانی خانەنشینی كەمئەندامانی پێشمەرگە لەبەر ڕۆشنایی یاسای ژمارە (٣٨) ساڵی ٢٠٠٧ء هەڵوەشاندنەوەی خانەنشینی ئەو كەسانەی كە بە پێچەوانەی یاسای ناوبراو خانەنشین كراون، ئەمە لێرە ڕوونء ئاشكرایە، بەڵام هەندێك لەم كەم ئەندامانە پێشتر لە لیوا و فەوجەكان لە دەوام كردندا بوون، ئەگەر هاتوونە سەر ئێرە ئەم مافە لێیان وەردەگیرێت، پێویستە بگەڕێنەوە سەر یەكەی سەربازییەكانی پێشووتریانء لێرە بە ڕوونی ئەو مافەیان پێ بدرێتء، هەروەها ئەو كەم ئەندامانەش كە كەمئەندامی سەنگەرن، بەڵام بەداخەوە تا ئێستا بە هۆی قەیرانی داراییەوە نەیان توانیوە ئەم مافەیان بۆیان فەراهەم بكرێت بۆ ئەوانیش ڕەوا بێت كە لە ئێستا بەدواوە ئەژمار بكرێن وەك كەمئەندامی سەنگەر و ئەو مافانەیان پێ بدرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس بۆ جەنابت، شیرین خان فەرموو.

بەڕێز شيرين امين عبدالعزيز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەشی چوارەم سەبارەت لە بڕگەی چوارەم لە ماددەی چوارەم كە دەڵێ پێویستە دەستنیشانكردنی ژمارەی پاسەوانان بۆ بارەگا و دامەزراوە حزبییەكان یاخود بۆ خاوەن پلە و وەزیفە باڵاكان، بە داخەوە لە هەرێمی كوردستان دەبینرێت ئەندامی مەكتەبی سیاسیەك یان خاوەن وەزیفەیەك یان پلەیەكی سەربازی بە (٣٠٠) بۆ (٥٠٠) پاسەوانی هەیە وە بەدەر لە وە ڕێژەیەكی زۆر وەهمی بەدی دەكرێت لە نێو ئەو ریزبەندە لەو پاسەوانانە، بۆیە من پێم باشە یا خود تێبینی ئەوم هەیە سەبارەت بە ژمارەی پاسەوانان بۆ بارەگا و دامەزراوە حزبییەكان هەروەها پاسەوانی خاوەن وەزیفە باڵاكان وە بەرپرسانی سەربازی بە غامزی لەم یاسایەدا تێنەپەڕێنرێت وە دیاری بكرێت وەكو چۆن لە نێوەندی هەموو دامەزراوەكانی حكومەتی هەرێمی كوردستان تەنها پەرلەمان بە یاسا ڕێكخراوە بۆ ژمارەی پاسەوانەكان، بۆیە پێویست دەكات لێرەدا ژمارەی پاسەوانەكان تەحدید بكرێت و ڕوون بێت، وە بۆ بەڕێز وەزیری پێشمەرگە

داوای دوو روونکـردنەوەی لـێ دەکەم سـەبارەت بەوەی بە لیسـتی پێشـمەرگە ئەگەر بکرێـت روونکـردنەوەیەکم بـداتێ وە هەروەهـا ئێسـتاش بەداخەوە ئەمە بەدی دەکرێـت لە نێوەنـدی پێشمەرگەکاندا سزادەدرێن بە هۆی ئەوەی پابەند نابن یاخود بە هۆی پێـدانی ئـابوونەی حیزبـی بە داخەوە ئەوە بەدی دەکرێت، داوا لە بەڕێز وەزیری پێشمەرگە دەکەم روونکردنەوەمان بـداتێ، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، فەرموو کاك کاوە.

بەڕێز کاوە عبدالقادر حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە لێرە لە ماددەی چوار باسی هێـزی پێشـمەرگەی کوردسـتان رێکخـراو و رێکنەخـراو کـراوە، بەراستی دەبێت لێـرە دیـاری بکرێـت تەحدیـد بکرێـت رێکخـراوە، لێـرە دیـارە ئەو لیـوانەی کەوا هاوبەشن و لەلایەن وەزارەتی پێشمەرگە مەشقیان پـێ دەکرێـت و سەرپەرشـتی دەکـرێن، بەڵام رێکنەخـراو ئـێمە هەمووومـان دەزانـین دوو هێـزن هێـزی حەفتـا و هەشـتا بە داخەوە کە تـاوەکو ئێستاش دوو هێزی حزبین و حزب سەرپەرشتیان دەکەن و بە هیچ شێوەیەك لە ژێـر هەیـمەنەی وەزارەتی پێشمەرگە نین و لە ژێر فەرمانی وەزارەتی پێشمەرگە نین، بۆیە من پێشنیار دەکەم بە راستی من حەز دەکەم بە تەحدیدی یەکەی حەفتا و هەشتا بە فاسیلەیەك لە تەنیشتی رێکخـراو و رێکنەخراو بنووسرێت، بـۆ ئەوەی لە دوای پەسـند کردنـی ئەم پـرۆژەیە وەزارەتـی پێشـمەرگە مولزەم بکرێت بەوەی کە بە زووترین کات ئەم دوو هێزە بخاتەوە سەر وەزارەتی پێشمەرگە و لە ژێر دەستی حزب دەربێت، خاڵی دووەم پێشنیار دەکەم ماددەیەك زیـاد بکرێـت لە دوای مـاددەی پێنجەم کە بڵێت پێویستە خانەنشینکردنی هێزەکـانی نـاوخۆ و ئاسـایش هاوشـێوەی هێزەکـانی وەزاتی ناوخۆی عێراق بێت، واتا ئەو یاسایەی لە عێراق سەبارەت بە خانەنشینکردنی هێزەکانی ناوخۆ جێبەجێ دەکرێت هەمان یاساش لە هەرێمی کوردستان جێبەجـێ بکرێـت، چـونکە وەکـو دیارە لە ئێستا دا کەمترین مووچەی خانەنشینی هێزەکانی ناوخۆ و ئاسایشن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، رۆژان خان فەرموو.

بەریز رۆژان محمد کریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە بەشی چوارەم هەر لە سەر ناونیشانەکە من تێبینیەکم هەیە دەڵێ بواری پێشـمەرگە و هێزەکانی ئاسایش پـۆلیس و نـاوخۆ، بەڵام لە نـاوەڕۆکەکەدا باسـی هێزەکـانی ئاسایشـی تێـدا نیـیە بەو جـۆرەی کە پێویسـتە و ئەمە یاسـای چاکسـازییە و خانەنشـینی و دەرمـاڵە و مـووچە دەگرێتەوە، پێشـنیار دەکەم هێزەکـانی ئاسـایش کە ناونیشـانەکە دەربکرێـت یـان بـڕگەیەك زیـاد

بكرێت بە خانەنشینکردنی هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ وەك ئەوەی کاك کاوە پێشنیاری کرد و پشتیوانی پێشنیارەکەی ئەو دەکەم وە پێشنیارێکی ترم ئەوەیە کە بڕگەیەکی تر زیاد بکرێت، سەبارەت بە مووچەی پێشمەرگە دوایی وردبینی کردن و ڕێکخستنەوەی لیستی پێشمەرگە و دروستکردنی دۆسیەی کەسی بە پێداویستییە یاساییەکانەوە مووچەکانیان هاوتا بکرێت بە هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ و دەرماڵەی بڕوانامە و هاوسەرگیری و منداڵیان بۆ ئەژمار بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، گوڵستان خان فەرموو.

بەڕێز گوڵستان سعید حمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دوو پێشنیارم هەیە یەکەم، سەبارەت بە ماددەی چوار بڕگەی یەکەم ڕێکخستنەوە تەنیا یەکەکان لە یەکەیەکی ژمێریاری نەبێت، بەڵکو بۆ مەسەلەی کارگێریش بێت کە ئەو هێزە ڕێکخراو و ڕێکنەخراوانە لە رووی کارگێڕی و ژمێریاریەوە یەك یەکەی تایبەتیان هەبێت لە ژێر ئاڕاستەی وەزارەتی پێشمەرگەدابێت خاڵێکی ترم راستیەکەی زۆرێك لە هاوڕێکانم ئاماژەیاندا مەسەلەی یەکخستن و هاوتاکردنی مووچە وخانەنشینی و ئیمتیازاتی پێشمەرگە و هێزەکانی ناوخۆ و پۆلیس و ئاسایش بێت کە نابەرانبەریەکی زۆر هەیە لە رووی مووچەوە، دوایش لە رووی خانەنشینکردنیان داواکارییەکی زۆریش لەمە هەیە کە لە پەرلەمان ئەمە ڕێك بخاتەوە، هیوادارم ئەمە پەسند بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك یاسین فەرموو.

بەڕێز یاسین خضر طە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئەم یاسایە بە چاك دەزانم و دەست خۆشیشیان لێ دەکەم، بەڵام چەند پێشنیارێکم هەیە یەك هێزی پێشمەرگە بکرێتە هێزێکی نیشتیمانی هێزی حزبی نەمێنێت هیچ حزبێك لە کوردستان بۆی نەبێت هێزی پێشمەرگەی هەبێت حەفتا و هەشتا یەعنی چی؟ با ببێتە هێزی پێشمەرگەی نیشتیمانی، دوو هیچ کەسێك حیزبی بۆی نەبێت فەوجی هەبێت فەوجی فلان کەسی یەعنی بەراستی بێتام بووە، هەر کەسێك دەبێتە ئامێر لیوا چەند مێکزەمینی لە دوای دەڕۆن ئاسایش و پۆلیس یەعنی ئێستا ئەو قسەیەی دەکەم زۆرتان پێ بەسیتە، بەڵام بە جددی ئاسایش و پۆلیس لەگەڵ پێشمەرگەی هی ناوچەی سەوز و زەرد رەنگی جلەکانیشیان جیایە ئاسایشی کوردستانە بەڕێز وەزیری ناوەخۆ دەبێت یەك جۆرە جل و بەرگ هەبێت ناکرێت ئەو نەوعەك بێت ئەوی تر نەوعێکی تر بێ پیاو لێی تێك دەچی، پێشنیار دەکەم بە هیچ شێوەیەك

سزای سیاسی نەمێنێت کاتێك پۆلیس یان ئاسایش دەنگ بە لایەنێك دەدات لە کاتی هەڵبژاردن بەرپرسەکان بەکاریان دێنن لەبەر سزای سیاسی ئێستاش ئێمە وەك بزووتنەوەی گۆڕان زیاتر لە (٣٥٠) کەسمان هەیە کە نان بڕاو کراوە، یەعنی بەراستی نابێ بمێنێ ئەوە دەبێ لەو یاسایەدا جێی بکرێتەوە، شتێکی تر زۆر ناشرینە پێشمەرگە زۆر پیرۆزە داوا لە وەزیری ناوخۆ و وەزیری پێشمەرگە و سەرۆکی حکومەتی هەرێمی کوردستان دەکەم بەهیچ شێوەیەك جاش و موستەشار کە ئەنفالیان کردووە حیمایەیان نەبێ بە ناوی پێشمەرگە ئەوە نابێ حیمایەی جاش و موستەشارەکان بن، پشتگیری لەکاك سەرکۆ و کاك عوسمان و کاك کاوە و گولستان خانی دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، خەدیجە خان فەرموو.

بەڕێز خدیجە عمر طە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕگەی شەشەم پێم وایە بویتە جێی نیگەرانی ژمارەیەکی زۆر لە پێشمەرگە بەرێزەکان بۆ نموونە پێشمەرگەمان هەیە کە چل بۆ پەنجا ساڵ خزمەتی پێشمەرگایەتی هەیە، پێشتریش بریندار بووە وەك کەمئەندامی سەنگەر خانەنشین بووە، پێشتر لە ڕاپۆرتی پزیشکی دەرچووە بەرێژەی بۆ نموونە لە ٦٠% یان ٧٠%، بەڵام دووبارە پێش فەترەیەك لیژنەی پزیشکی پێکهێنراوە لە وەزارەتی پێشمەرگە بە هۆی تێپەربوونی کات، برینەکەی وەکو خۆی نەماوە ئەوەش تەئسیری لێکردیە، وەی لێکردیە کە ئەو رێژەیە کەمبیتەوە ببێتە خارێ لە ٥٠% ئەمەش بوویتە هۆی ئەوەی کاریگەریەکی زۆر خراپ لێ بکات مووچەکەی بە رێژەیەکی زۆر بێتە خارێ و، هەیە نەگەیشتۆتە ئەوە بە نسبەت ئەوانەی کە خزمەتیان زۆرە وتەمەنیان ئەوەیە خانەنشین بوون، بەڵام هەندێکیش هەیە بە هۆی کەمئەندامی خانەنشین بووینە ئەوانەش تەئسیریان لێکردووە وای کردووە کە گەیشتوونە خوار رێژەی پەنجا داوایان لێکراوە بگەرێنەوە سەر دەوامی خۆیان و لە وەحدات سابیتە بە پێی یاسای ژمارە (٣٤)ی ساڵی ٢٠٠٧ لەوێ دەوام بکەن، بۆیە پێم باشە ئەگەر جەنابی وەزیری پێشمەرگە روونکردنەوەیەك لەسەر ئەم حاڵەتەدا بکات، کە ئایا ئەو راپۆرتە پزیشکانە کە بەم شێوازە تەئسیر لەو پێشمەرگە بریندارانە کردیە؟ ئایا بە نەزەری ئیعتیبار وەردەگرێت ئەو بابەتە یان بە تێپەربوونی کات بەو شێوازە تەئسیریات لێ کردییە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك زانا فەرموو.

بەڕێز زانا مەلا خالد سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە دوو گرفتی ئەساسیمان هەیە کە باسی بکەین تایبەت بە هێزەکانی پێشمەرگەی کوردستان و هێزەکانی ئاسایشی و پۆلیسی ناوخۆ، یەکەمییان ئەوەیە کە بەشێك لە یەکەکانی هێزەکانی

پێشمەرگە مووچەکانیـان هاوتـا نیـیە تـاکو ئێسـتا، بـۆیە پـێم باشـە لە بـرگەی یەکەمـدا کە بـاس یەکخستن و رێکخستنی یەکەکانی ژمێریاری لەگشـت یەکەکـانی هێـزی پێشـمەرگەی کوردسـتان دەکەیــــن ریکخـــراو و رێکنەخـــراو لە دوای ئەمە وشــــەیەك ئیــــزافە بکرێـــت و هاوتـــاکردنی مووچەکانیان، چونکە ناکرێـت لە نێـوان دوو یەکەدا لە نێـوان دەزگـای پێشـمەرگەدا تـاکو ئێسـتا مـووچەی هیزەکـانی پێشـمەرگەی کوردسـتان وەك یەك نـین و هاوتـا نەکـراون و، لەگەل هەمـان برگەدا دێڕێك زیـاد بکرێـت لەگەل هەمـان بـرگەی یەکەم لە مـاددەی چـوارەم کە دەڵێـت بـودجە وبەرنامەکان ژمێریاری سەربازی سەر بە وەزارەتی کاروباری پێشمەرگەی هەرێمی کوردسـتان کە بە پێــی پەیڕەوێـك لە لایەن ئەنجـومەنی وەزیـرانەوە دیـاری دەکرێـت ئەمە ئیـزافە بکرێـت و، خالێکی تر کە گرفتە تـاکو ئێسـتا پرسـی خانەنشـینیە لە هێزەکـانی ئاسـاییش و پۆلیسـی نـاوخۆ ئەمە ئەگەر لەم یاسایەشدا ئێمە ناتوانین جێگای بکەین، ئەوا جێگـای خـۆیەتی کە بە یاسـایەکی تایبەت لێرە لەم پەرلەمانە بەرێزەوە دەربچێت، چونکە ناکرێت کارمەندێکی ئاسایشی ناوخۆ یان پۆلیس دوای (١٥) سـاڵ خزمەتکـردن جـارێکی تـر بگەرێـتەوە خانەنشـین بکرێـت بە (٢٥٠) هەزار دینار کە ئەمە جێگـای خـۆیەتی کە ئەمە موعـالەجە بکەیـن، لێـرە بـرگەیەك زیـاد بکرێـت بـۆ ئەم ماددەیە، جگە لەم دەزگا و کەسانەی کە لە برگەی چوارەمی ئەم ماددەیەدا هاتووە هیچ کەسێکی تــر بــۆی نیــیە پاســەوانی هەبێــت، چــونکە لە بــرگەی چوارەمــدا باســکراوە کە پێویســتە دەستنیشـانکردنی ژمـارە پاسـەوانان بـۆ بارەگـاو دامەزراوە حزبیەکـان و هەروەهـا پاسـەوانی پارێزگاری لە خاوەن وەزیفە پلە باڵاکان و بەرپرسانی ئاسایشی نـاوخۆ تـا ئێـرە ئەو بـرگەیەی کە مەبەستمە زیادبکرێت جگە لەمانەی کە ناویان هاتووە و هـیچ کەسـێکی تـر بە بیـانۆی ئەوەی بە هەر ناوێك ناوی لێدەنێی ژمارەیەك پاسەوانی هەیە، پێویستە پاسەوانی لێوەربگیرێـت، زۆر زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت. مامۆستا عبدالستار فەرموو،

بەڕێز عبدالستار مجید قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

والله مــن دەستخۆشــی دەکەم بە تــایبەتی لە یەکخســتن و هاوتــاکردنی مــووچەی یەکەی پاسـەوانەکان کە تـا ئێسـتا جیـاوازیەکی زۆر هەبـووە، هەم رێـك دەخـرێن و هەم هاوتـاکردنی مووچەکانیان دلخۆشیە بۆ ئەوان، بەڵام لە هەمان کاتدا دیارە ئـێمە لەو رێکخسـتن و یەکخسـتنە کۆمەلێك پاسەوان دەردەکەوێـت کە تـا ئێسـتا دەوامییـان نەکـردووە، بـا بەو تەعبیـرەی بیلـێم و لەوانەیە بەرپرسـێك سـوپایێك پاسـەوان و حیمـایەی هەبێـت خزمەتـی خـۆی و دار و ڤـێلا و باخەکەی پێبکات ئەوانە دەگەرییننەوە، بە راستی من پێشـنیاریکم هەیە پێشـنیارەکەم ئەوەیە کە لەم وڵاتەی ئـێمە ئێسـتا (٦٤) کۆمپانیـای سـکیوریتی هەیە بـۆ پاراسـتنی کێلگەکـانی نەوت بـۆ مۆلەکان، ئەگەر ئێمە بێین ئەم پاسەوانانە رێکخەین لەم بەرپرسانە و لە شوێنەکانی کە بێ کەڵك هەیە مەسـەلەن یـان لە مـاڵی خـۆیەتی بیـانهێنین و ئەم کارەیـان پێـبکەین داهـاتێکی بـاش بـۆ

حکومەت دەگەڕێتەوە دەچێتە خەزینەی حکومەت دەتوانین بۆ شتێکی دیکە بەکاری بینین ئەمە یەك ووردەکاریەکە با دوای باس بکرێت، دوو ئێمە لێرەدا باس کرا باسی هێزی ڕێکخراو وهێزی ڕێکنەخراو کراوە، هەموومان دەزانین یەعنی چی هێزی ڕێکخراو هێزی ڕێکنەخراو، بە راستی من بە دروستی نازانم ئێمە یاسا دەردەکەین لێرەدا دان بەوە بدەین کە هێزی ڕێکنەخراودا هەیە، بۆیە ئێمە لێرە لە جیاتی ئەوە یاسا دەردەکەین کە ئیجباریان بکەین کە پێویستە ئەم هێزە ڕێکبخرێت نەك ئێمە تەکریسی بکەین شەرعیەتی پێ بدەین، نەك بلێن ئەم هێزە با ڕێك بخرێت، بەراستی ئەمن لەگەڵ هەندێك لە سەرنجەکانی کاك یاسینم و لەگەل برادەرەکانی تر باسیان کرد کە پێویستە ئەمە ئەوە بکرێت، پشتگیری ئەم پێشنیارەش دەکەم ڕەنگە موزاعەفاتی دارایی هەبێت، بەڵام ئەوە داواکاری هەموو هێزەکانی پێشمەرگەو ئاسایش و پۆلیس و ناوخۆیە کە خانەنشین وەك عیراق لێبکرێت، بەراستی ئەمن پێشنیار دەکەم کە وەك عیراقی لێبکرێت مووچە و خانەنیشینیان.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەلێ زۆر سوپاس فەرموو کاك لقمان.

بەڕێز لقمان حمد حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی چوار یەکخستنەوە و ڕێکخستنەوەی هێزەکانی پێشمەرگە و هێزەکانی ئاسایشی و ناوخۆ کارێکی دروستە و هەنگاوێکە جێگای دەستخۆشییە، بەڵام لە چوارچێوەی ئەو هێزانەدا برادەرانمان لە پێشتر ئاماژەیان بە دوو وەحدە دا کە فەرمانەدەی هێزەکانی (٧٠) و فەرمانەدەی هێزەکانی (٨٠) حەز ئەکەم بۆ هەموو لایەك ڕوون بێت کە ئەم هێزانە هێزی نیشتمانین و ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ قۆناغەکانی شەری داعش زۆرترین شەهیدەکانی پاراستنی خاکی هەرێمی کوردستان لە ریزەکانی هێزەکانی فەرماندەی (٧٠ و٨٠) بوون، بۆیە ناکرێت لێرە وەك دوو هێزی حزبی ناوبنرێن بۆیە پێشنیاز دوکەم هێزی حیزبی لە پرۆتۆکۆل بسرێتەوە، دوو سەبارەت بە پێشمەرگە دوای یەکخستنەوەی هێزەکانی پێشمەرگە لە چوارچێوەی وەزارەتی کاروباری پێشمەرگە پێشنیاز دەکەم لە ئێستادا لە چوارچێوەی فەرمانەدەیی هێزەکانی (٧٠ و٨٠) دا پێشمەرگە بێ بەشە لە زەوی، پێشمەرگە دەرماڵی هاوسەرگیری بۆ نابەسترێت، پێشمەرگە دەرماڵەی منداڵەکانی بۆ نابەسترێت، پێشمەرگە بروانامەی بۆ حساب ناکرێت، بۆیە وەزارەتی پێشمەرگە مولزەم بکرێت کە لەچوارچێوەی دوای یەکخستنیان هەموو ئەو ئیمیازاتانەی بۆ ڕێکبخات، هەروەها پێشمەرگە ئەو هێزەیە کە زۆرترین خەتەری لەسەرە، بەڵام دەرماڵەی مەترسی بۆ سەرف ناکرێت ئەمە بەراستی ناحەقییەکی گەورەیە بەرامبەر بە پێشمەرگە ئەکرێت سەرەڕای ئەوەی برادەرانمان باسیان کرد هێزەکانی ناوخۆش لە روی خانەنشینییەوە زۆر مەغدوورن، پۆلیسێك ئەگەر (٣٠) ساڵ خزمەتی هەبێت بە (٢٣٠) هەزار خانەنشین دەکرێت کە

ئەمە غەدرێکی گەورەیە، ئومێدەوارم راست بکرێتەوە، بۆ ئەم مەبەستە پشتیوانی لە بۆچوونی هەڤاڵەکانمان کاك سەرکۆ گەلاڵی کاك عوسمان سێدەری و رۆژان خان و کاك زانا مەلا خالید دەکەم و زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس کاك شەمۆل فەرموو.

بەڕێز شەمۆل اشین صابر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە مادده (٤) مادام ناونیشانی پرۆژەکە ووشەی خانەنشینی تێدایە و، ئەو ماددەیەش پەیوەستە بە هێزەکانی ئاسایش و ناوخۆ، بە پێویستی دەزانم یاسای خانەنشینی پۆلیس و ئاسایش چارەسەر بکرێت، چونکە پۆلیس و ئاسایشمان هەیە لە دوای چەندین ساڵ خزمەت ئینجا بە (٢٤٠) هەزار بەرەو سەرەوە خانەنشین دەکرێن و، جگە لەوانەش هاوتا کردنی مووچەکانی هێزەکانی پێشمەرگە بە هێزەکانی بەرگری عێراق بەخشینی کور و کچی پێشمەرگەی دێرین لە کەرتی خوێندن و تەندروستی و، جگە لەوانەش پشتیوانی لە وتەکانی کاك سەروان کاك سەرکۆ کاك عوسمان سێدەری، رۆژان خان، کاك زانا کاك لوقمان دەکەم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەلێ زۆر سوپاس.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە بەراستی سێ رەهەندی هەیە، یەکەمیان دروستکردنی یەکەیەکی ژمێریاری موەحەد و، یەکەیەکی پاسەوانی موەحەد هەنگاوێکی زۆر باشە، بەشی دووەم ئێمە باسی چاکسازی دەکەین چاکسازی لە بواری پێشمەرگە وئاسایش دوو رەهەندی گرنگ ئەگرێتەوە، یەکەم دەبێت ئێمە ئایا حکومەت تەحدیدی ژمارەی پێشمەرگە و هێزەکانی مەنزومەی سەربازی گشتی بە ئاسایش و بەدژە تیرۆر و بە هەمووە بکەین، ئایا هەرێمی کوردستان پێویستی بەچەند کەس لەم ژمارەیە هەیە؟ کە من قسەی وەزیرێکی بەرێز ئەگێرمەوە کە ئێستا لێرە ئامادەیە ناوەکەی ناهێنم کە ژمارەی هێزی چەکدار لە کوردستان لە قواتی بەری عیراق زیاترە، دووەم ئەم هێزانە دەبێت خۆمان نەشارینەوە ئەبێت بە پیشەیی بکرێن و دەبێت بە نیشتمانی بکرێن و بەدامەزراوەیی بکرێن بە نیشتمانی کردنی هێزی پێشمەرگە مەنزومەی سەربازی لایەنی کەم پێویستی بە (٤) بۆ (٥) مەرج هەیە دەبێت ئەم هێزانە لە ململانێ و رکابەری حیزبی وسیاسی بەکار نەهێنرین، دەبێت فەرماندەکانیان خۆیان تەرشیح نەکەن بۆ هەڵبژاردنەکان، دەبێت دەرگای کۆلیژەکانی پۆلیس بەردەم رۆلەکانی نیشتمان کراوە بن، نەك ئێستا لەسەر بنەمای مەحسوبیەت و تەزکیەی حیزبی ئەفسەرەکانیان وەردەگیرێن، چوارەم دەبێت پێشمەرگە و

هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ لەسەر بناغەی عەقیدەیەکی نیشتیمانی کوردستانی جارێکی تر پەروەردە بکرێتەوە و پێویستیان بە پەروەردە کردن هەیە، بە داخەوە ئەم یاسایە باسی ئەو دوو رەهەندە گرنگەی نەکردووە، باسی خانەنشینی کەمئەندامی سەنگەری کردووە، بەڵام باسی یاسای ژمارە (٣٣) و یاسای ژمارە (٣٨) نەکردووە کە هەردووکیان لەسالی ٢٠٠٧ دەرچوون، دەبوایە لێرەش باسی کردبایە چ پێوەرێك هەیە کە ئەم ووردبینییە دەکرێت کە پێشمەرگەی راستەقینە وەك کاك یاسین باسی کرد ئەوانەی کە تێی خزێنراون هاتونەتە ناو ئەو هێزانە پاككردنەوەیەكی راستەقینە رووبدات و ئەوەی کە پەیوەندی بە یەکەی پاسەوانی هەیە، من هەر قسەی وەزیرێك ئەکەم حیزبی سیاسی هەیە لەم هەرێمە لە قەزایکدا (٥٠٠) دەنگی هێناوە کەچی (١٨٠) پاسەوانی بۆ تاعین کراوە هەر یەك لە وەزیرە بەرێزانەی لێرە دانیشتوون، بۆیە دەبێت هەم مووچەكانیان رێك بخرێت و پلە بەزر کردنەوەکەشیان بۆ ئەنجام بدریت کە چەند ساڵانێکە راگیراون، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەلێ زۆر سوپاس، فەرموو کاك بەڵێن.

بەریز بەڵێن اسماعیل حاجی:

بەریز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەو ماددەیە هەموو ماددەکان گرنگی خۆی هەیە، بەڵام ئەم ماددەیە یەکێکە لەو ماددەیە هەرە گرنگەکانی ئەم پرۆژە یاسایە، دەستخۆشی لە وەزیری پیشمەرگە و وەزیری ناوخۆ دەکەم بەتایبەت لە وەزیری ناوخۆ کە لە لیژنە ئامادەبوو روونکردنەوەی زۆر پێویستی دا، زۆر تێبینی هەبوو لەسەر بڕگەو ماددەکان، بەڵام روونکردنەوەکانمان یەعنی بەرچاومان ڕوون بوو، ئەم ماددەیە بەڕێزت دەرفەتت دا بۆئەوەی کە ئەگەر هەندێك قسە کراوە بەڕاستی پەیوەندی بەو ماددەوە نەبوو، چونکە لە ماددەکەدا هیچ شتێك نابینم دەربارەی مووچەو ئەوانە، بەڵام هەروەکو باسکرا ئێمەش مەجبوورین ئەو تێبینیانەی کە هەیە بیڵێین، ئەویش ئەوەیە وەکو کاك زاناش باسی کرد پەیوەندی بە ناوەرۆکی ئەو ماددەیەوە نییە، بەڵام مەسەلەن هاوتاکردنی مووچەی کارمەندانی مەدەنی و کارمەندانی سەربازی لە وەزارەتی ناوخۆ بەرزکردنەوەی مووچەی خانەنشینی هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ، هاوتاکردنی مووچەی پێشمەرگەو هێزەکانی ناوخۆ، ئەمە هەمووی داواکاری خەڵکە هی ئەو هێزانەیە کە داوا لە ئێمە دەکەن رێکی بخەین، بەڵام بەڕاستی زۆر تەرکیزمان نەخستبووە سەر، لەبەرئەوەی پەیوەندی بەو ماددەیە نییە، بەڵام بەشێکی زۆر هاورێیان باسیان کرد، بۆیە ویستم تەرکیزی بخەمە سەر، ماددەی چوارەم کە ئەمن کاتی خۆشی لەگەڵ بەڕێز وەزیری ناوخۆ باسمان کرد مەسەلەی ئەو پەیڕەوەی کە لە ئەنجومەنی وەزیران دەردەچێت، بەس بۆ بیر خستنەوە باسی ئەوە دەکەم کە ئەو بارەگە حیزبیانە ئەمە کە لێرە ئیشارەتی پێداوە دەست نیشان کردنی ژمارەی پاسەوان بۆ بارەگە

حیزبیەکان، لەڕاستی پێویستە تەحدید بکرێت، یەعنی کوچەو کۆڵانی هیچ شارێك، لە هەرسێ شارە گەورەکە بێجگە لە قەزا و ناحیەکان پڕکراون لە دەیان بارەگای حیزبی بەناوی جیاجیاوە، کە ئەوە کولفەیەکی زۆر زۆری حکومەت دەبات بۆ دابین کردنی پاسەوان بۆ ئەو هەموو بارەگا حیزبیانە، لەبەرئەوە من پێشنیاری ئەوە دەکەم لەو پەیڕەوەی کە لە ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەردەچێت هەر حیزبەو بەپێی قورسایی و سەنگی خۆی، ژمارەی پاسەوانەکانی بۆ دیاری بکرێت. بڕگەی پێنجەم پێشنیاز ئەکەم بکرێتە دوو بەش بەشێکی خاڵی یەکەمی ئەوەی کە لە بڕگەکە هاتووە خاڵی دووەمی بۆ زیاد بکرێت ئەویش دامەزراندنی کۆمپانیایەکی سکیورتی بۆ حکومەت کە لەو ڕێکخستنەوەیەی کە ئەیکات بێگومان بەشێکی زۆری لە میلاکات لە پاسەوان دەگەڕێتەوە ئەوە بەکاربهێندرێت، بۆ ئەوەی کۆمپانیایەکی تایبەت سەر بە حکومەت بۆ سکیورتی دابمەزرێت لەبەر ئەوەی بە ڕاستی یەکێك لە گەندەڵییە گەورەکان کە ئێستا لە هەرێمی کوردستان هەیە مەسەلەی کۆمپانیا سکیورتییەکانە کە ئەوانە بە راستی ئێ مەسئولن یان یان هی کوڕە بەرپرسەکانن نەك بوون بە سەرچاوەی گەندەڵی بوون بە سەرچاوەی نائیستیقراری ئەمنی و هەڕەشە لە خەڵك ئەکەن، سەرانە لە خەڵك دەستێنن لە ژێر ناوێکی یاساییدا. کۆتا خاڵ کە دەمەوێت باسی کەم ئەوەیە کە ئێمە هەموومان ئەزانین هێزی پێشمەرگەی کوردستان بە ڕێکخراو و بە ڕێکنەخراوییەوە هەموومان ئیعتیراف لەسەر ئەوە ئەکەین ئەمانە هێزێکی نیشتیمان پەروەرن هێزەکانی (٧٠و٨٠) ش، من کوڕی پیاوێکم کاك شۆرش کە جەنابی وەزیری پێشمەرگە ئەزانێت، کاك عوسمان سێدەریش لێرەیە دەزانێت (٣٠ یان ٤٠) ساڵە خەباتی پێشمەرگایەتی هەیە، فەرماندە بووە لە شاخ، بەڵام ڕاستییەك هەیە ئەبێ دانی پێدا بنێین هێزەکانی (٧٠ و٨٠) ڕاستە هێزی نیشتیمان پەروەرن، بەڵام بیرمان نەچێ هێزی حیزبین، هەتا ئیعتیراف نەکەین لەسەر ئەوەی هێزی حیزبین و ئەمانە لە پرۆتۆکۆل بسڕێتەوە ناتواندرێت برینەکە ساڕێژکەین هێزێکی نیشتیمان پەروەرن، بەڵام لە ژێر فەرماندەی حیزبەکانن وەکو مامۆستا ئەبوبەکر هەڵەدنی ڕوونی کردەوە، پێویست دەکات ئەم ئیعتیرافە بکەین، ئەم ماددەیە لێرە هەنگاوێکی گرنگە بۆ ئەو مەسەلەیەو دەستان خۆش بێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت. کاك پێشەوا فەرموو.

بەڕێز پێشەوا طاهر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەوانەیە خۆمان بە دڵسۆزتر ناڵێین دەزانین، بەڵام هاوڕێکانیشمان وەکو ئێمە دڵسۆزن، بەڵام ئەبێت لە هەڵبژاردنی ووشەکان کەمێك بە حەزەر و بە وریاییەوە مامەڵە بکرێت، یەکەم ناوهێنانی یەکەی حەفتا و هەشتا بەم جۆرە بە ڕاستی لای ئێمە قابیلی قبوڵ نییە، شەهیدەکانی ئەوان هێشتا کفنەکانیان زەرد نەبووە، ئەمێنێتەوە ئەوەی کە کاتێك باسی پێشمەرگە ئەکرێت با

نەوترێت هێزی نانیشتیمانی، پێشمەرگە هەمووی نیشتیمانییە، بەڵام ئەكرێت بڵێین ئەم هێزە بە دامەزراوەیی بكرێت، دامەزراوەیی كردن فەرقە لەگەڵ نیشتیمانی بوون داواكارم لە بەڕێزت ئەو ووشانە بسڕیتەوە لە پرۆتۆكۆل كە پێشمەرگە بە نانیشتیمانی ناو بنرێت، چونكە بە هیچ جۆرێك قبوڵی ناكەین ئەمە قابیلی قبوڵ نییە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت. كاك پێشەوا فەرموو.

لە هەر شوێنێك وشەی نانیشتیمانی بەكارهاتبێت بێگومان دەیسڕینەوە، بەڵام وشەی نانیشتیمانیمان گوێ لێ نەبووە.

بەڕێز پێشەوا طاهر مصطفى:

ئەگەر سەیری بكەنەوە بە كارهاتووە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

بێگومان تەماشای دەكەینەوە، ئەگەر بەكارهاتبوو دەیسڕینەوە، سوپاس بۆ جەنابت، كاك سیپان فەرموو.

بەڕێز سیپان سالم حسن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پشتگیری قسەكانی كاك كاوە عبدالقادر دەكەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

دكتۆر كاظم فەرموو.

بەڕێز كاظم فاروق نامق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش پشتگیری لە قسەكانی كاك كاوە عبدالقادر دەكەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان.

دوای دكتۆر كاظم، فەرموو نوقتەی نیزامیتان هەیە؟ دوو كەس لێرەوە وەردەگرین، فەرموو قسە بكە، كاك كاروان.

بەڕیز كاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەداخم لە پەرلەمانێك كە بەخوێنی شەهیدان و بازو گیان بازی هێزی پێشمەرگەی كوردستان دەپارێزرێت، باس لە هێزی ڕاستەقینەو هێزی ڕێكخراو ڕێكنەخراو دەكرێت، هێزی (٧٠) و (٨٠) ئەو هێزە بوون كە قوربانیان دا بۆ ئەم خاكەو، لەكاتی داعشیش ئەم هێزە بوو كە توانی خاكی كوردستان بپارێزێت، وجودی ئەو پەرلەمانەی كە ئێستا ئێمە قسەی تێدا دەكەین بتوانێت وەكو خۆی بمێنێتەوە، بۆیە تكایە هەموو وشەكان لە پرۆتۆكۆل بسڕنەوە، تكا دەكەم وەكو سەرۆكی

پەرلەمان، وەکو سەرۆکی گەل لێرە رێگا بەوە نەدەی کە کەسانێك هەبن موزایەدە بە خوێنی شەهیدان و پێشمەرگەکانمان بکەن، ئەمە خاڵی یەکەم، خاڵی دووەم دووفیئەی زۆر گرینگ لە هەرێمی کوردستان وجودیان هەیە، کە فیئەی پێشمەرگە و فیئەی هێزی ئاسایشی ناوخۆن، لەحالەتێکدا ئێمە لە مەنتیقەیەك دەژین، لە مەنتیقەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاستە کە مەنتیقەیەکی گەرمە، هەمیشە ئەم دوو هێزە بە فریای گەلی کورد کەوتوون، پارێزگاری مەنتیقە جیاکانی هەرێمی کوردستان و خەڵکی کوردستانیان کردووە، بۆیە ناکرێت نادیدە بگیرێن، من پێشنیار دەکەم وەکو برایە بەڕێزەکانم پێشتر ئاماژەیان پێکرد، کار بکرێت لە ڕێگای وەزیری پێشمەرگەو تیمی وەزاری حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ جێبەجێ کردنی بڕیاری ژمارە (٩)ی ساڵی ٢٠١٩ بۆ هاوتاکردنی مووچەی هێزەکانی پێشمەرگە لەگەڵ حکومەتی ناوەندی، کە ئەمە خاڵێکی زۆر گرینگ و وەرچەرخان دەبێت بۆ ژیانی پێشمەرگە، دووەم پێشنیار دەکەم بڕگەیەك زیاد بکرێت، کە زۆر بە پێویستی دەزانم کە ژیان و گوزەرانی پێشمەرگە لە حالەتێکی زۆر خراپ دایە، ئەم بڕگەیە ئیزافە بکرێت بۆ ماددەی چوار، رێکخستنەوەو زیادکردنی مووچەی پێشمەرگەی کوردستان، لە ئەنجامی هەر چاکسازیەکی گشتی گەڕاندەوەی هەر بڕێك بۆ خەزێنەی گشتی لە ئەولەویەتی حکومەتی هەرێمی کوردستان دەبێت، سەرباری ئەمانەش فیئەی دووەم کە فیئەی ئاسایش و هێزەکانی ناوخۆیە بەگشتی، ناکرێت بەمشێوەیە مووچەکانیان بەوشێوەیە بێت، کاتێك کە خانەنشین دەکرێن پلە باڵایەك (٥) ملیۆن مووچەی بێت، بەڵام ئەندامێکی ئاسایشی ناوخۆ ماوەی (٣٠) ساڵ خزمەت کردن مووچەی (٢٥٠) هەزار بێت، حەقە ئەم ناعەدالەتیە کۆتایی پێ بهێندرێت، لەم یاسایە بە فیعلی جێگای بکرێتەوە یانیش بگەڕێنەوە بۆ پرۆژە یاسایەی کە لەلایەن پەرلەمانتارانەوە واژووی فیعلی بۆ کراوە، بۆ چاککردنی ئاسایشی هێزەکانی ناوخۆ و خانەنشین کردنیان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك بالانبۆ فەرموو.

بەڕێز باڵانبۆ محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشەکی ئەمەوێت باس لەسەر ئەوە بکەم، ئەم بابەتە ئەوەندەی لەسەرەوە باسکراوە، بواری پێشمەرگەو هێزی ئاسایش و پۆلیس و ناوخۆ، ئەوەندەی گرینگی بە بواری دارایی دراوە، ئەوەندە بە بواری نەتەوەیی نەدراوە، بۆیە من پێشنیاردەکەم ماددەی یەکەم بەمشێوەیەی لێ بێت، یەکخستن و رێکخستنی یەکەکانی ژمێریاری لە گشت یەکەکانی هێزە چەکدارەکانی کوردستان، لەبەرئەوەی ئێمە تەنها هێزی پێشمەرگەمان نییە کە یەکی نەگرتووە، ئێمە ئەنجومەنی ئاسایشمان هەیە سەر بە سەرۆکایەتی هەرێمە، باشە ئێمە ئاسایشمان هەیە سەر بە ئەنجومەنی وەزیرانە، ئێمە پۆلیسی پاسەوانیمان هەیە، بەرگری فریاکەوتنمان هەیە،

زێرەڤانیمان هەیە، ئەوانە هەتا ئێستا یەکلانەبوونەتەوە ئایا سەر بە وەزارەتی ناوخۆن یان سەر بە وەزارەتی پێشمەرگەن، بۆیە باشتر وایە دەوڵەمەند بکرێت بەوەی کە سەرجەم هێزە چەکدارەکان یەك بخرێنەوە، هەم لەڕووی ژمێریاری، هەم لەڕووی یەکەی سەربازی، بۆ خاڵی چوارەمیش پێویستە دەست نیشانکردنی ژمارەی پاسەوان بۆ بارەگا و ئەوانە، دیارە ئێمە نابێت ئەوەمان لەبیر بچێت، ئەم ئازادیەو ئەم پەرلەمانەی کوردستان، کە ئێمەی تێدا دانیشتووین بەرهەمی تێکۆشەرە دێرینەکانە، بەرهەمی خوێنی کەمئەندامانە، بەرهەمی خوێنی شەهیدانە، ئێمە خەلکمان هەیە بەداخەوە کە دەیڵێم لەسەر کێشەی حیزبایەتی تووشی کێشەی حیزبی بووە، ئەمڕۆ هیچ زەمانەتێك نیە کە لە داهاتوودا ئەگەر هاتو ئێستا پاسەوانی لەلایە سبەینێ لێی سەندرایەوە، تووشی کوشتنەوە نابێ، یان تووشی ئەوە نابێت کە بەشێوەیەك لە شێوەکان زەرەری پێ بگەیەندرێت لەڕووی مەعنەوی بێ یان هەر روویەکی ترەوە، بۆیە من پێشنیاردەکەم لێرە ئەوە زیاد بکرێت، بۆ ئەو تێکۆشەرە دێرینانەی کە بەهۆی شۆرشە یەك لە دوایەکەکانی کوردستانەوە تووشی کێشە بوون، پاسەوانیان بۆ دابندرێت، پێشنیاریش دەکەم خاڵێك لێرەدا زیاد بکرێت، هێزە چەکدارەکان، رێکخستنەوەی سەرجەم هێزە چەکدارەکان بەپێی میلاك و هەیکەلی سەربازی نەك تەنها ژمێریاریش بێت، ببورە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، لێرە کە دەڵێت گواستنەوەی سەرجەم پاسەوانەکان، من پشتگیری کاك بەڵێن دەکەم، تەبعەن ئێستا بەداخەوە کۆمپانیا سکیوریتیەکان ئەوانیش بوون بە یەکەی پاسەوانی بەس لەژێر ناونیشانێکی تردا، ئەوانە یەکەی پاسەوانی، ئەوە کۆمپانیای سکیوریتی نین، ئێمە پۆلیسی نەوت و غازمان هەیە، پۆلیسی کارەبامان هەیە، پۆلیسی پارێزگاکانمان هەیە، کە ئەم پۆلیسانە هەبوون، ئایا ئەو کۆمپانیا سکیوریتانە ئیشیان چیە، بۆ دەبێ ئەم کۆمپانیا بیانیانە کە دێن لەلای ئەوانەوە، سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

تەواو ئاخیر نوقتە بوو، کاك د. ڕێبوار فەرموو.

بەڕێز ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئێمە لەو چاپتەرە باس لە مێرخاسان و عەگیدانی کوردستان دەکەین، کە هەتا ئەو لەحزەش لێنەگەڕاون کوردستان بکەوێتە بەر هیچ مەترسییەك، کوردستانیان پاراستووە لە هەموو مەترسیەك، بۆیە زۆر بەڕاشکاوانە دەڵێم ئێمە لە هەمبەر قوربانیەکانی ئەو هێزە گەورەیە دەبێ شەرم بمان گرێت، دەبێ زۆر وریا بین لە بەکارهێنانی ووشەکان، هەڵبەتە هێزی پێشمەرگەی کورستان، هێزی (٨٠) و (٧٠) و هێزی نیشتمانین، بەڵام ئەو پرۆژە یاسایەش بۆ ئەوەیە کە بەدامەزراوەیی بکرێت، هەڵبەت لە بڕگەیەکی ئەم پرۆژە یاسایە خاڵێکی گرینگی تێدایە کە ئاماژەیە بۆ رێکخستنەوەی یەکە وەحدە حیسابیەکان و میلاکاتی هەردوو هێزی (٧٠)

و (٨٠)، ئەوەش ئاماژەیە بەوەی کە ئەمە هەنگاوێك و دەست پێکێکی گرینگە بۆ یەکخستنەوەی ئەم دوو هێزە گەورەیە، واتا بە دامەزراوەیی کردنی هێزی پێشمەرگەی کوردستان لەپاڵ ئەوە، مـن پێشـنیار دەکەم کە لەڕاسـتیدا ئەو نـاڕێکیەی هەیە، ئەو نـاعەدالەتیەی هەیە لەنێـوان مووچەکانی هێزی پێشمەرگە یەك بخرێتەوە هەوڵ بدرێت مووچەی هێزی پێشمەرگە زیاد بکرێت، هەڵبەت لەپاڵ ئەمەشدا کارمەندەکانی هێزی ئاسایشی ناوخۆ ئەوانیش بە گیان فیدایی توانیویانە کوردستان بپارێزن لەناوخۆی هەرێمی کوردستان، بۆیە بۆئەوانیش پێویستە پێداچوونەوە بە مووچەکانیان بکرێت، چونکە زۆر زۆر گرینگە، هەڵبەت سەبارەت بە بڕگەی یەکەم دێمەوە سەرئەوەی کە بۆ مەسەلەی دەرچوواندنی بڵێن ڕێنمایی چۆنیەتی بۆ ڕێکخستنی وەحداتی حیسابی لەڕووی هەیکەلیەوە لە نێوان هێزی (٧٠) و (٨٠)، من پێشنیاردەکەم پاڵپشتی لە قسەکانی کاك زانا دەکەم، کە بەپێی پەیڕەوێك لە ئەنجومەنی وەزیران ئەوە ڕێك بخرێتەوە، پاڵپشتی لە قسەکانی برای بەڕێزم کاك کاروان دەکەم، لەپاڵ ئەوەشدا ڕەخنەیەکیشم هەیە لەسەر ئەو قسەیە هەیە، جەنابت سەرۆکی پەرلەمانی، سەرۆکی گەل نی ئەوە پرۆتۆکۆلی نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك نزار فەرمووو.

بەڕێز نزار ملا عبدالغفار:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە بە حوکمی ئەوەی ئەندامی لیژنەی ناوخۆ و ئاسایش و ئەنجومەنە خۆجێیەکانین، بۆیە دەمەوێ تۆزێك باس لە ماددەی بەشی چوارەم بکەم بواری پێشمەرگەو هێزەکانی ئاسایش و پۆلیس، سەبارەت بەو سکاڵاو داواکاریانەی کە ڕۆژانە لەلایەن هێزەکانی پێشمەرگەو ئاسایش و پۆلیس دەگەنە لیژنەکەمان، پێویستە ئێمە لێرە تۆزێك ڕوونکردنەوە لەسەریان بدەین، سەبارەت بە پلە بەرزکردنەوەی هێزەکانی پێشمەرگە، ماوەیەکە پلەکانیان ڕاوەستاوە، بۆیە ئەم پرسیارەم ئاڕاستەی بەڕێز جەنابی وەزیری پێشمەرگەیە، تاکو کەی ئەم پلەیەی پێشمەرگانە یاخود ئەفسەرەکان ڕادەوەستێت پلەکانیان بەرز ناکرێتەوە، پرسیارێکی تریشم ئەوەیە سەبارەت بە پێشمەرگە کەمئەندامەکان، ئێمە پێشمەرگەمان هەیە ئێستا کەمئەندامە لە ماڵەوە کەوتووە لە شەڕی داعش تاکو ئێستا مووچەی هێزەکانی پێشمەرگە وەردەگرێت، بەو بڕە مووچەیەی ناتوانێت بژێوی ژیانی دابین بکات، بۆیە پێویستە ئاوڕێك لەو پێشمەرگە برینداررانە بدرێتەوە بەتایبەتی من لە سنوورێکم کە زۆر خەڵکمان هەیە لەو سنوورە ئێستا پەککەوتووە لەسەر جێگا کەوتووە، توانای بژێوی ژیانیان نییە بە مووچەی پێشمەرگایەتی، سەبارەت بە خانەنشینی هێزەکانی ناوخۆش پێم باشە بەڕاستی ئەو سکاڵا و داواکارییانەی کە لە ئێمە دەکرێن بگەیەنینە لایەنی پەیوەندیدار یاخود جەنابی وەزیری ناوخۆ، کە ڕۆژانە پۆلیس و ئاسایش داواکاری

پێشکەش دەکەن بۆ لایەنی ئێمە، کە داوا دەکەن خانەنشینیان هاوتای خانەنشینی نەك هەر پێشمەرگە بەلکو داواکارین مووچەکان و یاخود خانەنشینیەکانی هاوتای هێزەکانی عیراقی لێ بکرێت، بۆیە پێم باشە جەنابیان لەگەڵ حکومەتی عیراق لەسەر خەت بن، بۆئەوەی بتوانن خانەنشینەکانیان وەکو خانەنشینی هێزەکانی عیراقی لێ بکرێت، لەهەمان کاتیشدا پشتگیری برای بەڕێزم کاك زانا، دکتۆر ڕێبوار، خدیجە خان دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك مەم فەرمووو.

بەڕێز مەم بورهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من چەند جارێکی تریش باسم کردووە، پێویست دەکات بڕگەی سێیەم لە ماددەی (٥٤) بسڕێتەوە، لەبەرئەوەی زۆر پێشەڵێ پەیڕەو دەکرێت، ئێمە بەپێی ئەو تەسەلسولەی بەڕێز سکرتێری پەرلەمانی کوردستان دەینووسێ، ڕێزی ئەو تەسەلسولە ناگیرێت بەداخەوە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

پێش ئەوەی قسەکەت بکرێت لەسەر وەقتەکەت حیسابی ناکەین، بەڕێز سکرتێری پەرلەمان کە ناوەکان بۆمن دەنووسێت یەکەمجار سەیری ئێوە دەکات، ناوی هەر هەمووتان دەنووسێت، ئینجا دێتە گروپی ناوەڕاست هەر هەموویان دەنووسێت، ئەگەر من یەکەمجار هەموو ئەوانەی کە بە تەسەلسولەکە دێتە خوارەوە هەر هەمووی بخوێنمەوە، هەمووی ئەو بەر قسە دەکات، ئینجا دوای ئەوبەر، ئنجا ئەوێ، ئنجا ئێرە، ئەوەش هیچ عەدالەتێکی تێدا نییە، لەبەرئەوە دوو سێ کەس لێرە هەڵدەبژێرین، دوو سێیەکیش لێرەوە، گرینگیش نییە ئینسان کەی قسەی دەکات، گرینگ ئەوەیە فکرەکەی دەگات، ناتوانم هەمووتان بەیەکەوە وەرگرم.

بەڕێز مەم بورهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەبەستم ئەو بڕگەیە، یەعنی ئیحترامی پەیڕەو بگرین، ئەو بڕگەیە با نەمێنێت ئەوە یەك، سێ دەقیقەشمان هەیە بۆی هەیە، چونکە لە هەمان بڕگەدام باشە وەزیرانی دارایی و وەزیرانی پێشمەرگە و کاروباری پێشمەرگە و وەزیری ناوخۆ لێرەن، تەبعەن من دەمەوێ جارێك ڕوونکردنەوەیەك بدەم ئەوەی کە پەیوەندیدارە بە مەسەلەی پێشمەرگە، من ڕەخنە لە دۆخی ئێستای پێشمەرگە دەگرم، بەڵام مانای ئەوە نییە کە من پێشمەرگە سووکایەتی پێ دەکەم، باوکم لە هەشتایە دەبێتە پێشمەرگە نیوەی خێزانەکەمان زیندانی دەکرێن زیندانی سیاسین، ماڵمان موسادەرە کراوە قوربانی سیاسین، بەڵام من بریندارم بەو دۆخەی ئێستای پێشمەرگە، ئەوەی کە ئێستا دەیبینین دۆخی ئێستای پێشمەرگە بەداخەوەی تەماشی بکەن لەناو ماددەی چوار بڕگەی یەکەم یەعنی ئێمە کە دەیڵێین هێزێکی ڕێکنەخراو شەرعیەت بدەین بە هێزێکی ڕێکنەخراو

لەناو یەکەیەکی ژمێریاری نابێت، دەبێت یەکەیەکی ژمێریاری بۆ هێزی ڕێکخراو لەناو یەکەکیش ژمێریاری هێزی ڕێکخراو بێت، فرسەتێك بدەین سەقفەکی زەمەنی دابنێین دەبێ هێزە ڕێکنەخراوەکان ڕێك بخرێنەوە، یەعنی ئەوانەی کە ئێمە ڕەخنە دەگرین لەناو ئەو هێزانەی تر، کە دەزانین پێشمەرگەکان خەلکانێکی تێکۆشەرن، خەلکانێکن قوربانیان داوە، بەڵام بریندار دەبن کەوا هەژموونی حیزبی بەسەر پێشمەرگە زاڵ بێت، کاراکتەری حیزبی ئاڕاستەیان بکات ئەوە یەك، دەمێنێتەوە سەر ئەوە کە لەو مەسەلەیە ڕێکنەخراو بن لەو چوارچێوەیە جێگایان بکرێتەوە، بۆ بڕگەی چوارەمیان ئێمە ئەزموونمان هەیە هاوڕێیان ئەزموونی هەشت کابینەمان هەیە لەسەر ڕێکخستنەوەی هێزی پێشمەرگە ئەوەی کە پەیوەندیدارە بە هێزی پێشمەرگە، بۆیە من پێم باشە ئەو مەسەلەیە نابێت بیدەین بە پەیڕەوێك ئەنجومەنی وەزیران دایبنێ بۆ ئەو مەسەلەیە دەبێت بە یاسایەك ئەوە ڕێك بخرێت، یەعنی پاسەوانان بۆ بارەگەکان و بۆ دامەزراوە حیزبیەکان یەعنی ئێستاکە حەز دەکەم وەزیری کاروباری پێشمەرگە وەڵامی ئەوەمان بداتەوە، چەند هەزار پێشمەرگە، چەند لیوا، چەند فەوج لە خزمەتی ئەجێندای هێزە سیاسیە حیزبیەکانە، حەزدەکەین بە داتا ئەوانەمان بە سەراحەت بۆ ڕوون بکاتەوە، لەناو داهاتی گشتیدا وەزیری دارایی لێرە دانیشتووە وەڵاممان بداتەوە چەندیان لەسەر داهاتی گشتی مووچەیان دەدرێتێ، بەداخەوە پێشمەرگە شکۆی کە بریندار دەکرێت نابێت بکرێتە پاسەوان لەناو باخەکاندا، ئەم کێشانە دەبێت من بریندار دەبم کە دەبینم شکۆی پێشمەرگە بریندار دەکرێت لە وڵاتەکەماندا ئەوە نوقتەیەك، نوقتەیەکی تر کە پەیوەندیدارە بەوەی کە ئێمە لەناو خاڵی بڕگەی پێنجەمدا لە ناو بڕگەی پێنجەمدا دەبێت ئەوە بە تەحدید ئەو ماددەیە ئیزافە بکرێت نابێت پاسەوانی بەرپرسانی حیزبی لەسەر میلاکی گشتی بن، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دابان فەرموو.

بەڕێز دابان محمد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەوڵ دەدەم قسەکانم زۆر بە کورتی بکەم، تەبعەن ئەوەی کە پەیوەستە بە یەکخستنی هێزەکانی پێشمەرگە و بە دامەزراوەیی کردنیان، تەمەننا دەکەم هیچ کەسێك ئەو پرسە بە حەساسیەت وەرنەگرێت، چونکە لەماوەی ڕابردوو بڕیاری سەرۆکایەتی هەرێم بۆ ئەوە بوو سەرکەوتوو نەبووە، لە ئێستادا ناوهێنانی هێزەکانی پێشمەرگە بۆئەوەی کە ژمێری سەربازیەکانی یەك بخرێتەوە بۆئەوەی کە ئەو هێزە بە دامەزراوەیی نەکراوە، بۆیە تەشکیلی لیواکان لەناو وەزارەتی پێشمەرگە، خۆی دیسانەوە جارێکی تر ئیعتراف کردنە بەوەی کە کۆمەڵێك لیوا ڕێکخراوەتەوە، بەڵام کۆمەڵێکی تر هێشتا ڕێکنەخراوەو، بۆیە تەمەننا دەکەم هیچ کەسێك بە حەساسیەتەوە وەری نەگرێت، ئەگەر ئیرادەیەکی جدی هەیە بۆئەوەی کە ئەم هێزانە

رێك بخرێتەوە، سەبارەت بە بەشی چوارەم خاڵی چوارەم پێویستە دەست نیشان کردنی ژمارەی پاسەوانان بۆ بارەگا و دامەزراوە حیزبیەکان، بەداخەوە لێرە دیسانەوە بارەگاو دامەزراوە حیزبیەکان خراوەتە پێش پاسەوانی پارێزگاری لە خاوەن وەزیفە و پلە باڵاکان و یەعنی ئەو وەزیفانەی کە تایبەتن بە حکومەت، ڕەنگە لەچوارچێوەی قسەکانم چەند پرسیارێك ئاڕاستەی بەڕێز وەزیری ناوخۆ بکەم بەوەی کە لە ماوەکانی ساڵانی رابردوو باس لەوە کراوە کە ژمارەی یەکەی پاسەوانی نزیك دەبێتەوە لە (٦٤) هەزار پاسەوان کە ئایا ئەو عەددەدە ڕاستە یان نا؟ بەڵام لە هەرێمی کوردستان حیزب هەیە تەواوی هێزەکەی سەر بە یەکەی پاسەوانیە لە وەزارەتی ناوخۆ، هەروەها ئەم فەقەرەیە کە داڕێژراوە زۆر دەڵەمەیە، یەعنی زۆر جەخت کردنەوەی تێدا نییە کە باس لەوە دەکات بۆ بارەگاو دامەزراوە حیزبیەکان پاسەوانی پارێزگاری لە خاوەن وەزیفە باڵاکان و بەرپرسانی سەربازانی ئاسایشی ناوخۆ، ئەی ئەوانی تر، ئەی بۆ نموونە کەسایەتیەکان، ئەی بۆ نموونە کۆمپانیاکان، ئەی بۆ نموونە دامەزراوە بیانیەکان، ئەی بۆ نموونە تەکیە و باخ و کۆمەڵێك شتی تر هەیە، ئایا سیغەو ئالیەتەکان چۆنە بۆئەوەی کە ئەوانە وەربگیرێتەوە، لە هەرێمی کوردستاندا ئەوەی کە شانازی پێوە دەکرێت و ئەوەی کە هەموومان شانازی پێوە دەکەین ئەمنیەتە لەو هەرێمی کوردستاندا یەعنی ئەو (٦٤) هەزارەی کە باس دەکرێت کە ئێستا عەددەدەکەی زۆر زیاترە، دەتوانێت سنووری وڵاتێك و وڵاتێکی پێ بپارێزی، لەکاتێکدا ئەوانە هاتنەوە بۆ سەر وەزارەتی ناوخۆ، ئیزافەکانیان چی لێ دەکرێت، بۆ ئەوە من پشتیوانی ئەو بۆچوونەی کاك بەڵێن دەکەم، کۆمپانیا نا، چونکە کۆمپانیا نابێت سەر بە حکومەت بێت، دەبێت لە چوارچێوەیەك ئەوە رێك بخرێتەوە، هەروەها پشتیوانی قسەکانی بەڕێز کاك ئەبوبکر هەڵەدنی و کاك عبدالستاریش دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك هاوڕێ فەرموو.

بەڕێز هاوڕێ بنا محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ڕاستی پشتگیری قسەکانی کاك مەم دەکەم بۆ ئەو دابەشکاریەی لە خوێندنەوەی ناوەکان، بۆ ئەوەی کە بتوانین پەیامەکانمان بگەیەنین پشتگیری و ئەو قسانەی هەمانە، لەبەرئەوەی زۆرترین جار من بۆ خۆم گومانم لە شوێنەکە کردووە، قەناعەتێکم بۆ دروست بووە شوێنەکەم بگۆڕم، هەمیشە لە کۆتایدا ناومان دێت، من نامەوێ عاتیفەی کەس ڕابکێشم ئەو قسانەم هۆکارێك نین بۆ راکێشانی عاتیفەی خەلك، ئەو کەسانەی کە لە هۆڵی پەرلەمان نین ئێستا لەسەر ئەوەی کە هێزی (٧٠) و هێزی (٨٠) سەر بە چ حیزبێکی سیاسین یان نا، بەڵام یەك حەقیقەت هەیە زۆربەی زۆرمان ئەوانەی کە پێشمەرگە بووین، ئەو برادەرانەمان کە شەهید بوون یان کەمئەندام بوون، یان بەشێکی جەستەیان لەدەستداوە بریندار بوون، کەسیان ئالایەکی زەرد یان

سەوز یان هەر ڕەنگێکی تریان پێ نەبووە لە ڕەبیەکان، ئەمەیان ڕۆیشتوون بۆئەوەی داکۆکی لە خاکی هەرێمی کوردستان بکەن، دووەم ڕاستیەکەی مـن پیشـنیاردەکەم بـڕگەیەك زیـاد بکرێـت، دواتر داوای ڕوونکردنەوە لە بەڕێز وەزیری پێشـمەرگە دەکەم، ڕاسـتیەکەی لە ٢٠١٦ لە ماوەکـانی پێشوو هەموو ئەو ئەفسەرانەی کە ڕوتبەکانیان مەرسومەکانیان تاخیر بوون، لە٢٠١٧ و ٢٠١٨ ئەوە لە ٢٠٢٠ داین ئێستا، هەتا ئێستا تەرقیەی ڕوتبەیان بۆ نەکراوە، ئایا سەبەب چیە و چـی دەکرێـت بۆیان ئەوە یەك؟ دووەم زۆربەی زۆری ئەو پێشمەرگانەی کە پلەکانیان بەرزکـراوەتەوە لە جنـدی ئەوەلیەکەوە هەتا دەست پێ دەکات هەتا دەگاتە نائیب زابتی دەرەجە مومتاز، هەموو ئەوانە کە بە موستەحەقی خۆیان پلەکانیان بەرز کراوەتەوە مووچەکیان بۆ سەرف ناکرێت، هەڵبەتە زۆرن ئەو نموونــانە لە هەمــوو هێزەکــان هەن، بــۆیە داوا دەکەم وەڵام بــداتەوە ئەگەر دەکرێــت بە بڕگەیەك ئیزافە بکرێت، ڕاسـتیەکەی بڕیـارێکی پەرلەمانیمـان هەیە لە سـاڵێ ٢٠١٤ بڕیـاری ژمـارە (١٩) کە یەکێك بوو لە بڕیارە گرینگەکان زۆرجار لە هزری پێشـمەرگە گومانێـك دروسـت بـوو کە لەسـەر ئەوەی کە هەمیشـە دەیـوت تەمەننـا دەکەم شـەڕ بێـت بەس نیـیە لە بیـری حکـومەت و پەرلەمان و دام و دەزگا ئەساسیەکانی هەرێمی کوردستانین، ئەو بڕیارە سـەبەب چـیە جێبەجـێ ناکرێـت، داوا دەکەم کە بەڕێـز وەزیـری پێشـمەرگە ڕوونکرنەوەمـان لەسـەری بـدات، سوپاسـی دەکەین، یەك دێری ترم ماوە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سلمە خان فەرموو.

بەڕێز سلمە فاتح توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشـتیوانی لە وتەی ئەو هاوڕێیانەمـان دەکەیـن، بەتـایبەتی کـاك سـەرکۆ کە پێویسـت دەکـات وەزیری پێشـمەرگە ڕێنمـایی پێویسـت و ئاسـان دەربکـات، بـۆ ئاسـان جێبەجـێ کردنـی مـاددەی چـوارەم بـڕگەی یەکەم، هەروەهـا هاوتـا کردنـی مـووچەی هێزەکـانی نـاوخۆ و ئاسـایش لەگەڵ پێشمەرگە یەکێکە لەو خـاڵە گرینگـانەی کە هێـزی پێشـمەرگە بە ئەمەلێکـی گەورەوە چـاوەڕێی جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە دەکەن، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان دوو بـابەتی زۆر زۆر گرینـگ هەیە کە لەم یاسایە ئاماژەی پـێ نەکـراوە، ئایـا نیەتـی حکـومەت چیە لەسـەر ئەو دوو بـابەتە یـاخود دەتوانین لەناو ئەو پڕۆژە یاسـایە جێـی بکەیـنەوە، یەکێـك لەو بابەتـانە چـاککردنی خانەنشـینی هێزەکانی ناوخۆ و ئاسایشە کە زۆر لە هاوڕێیانم باسیان کرد، دوو بابەت هەیە لەنـاو خەڵـك زۆر گفتوگۆی لەسەر دەکرێت، یەکەم خانەنشین کردنی پلە باڵاکان لە بەرامبەردا نموونە بەهێزەکانی ناوخۆ دەهێندرێتەوە، ئـێمە لە ماددەکـانی داهـاتوودا ئەوەی پـلە باڵاکـان چارەسـەر بکەیـن، ئایـا ناکرێت ئێمە بتوانین هێزەکانی ناوخۆو ئاسایشیش چارەسەرێکیان بـۆ بـدۆزینەوە، هاوتـاکردنی مووچەی فەرمانبەرانی ناو وەزارەتی ناوخۆ، کە یەك وەزیرن یەك حکومەتن نـاو یەك وەزارەتـن،

بەڵام جیاوازیەکی زۆر زۆر هەیە، هەندێك ئەو کەسانەشی کە کەسی سەربازین عەسکەرین هەندێ کاروباری مەدەنی دەکەن لەناو فەرمانگەکاندا، بەڵام لەگەڵ فەرمانبەری هاورێکەی کە یەك کارو یەك ئەرك دەکەن، مووچەکەیان زۆر زۆر فەرقە، پرسیارەکەم بۆ بەڕێز وەزیری ناوخۆیە، بۆئەوەی ئەگەر دەتوانن ئەو بابەتە چارەسەر بکەن یان هیچ پێشنیارێك هەیە لەسەر ئەو بابەتە، بەشێوازێکی گشتی پشتگیری لەو بەڕێزانە دەکەم کاك سەروان کاك لقمان رۆژان خان کاك شەمۆل کاك کاروان و کاك باڵانبۆ و کاك هاورێ و کاك سەرکۆ لەگەڵ کاك زانای مەلا خالید، یەك داواکاری ترم هەیە لە کۆتاییدا قسەکەم دەکەم، داوا لە بەڕێزتان دەکەم رێگری بکەن لەو تەشهیر کردنانەی کە بە هێزو لایەنە سیاسیەکان دەکرێت، چونکە بەڕاستی وەك دەبینین نیگەرانن، بەڵام کە جواب نادەینەوە یان لە هەندێك بابەت خۆمان ڕادەگرین، هەم لەبەر ئیحترامی جەنابتانەوە، هەم ئەو پەرلەمانە بەڕێزەیە، هیوادارم رێگری لەو تەشهیرانە بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

دکتۆرە گەلاوێژ فەرموو.

بەڕێز گەلاوێژ عبید عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لێرە ڕیزەکەمان ئاخیرە لە قسەکردنیش ئاخیر دەبین، پێشمەرگەی کوردستان ئەفسانەی تێکشکاندنی شەڕی داعشە، جێگای خۆشحاڵیە لەو چاکسازیە پێداچوونەوەیان بۆ دەکرێت و پێداچوونەوە بە مووچەکانیان دەکرێت بۆ هاوتا کردنیان، من لێرە لەناونیشانەکەوە دەست پێ دەکەم، بواری پێشمەرگە پێم باش نییە، پێم باشە بکرێتە رێکخستنەوەی هێزی پێشمەرگە و هێزەکانی ئاسایش و پۆلیسی ناوخۆ و یەکەی پاسەوانی، چونکە باسی یەکەی پاسەوانیش دەکات، پێم باشە بەشی چوارەم ناونیشانەکەی وای لێ بکرێت، ماددەی چوارەم یەکەم پێم باشە کە ڕێنماییەك دەربکرێت بەپێی پەیرەوێك لەلایەن ئەنجومەنی وەزیران رێکی بخاتن، بۆ یەکخستنی یەکەی ژمێریاری هێزی پێشمەرگە، لە ماددەی چوارەم لێرە باسی پاسەوانی پارێزگاری لە خاوەن وەزیفە باڵاکان کرایە، پێم باشە لەناو قەوسێك دیاری بکرێت مەبەستی کێیە وەزیفە باڵاکان؟ سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

شیرین خان فەرموو.

بەڕێز شیرین یونس عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەرچەندە زۆربەی برادەران و هاوڕێیان باسیان کرد، کە لە یاسای چاکسازیدا بەداخەوە باسی هێزی ئاسایش و ناوخۆ نەکراوە، هیوادارین پرۆژە یاسای کە هەیە تایبەت بە هێزی ناوخۆ و ئاسایشە بەزووترین کات حکومەت دوای یاسای چاکسازی بیهێنێت، لەبەرئەوەی مەعاناتیان زۆر

زۆرە، بەردەوام ڕۆژانە پەیوەندیمان پێوە دەکەن و بزانن چیان لێهاتووە لە خانەنشینەکەیان، پرسیاریشم بۆ بەڕێز وەزیری ناوخۆ ئەوەیە هێزی ناوخۆ تا ئێستا یەعنی جل و بەرگەکەی خۆی لەسەر حیسابی خۆی دەکڕێت، هیچ مەعقول نییە ئەوە، پێویستە جل و بەرگیان بۆ دابین بکرێت، برادەرانیش هەندێك باسی هێزی پێشمەرگەیان کرد، یەعنی چی بکەین خوا وای کردووە ئەو دوو هێزە زوو لە دایك بوونە ئەوان تاخیر بووینە، بە داوای لێبوردنیشەوە کە وا دەڵێم، پشتیوانی لە قسەکانی کاك سەرکۆ و کاك زاناو کاك عوسمان و ڕۆژان خان و گولستان خان دەکەم، بە تەواوی تەفسیرەکەیان باس کردووە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

مژدە خان فەرموو.

بەڕێز مژدە محمود محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارێکم هەیە پێم وایە هەر پێشمەرگەیەك کە بەشداری لە شەڕی داعش کردبێت، هەر ساڵێکی خزمەتی بۆ بە دوو ساڵ ئەژمار بکرێت، وەکو ئەو پێشمەرگە بەڕێزانەی کە لە پێش ڕاپەرین خزمەتیان هەبووە، هەر ساڵێکی خزمەتیان بە دوو ساڵ حیساب بووە، پێشنیار دەکەم کە ئەو پێشمەرگە بەڕێزانەی کە لەشەڕی داعش بەشداریان کردووە ئەم خزمەتە بیانگرێتەوە، هەر ساڵێکیان بۆ بە دوو ساڵ ئەژمار بکرێت، لەبەرئەوەی بە گیرفان بەتاڵ، بە زۆرترین قوربانی ئێمەیان پاراستووە ئەوە بڕگەیەك، بڕگەیەکی تر چاوخشاندنەوە بە خانەنشینی کارمەندانی ئاسایش و پۆلیسی ناوخۆ، کە پێویستە ئەوانیش خانەنشینەکەیان چاو پێداخشاندنەوەی بۆ بکرێت، بەو بڕە کەمە خانەنشین نەکرێن، پشتگیری لە وتەکانی کاك کاوە کاك بەڵێن کاك یاسین کاك ئەبوبەکر هەڵەدنی کاك سەرکۆ لەو بڕگەی کە باس لە پلە بەرزکردنەوەی پێشمەرگە دەکات، یەك پرسیاریشم بۆ بەڕێزت و بەڕێز کاك ئاوات هەبوو، من لە جەلسەکانی پێشووتر پێشنیارێکم بۆ بەڕێزتان کرد، کە لەسەر فەرمانبەرانی گرێبەست، داوا لە حکومەت بکەن کە فەترەیەکی زەمەنی دیاری بکات، وەڵامی حکومەت ئەوە بوو بە بیانووی کۆکردنەوەی زانیاری، هەموو فەرمانبەرێکی گرێبەست هەموو مانگێك زانیاری لێوەردەگرێت لە فەرمانگەکەیەوە، زائیدەن هەموو ساڵێکیش زانیاری لێوەردەگیرێت، چ لە بەڕێزتان چ لە کاك ئاوات ئەگەر بکرێت ئەو (٣٠) هەزار فەرمانبەری گرێبەستە لە چاوەڕوانی دان، تکایە فەترەیەکی زەمەنیمان پێ بڵێن، بۆ ئەوەی ئەوانیش لەو قەلەقیە نەمێنن.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامیت هەیە؟ گولیزار خان فەرموو، ببورە گولیزارخان فەرموو؟

بەڕێز گولیزار رشید حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من کرا، هەروەها پشتگیری دکتۆرە گەلاوێژ و کاك زانا و کاك سەروان و کاك ڕزگار دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك علی حەمە صالح فەرمووو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خودای گەورە، ئەم بەشە گرینگترین و حەساس ترین بەشی ئەو یاسایەن، تکایە با وای لێ نەکرێت ئەوەندەمان باسی ڕێکخستن و یەکخستنەوەو باشتر کردنی دۆخی پێشمەرگە دەکەین، لە خەمی ئەم نیشتمانەمان بەدەر نەبین، بەشێك شۆڕشگێڕ بوو بێت، ئەمە زۆر خراپە، هاوڕێمان هەیە (١٩) ساڵی لە ژووری ئیعدام هاتووەتە دەریەوە، بۆیە کاتێك کە ڕەخنە لە واقیعی پێشمەرگە دەگرین دڵسۆزیە بۆ نیشتمان، دڵسۆزیە بۆ پێشمەرگە، بۆیە دەبێتە بەو نەزرەوە وەری بگرن، واقیعەکە هەیە دەبێ ئیعترافی پێ بکەین بۆئەوەی چاکی بکەین، ئەوەی کە خۆی هەر حکومەت دەڵێ هێزی ڕێکخراو ڕێکنەخراو هەیە ئەو ئیعترافێکی باشە، ئەوەی کە هەیە ئێمە پێشنیار دەکەین بکرێتە گشت هێزە ئەمنی و سەربازیەکان، چونکە لەڕووی واقیعیەوە من لەوەزیری ناوخۆ و وەزیرەکانی تر دەپرسم، جارێ ئەوە دوو بەشە، بەشێکی ئەوەی مالیەکەیەتی کە یەکخستنەوە خازعە بۆ ریقابەی مالی، بەشێکی تری ئەوەی تەنزیمەکەیەتی کە لە چوارچێوەی موئەسەساتی دەوڵەتە یەك دەخرێتەوە، گشت یەکەکانی هێزی پێشمەرگەکە یەك دەخرێنەوە هێزە ئەمنیەکان، پرسیارەکەی من ئەوەیە ئایا حیساباتی هێزەکانی بۆ نموونە ئەنجومەنی ئاسایش پاراستنە، زانیاریە، دژە تیرۆرە، بەرگری و فریاکەوتنە، زێرەڤانیە هەمووی خاسە بۆ ریقابەی مالی، چونکە هەموو ئەو هێنانە ئێمە خۆمان واقیعەکە دەزانین چۆنە ئەوە بەشە ژمێریاریەکەی ئێمە پێمان وایە، بەشەکەی تری بەراستی واقیعیەك هەیە کە دەبێ کۆی هێزە سەربازیەکان لە چوارچێوەی موئەسەساتی دەوڵەت ڕێك بخرێنەوە بە فیعلی نەك بە شکلی، بۆ نموونە لە وەزارەتی ناوخۆ ئێمە هێزی بەرگری و هێزی فریاکەوتنمان هەیە، هێزی زێرەڤانیشمان هەیە، تاڕادەیەك وەزیفەیان وەکو یەکە، بەڵام ڕێك نەخراونەتەوە، تەنزیم نین، هەر یەکە لە جیهەتێکەوە ئاڕاستە دەکرێت ئەوە ئیتر واقیعەکەیە، دەبێ ئیعترافی پێ بکەین، هیچ کەسێك دەتوانێت بەبێ تەزکیەی حزبی کەسێکم بۆ بکات بە ئاسایش، بە دڵنیاییەوە نەخێر، بۆیە تەنزیم کردن ڕێکخستنەوە ئەرکێکی گرنگە لەم چوارچێوە، بابەتی پاسەوانی بابەتێکی وورده و ووردەکاری زۆرتریش دەوێ، من پێشنیاز دەکەم ئەوەی دەڵێ بە پەیڕەو بە یاسا ڕێك بخرێت، لەبەر ئەوەی قوەتی زیاترە، چۆن پەرلەمانتار بە یاسا پاسەوانی هەیە با بارەگاکانیش بە یاسا پاسەوانیان هەبێت بەرپرسانیش بە یاسا پاسەوانیان هەبێت، ئەنجومەنی وەزیران سێ مانگە شەش مانگە چەندیان پێویستە یاساکەمان بۆ بنێرن و، خاڵێکی تر ژمارەی بارەگاکانی حیزبەکانیش دیاری بکەن لە شارەکاندا خۆتۆ حیزبێك بۆ نموونە لە شارێکدا (٥٠) بارەگای هەبوو هەر بارەگایەکیش (٥) پاسەوانی بۆ دابنێی ئەوا هەر ئەم شارە (٢٥٠) پاسەوانی ویست و ئەمە زیاتر دەکات ئەوەکەی تری هاوتاکردنی هێزەکانی ناوەخۆی مووچەی ناوخۆ و مەدەنی کە ژمارەیان (٥٠٠٠) هەزار کەسە بابەتێکی گرنگە من ئاگام لێیە وەزارەتی ناوخۆ ئیشی تێدا دەکات، ئەوەی لە هەمووی گرنگتر ئەوەیە کە باسمان کرد ئێستا سەیر بکا لە واقیعدا مووچەکانی هێزی

پێشمەرگە کەمترە لە هێزەکانی ناوەخۆ، بەڵام کە خانەنشین دەبن پێشمەرگە زیاترە لە هێزەکانی ئاسایش و ناوەخۆ و ئەمە پێویستی بە تەنزیماتێك هەیە لە چوارچێوەی تەنزیماتی خانەنشینی گرنگترین بابەت ئەوەی پاسەوانییە من هەندێ پێشنیازم هەیە لەرووی واقعیەوە، کە ئەلێی رێکخستنەوەی سەرجەم پاسەوانەکان لە وەزارەتی ناوخۆ، بەرێز سەرۆکی پەرلەمان، مەسەلەن فەوجێکی هەیە لە هێزێکی دیاریکراوا ئەم فەوجە لەسەر ئەو هێزەیە بەس بۆ پاسەوانییەکە بەکاردێت بەناوی یەکەی پاسەوانی نییە، بۆ نموونە لە هێزی (٧٠) یا هێزی (٨٠) لەبەرگری و فریاکەوتن لە زێرەڤانی، بەڵام فەوجێکی ئەو وەزارەتە یا لیوایەك بۆ پاسەوانی خۆی بەکار ئەهێنێت و لە رووی واقعیەوە ئەمە هەیە، خاڵێکی تر لە هەمووی گرنگتر هیوادارم بەرێز وەزیری ناوخۆ من بە حسابات ئەمەی بۆ ئەسەلمێنم فکرەی ئەم یاسایە ئەوەیە پارە بگەرێتەوە بۆ دەوڵەت، وانییە بە دروست کردنی دامەزراوەیەك لە وەزارەتی ناوخۆ تایبەت بەو زیادانەی کە ئەکرێت بۆ پاسەوانی ئەوەی کە کۆمپانیاکانی نەوتە، شەریکەی سکیوریتیە چییە، دڵنیابە مانگی (٣٠) ملیۆن دۆلار ئێمە بەم بەشە ئەگەڕێنینەوە بۆت ئەسەلمێنم، بۆت ئەسەلمێنم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك علی وەختەکەت تەواو بووە.

بەڕێز علی حمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یارمەتیم بدە ئاخیر کەس بووم، بۆ نموونە کێڵگە نەوتییەکان پاسەوانی کۆمەڵێك بەرپرسن بە ئیجباری سکیوریتی ٤٨% موازنەی ئەم وڵاتە بۆ هێزی ئەمنی و ناوخۆیە، بەڵام نەتوانی کێڵگە نەوتیەکان بپارێزێ بدا بەوە کۆمپانیا هەیە بەزەبری هێزی ئەمنی ئەڕوا لە بازگەکان و هینەکان سۆنەر دائەنێ ئەم کۆمپانیا سکیوریتیانەن، بۆیە بە دڵنیاییەوەش شەریکەیەکی سکیوریتی دانێین، ئەوەی کاك عبدالستاریش ئاماژەی پێدا ئەتوانین نزیکەی (٣٠) ملیۆن دۆلار مانگانە بگەڕێنینەوە بۆ خەزێنەی دەوڵەت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك گۆران.

بەڕێز گۆران عمر علی:

بە ناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێ بەراستی ماددەی (٤) ماددەیەکی زۆر دڵخۆشکەرە بۆ هەموو لایەك، چونکە خواستی هەموومانە بەراستی کە بە نیشتیمان کردنی هێزی پێشمەرگەی کوردستانە و بە شێك لە قسەکانیشم کاك علی حمە ساڵح کردی، بەڵام لەناو ئەوانەیا پێشنیازێکم هەیە بۆ ئەو پەربرسە حیزبیانەی کەوا پاسەوانی تایبەتی خۆیان هەیە، ئەگەر ناوی ئەو پاسەوانانەیان بخرێتە سەر یەکەی پاسەوانی بۆ بنبڕکردنی بندیوار و، هەروەها روون کردنەوەیەکیش لە بەرێز وەزیری

نـاوخۆ داوا ئەكەم كە ليواكـانی هێـزی پشـتيوانی كەلە سـەر وەزارەتـی نـاوخۆيە چـۆن رێـك ئەخرێـت، چـونكە ئەوان لەگەڵ هێزەكـانی پێشـمەرگەی كوردسـتاندا شـان بە شـانی ئەوان لەسەنگەرەكاندا شەريان كردووە و وەزيفەيان چی ئەبێت لەناو وەزارەتی ناوخۆيا و چۆن رێـك ئەخرێ و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك بهمن.

بەڕێز بهمن كاك عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لەراسـتيدا مـن پێمـوايە دوای خـانەوادەی سـەربەرزی شـەهيدان وپێشـمەرگە، ئەو چيـنەيە كە هەمووم‌ان قەرزاريانين و بەراستيش هەموومان كە رۆژێك لە رۆژان پێشمەرگە ئەبينـين شـەرم دەكەين لەخۆمان كە ئەوان هەميشە يەخەی ئێمە ئەگرن كوا ژيانمان گوزەرانمـان چـی لێهـات لە كاتی شەرو ناخۆشيا هەموومـان دەلێـين هەموومـان پێشـمەرگەين، يەكەم شـت تەبـعەن ئەوەی بـرای بەريـزم كـاك نـزار پێشـنياری كـرد داوا لەوەزيـری پيشـمەرگە ئەكەم هـيچ نەبيـت پـلە بەرزكـردنەوەی پيشـمەرگە جـێ بەجـێ بكرێـت لەم قۆنـاغەدا، هـيچ نەبێـت هەنـدێك دڵنەوايـيە بۆيان، دوو ئەو پێشمەرگانەی لە شەری داعشدا لە كاتی واجبدا گەڕاونەتەوە بە حاديسەی سەيار تياچوون، تا ئێستا من ئەزانم شەهيدانی شەری داعش نەخراونەتە سەر وەزارەتـی شـەهيدان لە داهاتوودا هەوڵ بدرێت ئەوانەش بە شەهيد حيساب بكـرێن، چـونكە لە كـاتی واجـب و لە كـاتی شەری داعشيشدا لەسەيارە وەرگەراون ژمارەيەكی لەوانەمـان هەيە، سـێيەم: پێشـنيارێكم هەيە كـاتی خـۆی لە ئـيعلام زۆر وتـوومە لە سۆشـيال ميـدياش بڵاومكـردۆتەوە بـۆ هەردوو بەرێـزان وەزيری پێشمەرگەو وەزيری ناوخۆ، ئەو كەسانەی تكايە بـا وەكـو پێشـمەرگەكانی كـۆن وشـاخی لێنێـيەت، ئێسـتا لە تەقاعـدی و پێشـمەرگەی شـاخ و كەمئەنـدامی سـەنگەر دونيـايەك گەنـدەڵی خـزاوەتە نـاوی پێشـمەرگەكە ليسـتێك دروسـت بـكەن ئەو سـەربازانەی كە لەشـەری داعشـدا ئوستورەی داعشيان تێكشكاند هيچ نەبێت ئێستا ئێمە لە قەيرانی دارايـين ئەتـوانين لە داهـاتوو كۆمەڵێـك شـتيان بـۆ بكەيـن، ئەگەر قەيرانـی دارايـی نەمـا ئەوا دەتـوانين لە رووی دارايـيەوە هاوكاريان بكەيـن، بەڵام لەم قۆنـاغە ئەتـوانين هـيچ نەبێـت لەگەڵ وەزارەتـی شـارەوانی سـەرو پـارچەيەك زەوييـان بـدەينێ لە شـارەكەی خـۆی گەورەتـرين هەديەيە بـۆ ئەوان دوو دەتـوانين منداڵەكانيان وەك منداڵە شەهيد ئيمتيازيان پـێ بـدرێت لە پـۆلی شـەش كە دەرئەچـن دوو سـێ دەرەجەيەك ئيمتيازيـان پێبـدرێت بـۆ ئەوەی منـداڵەكەی هەسـت بە شـانازی بكـات كە كـچە پێشمەرگەيەك يا كـورە پێشـمەرگەيەك لە قوتابخانەكەيـان، سـێ دەتوانێـت هەنـدێك ئيمتيـازاتی بچوكتريان بدەنێ كە ئەم ئيمتيازانە پارەيان تێنـاچێ لە زانكۆكانـا لە زانكـۆ ئەهليەكانـا هەنـدێك حسـاباتی خـاس بـۆ منـداڵە پێشـمەرگەی فيعلـی بكرێـت ئەوانەی بەفيعلـی پێشـمەرگەی شـەری

داعش بوونە نەك ئەوانەی کە خزاونەتە ناوی مەسەلەی پاسەوانەکان تەبعەن من هەمان من رەئیم وایە ئەم یاسایە لای هەڤاڵەکانی خۆشمان ووتومە ئەندامانی پەرلەمانی بەرێز ئەگەر ئەم یاسایە بەس بریتی بوایە لەم بەشە ئەوە هەر یاسایەکی زۆر گەورەو بە مەعنا بوو، چونکە بەڕاستی یەکخستنەوەی هێزی پێشمەرگەی کوردستان کە من پێم وایە هۆکاری یەکنەخستنەوەی هەتا ئێستا ئەو یەکە ژمێریاریە بوو کە لەم یاسایەدا هاتووە دوو هێزەکانی ناوخۆ کە یەکەی پاسەوانی یەك بخرێتەوە، پێموایە گەورەترین گەندەڵی لەیەکەی پاسەوانیەکاندا هەیە ئەمە زۆر گرنگە ئەگەر ئیجازەم دەی ئاخر خاڵ.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

نا کاتەکەت تەواو بوو، ئەتوانن جەنابتان ئەندامانی پەرلەمان هەموار ئامادەبکەن بۆ یاسای شەهیدان، چونکە بە راستی ئەوانەی لە کاتی واجب شەهید ئەبن بە شەهید ئەژمار ناکرێن زوڵمێکی گەورەیان لێدەکەین، بە قانوون حەقی خۆیەتی هەموارێك ئامادە بکەین، بۆ ئەوەی ئەم کێشەیەمان چارەسەر بێت ئێ نوقتەی نیزامی؟ فەرموو رۆژان خان.

بەڕێز رۆژان ابراهیم علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیڤ مادده (٥٤) پەیڕوی ناڤخۆ برگە (٥) دەسەڵاتی جەنابیتەنە هەر ئاخافتنەك بێت کرنێ بەر هندێ سەلماخانی ئاماژە پێکر کو ل دیڤ ماددا (٥٥) بڕگە (٢) تو بریاری ل سەر بدەی ئەو وشە ل پروتوکۆلی بهیتە سرینێ ئەم نابینن ئەو جنابتە بڕیار ل سەر دا ئەم بزانن ئەو وشە هات سرینێ، ببورە بەس ووشە سەرۆکایەتی هەریم سەرکەوتوو نەبوو هات گووتنێ مە نەدیت، جەنابت بڕیار ل سەر بداتن، ببورن ئەم مەجبوور بوین خالی پەیرەوی وەرگرن، چونکە وەکی دەزگایەکی دەستوورییە ئەم حەز دکەم جەنابت بڕیار ل سەر بدەن دیڤ مادده (٥٥) برگە (٢)، زۆر سوپاس

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك شاخەوان.

بەڕێز شاخەوان رؤوف مصطفی:

بەریز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە بەشێك لەو هاورێیانە باسی خانەنشینی هێزەکانی ناوخۆ و ئاسایشیان کرد وە ئێمە بە حوکمی ئەوەی لە لیژنەی ناوخۆ وئاسایشین، هاورێیان باسیان کرد زۆرترین تەلەفۆن و زۆرترین داخوازی، یەعنی خواستیان هەیە بۆ مەسەلەی خانەنشینی هێزەکانی ناوخۆ ئاسایش، من لێرە پێشنیار ئەکەم لە مادەی (٤) بڕگەیەك زیاد بکرێ بۆ خانەنشین کردنی هێزەکانی ناوخۆ ئاسایش، لەبەرئەوەی ئەوانە شەریحەیەکن لە راستیدا زۆر ماندوون وە پێویستیان بەوەیە کە لە تەمەنێکی تەقریبەن مامناوندا خانەنشین بکرێن و، چونکە لەم پرۆژە یاسایەی کە هاتووە باسی خانەنشینی هێزەکانی ناوخۆو ئاسایش ناکات، ئەوانەی کە لە پلەی کارمەندێك با بڵێین دەست

پێدەكات تاكو پلەی عمید و ئەوانە زیاتر لە مادەی (٤) ئەوەی کەهاتووە پەیوەندی هەیە بە لیوا بۆ سەرەوە، یەعنی یاسای چاكسازییەكە ئەیگرێتەوە لە پرۆژەكە هاتووە، لەبەرئەوە پێشنیار ئەكەم لە مادەی (٤) بڕگەیەك زیاد بكرێت بۆ خانەنشین كردنی هێزەكانی ناوخۆو ئاسایش، ئەوە گرنگە زۆر سوپاس بۆ هەموو لایەك دەستان خۆش بێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك ڕێڤینگ.

بەڕێز ڕێڤینگ محمد محمد:

بناڤێ خودێ.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

راستی بومن ئەڤ بابەتە گەلەكی خوش بوو سوپاس بۆ هەمیا كو ئەوە پەسندە پێشمەرگا كرو دلسۆزیا خو بۆ پیشمەرگا دیار كر، هەر چەندە ئەز دەردەسەرییێن هەڤاڵین مە بەرێز وەزیری ناڤخۆ وەزیری پێشمەرگەش د زانم كو گەلەك معاناتێت وان ژ هەنە، بەلی ئەز باوەر دكەم گەر ئەم هەمی بزانین پیشمەرگە چەند مەغدوورە كەس مە هەندی پیشمەرگە خۆ دەردێ پێشمەرگا نزانیتن حەتا نووكە هەڤالان بێ دادیەكە گەلەك مەزن ل ناڤ سیستەمێ پێشمەرگەیێدا چێ بوویە گەلەك پێشمەرگەت هەین پێشمەرگێت شاخن بەلی حەتا نووكە بی رووتبەنە ئیحتیمالە گەلەك ژ وان پێشمەرگا هێشتا زێرەڤانێت بەر دەرگەهێ سەیدایەكن كو رۆژەكێ پارەوەكی نانێ رەق ژی نەخواریە ژ بەر ڤێرێ داخازێت كەم بلا هێزێت پێشمەرگە بێنە ناڤ ڤێ رێكخستنێدا یا تێتە كرن هەنگاوا یەكەم بۆ یەكەی ژمێریاری هەنگاڤەكا گەلەكا باش بوو پرۆژە بەرەو چاكسازیێ دچیتە ناڤ وەزارەتا پیشمەرگە ژدا بەلی دیسان بلا ئەم شكۆیا پێشمەرگاتیێ بپارێزین هێشتا گەلەك پێشمەرگە مانە بلا ئەوی ناڤێت پێشمەر گە بێتن نە مینت باخچەڤان بەر دەرێ كەسەكی پێشمەرگە بیت بتەنی تفەنگا ل ملی بێت بۆ پاراستنا كوردستانی و سنوورێ كوردستانێ گەلەك ئەڤێت هەینێ ئەڤێت دێ تەقاعدبن یاخانەنشین بن نووكە دێینە سەر وەزارەتا پێشمەرگەڤە رجا دكەم بلا بۆوی ناڤەكی تری بۆ بهیتە دانانێ، چوونكی ب سەدان كەس هیچ رۆژەكێ نە تفەنگ هەڵگرتیە نە پێشمەرگە بوین نە پاریەكی نانی ژ رەق خواریە نە سەرمایی دیتیە بناڤێ پێشمەرگەش هاتیە خانە نشینكرن، بلا ڤانا ناڤەكی دیتری بۆ بهێتە دانان چ دەنێ بلا بدەنێ بەس شكۆیا پێشمەرگەی بلا بێتە پاراستن نووكەژی مرۆڤ بریگەدا دچی لە هەولێرێ تا دهوكێ (١٠٠) پێشمەرگا دبینن سەر جادێنە تفەنگێت وان ل ملیڤەنە ل هێڤیا تەكسیەك ب راستی ئەڤە دەردەسەریەكا مەزنە داخازێت كەین وەختەكێ زۆر رێكخستنەك بۆ پێشمەرگا بێتە كرن، چوونكی پێشمەرگە رۆژانە گلەیێت وان بۆمە تێن هەم مە بەحسێن یەكەێن (٧٠و ٨٠) كر ب راستی شتەكی باش نینە، ئەگەر مرۆڤ بێژێت ئەو نە پێشمەرگەكێ نیشتمانیە دەنگێ مژیت دگەڵ هەڤالێت خۆ بەلكی نەهاتنە دامەزراوەكرن، ئەگەر قوربانیا هەرە مەزن وانە

حەتا ڤێ گاڤێش ل ناو یەکەیێن (٧٠ و ٨٠) زۆربەی پێشمەرگا ب سیلاح و چەکێن خۆنە زۆر بەیێ وان ب جلکێ خۆیە گەلەکێ رەنگێ جلکێ وان هەیە نا بەینی وادا نەرێکخستینە مەعاشی وان ژی هەر کەسەکێ کەمترە پلە بەرزییێت وان نینن هەمیێ ئەم خەلکێ فەقیرن یت بووینە پێشمەرگە ژ هەمی کەسەکی ژ مەغدوورترن ژ بەر هەندی ِژی داخازی دکەین وەزارەتا پێشمەرگە سەرۆکێ هەرێمێ کو سەرۆکی هێزێن لەشکرێ کوردستانێ گشتییە خەمەکێ لێ بخۆن لەزەکی بکەن بۆ رێکخستنا پێشمەرگە ژلایێ مووچەی ژلایێ خانە نشینیەڤە ژلایێ پلە بەرزیەڤە، چوونکی ب راستی ژی پێشمەرگە گەلە گەلەکێ مەغدوورە و ئەز دووبارە بیژم ئەوی پێشمەرگە نەبت چەك لە ملی نینە بەناڤێ پێشمەرگاتیا نەهێتە خانە نشین کرن، چوونکێ ب راستی شکۆیا پێشمەرگاتیا بپارێزین مە وەختەکێ ل پێشیا مەو ئەمی ژ ولاتەکێ دا دژین هێشتا بەلکێ ئەم ژ شۆرشەکا دژین ل ڤی وەلاتێدا مە پێویستی بە پەپێشمەرگەی هەیە، گەلەك سوپاس بۆ هەمیا ژی.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك هێڤیدار ئەگەر پرسیارەکەت بکەی.

بەڕێز هێڤیدار احمد سلمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لیژنەی دارایی لەگەل حکومەت گفتووگۆمان کردبوو، هەموو شەرەکەمان ئەوەبوو ئەو (٢٢٠) هەزارەی هێزی ئاسایش و ناوخۆ مەدەنی بێت بە ئێمەیان گووت (٨٠) هەزار، ئێستا کەوتوونەتە گومان، بۆیە داوا لە وەزیری دارایی دەکەین ئایا ئەمە هێزی ئاسایش و ناوخۆش دەگرێتەوە؟ یان تەنیا مەدەنیەکانە؟ داوا لەبەرێز وەزیری ناوخۆش دەکەین ئەو روون کردنەوانەی لەسەر پاسەوان بۆ ئێمەیاندا لە لیژنەی دارایی لێرە روون کاتەوە کە روئیایان چیە، ئەم بابەتە چارەسەر دەکەن، سوپاس بۆ ئەم دەرفەتە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەر لەمان:

بەرێزان وەزیری پێشمەرگەو وەزیری ناوخۆ ئێمە کە ناوەکان ئەنووسین دوایی ئەیخوێنینەوە، کە خوێندمەوە بۆ قسەت نەکرد، فەرموو د. زێدان.

بەڕێزد. زێدان رشید خان اودل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داوا دەکەم هەمووکات ئاخیر کەس بم کێشەم نییە لەسەر شێوازی قسەکردن، تێبینیەکانی منیش لەو بەشە گرنگەیە بەراستی زۆربەی هاوکارانم بە پوختی باسی ئەو بەشەیان کرد، ئێمەش هەموومان داکۆکیکارین لە مافی پێشمەرگەو هێزەکانی ئاسایش و پۆلیسی ناوخۆ، من تێبینیەکانم زۆر کورت دەکەمەوە، چونکە بەشی هەرەزۆری ئاماژەی پێکراوە، یەك لە تێبینیەکانم ئەوەیە کە خالی چوارەم ئاماژە بەوە کراوە پێویستە دەستنیشان کردنی ژمارەی پاسەوانان بۆ

بارەگـاو دامەزراوە حیزبیەکـان، ئەوەی کە زۆر گـرنگە لێـرە کە ژمـارەی بارەگاکـان و حەجمـی بارەگاکـانیش جیـاوازی هەبێـت لە نێـوان بارەگـای هەرە گەورەو تـا دەگـاتە بارەگـای خـوارەوە، ژمـارەی پاسـەوانەکان دیـاری بکرێـت وە شوێنەکانیشـیان دەسـت نیشـان بکرێـت و، هەروەهـا ژمارەی پاسەوانی پارێزگاری لە خاوەن وەزیفە باڵاکان و بەرپرسانی سەربازی و ئاسایشی ناوخۆ لێـرە زۆر گـرینگە، ئـێمە لەنێـوان دوو کەوانە ئەو بەرپرســە باڵایــانە بنووسـین کە هەر سـێ سەرۆکایەتییەکە زائیدەن وەزیرەکان، بریکاری وەزیران و ئەنجوومەنی وەزارەتەکـانی نـاوخۆ و پێشـمەرگە و دادوەرەکـان، ئەگەر هەر لایەنێکـی تـریش هەبێـت کە زۆر گـرینگە، پێویسـتە لێـرە ئاماژەی پێبکرێـت کە بـۆ ئەو چیـنە پاسـەوانی تـایبەت دابـین بکرێـت و، خـاڵێکی تـر کە ئێجگـار گرینگە بەراستی پێمخۆشە بکرێتە بـڕگەی دووەم لەم خـاڵەدا ئەویـش گەڕانەوەی سـەرجەم ئەو پێشـمەرگەو پۆلیسـانەی کە دراوە بەکەسـە تایبەتەکـان، بەنـاوی هەر پـایەکی کـۆمەڵایەتی بـۆ خزمەتکردنی تایبەت بە کاری دەهێنن، بۆیە پێویستە ئەو پێشمەرگەو پۆلیسانە بەکارهێنانیان بۆ خزمەتـی گشـتی بێـت نەك بـۆ خزمەتـی تـایبەتی و بگەرێـنەوە سـەر میلاکـی یەکەی پاسـەوانی، چـونکە ئـێمە دەبینـین لە دەیـان شـوێن و لەدەیـان کەسایەتی چەنـدین پاسـەوانی بـێ ژماریـان پێدراوە بۆ بەرژەوەندی تـایبەتی خۆیـان و هـیچ کێشـەیەکی کـۆمەڵایەتی و سیاسیشـیان نیـیە، بـۆیە وا پێویسـتە سـەرجەم ئەو پاسـەوانانەو پێشـمەرگانە بگەرێـنەوە سـەر یەکەی پاسـەوانی، لێرەدا پشتگیری لە قسەی کاك یاسین دەکەم سـەبارەت بە جـل و بەرگ، پێویسـتە جـل و بەرگـی پێشمەرگەو پۆلیس لە هەموو کوردستاندا رێك بخرێت و پشـتگیری لە هەڤـاڵانم کـاك زانـاو کـاك لقمان و کاك پێشەواو کاك نزارو کاك کاروان سەلما خان و دکتۆرە گەلاوێژ دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

وەزیری پێشمەرگە و وەزیری ناوخۆ کەرەم کەن.

بەڕێز شۆرش اسماعیل عبدالله/ وەزیری کاروباری پێشمەرگە:

بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێوارەتان باش یا شەوتان باش، هەموو ماندوون ئەزانم لەشتان ساغ بێت، پەرۆشی دلسـۆزیتان بۆ ئەو مداخەلەو پێشنیارە جوانانەی بۆ هێزی پێشـمەرگەی کوردسـتان و هێزەکـانی نـاوخۆ کـرا جێـی تەقـدیرە، مـن ئەمەوێ لەوەوە دەسـت پێـبکەم ئەم بەشـی چـوارەم، یەعنـی جـوزئێکە لە پرۆژەیەکی فراوانی چاکسازی کە لەوەزارەتی پێشمەرگە بە هاوکاری و هەماهەنگی و پشتیوانی حکومەتی هەرێمی کوردستان، سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان و دۆستەکانمان کە چوارچێوەی فراوانی لە خۆی گرتووە بەرێوە ئەچێت وە هەنگاوی جـدیش لەو بەرنامەیـا چـۆتە پێشـەوە ئەو خاڵانەشی کە لێرە باس کراوە لە خاڵی یەکەمدا لەمادەی یەکەمدا، مەسەلەی شتێك رێکخرابێ یا رێکنەخرابێ، هیچ عەیب نییە ئینسان کە مەسەلەی هێزی رێکنەخراو شتێکی عەیبە نییە، عەیبە

ئەوەبـوو کە ئەو هێـزانە وەکـو هێـزی نیشـتیمانی نەیاتوانیبـایە ئەو ئەرکە پیـرۆزەی کە لەسـەر شانییانە جێ بەجێ ی بکەن، هێزەکانی حەفتاو هەشتا لە قۆناغێکی زۆر ترسـناکا، لە قۆنـاغێکی زۆر سـەختدا ئەوانەو هاورێکانیـان لە هێزەکـانی پێشـمەرگە وە پشـتیوانەکان و خۆبەخشـەکان توانیوویانە گەورەترین شانازی بۆ خەڵکی کوردستان تۆمار بکەن وە دنیا شانازیان پێوە بکات وە لە جیاتی دنیاش شەڕی تیرۆرستانی داعش کردووەو، ئەو مەترسیە گەورەیان لەکۆڵ مرۆڤایەتی کردۆتەوە وە لە هەر شوێنێك کە باسی ئەو هێزانە ئەکرێت ئەبێ بە تەقـدیرو ئیحترامـی زۆرەوە باسیان بکرێت، بەڵام بێ گومـان ئەو هێزەشـی ئەرکـی قورسـی لەسـەر شـان بـوو بەدەر نیـیە لە رەخنەو کەم و کوری، لەبەرئەوە ئەم پرۆژەی چاکسازیە بۆ ئەوەیە کە ئێمە هەوڵ بەیـن هێزێکـی یەکگرتـووی کوردسـتانیمان هەبێـت، چـونکە ئـێمە هەمیشـە باسـمان کـردووەو و ئەم پـرۆژە چاکسازییە بەشـێکە لەوەی کە کوردسـتان لە حیـزب گەورەتـرە، لە یەکێتـی گەورەتـرە، لە پـارتی گەورەترە، لە هەموو هێزەکانی کە گەورەترە، پیشـمەرگەیەك کە خـۆی بە کوشـت ئەدا لە پێنـاوی حیزبێکدا، خۆی بە کوشت نایا، بەڵکو ئەوانە کوردستانیان لا پیرۆز بووە، پارێزگاریـان لێکـردوەو گیانیان بەخشیوە، ئەوانە کەرامەتـی تـاکی کوردیـان بەلاوە مـوهیم بـووە، پاراسـتنی کەرامەتـی تاکی کوردبووە گیانیان بەخشیوە، بـۆیە ئەبـێ ئـێمە لەو چوارچێـوەیە باسـی ئەم هێـزانە بکـرێ، ئەوی تری کە وەکو وتم ئەمە یەکەم هەنگاوە لەوەیا کە ئەمە ئەبێ بە رێنمایی، ئەبێ بە یاسـایەك بکرێ، هاتۆتە ناو ئەم چوارچێوە یاسایە و، ئێوە بەرێزتان قسەتان زۆر بە جوانی و بە فراوانـی و بە قوڵی لەسەر کرد، ئەو خاڵانەی تری کە باستان کرد مەسەلەی من ئەمەوێ پێتان بلێم لێرەوە بە هەمـوو پێشـمەرگەی کوردسـتان بڵـێم کە فـیعلەن ناهەقیـان بەرامـبەر کـراوە وە حەقـی خۆیـان پێنەدراوە، کێشەیان زۆرە نارەحەتییـان زۆرە، پێویسـتیان بەوە هەیە کە کێشـەکانیان چارەسـەر بکرێـــت، ئیرادەیەکـــی بەهێـــزیش هەیە، هەم لە حکـــومەتی هەرێمـــی کوردســـتان، هەم لە سەرۆکایەتی هەرێم، ئەو کۆبوونەوانەی کە ئێمە وەك وەزارەتی پێشمەرگە کردوومانە ئەو ئیرادە بەهێزە هەست ئەکرێ کە چارەسەر کردنی کێشەکانیان لە جێگای حەوانەوەیان لە بنکەو شوێنی مەشقیان، لە چەکیان، لە جل و بەرگیان، لە میزانیەیان، هەموو ئەوانە خراوەتە چوارچێوەی ئەو پرۆژانەوە کە تۆ هێزێك بیەوێ ئەرکێکی قورسی پێ بسپێری کە پاراستنی خاکی کوردستانە، بێ گومان مافیشی هەیە کە پێویستە بەیاساش ئەو مافانەی رێکخرێت، مەسەلەی بۆچی مـووچەی پێشـمەرگە بەو یاسـایە جـێ بەجـێ نەکـراوە، لەمەودا مـووچەی پێشـمەرگە هاوتـا بکرێـت کە خۆشبەختانە لە بەشی شەشەمی ئەم پرۆژە یاسایە لە مادەی (٦) پێداچوونەوەو رێکخستنەوەی پلەو ناونیشـان و مـووچەی وەزیفـی سـەرجەم مـووچە خـۆرانی هەرێـم لە بوارەکـانی خزمەتـی شارسـتانی پێشـمەرگایەتی هێزەکـانی ئاسایشـی نـاوخۆ بە پێـی یاسـا پەیـڕەو رێنمـاییە کارپێکراوەکـان رێکخسـتنەوەی لە چوارچێـوەی وەزیـفەی گشـتیدا، یەعنـی لەمەشـدا تاکیـد کراوەتەوە، کە خۆ رێکخستنەوە بەشێکە لە چارەسەر کردنی کێشە، چونکە کوردستان پێویستی

بەم هێزە فراوانەو زەبرو زەبەنگەی پێشمەرگە نییە، بڕیارێکی حکومەتی هەرێمی کوردستان هەیە لە کابینەی پێشوودا کە هێزی پێشمەرگەو پێویستە، هێزی پێشمەرگەی کوردستانی دیاری کردووە، یەعنی بۆیە ئەم خۆ رێکخستنە بەشێکە لەوەی کە ئەچێتە ئەو هێزەی دیاری کراوە بە پێی پێویستی جوگرافیای کوردستان، چەند پێشمەرگەی پێویستە بەو شێوەیە رێك ئەخرێتەوانێ وە بەو شێوەیە ئەوی تری کە زیادەیە کە باس کرا، پاسەوان لەسەر هێزی پێشمەرگەیە، یەعنی لەم پرۆژە یاسایەیا رێزێکی زۆر لە پێشمەرگە گیراوە کە پاسەوان جیا ئەکرێتەوە ئەرکی پاسەوان لەئەرکی پێشمەرگە زۆر زۆر جیایە، بۆیە ئەو پیرۆزیەی پێشمەرگە کە ئەرکی پاراستنی خاکی کوردستان جیا کراوەتەوە لەگەڵ ئەوەی کە ئەرکیەتی کە مقەرێکی حیزبی یان مقەرێکی ئەمنی یان پارێزگاری لە کەسایەتیەکی پلە باڵا ئەکا، ئەوانە ئێستا خۆیان هەمان وەزیفە ئەکەن بە ناوی پێشمەرگەوە هەر پێشمەرگەیە، بەڵام پاسەوانە، بۆیە ئەبێ پاسەوان و وە هەموو ئەوانەی کە ئەرك خراوەتە سەر وەزارەتی پیشمەرگە و هێزی پێشمەرگە لە پێشمەرگە جیا ئەکرێتەوە، ئەوەی کە تەرقیە مەن ئەوانەی راستە هی ٢٠١٧ تا ئێستا نەکراوە، دڵنیایان ئەکەم سەرۆکایەتی حکومەت بەلێنیان پێداوین کە لەم حەفتەیە پلەکانیان بۆ ئەگەرێتەوە، خاڵێك کە باس کرا لەسەر مەسەلەی ئابوونەی حیزبی خۆشەویستان بیست، سی ساڵە ئابوونە لە پێشمەرگە وەرئەگیرێت، بێگومان فەترەیەکی ئەوێت ئێمە کە دەست بەکاربووین بریارمانداوە ئەوەی ئابوونەی حیزبی بکات چوارچێوەیەکی یاسایش دیاری کراوە کە سزا ئەدرێ و ئەیدەین بە دادگای سەربازی، لەبەرئەوە یەعنی ئەبێ پشوو درێژ بین لەگەڵ ئەمەیا خۆ یەکی کە ئابوونەی حیزبی وەرگت ئیعدامی ناکەین، بەڵام ئێمە ئینزارمان کردووە کە ئەمە ئەبێت کۆتایی پێبێت لە ناو هێزی پێشمەرگەی کوردستاندا وە سزادانی سیاسی موتلەقەن قبوڵ ناکرێت نەش بووە، چەند حاڵەتێك بووە نەمانهێشتوە ئەوە ببێ چارەسەرمان کردووە، لەبەر ئەوە ئەرکەکە قورسە کێشەکانیش زۆر بووە کەڵەکە بووە پێویستمان بە هەموو دلسۆزانی ئەم نیشتیمانە هەیە، بە پەرلەمان هەیە، بەهەموو موئەسەساتی تر هەیە کە هاوکارمان بن، بۆ ئەوەی بتوانین ئەو هێزە کوردستانیەی کە لە ئاستی داخوازی خەڵکی کوردستان و لە ئاستی ئەرك و پێویستیەکانی ئەمڕۆی کوردستان دابێت بە هەموومان پێکەوە وە بەشێوەیەك هەوڵی جدی بدەین دوور لە ئیستیفزاز، دوور لەوەی کە هێزەکانی تر وا لێبکەین ئەو چوارچێوە یاساییەی کە دائەنرێت، بۆ ئەوەی هێزێکی کوردستانیمان هەبێت، یەکگرتوو بێت وە ئەو هێزە وە پێشتریش وتم دروشمە ئەساسیەکەی لە پێناوی خاکی پیرۆزی کوردستانا گیان بەخشی بکات، ئەوی تری ئێمە لەگەڵ هەموو ئەو هێزانەی کە ئێستا رێکخراون لە چوارچێوەی وەزارەتی پێشمەرگەدا، ئەوەی کە کاك بکریش باسی کرد کەهەموو جوزئی بچوکن لە ناو ئەو پرۆژە چاکسازیەدا، بێگومان ئەو عەقیدەیە ئەبێ دروست بکرێ و بەردەوام پەرەمان پێداوە کە پێشمەرگە یەعنی وەکو ووتمان حیزب میکانیزمێکە بۆ خزمەتی خەڵکی کوردستان

پێشمەرگەش لە چوارچێوەی وەزارەتی پێشمەرگەدا ئەرکەکەی قورسترو فراوانترە، یەعنی حیزب لە شوێنێکی کەیە، ئەرکی پێشمەرگە لە شوێنێکی کەیە، حیزب ئەرکەکەی پەروەردەکردنی تاك و وشیارکردنەوەی تاکی خەڵکی کوردستانە، بەڵام پێشمەرگەی کوردستان ئەبێ لە چوارچێوەی وەزارەتی پێشمەرگەدا رێك بخرێت وە لە ژێر دەسەڵاتی حکومەتێکی مەدەنی دیموکراتی دابێت، بۆ ئەوەی هیچ کاتێك یاساکانیش هاوتا بکرێن بەخزمەت بکرێن، بۆ ئەوەی ئەم هێزە لە هیچ ململانێکی سیاسی لە ناوخۆدا نەتوانرێت ئاسان بەکاربهێنرێت و بەشداری پێ بکرێت رەنگە پێم وایە بەشی زۆری خاڵەکان من باسم کردووە، یەعنی رەنگە ئەگەر شتیك ئەگەر باسی نەکەم دڵنیابن ئەوانەی کە هەموو ئەوەی ئەو ئەرکەی گرتۆتە ئەستۆ شەو و رۆژ بە پشوو درێژیەوە هاوکارو پشتیوانی زۆریشمان هەیە، ئەوە لە دڵ و دەروونی هەموماندایە لە دڵ و دەروونی هەموو تاکێکی کوردستاندا هەیە کە هێزێکی مەشق پێکراوی پر چەکی یەکگرتووی کوردستانی بتوانێ، بێ گومان ئەو هێزانەی پێشووتریش شانازی گەورەیان فیداکاری گەورەیان بەرکەوتووە لەوەی خاکی کوردستانیان پاراستووە، ئێمە ئەمانەوێ ئەوەی کە بە (٢٠٠) هەزار (٣٠٠) هەزار پێشمەرگە کوردستان پارێزراوە، لەمەودوا بەکەمتر لەوە بە هێزێکی مەشق پێکراوی بە توانای پر چەککراو بتوانێ ئەو ئەرکە نیشتیمانییە بگرێتە ئەستۆ وە هەموو ئەو مووچەو هاوتاکردنی مووچە و دەرماڵە و ئەوەی کە شەهادەی هەیە، راستە قسەیەك کرا کە پێشمەرگە لە کاتێکدا کە خانەنشین ئەکرێن رەنگە شەهادەی بۆ حساب دەکرێ، یان دەرماڵەی بۆ حساب دەکرێ، کە ئەمە بەراستی پێچەوانەی هەموو یاساو رێسایەکە، نازانم حیکمەت و عیبرەت چییە لەوەی لە ئێستایا خۆی پێویستی پێیەتی، مناڵی پێویستی پێیەتی بۆ بەهێز کردنی هێزەکەت پێویستی، یەعنی بۆچی بۆ ئێستا بۆی سەرف ناکرێت؟ کە تۆ پێویستە ئەم هێزەت هێزێکی ئەمەنە بەهێزو یەکگرتوو بێت کە نەك شەری پێبکەی، ئێمە نامانەوێ ئەو هێزە یەکگرتوو بۆ شەڕ، بەڵکو دەمانەوێ شەڕو مەترسیەکانما لێ دوورخاتەوە، چونکە ئەم هێزە چەند یەکگرتوو بێت، چەند بەهێز بێت، چەند پرچەك بێت مەترسیەکانت لێ دووردەخاتەوە، بەڵام چەند بەم شێوەیە بێت رەنگە تووشی مەترسی گەورەو بکا، بۆیە ئەبێ ئەمانە هەمووی بەیاسا چارەسەر بکرێت وە هەموو ئەو نارەحەتییانەی پێشمەرگە بەدەستییەوە ئەناڵێنێ، ئومێدم وایە لە ساڵی ٢٠٢٠ ئیرادەی بەهێز هەبێت، بۆ ئەوەی چارەسەر بکرێت، کیشەی زۆری تر هەیە کە من نامەوێ باسی بکەم، دەستان خۆش بێت ئێوە زۆرتان باس کرد، بەڵام ئەوە پرۆژەیەی کە لە وەزارەتی پێشمەرگە هەیە (٣٩) پرۆژەیە، یەعنی ئەم دروست کردنی یەکەیەکی یەکگرتوی ژمێریاری یەکێکە لە پرۆژەکان، یەعنی ئەگەر ئەوانیکە شان بە شانی ئەمە تەواو نەکرێت، ئەوا دروست کردنی یەکەیەکی حیسابی سیحرێك نییە بەمە هێزێکی تۆکمەی نازانم چی هەبێت، رەنگە هەندێك کێشە چارەسەر بکات، بەڵام کۆی کێشەکانی هێزی پێشمەرگەی

کوردستان و هێزێکی ئایندەی کوردستانی چارەسەر ناکا، بۆیە جارێکی کە سوپاس تـان ئەکەم و دەستان خۆش.

بەرێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرمـوو وەزیـری نـاوخۆ، بە دیـاریکراوی لە یەکخسـتنی یەکەکـانی پاسـەوانی ئالیەتەکەتـان ئەوەمان بۆ باس بکەی سەرەتا ببورە.

بەڕێز ڕێبەر احمد خالد/ وەزیری ناوخۆ:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو کاتەتان باش، بەرێزان ئەندامانی بەرێزی پەرلەمانی کوردستان، هەر کەسێك لەسـەر بەشـی چوارەم قسـە بکـات ئەگەر بـاس لە پێشـمەرگە نەکـاتن مـافی خـۆی پێـنەدات، ئەوە غەدرێـکە لە مێژوو، ناوی پێشمەرگە دەکا، ئێمە هەمووومان یان کوری پێشمەرگەین یان کچ و کـوری شـەهیدو ئەنفـال و جینۆسـایدو کیمیابـارانین، کەس لەسـەر کەس شـتێك زیـاد ناکـات، ئەوانەی لەو هـۆڵە دانیشتوون هەمووومان یەك راین وە لە حکومەتی هەرێمی کوردستان بە پرۆژەیەکی رێك و پێك هاتووینەتە خزمەت ئێوە، بۆ ئەوەی وەکو یەك تیم هەردوولامان شتێکی رێك و پێـك دەرچـوێنین کە خزمەتـی ئەو درووشـمانە بکـات کە هەمومـان بەرزمـان کـردۆتەوە وە خزمەتـی ئەو چـین و توێژانەش بکات کە ئێمە لە سایەی خەبات و ماندووبوون و دڵسۆزی ئەوان ئەمڕۆ بە ئازادی لێرە دانیشتووین، کە موومارەسەی ماف و ئەرکەکانی خۆمان دەکەین، بۆیە رێزو تەقدیرمان هەیە بۆ هەمـوو ئەو بۆچوونـانەی کە ئەمـڕۆ لێـرە بـاس کـران وە دلسـۆزی هەمـولایەك بـۆ بەرامـبەر بە پێشمەرگەو بنەماڵەی شەهیدان و پەککەوتەو جینۆسایدو زیندانیانی سیاسی، هەمووومان لەیەك خـانەین وە بەیەك ئاراسـتە ئـیش دەکەیـن، بـۆ ئەوەی کە خزمەتێکـی زیـاتر بکەیـن، سـەبارت بە بابەتێك کـاك شـۆرش رەنـگە لەبیـری چـوبێتن ئـێمە لە سـەر بـابەتی پێشـمەرگە لەگەڵ بەغـداش قۆناغی بـاش چـووینە پـێش وئەو شـاندەی کە چـوو بـوو بـۆ موناقەشـەکردن لەسـەر میـزانیەی عێراق، هەرچەندە لە میزانییەی لە ٢٠١٩ (٦٨) ملیار دینار چەسـپێندرا بـوو، بەڵام هیچیـان خەرج نەکرد بۆ ئەم ساڵی ٢٠٢٠ خۆشبەختانە توانراوە (٧٦) ملیار دینار لە میزانییەکە تەسبیت بکرێت و، هیوادارین پەیوەندییەکان لەگەڵ بەغدا لە ئاستێکی وادابن و بارودۆخ گونجـاو بێـت، بـۆ ئەوەی شایستە داراییەکان برایانی پێشمەرگە لە کـاتی خـۆی بگـات وە حکـومەتی هەرێمـی کوردسـتان پابەندە لەوەی کە بەجدی لەسـەر ئەو بـابەت ئـیش بکـات وە کـاری بـۆ بکـات، بەرێـزان پرۆسـەی چاکسـازی پرۆسـەیەکی بەرفـراوانە، ئـێمە هەمـوو بـابەتی چاکسـازیمان لە بەشـی چـوارەم کۆنەکردۆتەوە، ئەگەر باس چ لە بواری پێشمەرگە بکەین، چ لەبواری هێزەکانی ئاسایشـی نـاوخۆ بکەین، پرۆسەکە بەر فراوانتـرە لەوە ئەو پـرۆژەیەی کە ئێسـتا لە وەزارەتـی پێشـمەرگە هەیە لە سەرچاکسـازی گەورەتـرە لەوەی کە تەنها باسـی کـراوە، لێـرە تەنهـا باسـی یەکخسـتنەوەی یەکە ژمێرکارییەکان کراوە، کە هۆکاری سەرەکی چاکسازییە لە نـاو هێزەکـانی پێشـمەرگە، هەرکاتیـك بواری ژمێریاری یەك خرایەوە، سـەرچاوەی داهـاتی پێشـمەرگە و پێشـمەرگە تەرەف بـوو لەگەڵ حکـومەتی هەرێمـی کوردسـتان لە وەرگـرتن لە ئەرك و فەرمـان، ئەو کـاتە چاکسـازی بنەرەتـی

دروست دەبێتن و جێگایی خۆیەتی کە دەست خۆشی لە هەموو ئەو یەکانەی حەفتاو هەشتا هەمـوو ئەو هێـزانەی کە رێکنەخـراون، بـێجگە لە یەکەی حەفتـاو هەشـتا هێـزی تـریش هەیە رێکنەخـراون و هەموویـان بەشـدار بـوون بە ئاسـتی خۆیـان لە پارێزگـاری کـردن لە هەرێمـی کوردستان لە شەری نەگیرسی سەپێندراو لەلایەن گروپەکانی تیرۆرستی، بابەتی کە پەیوەندە بە وەزارەتی ناوخۆ گفتوگۆی زۆرمان کرد لەگەل لیژنەی دارایی و ئەو ئەنـدامە بەرێـزانەی کە لەویٚ بوون پرسیارەکانی کە ئێستا دووبارە ورووژێندرانەوە لە هەمان سـەرچاوە کە پرسـیار دەکـرێتن نیگەرانی ئێوە کە لە جێگای خۆیەتی و نیگەرانی ئێمەش لە حکومەتی هەرێمـی کوردسـتان هەر لەبەر ئەم هۆکـارانەیە کە بەرێزتـان ئاماژەتـان پێکـرد بـۆ رێکخسـتنەوەی بـواری پاسـەوانی لە هەرێمی کوردستان، بەحەقیقەت رەنگە ئێستا پرسیار لە هەریەکێـك بکـرێتن ئـێمە بکـرێتن ئـێمە نەتـوانین وەڵامـی ئەوە بـدەینەوە کە چەنـد پاسـەوان لە هەرێمـی کوردسـتان هەیە، یەکێـك لە ئەندامانی بەرێز باسی شەست و چوار هەزاری کـرد مـن نـازانم ئەو ژمـارەییەی لە کـویٚ هێنـاوە، بەلام ئێمە ناتوانین ئێستا ژمارەیەکی دروست بە ئێوە بدەین کە بە خەڵکی کوردسـتان بلێـین کە ئەوەندە پاسەوانە هەیە، چونکە ئەرکی پاسەوانیەتی و پێشمەرگەیایەتی کرێکاری و خزمەتکاری تێکەلاو کراوە مەبەستی ئێمە لە پێشکەشکردنی ئەو برگەیە لە پـرۆژەی لە چاکسـازی حکـومەتی هەرێمی کوردستان بۆ ئەوەیە کە ئەرکی پێشـمەرگاییەتی و پاسـەوانی و لەگەل خزمەتکـار لێـك جیا بکەینەوە وە شکۆی پێشمەرگەو شکۆی پاسەوانیش ئێمە خەلکێکی زۆرمان هەیە پاسـەوانە لە بەرەکانی شەڕ شەهید بـووە لە بەرەکـانی شـەری دژی تیرۆرسـتان خەلکێکـی زۆری پاسـەوان شەهید بووە، خەڵکێکی زۆری خۆبەخش شەهید بووە، نە پاسـەوانە، نە پێشـمەرگەیە مـوجەرەد هاوڵاتییەکی ئەو کوردستانەیە بە ئەرکی خۆی زانیوە بەشداری ئەو شەرە بکات، بۆیە ئـێمە لێـرە هاتووین ئەو بوارە رێك بخەینەوە وە جیاوازی بخەینەو نێوان هەموو ئەو ئەرکانە وە بە تەئکیـد ئـێمە پێتـان دەلـێن ئەرکێکـی قورسـە و پێویسـتیمان بە پشـتگیری ئێـوە هەیە لە پەرلەمـانی کوردستان لە نیگەرانییەکانی ئێوە تێدەگەین کە بە شێك لە هەڤاڵان لە برادەران باسـی ئەوەیـان کرد کە یاسایەك وەکو ئەوەی کە پاسەوانانی پەرلەمانتاران بە یاسا رێك خراوە بە یاسایەك رێـك بخرێت، ئەگەر ئێمە بچینە ئەو بوارە ئەوە رەنگە کاتێکی زۆری بوێتن ئێمە لە حکومەتی هەرێمی کوردستان جدیین کە پێشنیارمان کردووە بە پەیرەوێك لە ئەنجوومەنی وەزیران رێـك بخرێـت، دەمانەوێت بە پەلە ئەو بوارە دەست پێبکرێت، هێشتا ئێمە یاسایەك رێـك بخەیـن هەر یاسـایەك کە لەسەر بنەماییەکی دروستی زانیاری و داتای دروست نەبێتن ئێمە چۆن بتوانیین ئەو یاسـایە رێکبخەین، کەس دەتوانێت پێم بلێت چەنـد بارەگـای حیزبـی، چەنـد کەسـایەتی، چەنـد شـوێنی رەسمی نارسمی لەو ولاتە پێویستی بە پاسەوانی هەیە، کەس دەتوانی پێم بلێـتن چەنـد شـوێن لەو وڵاتە چەند هاولاتی لەو وڵاتە پێویستی بە پاسەوان هەیە، ئێمە نابێت ئەوە لەبیر بکەیـن کە هەر پلە باڵاکانن خەلکێك هەیە لە دادگـاوە بریـاری بـۆ دەردەچێـت، ئەبێـت پـارێزراو بێـت، ئەوە ئەرکی حکومەتی هەرێمی کوردستانە پاسەوانی بـۆ دابـین بکـات، نـاکرێتن تـۆ بیـدەیتە دەسـتی عشـاییرو گـروپ و خـزم و خـزمین وای لێبیـتن بـۆ بە کارهێنـانی چەکـی خۆیـان و تێکـدانی

بارودۆخی ناو شار بۆ پاراستن لە خۆیان تواناکانی شەخصی خۆیان بەکار بهێنن، ئەمەش یەکێکە لە ئەرکەکانی تری حکومەتی هەرێمی کوردستان، بۆیە بەبێ هەبوونی داتا بە حەقیقەت چوون بۆ پرۆژە یاسایەك بۆ ریکخستنی پاسەوانی رەنگە نەتوانیین ئامانجەکە بپێکین، بۆیە ئێمە داواتان لێ دەکەین پشتگیریمان بکەن لەوەی کە ئەو پەیڕەوە لە ئەنجوومەنی وەزیران دەربچێت دواتر هەروەك لە لیژنەی دارایی کە ئێمە باسمان کرد بەڵێنمان داوە کە ئێمە لە کاتێکی نزیکدا بۆ ئێمە خۆشترە هەموو شتێك بە یاسا رێك بخرێت، چونکە ئەرکی حکومەتیش سوکتر دەبێت و ئیحراجیش بەرامبەر خەلکیش بۆ ئێمە ئاسانترە وەکو حکومەتی هەرێم بە یاسا مامەلە لەگەڵ هەموو شتێك بکەین، بەڵام کاتیکی زۆری دەوێت ئێمەش دەمانهەوێت بە حەقیقەت رێکی بخەین و لە ئەنجومەنی وەزیرانیش دوای ئەوەی کۆبونەوەکان کرا لە بەینی حکومەت و پەرلەمان جارێکی تر لە دوایین کۆبوونەوەی ئەنجوومەن، ئێمە باسمانکردەوە وە تەواوی ئەندامانی کابینە پشتگیریی ئەو بابەتەیان کردووە کە لە کاتێکی نزیك و گونجاودا ئەو بەڵێنەی کە خۆمان دەبەینە سەرو کە بە یاسایەك دێینە پەرلەمان و بۆ رێکخستنی ئەو بابەتە، کاك رۆمیۆ باسی ئەوە دەکات کە بەرپرسان و سەربازی و ئاسایشی ناوخۆ و پاسەوان لە یەکەکانی خۆیان رێکبخەن، حەقیقەت ئێمە ئێستا نازانین کێ لە کوێ؟ چەند پاسەوانی هەیە؟ ئێمە بۆیە دەلێن پەیڕەوەکە بۆ ئەوەی بزانین کێ؟ لە کوێ؟ چەند پاسەوانی هەیە؟ بۆیە دواتر ئێمە تەحدیدی بکەین چی لێ بکەین؟ بابەتی مووچەی پێشمەرگەو ئاسایشی هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ هاوتا بکرێت، حەقیقەت وەزیری دارایی لێرە دانیشتووە ئەوە رەنگە ئەرکێکی دارایی قورس بخاتە سەر شانی وەزارەتی دارایی و حکومەتی هەرێمی کوردستان، هەموومان تەمەننای ئەوە دەکەین کە ئەو مووچانە یەك بخرێن، هەڤالان نەك تەنها لە بەینی پێشمەرگەو هێزەکانی ئاسایش و ناوخۆ لە ناو وەزارەتی پێشمەرگە لە ناو وەزارەتی ناوخۆ مووچەی ئەم یەکەیە لە گەل ئەو یەکەی تر جیاوازە، بێجگە لەوەی مووچەی فەرمانبەری شارستانی لە گەل مووچەی سەربازی جیاوازە، بۆیە ئێمە کە باس لە چاکسازی دەکەین لە بواری خانەنشینی و مووچەی هێزەکانی ئاسایش و ناوخۆ، ئێمە نەمانویست لێرە جێی بکەینەوە پێش هەموو شتێك دەمان هەوێت کە بەرێزتان ئاگاداربن کە کە هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ بە پێی یاسای ژمارە (١٨) ی سالی ٢٠١١ی عێراق وە بەکارخراو لە هەرێمی کوردستان ژمارە (١٥) ی سالی ٢٠١١ خانەنشین دەکرێن، واتا بە پێی یاسایەك کە لە عێراق دەرچووە بەم شێوەیە خانەنشین دەکرێن یاسایەك هەیە شتێك نییە کە نەی بێت، بەڵام دواتر لە عێراق یاسایکی تر دەرچوو لە سالی ٢٠١٤ و ٢٠١٩ش تەعدیلاتی بۆ کرایەوە، هەمووتان ئاگاداری ئەوەن بەوەیی کە یاسایکی یەکگرتویی خانەنشینی لە عێراق دەرچوو بە شارستانی بە سەربازی و بە هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ هەمووی یەك خستەوە ئەلێرەیە کە جیاوازییەك دروست دەبێت لە نێوان هێزەکانی ناوخۆ وە لەگەل ئەوانەی بەغداد بە جیاوازیی ئەوەی کە میزانییەی عیراق لە چ حاڵێك دایە، کێشەکانی دارایی ئێمەش لە چ حالێکدایە، هەموو بەرێزان باس لەوە دەکەن کە هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ کە پەیپوەندیتان پێوە دەکەن تەلەفۆنتان پێوە دەکەن دێنە بەردەرگاتان، ئێمە دەزانیین ئەگەر بۆ ئێوە هەریەکێك

له ئێوه تەلەفۆنێك بێت رەنگە من رۆژانە رەنگە بەدەیان تەلەفۆن پەیوەندیم پێوه دەکرێ، سکالا ئۆنلاینمان هەیە، لەوەزارەتی ناوخۆ داواکارییم بۆ دێتن ئەفسەره باڵاکان تا پۆلیسی سەر پیادەی شەقام هەموویان ئەو گلەییان هەیە، بەڵام گلەییەکە هەر ئەوەنییە کە دوو سەدو بیست هەزار وەردەگرێت، ئەوەی کە پلەی نەقیبە چەند وەردەگرێت ئەوەی کە عقیدە چەند وەردەگرێت، من لە لیژنەی دارایی خشتەیەکم دا بەبرادەران لە لیژنەی دارایی، یەعنی ئێمە تەنها ئەوەی سەرێ و خوارێ دەبینین، بەلام ناوەراستەکە نابینین ئەوانیش کێشەی گەورەیان هەیە لە بواری خانەنشین کردن، بۆیە ئەگەر ئێمە بتوانین لە رووی بارقورسایی دارایی یەوە خانەنشینی ئاسایشی ناوخۆو مووچەی پێشمەرگە لە یەك بگۆرینەوە رەنگە کێشەیەکی گەورەمان لە کۆڵ دەبێتەوە، بەڵام ئەوە موتەئەکید بن لەم ساڵە ناتوانین بیکەین تەنها لە کاتێك ئەگەر باریی دارایمان باشتر بێت، بۆیە ئێمە چاکسازیش تەنها لە مووچە نابینینەوە کە دەستمان بە ئیش کرد لە کابینەی نوێ سەیر دەکەین کە تەنها ئێمە لە بواری مووچەدا نییە، لە بورای هەیکەلیەتیشەوە لە بواری دامەزراندنەوە لە بواری پلە بەرزکردنەوە هەموو ئەو بابەتانەی کە لێرە باسی لێوە کراوە لە هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ رەنگی داوەتەوە، تەبعەن ئێمە کە دەڵێین هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ هەموو دەزگا ئەمنیەکان دەگرێتەوە، بە پۆلیسەوە، بە ئاسایشەوە، بە دەزگای پاراستن و زانیاریشەوە، بە دژە تیرۆرەوە، بە هەرچی هێزی ئاسایشی ناوخۆیەوە، بە هەموویان غەدرێکی گەورەیان لێ دەکرێت، من بۆ خۆم کە یەکێك بوومە لەو هێزانە وە بەشدار بوومە و ساڵانیکی زۆر ئەندام بوومە لە ئەنجوومەنی ئاسایشی هەرێمی کوردستان ئیشم کردووە مووعاناتی ئەو خەلکە تێدەگەین و لە خولی پێشتری پەرلەمانیش ئەوانەی کە ئەندام بوون، لە خولی پێشتر پرۆژە یاسایکمان پێشکەش کرد و خوێندنەوەی یەکەمیشی بۆ کرا، بۆ ئەوەی خانەنشینی هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ رێك بخرێت، چونکە بەراستی کە سانێك هەنە لە شۆرش و لە راپەرین و دواتریش لە دەزگا ئەمنیەکانی ئاسایشی ناوخۆ هەموو ژیانی خۆیان کردۆتە قوربانی ئەم ولاتە، بەڵام کە خانەنشین دەبن هیچ ئیمتیازێکی وایان نیە کە سەر بەرزبن بە رامبەر خێزان و مندالەکانیان ئەوە کێشەیەکی گەورەیە بۆیە ئێمە هەموو پرۆسە چاکسازییەکە لە مووچە نابینینەوە چاکسازییەکە لەهەیکەلیەت و لە ئیدارەو لە دامەزراندن و لە دابەش کردنی ئەرك و فەرمانەکانیش دەبینینەوە، ئەوەی کە کاك علی ئاماژەی پێکرد بەلێ هێزی جیاواز هەیە لە سنووری وەزارەتی ناوخۆ مووچەیان جیاوازە، شکلیاتیان جیاوازە، ئەرك و فەرمانیان تا رادەیەك جیاوازە، بەڵام من دەمەوێت پێتان بلیم کە هەموو ئەو هێزانە فەرمان لە وەزارەتی ناوخۆ وەردەگرن بە زیرەڤانی و بەرگریی و فریاکەوتنیشەوە، راستە هەندێك لینکی تر هەیە، بەڵام فەرمانیان ئیداراتیان هەرچییەکی وەزارەتی ناوخۆ داوایان لێبکات جێ بەجێ ی دەکەن وە هیزەکانی سەر بەوەزارەتی ناوخۆ زیرەڤانی وبەرگریی و فریاکەوتن شان بە شانی حەفتا و هەشتاو هەموو هێزەکانی تری هەرێمی کوردستان لە شەری دژ بە تیرۆرستان لە رێزی هەرە پێشەوە بوونە وە ژمارەیکی یەکجار زۆر شەهیدیان داوە، بریندارایان داوە، چەککەوتەشیان داوە، بۆیە جێگای خۆیەتی کە دەست خۆشی لە هەموو ئەو قارەمانانە بکەین و سەری ریز و

نەوازیش بۆ هەموو شەهیدان دابنوێنین، کاك رزگار عیسا سوار باسی ئەوەی کرد کە کە لەبڕگەی چوارەم هەر کەسێکی تر زیاد بکرێت، من لەگەر ئەوەمە هەر کەس و شوێنی تر، چونکە ئێمە لە هەولێر ئەو هەموو قونسولخانەمان هەیە نوێنەرایەتی وڵاتانمان هەیە ئەرکی وەزارەتی ناوخۆیە هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆیە پاراستنی، ئەوە لێرە هیچ باسی لێ نەکراوە زۆر شت و شوێن و کەسایەتر هەیە کە پێویستە ئێمە لە داهاتوودا پاسەوانی بۆ دابین بکەین، بۆیە ئەگەر ئەو بڕگەیە زیاد بکرێت شتێکی باشە، باس لەوەکرا کە چۆن ئەوە رێك دەخرێت، هاوتا کردنی مووچەکانیان بەرێزان ئەوە لەبەرژەوەندی هەموو ئەو خەڵکەیە کە ئیشی پاسەوانی دەکات، زۆر بەروونی لە بڕگەیەك ئاماژەیی پێکراوە کە دەبێت مووچەو شایستە دارییەکانیان هاوتا بکرێت، تەبعەن رەنگە لەوەزارەتی ناوخۆ هەموو ئەوانەی کە بێنە ژێر چەتری وەزارەتی ناوخۆ مووچەو شایستە دارایەکانیان زیاد دەرکرێت، ئەگەر ئەوە بکرێت وە بژاردە بکرێن کە چەند پاسەوانمان دەوێت و لە کوێ پێویستیمان پێیە ئەوەی کە زیادە بخرێتەوە ژێر دەستەلاتی وەزارەتی پێشمەرگە، یان ئەو ئۆرگانانەیی تری حکومەتی هەرێمی کوردستان کە پێویستیان پێ هەیە، ئەو کات هەم بارودۆخی پاسەوانەکان باشتر دەبێت لە رووی دارایی، هەم لە رووی ئەمنییەتەوە دەتوانن ئیشێکی باشتر بکەن، یەکێك لە بەرێزان وتی دیاریی کردنی ژمارەیی پاسەوانان، بە حەقیقەت ئێمە لەو جەلسەیە و لەو پرۆژەیە ناتوانین ژمارەی پاسەوان نەبۆ ئەحزاب دیاری بکەین، نە بۆ حکومەت، نە بۆ پلە باڵاکان، چونکە وەکو وتم بابەتێکی زۆر ئالۆزە ئەوەندە ئاسان نییە، دەبێت پشوو درێژبن و پشتگیری پەرلەمان دائیم لەگەل ئێمە بێت لەو مەوزووعە، بابەتی کە فەرمانبەرانی شارستانی سەربازی لە وەزارەتی ناوخۆ، حەقیقەت ئێمە لە عێراق کاتی خۆی لێك جیابووین لە ٢٠١٣ یان ٢٠١٤ ئەگەر کاك ئامانج بە هەڵە دا نەچووبم بۆم راست بکەیەوە لەو سالانە لە عێراق شتێك پێشکەشی پەرلەمان کرا فەرمانبەرانی شارستانی لە وەزارەتی ناوخۆ هەمان ماف و ئیمتیازاتی هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆیان پێدار، ئێمە لە هەرێمی کوردستان هەمان شتمان ئامادە کردووە و ناردوومانەتە بۆ ئەنجوومەنی وەزیرانیش چاوەریی ئەوە دەکەین دیراسەیەکی باشتر بکرێتن بتوانین لەگەڵ وەزارەتی دارایی و هەموو بابەتە دارایی کە هەمانە کێشە دارییەکان ئەگەر بتوانین پێنج هەزار و هەشت سەدو شتێك نەفەرە ئەگەر بتوانین چارەسەریان بۆ بکەین، بەڵام ئێمە لە خودی ئەو پرۆژە چاکسازییە یەکێك لە بڕگەکان ئەوەیە تەعریفی ئەوە دەکەین کێ دەبێت شایستەی دارایی مەترسی وەربگرێت، رەنگە هەموو کەسێك کە چەکی هەڵگرت وەکو پێشمەرگەییەك نەبێت کە لەبەرەکانی چەنگە یان وەکو پۆلیسێکی ئەفسەرێکی پۆلیس نەبێت کە لەسەر شەقامە ئەو پۆلیسەی کە لەسەر شەقامە زۆر جیاوازە هەتا لەگەل ئەو پۆلیسەی کە لەدائیرەیەکی تر دا ئەنیشێت، ئەوەی کەلەسەر شەقامە مەترسی زیاترە لەوەی کەلەپشت مێزیك دادەنیشێت، بۆیە ئێمە لەو پرۆژە یاسایەی بەردەستان خەریکین تەعریفی پێناسەیێکی مەترسی دەکەینەوە کێ دەبێت لەو وڵاتە ئەو شایستە داراییەیان بۆ حیساب بکرێت، بۆیە رەنگە لە هەموو فەرمانبەرانی مەدەنی ئەگەر بریاریش بدرێت ڕەنگە شمولیان نەکرێت، چونکە ئەمە هەندێك شتی مەترسی یە ناکرێتن وەکو ئەوەی کە لە بابەتی

پەککەوتە باسی دەرکرێت، پەککەوتە رێژەی هەیە یەکێک دەستێکی لە دەست داوە، یەکێک هەردوو چاوو دەستی لە دەست داوە، ناکرێت پەککەوتەیەك دەستێکی لە دەست دابێت ئەوەش هەردوو چاووی لە دەست دابێت وەکو یەك ئیمتیازی پێبدرێت، من نەم ویست کە ئەوەی بەشداری بکەم، بەڵام شێخ ئاوات ئیشارەتی پێکرد کە ئەوەی کە بە لیژنەی پزیشکی ئەو بابەتانە یەکلایی دەکرێتەوە، ئەمەیی ئێمەش لە رووی مەترسیەوە لیژنەیەکی تایبەت دادەندرێت بۆ ئەوەی بزانیین کێ دەبێت لەرووی مەترسییەوە ئیشی لەسەر بکرێت، ئێمە لە سەرۆکایەتی ئەنجوومەنی وەزیران کە داوامان لێکرا کە لەسەر ئەوەی گلەیی گەیشتۆتە هەموو لایەك پاسەوان بۆ کاری تر بەکاردێت بۆ مەزرەعەو بۆ ناو ماڵ و بۆ هەموو ئەو شتانە لە ئەنجوومەنی وەزیرانەوە داوامان لێ کراوە کە گشتاندنێکمان کردووە بۆ هەموو ئۆرگانەکانی سەر بە وەزارەتی ناوخۆ و هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ کە هیچ کەسێك نابێت رێگا بدات پاسەوان بۆ غەیری ئیشی پاسەوانی بەکاربهێندرێت و لێرەشەوە بە هەموو خەلکی کوردستان رادەگەیینین ئەگەر بابەتێکی لەم شێوەیە هەبێت ئێمە سکالا ئۆنلاینمان هەیە دەکرێت پەیوەندیمان پێوە بکاتن ئەو بوارە رێك دەکرێت، واتا ئێمە دەستمان پێ کردووە بەجێ بەجێ کردنی ئەو پرۆسەی چاکسازییە، یەك لە بەرێزان باسی لیواکانی هێزەکانی پشتیوانی کرد هەر بۆ ئاگاداری جەنابتان هێزەکانی پشتیوانی سەر بە وەزارەتی پێشمەرگەن وە لە چوارچێوەیی یەکەکانی حەفتا و هەشتا رێکخراون پەیوەندی بە وەزارەتی ناوخۆ نییە، بابەتێك کە حەقیقەت ئاماژەی پێکرا کە دەمویست ئاماژەی پێ بکەم لەسەر برگەی شەشەم پێداچوونەوەو رێکخستنەوەی لیستی سوودمەندانی خانەنشینی کەمئەندامانی پێشمەرگە بەرێزان ئەو برگەیە برگەیکی زۆر هەستیارە خەلکێکی زۆر بەناوی کەمئەندام باوەرتان هەبێت لە شەری بە ناو دووبنەماله بریندار بووە لە ساڵانی رابردوو، من ناڵێم لە چ شەرێك چی لێ هاتووە لە کوێ چی لێ هاتووە، بەڵام بە هۆکاری جیا جیا کە هیچ پەیوەندی بە پێشمەرگایەتی و بە خەبات و بە تێکۆشان نییە بریندار بووە و رێژەی پەککەوتەی لەوە زیاتر بۆ نووسراوەو لەوەی کە بەفیعلی لە پێشمەرگایەتی بریندار بووە، ئەم برگەیە مەبەستی ئەوەیە مەبەستی رێکخستنەوە و گەڕاندنەوەی شکۆی کەمئەندامانی پێشمەرگەیە، بۆ ئەوەی بە هەڵە تێ نەگەن وە برایانی پێشمەرگەو بە هەڵە لە برگەیە تێنەگەن هەمووی خزمەتە بە ئەو کەمئەندامانەی پەککەوتانانەی بەراستی لەسەر شۆرش و کوردایەتی و بۆ پارێزگاری کردنی لە کوردستان تووشی ئەو نەهامەتیانە بوون زۆر سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵی بەرێز وەزیری دارایی، کاك رێبەر قسەیەکتان هەیە؟

بەڕێز رێبەر احمد خالد/ وەزیری ناوخۆ:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵی هەمە، من لەسەر بابەتی سکیوریتی نوسیبووم لە شوێنێك نوسیبووم تەبعەن (٦٦) کۆمپانیای سکیوریتی لەو وڵاتەدا هەیە، ئێمە رامان گرتووە بە فەرمانی سەرۆکی حکومەت

رامانگرتووە، چی تر مۆڵەت بە کۆمپانیای سکیوریتی نادەین وە من داواشم لە ئەندامانی بەڕێزی لیژنەی ناوخۆ لە پەرلەمان کردبوو، نازانم سەردانێکی فەرمی یان نافەرمی بوو یەکترمان بینی لە وەزارەتی ناوخۆ کە بیرو بۆچوونەکانی خۆمان پێ بدەن، ئەگەر کاك شاخەوان بۆم راست بکاتەوە، وابزانم بابەتێکی وامان باس کرد کە ئەگەر بیرو بۆچوونێك هەبێت دەمانهەوێت پێداچوونەوە بۆ بابەتی سکیوریتی بکەینەوە و، ئەو کۆمپانیایانە حەقیقەت وای لێهاتووە بونەتە هێزی شەخسی و بەهیچ شێوەیەك ئێمە رێگا نادەین ئەو کۆمپانیایانە کە بەو شێوەییەی هەیە بەردەوام بن وە دەستمان پێ کردووە وخۆشمان لە وەزارەتی ناوخۆ خەریکی رێکخستنەوەین و، رەنگە پێویست بکات ئەویش بە یاساییەك، هەتا ئێستا ئێمە پەیرەوێکمان هەیە، رێنماییمان هەیە، لە وەزارەتی ناوخۆ، پێم باشە لە ئایندەیەکی نزیکدا بەیەکەوە ئیش لە سەر ئەوە بکەین کە بە یاساییەك ئەرکی کە بە ئەو یاسایە رێکبخەینەوە، هەندێك لە ئێوە باستان لەوە کرد کە لە کێلگەکانی نەوت و کۆمپانیاکانی نەوت، ئێمە لە کوردستان لە سنووری وەزارەتی ناوخۆ پۆلیسی نەوتمان هەیە نەوت و دامەزراوەکانی نەوتیمان هەیە، دوو لیوامان هەیە ئێستا خەریکی خۆ رێکخستنەوەی ئەو لیوایانەشین و، لە هەندێك شوێن کۆمپانیای سکیوریتی رەنگە رێگاش بە کۆمپانیای نەوت نەداتن، لە هەندێك شوێن کێشەش دروست بووە لەسەر ئەو بابەتە وە ئێستا خەریکی رێکخستنەوەی لیواکانی نەوتین و کابینە سەرۆکی حکومەت زۆر جدییە لەو مەوزووعە کە دەبێت هەرچی بابەتی پەیوەندی بە نەوت و کۆمپانیای نەوتە ئەبێت رادەستی پۆلیسی نەوت بکرێت، بۆیە ئەو بابەتە بابەتی کۆمپانیاکانی سکیوریتی ناکرێتن ئێمەی حکومەت ببینە خاوەنی کۆمپانیا لەگەڵ ئەوە نین، بەڵام ئەگەر ئێمە ئەو پرۆسانەمان هەموو رێکخستەوە کە بەتەسەوری ئێمە کاتێکی زۆری دەوێت و پشتگیری و خەمخۆری زۆری دەوێتن و هاوکاری هەموو لایەکی دەوێت نەك هەر پەرلەمان و حکومەت بە حەقیقەت هاوکاری هەموو خەلکی کوردستانی پێویستە ئەو پرۆسەیە چونکە پرۆسەیەکە رەنگە لە قۆناغی ئێستا لە بەرژەوەندی هەندێك خەلك بدرێت، بەڵام لە قوناغی دوور مەوداو ستراتیجی لە خزمەتی هەموو هاوڵاتیانی کوردستانە زۆر سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوباس کاك ئاوات بەرێزتان قسەتان هەیە.

بەڕێز ئاوات شێخ جەناب / وەزیری دارایی وئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بیدایەت بەوە دەست پێ دەکەم کە چەند روونکردنەوەیەکی بەسیت عەرزی جەنابتان بکەم، یەکەم باسی تەقاعودی هێزەکانی ئاسایش و ناوخۆ کرا، پرسیار لەسەر ئەوە کرا بۆچی وایە؟ لەسەر ئەم قاعیدەیە ئەوان مامەلەیان لە گەڵدا دەکرێت، ئێ لە کاتی تقاعد بوونا ئینجازاتی تەراکومیان بۆ کۆدەکرێتەوە لە دائیرەکەی خۆیان وەری دەگرن نزیکەی شەش مانگیان بۆ

حساب دەكرێت، ئینجا لە هەمان كات پاداشتی خانەنشینیان هەیە ئەویشیان بۆ خەرج دەكرێت ماوەی دوانزە مانگ ئەو دووبابەتە بە قانوون لەو پەرلەمانە دەرچووە لە ژمارە (١١) ی سالی ٢٠١١، كاك هیڤیدار پرسیاری كرد ژمارەی خانەنشینەكان چەندە؟ خانەنشینی مەدەنی ئاسایش نزیكە هەشتا هەزار كەسمان هەیە ئێ هەندێ پرسیار كرا مووچەی پێشمەرگە بۆچی كەمە، لە خیلالی ئەمە جوابی رەفیقێكی تر ئەدەمەوە كە دەڵێت كە لەگەل حكومەت ناتوانیین هیچی لێ هەلكرێنیین لەگەل حكومەتی عێراقی كە ئەمەی كردوومانە بیست بیست وەكو كاك رێبەرو ئەو كاكانە باسیان كرد سەر بگرێت قابیلی ئەوەیە گۆرینێك دروست بكات، ئەگەر نا بەو تەریقەییەی ئێستا لە ٢٠١٩ ئێمە ئەوەی بۆمان دێت چوار سەدو سێ ملیارە هەمووومانگێك فەقەت بۆ مووچەی فەرمانبەرانە، ئێمە هەموو مانگێك لە عێراقەوە نەقص كە ئیستحقاقی خۆمان كە بۆمان نانێرن بە سەریعی بیتان دەڵێم رەنگە رەقەمەكە دەقیق نەبێت چوار سەدو سی و یەك ملیارو دینار عیراق هەموو مانگێك لە ئێمە دەبرێت، لەبەر ئەوە ئەو زاتەی كە باسی یەك لەسەر دوانزدەی كرد ئێمە قەت یەك لەسەر دوانزدەمان بۆ نایەت، لەبەرئەوە لەسەر قاعیدەی یەك لەسەر دوانزدە تەقدیمی بودجە، ئەوە یەعنی بەداخەوە وا ئەڵێم، یەعنی وەكو دالغەیەكی خۆش وایە بە تاقی تەنها لەسەر چوار سەدو پەنجا و سی و یەك ملیارو دینار میزانیە دروست ناكرێت، بە خۆتان دەزانن باقی مەشاكیلەكانی تر چۆنە، ئێمە مەسەلەیكی گرینگ ئەوەیە مووچەی پێشمەرگە كەمە لەبەر ئەوەی لە عێراقەوە هیچی بۆ نایەت هەرچییەكیش وەردەرگرێت بەو ئمكیانەتە متەوازعەی ئەم مەملەكەتە وەری دەگرێت ئو بەرەكەتیان تێ بكەوێت زۆر زۆریشن ماشاءالله، لەبەر ئەوە لەوە زیاتر ناتوانی زیاتریان بۆ بكەی، ئەوەی من لە نیهایەتی قسەكانما عەرزی ئەو برادەرانەی بكەم ئێمە لەلای ئێمە وەكو حكومەت ئەم پرۆژە یاسایە یەك پاكێجە هەمووی بەیەكەوە، من تكام وایە ئینتیقائی موعامەلەی لەگەڵدا نەكەن، چونكە مەردوودی ئیجابیەكانی هەمووی لەسەر بەندەیە فەقەرەكانی ناو ئەو ماددەیە تەئسیری لەسەریەك دەكرێت ئەو دوو فەقەرییەی بە موشتەرەكی زیادمان كردووە لە وەحی ئەو دینامەكیەیە كەلەناو بەندەكانی ئەم پرۆژە یاسایە هەیە كە لەبەر ئەوە كە تەعامولتان لە گەڵدا كرد وەكو چۆن موناقەشەتان لەسەر تا ئەم ساتە موناقەشەتان لەسەر بەندو فەقەرەكانی تر كردووە دەبێت لەسەر باقیەكەشی لەسەر هەمان شتدا بكەن وە هەروەها هەمووی بەیەك پاكێج سەیر بكەن بە ئینتیقائی لە میان زیاد بكەی لەویان زۆر دەست دابگری دەست هەڵبگری لەویان دەستت سوك بكەی، نابیت بە عەینەن عەقلیەت بە عینەن مەنتق تەعامول لەگەڵ هەمویان بكرێت ئێمە لە ناو حكومەتی هەرێم وەكو عەرزمكردن زۆر بە ئومێدەوە چاوەروانی تێپەربوونی ئەم قانوونە دەكەین وە پیشمان وایە هەنگاوی یەكەم لەسەر پرۆسەیكی گەورەو موهیمی چاكسازی كە لەم وڵاتە بەرێوەییە بە پشتیوانی ئێوە، بە پشتیوانی خوا سەركەوت و بێت سوپاس. كاك رابەر پێی خۆشە رەقەمەكان بە زۆری لای ئەوە پێی خۆشە من مەزموونی ئەو دوو فەقەرەیەتان بۆ دووبارە بكەمەوە مەزموونەكەی ئەوەیە مەردوودی ئیجابی جێبەجێكردنی ئەم قانوونە

ئینعیكاس دەخاتە سەر هەموو ئەم پرۆژەیە بە گشتی وەكو من عەرزم كردن لەم پاكێجە و ئـێمە زۆر بە تەفائولەوە چاوەڕوانی نەتیجەكانین، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵی زۆر سوپاس كاك ئاوات، بەدیاری كراوی ئەو بڕگەییەی كە لە نەتیجەی تەعدیلەكە نێردرا بۆ كە لەو بـرگەیەیەی كە دەلێـت لەبەر رۆشـنیایی ئەو بـڕە پـارەییەی كە بەفیعلـی لە خەرجیەكـان دەگەڕێتەوە لە دەرئەنجـامی جـێ بەجـێ كردنـی ئەم یاسـایە ئیلائـاخیریهی ئەوە بـۆ مەبەسـتان هێزەكان ئاسایشی ناوخۆ یان بە تەنها خزمەتی شارستانی.

بەڕێز ئاوات شێخ جەناب /وەزیری دارایی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەلێ هەمـوو ئەو تەسـمیانەی لە نـاو ئەو یاسـایە هـاتووە، ئەو پـرۆژە یاسـایە دا هـاتووە هەمـوو ئەوانە دەگرێتەوە، سوپاس .

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

بەلێ كاك زیاد قسەیەكتان هەیە؟

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

زیاد جبار سەرۆكی لیژنەی دارایی، مـاددەی چـوار ئەوەی سـەبارەت بە مـاددەی چـوار ئەوەی كە بەلای ئێمەوە گرینـگ بـوو كە بەداخەوە نە لە پـرۆژەكەی حكـومەت كەهـات تیـا بـوو نە ئـێمەش نەمان توانی لەراپۆرتەكەی خۆمانەوە جێـی بكەیـنەوە كە بریتـی بـوو لە خانەنشـینی هێزەكـانی ئاسایشی ناوخۆ كە بەرێـزان بە وردی باسـیان كـرد، بە داخەوە ئەو رۆژەش كە جەنـابی وەزیـری ناوخو لە لیژنەی دارایی من لەوی ئامادە نەبووم نەمتوانی ئامادەبم، ئەوەی كە ئەمـن دەمەوێـت باسی بكەم ئەو یاسایە نەمانتوانی بیر لەوە بكەینەوە كە لەداهاتوو جارێكی تـر قسـەمان لەسـەر ئەوە كرد گرینگە بەلامانەوە یاسایەكی تایبەت بە خانەنشینی هێزەكانی ئاسایشی نـاوخۆ، ئەمـن باسـی موعـادەلاتێكی ریازیـاتی دەكەم، ئێسـتا هەم لە وەزارەتـی پێشـمەرگە، هەم لە وەزارەتـی ناوخۆش ژمارەیەكی زۆر لە پلە باڵا سەربازییەكان هەیە كە ئەمان لە راستیدا راستە لەوەزارەتی ناوخۆ كە خانەنشین دەبێت مووچەیەكی كەم وەردەگرێت، بەڵام ئێستا كە لە كارایە بە فیعلی لە ئیشـكردندایە مـووچەیەكی زیادیـان هەیە، ئەو پـلە بـاڵا سـەربازیانە ئەمـانە ژمـارەییەكی زۆرن ئەگەر بكریت من باسی ئەو موعادەلاتە ریازیاتیە دەكەمەم كە ئەگەر بكریت ئێمە كە بتوانین ئەم یاسایە دەربكەین ئەمانە خانەنشـین بـبن بە پـارەییەكی باشـتر لەوەی كە ئێسـتا هەیە، ئەكـرێ لە دوایـدا ئەو پـلە بەرزكـردنەوە زۆرەی هەم لە وەزارەتـی پێشـمەرگە، هەم لەوەزارەتـی نـاوخۆش كراوە ئەمە ئیتر بە پێ میلاكات بە پێ ی بـوونی پـایە لە رووتبەكـانی عەمیـد و لیـواو تـا دەگـات فەریقیش لە وەزارەتی پێشمەرگە هەیە تا دەگاتە ئەمانە بە پێی پایەكان پلەكـان بەرز بكـرێتەوە، پـێم وایە لە روی مـالییەوە بـارگرانێكی زۆر بـۆ حكـومەت دروسـت ناكـات، ئەگەر ئەمە رێـك بخرێتەوە ئێستا ژمارەیی ئەمانە زۆرن ئەگەر ئەمانە خانەنشین بێن دوای هەم وەزارەتـی نـاوخۆ

وەزارەتی پێشمەرگە بتوانن ئەمە رابگرن بە پێی پایەکانیان، ئیتر دواتر پلە بەرز بکەنەوە مەرج نییە خەڵك هەر بگاتە پلەی فەریق ئەوسا خانەنشین بێت بە پێ ی پایەکان رەنگە خەڵك لە پلەی عەقیدایە لە عەمیدیش لە داهاتووا خانەنشین بکرێن پلەکەی نەتوانی بەرزبکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئەرشەد وەکو ئەندامیکی لیژنەی دارایی تەعقیبێکی ئاخیر کەسە، دوای ئەوەی دانیشتنەکەمان هەڵەگرین بۆ سبەینێ سەعات دەو نیو فەرمو کاك ئەرشەد.

بەڕێز ارشد حسین محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەر ئەوەی لەماددەی نۆزدە لە حوکمە کۆتاییەکان ئاماژە بەوە کراوە کە ئەنجوومەنی وەزیران پەیڕەوێك دەربکات، بۆیە بۆ ئاسان کردن و جێ بەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە، بۆیە ڕێنمای نەدراوەتە وەزیری پێشمەرگە هەر بۆ ڕوونکردنەوە، زۆر سوپاس رونکردنەوە نەدراوەتە ئەنجوومەنی وەزیران تا قوەی قانونی زیاتر بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس بەڕێزان ئێستا دانیشتنەکەمان هەڵەدەگرین تا سبەینێ سەعات (١٠:٣٠) دەو نیو.

منى نبى قهوچى	**هێمن هەورامی**	**د. ڕێواز فائق حسێن**
سکرتێری پەرلەمانی	**جێگری سەرۆکی پەرلەمانی**	**سەرۆکی پەرلەمانی**
کوردستان – عێراق	**کوردستان – عێراق**	**کوردستان – عێراق**

پوختەی دانیشتنی ژمارە (١٣) ی ئاسایی رۆژی یەکشەم لە رێکەوتی (١٢_١-٢٠٢٠) بەو شێوەی خوارەوە بوو:

١- دەست پێکردنی دانیشتن لەلایەن سەرۆکی پەرلەمانەوە.

٢- خوێندنەوەی بەرنامەی کار و پوختەی دانیشتن و ناو ئامادە نەبووانی دانیشتنی پێشوو بە مۆڵەت و بێ مۆڵەت و ناوی ئامادە نەبووان لە کۆبوونەوەی لیژنە هەمیشەیەکان بە مۆڵەت و بێ مۆڵەت لەلایەن بەرێز سکرتێری پەرلەمان.

٣- دەست پێکردنی برگەکانی بەرنامەی کار لەلایەن بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

٤- دەنگدان و پەسند کردنی پرۆژە یاسای ماددە هۆشبەرەکان و کارتێکەرە عەقلیەکان لە هەرێمی کوردستان.

٥- دەنگدان و پەسند کردنی پێشنیارە بریاری بۆنە فەرمیەکانی نەتەوەی تورکمان.

٦- پەسند کردنی راپۆرتی لیژنەی هاوبەش تایبەت بە پرۆژە یاسای چاکسازی لە خانەنشینی و مووچە و دەرماڵە و بەخشین و ئیمتیازاتی تر بە دەنگی (٩٧٩ پەرلەمنتار بۆ بنەمای گفتوگۆ کردنی پرۆژە یاسای ناوبراو.

٧- گفتوگۆ کردن و خوێندنەوەی دووەمی پرۆژە یاسای چاکسازی.

٨- دواخستنی دانیشتن لەلایەن بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناوی ئەو ئەندامانەی مۆڵەت دراون یان بێ مۆڵەت ئامادە نەبوون بۆ دانیشتنی ژمارە (١٣٩ ی ئاسایی خولی پایزە لە رێکەوتی (١٢-١-٢٠٢):

١ بهجت علی ابراهیم- مۆڵەت

٢- دیاری انور حمە – مۆڵەت

٣- عباس فتاح صالح- مۆڵەت

٤- فیصل عباس عولا- مۆڵەت

دوێنێ لە پرۆتۆکۆل تۆمار کراوە بەرێز صباح محمود ئامادە نەبوو ئەژمار ئەکرێ، بەڵام مۆڵەتی وەرگرتبوو.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەرنامەی کار بریتییە لە بەردەوام بوون لەسەر خوێندنەوەی دووەمی پرۆژە یاسای چاکسازی لە خانەنشینی و مووچە و دەرماڵە و بەخشین و ئیمتیازاتی تر، داوا لە لیژنە تایبەتمەندەکان ئەکەین بێنە شوێنی خۆیان، فەرموو دکتۆر.

بەرێز رێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

پاڵپشت بە ماددەکانی (٥٨، ٥٩، ٦٠) لە پەیرەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان دوو مانگە رەنگە زیاتریش پرساندنێکمان ئاراستەی بەرێز وەزیری دارایی کردووە، تا ئێستا وەڵامی نەهاتۆتەوە،

داوا له بەرێزتان ئەکەین یان بەرێز وەزیر روون کردنەوە لەسەر ئەو بابەتە بدات، تا ئێستا بۆچی وەڵام نەهاتۆتەوە؟

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

پرسیارە یان پرساندنە؟

بەرێز رێبوار عبدالرحیم عبدالله:

چەند پرسیارێکمان ئاراستە کردووە بەپێی ماددەی (٥٨، ٥٩، ٦٠).

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

داوا لە سکرتێری پەرلەمان ئەکەین جەخت کردنەوە بکات لەسەر وەڵامدانەوەی پرسیاری بەرێزت، فەرموو لیژنەی تایبەتمەند ماددەی پێنج.

بەرێز رۆژان ابراهیم علی:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی پێنجەم:

دەرماڵەکان.

ماددەی پێنج:

ئەنجومەنی وەزیران گشت دەرماڵەکان لەبەر رۆشنایی یاسا بەرکارەکان بە شێوەی دادپەروەرانە رێکبخاتەوە.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە؟ فەرموو کاك ئومێد.

بەرێز ئومێد عبدالرحمن حسن:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە بەرنامەی کار و خاڵی پەیرەوی لە چەند رۆژی رابردوو حەسەن نەسرولا پەلاماری هەرێمی کوردستانی داوە و ناو زراندنێکی بۆ ئەزموونی کوردستان و سەرکردەکانی ئێمە کردووە، داوا ئەکەین پەرلەمانی کوردستان وەکو نوێنەری گەلی کوردستان لەو بابەتە هەڵوێستی فەرمی هەبێ و وەڵامی ئەو چەواشەکاریە بداتەوە کە دەرهەق بەئەزموونی کوردستان و خەڵکی کورد کراوە.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

یاداشتێك بنووسن، ناوەکان ئەخوێنینەوە (بەدریە خان، دکتۆر شێرکۆ، دکتۆر محی الدین، دکتۆر اسماعیل، کاك مەم، کاك عەلی، شیرین خان، دکتۆر هەورامان، دکتۆر کازم، کاك سیروان، ئەبو بەکر، کاك کاوە، ئاشنا خان، کاك راهی، کاك سەرکۆ، کاك عوسمان، کاك کاروان، دکتۆرە شایان، کاك پێشەوا، کاك بەهمەن، دکتۆر رێبوار، کاك سەعید، دکتۆر سەروان، کاك جەلال)، فەرموو نوقتەی نیزام.

بەڕێز چیا حمید شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینیەك هەبوو ل سەر شێوازێ کۆم بوونێ ئەڤرۆکە بۆ زانینا هەموو برادەران کە ئەڤ راپۆرتە هـاتبوو حەواڵە کـرن بـۆ (٦) لیژنێـت تایبەتمەنـد، نزیکـی (٦٦) ئەنـدام پەرلەمـان بەشـداری ڤـێ راپۆرتێـت هەبیـت، بەس مخـابن ئەڤ کەسـێت موداخەلێـت کەن هەمـان ئەو کەسـن کە ئەڤ راپۆرتە ئامادە کری، ئەز دبینم کو موداخەلە وان کەسا هەمان کەس بوون بەشداری کـۆم بـوونێ کرن، ئەڤ راپرۆتە ب ئامـادە بوونـا هەر (٦٦) ئەنـدام پەرلەمـانێ بـوویە، ئەز دبیـنم ئەڤ کەسـێ موداخەلە کریە هەمان ئەڤ کەس بوون راپرۆتیا دای، باوەری ب ڤێ راپۆرتێ نینە؟

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

لەبەر ئەوەی پرۆژەکەمان بەش، بەش کردبوون، بۆ نموونە لیژنەی شەهیدان بەس ئەو بەشـەیان بینیبوو کە پەیوەندی بە شەهیدان هەیە، لیژنەی پێشمەرگە بەس ئەو بەشەی بینیووە پەیوەندی بە پێشمەرگە هەیە، بۆیە دەرفەت ئەدەین، هیچ خاڵێکیش لە پەیرەو نییە ئەو حەقە بـدات، بلـێ ئەگەر یەکێ لەسـەر راپۆرتێـك ئیمـزای کردبـوو بـۆی نیـیە قسـە بکـات، بـۆیە هەمووـمـان حەقـی ئەوەیان هەیە لە گوێرەی پەیرەو قسەی خۆیان بکەن، فەرموو بەدریە خان.

بەڕێز بدریە اسماعیل محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی پێـنجەم یەك مـاددەیە، ئایـا یەك مـاددە لە یەك بەش دروسـتە؟ بـۆچی دەرماڵەکـان وەکـو تەواوی مووچە و خانەنشینی لە بودجەی گشتی بە چەنـد بـرگە و مـاددەیەك رێکنەخـراوە و ئەو پرسە لە پەرلەمان سەندراوەتەوە بۆ ئەنجوومەنی وەزیران؟

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك راهی.

بەڕێز راهی راهبر ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی پێنج ئامـاژە بە یاسـا بەرکارەکـان کـراوە، ئەگەر مەبەسـت لە یاسـا بەرکارەکـان ژمـارە (٢٢)ی (٢٠١٨) یە کە پەیوەنـدی بە راتبـی مـوەزەف هەیە و لە پەرلەمـانی کوردسـتانەوە ئینفـاز نەکراوە و، بەڵکو راستەوخۆ حکومەتی هەرێم ئینفازی کردووە، بەهەمان خەلەلـی دوێنـێ ژمـارە (٢٧) ی (٢٠٠٦) خانەنشینی یەکگرتـووی عێراقـی کە هەڵوەشـاوەتەوە، ئەوەش خەلەلێکـی تـرە لە بواری ئـێمە، دوو ئەبـێ چارەسـەر بکـرێن سـەبارەت بە مـاددەی پێـنج راسـتە روونە، بەڵام ئەبـێ مەرجی تێدابێ، ئەو کێشانەی روویداوە لە کوردستان دەربارەی دەرماڵە کە (٤٢) جۆر دەرماڵە بە پێناسەی یاسای (٢٢) ی (٢٠٠٨) کۆمەڵێ دەرماڵە یەکیان دەرماڵەی تایبەتە، بە بۆنەی ئەوەوە زیـاد کراوە، بـۆیە ئەبـێ پێناسـیەك دیـاری بکەیـن بـۆ دەرمـاڵەی تـایبەت بـۆ ئەوەی یەك جـۆر بـێ نەك

چەندین جۆر بێ، مـن بە شـێوازێکی تـر دامڕشـتووە بـۆ ئەوەی مەرج لە خـۆ بگـرێ، روونە بەڵام ئەبێ کاملتر بێ، وام دارشتووە (ئەنجـوومەنی وزیـران گشـت دەرماڵەکـانی ژێـر رۆشـنایی یاسـا بەرکارەکان بە شێوەی دادپەروەری رێکدەخاتەوە و ئەو مەرجانەی خوارەوە لە خۆی ئەگرێ:
١ دەرماڵە زیاتر نەبێ لە مووچەی گشتی، ئێستا دەرماڵە (٥٦%) ە مووچە (٤٤)ە.
٢- دەرمـاڵەی تـایبەت بـریتیە لە یەك جـۆر دەرمـاڵە کە هاوکـار و پاداشـتی ئەو فەرمـانبەرانە ئەکاتەوە کە کاری تریان ئەنجامداوە.
٣- بە هیچ شێوەیەك مووچەی فەرمانبەر کەم نەکرێتەوە، واتە مووچەی گشتی.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو دکتۆرە شایان.

بەرێز شایان کاکە صالح محمد:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی پێنج:

ئەنجومەنی وەزیران گشت دەرماڵەکان لەبەر رۆشنایی یاسا بەرکارەکان بە شێوەی دادپەروەرانە رێکبخـاتەوە، روون نیـیە، داوا ئەکەم نـوێنەری ئەنجـوومەنی وەزیـران روون کـردنەوە بـدات، مەبەست لە دەرماڵەکان کامانەن، لەبەر رۆشـنایی یاسـا بەرکـار، کامـانەن؟ پشـتگیری کـاك راهـی ئەکەم.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك سەعید.

بەرێز سعید مصطفی تەتەرخان:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەموو لایەك هەست ئەکەین ناعەدالەتی زۆر لە دەرمـاڵەی فەرمـانبەران هەیە لە وەزارەتێـك بـۆ وەزارەتێك، ئەو ماددەی دەست نیشان کراوە مەتاتیە، پێم وایە ئەبێ سەقفی زەمەنی هەبێ و بە شێوەی قانوونی حکومەت مولزەم بکرێ بە زووترین کات جێ بەجێی بکـات، بـۆ نمـوونە وشـەی پێویستە لەسەر حکومەت زیاد بکرێ، سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك بەهمەن.

بەرێز بهمن کاك عبدالله احمد:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو خـاڵە زۆر پێویسـتە وەکـو خـۆی بمێنـێ و، ئەو دەسـەڵاتە بـدەینە حکـومەت، بە مەرجـێ حکومەت لە داهاتوو چ رێنمایی چ بە یاسا ئەو دەرماڵانە رێك ئەخـات، پەرلەمـان ئاگـار بکـاتەوە، ئێستا ناعەدالەتی گەورە لە دەرماڵە هەیە، هەتا لە ناو یەك وەزارەتیش هەیە، کەسێ زۆر مانـدوو

ئەبێ و تووشی ختووره ئەبێن کەسێکیش لە شوێنی خۆیەتی وەکو یەك دەرماڵە وەرئەگرن، یان هەندێ وەزارەت هەیە دەرماڵەکانیان فولە و وەزارەتی تر وەك ئەو نییە، هیوادارین دادپەروەی لە نێوانیان و لە نێو وەزارەتەکانیش لەنێو فەرمانبەران هەبێ، سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عەلی.

بەرێز علی حمە صالح:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیدی من وایە ئەو ماددەیە هیچ وەزیفەی دەقیقی نییە، چونکە ئەگەر هیچ دیاری نەکراوە دەرماڵەیەك بە قانوون بێ تا بە قانوون تەعدیلی بکەین، ئەگەر بە رێنمایش دانرابێ ئەبێ بە رێنمایی دەستکاری بکەی، ئەگەر دەرماڵەیەکیش تەنفیزی رێنماییەکە خراپ بێ ئەوە رێنمایشی ناوێ ئیجرائاتی ئەوێ، بۆ نموونە درەماڵەی مەترسی بۆ فیئەیەك دانراوە، بەڵام لە دەوروبەری شەش فیئەی تر لێی سوودمەند بوون، کەوایە ئیجرائاتی ئەوێ، ئەم برگەیە ئەگەر ئەمێنێتەوە بەرێزان لە ئەنجوومەنی وەزیران تەوزیحات بدەن، بۆ نموونە مامۆستا قەلەقە، کارمەندی تەندروستی قەلەقە، مامۆستای زانکۆ قەلەقە، ئێمە لەگەڵ رێکخستنەوەی درەماڵەین، بۆ نموونە ژمێرکارێك (١٠) ساڵ خزمەتی وەزیفی هەبێ بە هەمان پلە و ساڵی خزمەت لە سەرۆکایەتی هەرێم بۆ وەزارەتی خوێندنی باڵا تا وەزارەتێکی وەکو کار لەوانەیە مەعاشیان دوو قات و سێ قات بێ، لە کاتێکدا خزمەت و تەمەنیان وەکو یەکە، منداڵیان وەکو یەکە، شەهادەیان وەکو یەکە، ئەبێ رێکبخرێتەوە، ئەوەی ئیسعاف لێ ئەخورێ و تووشی حادیسە ئەبێ و ئەگەری مردنی هەیە لەگەڵ ئەوەی واریدە و سادیرە ئەکات لە کەرتی صەحە بە دڵنیایەوە نابێ وەکو یەك بێ، بەڵام پرسیار ئەوەیە بۆ کێیە؟ چونکە لە (٥٦) ی مووچە دەرماڵەیە ئێستا هەموو فەرمانبەران قەلەقن، منی بەرئەکەوێ؟ بۆیە هیوادارین ئەو بابەتە روون بکرێتەوە، سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك هەورامان.

بەرێز هەورامان حمە شریف:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێم وایە کە ماددەی پێنج، ئەنجوومەتی وەزیران دەست واڵا ئەکات بە شێوەی یاسایی، چونکە لە پەرلەمانە و سەربەخۆیە بتوانێ دەستکاری لە (٦٥) ی مووچەی فەرمانبەران بکات، ئەوەش مەخالیفی دروست کردووە، حوکم نادەین، بەس مەترسی دروست کردووە لای مووچە خۆران بەوەی کە هەمان پاشەکەوتی مووچەن بەڵام ئەمجارە بە شێوەی یاسایی، یەعنی بەرگی یاسایی لەبەر بکەی، ئەوەش مەخالیفی دروست کردووە، پێشنیار ئەکەم ئەو ماددەیە لابرێ، ئەنجومەنی وەزیران ئەتوانێ پرۆژە بریاری تر پێشنیار بکات لە پەرلەمان کۆمەڵی قەواعید و بنچینەی زۆر رێك و پێك دەربچێ بۆ دەرماڵەکان دوایش ئەنجومەنی وەزیران ئەتوانێ بە رێنمایی تەکمیلەی

بكات، ئەوە بەو جۆرە بمێنێتەوە و دەست والا کردنی ئەنجومەنی وەزیرانە بتوانێ هەرکات بیەوێ دەستکاری (٥٦%) مووچە بکات، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو سەرچنار خان.

بەڕێز سەرچنار احمد محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی پێنج، گشت دەرماڵەکانی هێناون، ئێمە دوو جۆر دەرماڵەمان هەیە کە بە شێوەی یاسایی دانراوە و دەرماڵەش هەیە بە نایاسایی، بۆ ئەوەی ئەو دڵە راوکێیە نەبێ لای فەرمانبەران کە دەرماڵەیان ئەبرێ ئەو دادپەروەرانە وشەیەکی مەتاتیە، ناتوانی گرەنتی بدەی بەوەی چۆن تەنیزم ئەکرێ، ئەو دەقەی بۆ زیاد بکرێ بە شێوەیەك ئەو دەرمالانەی یاساین دەستکاری نەکرێ و پاکسازی بکرێ لە دەرماڵە نایاساییەکان، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو دکتۆر کازم.

بەڕێز کاظم فاروق نامق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرنجی من ئەوەیە ئێستا خەڵکی زۆر ترسیان هەیە مووچەیان کەم بکرێتەوە، مەبەستم لە فەرمانبەری حەقیقیە، مەبەستم لەو کەسانە نییە بندیوارن، خۆی لە خۆی ئەو بابەتە جۆرێ ترسی لە بازار دروست کردووە و هەندێ بازاری سارد کردۆتەوە، لەبەر ئەوە ئەو ماددەیە ببێتە هۆی ئەوەی کە داهاتی فەرمانبەر کەم ببێتەوە ئەوەندەی تر تارمایی قەیرانی دارایی بەسەر بازارەکان ئەبێ، داهاتی تاك ئەوەندە کەم ئەبێتەوە خەڵك ترسی ئەبێ لە ژیانی خۆی، لەو پەیوەندیەی لە دوێنێوە پێمان کراوە لەلایەن فەرمانبەرانەوە بە تایبەتی و هاووڵاتیان بەگشتی داوا ئەکەن ئەو ماددەیە نەبێتە هۆی ئەوەی مووچەیان کەم بێتەوە، ئەوەی گرنگە ئەوەیە ئەو پرۆژەیە بتوانێ ئەو مووچانەی ناحەقن و نایاساین و بندیوارن بیبرێ، بەڵام ئەو فەرمانبەرانەی بە راستی لە فەرمانگەکان دەوام ئەکەن مووچەی خۆیان وەرگرن، پیشنیار ئەکەین دێڕێك زیاد بکرێ بە مەرجێ لە هیچ حاڵەتێك نەبێتە هۆی کەمبوونەوەی مووچەی مووچە خۆرانی حەقیقی لە فەرمانگەکانی هەرێمی کوردستان، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو دکتۆر محی الدین.

بەڕێز محی الدین حسن یوسف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە دەستەڵاتدانە بە ئەنجوومەنی وەزیران بەو ئارەزووی خۆی چاوخشانەوە بە دەرماڵەکان بکات، ئەزانین دەرماڵەکان بە یاسا رێك ئەخرێ، بۆیە باشترە ئەنجومەنی وەزیران ئەگەر بیەوێ دەستکاری دەرماڵەکان بکات ئەبێ بە پرۆژە یاسایەك ئاراستەی پەرلەمانی بکات و لە پەرلەمان

بریاری لەسەر بدرێ، ئەگەر پەیوەندی بەو درەماڵانەوە هەیە لە ساڵانی رابردوو بە رێنمایی و بریار دراوە بە کۆمەڵە کەسانێك ئەوە ئەنجومەنی وەزیران ئەتوانێ بە بریار ئەو دەرماڵانە ببرێ، چونکە جۆرێ لە ترس لای مووچە خۆران هەیە بەوەی مەترسی لەسەر برینی بەشێ لە مووچەیان هەیە، وەك برادەران ئاماژەیان پێ کرد لە هەندێ وەزارەت دەرماڵە زۆرە هەمان پلەی وەزیفی و بروانامەیان هەیە، بەڵام جۆرێك جیاوازی هەیە، کەسێ مومارەسەی دەرماڵەی مەترسی ئەکات بەڵام کەسی تر لە فەرمانگەکە دانیشتووە وەریناگرێ، پێم وایە ئەوە ئەتوانرێ لە رێگەی بریارەوە جێ بەجێ بکرێ، سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك لوقمان.

بەرێز لقمان حمد حاجی:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەو ماددەیە روون نییە، بە شێوەی دادپەروەرانە نازانم جۆرێك ئەکرێ بە هاوسەنگی بێتە کایەوە، بەڵام ئەو مەتاتیە جۆرێ ترس لە کوردستان دروست ئەکات، پێویستە ئەوە بە روونی ئاماژەی پێ بدرێ، چونکە دوای مەترسی کەس و کاری شەهیدان و زیندانی سیاسی و کەمئەندامان توێژی فەرمانبەران مەترسیان لەو پرۆژە یاسایە هەیە کە دەرمالەیان مەم ئەبێن بۆیە پێویستە روون تر بێ، بۆ پشتیوانی لە رای کاك راهی و مامۆستا هەورامان ئەکەم، سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو گولستان خان.

بەرێز گلستان باقی سلیمان:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێویستە بە پرۆژە یاسایەك دەرماڵە رێکبخرێتەوە، ناکرێ بە یەك دێر ئاماژەی پێ بدرێ، لەکاتێکدا دەستەڵاتی رەهای داوەتە ئەنجوومەتی وەزیران، ئەزانین لە رابردوو ژمارەیەکی بەرچاو لە فەرمانبەر هەیە کە بروانامەیان هێناوە و حەقیقی نین، گلەیی زۆر هەیە، لە هەندێ فەرمانگە تەسدیق کراوە، گلەیی زۆر هەیە، خەڵك هەیە بروانامەی راستەقینەی هێناوە، بەڵام بۆی تەعدیل ناکرێ کە ئەوە کاریگەری لەسەر جۆری دەرماڵە دروست ئەکات، بۆیە پێم باشە ئەو ماددەی بکرێ بە پرۆژە یاسایەك لە پەرلەمان جۆری دەرماڵە دیاری بکات بە رێژەیەك کاریگەری دورست نەکات لەسەر مووچەی فەرمانبەران و ئەوەش کاریگەری ئەبێ لەسەر وەزعی بازار، پشتیوانی لە بەرێز کاك راهی و دکتۆرە شایان و کاك عەلی ئەکەم، سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك کاروان.

بەرێز کاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەڵبەت ئەو ماددەیە یەکێکە لە قسەکانی شەقامی کوردستان و هیچی کەمتر نییە لەو ماددانەی موناقەشەمان کردن، گەرم و گوری زۆری لەسەرەن بەو پێیەی لەهەرێمی کوردستان

ملیۆن و چوارسەد فەرمانبەرمان هەیە کە ملیۆن و دووسەد هەزاری تا ئێستا لە بایۆ مەتری تۆمار کراوە، مووچەیان نۆسەد ملیار دینارە، (٥٠%) بەرەو سەرەوە دەرماڵەیە، ئەگەر دەست بەرین بۆ ئەو شەریحە رەنگە دووچاری گرفتی زۆر گەورە ببینەوە، حکومەتی هەرێم خۆی بە بریار کردونیەتی، ئەکرا بە بریارێك لای بدات، چونکە لە ماددەی (٧٩) لە پەیرەوی ناوخۆ ئاماژە بەوە ئەکات کام بابەت پێویستی بە دەرکردنی یاسا هەیە، پێم وایە هەبوونی دەرماڵە و لابردنی و رێکخستنی پێویستی با یاسا نیە و پێویستی بە بریاری حکومەتی هەرێمە، بەڵام ئەگەر ئەو ماددەیە بمێنێتەوە ناکرێ وەکو ئەوەی لە پرۆژەکە تەسبیت بکرێ، پیشنیار ئەکەم برگەیەکی کۆتایی بۆ زیاد بکرێ، ئەنجوومەنی وزیران گشت دەرماڵەکانی ژێر رۆشنایی یاسا بەرکارەکان بە شێوەی دادپەروەری رێکدەخاتەوە بە رەچاو کردنی باری ئابووری هەرێمی کوردستان و دۆخی ژیانی فەرمانبەرانی دەوڵەت، ناکرێ لە کاتی رێکخستنەوەی دەرماڵە حکومەتی هەرێم دەستکاری درەماڵە و قوتی خەڵك بە ناوی رێکخستنەوە بکات، پشتیوانی کاك لوقمان و کاك راعی و کاك محی الدين ئەکەم، سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسين/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك پێشەوا.

بەرێز پێشەوا طاهر مصطفى:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

هاتنی ئەو پرۆژەیە ئامانجی ئەوەیە عەدالەت بەدی بێت، بەڵام لەو ماددەیە سەرەرای پاڵپشتیم بۆی، بەڵام پێویستی بە روون کردنەوەی زیاتر هەیە، ئایا ئەو ترس و دڵە راوکێیەی لەلایەن خەڵك و فەرمانبەرانەوە دروست بووە لە جێی خۆیەتی یان بە جۆرێك دەستنابرێ بۆ قوتی ئەوان کە کاریگەری خراپ لەسەر ژیانیان دروست بکات، لای هەمووتان روونە کە هەرێمی کوردستان بە چەندین بەرز و نزمی دارایی رۆیشت، پێم وانییە خەڵکی بەرگەی ئەوە بگرێ دەست بۆ مووچەی ببیەی کە کاریگەری لەسەر ژیانی دروست بکات، ئەمانەوێ زەمانێك بدرێ کە کاریگەری خراپ لەسەر ژیانی هاووڵاتیان دروست نابێ، یان بەرێز وەزیری دارایی تەوزیحی باشتر بدات کە چۆن دەست بۆ دەرماڵە نابرێت، ئەزانین موستەحەقە ناموستەحەق هەیە، ئامانجی ئەوەیە، بەڵام روون کردنەوەمان ئەوێ، ئەنجوومەنی وزیران گشت دەرماڵەکانی ژێر رۆشنایی یاسا بەرکارەکان بە شێوەی دادپەروەری رێکدەخاتەوە بە مەرجێ کارگەری سلبی نەخاتە سەر گوزەرانی فەرمانبەران، سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك جەلال.

بەرێز جلال محمد عبدالله:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەرای پشتیوانی، بەڵام داوا ئەکەم لە ئەنجومەنی وەزیران تێکرای فەرمانبەران دڵنیا بکەنەوە لەمەودوا دادپەروەری ئەبێ لە پێدانی دەرماڵە تایبەت ئەوانەی مەترسی لەسەر ژیانیان هەیە، بۆ

نموونە هەموو ئەزانین کوردستان لە رووی کارەباوە چەند نالەبارە بەو سەرمایە، کارمەندێکی کارەبا شەو تا بەیانی لەسەر عامودی کارەبایە، شوفێرێکی ئەمبولانس لەگەڵ ستافەکەی مەترسی زیاتریان هەیە، بۆیە ئەکرێ تەوزیحی زیاتر بدرێ، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك هاورێ.

بەڕێز هاورێ بنأ محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماوەی پێشوو پێش هاتنی ئەو پرۆژە یاسایە، لای کۆی گشتی فەرمانبەران دوو دڵی زۆر دروست ببوو کە لە پرۆژە یاساکە کەمکردنەوەی دەرماڵەی ئەوانی تێدابێ، سەرەرای ئەوەی دوتر لەلایەن پەرلەمانتارانەوە روون کردنەوە درا کە دەست بۆ دەرماڵەی ئەوان نابرێن بەڵام ئێستا بە شێوەی مەتاتی لە پرۆژە یاساکەی لەبەر دەستە حکومەت دەست کراوەبێ لەسەر ئەوەی ئایا چۆن مامەڵە ئەکات لەگەڵ دەرماڵەی مووچە خۆرانی هەرێم، داوای روون کردنەوەی لە نوێنەری حکومەت ئەکەین ئایا ئەوانە کێن دەرماڵەیان کەم ئەکریتەوە، یان کەس هەیە دەرماڵەی زیاد بکرێ؟ دەرمالەی مەترسیە یان ئاسایی؟ پشتگیری بەرێز کاك هەورامان و کاك محی الدین و کاك راهی و کاك لوقمان و سەرچنار خان و کاك کاروان و هەموو ئەڤاڵان ئەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو روپاك خان.

بەڕێز روپاك احمد رحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بابەتی دەرماڵە وەکو هاورێیان باسیان کرد زۆر مەتاتیە، لە ئەنجامی پرسیارێك ئاراستەی وەزیری داراییم کردبوو وەڵامەکەی بەو جۆرە هاتۆتەوە، لەوانەیە لەلای بەشێکمان روون بێ کە (٤٤%) ی مووچە بنەرتیە و (٥٦%) ی دەرماڵەیە، ئەو یاسایەی دەرماڵەی پێ خەرج ئەکرێ ئاماژەی بە (٧) یاسا داوە باقی تر بە فەرمان و بریار بووە، بۆیە دەست بردن بۆ (٥٦) ی مووچەی فەرمانبەران ئەستمە، ئەبێ بەیاسایەکی ورد بکرێ، بە یەك مادده پێم وانیە موعالەجە بکات، پێم باشە ئەو ماددەی لابرێ، پشتیوانی قسەکانی دکتۆر محی الدین و دکتۆر هەورامان و سەرجەم هاڤاڵان ئەکەم ئەو بەشە لابرێ، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو مامۆستا ئەبو بەکر.

بەڕێز ابو بکر عمر عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئیشکالەکە لە هەندێ لە فەرمانبەران و مووچەی بنەڕەتیە، بۆیە بە دەرماڵە ژیانیان باش کراوە، دەرماڵەی جێگیر کە بڕوانامەیە و زەوجیە و ئەتفاڵ هەیە ئەوە دەست کاری ناکرێ، بەڵام

دەرماڵەی ناجێگیر کە ترسناکیە بە دڵنیایەوە ناهاوسەنگی تێدایە، منیش پشتگیری دکتۆر محی الدین و کاك لوقمان و روپاك خان و کاك کازم و کاك عەلی و کاك هەوارمان و سەرچنار خان و کاك راهی لەگەڵ ئەوەم ئەو ماددەیە هەڵگیرێ، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو دکتۆر اسماعیل.

بەڕێز اسماعیل علی طه:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

فیعلەن ئەو ماددەیە ترسەکا دلێ فەرمانبەرا چێ کری، ئەز دبینم ئەڤ مادده نەمینی، یان ژی ئیزافەك بێتە کرن کوفیعلەن ئەو موخەسەساتێت جێگیر دەستکاری ناکرێن پشتیوانی سەرچنار خان و دکتۆر کازم دکەم مەرج هەبیتن، ئەم مادده نەمینیت، یان مەرج بیتن دەستکاری دەرمالێت سابیت نەکرێ.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو شرین خان.

بەڕێز شرین یونس عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەبێ حکومەت زەمانەتی ئەوە بدات ئایا دەرمالەی فەرمانبەران ئەبرێت یان نا؟ ئەبێ حکومەت خۆی تەعامولی ئەوەش بکات کە دەرماڵەکە ئەبردرێ یان نا؟ پێشنیار ئەکەم ئەو ماددەی لادرێ، پشتیوانی کاك راهی و کاك عەلی و کاك محی الدین و دکتۆر هەورامان و سەرچنار و کاك لوقمان و گولستان خان و هەموو برادەران ئەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك سەروان.

بەڕێز سەروان محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نازانم پرۆژەکەمان ناو ناوە پرۆژەی چاکسازی کەچی ئەبینم ترسمان لەو پرۆژە هەیە، حکومەت لەماددەی پێنج نەیگوتووە دەرماڵە ئەبرم، بە شێوەی دادپەروەرانە رێکی بخات، بۆ ترسمان لەدادپەروەری هەبێ، هەموومان داوای ئەوە ئەکەین عەدالەت هەبێ، با لێگەرێین حکومەت ئەوە بکات، لەوە هاورام کە کە وەکو خۆی بمێنێتەوە، چونکە هەولی چاکسازی ئەدەین و ترس هەبێ خۆی رێگری کردنە لە چاکسازی، بۆیە لەگەڵ مانەوەی ئەو ماددەیەم، بەڵام ئەوەی ئەمەوێ ئەبێ دەرفەت بە حکومەت بدەین بۆ ئەو چاکسازییە، ئەگەر نارێکی و ناعەدالەتیمان بینی ئەتوانین داوای گەرانەوەی ئەو ماددەی بکەین، ئەوەی تر داوا لە حکومەت ئەکەم دادپەروەری لە دەرماڵەی پێشمەرگە بکات، چونکە ئەرکی قورس لەسەر شانییان هەیە لەسەر شانی هیچ کەس

نیە، ئەمرێ بۆ ئەوەی ئێمە بژین، تەنیا دەرماڵەی پێشمەرگە ڕێك بخرێتو کاری باش بکرێ بۆیـان، وەکو مووچەی پلە باڵای لێ نەکرێ مووچەمـان زۆرە دەرمـاڵەش بـۆ ئـێمە زۆرە، بەڵام مـووچەی پێشـمەرگە خـۆی کەمە، هەشەدەرماڵەشـی نیـیە هـی منـداڵ و ئەوانە، بەراسـتی داوای ئەکەم برواش هەیە یەکەم پرۆژە چاکسازی بێ بـۆ ئەو مـیللەتە، وەکـو خـۆی بمێنێـتەوە ئەو مـاددەیە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك هاورێ نوقتەی نیزام.

بەڕێز هاورێ بناء محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەپێی پەیڕەوی نـاوخۆ مـاددەی (٥٤) بـڕگەی چـوار خـالی دوو، هـیچ ئەنـدام پەرلەمانێـك مـافی ئەوەی نیبە تانە و توانج لە قسەی ئەندامی تر بدات، ئومێد ئەکەم ڕێـگە نەدرێ، ئەو نـادڵیە هەیە حەقی خۆیەتی، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك مەم.

بەڕێز مەم بورهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوێنـێ شـەو لە مـاددەی (٤) بـاس کـرا پەیرەوێـك نـابێ ئەنجـومەنی وەزیـران دایبنـێ، جۆرێـك لەدەستەڵات ئەدان بەگشتی کۆی ئەو پرۆژەیە و ماددەی پێنج، ئەو پرۆژە یاسـایە بـاس لە پێـنج تەوەری گرنـگ ئەکـات ئەوەی ئەنجـومەنی وەزیـران، مـووچەن دەرمـاڵە، بەخشـین، ئیمتیـازات، خانەنشینی، لە (٢١) مـاددە یەك مـاددەی (١٠) وشـەیی هـاتووە باسـی دەرمـاڵە ئەکـات، لەکاتێـکدا دەرماڵە (٥٦%) ی مووچەیە، لەگەڵ بەشی زۆر ڕەئی جیـاوازم هەیە، یەکەم، پێشـنیار ئەکەم ئەو مەسـەلەیە ئەبـێ ڕوون بکـرێتەوە پـێم باشـە هاوتـاو یەکسـان بـێ ئەو دادوەریـیە، مەسـەلەی دادپەروەرانە وشەیەکی لاستیکیە، ئەکرێ بە شێوەی تر بەکاربێ، دواتر ئەچینە نـاو موناقەشـەی ترەوە، ڕەنگە ماددەی (٧) زۆرترین ڕەئێ جیاوازی تێدا بێ، هەمـوو ڕەئە جیاوازەکـان هەر یەك لە دیدی خۆیەوە پێـی وایە ئەوەیە دادپەروەری، واتە دادپەروەری هەرکەس ئەتـوانێ بە مەزنـدەی خۆی بیپێوێ، مەسەلەی هاوتا و یەکسان، یەعنی وەزارەتی داد، وەزارەتی دارایی و خوێندنی باڵا و پەروەردە و نـاوخۆ دەرماڵەکـانی خـاوەن بروانـامەی بەکـالۆریۆس جیـاوازە لە وەزارەتـی ڕۆشنبیری و کاروباری کۆمەڵایەتی و کشتوکاڵ، ئەو مەسەلەیە چەند گلەیـی ئەکەن ئەوانەی ئەو دەرماڵەیان هەیە بە دیوی تر ئەوانەی لە ناو وەزارەتن ئەڵێن ئێمەش خـاوەن بروانـامەی دبلـۆم و بەکالۆریسین بۆچی نیمانە، حەز ئەکەم ئەو ڕوون کـردنەوە بـدرێ، مەسـەلەی دادپەروەری لابـرێ هاوتا کردن جێگەی بگرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سەرکۆ فەرموو.

بەڕێز سەرکۆ ازاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

باسی دەرماڵە لە پێشووتر یەکێ لە هاوڕێیانمان لەسەری نووسیوە من بووم، ئەمەوێ یەکێ لە ئەساسیەتەکانی هێنانی دەرماڵە بۆ ناو ئەو پرۆژەیە لە کابینەی پێشووتر و ئەو کابینەیە بۆ ئەوە داهاتێك بۆ حکومەتی هەرێم بگەڕێتەوە، ئەوکاتە باسی دەرماڵەی تێدا بوو بەو شێوازەی دیار بوو حکومەت ئەیوت ئەوەندە داهات ئەگەڕێتەوە، بەڵام دوای دەرهێنانی ئەو دەرماڵەیە لە نووسینەوەی ئەم پرۆژەیە ئێستا حکومەتی هەرێم نازانی چەنێ پارەی بۆ ئەگرێتەوە، بۆیە وەکو ئەوەی مووچەخۆران پەیوەندی ئەکەن حەلێکی وەسەتمان لایە بۆ ئەو پرۆژەیە، ماددەی پێنج، ئەنجومەنی وەزیران گشت دەرماڵەکان لەبەر ڕۆشنایی یاسا بەرکارەکان بە شێوەی دادپەروەرانە ڕێکبخاتەوە، بە هیچ شێوەیەك کۆی کشتی مووچەی فەرمانبەران و مامۆستایان و پۆلیس و ئاسایش و پێشمەرگە کەم نەکاتەوە لەکاتی ریکخستنەوە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئاشنا خان فەرموو.

بەڕێز ئاشنا عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاستی زۆربەی قسەکانم کرا، پشتگیری ئەو هاوڕێیانە ئەکەم داوای لابردنی ئەو ماددەیان کردووە، بۆرەوانەی ئەو مەترسیەی لەسەر مووچە دروست بووە لە(٥٦%) ڕێژەیەکی کەم نییە لە مووچە تا دەستی حکومەت واڵا بکەین، بۆیە لابرێ باشترە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك عوسمان.

بەڕێز عثمان کریم سوارە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی پێنج ناروونە، لەبەر ئەوەی ئەبوایە هەموو ئەو برگانە کە خۆی لە (٤٠) خاڵ ئەبینێتەوە کە پێیان ئەوترێ دەرماڵەی مەترسی جگە لە دەرماڵەی خێزان و منداڵ ئەبوایە لای کەم ئەوانە نووسرایە و بەرامبەریشیان ئیشارەت بەوە درایە ئەوانە مەترسیان ڕێژەی چەندە بۆ ئەوەی بەرچاو روونی زیاترمان هەبووایە، داواکارم ئەوە نەکرێ بە کەمکردنەوەی مووچەی فەرمانبەران کە لە ئێستا چاوەڕێن مووچەیان زیاد بکات، پشتیوانی لە رای کاك راهی و کاك عەلی مامۆستا هەورامان و کاك لوقمان و کاك محی الدین و گولستان خان و کاك سەرکۆ و کاك سەروان و شیرین خان و کاك هاورێ، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو دكتۆر هاوڕێ.

بەڕێز هاوڕێ بناء محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو ماددەیە گرنگە، لەبەر ئەوەی جەخت لەسەر داهاتێكی شەریحەی مووچەخۆر ئەكات بە ناوی دەرماڵە كە جیاوازی ئەوتۆی نییە بۆ دروست كردنی داهات، ئەو سیغەیە زۆر ڕوونە، لە كۆبەندی ئەو گفتوگۆیانەی لەسەر ئەو ماددە كرا بەشێ لە پەرلەمانتاران نیگەرانی ئەوەیان دەربڕی كە لابرێ یان بە شێوەیەك مەتاتیە، لێرەوە ئەڵێم بابەتی برینی تێدا نیە، ڕێكخستن بۆ ئەوەیە كە لە هەردەرماڵەیەك كە جۆرێ لە نا هاوسەنگی هەبێ لەوێ ڕێكئەخرێتەوەن لەگەڵ ئەوەی هەیەڵەیە بڵێین دەستەڵاتی ڕێكسختنی دەرماڵە بدرێ بە وەزارەتەكان، چونكە ئەنجومەنی وەزیران تاكە دەستەڵاتە هەم ڕەزامەندی دەرئەبرێ لەسەر دەرماڵە و هەم دەستەلاتی ئەوەی هەیە ڕێكی بخات، بۆیە دەستەواژەی دەرماڵەی گشتی و ڕێكخستنی حەسریەن بۆ ئەنجوومەنی وەزیرانە ناكرێ بۆ وەزارەتەكان بێ، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك شاخەوان.

بەڕێز شاخەوان ڕؤوف مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە ماددەی پێنج باس كرا، بە بڕوای من گومان ئەكرێ ئەم ماددەیە ببێتە هۆی كەمكردنەوەی مووچە، لەبەر ئەوە پشتیوانی لابردنی ئەكەم، بە بڕوای من زەمینە خۆش ئەكات و تەئسیراتی هەیە لەسەر ماددەی دوو، بەتایبەتی لە بڕگەی سێی ماددەی دوو كە پەیوەندی هەیە بەكەسوكاری شەهیدان و ئەنفالەوە، لەبەر ئەوە لە ماددەی دوو بڕگەی سێ ئێمە موناقەشەی ئەوەمان كردووە كە بەپێی یاسای خانەنشینی بەركار مووچەی شەهید ئەبرێت، لە دوای ئەوەی كچ و كوری شەهید (١٨) ساڵ تەواو ئەكات بەپێی یاسای خانەنشینی بەركار مووچەی میراتگری ئەبرێت، ماددەی پێنج زەمینە خۆش ئەكات، ئەبێ بە پشتیوانیەك بۆ ماددەی دوو، لەبەر ئەوە تكا وایە ئیعادەیەك بكرێ، دوێنێ زۆر موناقەشەمان كرد لەگەڵ كاك ئامانج و وەزیری شەهیدان كە یاسای خانەنشینی بەركار لە ماددەی دوو لە بڕگەی سێ هەڵگیرێ، چونكە بەراستی مووچەی كەس و كاری شەهید و ئەنفال ئەبرێ، ئەكید لەوە ئەكەم ئەبێ ئەو ماددەیە هەڵگیرێ، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك ناسر.

بەڕێز عبدالناصر احمد علی كاكەولا:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە ماددەی پێنج پێشنیار ئەكەم لە بەرژەوەندی گشتی فەرمانبەران هەندێ لە دەرماڵەكانبە یاسایەك ڕێكبخرێتەوە بۆ ئەوەی كەمبكرێتەوە، بەڵام بە مەرجێ مووچەی بنەڕەتی زیاد بكرێ،

بۆ ئەوەی لە کاتی خانەنشین بوونی فەرمانبەر سوودی لێ ببینین، بۆ ئەوەی لە (٢٢٠) هەزار ئەگاتە نزیکی (٥٠٠) هەزار، بە ڕای من دەرماڵە کەمکرێتەوە مووچەی بنەڕەتی زیاد بکرێ، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك سیروان.

بەڕێز سیروان فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەرای من ئەوە دەست والا کردنێکی ترە، ئەزموونی (٢٨) ساڵمان هەیە بەداخەوە نیگەرانی هاوولاتیان و نیگەرانی کەسانی دلسۆز وای کردووە دائیمە بە چاوی تر سەیری ئەو کەسانە بکەین ئیمزایان بە دەستە (١٠) ملیۆن دۆلار وەرئەگرن، نموونەی ئەوەی لەو کابینەیە هێلکە، بەپێی ماددەی (٥٥) برگەی یەکەم ئەندام بۆی هەیە لە (٣) دەقە زیاتر قسە نەکات، ئەمەوێ (٣) دەقەی خۆم قسە بکەم..........

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

دەرفەت ئەدەم قسەی خۆت بکەی، ماددەی (٨٨) ی پەیرەو بکەرەوە، سەیری بکە، ئەڵێ خوێندنەوەی دووەم بەخوێندنەوەی دەقی پرۆژە یان پێشنیارەکە دەست پێ ئەکات، دواتر راپۆرتی لیژنەی تایبەتمەند ئەخرێتە روو، دوو، ئەو ئەندامەی ناوی تۆمار کراوە ئەتوانێ لەسەر هەر ماددەیەك تەنیا یەکجار بدوێ و نابێ لە (٢) دەقە تێپەر بکات، فەرموو.

بەڕێز سیروان فرج محمد:

.... ئەم ماددەیە رێ ئەکاتەوە بۆ ئەوەی گەندەلی ببێ بەداخەوە لەو کابینەی ئێستا گەندەلی زۆرە، هێلکە بەئیمزایەك دێ چەندین ملیۆن دۆلار وەرئەگیرێ، کێ ئەلێ لێرە دەست والا نابێ و ماوەیەکی تر یەکی تر گەندەلی تێدا بکات، لەگەڵ ئەوەم ئەو ماددەیە لابرێ، بۆ نموونە ئەگەر دەرماڵە بۆ ختووره بێ هەر ئەو کەسانەی لەسەر عاموودەکانن ختوورەیان لەسەر نیە، هەنێ کەس وەکو پۆلیس حیمایەی ئێمە ئەکەن پارەی ئەوەیان نیە قەمسەلە بکرن، کێ زامنی ئەوە ئەکات دەرماڵەی مووچە خوارەکان نزم بێتەوە و ئەوانەی شەهادەیان تەزویرە زیاد بێ،پشتگیری هەموو ئەوانە ئەکەم داوای لابردنی ئەو ماددەی ئەکەن.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك کاوە.

بەڕێز کاوە عبدالقادر حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی پێنج ئەوەی قەلەقی دروست کردووە ئەوەیە، بۆ نموونە لەو رۆژانە دەیان مامۆستا وتوویانە دەرماڵەیان (١٥٠) هەزارە، باس لەوە ئەکەن ئەبڕدرێ، ناکرێ لە پرۆسەیەك

بەنـاوی چاکسـازی دەرمـاڵەی چینـی گرنگـی مامۆسـتا ببـردرێ، بەپێـی ئەو زانیاریـانەی لەبەر دەستمانە نازانین راستە یان نـا حەق وایە سـتافی ئەنجـومەنی وەزیـران روون کـردنەوە بـدات، حکـومەت تەرفیعـاتی فەرمـانبەران قەرزارەن، پـێم وایە دوو پـلە قەرزارە، ئەیەوێ لە کـاتی رێکخسـتنەوە ئەو دوو پـلەیەی فەرمـانبەران بەرز بکـاتەوە و لە بەرامـبەر دەرمـاڵە ببـڕێ، ئەگەر پلەکان بەرز بکرێتەوە دەرماڵەش ببرێ مووچە وەکو خۆی ئەمێنێتەوە فەرمانبەر هەسـت ناکـات مـووچەی کەم بـووە، بەڵام لە ئاسـاس دەرمـاڵە نـامەوە لەکاێتکـدا حەقـی خـۆیەتی کە بەرز کراوەتەوە، بۆیە پێمان خۆشە روون کردنەوە وەرگرین، پشتگیری قسەکانی دکتۆر کازم و دکتۆر محی الدین و روپاك خان و برادەرانی تر ئەکەم، سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو رۆژان خان.

بەرێز رۆژان ابراهیم علی:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەرجارەکی پەرلەمانتارەك ئاخافتنەك نەشیاو دکاتن دیـڤ مـاددا (٥٤) برگـا (٥) پەیـرەوی نـاوخۆ دەستەلاتێ تەنە وێ ئاخفتنا بەرامبەر دامەزراوەیەکی دەسـتووریە، جەنـابێتە بریـار بـدەتن بێـت لابردنێ، ئەڤ گەلەك چافەرێ بـووم بەرێـزت ڤـێ بریـار نەدا، دیـڤ مـاددا (٥٥) برگـا دوو داخـازێ جەنابێتە دکەم ناڤ پرۆتۆکۆلێ ئەو وشە گەندەلی بسریت، سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك زانا.

بەرێز زانا خالد سمایل:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەمـان رای رۆژان خـانم هەیە، نـاکرێ ئەو کـابینەیە بە گەنـدەل نـاوی ببـرێ، یـان ئەبـێ ئەو پەرلەمانتـارە بۆمـان روون بکـاتەوە کە تەشـهیری بەکـابینەی حکـومەت کـرد، ئەبـێ ئەو وشـە لە پرۆتۆکۆل بسرێتەوە، چونکە نییەتی ئەو کابینە پرۆژە یاسای چاکسازییە، دەستپێکی چاکسـازیە لەو کابینەیە، سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك سەروان.

بەرێز سەروان محمد علی:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەمان رەئی خوشکە رۆژان و کاك زانام هەیە، حکومەتێك یەکەم کاری بۆ لابردنـی گەنـدەلی بـێ بەگەندەل ناوی بهێندرێ، پرۆژەی چاکسازی بۆ نەمانی گەندەلی، بۆیە بەپێی مـاددەی (٥٥) ئەبـێ ئەو وشەیە لابرێ، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

حکومەت خۆی لێرەیەن ئەتوانێ دیفاع لە کابینەی خۆی بکات، ئەگەر قسەی ئەوان بسڕمەوە هیچ لە ناو پرۆتۆکۆل نامێنێ، چونکە ڕۆژانە دووبارە ئەبێتەوە، زۆربەی قسەکانیشی شەخسیە، قبولم کردووە، ئەوەی عیلاقەی بەحکومەتیش هەیە ئەتوانێ دیفاع لە خۆیان بکەن، فەرموو دکتۆر شێرکۆ، سوپاس.

بەڕێز شێرکۆ جودت مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەعلومە کە حکومەتی بەهێز، یەعنی ئیدارەی بەهێز، ئەو ئیدارەیە بتوانێ سەرچاوەی مرۆیی باش بەڕێوە بەرێ، بەڕێوە بردنی سەرچاوەی مرۆیش بەندە بە شایستەی داراییەکانیان، نیزامی دەرماڵە لەهەرێمی کوردستان تەشویر بووە، بەمەعنای ئەوەی لە هەر شوێنە بە نەوعێك جێ بەجێ ئەکرێ، ئەوە پێویستی بە تەنزیمە، تەخەوف هەیە لە دەستکاری کردنی دەرماڵە شایستەکان ئەوەی بە یاسا هاتووە ترسەکە لەوە هەیە، بۆیە ئەو نیزامە کە تێکچووە پێویستی بەوە هەیە تەنزیم بکرێتەوە، بۆیە کە دەڵێت بە شێوەیەکی دادپەروەرانە ڕێکبخاتەوە بە مەعنای ئەوە کە نیزامێکی موەحەدی دەرماڵە دیاری بکات، بەڵام بۆیە ئەو تەخەوفە بروێنینەوە کە هیچ مەترسییەك نەمێنێت لە دەستکاریکردنی دەرماڵە بە شایستە ئیستحقاقی یاساکان، کەلیمەی ڕاستکردنەوە بە مەعنای تەعدیل، بۆ ئەوەی ببێتە (تنظيم و تعديل) نیزامەکە دائەنرێت و ئەوەی کە لێی لاداوە ئەهێنرێتەوە سەر نیزامەکە، ئەو کاتە هیچ تەخەوفەك نامینێت برینی لە دەرماڵی شایستەکان، چونکە لە ئەصلا ئەم ماددە پێنجە بۆ چاکسازیە، چاکسازی بە مەعنای ئەوەی کە بە مخالەفەی یاسا ئەوەی کە بە مەحسوبیەت و مەنسوبیەت بە هەر شێوازێکی تر بەدەر لە یاسا کراوە پاك بکرێتەوە و لێی دەربکرێت بگەڕێتەوە بۆ داهاتی گشتی، بۆیە پێشنیاری ئەوە ئەکەم کە یەك کەلیمە زیاد بکرێت بۆ ماددەی (٥) کە لە دوای ئەوی بە شێوەیەکی دادپەروەرانە ڕێکبخاتەوە و ڕاستبکاتەوە، یەعنی تەنزیمی بکات و تەعدیلی بکات بەم شێوەیە هەموو مەترسییەکان پێم وایە تێدەپەڕێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس کاك حاجی سەفین.

بەڕێز سەفین اغا عمر اغا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی ماددەی (٥) دەربارەی دەرماڵەکان، پێم باشە وەك خۆی بمێنێتەوە، دەسەڵات بدرێتە ئەنجومەنی وەزیران بۆ ڕێکخستنەوەی دەرماڵەکان بەشێوەییەکی دادپەروەرانە ڕێکبخاتەوە و زەمانەتی ئەوەش بکرێت دەرماڵەکان نەبرێتن، هەروەها پشتیوانی لە قسەکانی کاك پێشەوا و کاك سەروان و وکاك جەلال پەرێشان و د.ڕێبوار دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ جەنابت خەدیجە خان.

بەڕێز خديجە عمر طە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە راستیدا ئێمە دەزانین خۆی جیاوازییەکی زۆر هەیە لە نێوان ئەو دەرماڵانەی کە بۆ فەرمانبەران دیاری کراوە لە سێکتەرە جیاجیاکاندا، پێویستە حکومەت ئەوە رێکبخاتەوە، چونکە ئەوە خۆی داوا لە فەرمانبەر کردییە هەست بە بێ عەدالەتی بکات، فەرمانبەرێك هەیە لە وەزارەتی پەروەردە ئەو دەرماڵەی نییە کە لە وەزارەتێکی تر دەوام دەکات، بۆ نموونە لە وەزارەتی تەندروستی کار دەکات یان لە وەزارەتی خوێندنی باڵا، یەعنی بەو شێوەییە جیاوازییەکی یەکجار زۆر هەیە لە نێوان ئەم هەموو دەرماڵانەی کە دیاری کراون لە لایەن حکومەت بۆ فەرمانبەران، بۆ ئەوەی کە ئەو دادپەروەرییە دەستەبەر بکرێت، پێویستە حکومەت یەعنی پێچداچوونەوە بکات پشتگیری لە دەقی ئەم ماددەیە ئەکەم کە وەك خۆی بمێنێتەوە، بەڵام ئەم دەرماڵەیەش کە دیاری کراوە دەبێت ئەوەمان لە پێشەوە بێت کە بەشێکی ئەوەیە حکمەتەکەی ئەوەیە کە بژێو و گوزەرانی ئەو فەرمانبەرە چاکبکرێتن، بۆیە ئەوە بابەتێکی زۆر هەستیارە، بابەتێکی گرنگە کە حکومەت پێداچوونەوە بکات، دەبێت زۆر بە وریایی تەعامول لەگەڵ ئەم بابەتە بکاتن، چونکە لە لایەکی تریش دەتوانین بلێین وەك مافێکی بەدەستهاتووە ئەو فەرمانبەرە، بۆیە بە پێویستی دەزانم حەتمەن دەبێت حکومەت رێکیبخاتەوە پێداچوونەوە پێبکات، بەڵام زۆر بە وریایی تەعامول بکات و زۆر ئاگاداری ئەم بابەتە ببیت و بەشێوەیەکی وا رێکی بخات تەئسیرێکی سلبی لەسەر بژێو و گوزەرانی فەرمانبەران نەکاتەوە زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەلێ زۆر سوپاس بەرێزان وەزیرەکان کاك جەلال نوقتەیەکی نیزامی هەیە فەرموو.

بەڕێز جلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پاڵپشت بە ماددەی (٩١) برگەی (٣) من وەك بریاردەری لیژنەی یاسای ئەمەوێت ئەو قسەیە بکەم لە کاتی موناقەشەکردن، پێویستە هەر کەسێك دوو را پشتیوانی لێبکات، دواتر ئێمە لە لیژنەی یاسایی ئەو رەئییە تەسبیت بکەین، بەڵام ئەوەی جێی داخە گرفتە دەبینین چەند لە ئەندام پەرلەمانتارە بەرێزەکان پشتگیری (٦-٧) رەئیی دەکات ئەم (٦-٧) رەئییە هەمووی جیاوازە خۆی لە ئەصلدا پشتیوانی بۆ رەئیەك کە هاوشێوەی ئەو رەئییە بێت کاتێك ئەوەی کە دەبینی مەسەلەن ئەوەی تێبینمان کردووە کە ئێستا پشتیوانی چەند کەسێکی کردووە ئەو کەسانە رەئییان جیاوازە، دواتر بۆ ئێمە لە لیژنەی یاسایی گرفت دروستدەکات، لە کاتێکدا دەلێت پشتیوانیم هەیە بۆ ئەم قسەیە، بەڵام پشتیوانی بەم جێشنە ناکرێت، من داواکارم جەنابت پێش ئەوەی تێپەرێت دەقاودەق وەك ئەو قسەیەی کە ئەیەوێت پشتیوانی ئەو دەقە بکات ئەوکات

ئێمە دەتوانین، بۆیە لە ئێستاوە رایدەگەیەنین لە لیژنەی یاسای ئەگەر بەو چەشنە بێت ئەو پشتیوانیانە ناچاریین بە پشتیوانی هەژمار نەکەین یان نازانین چ رەئیەك تەسبیت بکەین، چۆن ئێستا من ئەوەی تێبینیم کرد هەبوو پشتیوانی دوو کەسی دەکرد یەك دەیوت ماددەکە لابرێت، یەك ەدەیوت ماددەکە با وەك خۆی بمێنێتەوە، باشە من ئەو پشتیوانی تۆ بەکام هەژمار بکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

شیرین خان شیرینێك نووسرابوو خوێندمەوە ؟ بەڵی فەرموو.

بەڕێز شیرین امین عبدالعزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیازێکم بۆ بەڕێزتان کاتێك ناوی من یان شیرین خان ئەخوێنرێتەوە ناوی باوکمانی لەگەڵدا بێت، هەتا دڵنیابین ناومان تێدایە وکامیشمان قسە دەکەین.

لە راستیدا ئەم بەشە خەمی چینی فەرمانبەرانە، ئێستا زۆرینەی فەرمانبەران سترێسن بەوەی چۆن دەرماڵەکان رێکدەخرێتەوە وکێن دەرماڵەکانیان دەبردرێت، ناکرێت بەو رەهایە کە لەپرۆژە چاکسازەکە هاتووە بەششێوەیەکی غامز کۆی رێکخشتنەوەی دەرماڵەکان بدرێتە ئەنجومەنی وەزیران، وجۆری دەرماڵەکان پەیوەست دەکات لە پرۆژەکەدا تەحدید بکرێت و ناوی بهێنرێت، سەبارەت بە بڕوانامەی دەرماڵە زۆر ناعەدالەتی هەیە، دەیاها بڕوانامەی لە ئاستی باڵا داهەن کە بڕوانامەی ساختەو لەهەمان کاتیشدا دەرمالەی بڕوانامە وەردەگیرێتی، وەکو وەزیفەیەك، بۆیە پێشنیاز دەکەم لەکاتی رێکخستنەوەی دەرمالەکاندا ووردبینیەکی زۆر پێویست لەم دەرماڵانە، یاخود بڕوانامەی دەرماڵەدا بکرێت، ئەو بڕوانامانەی لە چوارچێوەی بڕوانامەی ساختەن لابدرێت، و پشتگیری لە بەڕێزان شایەن خان وگلستان خان وسەرچنار خان وشیرین خان وکاك هاورێ وکاك راهی وکاك شاخەوان دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

لەچی پشتگیریان ئەکەی؟

بەڕێز شیرین امین عبدالعزیز:

یان ئەوەی ئەو ماددەیە لابدرێت، یان بەشێوازێك ریکبخرێتەوە کە دڵنیای بدرێت فەرمانبەر کە بەشێوازێکی یاسای دەرماڵە وەردەگرێت نەبڕدرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەلێ زۆر سوپاس، کاك هێڤیدار فەرموو.

بەڕێز هێڤیدار احمد سلمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە لیژنەی دارایی کە موناقەشەیان لەسەر ئەو ماددانە کرد، ئێمە بەپشت بەستن بەو یاسایانە کە بەیاسا بەرکارەکانن، یەکەم بە پشتن بەستن بە هەشت یاسای بەرکاری کە لەم پەرلەمانە بەرێزە دەرچووە، دەرماڵەیان رێکخستووە بە پێی یاسا معامەلە لەگەل دەکرێت، یەکەم یاسای ژمارە

(٢٢) ی سالی ٢٠٠٨ دووەم یاسای ژمارە (٣) ی ٢٠٠٨، یاسای سێیەم یاسای ژمارە (٤) ی ٢٠١٥، چوارەم یاسای ژمارە (٣) ی ساڵی ٢٠١١، پێنجەم یاسای ژمارە (٢٧) ی ساڵی ٢٠٠٨، شەشەم یاسای ژمارە (٢٣) ی ٢٠٠٨، حەوتەم یاسای ژمارە (١٨) ی سالی ٢٠٠١، هەشتەم یاسای (٣٨) ی سالی ٢٠٠٧ هەموو پەیوەندیان بە دەرماڵەوە هەیە، زوو دەبێت بە جورئەتەوە پشتگیری حکومەت بکەین ئەو دەرماڵانەی کە خەلکی ناشایستە بەردەم یاسایانە حکومەت رێکبخاتن، بۆ ئەوەی ئەو دادپەروەریەی کە لەم بابەتەدایە بەرێز سەرۆکی پەرلەمان هەتا لە ناونیشانی ئەم پرۆژە یاسایەش چاکسازی لە مووچە لە دوای مووچە دەرمالەیە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەلێ سوپاس بۆ جەنابت بەلێ فەرمووو کاك زیاد.

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ روونکردنەوەی زیاتر، لەراستیدا ئێمە پێش ئەوەی پرۆژەکە بێتە پەرلەمان، بیرمە مشتومڕێکی زۆر هەبوو لە پرۆژەی چاکسازیدا، باسی بڕینی دەرماڵە دەکرێت و، حکومەت دەیەوێت مناقەشەکان لەسەر ئەوە دەکات کە جارێکی دیکە ئەوەی لە ٥٦% ی مووچەی هەرێمی کوردستان و فەرمانبەرانی هەرێمی کوردستان بە دەرماڵە رێکخراوە، حکومەت دەیەوێت بەیاسا جارێکی دیکە پاشەکەوتی مووچە بکات، بەم شێوە قسە ئەکات، کاتێك کە پرۆژەکە هات ئەوەی تیایە بە دڵنیایەوە هەموو جارێکیش وتوومانە بەشی زۆری ئەم دەرماڵانە بەرێنمایی و تەعلیماتی حکومەت یان هەمووی بە رێنمای و تەعلیماتی حکومەت لە چوارچێوەی ئەو (٨) یاسایەی کە ئێستا کاك هێڤیدار خوێندەوە لەبەر رۆشنایی ئەم یاسانە حکومەت بە رێنمای وتەعلیمات ئەمەی رێکیخستووە، ئێستا دەیەوەێت بە یاسا ئەمە ببرێت دیارە دەرماڵە (٢٤) جۆر دەرماڵە هەیە وەك ئەوەی کاکا ئەبوبەکر وتی سیبیانیان دەرمالەی جێگرن و بیست یەکی نا جێگیرە لەبەر ئەوە ئێستا ئەم دەرماڵانە ئێمە کاتی خۆی رامان وابووە کە حکومەت چۆن بە رێنمای و تەعلیمات لەبەر رۆشنایی ئەم (٨) یاسایە ئەم دەرماڵانەی رێکخستوون ناکرێت، ئێمە لەم یاسایەدا قسە لەسەر برینی دەرماڵە بکەین، ئەو یاساییانە کۆتایی پێبێنین لەم یاسایە ئەو ترسە هەبوو، لەبەر ئەوە ئێستاش کە دەڵێت لەبەر رۆشنایی یاسا بەرکارەکان دیارە حکومەت لە خۆییەوە نییە ئەو دەسەڵاتانە وای ناداتێ رێنمای و تەعلیمات بە پێی ئەو یاساییانە دەر دەکرێت، زۆر سوپاس ...

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەلێ سوپاس بەرێز وەزیری دارایی.

بەڕێز اوات شێخ جەناب/ وەزیری دارایی وئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەرێزان ئەندامانی پەرلەمانی کوردستان، دەستپێکەکەم هەروەك کاك هیڤیدار قسەی کرد وەك عەرەب دەلێت (الكتاب يقرأ من عنوانه) عنوانی ئەم پرۆژە یاسایەی ئێمە ووشەی دووەمی

دەرماڵەیە، پێم وایە کە لەدوای ئەوەی گەیشتونەتە ماددەی پێنجەم گەڕانەوە بۆ مادەی یەك بۆ عینوانی پرۆژەکەمان کارێکی نەگونجاوە، حەقە لە بیدایەتی موناقەشەکەدا ئەو قسەیە بکرابا، دەرماڵەی تێدا بێت یان تێدا نەبێت ئەمە خاڵی دووەم ئەمەی کە ئێمە باسی دەکەین مەزوعێکە عیلاقەی بە خەرجییەکانی حکومەتەوە هەیە کە جەنابتان دەزانن چاکسازی بەشێکی گرنگی چاکسازی لە خەرجییەکاندایە خەرجییەکان بە نسبەتی حکومەتەوە لەم فەقەرەیەدا لە سەدا ٥٦ی داهاتی ولاتەکەیە ناکرێت تۆ پرۆژەیەك بۆ چاکسازی دەرکەی لەسەدا ٥٦ی داهاتی وڵاتەکەیە بە نەزەری ئیعتیبار وەردەگری و فەرامۆشی بکەی ئەمە خالێکی تر نوقتەیەك هەیە کە ئساسی رەنگە نوقتەی جەوهەری دروستکردنی ئەم پرۆژەیە یاسایە بە نیسبەتی حکومەت لەسەر ئەم قاعیدەیە وابزانم فقهیە دەڵێت (أَعْطِ كُلَّ ذِي حَقٍّ حَقَّهُ) هەر کەسێك مافی هەیە مافەکەی خۆی بدێ لەسەر ئەساسی ئێوە ئێمە هاتووین لو مووچە باڵاکانەوە بۆ خانەنشینی بۆ پلە تایبەتەکان بۆ چی چی هاتوین تا پێداویستی تایبەت پیا هاتووین خاوەن پێداویستە تایبەتکان پێ هاتووین ناکرێت لە بابی موخەساتە هەموو چین وتوێژە کۆمەڵایەتییەکان کە من ناوم هێنان بە دەربکەین، بۆ نموونە هەندێك لەو رەفیقانە باسی ئەوەیان کرد ئەوەی قەتع بکە ئەوەی لابە ئەم ماددەی پێنجە بە وجهە نەزەری من بەقەدەر هەموو ماددەکانی پێش خۆی گرنگیەکەی زیاتر نەبێت کەمتر نییە، چونکە جارێکی دیکە دووبارەی ئەکەمەوە پەیوەندی بە لە٥٦% خەرجییەکانی ئێمەوە هەیە ئەو قسەیەی کە کراوە، بە سەریحی زۆر بە موحەدەدی شارەزای یاساکانی، ئێمە بەرێزەوە ئەم خوشك وبرایەنانەی کە ئێستا لەگەل ئێمە حازرن بە دەقیقی تەواو پێواویانە کە ئەمە بەهیچ شێوەیەك مەسی مەسائلی ئەساسی موەزەفین و مووچەخۆررانی حکومەت نەکردووە، رێك مەسی ئەو یاسایانە دەکات کە تجاوز کراوەتەوە سەر ئەو قانونانەی کە لە پەرلەمانی کوردستانەوە دەرکراوە، بەشێکی لە مخاسەتەکانی ئێمە جێگیرە کە هیچ نەوعە گۆڕانێکی بەسەردا ناهێت بیست و یەکێکیان ناجێگیرن، ئەم بیست و یەکە ناجێگیرە عنوانەکەی خۆی بەخۆیەتی قابلی ئەوەیە بەپێی زروفی زمان ومکان ئەمانە گۆرانی لەسەردا بێت، لەبەر ئەوە مراجەعەت بەسرداکردن بۆ ئەوەی بە وازحی بە موحەدەدی نووسراوە، لەبەر رۆشنای یاسابەرکارەکان واتا لەحالەتی نەهێشتنی ئەم ماددەیە، حکومەت دەستی والا دەکەیتەوە نەك دەستی دەگری بە عەکسەوە کە ئەم ماددەیە نەمینێت حکومەت دەستی کراوەتەوە، تەسەروف بکات وەکو پێشك کردوویەتی بیکات، ئێستا حکومەت دەیەوێت بە ئالليەتێك جارێکی دیکە اعادەی نەزەر بە هەموو ئەمانەیدا بکاتەوە، تەکید دەکەمەوە لەبەر رۆشنای یاسا بەرکارەکان، یەعنی هیچ یاسایەکی تازە استحداث ناکرێت، هیچ یاسایەك لەمەجالی ئەم مخەساتە جێگیر یان ناجێگیرەکان هیچ یاسایەکی دیکە استحداث ناکرێت، فەقەت مراجەعە کردنەوەیە، هەندێك حاڵەت هەیە کە پێویستە جەنابتان بیزانن زۆر جار لە مەوزوعی ئەم دەرماڵانە وەکو (كلمة حق يراد بها باطل) معامەلە کراوە، یەکێك لەو رەفیقانەی کە لێرە دانیشتووە باسی ئەوەی کرد کە ئەوەی دەچێتە سەر عامود وا تەعمیم بووە، ئەوەی کە بەحەیاتی ناچێتە سەر عامودیش

دەگرێتەوە، مەفروزە ئەم حالەتانە راست بکرێتەوە یان لە هەندێك دەزگای ئەمنی بە میسال مەجموعی پارەی خواردنەکەی یەکێك لەو نەفەرانە لەگەڵ ختورەکەی کە بۆی سەرف دەکرێت مساویە بە مەعاشەکەی ئەگەر زیاتریش نەبێت، یەعنی مەفروزە ئەمە موراجەعیەکی تیدابکرێتەوە، یان رەفیقێکی دیکە باسی ئەوەی کرد کە بۆ نموونە بەکالۆریۆس لەم مەجالی ئەم وەزارەتەدا لەگەل وەزارەتی س بۆ وەزارەتی ص فەرقی هەیە ئەو مراجەعاتانەی کە پێویستە بکرێت هەتا لە ئەنجومەنی وەزیران لەویێ موخەسات نییە، بەڵام بەرێوەبەرایەتیەکی تابع بە ئەنجومەنی وەزیران موخەساتی هەیە ئەم حالەت نەشازانە مەفروزە حەدێکی بۆ دابنرێت ئەویش بە چاکسازی ناکرێت، بەوەش نەبێت بە سەبغەیەکی قانونی رێك و پێك کە پەسەندکراو لەلای پەرلەمانی بەرێزی کوردستانەوە پەسەند بکرێت، ئەو ئیشە جێبەجێ نابێت یەك نوقتەی زۆر گرنگ هەیە ئێمە باسی حکوەمتی رەشید یان حکومەتێکی کارا حکومەتێکی چالاك دەکەین بەم تەریقەی کە موخەساتمان تەوزیع کردووە مەبدەئی سەواب و عیقاب چاکە وخراپە بەهیچ شێوەیەك پەیرەو ناکرێت، هەموو موەزەفێك لا على التعين ئەوەی کە ئیش بکات یان دەوام بکا یان دەوام نەکات موخەساتەکانی وەك خۆی رۆشتووە کە ئەمانە هەندێك شتن کە بێ دەنگ بوون لەسەری تاسەر نە دڵسۆزییە بۆ فەرمانبەران، نە دڵسۆزییە بۆ کەسوکاری شەهیدان، ببورن وا دەڵێم نەدلسۆزییە بۆ حکومەتی هەرێم، بەڵام جێبەجێکردنی عەکسەکەی دڵسۆزییە بۆ حکومەتی هەرێم، بۆ کەس و کاری شەهیدان بۆ پێشمەرگەکان بەخێرو بەرکەتیش دەگەرێتەوە بۆ هەموو لایەك، سوپاستان دەکەم لە رووی قانونیشەوە هەندێك تەوزیح هەیە دکتۆرە ڤالا باس ئەکات.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەلێ سوپاس کاك علی نوقتەی نیزامی.

بەڕێز علی حمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە پێی قانون پەرلەمانتار کە دەنگ لەسەر ماددەیەك دەدات، ئەگەر ماددەکە غامز بوو ئەگەرێتەوە سەر نییەتی موشەرع، تا ئێستا غامزیەك هەیە، جەنابی وەزیری دارایی دەبێت روونی بکاتەوە بەشێکی دەرماڵە قانونی نییە بە رێنمایی دیاری کراوە ئێستا ئێوە دەتانەوێ رێنماییەکان دەستکاری بکەن یان ناعەدالەتیەکان لابەن یەعنی ئەم دووانە جیاوازە بۆ ئەوەی کەدەنگ ئەدەین نییەتی موشەرع وەك خۆی تەسبیت بکات.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەلێ سوپاس، فەرموو.

بەڕێز اوات شێخ جەناب/وەزیری دارایی:

کاك عەلی پرسی، بەلێ ئێمە دەمانەوێت ناعەدالەتییەکەی لابەین، چونکە لە ئەساسە بە دابەروەری و یەکسانی دەستمان پێکردووە بۆیە زیاتر لەمە ئیشێکی ترمان نییە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

پرسیارێکی دیاریکراومان هەیە، د.ڤالا قەرارێکی تەشریعی بە ژمارە (١٥) لە ساڵی ٢٠٠٢ لە پەرلەمانی کوردستان دەرچووە، دەڵێت برگەی یەکەمی سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان دەسترۆی پێدان و هەمواری دەرماڵەی فەرمانبەران لە فەرمانگاکانی هەرێم هەیە، کار بەهیچ دەقێك ناکرێت کە لەگەڵ حوکمەکانی ئەو بڕیارە ناکۆك بێت. واتا بە گوێرەی ئەم بڕیارە تەشریعیە لە پەرلەمان دەرچووە دەسەڵاتی پێدان وهەمواری دەرمالەکان دراوە بە جەنابیان و وپێش ئەو کەسەی کە دەبێتە سەرۆکی حکومەت یان ئێستا سەرۆکی حکومەتە و بەگوێلاەی دەستووری عیراقی هەموو ئەوانەی پێش ٢٠٠٥و پەسەندکردنی دەستوورەکە دەرچوون ئیشیان پێدەکرێت پرسیارەکە ئەوەیە تا ئێستا ئەم بڕیارە ئیشی پێ دەکرێت، فەرموون.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو بڕیارە بڕیاری پەرلەمانە و ئەنجومەنی وەزیران کاتێك کە کۆبوونەوەی خۆی کردووە لەسەر پرۆژە یاسای چاکسازی بریاری داوە کە بە پێی یاسا و دەسەڵاتی ڕێکخستنەوەی دەرماڵەکان بدرێت بە ئەنجومەنی وەزیران، هەموو ئەنجومەنی وەزیران بەشداری بکات بەهەموو ئەو ئەحزابانەی کە وەزیرییان هەیە و پێکهاتەی حکومەت پێکدێنن بەشداربن لە ڕێکخستنەوەی دەرماڵەکان، بۆیە نییەتی ئەنجومەنی وەزیران ئەوەیە کە بابەتی ڕێکخستنی دەرماڵەکان بەشێوەیەکی دادپەروەرانە تەنها سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران ئەنجامی نەدا، بەڵکو هەموو ئەنجومەنی وەزیران بە هەموو ئەو پێکهاتانەی کە هەیە پێکەوە موناقەشە بکەن وبەشێوەیەکی دادپەروەرانە ئەنجامی بداتن، ئەوە وەلامی پرسیاری جەنابتان بوو دێینە سەر ئەو روونکردنەوانەی کە پێویستە بیدەین لەرووی یاساییەوە پەیوەستە بە ماددەی (٥) لەو یاسای کە موناقەشەی دەکەیەن ئەوەلەن لە رووی شکلەوە بەشی پێنجەم دەرماڵەکان ماددەی (٥) ئایا لەرووی شکلەوە واریدە فەصلێك لە یەك ماددە پێکهاتبێت، زۆر ئاساییە کە فەصلێك تەنها لە یەك ماددە پێکهاتبێت وماددەکەش تەنها لە دە ووشە پێکهاتبێت هسچ کێشەیەکی نییە لە رووی صیاغەی تەشریعییەوە لەرووی ئەوەی کە چی نووقسانە ئێمەش تەئیدی ئەو رایانە دەکەین پێویستە زیاد بکرێت دەرمالەکان ...... لەبەر رۆشنایی یاسا بەرکارەکان بەشێوەیەکی دادپەروەرانە رێکبخات ئەوەی کە گوترا کە حکومەت دەست والا دەبێت، نەصەکە نەصێکی متاتیە، نەصەکە بەهیچ شێوەیەك نەصێکی مەتاتی نییە، حکومەت دەست والا نابێت، لەبەر ئەوەی حکومەت ناتوێنێت لە خارجی یاسا بەرکارەکان دەستکاری هیچ دەرمالەیەك بکات، یاسا بەرکارەکان کە پەیوەستن بە دەرماڵەکان بریتین لە ١ـ یاسا مووچەی فەرمانبەرانی دەولەت ژمارە ٢٢ی ٢٠٠٨ ٢ـیاسای دیوانی چاودێری دارایی ژمارە (٣)ی ساڵی ٢٠٠٨ ٣- یاسای کۆمسیۆنی سەربەخۆی هەلبژاردن و راپرسی ساڵ٢٠١٥ ٤ـ یاسای دەستەی دەسپاکی ژمارە (٣)ی سالی ٢٠١١ ٥ـ

یاسای مووچەی دادوەران و ئەندامانی داواکاری گشتی ژمارە ٢٧ی ٢٠٠٨ ٦ـ یاسای راژەی زانکۆی حکـومەتی عیراقـی فیـدرالژمارە ٢٣ی سـالی ٢٠٠٨ی بەرکـار لە هەرێمـی کوردسـتان. ٧ـ یاسـای وەزارەتی ناوخۆ ژمارە ١٨ی ساڵی ٢٠١١ ٨ـ یاسای وەزارەتی پێشمەرگە ژمـارە ٣٨ی سـاڵی ٢٠٠٧ بـۆ دلنیای کردنەوە و تاکیـد بـوونی ئەنـدامانی پەرلەمـان کە بەهـیچ شـێوەیەك حکـومەتی هەرێمـی کوردستان ئەوەی بەو یاسایانە دەرماڵەکـان تەسـبیت بـووە بـۆ ئەو خەڵکـانەی کە موسـتەحەقن وەك خـۆی دمێنێـتەوە، بەڵام ئەوانەی کە لە خـارجی ئەو یاسـایەن وبەشـێوەیەك کە تەحقیقـی عەدالەت ناکـات و ئەرکەکەی خـۆی جێبەجـێ ناکـات، ئەوانە رێکـدەخرێنەوە و پێـداچوونەوەی پێـدەکرێت ئەگەر دیـقەت بـدەن نەشـوتراوە دەبـڕێ گـوتراوە بەشـێوەییەکی دادپەروەرانە رێکدەخرێنەوە، بۆ ئەوەی هەموو صاحب حەقێك حەقی خۆی وەربگرێتن پـێم وایە پەرلەمـانی کوردسـتانیش هەدەفەکەی هەر تەحقیقـی عەدالەتە ئـێمە وەکـو حکـومەت لەگەل مـانەوەی ماددەکەین وەك خۆی ودلنیایش دەدەینەوە پەرلەمـانی کوردسـتان کە نەصـەکە مەتـاتی نیـیە و حکـومەت دەسـت واڵا نیـیە، اولا حکـومەت دوو قەیـدی لەسـەرە یەکەمیـانئەوە بەپێـی یاسـا بەرکارەکان لە هەرێمی کوردستان دراوەتە فەرمانبەر و مامۆستایان بە هیچ شێوەیەك حکومەت ناتوانێت دەستکاری بکات، قەیدی دووەم مخەصەصاتی خۆ وەرگرتوە بەردەوام دەبێت، ئەوە بە پــێچەوانەی یاسـا و بە پـێچەوانەی مەبـدەئی عەدالەتـیش مخصەصـاتی وەرگـرتییە ئەوا پێداچوونەوەی پێدەکرێت و رێکدەخرێتەوە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیـران، هەمـووی نەك تەنها لەلایەن سـەرۆکی ئەنجـومەنی وەزیـران ئەوەشـی کە پەیوەندیـدار بـوو بەو مـاددەیە، هـیچ ترسێکتان نەبێت بەرێزان ئەندامانی پەرلەمان و ئێمە وەکـو حکـومەت لەگەل ئەوەیـن مـاددەکە وەکـو خـۆی پەسـەند بکرێـت، ئەوە لەلایەك، لە لایەکـی تـر ئەوەی پەیوەنـدی هەبـووە بەوەی کە حکومەت بە خۆی دیفاع لە خۆی بکات لەو تەشهیرەی کرا لەلایەن پەرلەمانتارێکی بەرێز، گرفتی خـالە سـنوورییەکان گرفتێکـی (٢٤) سـاڵەیە لە هەرێمـی کوردسـتان، بالفعـل ئەو گـرفتە هەیە و ئدراکی پێکراوە وحکومەت خۆی کار لەسەر ئەو بـابەتە دەکـات، خۆتـان دەزانـن لەنـاو پەیـرەوی پەرلەمانی کوردستان رێوشوێنی خۆی هەیە، بۆ نموونە چەند پەرلەمانتارێك توانیویانە راپۆرتی بنووسن وبینێرن بـۆ حکـومەت، یەك لەوانە بەرێـز عەلـی حەمە صالح هەمـوو خورقاتەکـانی بە چاوی خۆی دیاری کردووە لە راپۆرتەکە و ناردوویەتی بۆ حکومەت و ئەو پەرلەمانتارە بەرێـزەی دەیتوانی بە هەمان شێوە ئەو خورقاتانە لە رێگایە ئەو پیـرەوە کە رێگـای پێـداوە دیـاری بکـات، راپۆرتێـك بینێرێـت وحکـومەت ئێسـتا حالیـا وەزیـری نـاوخۆ و وەزیـری دارایـی و دیـوانی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانی راسپاردووە کە بە زوترین کات نەهێشتنی ئەو خروقاتـانە لە خالە سنوورییەکان رودەدا، بەڵێ حکومەت ئدارکی بەوە کـردووە، تەبعەن وەڵامـدانەوە ودیفـاع کردن منـیش لێـرانە بـۆ ئەو بـابەتەم خەرقـی بـابەتی پەیـرەوی بـوو، بەرێـز سـەرۆکی پەرلەمـان ئاراستەی حکومەتی کـرد لەبەر ئەوەی ئـێمە بـۆ ئەو دانیشـتنە دیفـاع بکەیـن، بەڵام لەبەر ئەوەی

سەرۆکی پەرلەمان داوای لێکردین ناچار بووین کە بەو شێوەیە وەڵام بدەینەوە و هیـوادارین کە خروقاتی پەیـرەوی دائمـا کێشـەی لێـدەکەوێتەوە پابەنـدبوون بە پەیـرەوی نـاوخۆی پەرلەمـانی کوردستان هەم حکومەت وهەم پەرلەمانتاران دەتوانن بە شێوەیەکی عیلمیانە ئەوتۆ کارەکانیان رایی بکەن کە نەبێتە هۆی پێشێل کردن و زۆر سوپاس..

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، مـن پـێم وانیـیە خەرقـی پەیـڕەوم کـردووە و جەنابتـان لێـرەن قسـەکە ئاراسـتەی جەنابتــان کــراوە، زۆر ئاســاییە ئێــوە وەڵام بــدەنەوە لە جیــاتی حکــومەت و ئەو بــابەتی خــاڵە سنوورییەکان ئێمەش لە دەستەی سەرۆکایەتی و منیش بە شخصی دەزانم بەڵـێ خروقـاتی زۆر لە خــاڵە ســنووریەکان هەیە و دەبێــت بە پەیــرەو ئیشــی لەســەر بکرێــت و ئەوەی لە خــاڵە سـنووریەکان دەکرێـت بە مانـای کەلـیمە ناشـرینی گەنـدەلیە وجـۆریکە لە قاچـاخی کە دەبێـت حکـومەت پەرلەمـان هەمـوو دامەزراوە فەرمییەکـانی ئەم وڵاتە رووبەڕووی ببـنەوە وە رێگـری لێبکەن، بەڵێ ماددە دواتر ماددەی شەشەم کاك جەلال.

بەڕێز جلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە منیش ناوم نوسیبوو، بەڵام ئەوە نەبوو کە ناوەکەم بخوێنرێتەوە، بۆیە نەمتوانی قسەکانم بـکەم، بەلام ئەوەی هەیە تەنهـا پـیویسـت بـوو یەك روونکـردنەوەیەك لە بەرێـز وەزیـری دارایـی وەرگرم وەك ئەوەی دەزانرێت هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ پارێزەری سەرو ماڵی هەموو هاوڵاتیان و ئەم پەرلەمانی کوردستانەی ئێمە وسەرجەم هاوڵاتییانی ئەم هەرێمەن، بۆیە ئەوەی کە دیسان دەچمە سەر ئە و خاڵە دەنگۆیەك هەیە لەسـەر بڕینـی دەرمـالەی خـواردنی هێزەکـانی ئاسایشـی نـاوخۆ و بەرێـز وەزیـری دارایـی بە جۆرێـك لە جۆرەکـان غیـر مباشـر ئامـاژەی پێـدا، بەلام مـن نەمتوانی بەراسـتی ورد لێـی تێـبگەم کە ئایـا دەرمـاڵەی هێزەکـانی ئاسایشـی نـاوخۆ بەتـایبەتی دەرماڵەی خواردنیان دەبردرێت یان نـا و ئەگەر بەرنـامەیەکی وا هەبێـت داواکـارین ومـن پێشـم وایە وتەوەقع ناکەم، لەبەر ئەوە هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ و هێزە ئەمنیەکان، داواکـارم مـاف و ئیمتیازاتیان پارێزراو بێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ بەڕێز جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز اوات شێخ جەناب/ وەزیری دارایی:

ئەوەی لای جەماعەت خەیاڵە، لای ئێمە تـاڵە، بەراسـتی ئەو مەوزوعـانە لای ئـێمە وجـودی نیـیە، بەعەکسەوە ئێمە دەمانەوێ جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە و ان شأ الله ئەگەر تەصدیقتان کرد ببێ بە خێرو بەرەکەت بۆ هەمـووی، یـانی ئـێمە گرفتمـان لەسـەر ئەوە نیـیە کە ئەمە بچێـتە شـوێنی راستی خـۆی، یـانی ئەم دەرمـاڵانە بگـاتە شـوێنی راسـتی خـۆی، حەقـی خـۆی، بەداد پەروەرەی

بەیەکسانی ئێمە، ئیش بۆ ئەوە دەکەین، ئیش بۆ عەکسەکەی ناکەین، یانی فەقەت بەنیسبەتی حکومەتەوە جێبەجێ کردنی ئەم قانونە لای ئێمە، ئەوەندە تەحقیقی عەدالەت لای ئێمە ئەوەنە یەکسانەکە موهیمە لای ئێمە ئەوەنە لایەنە مادیەکە بەتەئکید با دیباجەکی هەبێ بۆ خەڵك و بۆ حکومەت، ئەوەی کەمایتەوە بەلامانەوە گرنگ نییە، دڵنیا بن لە پلانی ئێمە و ئەصڵەن هەر بیرمان لێ نەکردۆتەوە و باسیشمان نەکردووە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك شوان فەرموو، نوقتەی نیزامی.

بەڕێز شوان کریم محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەبەر ئەوەی پێشتر ناوی خۆم نەنوسیبوو، بۆیە بە پێی ماددەی (٥٦) بە نوقتەی نیزامی داخل بووم، والله من پێم سەیرە سەرۆکی پەرلەمان، بەڕێزان ئەندامانی ئەو فراکسیۆنەی کە بەشدارن لە حکومەت و نوێنەریان لەناو حکومەت هەیە وەکو جەنابی دکتۆرە ڤاڵا ئاماژەی پێدا، ئەو پرۆژەیە بە زۆرینەی دەنگی ئەندامانی ئەنجومەنی وەزیران هاتووەتە ئێرانە، کەچی نازانم ئێمە وەکو ئەندامانی پەرلەمان لە پرۆژەکە ئاگادار نین لە سیاسەتی حزبەکانی خۆمان، نازانم بڵێم چی، بەشی پێنجەم یەك ماددەیە ئێمە با دەرفەت بە حکومەت بدەین بە روون ئاشکرایش باس لە دادپەروەری دەکات......

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شوان نوقتەی نیزامی نەبوو دەرفەتیشم دای، ماددەی (٦).

بەڕێز ڕۆژان ابراهیم علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی شەشەم

ڕێکخستنەوەی هەژماری کردنی خزمەت

ماددەی (٦):

یەکەم: پێداچوونەوە و ڕێکخستنەوەی پلە وناونیشان و مووچەی وەزیفی سەرجەم مووچە خۆرانی هەرێم لە بوارەکانی خزمەتی (شارستانی، پێشمەرگایەتی، هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ) بە پێی یاسا و پەیڕەو و ڕێنماییە کارپێکراوەکان، و ڕێکخستنەوەیان لە چوارچێوەی وەزیفەی گشتیدا لەسەر بنەمای بڕوانامە و ساڵانی خزمەتی فیعلی و خزمەتی هەژمارکراوی یاسایی، بەپێی ئەژمار کردنی ئەو خزمەتەی کە بە بۆ مووچەخۆر ئەژمار کراون.

دووەم: یەکخستنی ناونیشان و پلەی وەزیفی لەگەڵ مووچەی وەزیفی بە پێی حوکمەکانی یاسای میلاکی ژمارە (٢٥)ی ساڵی ١٩٦٠ی هەموار کراوی کارپێکران لە هەرێمدا یان هەر

یاسـایەکی تـر کە جـێگەی لەم یاسـایە دەکـرێتەوە و هەڵوەشـاندنەوەی ئەو ناونیشـان و پـلە وەزیفیانەی کە هاودژن لەگەڵ یاسای ناوبراو.

سێیەم: هەڵوەشاندنەوەی گشت پلە و مەرتەبەی زێدەکی کە بەدەر لە یاسا کارپێکراوەکـان دراوە بە مووچەخۆران، چ لە رۆژی یەکەم دامەزراندنیان، یان لەدوای دامەزراندنیان.

چوارەم: هەڵوەشاندنەوەی سـاڵانی خزمەتـی ئەژمـارکراو بـۆ خزمەتـی وەزیفـی شارسـتانی یـان پێشـمەرگایەتی یـان هێزەکـانی ئاسایشـی نـاوخۆ بـۆ ئەو مـاوانەی کە لەگەڵ مـاوەی خوێنـدنی مووچەخۆر یەکدەگرێتەوە جگە لە حاڵەتەکـانی مـۆڵەتی خوێنـدن، یـان خوێنـدنی ئێـواران، یـان تەمەنی لەو کاتەدا لە خوار (١٦) شازدە ساڵ بێت، جگە لە زیندانی و راگیراوانی سیاسی.

پێنجەم:

١-هەر پێگەیەکی یاسایی بواری راژەی گشتی پشتبەسـت بە بڕیـاری کـارگێری هـاتوونەتەدی و لە سەر بودجەی گشتی مووچەیان وەرگرتووە، ئەوا ئەو پێگانە پارێزراو دەبن بە مەرجێك لێبڕینـی خانەنیشان بـدەن پشتبەسـت بە بڕیـاری کـارگێری دامەزرانـدنیان، و پێویسـتە پـلە و ناونیشـانی وەزیفـی و مـووچە و شایسـتەی داراییـان لە چواچێـوەی یاسـا پەیـڕەو و رێنمـاییە بەرکارەکـان رێکبخرێتەوە و خۆیان بگونجێنن لەگەڵ ئەحکامەکانی ئەم یاسایە.

٢-حـوکمی خـاڵی (یەکـی) بـڕگەی پێنجەمـی ئەم مـاددەیە تەنیـا ئەو کەسـانە دەگـرێتەوە کە تـا پەسەند کردنی ئەم یاسایە مووچەیان وەرگرتووە.

بەڕێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو ناوانە ئێستا دەخوێنینەوە (کاك سۆران، کاك مەم، دکتۆر کـازم، کـاك سـیپان، سـەرچنار خـان، دکتۆر اسماعیل، موژدە خان، کاك مسلم، دکتۆر شێرکۆ، کاك کاوە، کاك علی، کاك عبدالستار، ئاشنا خان، کاك بالانبو، رووپاك خان، کاك جلال، کـاك سـەرکۆ، سـلمی خـان، کـاك عوسـمان، کـاك رزگـار، دکتۆرە شایان، کاك هاوڕێ، کاك لوقمـان، کـاك کـاروان، شـنۆ خـان، کـاك یاسـین، کـاك بەلـێن، کـاك شاخەوان، کاك بەهجت، کاك حکمت، حسیبە خـان، کـاك زانـا، د. رێبـوار، کـاك زاهیـر، کـاك شـوان، گولستان خان، د. گەلاوێژ، کاك سەروان، کـاك مەلا ویسـی، بەرێـزان لێـرە یەك کەس وەردەگـرم و لێـرە دوو کەس، لێـرەش یەك کەس بەگـوێرەی تەسەلسـولەکە، ئەڵـێن لە تەبـع یەك شـتیان لەبیـر چووە لیژنەی موختص با ئیزافەکە بکەن ئینجا کاك سۆران قسە بکات، کاك هێڤیدار فەرمووە؟.

بەڕێز هێڤیدار احمد سلمان:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

داوای لێبوردن دەکەم، چونکە تەبعەکە هەمووی خۆم نووسیومە ئەو راپـۆرتە، مـاددەی شەشـەم بەشی یەکەم رێزی کۆتایی (بەبـی ئەژمـارکردنی ئەو خـزمەتەی کە بە شـێوەیەکی نایاسـایی ئەو وشەیە نەنووسراوە (بۆ مووچەخـۆر ئەژمـار کـراون) ئەگەر ئەو وشـە نەبێـتن هـیچ مەعنـایەکی نـامینێ مـاددەی شەشـەم بەشـی یەکەم ریـزی چـوارەم ئـاخیرەکەی بەبـی ئەژمـارکردنی ئەو

خزمەتەی کە بە شێوەیەکی نایاسایی ئەو وشەیە نەنووسراوە (بۆ مووچەخۆر ئەژمار کراون)، (بە)یەکی نەقصە، سوپاس بۆ ئەم دەرفەتە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەروکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، کاك سۆران فەرموو.

بەڕێز سۆران عمر سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە بڕگەی یەك و دوو و سێ و چوار پێداچوونەوە و ڕێکخستنەوەی پلە و ناونیشان و مووچەی وەزیفی، لەگەڵ ڕێکخستنی ناونیشان و پلەی وەزیفی، پاشان هەڵوەشاندنەوەی پلە و مەرتەبەی زێدەگی وە هەڵوەشاندنەوەی ساڵانی خزمەتی ئەژمارکراو بۆ هەموو فەرمانبەران و مووچە خۆرانی شارستانی و پێشمەرگە و ئاسایش وناوەخۆ، واتە ئەم چوار بڕگەیەی ئەم ماددەیە دەست ئەدات لە ملیۆنێك و (٢٠٠) هەزار دۆسییە، بەبێ ئەوەی هیچ ڕێکار و میکانیزم و لیژنەیەك دیاری کرابێت بۆ پێداچوونەوە بە ڕێکخستنەوە و پیداچوونەوە و هەڵوەشاندنەوە و بەساڵی خزمەت و ناونیشان و مووچەی ملیۆنیك و (٢٠٠) هەزار مووچەخۆر لەکاتێکا لیستی شەهیدان و لیستی زیندانی سیاسی بە لیژنە دیاری کرا پێدا چوونەوەی پێدا دەکرێ، بۆیە بەڕاستی ئەمە هەموو حکومەت ئەم چوار ساڵە خەریکی ئەم بێت ئەوجا ناتوانێ ئەمە بکات، بۆیە پێشنیاری لیژنەیەك دەکەم لە وەزیری دارایی لە داواکاری گشتی لە بایۆمەتری لە بەڕێوبەری گشتی خانەنشینی لە نوێنەرانی وەزارەتی ناوەخۆ و وزارەتی پێشمەرگە وەزارەتی شەهیدان و ئەنفالکراوان ناکرێت تۆ دەست لە مووچە و پلە و ناونیشان و هەموو شتێکی ملیۆنێك و (٢٠٠) هەزار مووچەخۆر بدەی بەبێ ئەوەی لیژنەیەك دیاری کرابێت، من داوا دەکەم حکومەت ڕوونکردنەوەیەکمان بداتێ، تۆ دەست لە پلە ئەدەیت، چوار ساڵە بە نایاسای پلەت ڕاگرتووە تا ئێستا حەقێکی یاساییە نەتخستۆتەوە بەرکار، پلەت نەداوتەوە دەست پیکردنەوەی پلە کە مووچەخۆرێك لە چوار ساڵ یەکجار پلەیەکی بەرز ئەبێتەوە ڕاتگرتووە، بەنایاسایی و دەچی دەستیش لێدەدەیتەوە، بۆیە زەرورە ئەوەش یەکلایی ببێتەوە مادەم ئەمە چاکسازییە، بڕگەی پێنجەم بەڕێزان من داوا ئەکەم لاببرێت، چونکە پێچەوانەی تەواوی برگەی (٢ و ٣ و ٤) و هەموو ئەم یاساییە، بوونی برگەی (٥) مانای ئەم یاساییە ڕەتدکاتەوە بۆ؟ چونکە هەر پێگەیەکی یاسایی ڕاژەی گشتی پشت بەستوو بە بڕیاری کارگێریی هاتونەتە دی لەسەر بودجەی گشتی مووچەیان وەرگرتووە ئەم پێگانە پارێزراو بن، یەعنی هەرچی بڕیاری دامەزراندن هەیە، هەرچی بڕیاری مووچە هەیە، تۆ دێیت ئەیپارێزیت، ئەی چاکسازی لەچی دەکەی ئەگەر وایە؟ بۆیە هەرچی نایاسایی کراوە بەبڕیار ئەم بڕگەیە ئەیپارێزیت و ئەیخاتە ژێر ئەو ناونیشانە و دێت ئیستحقاقی خانەنشینی لێ دەستێنێ و هەندێ پلە و دەستکاری ئەکات و ئەیهێڵێتەوەت، واتە

ئەوەی بە نایاسای کراوە بەبریاری کارگێری کراوە هەمووی ئەپارێزی و مانا بۆ ئەم پرۆژەیە نامینێ، سوپاس.

بەرێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەروکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، کاك علی فەرموو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کاك سۆران بەشی هەرە زۆری قسەکانی منی کرد، بەڵام من تەنیا پێشنیازی من بۆ حەلی جیاوازە هەر وەزارەت خۆی فایلی وەزارەتی خۆی پێداچوونەوە بکات، بۆنموونە وە زارەتی تەندروستی خۆی بیکات، دارایی خۆی بیکات، چونکە دارایی مۆزەفانی خۆی هەیە و ئەو موشکیلانەیان هەیە، هەر وەزارەتەو فایلەکانی خۆی چارەسەر بکات، خاڵی (٥) زۆر بەتەواوەتی و سەد لە سەد پێچەوانەی خاڵی یەکەمە، خاڵی (٣) و خاڵی (١) تۆ ئەڵی ئەوەی بە نایاسایی بێت و ئیستحقاق بێ دەبردرێ لە خاڵی (٥) هەر بریارێك دەرکرابێت، واتە یاسایی بێت یان نایاسایی بێت، لێرە ئێمە قالبی یاسایی پێدەدەین، واتە خراپترمان کرد، ئەوەشی خراپ بووە لەبڕی ئەوەی بێین چاکی بکەین شەرعاندمان و قانوونی بۆ دەردەکەین، بۆیە منیش تەئیدی کاك سۆران دەکەم کە خاڵی (٥) لابرێت و ئەوەش ئیزافە بکرێت هەر وەزارەتێك خۆی جا ئەتوانێ شۆرشیکاتەوە کە گوتت وەزارەت واتە مودیریەتیش خۆی پێداچوونەوە بە فایلەکانی خۆی بکات، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەروکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، م/ عبدالستار فەرموو.

بەڕێز عبدالستار مجید قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی منیش هەر ئەوە بوو کاك سۆران و کاك علی کردییان، بەڵام من رایەکی جیاوازم هەیە بەنیسبەت خاڵی (٥)، خۆی ئەوە بەشێك لەو خەڵکانە دەگرێتەوە کە ئێستا مووچەیان پێدەدرێ و بەشێکی نایاسایی تێدایە بەڕاستی، بەناوی ڕێکخراوەکانەوە، بۆیە من پێموایە لەم سینفەدا خەڵکێك هەیە بۆخۆی پێشمەرگەی دێرین بووە، وە خەلکێك هەیە ئێستا دەکرێ بگەڕێتەوە سەر وەزیفە، بۆیە بەرای من دەکرێ خاڵێکی بۆ ئیزافە بکرێت (ئەوانەی کە پێشمەرگەی دێرین بوون یاسایی (٣٤) مان هەیە، یاسای (٣٣) هی ٢٠٠٧ پەرلەمانی کوردستان بۆ خانەنیشینی پێشمەرگەی دێرین، ئێستا مووچەی وەردەگرێ پێشی عەیبدار بووە، خەڵکێکی زۆریشە، ئەوەی کە ئەحکامەکانی پێشمەرگەی دێرین ئەوەی کە خانەنشینی سەربازییە، یان خانەنیشینی شارستانی دەیگرێتەوە، بەپێی یاسا بەرکارەکان بچێتە سنفی ئەوە، ئەوەی تر عیلاج بکرێ بەشێوەیەکی تر، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، کاك بهجت فەرموو.

بەڕێز بهجت علی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر مادده (٦) بڕگە (٥) خالا (١) من تێبینیم هەن، من پێم باشه ڤێ شکلێ وەی لێ بێته کرن، بێژتن هەر پێگەیەکی یاسای بواری ڕاژەی گشتی پشت بەست بە بڕیاری کارگێری هاتوونەتە دی سەر بودجەی گشتی موچەیان وەرگرتووه ئەوا ئەو پێگانه پارێزراو دەبن بە مەرجێك لێبڕینی خانەنشینیان بدەن پشت بەست بە بڕیاری کارگێری دامەزراندنیان وە پێویسته پله و ناونیشان وەزیفی مووچه و شایسته دارایی لە چوارچێوەی یاسا و پەیڕەو و ڕێنماییە بەرکارەکان ڕێکبخرێتەوە، پێشنیار دەکەم ئەوهای لێ بێت ڕێکبخرێت و بگونجرێت لەگەڵ حوکمەکانی ئەو یاسایە، واتە ئەحکامەکان بکرێتە حوکمەکان، بگونجێن بکرێتە بگونجرێن، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، کاك حکمت فەرموو.

بەڕێز حکمت محمد عبو زید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاستی من دڤێتن خالێك بێته زێده کرن یا پێشمەرگە کو شەری تیرۆرستن دژی داعشدا شەرتکرن تەنیشت وان خەلکەك هەبوون خۆبەخشانه ئەوان ژی بەهەمان شێوه پێشمەرگا بام گەلەك وانه شهیدیش بوونە، بریندارێش بوونه گەلەکی ژی وانه موزەفیش بوون کەلەکیش پاشی وین هاتینه تەوزیف کرن بەرێ هەندێت داخازین ئەو مودیەت کو لێرەت پێشمەرگه شەرت کرن خزمەت ببێته حساب و هەر ساڵ و بە دوو سالا، ودیسا پشتگیریا هەڤال کاك بهجت دکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، کاك مەم فەرموو.

بەڕێز مەم بورهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بێگومان پشتگیری لەو بۆچوونە ئەکەم کە بڕگەی (٥) هەڵبوەشێتەوە، لەبەر ئەوەی بڕگەی (٥) سحری ئەو هەڵوەشاندنەوانە ناهێڵێت، شەرت نییه هەموو بڕیارێکی کارگێڕیش بڕیارێکی مەودایەکی قانونی هەبووبێت، ئەموێت پێشنیازی ئیزافەکردنی برگەیەکی تر بکەم، بڕگەی شەشەم زیاد بکرێت (لە ساڵی ٢٠١٥) ەوە بەرزکردنەوەی مووچه نەبستراوە، ئەوەی پێ دەگوترێ تەرفیع بۆ فەرمانبەران کە پێویست دەکات لە ڕووی قانوونییەوە هەمووی ببێت بەسەرە مووچە، بەڵام بەرزە مووچه نەبەستراوە، بۆیە پشنیازی من ئەو داڕشتنەوەیە بۆ ئەندامانی بەڕێزی لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی و لیژنەی پەیوەندیدار بەوە، (پلە بەرزکردنەوەی مووچە

بۆ هەموو ئەو مووچەخۆرانەی لە ساڵی ٢٠١٥ بەرزە مووچەیان بۆ نەکراوە) کە راگیراوە لە ٢٠١٥ واتە لەگەل جێبەجێکردنی ئەم یاسایە ئەم پلە بەرزکردنەوەیان بۆ جێبەجێ بکرێت، سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، کاك جمال فەرموو.

بەڕێز جمال حوێز مصطفى:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٦) برگەی (١) دیارە باس لە رێکخستنەوەی پلە و مووچەی وەزیفی و ئەوانە دەکات، دیارە لە زۆربەی وەزارەتەکان شێوازی دیاریکردنی مووچە بۆ مووچەخۆران جیاوازی زۆری هەیە، ناهاوسەنگە، بە نموونە من وەزارەتی پێشمەرگە و وەزارەتی ناوخۆ دەیهێنمەوە، فەرقێکی ئیجگار زۆر هەیە لەبەینی ئەو دوو وەزارەتە، بەڵام لەکاتی خانەنیشینی دەبینین شتەکە عەکس دەبێتەوە، مووچە پێشمەرگە بەرزترە لە هێزەکانی ناوەخۆ، ئەوەش پرۆژەمان بۆ دیاریکردبوو، بەڵام بە داخەوە تا ئێستا دیارە حکومەت ئیمکانی نییە ئەو پرۆژەیە جێبەجێ بکات، پێشمەرگە تا ئێستا مووچەی خێزانی بۆ نابەسترێ، جیاوازی هەیە وەزارەتەکانی تر بۆیان دەبەسترێ، ئەوەش غەدر لە پێشمەرگە دکرێ، مادەم باس لە رێکخستنەوەشە پێم باشە شێوازی دابەشکردنی مووچەش برادەرانی حوکمەت لێرەن گۆرانی لێبکرێت لە (٥) مانگ دەست بە دابەشکردنی مووچە دەکرێ تا ....

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك جمال ئەوە پەیوەندی بەم ماددەیە نییە، فەرموو.

بەڕێز جمال حوێز مصطفى:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئاخیر رێکخستنەوەیە، ئێستا دوو حەفتە پێدەچی، بۆ ئەوەی هەموو مووچەخۆران پێکەوە مووچە وەربگرن، سوپاس.

بەرێزد. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ئاشنا خان فەرموو.

بەڕێز ئاشنا عبدالله قادر:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

تایبەت بە بەشی شەشەمی ئەم یاسایە، بەڕێز وەزیری دارایی ئێستا لیرە نییە، ئەگەر برادەرانی تر روونکردنەونەیکم لێیان هەیە بینووسن و پێ بڵێن سوپاسیان دەکەم، لە ساڵی ٢٠١٥ پلە بەرزکردنەوە بە هەموو شێوەیەك وەستاوە کاتیك کە قەیرانی دارای دەستی پێکرد بۆیە ئێستا زەرورە بۆمان روونبکرێتەوە کە ئایا بۆچی جارێکی تر دەست ناکرێت بە پلە بەرزکردنەوەی فەرمانبەران دوای ئەوە ی کە قەیرانی دارایی کۆتایی هاتووە، تایبەت بە برگەی ٥ من پێموایە

دەبێت لابرێت، چونکە بە ئاشکرا دیارە و لە برگەکە ئەڵێت هەر پێگەیەکی یاسایی بواری راژەی گشتی پشت بەست بە بریاری کارگێری هاتۆتە دی، یەعنی ئەو دامەزراندنانەی کە کراون بە بریارکراون، برگەی ٥ باس لەو فەرمانبەرانە دەکات لە دەرەوەی یاسا، یەعنی هیچ بنەمایەکی یاسای نییە بۆیە زەرورە ئەم برگەیە یان لابدرێت یان ئەمە ئیزافە بکرێت (هەر پێگەیەکی یاسایی راژەی گشتی پشت بە بریاری کار گێری هاتوونەتە دی بنەمایەکی یاسایی هەبێت) یەعنی فەرمانی دامەزراندنیان هەبێت یان شهادەیان هەبێت خزمەتیان هەبێت بەم شێوەیە، وە ئەگەر ئەوەش نەکرا با بەتەواوی برگەکە لابرێت، چونکە بەتەواوی پێچەوانەی برگەی (١ و ٣) یەمە و بەتەواوی پشتیوانی قسەکانی کاك سۆران و کاك علی دەکەم، سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، حسیبە خان فەرموو.

بەرێز حسیبە سعید ابراهیم:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ماددەی (٦) برگەی (١) باس لە رێکخستنی پلە و ناونیشانی مووچەی وەزیفی سەرجەم مووچەخۆرانی هەرێم لە بوارەکانی شارستانی و پێشمەرگە و هێزەکانی ئاسایش و ناوەخۆ کراوە بەپیی یاسا، من پێشنیار دەکەم لەو فەقەرە کاتی بەرزکردنەوە یاخود پلە پێدان پێشمەرگە قارەمانەکان لێی بەدەر بکرێت و بڕوانامەکانیان هەمووی لەکاتی بەرزکردنەوە پلە هەژمارنەکرێ، هەمووومان دەزانین کە برا پیشمەرگە قارەمانەکان خوێنیان بۆ پاراستن و شەرف کوردستان رێشتووە و دەرفەتی ئەوەیان نەبووە کە خوێندن تەواو بکەن، بۆیە تا ئەم ساڵانەی دواییش هەژمار دەکرێتن ساڵانی پێشوو پێداچوونەوەیەکی بۆ بکرێت لە لایەك، لەلایەکی تریش کە باس لە رێکخستنەوە دەکرێت هەروەها گەڕانەوەی دادپەروەری ئایا باس لەوە کرایە کە ئەوانەی کە بەناحەقی پلەیان پێدراوە پلەکانیان لێوەردەگیرێتەوە بەگوێرەی ساڵانی خزمەت پلەیان پێ ئەدرێ، بەڵام باس لەوە نەکرایە پێشمەرگەیەکی قارەمان کە لە ساڵی ١٩٦١ یاخود پێشمەرگەکانی شۆرشی رابردوون، ٥٧ ساڵ خزمەتیان هەیە یاخود زیاتر لەم ساڵانە بە پلەی مولازم تەقاعود کراینە ئایا لەو یاسایە خزمەتی ئەوانیش هەژمار دەکرێتن و پلەکانیان بەرزدەکرێتەوە یان تەنها لەوانە دەستێندر ێتەوە کە ئێستا پلەیان بە نایاسایی پێدراوە، سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، کاك زانا فەرموو.

بەرێز زانا خالید سمایل:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە برگەی (٤) ئەم ماددەیەدا نا روونییەك هەیە و تێکەڵاویەکیش هەیە، پێم وایە پێویستی بە راستکردنەوە هەیە، چونکە خزمەتی شارستانی وە زیفی تێکەڵکراوە لەگەڵ پێشمەرگایەتی یان

هێزەکانی ئاسایش و ناوەخۆ، چونکە لە دێری کۆتایی باس لە تەمەن دەکات کە دەڵێت (یان تەمەنی لەو کاتەدا لە خوار (١٦) ساڵی بێت ئەمە دیارە و روونە پێچەوانەی قانونی خدمەی مەدەنییە، (١٦) ساڵی دەبێ بکرێتە (١٨) ساڵ لۆ وەزیفی شارستانی، بۆ پێشمەرگایەتی و هێزەکانی ئاسایش و ناوەخۆ زۆر ئاساییە ئەگەر لە (١٦) ساڵ بێت بۆیە ئەم (٢) بابەتە دەبێ لێك جیا بکرێتەوە، لە برگەی (٥) بەراستی ناروونی هەیە، دڵنیاین لەوەی کە خەڵکانێك هەن بە پلەی باڵا خانەنشین کراون لەو ولاتەدا کە یەك رۆژ وەزیفەیان نەدیتیە، تەقدیرمان بۆ خەبات و ماندبوونی هەموو ئەو بەڕێزانە هەیە کە لە ئێستادا خانەنشینی وەردەگرن، بەڵام کە دەڵێین دەبێ خۆیان بگونجێنن لەگەل ئەحکامەکانی ئەم یاسایە نابی بڵێن پێگەکانیان پارێزراو دەبیت، کە پارێزراو بوو ئێمە شەرعیەتیان پێدەدەین، لە ماددەکانی دوای ئەوە دێینە سەر خانەنشینی پلە باڵاکان و وەزیفەکانی پلەی تایبەت و باڵا، ئەگەر قەرار بدەین خانەنیشینی پلە باڵاکان کەم بکەینەوە، لێرەش پلەی وەزیفی ئە وانە خانەنشینیەکانیان پارێزراو دەکەین ئەمە دژ بە یەکە، بۆیە دەبێ هەم روونکردنەوە هەم بەهیچ شێوەیەکیش قبول نەکرێت کە خەلکانێك یەك رۆژ وەزیفەیان نەدیتیە و بە پلەی باڵا خانەنشین بکرێن هەر رەنگە بەدرێژایی تەمەنیشیان لە دژی بزوتنەوە رزگاری خوازی میللەتەکەمان بووبن وئێستا بە پلەی باڵا خانەنشین کرابن، سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، کاك سیپان فەرموو.

بەڕێز سیپان سالم حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی (٦) لەسەر برگە (٥) ئاخافتنا خۆ دکەم راستی نوکە لە هەرێما کوردستانێ هەزارەها فەرمانبەر هەنە معاشیش حوکما وەردەگرن کو یەك بیتە رۆژ دەوام نەکرن، بەلکو ئەو کەسە لە بارەگا حزبی دەوامی دکەن،÷ ئەڤەشی بەلگە وی چەند هەزارەها ئەو ناوە ئەڤیت کو لە بارەگایی حزبی دوامت کەن لێ معاشیش لە حکومت وەردەگرن بتەنێ لە رۆژا هاتنا معاش دەچنە گەنجینە حوکمەتێ معاشت وەردگرن یان لە فەرمانگا حوکمەتێ وەردگرن هەر لە ناڤا ئەوان لیستادا هەیە بێ بەرنامە لە (٦٠٠) هەزار دینار مووچەوییە بنەرەتییە لە حکومەتێ وەردەگرن، ئەڤیش پێچەوانەی وی لە خالا (٥) دیتە دیارکرن، کو ئەگەر برێکارین کارگێری دێنە سەر بودجە گشتی کەواتە معاشی خۆ وەردەگرن بتنی خانەنشینی خۆ بدەن لیرەش داخازی وەزیری دارایی دکەم روونکردنەك لەسەر وەی بدات ئایا چەن کەسن مووچەخۆری حوکمین لەسەر بودجە گشتینا، لەیەك خولی حوکمە تدا دەوام نەکرییە یان فەرمانبەری حوکمینتە نینە لەسەر بودجا گشتی و لەسەر داهاتی ئەڤی ولات لە بارەگاین حزبیا یان لە راگەهاندنی حزبیا دەوام دکەتن بۆیە داخازا روونکردنەوەیەك وەزیری دارایی دکەم ئایا ئەڤ کەسان چی لێ دێن، چونکە بارگرانییەکی زۆرە لەسەر داهاتی ولات و بارگرانییەکی زۆرە لەسەر بودجەی گشتی ولاتی، ئگەر

کادری حزبینە ئاساییە لە حزبێ خۆ معاش وەرگرن نەك لە بارەگای حزبا دەوام بكەن معاشیش لە حوكمەت وە رگرن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، كاك باڵانبۆ فەرموو.

بەڕێز باڵانبۆ محمد علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشەكی من پشتگیری لە رایەكەی كاك سۆران دكەم و لە برگەی (٤) پشتگیری لە حسیبە خان و كاك زانا دەكەم دیارە لە برگەی (٣) هەڵوەشاندنەوەی گشت مرتبەكانە لیرە حوكمەت حەقی خۆیەتی كە ئەو مافەی كە خەڵك بە ناروا لە حوكمەت وەریگرتووە، حوكمەت ماوەی ٤ ساڵە پلە بەرزكردنەوەی راگرتووە و خەڵكیش مافی لەلای حوكمەت هەیە، پێویست وایە لێرە جێگا بۆ بكرێتەوە، لەو حاڵەتەی كە حوكمەت مافەكەی خۆی لەو كەسانە وەردەگرێت، كە خاوەنی ماف نیین و مافیش بگەرێنێتەوە بۆ ئەوانەی كە خاوەنی مافن، برگەی (٤) باس لە هەڵوەشاندنەوەی خزمەت دەكات دیارە لەگەل خوێندن ئێمە هەموومان دەزانین لەم چەند ساڵانەی رابردووە ولاتەكەمان تووشی قەیران سیاسی و دارایی زەغت تێپەڕی ئەمەش وای كرد كە خەلك نەتوانی ئەوانەی كە لە ریزەكانی پێشەوەی ئاسایش و ناوەخۆ كار دەكەن بتوانن پەرە بە خوێندنی خۆیان بدەن یان بەهۆی واجبەكەیانەوە كاتی خوێندەكەیان گۆریبێ، ئێستا حەق وایە لەجێی پاداشت ئەو مافەشیان لێ زەوت كەین، بۆیە من لەگەڵ ئەوەم هێزی پێشمەرگە و هێزی ناوەخۆ لەو كاتی خوێندنە ببەخشرێ وە ساڵانی خزمەتیش كە (١٦) ساڵە بۆ هیزی پێشمەرگە لابرێت لەبەرئەوەی ئەمە ئەزانین لە شۆرشە یەك لە دوای یەكەكانی كوردستان خەلكانێك پێشمەرگە بوون تەمەنیان (١٥) ساڵ بووە، ئەمانە بە خۆشی خۆیان نەبوون بە پێشمەرگە بگرە لەوانەیە زروفی ئەو كاتەی ئەم ولاتە وای لێكردبن، بۆیە حق وایە ئەمە لابرێت بكرێت بە لەگەل ئەوەی كە جگە لەوەی زیندانیانی سیاسی و راگیر اوانی سیاسی ئەو كە سانەی كە پێش (٩٣) چونەتە ریزی پێشمەرگەی كوردستانەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، كاك جلال رموو.

بەڕێز جلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە لەسەر ماددەی (٦) برگەی (٥) منیش هاوڕای بەڕێزم ئاشنا خان و كاك سۆرانم كە ئەو برگەیە زیادە و لابدرێت و، پێویستە لە حاڵەتی لانەبردنی پێم وایە دەبێت وای لێبكرێت هەر پێگەیەكی یاسایی بواری راژەی گشتی پشت بەست بە بریاری كاركگیری هاتوونەتە دی لەسەر بودجەی گشتی مووچەیان وەرگرتووە ئوە بەپێ یاسا بەركارەكان مامەڵەیان لەگەل دەكرێت،

هەر وەها پێم وایە وە کو بەشێك لە هاورییان باسییان کرد سەبارەت بەوە ی کە ماوەی ٤ ساڵ ترفیعی فەرمانبەران راگیراوە لە هەر ێمی کوردستان راگیراوە بۆیە برگەیەکی بۆ زیاد بکر ێت و تیایدا پیویستە لەسەر حوکمەت کار بکات بۆ پێدانەوەی یاخود بڵێن کار بکات بۆ ئەوەی ترفیعی ئەو فەرمانبەرانە راوەستاون بەپیی یاسا بەرکارەکان تەرفیعیان بۆ بگەرێتەوە، سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، د. رێبوار فەرموو.

بەڕێز ريبوار عبدالرحيم عبدالله:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا من دەست خۆشی لە حکومەتی هەرێم دەکەم کە ئەم بابەتە گرنگەیان بەدەر نەکردووە لە پرۆژە یاسای چاکسازی، چونکە لەراستیە ئەو کاتە یەکێکە لەون کاییانەی کە زۆری تیایە پیویستە بە یاسا بەرکارەکان چارەسەر بکرێن بابەتی پلەی وە زیفی ناوەنیشانی وەزیفی بابەتێکی گرنگە، هەلبەت جۆرێك لە عشوائیەت و بێسەروبەری هەیە لە وەی کە جاری وا هە بووە کەسێك پسپۆر یەکەی شتێك بووە، بەلام ناونیشانی وەزیفیەکەی شتێکی تر بوو ئەمە بەراستی ئەم بێ سەروبەییە دەبێت بە یاسا رێك بخرێت و چارەسەر بکەین ئومێد دەکەین کە بەم یاسایە چارەسەر بکرێت کەس وا هە بووە راویژکار بووە لە بوارێکی گرنگ بەلام پسپۆرییەکەی هەونەبووە، لەوێیا نووقسانیەك هەیە بڵێین کەموکورتیەکی تیایە کە ئەبێ ئەمەی بۆ ئیزافە بکرێ کە کە بە نایاسایی لە دەرەوەی یاسا کارپێکراوەکان هەر وەکو کاك هێڤیدار احمد ئامازەی پێکرد منیش پشتگیری لە ڕایەکەی دەکەم بەنسبەت بڕگەی پێنجەمیشەوە برگەی پێنجەم منیش هەر لەگەڵ ئەو ڕایەم کە لاببرێت چونکە لەگەڵ بڕگەی سێیەم و چوارەم نایەتەوە کە ئەوان باسی هەڵوەشانەوە ئەکەن باسای پشتگیری پاراستن ئەکات، لەبەر ئەوە لە کاك سۆران و کاك مەم و ئاشنا خان ئەکم لەسەر لابردنی ئەم بڕگەیە و زۆر سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سەرکۆ فەرموو.

بەرێز سەرکۆ ازاد حسین:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی یەکەم

یەکەم / پێداچوونەوەی رێکخستنی پلەو ناونیشانی مووچە و وەزیفی سەرجەم مووچەخۆرانی هەرێم لە بوارەکانی خزمەتی شارستانییەت و پێشمەرگایەت و هێزەکانی ئاسایش و ناوخۆ بەپێی یاسا و پەیڕە و ڕێنمایيە کارپێکراوەکان و رێکخستنەوەیان لە چوارچێوەی وەزیفی گشتی تا ئێرە گۆرانکاری تیا بێ دوای پێداچوونەوە و وردەکاری دۆسییەی کەسی فەرمانبەران

هەر فەرمانبەرێك پلەو ناونیشان وەزیفیەکەی بەرزتر بوو لە مافی خۆی ئەوا سەرموچەو و پلە بەرزکردنەوەی بە هەموو جۆرێك رابگیرێت تا ساڵی خزمەتی دەگاتە ئاستی ئەو پلەیەی ئێستای بەو مەرجەی بڕوانامەکەی رێگەی پێ بدات بۆ بەشی دووەمی هەڵوەشاندنەوەی، ئەوەی باسی ئەوا ئەکرێت کە پرسیارمان ئەوەمان هەیە کە مۆڵەتی خوێندنیان هەیە بێ مووچە بوونە ئەوانەی خوێندنیان هەبووە بێ مووچە ئایا ئەمانە ئەگرێتەوە، لە بڕگەی دووەم وە برگەی پێنجەم بۆئەوەی داواکەین کە لای هەمووان ڕوون بێت وە دیاربێت کەم برگەیە کە ئەڵێ هەر پێگەیەکی یاسایی لە بواری ڕاژەی گشتی بڕیاری کارگێری هەیە بۆ هاتنە ناو سەر بوودجەی گشتی وە لێبڕینی خانەنشینی ئەدەن ئەمان دەڵێت پشت بەستن بە بڕیاری کارگێری دامەزراندنیان، ئەمانە بریاری دامەزراندنی کارگێرییان هەیە وە پلە و ناونیشان وەزیفی مووچەو شایستە داراییەکان لە چوارچێوەی یاسا پەیڕەو و ڕێنماییە بەرکارەکان رێکدەخرێتەوە، بۆیە لەگەڵ مانەوەی ئەم بڕگەیەدام، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك بەڵێن فەرموو.

بەڕێز بەڵێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ڕێکخستنەوە هەمواری خزمەت لە بەشی شەشەمی ئەم پرۆژە یاسایە زۆر گرنگە وە زۆر ئاڵۆزە، بەراستی بەنسبەت جێبەجێکردنیەوە یەعنی پێداچوونەوە و ڕێکخستنی پلە و ناونیشانی وەزیفی هەڵوەشانەوەی گشت پلە و مەرتەبەی زێدەیی و هەڵوەشانەوەی ساڵانی خزمەت کە یەکبگرتێتەوە لەگەل ماوەی خوێندنی بەیانیان هەموو ئەوانە بەراستی من پشتیوانی لەو رەئیەی کاك سۆران ئەکەم کە میکانیزمێك بۆ جێبەجێکردنی و هەرچەندە ئەحکامەکانی کۆتایی هاتووە کە ئەنجومەنی وەزیران بە پێڕەوێك ئەحکامەکانی ئەم ماددەیە جێبەجێ ئەکا، بەڵام بەراستی لێرە حەقە بەرچاو ڕوونتربین لەسەر چۆنیەتی ئالیەتی جێبەجێکردنی ئەو ماددانە وە ئەوەی دیکە پێویستە بە بڕگەی پێنجەم کە لە راستیا یعنی لەمەهامی یاساکە زۆر داوە لە ئامانجی یاساکەی زۆر داوە بەداخەوە وە ئێمە تێئەگەین لەسەر ئەساسی لەسەر چ ئەساسێکدا داندراوە، بەڵام پێویست ئەکا ئەم ماددەیە بەشێوازێك تەنزیم بکرێ کە ئامانجەکانی یاساکە کاڵ نەکاتەوە وە لە ئەهدافی ئەساسی خۆی کە مەسەلەی چاکسازییە لا نەدا، بۆیە من پێشنیاز ئەکەم کە ماددەی پێنجەم خالی یەکەمی بەم شێوازە دابرێژرێتەوە هەر پێگەیەکی یاسایی بواری راژەی گشتی پشت بەست بە بڕیاری کارگێری هاتونە دی لەسەر بودجەی کشتی مووچەیان وەرگرتووەوە پێویستە پلە و ناونیشانی وەزیفی مووچە و شایستە داراییان لەچوارچێوەی یاسا و پێڕە و ڕێنماییە بەرکارەکان ڕێکبخرێتەوە و خۆیان بگونجێنن لە گەڵ ئەحکامەکانی ئەم یاسایە واتا ئەوەی کە من ئەیڵێم ئەم دەقانەن ئەمانە

لابرێن ئەوا ئەم پێگانە پارێزراو دەبن بەمەرجێك لیبرینی خانەنشین بدەن پشت بەست بە بڕیاری كارگێری دامەزراندنیان ئەوەی كە خوێندمەو ئەوە لا ببرێ، ئەگەر لیژنەی قانونی ئاگایان لێمان بێ و ئەگەر ئەوە لا نەبرێ من پشتیوان لەو رایە ئەكەم مادەكە برگەیەكە بەتەواوەتی هەڵبگیری و زۆر سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵی زۆر سوپاس، كاك شوان فەرموو.

بەڕێز شوان كریم محمد:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

تێبینییەكانی من هەمووی لەلایەن كاك زاناوە باسكرا، تەنها من داوادەكەم هێزەكانی پێشمەرگە بەدەر بكرێن لە هەبوونی بڕوانامە، لەبەر ئەوەی زۆرینەی هێزی پێشمەرگە دەرفەتی خوێندنیان نەبووە وە پاڵپشتی كاك زانا دەكەم، سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵی زۆر سوپاس د. گەلاوێژ، گوڵستان خان.

بەڕێز د. گەلاوێژ عبید عثمان:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

رێكخستنەوە و هەژماركردنی خزمەتی میلاكات بەشێكی گرنگی ئەو پرۆژە یاسایەیە، بۆیە من لە ناونیشانەكەوە دەسپێدەكەم كە ناونیشانی بەشی شەشەم و پێكهاتەكەی باسی میلاكاتیش دەكات، بۆیە رێكخستنەوەی هەژماركردنی خزمەتی فعلی و میلاكات لە هەرشوێنێك كە ئاماژە بە خزمەت كرابێت پێویستە بنووسرێت خزمەتی فیعلی، واتا پارەی خانەنشینی و دەستە بەری كۆمەڵایەتی داوە، بەنسبەت ماددەی شەشەم / دووەم یەكخستنی ناونیشان و پلەی وەزیفی لەگەڵ مووچەی وەزیفی بەپێی حوكمەكانی پێم باشە لێرە بنووسرێ حوكمەكانی هەمواری بیستەمی یاسای میلاكاتی ژمارە (٢٥)ی ساڵی ١٩٦٠ی كارپێكراوی ژمارە (٥)ی ساڵی ٢٠١٨ی هەرێمی كوردستان، سوپاس

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك اسماعیل.

بەڕێز د. اسماعیل علی طە:

بسم الله الرحمن الرحیم

بەرێز سەرۆكا پەرلەمانی.

من دوو تێبینیت هەی، تێبینی ئێكێ ماددەی شەشێ یەعنی ماددەی شەشێ رێزا چارێ وەكی دبێژن ئەو خزمەتەی كە زروریە بێتە كرن كە بە نایاسایی لە دەرەوەی یاسای كارپێكراوەكان دئاشكرا بیتن دنیا رەسمی بوو تێبینیا دووێ ماددەی پێنچێ ئەز لگەڵ وان برایەما پشتگیری

ئەوانە دکەم ئەوانە گوت ئە ئەف مادده نەمینێ، چونکە بەرەڤاژی ئارمانجێ ڤێ پـرۆژەینە نەکـو چاکسازیە و ئەڤ ماددەیە یەکجار نەمێنیـتن وجهـێ وێ مـادەکی دی بێـتە دانانـدن یعنـی فعلـن ترفیعاتێت موەزەفا ئەڤە چەنداهاتنا راوەستاندن فەرمانبەر بـۆ ئیتلاقـاتە تەرفیعـاتێن وانە بێـنە کرن، سوپاس

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، زۆر سوپاس کاك کاروان.

بەرێز کاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەڵبەتە ئەو ماددەی من پێشنیاز دەکەم وەکو خۆی بمێنێتەوە، مـاددەی شـەش بـرگەی یەکەمـی پشتیوانی کاك سەرکۆ دەکەم، بەلاَم لە بڕگەی پێـنجەم ئەگەر دەرفەت بفەرمـووی ڕونکـردنەوەی بدەم، مولاحەزەیەکی قانونی کە بۆچی ئەو برگەیە وەك خۆی بمێنێتەوە. پێمـان باشـە لە بـڕگەی پێـنجەم بە وازحـی بـاس لەوە دەکـات کە ئەمـانەی کە لەم بـڕگەیەدا ناویـان هـاتووە بڕیـاری کارگێریان هەیە کە ئەمە خـۆی لەخۆیـدا خـاڵێکی گـرنگە وەلەهەمـان کاتیشـدا لێبـرین دارایـی و خانەنشینیان هەیە، کەواتە خۆیان لەگەڵ ئەحکامەکـانی یاسـاکەدا دەگـونجێنن وە مەرکەزیەتـی قـانونی هەیە ئەم کەسـانەی کە لەم یاسـایەدا ئاماژەیـان پێکـراوە وە لەهانکاتیشـدا خـاڵێکی زۆر گرینگ رەنگە لە یاساکەدا تۆزێك غامز بێت، ئەمانە تعدیلی وەزیفیـان بـۆ دەکرێـت، ئینجـا لەگەڵ ئەحکامەکانـدا بە نەتـیجە خۆیـان دەگـونجێنن، بـۆیە پـێم وایە ئەم دارشـتنەی صـیغەی مـادەکە بەگشـتی و بـڕگەی پێـنجەم صـیغەیەکی تەواو قـانوونیە، بـۆیە پێشـنیاز دەکەم وەکـو خـۆی بمێنێـتەوە، بـۆ ئەمەش پشـتیوانی کـاك بەهـجەت دەکەم، ئەگەر ئەحکامەکـانیش بگـۆڕێ بـۆ حوکمەکان، زۆر سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، د. شایان فەرموو.

بەرێز شایان کاکە صالح محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە بڕگەی چوارەم لە یاساکەدا دیارە کێشەیەك هەیە لەویادا ناڕوونیەك هەیە لە بڕگەی چوارەمی ماددەکەدا کە سالانی خزمەت هەژمار نەکرێ، سالانی خـزمەت هەژمـار نەکـرێ ئەوەی خوێندویەتی جگە لەوانەی مۆڵەتی خوێندنیان وەرگرتـووە یـان بەو مەرجـانەی کە لە یاسـەکەدا باسکراوە، بەلام ئەوانەی کە خوێندوویانە مووچەی کۆکراوە وەهەروەها ببورە مۆڵەتی کـۆکراوە وە مـۆڵەتی بـێ مووچەیـان وەرگرتـووە زەحمەتیـان کێشـاوە، مـن پێشـنیار دەکەم یاسـاکە بەم شێوەیەی لێبکرێتەوە بڕگەی چوارەمی ماددەی شەشەم بەم شێوەیەی لێ بکرێ سالانی خزمەتی ئەژمارکراو بۆ خزمەتی وەزیفی شارستانی یا پێشمەرگایەتی یان هێزەکانی ئاسایشی نـاوخۆ بـۆ

ئەو ماوانەی کە لەگەڵ ماوەی خوێندنی مووچەخۆر یەکدەگرێتەوە جگە لەحالەتەکانی مۆڵەتی خوێندن یان خوێندنی ئێواران یان خوێندنی لەوکاتەدا لە خوار شازدە ساڵی بێت بۆ لەمەو دوا هەڵدەوەشێتەوە، جگە لە زیندانی و ڕاگیراو سیاسی وە هەروەها سەبارەت بە سزادراوانی سیاسی دەزانین بوونیان هەیە لە هەرێمی کوردستان لەم ماددەیەدا باس نەکراوە، بۆیە پێشنیار دەکەم بە زنجیرەی بڕگەی شەشەم بڕگەیەك زیادبکرێ بەم شێوەیە ئەحکامەکانی ئەم ماددەیە بەسەر سزادراوانی سیاشیدا جێبەجێ دەکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، گلستان خان فەرموو.

بەڕێز گلستان باقی سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز گلستان باقی، ئاخافتنا ژ هەڤالان هاتیە کرن من پشتگیریە حەسیبە خان و کاك زانا دکەم، زۆر زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سەروان فەرموو.

بەڕێز سەروان محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دەمەوێ یەکەم جار لە پشتگیری دەستپێبکەم بۆ ناو بابەتەکەی خۆم، ئەویش ئەوەیە کە پشتگیری کاك حیکمەت دەکەم بۆ هەژمارکردنی خزمەت بۆ ئەو خۆبەخشانەی کە دوێنیش شەرەف و کەرامەتی میللەتی کوردیان پاراست، بەرگریان لە کورد و کوردستان کرد دژی داعش وە پشتگیری لە کاك بالأنبۆ دەکەم بۆ گەڕانەوەی مافی خاوەن ماف کە ئەوەی مافیان لای حکومەتە پشتگیری لە کاك زاناش دەکەم بۆ بڕگەی پێنج وە دەمەوێت لەسەر ماددەی شەش ئەوە بڵێم کە پێشمەرگە هەر دیسان دەگەڕێمەوە سەرپێشمەرگە، چونکە بەدڵ و بە گیان لەگەڵیانم، دەمەوێت ئەوە بڵێم پێشمەرگە شەری کرد مرد فی سبیلی ئەوەی دیسان پەرلەمان و کوردستان و حکومەت هەبێت، کەچی پلەی پێشمەرگە ڕاگیراوە پلەیان نابەسترێت خزمەتیان بۆ هەژمار نەکراوە، وەزارەت بۆ وەزارەتێکی تر لە وەزارەتی پێشمەرگە پلە بەرزکردنەوە نییە ڕاگیراوە کە بەرگریان کردووە ومردوون بۆ ئەوەی ئەو وەزارەتانە هەبێ کەچی وەزارەتەکانی تر وەك خۆی دەڕوات بەڕێوە، لەگەڵ ئەوەم کە حکومەت پێداچوونەوە بکات لەوە و ئەو هەژمار نەکردنەی یان ئەو کاتەی کە روویشتووە لەسەر پلەکانی ئەوان ئەی ئەوانیشیان بۆ بگەڕێندێتەوە بۆ هەژمار بکرێت ئەوەی تریش بۆ پێشمەرگەی شاخ، چونکە ئێستە لەناو هۆڵی پەرلەمان ڕەنگە زۆر پێشمەرگەی شاخمان لەگەڵ بێت ئەوان نەیان خوێندووە، بۆئەوە پەرلەمان و حکومەتی خۆمانمان هەبێت ساردی و گەرمی و تاڵی زۆریان چەشت بۆ ئەوەی ئەمڕۆمان

هەبێت دروستکەری ئەمڕۆن بنیاتنەری ئەمڕۆن، بۆیە ئەمن دەڵێم پێشنیار دەکەم لەهەموو پەرلەمانتارە بەڕێزەکانیشدا داوادەکە کە پشتگیر بن لەوە پێشمەرگایەتی ئەوان بە بڕوانامە هەژمار بکرێت و بەرگری کردنی پێشمەرگەی ئەمڕۆی کە شەری لە جیاتی هەموو مرۆڤ و هەموو جیهان کرد کە پێشمەرگەیە ئەویش ئەویش بە بڕوانامە هەژمار بکرێت و زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

مژدە خان، فەرموو.

بەڕێز مژدە محمود محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

چەند تەرحێکم هەیە، یەکەمیان پلە بەرزکردنەوە مافی یاسایی هەموو فەرمانبەر و پێشمەرگە و هەموو مووچەخۆرێکە کە بە نایاسایی ڕاگیراوە، پێویستە پێش دەستدان لە پلەی مووچە خۆران بەرزکردنەوەی پلەیان بۆ بکرێت کە ئەمە مافێکی شەرعی خۆیانە ئەمە یەك دوهەمیشیان لە برگەکانی یەك و دوو سێ و چواری ماددەی شەشەم ئەم یاسایە دەست دەدات لە پلە و موچە و ناونیشان و خزمەتی ملیۆنێك و دووسەد هەزار مووچەخۆر کە لە بایۆمەتری ئەو ژمارەیە تۆمار کراوە چۆن دەتوانی ئەم پرۆسەیە ئەنجام بدەیت، هەروەها هیچ لیژنەیەك دیاریکراوە کە جۆنیەتی جێبەجێکردنی ئەم بڕگانە ڕوونبکاتەوە یاخود بە هەر میکانیزمێك بێت هیوادارم بەرپرسانی حکومەت کە لێرە ئامادەن وەڵامی ئەوەمان پێبدەنەوە خاڵی سێیەم ماددەی شەشە برگەی پێنجەمی هەرکەسێك بە بریارێکی کارگێری دامەرزرابی یاسایی بێ یان نایاسایی دەپارێزرێ بەپێی ئەم بڕگەیە ئەمە پێچەوانەی یاسای چاکسازییە، کەواتە ئەم بڕگەیە دیفاع لەوانە دەکا کەبەنایاسایی دامەزراون پێویستە بڕگەی پێنجەم لابرێ پێشنیاز دەکەم لاببرێ وە پشتیوان لە قسەکانی کاك سیپان و کاك سۆران دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، سەلمی خان فەرموو.

بەڕێز سلمی فاتح توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئامانجی گرنگی ئەم یاسایە چاکسازییە، نەك بڕینی مووچەی خەڵك ئێمە لە مدەکەی پێشوترا لەسەر دەرماڵە زۆرترین گفتوگۆ، زۆرترین پرسیارمان ئاراستەی بەرێزان لە حکومەتی کوردستان کردووە، ناکرێ لەئێستادا پشتیوانی بکەین بۆ بڕینی مووچەی سەدان کەس کە حوکمەت خۆی پێی داون و خۆی ئەو ئیستحقاقەی پێداون وە دایمەزراندون و فەرمانی کارگێریان هەیە، بۆیە پشتیوانی قسەکانی کاك سەرکۆ دەکەم لە ماددەی یەکەم هەتاوەکو لەچوارچێوەی وەزیفی گشتیداو ولە دوای ئەوە دەکرێ بەم جۆرەی لێ بکرێ، لەدوای پێداچوونەوە و وردبینی دۆسییەی کەسی فەرمانبەران هەر فەرمانبەرێك پلە و ناونیشانی وەزیفیەکەی بەرزتر بوو لە

مافی خۆی ئەوا سەرمووچە و پلە بەرزکردنەوە بە هەموو جۆرێك ڕادەگیرێت تا سالآنی خزمەتی دەگاتە ئاستی ئەو پلەی ئێستای بەو مەرجەی بڕوانامەکەی ڕێگە پێبدات، ئەمە لەو ڕوانگەیەوە دا پێشنیارمان کردووە لەوەی کە ئەو مووچە خۆرە کە گەندەڵی نەکردووە وە هیچ شتێکی نایاسایی نەکردووە، ئەگەر بێت و فەقەرەیەکی نا یاسایی هەبووبێ ئەوا حکومەت بۆی کردووە و خۆی بەرپرسیار نییە لەسەر ئەم بابەتە وە دەکرێ پلە و ناونیشانی وزیفەکانیان پارێزراو بن، بەڵام بۆ ئەوەی ڕێکی بخەینەوە رای دەگرین هەتا وەکو ئەوکاتەی کە پلە و ناونیشانی دەگاتە ئەو ئەو پلە و ناونیشانەی کە حکومەت پێی داوە بەو مەرجەی بڕوانامەش ڕێگەی پێبدا وە لە ماددەی چوارەمی ببورە لە بڕگەی چوارەم دا کە باسی هەڵوەشانەوە دەکا، بەراستی کەسانێکی زۆر هەیە بەهەمان شێوەز ناکرێت مەسەلەن بەرێوەبەری فەرمانگەکەی یان دائیرەکەی دەخوێنێت ئاگای لێبوو و چاوپۆشیان لێ کردووە، بۆیە من پێشنیار دەکەم هەڵوەشاندنەکە بکرێت بە غەرامەیەك، بۆ ئەوەی بتوانین ڕێگە چارەسەرێك بۆ بدۆزینەوە وە لەمەودوا ڕێگری بکرێ وەلەگەڵ ئەوشدا پشتیوانی قسەکانی بەرێز د شایان دەکەم لە برگەی چوار بەهەمان شێواز کە لەمەودوا ئەمە جێبەجێ بکرێ، چونکە بەراستی ناحەقێکی زۆر دەکرێ بەرامبەر بەوانەی کە هەندێ کەس هەیە لەوانەی بێ ئاگا لەوەی کە ئەم بابەتانە هەیە، مۆلەتانە هەیە، خوێندبێتی لە برگەی پێنجەمدا بەهەمان شێواز قسەکانم لە برگەی یەکەمدا کرد کەناکرێ ئێمە بەڵێ پشتیوانی قسەکانی بەرێزان کاك بەهجەت کاك سەرکۆ و کاك کاروان دەکەم، سوپاس.

بەرێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵی کاك رزگار فەرموو.

بەڕێز رزگار محمد محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی شەش باس لەوانە ئەکا کە ڕێکخستنەوەی پلەی وەزیفی ڕوونە سەدو حەڤدە هەزار خانەنشینی لەسەر وەزارەتی پێشمەرگە هەیە، واتا هەشتا هەزار لەسەر وەزارەتی ناوخۆ هەیە، تەبعەن ئەمانە کاتی خۆی بە ناوی پێشمەرگەی دێرین خانەنشین کراون، ئێستا لێرە بە چ میکانیزمێك ئەتوانی پلەی ئەمانە هەڵوەشێنیتەوە زۆربەی ئەمانە بە پلەی ئەفسەر خانەنشین کراون

بەرێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك رزگار ئەم ماددەیە بەس باسی فەرمانبەر ئەکا، هەژمارکردنی خزمەت بۆ فەرمانبەر دوای ئەوە باسی خانەنشینیە، ماددەی دوای ئەوە یعنی لە هیچ شوێنێکا باسی ئەوە ناکا باسی وەزیفیەت ئەکا، یەکێکە لەو وەزیفایا.

بەڕێز رزگار محمد محمود:

یەعنی هەیە ئێستا سالی خزمەتی پێشمەرگایەتی دێرینی بۆ کراوە کە ئەفسەرە، ئایا بە چ میکانیزمێك دەتوانیی ئێستا ئەو روتبەیەی لێ کەم بکەیتەوە پشتگیری لە قسەکانی کاك سۆران

عمر دەکەم بۆ خاڵی پێنج هەڵگیرێ پشتگیری لە پێشنیارەکەی کاك علی حمەصالح ئەکەم، هەر وەزارەتێك لیژنەیەکی موختەسی بۆ دیاری بکرێت و پشتگیری لە قسەکانی حەسیبە خان ئەکەم، پێشنیار ئەکەم پڕوانامە نەکرێتە مەرج بۆئەفسەرانی وەزارەتی پێشمەرگە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵی زۆر سوپاس، کاك کاوە فەرموو.

بەڕێز کاوە عبدالقادر حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە لە ڕێکخستنەوە و هەژمارکردنی خزمەت لەئێستادا لە هەرێمی کوردستاندا کێشەیێکی زۆر هەیە، چونکە وکو ئاگادارین لە سالانی رابردوو بە هەزاران کەس بە یەك بریار و بە یەك فەرمان تەعین کراون لە مەسلەکی حزبی خراونەتە ناو بواری حکومی و وە دامەزرێندراون وە پلەیان پێدراوە، بۆیە رەچاوی شیاوی یاخود بڕوانامەی بکرێ، بۆیە گرنگە لێرە لەو پێداچوونەوەیە بەرێزان ئەوەمان بۆ رونبکەنەوە، ئایا ئەوانە چەند دەگرێتەوە بەراستی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆجەنابت، کاك عوسمان فەرموو.

بەڕێز عثمان کریم سوارە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من لەسەر ماددەی شەش، برگەی یەکەم و چوارەم قسەم هەیە، چاکردنی مووچەی پێشمەرگە واتا هاتا بکرێت بە هێزەکانی مووچەی هێزەکانی ناوخۆ وە بەپێچەوانەوەی باشکرنی مووچەی خانەنشینی حەقیقی کە ئێستاکانە ئەو هێزانەی پێشمەرگانە دێرینانەی کەوا ئێستا ژیانی خۆیان لە پێناو میللەتەکەی خۆیان ناوە، بەڵام بەداخەوە ئێستا مووچەیەکی کەم وە هەروەها ئیمە ماف و ئمتیازاتێکی زۆر زۆر کەمیان هەیە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عوسمان لەم ماددەیا بەس پەیوەندی بە هەژمارکردنی خزمەت هەیە بۆ فەرمانبەران.

بەڕێز عثمان کریم سوارە:

نا ئاخر ناوی پێشمەرگەش تیا هاتووە، چۆن ئۆتە لێروکانە ئیشارەت بە پێشمەرگە دراوە بە هێزەکانی ناوخۆ و بە پێشمەرگەش دراوە وەهەروەها ئە تێکۆشەرە دێرینانەی پێش ٣/٥ کە خەباتیان کردووە، پێویستە بەشێوەیەك ئمتیازاتێکی تایبەتی یان مووچەکانین بۆرێك بخرێت کە لە ئاستی ژیان و گوزەرانیان بێت وە هەروەها لەلایەن حکومەتەوە شەهادەیەکی رێزلێنان بدرێت، وەکو برادەران ئیشارەتیان بە شەهادە دا شەهادەیەك رێزلێنان وە مەدالیایەکی رێزلێنان بکرێت و وە ئەمە لەجیات شەهادەش بۆ خزمەتی خانەنشینییان هەژمار بکرێت وەهەروەها هێزی بەرگری وە خۆبەخشانی شەری داعش ئەو ماوەیان بۆ بە خزمەت حساب بکرێت، وەکو هێزی بەرگری لەسەردەمای شۆرشە یەك لەدوا یەکەکانی میللەتەکەمان خەباتیان کردووە وە

ئەوانەش کە خۆبەخشانە شەری داعشیان کردووە، لە حاڵەتێکا فرسەتی دامەزراندن ئەگەر لە حاڵەتێکا ببێ بۆ ئەوان بێ وە بۆ شیان بە خزمەت حساب بکرێت وەهەروەها باشکردنی خانەنشینی هێزەکانی ناوخۆ کە لەئێستادا (٢٤٠) هەزار دیناریان هەیە، یەعنی مووچەی هێزی پێشمەرگە باشە، بەڵام بەداخەوە خانەنشینی هێزی پێشمەرگە کوردستان باشە، بەڵام خانەنشینی هێزەکانی ناوخۆ......

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ وەختەکەت تەواو بوو، کاك هاورێ فەرموو کاك عوسمان وەختەکەت تەواو بوو، کاك هاورێ قسە بکە.

بەڕێز هاوڕێ بنا محمد:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی شەشەم ماددەی شەشە لە بڕگەی یەکەم پشتیوانی قسەکانی کاك سەرکۆ سەلمی خان کاك بهجت ئەکەم وە لە بڕگەی پێنجەم پشتیوانی قسەکانی کاك کاروان ئەکەم، ئەم برگەیە مەرکەزی یاسایی تێدایە وە لەگەڵ ئەحکامەکانی ئەم یاسایەدا خۆی ئەگونجێنێ لەگەڵ مانەوەی ئەو برگەیەم، زۆر سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵی سوپاس، کاك موسلیم فەرمووو.

بەڕێز مسلم عبدالله رسول:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەراستی من قسەکەم لەسەر ماددەی شەشەمە لە برگەکانی یەکەم و دووەم وسێیەم و چوارەم بەراستی من بە مادەیەکی زۆر باشی دەزانم وە بەراستی ئەوە دەسپێکێکی باشە بۆ نەهێشتنی و هەڵوەشاندنەوەی زۆرێك لەو کارانەی کە بەنایاسایی کراون لەم پرۆژە یاسایەدا، کە هەدەف و ئامانج لێی رێکخستنەوەی پلە و ناونیشانی وەزیفیە بۆ فەرمانبەران و مووچەخۆران، کە لەناو چینی فەرمانبەرانە خەڵکانێکی زۆر هەن کە بە نا یاسایی و بەدەر لە حەقیشا تائێستا و ساڵی خزمەتیشیان وە بەبێ بوونی خزمەتی فیعلی لە پلەو مەرتەبە و ناونیشانێکدا دانداراون کە ڕەنگە شایستە نەبێ پێی وەهەم بارگرانی لێرەدا دروستکردوە لەسەر حکومەت وە لەسەر وەزارەتی دارایی ونادادپەروەرانە هێناوتە کایەوە لەنێوان فەرمانبەران، بۆیە ئۆمێد دەکەم بەراستی لەرێگەی ئەم چوار برگەیەوە ئەم نا دادی و گرفتە وەزیفیە چارەسەر بکا، بەڵام لێرەدا بە میکانزمێکی وازح بە لیژنەیەکی دیاریکراو کە بەتەئکید ئەرکێکی قوس دەکەوێتە سەر حکومەت بۆ چارەسەرکردنی و جێبەجێکردنی ئەم ماددانە وە ئەمەوێ لێرە پشتگیری خۆشم برگەی پێنجم بۆبرای بەرێزم کاك سۆران و کاك علی دربەڕم بە لابردنی ئەم بڕگەیە و، بەراستی زۆر زەروریشە پێویست دەکا پلە بەرزکردنەوەی فەرمانبەران کەلە ٢٠١٥ ەوە وەستێنراوە، بگەرێندرێتەوە کە حەقێکی شایستەی فەرمانبەرانە کە ئێستا نەماوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك یاسین فەرموو.

بەڕێز یاسین خضر طە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خودا ولاهی من هیچیان بۆمن نەهێشتووە ئەو برادەرانە، بەڵام دەمەوێ لە پشتگیری دەسپێبکەم پشتگیری کاك سۆران دەکەم کاك علی، کاك عبدالستار، کاك مەم، کاك حکمت، کاك زانا، کاك سیپان، حەسیبە خان، سەرچنار خان، بەڵام من دەمەوێ دوو تەرحی دیکە بکەم، زیاد بکەم بۆ ئەم یاسایە هەمووشیان ووت پێوست ناکا لە ماددەی شەش ڕێکخستنەو و هەژمارکردنی، بەڵام ئەوانەی من پرسیارەك لە وەزیری دارایی دەکەم ئەوانەی کە خزمەتیان هێناوەتەوە، بەڵام لە ئەساسیشدا خزمەتەکەیان نییە، بەلام لایەنیکی سیاسی بۆی هێناونەتە ئەوجە ئایا پێنج ساڵە هەیە دە ساڵە لە خاڵی دووەمدا دەمەوێ شتێکی دیکە پێشنیار بکەم فەرمانبەرێك هەیە لە وەزارەتێك و فەرمانبەرێکی دیکە هەیە لە وەزارەتێکی دیکە هەردووکیان شەهادەی سەرەتاییان هەیە، بەڵام لەو وەزارەتەی بۆ نموونە خوێندنی باڵایە معاشەکە زۆر بەرزە، بەلاًم لە وەزارەتەك کە خانەی ڕۆشنبیرییە مندالانە، لە وەزارەتی ڕۆشنبیری مەعاشەکەی زۆر کەمە، شتێکی دیکە دەمەوێ پێشنیایر بکەم ئەو پێشمەرگانەی کە هەموومان دەزانین ئەو لێرە چەن پێشمەرگەی کۆنی تێدایە ئەو پێشمەرگە تاجی سەرە، بەلام بەراستی قائیمە کە وەختی خۆی هەبووە پێش (٥ی ٣) ئی هەموو لایەنە سیاسییەکان هەق وایە معامەلە لەکەل ئەو قائیمەیە بکرێ، نەك خەڵك هەیە پێشمەرگە نە بووە بەناوی پێشمەرگەی ناوی پێشمەرگەی ناشیرین کردووە خانەنشین کراوە، یەعنی ئەوانەش لابدرێن ناڵیم مەمعاشیان ببردرێ با لە کاروباری کۆمەڵایەتی بیاندرێتێ نەك بەناوی ئەو پێشەرگەی کە هەموو سەروەت و سامان و ژیانی خۆی لەناو بن بەردان بردووەتە سەری، شتێکی دیکە پێشنیار دەکەم بۆ وەزیری دارایی ئەو پارەیەی کە پاشەکەوت کراوە هەم بۆ حکومەت باشە هەم میللەتیش باشە ئەو فەرمانبەران چەکیان بۆ بکرێ، بەڵام لە وەزارەتی دارایی لە باتی پارەی ئاو و کارەبا و زەریبە لێیان وەربگیرێ یعنی گوێم لێبوو ولله بۆیان کراوەتە چەك، بەڵام ئەگەر چەگ با هەر هەبێ یەعنی چی، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك لوقمان فەرموو.

بەڕێز لقمان حمد حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی شەش لە برگەی یەك پشتیوانی لە بۆچوونەکەی کاك سەرکۆ ئەکەم، کە ئەمانە پلەکانیان رابگیرێ سەرمووچەو ئەوانەی بۆ نەبەسترێ تاکو پلەکەیان ئەگاتە ئاستی ئەو پلەی بەدەستیان هێناوە وە سەبارەت بە برگەی پێنجەم لە ماددەی شەشەم ئەم برگەیە زۆر روونە کە ئاماژە بەوە ئەکا کە ئەمانە پێگەی یاساییان هەیە وە مووڵزەمیش کراون کە لەگەڵ ئەحکامەکانی ئەم یاسایە خۆیان بگونجێنن، ئێمە مادام نوێنەری خەڵکی کوردستانین وە

ئامانجمان ئەوە نییە بێین با بڵێین مووچەی خەڵك ببرین یاخود ئامانجی ئێمە لە پەرلەمانی کوردستانوە ئەبێ پشتیوانی لە هەنگاوێك بکەین بە کە تەنها ئامانجمان مووچە بریینی خەڵك بێ، بەڵام ئامانجمان چاکسازیە مادام مولزەم کراینە لەگەڵ ئەحکامەکانی ئەم یاسایە بگونجێنین، کەواتە ئەمانە ئەم کەسانە نین کە دەوام نەکەن یان فرسەتی دەوامکردنیان پێ نەدرێ وەکو بەشێك لە برادەرەکان ئاماژەیان پێدرا ئەوە نوقتەیەك نوقتەیەکیتر بەداخەوە بەشێك لە برادەرەکان زۆر هێرشێك ئەکەن بۆ سەر کادری حزبی کادیری حزبیش رۆلەی ئەم وڵاتەن، بۆیە ئەمە کارێکی نارەوا،یە، بۆیە بۆ مانەوەی برگەی پێنجەم پشتیوان لە بۆچوونی کاك بەهجەت کاك سەرکۆ کاك کاروان سلمی خان کاك هاورێ و، زۆر سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵی شنۆ خان فەرموو.

بەرێز شنۆ اشقی عبدالله:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە بەشی شەشەم رێکخستی هەژمارکردنی خزمەت پشتگیری لە هاورێکانم کاك سەرکۆ کاك کاروان کاك بهجت سلمی خان و کاك عوسمان وکاك لوقمان ئەکەم، وەهەروەها پرسیارێکم هەیە لە بەرێزان لە ئەنجومەنی وەزیران، سەبارەت بە ئەوەی کە ئایا بەپێی یاسا راوێژکرا و مدیر عام یەك تعریفیان هەیە، بەڵام بۆچی جیاوازی هەیە لەنێوان ئەو راوێژکارانەی کەلە ئەنجومەنی وەزیرانن و لە دامەزراوەی سەرۆکایەتی هەرێمن و ئەوراوێژکارانەی کە لە پەرلەماندا هەن لەرووی مووچە و ئمتیازەوە چیاوازی هەیە...

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

هیچ چیاوازیان نییە.

بەرێز شنۆ اشقی عبدالله:

زانیاریمان هەیە کە جیاوازیان هەیە، زۆر سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

هیچ جیاوازیان نییە، پەرلەمان من ئەزانم هیچ جیاوازیان نییە زۆر سوپاس، د شێرکۆ فەرموو.

بەرێز د. شێرکۆ جودت مصطفی:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە مەوزوعی عەلاوە و تەرفیع زۆر باسکراوە، من پشتگیری لەوە ئەکەم کە بگێردرێتەوە و دەستپێبکاتەوە، چونکە ئەوە جۆرێکی ترە لە پاشەکەوتا لە راستیا ئێستا حکومەتی هەرێم دوو جۆر پاشەکەوتی لە ئەستۆ دایە یەکێکیان ئەوەی کە رایگرتوە کە پاشەکەوتی مووچەیە ئەمەی تریان کە بەردەوامە پاشەکەوتی عەلاو و تەرفیعە بەراستی ئەمە ئەگەر تەقدیراتی بۆ بکەی بۆ داهاتوو ئاوا بەردەوام بێ ئەو برە پارەیە چەند کەڵکە ئەبێ بەرەو داهاتوو کە نازانین کەی

ئەوەستێ واتە کەی ئەوەستێ پێنەدانی عەلاوە و تەرفیع، بۆیە لە مادەی شەشا بڕگەی یەکەم زەرووره کە ئێرە پێم وایە جێی خۆیەتی تەئکید لەسەر کێرانەوە و دەستپێکردنەوەی عەلاوە و تەرفیع بکرێتەوە سەبارەت بە بڕگەی پێنجەم رێك پێچەوانەی مەبادئی ئەم یاسایەیە، یەعنی رێك پێچەوانەی ئامانجەکانیەتی کە باس لە دادپەروەری ئەکا بۆ کە لەبەرئەوەی بەڵی ئامانە بڕیاری کارگێریان هەیە، بەڵام شوێنی دەوامکردنیان نییە کە ئەو مخالەفەی یاسایە، لەبەر ئەوە من لەگەڵ ئەوەیام پشتگیری لە بۆچوونەکەی سەرچنار خان و کاك سیپان و کاك سۆران و کاك علی و کاك جلال و د . اسماعیل دەکەم بۆ لابردنی بڕگەی پێنجەم، سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵی زۆر سوپاس، کاك شاخەوان.

بەڕێز شاخەوان رؤوف مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیاز ئەکەم بۆ قەرەبووی چوار ساڵی قەیرانی دارایی فەرمانبەران وە هێزەکانی پێشمەرگە مامۆستایان لەگەڵ هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ، لەرۆژی یعنی میکانیزمێك بدۆزرێتەوە بۆ پێدانی پلەیەك وەزیفی یان وەکو قەرەبوویەك، چونکە باس لەوە ئەکرێ کە قەرەبووە مادديەکە تاکو ئێستا تەنها وەکو شتێکی حسابی و ئەوانە ئەوە ئەکرێ لە داهاتوودا، بەڵام ئەوی کە هەیە، بۆیە پشتیوانی هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ پێشمەرگە و لەگەڵ فەرمانبەرانی مەدەنی زائیدە مامۆستاین بۆپشتیوانی ئەمانە یا بۆ قەرەبووی ئەمانە وا بکرێ کە میکانزمێك بدۆزرێتەوە بۆ پێدانی پلەیەکی وەزیفی وە پشتگیری قسەکانی کاك علی و کاك سۆران ئەکەم، بۆ لەسەر ئەوەی هەر وەزراەتێك لیژنەیەکی تایبەتی هەبێ بۆدواداچوون و متابەعەکردنی یا چاودێری کردنی ئەو مادده و برگانەی کە پەیوەندی هەیە بە وەزارەتەکانیانەوە، سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

دکتۆر کازم بەڵی ئاخیر کەسە.

بەڕێز کاظم فاروق نامق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو تێبینیانەی من هەمبوو لەلایەن ئەم بەرێزانەوە تەرح کرا، لەبەر ئەوە پشتگیری ئەم بەرێزانە ئەکەم هەریەك لە بەرێز مژدە خان و کاك سیپان و کاك سۆران و کاك دکتۆر شێرکۆ و کاك کاوە و سەرچنار خان و کاك دکتۆر اسماعیل، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

رووپاك خان ناومان خوێندەوە لێرە نەبووە و ئێستاش لێرە نییە ئاخیر کەسیشە، بەڵێ بەرێز وەزیرەکان بەرێزان جەنابیشت لێرە نەبووی کاك وەیسی.

بەڕێز وەیسی سعید وەیسی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە بەنسبەتی ئێمەوە گرنگ بووبێ لەم ماددەیە بە موختەسەری من عەرزتان کەم، هەر لەم ماددەی یەکەمەوە بەرەو دوواوە ئەو خاڵانە یا حالەتانەی کە لە ماددەی یەکەما تەحدید کراوە، پێداچوونەوە و ڕێکخستنەوەی پلەیە بۆ نموونەتان بۆ باس بکەم مەسەلەن هەمانە جارێ بەپێی یاسا ساڵی خزمەت بۆنسبەتی پێشمەرگە لە شانزە ساڵیەوە دەستپێئەکرێ، هەیە ساڵی پێشمەرگایەتی هێناوەتەوە ڕەنگە عمری (١٠) ساڵ بووبێ، بۆ نموونە مەسەلەن بۆ ساڵی ئاوارەیی لە (١٨) سالەوە حساب دەکرێ وەختێك کە ئەو هێناوەتەوە، ڕەنگە عمرێکی یەکجار کەمی هەبووبێ، مەبەست لێرە ڕاستکردنەوەی ئەو نەوعە حاڵەتانەیە ئەمەش کە ڕاستئەکرێتەوە تەبعەن ئەبێ قاعیدەیەکی قانونی هەیە، (من استقبل شیئاً قبل اوانە عقب بحرمانە) یعنی قاعیدەیە ئەبێ بیخەیتە سەر ئەسلەکەی معامەلەکەشی، بۆیە ئەبێ وەکو خۆی لێبکەیتەوە ئەوەی لەو ماددەیە هاتووە لەسەر ئەو ئەساسەی ئەو قاعیدەیە هاتووە، مەسەلەن حالەتێکی ترمان هەیە لەم ماددەیادا کە ئەیەوێ ڕاستیکاتەوە ئەوەیە فرزنا کەسێکمان هەیە لە وەزیفەیەکی معەیەنە بە دە ساڵ ئەبێ بووبێ بە فەرمانبەری پلە بۆ نموونە پێنج ئەم کراوە بە فەرمانبەری پلە دوو، یعنی لە ئستیحقاقی خۆی کە جانبە قانونییەکەی خۆی زیاد بازێکی یاوە چۆتە پێشتر، قسەکە لەسەر ئەوەیەی کە ئەوانە ڕاستکرێتەوە لەسەر مەوزوعی خوێندن و ئەوانە بە وازحی بەپێی تەعلیماتی حکومەتی هەرێمی کوردستان ئەوانەی لە ئیجازەیان هەبووە بۆیان حساب ئەکرێ بە خزمەت بۆیان حساب ئەکرێ، بەڵام بەهۆی ئیجازەی خوێندنی نەبووە خۆی ڕۆیشتووە ئەوانە بۆیان حساب ناکرێ بۆچی؟ چونکە لەو فەترەیە ئەوەی کە ئیجازەی کردووە استحقاقی لەسەر مووچەکەی و لەسەر هەموو شتێك لێی بڕاوە بە مستەمری لێ براوە، بەڵام ئەوەی کە دەوامی نەکردووە لێی نەبراوە، بە ئیجازەی، بە بێ مووچەی کردووە یا اجازەی خوێندنی کردووە بە بێ هین، مەسەلەن حالەتمان هەیە خۆی موزەفە دەوامی بەیانیانی کردووە ئەم دووانە تەعاروز ئەکا لەکەڵ یەکتری ئگەر موەزەف بووە چۆن دەوامی بەیانیانی کردووە یائەگەر وەزیفەکەی بۆ نموونە لە سلکی ئەمیایە ئێواران دەوامی کردووە لەگەڵیشیا خوێندویەتی، ئەو دووانە تەعاروز ئەکا بەیەکەوە، ئەو حاڵەتانە حسابی بۆ نەکراوە ئەساس فکرەکە ئەوەیە هەر پلەیەك بەنایاسایی وەرگیرابێ ڕاستبکرێتەوە، یعنی ئەمە جەوهەری ئەو مادەیە بەشێوەیەکی گشتی ئەوەی پێم وابێ لە هەموو وەزارەتێکیش بڕیارێکمان هەیە کە لیژنەیەك موراجەعەی هەموو ئەوانە ئەکاتەوە تەنانەت نەك هەر ئەوە، تەنانەت بە هەیکەلی ئیداری هەموو وەزارەتەکاشا ئەکرێ هەیئەتێکە کە هەم وەزارەتەکان ڕاسپێرداو هەم لە ئەنجومەنی وەزیرانیش هەیئەتێکی بۆ دروستکراوە، لەبەر ئەوە من پێمان باشە ئەو ماددەیە وەکو خۆی بمێنێتەوە سوپاس بۆ ئێوەش

بەرێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس بۆ جەنابت، بەرێزان پشوویەك وەرئەگرین سەعات (٣) دێینەوە.

پاش پشوو

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵـی بەڕێـزان دەسـت بە دانیشـتنەکەمان دەکەیـن، فەرمـوون لیـژنە تایبەتمەنـدەکان، مـاددەی حەوتەم، .

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی حەوتەم

بواری خانەنشینی

ماددەی حەوت:

یەکەم: یەکخسـتنی خانەنشـینی ئەوانەی لە خـوارەوە ئاماژەیـان پێـدراوە، لەڕووی مەرج و پێداویستییەکانی خانەنشین بوون، بە هەمان مەرج و پێوەرەکـانی خانەنشـینی فەرمـانبەران لە پلە گشتیەکانی وەزیفە لەسەر میلاکی شارستانی سەربازی هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ، سەرۆکی هەرێم، سەرۆکی پەرلەمان، سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران، جێگرەکانیـان، ئەنـدامانی پەرلەمـان، وەزیرەکـان، ئەوانەی بە پـلەی ئەوان و بریکـاری وەزارەت و ئەوانەی مـووچەی بریکـاری وەزیـر وەردەگرن و خاوەن پلە تایبەتەکان و بەڕێوەبەری گشـتییەکان و، ئەوانەی بە پـلەی بەڕێـوەبەری گشـتی و ئەوانەی مـووچەی بەڕێـوەبەری گشـتی وەردەگـرن، سـەرۆك و ئەنـدامانی ئەنجـومەنی پارێزگاکانی هەرێم و گشـت ئەو کەسـانەی کە بەپێـی خشـتەی کـارپێکراوی مـووچە لە هەرێمـی کوردسـتان، مـووچە و دەرمـاڵەی هەردوو پـلەی بـاڵای (أ و ب) وەردەگـرن، لەسـەر میلاکـی شارستانی و سەربازی هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ، دووەم:

خانەنشینی هەژمار دەکرێت بۆ ئاماژە پێـدراوان لە بـڕگەی یەکەمـی ئەو مـاددەیە بەمشـێوەیەی لای خوارەوە،

١- ڕێژەی لە ٢٥% لە کۆی دوا مووچە و دەرماڵە، ئەوەی لەکاتی خزمەتدا وەری دەگرین.

٢- ڕێژەی ٥،٢% لە کۆی گشـتی دوا مـووچە و دەرمـاڵە، ئەوەی لەکـاتی خزمەتـدا وەردەگیرێـت و دەخرێتە سەر مووچەی خانەنشینی بۆ هەر ساڵێکی خزمەت.

٣- شایستەی مووچەی خانەنشین نابێـت لە ڕێـژەی ٧٠% لە کـۆی گشـتیدا دوا مـووچەو دەرمـاڵە ئەوەی لەکاتی خزمەتدا وەری دەگرێت.

سێیەم: هەژمارکردنی ماوەو خزمەتی خولی پەرلەمانی بۆ هەموو مەبەستەکانی سەر مـووچەی بەرزکـردنەوەی پـلەو خانەنشـینی بـۆ ئەو پەرلەمانتـارانەی ئارەزوومەنـدانە دەگەڕێـنەوە سـەر وەزیفەکانیان.

چـوارەم: حوکمەکـانی ئەو مـاددەیە هەمـوو ئەو کەسـانەش دەگـرێتەوە کە لە بـڕگەی یەکـی سەرەوەی ئەو ماددەیەدا ئاماژەیان پێدراوە، لەپێش بەرکاربوونی ئەم یاسایە، خانەنشین بـوون، پێویستە بگونجێن لەگەڵ ئەحکامەکانی ئەو یاسایە، بـۆ ئەوانەشـیان کە خزمەتـی خانەنشـینیان نەگەیشتوەتە (١٥) ساڵ تاوەکو ٣ سـاڵ دەخـرێتە سـەر خزمەتەکەیـان، بـۆئەوەی بـگەنە تەمەنـی خانەنشینی، بە مەرجێك بڕی خانەنشینی ئەو ماوەیە بدات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

هەر ئەندامێکی بەڕێز دەیەوێ لەسەر ئەو ماددەیە گفتوگۆ بکات، دەستی هەڵبڕێ، بەڵێ بەڕێزان، ئەم بەڕێزانە ناویان نووسیوە (د. کازم، د. شێرکۆ، د. محی الدین، د. اسماعیل، کاك سـیروان، کـاك ابوبکر، کاك کاوە، هلز خان، سەرچنار خان، کاك مەم، مـژدە خـان، کـاك سـیپان، کـاك سـۆران، کـاك عبدالستار، کاك علی، کاك جمال، د. هەورامان، ئاشنا خان، کاك باڵامبۆ، کاك عوسـمان، کـاك بەڵـێن، کاك جلال، کاك سەرکۆ، سلمی خان، کاك عوسمان سێبەری، کاك کاروان، کاك دابان، دکتۆرە شایان، گولستان خان، کاك یاسین، شـیرین خـان، کـاك گـۆران، کـاك لقمـان، کـاك ئومێـد، کـاك جـلال، کـاك بهجت، کاك باپیر حسیبە خان، د. ڕێبوار، کاك زانا، د. زێدان، ڕۆژان خان، کاك پێشەوا، کاك سروان، کـاك حـاجی سـفین، کـاك نـزار، جـوان خـان، کـاك شـوان، گـوڵیزار خـان، کـاك شـێخ زاهیـر، کـاك عبدالسلام، کاك محسین، کاك هیمداد، کاك مەلا وەیسی، کاك ئازاد، کاك شاخەوان)، بەڵـی د. کـازم فەرموو.

بەڕێز د. کاظم فاروق نامق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی حەوتەم، ئێمە پێشنیار دەکەین، کە زۆر بەڕوونـی پێشـنیار دەکەیـن، کە ئەو مـاددەیە بەم شـێوازەی لـێ بکرێـت، کە کۆتـایی بێنێـت بە خانەنشـینی پـلە باڵاکـان، هەر لە پەرلەمانتار هەتا وەزیر و سـەرۆکی ئەنجـومەنی وەزیـران و سـەرۆکی هەرێـم و جێگرەکانیـان و ڕاوێژکـار و مـودیر عـام و هەمـوو پـلە باڵاکـان، خانەنشـینەکەیان کۆتـایی پـێ بهێنـدرێت، یەك خانەنشینی موەحەد هەبێت بۆ سەرجەم فەرمـانبەران بە ئەوانەشـەوە کە ئێسـتا نـاو دەبـرێن بە پلە باڵا، کە گەیشتنە تەمەنی خانەنشینی کە ئێستا (٦٣) ساڵە، ئەوکاتە خانەنشین بکـرێن، ئەوەی کە لە بڕگەی دووەمدا باسکراوە ڕێژەی لە ٢٥% لەکۆی مووچەو دەرماڵە و ڕێژەی لە ٥،٢% بۆ هەر ساڵێك و ئەوانە، کە دەگاتە ئەو لە ٧٠% ڕێژەیەی کە داندراوە بۆ ئێستا دەکاتە نزیکی (٥) ملیۆن و (٧٥٠) هەزار دینار، لەبەرئەوەی ئێمە پێمان باشە کۆتایی پـێ بهێنـدرێت، ئەو بـڕگەیەش لابرێـت، سەبارەت بە سێیەم: وای لێ بکرێت کە هەر پەرلەمانتارێك یان پلە باڵایەك یان وەزیرێك یان ئەو فیئـانەی کە لە بـڕگەی یەکەمـدا بە پـلە بـاڵا ناویـان بـراوە، ئەگەر پێشـتر فەرمـانبەر بـوو بێـتن بگەڕێنەوە سەر کارەکانی خۆیـان، ئەگەر کـارێکی تریـان هەبـوو بێـت بگەڕێـنەوە سـەر کـارەکەی خۆیـان، مـاددەی چـوارەمیش کە باسـی حوکمەکـانی ئەو مـاددەیە دەکـات، کە سـیفەی ئەوەی

هەبێـت، کە بگەڕێـتەوە بـۆ پـێش خۆشـی بە هەمـان شـێوە، ئەو پـلە باڵایـانەش کە لە سـاڵانی رابردوودا، بە هەموو فیئەکـانەوە، لە پەرلەمانتـار و لە وەزیـر و لە سـەرۆکی هەرێـم و سـەرۆکی حکومەت و جێگرەکانیان و موستەشار و مودیر عـام و ئەوانە هەر هەموویـان خانەنشـینەکەیان هەڵبوەشـێندرێتەوە بە هەمـان یاسـای خانەنشـینی کە فەرمـانبەرێکی ئاسـایی، مامۆسـتایەك، پێشمەرگەیەك، پزیشکێك، کارمەنـدێکی فەرمـانگەی کارەبـا ئەوانەی پـێ خانەنشـین دەکـرێن، بە یەك یاسا بۆئەوەی کۆتایی بێنین بە شـتێك بەنـاوی خانەنشـینی پـلە بـاڵا و جیـاوازی چینـایەتی، چـونکە ئێسـتا بەپێـی ئەو بـڕگەیە کە دانـدراوە، بەپێـی ئەو مـاددەیە دانـدراوە، خانەنشـینی پەرلەمانتار و وەزیرێك بۆ نموونە دەکاتە (٥) ملیۆن و (٧٠٠) هەزار، بەڵام خاوەن پێداویستیەکی تایبەت (١٢٠) هەزار دینار وەردەگرێت، خانەنشینیەکی هێزەکـانی نـاوخۆ و ئاسـایش و پـۆلیس و ئەو چـــین و تـــوێژانە (٢٢٠) هەزار دینـــارە، کە نـــزیکەی (١٦) ئەوەنـــدەی خانەنشـــینی ئەوانە، لەبەرئەوەی پێمـان وایە کۆتـایی بە خانەنشـینی پـلە تـایبەت بهێنـدرێت بە هەمـوو شـێوەیەك، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالستار فەرموو.

بەڕێز عبدالستار مجید قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرمان.

دیـارە بـابەتی خانەنشـین بـوونی پـلە باڵاکـان زۆرتـرین موشـتومڕی لەسـەرە، لەنێـو کـۆمەڵگەی کـوردەواری، ئەوەش بەڕاسـتی بەشـێکی بـۆ ئەوە دەگەڕێـتەوە، کە نـادادگەریەکی زۆر هەیە لەنێـوان مـووچەی پـلە باڵاکـان و فەرمـانبەرێکی ئاسـایی و خانەنشـین بـوونی پـلە بـاڵایەك و فەرمـانبەرێکی ئاسـایی، مـن پـێم وایە بـێجگە لەوە کە مـن ڕەئـی خۆمـان دەڵێـین، بـێجگە لەوە پێویسـت دەکـات، کە ئـێمە چـاو خشـاندنەوەیەك بکەیـن، دواتـر لە ماددەکـانیکە بە کەمتـرین خانەنشـینی، بـۆئەوەی کە بەڕاسـتی، چـونکە خەڵکێـك ئەگەر وەزع و گـوزەران و بژێـوی ژیـانی باشتر بێت، لەوانەیە ئەویش هەندێك شت تەحەمول و تەقەبولی زیاتر دەکـات، بـۆیە لەگەڵ ئەو کە ئەو بابەتە خانەنشینی ئاسایی هەر فەرمانبەرێك لە (٤٠٠ تـا ٥٠٠) هەزار کەمتـر نەبێـت، ئەوەی کە پاشـەکەوتی مـووچە هەر چۆنێـك بێـت ئـێمە لە دواتـر کە دێـتە پێشـەوە، بەشـێوەیەك لە شێوەکان حکومەت بچێتە ژێر باری ئەوەی کە بگێردرێتەوە، بەڕاستی بـۆ چەسپاندنی دادگەری، بەهیچ شـێوەیەك لەگەڵ ئەوەیـن لەو پـرۆژەیە هەیە، بەمشـێوەیەی ئێسـتا ئـێمە کە ڕای خۆمـان دەڵێین لەگەڵ داین، کە هێناندنەوەی دادپەروەری زیاترە، کەم کـردنەوەی مـووچەی خانەنشـینی پـلە باڵاکـان بەڕێژەیەکـی زۆر بگـاتە ئاسـتێك، کە خەڵـك پێـی بـاش بێـت و مەعقـولیش بێـت، مەنتیقیش بێت، یەکەم: پلە باڵاکان ئەوانەی کە تەمەنیان ساڵانی خزمەتیان هەیە یان تەمەنیـان لە (٤٥) سـاڵ کەمتـرە پـێکەوە بە ١٥%ی کـۆی دوا مووچەیـان (٥،١) بـۆ هەر سـاڵێکی خزمەتیـان

بەپێـی بڕوانامەکانیـان دەبێـت ئەوە یەك، دوو ئەوانەی تـا خـولی پێنجەمـی پەرلەمـان تەمەن و سـاڵانی خزمەتیـان ناگـاتە (٤٥) سـاڵ و (١٥) سـاڵی خـزمەت، نابێـت کـۆی خانەنشـینیان لە ٢٥% تێپەڕێـت، خـاڵی یەکەم ئـێمە لەگەڵ ئەوەشـداین کە نابێـت ئەم خانەنشـین بـوونە، مـووچەی خانەنشـینەکەی لە ٥٠% تێپەڕێـت، خـاڵی سـێیەم نابێـت کـۆی خانەنشـینی ئەوانەی تەمەنیـان گەیشـتووەتە (٤٥) سـاڵ (١٥) سـاڵ یـان زیـاتر خزمەتیـان هەیە لە ٥٠%ی کـۆی دوا مووچەیـان کە ئێستا باسم کرد تێپەڕێـت، بـۆیە بەمشـێوەیە لەگەڵ ئەو پـرۆژەیەداین، بەڵام ئەگەر بەمشـێوەیە نەبێـت ئێمە لەگەڵی نین، پشتگیری ناکەین، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

د. شێرکۆ فەرموو.

بەڕێز د. شێرکۆ جودت مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە لە دوو دەقیقەکەی خۆمدا بەکورتی مەوزووعی خانەنشینی باس دەکەم، چـونکە زەروورە تێگەیشتنمان بۆ مەوزووعی خانەنشینی ڕوون بکەینەوە، کە بریتیە لە ئیستیقتاعاتی مانگانە، کە دەبڕدرێـت لە مـووچە خـۆر، دواتـر وەکـو دەینێـك کە شـروتی خانەنشـینی تێـدا هـاتەدی پێـی دەدرێـــتەوە، واتە ئەوەی کە (٤٠) ســـاڵە مـــۆزەفی کـــردووە دوای ئەوە خانەنشـــین دەکرێـــت، لەبەرئەوەی کە تەمەنی هەیە، خزمەتی پێویستی هەیە، ئەو ئیستقتاعی مانگانەی لـێ بـڕاوە لەو (٤٠) سـاڵەی خـزمەتەی، ئەگەر بێـت و ئـێمە خەرقـی ئەوە بکەیـن، کەسـێك بێنـین بە (٤) سـاڵ خانەنشـینی بکەیـن، بە هەر عـوزرێکەوە لە هەر مەرتەبە و مەکانێـك بێـت، وەکـو ئەوە وایە لە پارەی ئەومان وەرگـرت بێـت، بۆمـان بـڕی بێـت و دابێتمـان بەو کەسـە، سیسـتەمی خانەنشـینی نیزامێکی موەحەددە بەڕێـزان، ئـێمە وەکـو فراکسـیۆنی یەکگرتـوو دەمـانەوێ بە هەموومـانەوە بیپارێزین، بە هەموو فراکسیۆنەکانەوە بیپارێزین، لە بڕگەیەك لە ماددەی حەوتدا بـڕگەی یەکەم، مەوزووعـی خانەنشـینی عیراقـی مـوەحەد، ئـێمە جەخـت دەکەیـنەوە لەسـەرئەوەی کە یەك سیسـتەمی خانەنشـینی لەنێـوان مـۆزەفێکی ئاسـایی و پـلە تایبەتێکـدا هەبێـت، یەعنـی ئەو پێوەرانەی مۆزەفێکی ئاسایی خوارەوە پێی خانەنشین دەبێت، بە هەمان پێوەر پلە تایبەتەکان و پەرلەمانتـار و وەزیـر و بەرەو ژوور خانەنشـین بکـرێن، لە بـڕگەیەك لە مـاددەی حەوتـدا بـڕگەی یەکەم، پێمـان باشـە لە پـلە تایبەتەکانـدا بەڕێـزان دادوەران و داواکـارانی گشتیشـی تێـدا بێـت، چـونکە سـەرۆکی هەرێمـی تێـدا بێـت و سـەرۆکی حکـومەتی تێـدا بێـت، سـەرۆکی پەرلەمـانی تێـدابێت، وەزیـرو پەرلەمانتـاری تێـدا بێـت، تەبعەن لەگەڵ ڕێزمـدا بـۆ بەڕێزیـان کە دادوەران و داواکارنی گشتی، بێگومان تەقدیری جهودیان دەکرێت، بەڵام وەکـو هەمـوو پـلە تایبەتەکـانی تـر بێنە ناو فەقەرەی (أ)، لە چواردا لە بڕگەی چوارەمدا کە باس لە ئیزافەی (٣) ساڵ دەکـات، دیـارە (٣) سـاڵ بـۆ ئەوانەیە کە دەگەنە سـنی تەقـاعودی کە (٦٣) سـاڵە بە ئیجبـاری، ئەگەر (١٢) سـاڵ

خزمەتی هەبوو ئەوە (٣) ساڵی بۆ ئیزافە بکرێت، ئێمە لەگەڵ ئەو بڕگەیەدا نین، ئەمانەوێ ئەو دوو دێرە لابرێت، لەو شوێنەی کە دەڵێت ئەوانەش کە خزمەتی خانەنشینیان نەگەیشتووەتە (١٥) ساڵ، هەتاوەکو ئاخیر، کە دەڵێت بڕی خانەنشینی ئەو ماوەیە بدات، ئەوەش لابرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك علی فەرموو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە تەقاعودی لە دونیادا هەم سیستەمە، هەم مەبادیئە، هەم کۆمەڵێك پێوەری دیاریکراوە، یەکێك لە دیارترین پێوەرەکانی تەقاعودی لە دونیادا جیاوازیە لەنێوان پێوەری مووچەش تەبعەن نەك تەقاعودی، کەمترین مووچە و زۆرترین مووچە، بەداخەوە ئەوەی کە لە ڕابردوودا گوزەراوە بۆ نموونە ئەگەر شەهیدان وەرگرین زۆرترین (٦) ملیۆن و کەمترین (٢٥٠) هەزار فروقاتەکە (٢٤) هێندەیە، بەدڵنیاییەوە بۆ بەرزترین تەقاعودی پلە باڵا و نزمترینی نزیکەی (٤٠) هێندەیە، ئێستا بە خۆشحاڵییەوە ئێمە دەور دەبینین، بۆئەوەی ئەو فروقاتە تا ئەتوانین کەمی بکەینەوە، واتە ئەوەی کە لە ماددەی ئایندا زیادی بکەین ئەوەی (٢٠٠)، ئەوەشی زۆرە، ئەوەشی مەشمولە تەبعەن نەك مەشمول نیە، تەمەن و ساڵێ خزمەت تا ڕادەیەکی بەرچاو کەمی بکەینەوە، بەڕێز مامۆستا عبدالستار کۆمەڵێك پێوەری باشی باس کرد، سەرباری تەئیدی بۆچوونەکانی، ئەگەر ئێمە عامتری بکەین، ئەوە مامۆستا وتی بۆ پلە باڵاکان بێت، بۆ کۆی پلە باڵا و تایبەتەکان قانونی دیسان تەئکید دەکەمەوە ئەو خاڵەی زۆر گرینگ بوو، قانونی خدمەی مەدەنی بەسەر هەموویدا جێبەجێ بکەین بە دادوەرەکانیشەوە، قانونی خدمەی مەدەنی فکرەی ئەوە، ئەوە دوو، سێ فکرەیە هەموو بگرێتەوە، ئەگەر لە ئایندە جەنابتان ئامادەی قانونی مەدەنی خدمەی عام، ئەوەی مۆزەفێك و قانونی تەقاعودیە عەفو، ئەوی بۆ خدمەی عام ئەوەی خزمەتی گشتی کردووە بۆ مۆزەفێك و مامۆستایەکی زانکۆ و مودیر عامێك و فەرمانبەرێك و خزمەتگوزارێك، فکرەکەی من ئەوەیە ئێوە خۆتان وتتان کەوا بکەین قانونێکی مەشمول بێنین هەمووی بگرێتەوە، ئەگەر هەمووی بگرێتەوە ئەو ئۆتۆماتیکی بکەوێتەوە زمنی ئەوەوە، ئیزافەتان بۆ خاڵەکانی بەڕێز مامۆستا عبدالستار ڕەنگە زۆر کەس پێیان وابوو بێت نابێت تەقاعودی بێ لە چ تەمەنێکدا، چ لەو خولە، چ لە خولی پێشوو، بۆیە پێمان باشە فۆرمێکی تایبەت پڕ دەکرێتەوە بۆ هەموو ئەو بەڕێزانەی دەیانەوێت بگەڕێنەوە سەر کاری پێشوویان، یاخود دەیانەوێ خانەنشین نەبن، فۆرمەکەش لەگەڵ دەرچوواندنی ئەم یاسایە، خاڵێکی تریش کە لای من گرینگ و چارەنووس سازە، ئەگەر لە خوولی سێیەمدا ئەو بکرایە ئێستا موناقەشە نەدەبوو، لە خوولی چوارەم بکرایە ئەو موناقەشەیە نەدەبوو، لە خوولی ئایندە، لە خولی

شەشـەمی پەرلەمانـدا تەقـاعودی بـۆ ئەوانەیە کە مەرجـی تەمەن، سـاڵی خـزمەت، هەمـوو ئەو پێوەرانەی تێدایە باسمان کرد بۆئەوەی لە ئێستاکەوە ئەوەی خـۆی هەڵدەبژێرێت ئاگـادار بێـت، ئێمە بۆ ئەوەمانە خۆمان تەقاعود بین خەڵکی تر تەقاعود نەبێـت، بەدڵنیـاییەوە ئـێمە مانـان ئەو سیسـتەمەش باوەڕمـان وایە بەسـەر خۆمـانی ئێستاشـدا جێبەجێـی بکەیـن، بـۆیە دڵنیاتـان دەکەمەوە فەلسـەفەکە ئەوەیە کەمترینـی بکەیـنە زۆر، زۆرەکە بەرەو ئەوە بـڕۆین مەشـمولی بکەیـن بە قـانونی خـدمەی مەدەنـی عیـراق، سـەرباری بۆچـوونە باشـەکانی بەڕێـز مامۆسـتا عبدالستار، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئومێد فەرمووو.

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی حەوت بڕگەی دووەم، ئێمە پێش هەموو شتێك بڕگەی دووەم بە تەواوەتـی ڕەت دەکەیـنەوە، کە سـەرەڕای جوهـد و مانـدی بـوونی لیـژنەی دارایـی ئەو پـرۆژەیەی کە لە حکومەت هاتووە، هەموو حیساباتەك و دیراساتەکی تێدا کرایە، بەڵام بە تەواوەتی بڕگەی دووەم ڕەت دەکەیـنەوە بـۆ ڕەتکـردنەوەی بـڕگەی دووەم، بە تەواوی پشـتیوانی لە بۆچـوونی هەردوو بەڕێزان مامۆستا عبدالستار و کاك علی حەمە صالح دەکەم، کە دەکرێت لە بۆ بەرجەستە کردنـی دادپەروەری لە بـڕگەی دووەمـدا ئەو پێـوەرانەی بەڕێزیـان باسـیان کـرد ببـنە ئەسـاس و بنەمـا، ئەوکات ئێمە دەتوانین قسە بکەین لەوەی کە ئێسات پلە باڵاکان بە ٨٠%ی مووچەیان خانەنشین دەبـن بە یاسـاکانی بەرکـار لە هەرێمـی کوردسـتان، بەڵام لەوکاتیـدا لە ١٥% خانەنشـین دەبـن ئەوانەی کە مەرجەکانیشـیان تێـدایە لە ١٥%، ئیتـر لە بـۆ بەرجەسـتە کردنـی عەدالەت ئەوکـاتی ساڵانی خزمەت هەروەها بڕوانامە ڕەچـاو دەکـرێتن تەئکیـد لەسـەر ئەو بۆچـوونەی دوێنێشـمان دەکەینەوە، کە ئێستا ئێمە بەڕێزان پەرلەمانی کوردسـتان، ئەو پەرلەمـانە بەڕێـزەو ئەنـدامەکانی گفتوگۆ لەسەر پرۆژەیەك دەکەن پرۆژەیەکی حەیاتی ئەو وڵاتەیە، ڕەبت نـیە بەو (١١١) بەڕێـزەی کە ئێستا لەم هۆڵە دانیشتینە، بۆ دوورکەتنەوەمان لەوەی کە بەلا ڕێـدا بردنـی شـەقامیش بێتـە ئـارا باشـترین ڕێگـا ئەوەیە کە ئەو قـانونە شـمولی نـزیکەی یەك ملیـۆن مووچەخـۆری ئەو وڵاتە دەکـاتن بـۆ بەرجەسـتە کردنـی دادپەروەریـش تێیـدا بـا پەرلەمانتـار نەبێـت بە بەشـێك هەم لە شکاندنەکەی، هەمیش ئەو هێرشەی لەسـەری، بەخۆشـی نەبێـتە بەشـێك دەسـت لە بـۆ مـووچە خەڵکـی تـر ببـات ئەو ئـازایەتیەی تێـدا هەیە، ئـێمە دیسـان تەئکیـد لەسـەر بۆچـوونی فۆرمێـك دەکەینەوە، لەچوارچێوەی ئەو یاسایەدا ببێتە یاسا هەر ئەندامێکی پەرلەمان نایەوێ خانەنشـین بێتن ئەو فۆرمە پڕ بکاتەوە، پشتیوانی لە بۆچوونی هەردوو بەڕێزان کاك عبدالسـتار و کـاك علـی حەمە صـالح دەکەیـن بـابەتێکی دیـکەش ئەگەر جێگـای ئەو مـاددەیەش نـیە، بەڵام ئەمـن زیـاتر

داوای ڕوون کردنەوە لە بەڕێزان لە حکومەت، بەتایبەت لە بەڕێز وەزیری دارایی دەکەم، خەڵکی کوردستان و ڕای گشتی ئێستا ڕاهێندراون لەسەر ئەوەی کە مووچەی پلە باڵاکن موقارنە دەکرێتن بە مووچەیەکی پلە نزم ئایا حکومەتی هەرێمی کوردستان ئێمە دوو خولە لەم پەرلەمانە بەڕێزە دوو ڕۆژیشە هەر لەو پەرلەمانە بەڕێزە ئەو پرسیارە دەکەین، لە تواناتان دا هەیە مووچەی پلە نزمەکان بەرز بکەنەوە، تا مومکین بێتن بتواندرێتن کەمترین مووچەی هەر خانەنشینێك لە کوردستان (٦٠٠) هەزار بێتن، بەڵام دەبێت زامنی ئەوە بکەین لەو یاسەیە ئەو پارەیەی کە دەگەڕێتەوە گەڕاندنەوەی ئەو پارەیە ئەفزەلیەت بدرێتە مووچە ئەوانەی کە خانەنشینن بە پلەی نزم و مووچەکانیان نزمە، دووبارە زۆر سوپاس و پشتیوانی لە بۆچوونی هەردوو بەڕێزان دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك جمال فەرموو.

بەڕێز جمال حوێز مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە مووچەی خانەنشینی پەرلەمانتاران بووەتە بابەتی پرۆژەی هەموو کەنال و ڕای گشتی خەڵك، دیارە پێشتر وەکو هەموومان دەزانین بەبێ فەرق و جیاوازی هەر هەموویان بە ٨٠%ی کۆی دوا مووچەکانیان خانەنشین دەکران من دەست خۆشی لە لیژنەی دارایی دەکەم ڕاستی زۆر هیلاك بوون، ماندی بوونی زۆریان چەشت، هەتا گەیشتنە سیغەیەك، بەڵام بۆئەوەی عەدالەت لە کۆی ماددەکان و پرۆژە یاساکە بەرجەستە بکرێت من پێم باشە تەئیدی ڕەئیەکانی برای بەڕێزم مامۆستا عبدالستار و کاك علی و کاك ئومێد دەکەم، ئەو ئەندام پەرلەمانانەی کە خولی پەرلەمانی تەواو دەکەن وەکو لێرەش ئاماژەی پێدرایە ئەوانە سەرپشکن ئەوانەی دەگەڕێنەوە سەر پۆستەکانی پێشویان یان خانەنشین دەکرێن، بەڵام بۆ ئەوانەی کە لە ئێستاوە باسی ئەوە دەکەن دەڵێن ئێمە لەگەڵ خانەنشین کردن نین، پێم باشە فۆرمەکیان پێ پڕ بکرێتەوە، بۆئەوەی لەدوایی کە کۆتایی بە خولەکە دێتە ئەو ڕەئیەیان بەسەردا جێبەجێ بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك هیمداد فەرموو.

بەڕێز هیمداد صباح بلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبعەن ئەو ماددەیە ماددەی حەوت خۆی لە خۆیدا ماددەیەکی گرینگە شەقام هەموو چاوەڕوانی ئەوەیە کە بە حەقیقەت خانەنشین چۆن ڕێك دەخرێت دادپەروەری چۆن دەچەسپێت ئێمە لەگەڵ ئەوەدا نین یەعنی ببینە تەرەفێك یەعنی زۆری کەم بکەین کەمی زۆر

بكەین، بەڵام دەبێت چاکسازیەکیش بکرێتن، چونکە بە حەقیقەت تەوازنێك هەیە ئەمڕۆکە لە مووچە و پلە بەرزان و لە ئەوەی ئاساییدا ئێمە دەمانەوێ ئەوە بڵێین هەیە (٢٠، ٢٥) ساڵ خدمەی هەیە، چ لە سلکی ئاسایش و پۆلیس، بەداخەوە (٢٥٠) هەزار یان کەمێك زیاتر خانەنشین دەبێتن، بۆیە لەبەرئەوە ئێمە پاڵپشتی کاك ئومێد و کاك علی حەمە صالح دەکەین، بەڵام لەگەڵ ئەو تێبینانە لەگەڵ ڕێز و سڵاو، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

د. محی الدین فەرموو.

بەڕێز د. محی الدین حسن یوسف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سێ تێبینیم هەیە لە سەر ماددەی حەوت، کارێکی باشە حکومەتی هەرێم هەڵبستێت بە یەکخستنەوەی خانەنشینی ئەوانەی کە لە بڕگەی یەکەم ناویان هاتووە، یەکێك لە ئامانجەکانی ئەو پرۆژە یاسایە بریتیە لە بەرجەستە کردنی یەکسانی و دادپەروەری و شایستە بوون، بەڵام کت و مت ئەو بڕگەیە پێچەوانەی یەکسانی دادپەروەریە، بۆیە ئەگەر بمانەوێت دادپەروەری و یەکسانی دروست بکەین پێم وایە دەبێت هەر سێ دەسەڵاتەکەی هەرێم دەسەڵاتی یاسادانان، جێبەجێ کردن، دەسەڵاتی دادوەری بە هەموو پلە باڵاکانیانەوە لەناو ئەو پرۆژە یاسایە ناکرێت دەسەڵاتەکیان بکرێت سەرۆکی هەرێمیان تێدا بێت، سەرۆکی پەرلەمان و وەزیرەکان و سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران، پەرلەمانتارانی تێدا بێت، بەڵام دەسەڵاتی دادوەری لە دەرەوەی ئەو پرۆژە یاسایەیە بێ پێم باشە بخرێتە ناو ئەو ئەوەیە، خاڵێکی تر ئەوەیە کە هەندێك لە پلە باڵاکان بەتایبەتی بەڕێوەبەری گشتی و شارەزایان و ڕاوێژکاران ئەوانەی کە بە بڕوانامەی خۆیان و بە خزمەتی ساڵانەیان گەیشتوونەتە ئەو پۆستە، حەق وانیە بخرێنە ناو ئەوەی کە یەکێك دەبێتە ئەندام پەرلەمان بۆ ماوەی (٤) ساڵ یان زیاتر ئەوەی تری پەیوەندی بە بڕگەی خانەنشینی پلە باڵاکانەوە هەیە، من لەگەڵ کەمکردنەوەی ئەو ڕێژەیەم کە لەناو ئەو بڕگەیە دا هاتووە، بۆئەوەی ئاستی جیاوازی هیچ چینایەتی، جیاوازی لەنێوان پلە باڵاکان و ئەوانەی مووچە نزمەکان بکاتەوە پشتگیری ڕەئیەکانی د. شێرکۆ و مامۆستا عبدالستار و کاك علی دەکەم لەسەرئەوەی کە ڕێژەیەك دابندرێت بەتایبەتی لەگەڵ ئەوەم کە یاسای خانەنشینی عیراقی ژمارە (٩)ی ساڵی ٢٠١٤ی هەموار کراو لە ٢٠٠٩ جێبەجێ بکرێت، سەبارەت بە بڕگەی چوارەم خستنە سەر (٣) ساڵە بۆ پلە باڵاکان بۆئەوەی بگەنە تەمەنی خانەنشینی پێم وایە ئەوە پێچەوانەی یەکسانی و دادپەروەریە ئەگەر ئەو (٣) ساڵە دەدرێت، پێم وایە دەبێت بۆ هەموو موچەخۆرانە و فەرمانبەرانبەرانە بێ، کە پێویستیان بەو (٣) ساڵەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕیواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

د. هەورامان فەرموو.

بەڕێز هەورامان حەمە شریف گێچێنەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا وەك پێغەمبەری خوا (ص) فەرموویەتی (خیر کلام ماقل ودل) باشترین قسە ئەوەیە کە کورت بێت و پڕ مانا بێت، ئێمە ئەوەی کە لوتبی ئەو بابەتە بێ، ئەوەیە کە تاکو ئێستا لە بابەتی خانەنشینی بەڕاستی ناعەدالەتی هەیە جیاوازییەکی زۆر زۆر بەرچاو هەیە بەجۆرێك کە هەموو کەس هەستی پێکردووە لەنێوان زۆرترین خانەنشینی و کەمترین ڕێژەی خانەنشینی، بۆیە لە ڕاستیدا ئەم یاسایەش ئەو پڕۆژە یاسایە، بۆیە هاتووە بۆ ئەوەی کە دادگەری دادپەروەری بچەسپێنێت دادگەریش بەوە دەچەسپێندرێت کە پێویست دەکات ئەو ڕێژە بەرزە بێتە خوارەوە زۆر خوار ئەم ڕێژە نزمەش بێتە سەرەوە، بۆئەوەی کە ئەو جیاوازییەی نەمێنێت ئیتر، بۆیە ئێمە بەڕاستی من وەکو خۆم و فراکسیۆنەکەشمان تەئیدی ئەوە دەکەین کە خانەنشینی پلە باڵاکان بەڕێژەیەکی زۆر زۆر بێتە خوارەوە بەجۆرێك هێندە نابێت کە خەلکێك یەعنی ئەگەر سەیری بکات هەست بکاتن جیاوازییەکی زۆر نییە وەکو لەمەو پێش، لەڕاستیدا ئەمەش هەتاوەکو ئەو پارەیەی کە من دوێنێش دووپاتم کردەوە کە دەبڕدرێت لە پلە باڵاکان و لە خانەنشینە نەیاساییی دەرئەنجام ئەو یاسایە دەکەوێتەوە ئەوانەی کە خانەنشینیان نزمن نەگاتە ئاستێك لە (٤٠٠) هەزار کەمتر نەبێت، هەروەها مووچەخۆران ئەوانەی کە مووچەکانیان بڕدراوە بەناوی پاشەکەوتی مووچەوە پێیان نەدرێتەوە، دادگەری ناچەسپێت، بۆیە ئێمە تەئیدی ئەم مەدلول و ئەم کاکلە دەکەین، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

مەبەستی مامۆستا د. هەورامان ئەوەیە کە خانەنشینەکانیان نزمە، فەرموو ئاشنا خان.

بەڕێز ئاشنا عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاستییەکەی ئەم بەشی حەوتەمە وابزانم وای لێهات بەداخەوە وا کەوتەوە هەموو قیمەت و قورسایی پرۆژە یاساکە لەمە چڕ کرایەوە کورت کرایەوە خۆزگە بەو شێوەیە نەبووایە، چونکە ئەم یاسایە ئەگەر بەڕاستی بچێتە بواری جێبەجێ کردنەوە یاسایەکی زۆر زۆر باشە، ئەوەیە کە ئەو حزبانەی حکومەتیان تەشکیل کردووە بۆ چوونەتە حکومەتەوە هەمووماں هەدەفمان بووە، ویستوومانە هەنگاوێك بنێین بۆ چاکسازی بەداخەوە جارێکی تر دەیڵێم، ئەوەی کە هەیە تایبەت بە خانەنشینی پلە باڵاکان بەڵێ بە دڵنیاییەوە ئەوەی کە هەبووە لە ماوەی ڕابردوودا نادادپەروەر بوو جیاوازیەکی زۆر هەبووە لەنێوان مووچەی پلە باڵا بەهۆیەوە ئەوانەی کە مووچەکیان مووچەیەکی ئاساییە بۆیە بە دڵنیاییەوە، کە دیقەتی ئەو قاعەیەمان دا زۆربەی زۆری ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمان دەستیان بەرز کردووەتەوە بۆئەوەی قسەی لەسەر بکە لە فراکسیۆنە جیاوازەکان چ ئەوانەی کە لە ئۆپۆزسیۆنن، چ ئەوانەی کە لە دەسەڵاتن، ئەوەی کە

دەستی بەرز کردووەتەوە، بەدڵنیاییەوە داوای ئەوە دەكات كەم بكرێتەوە، چونكە دڵنیام هیچیان ناڵێن بەرزتر بكرێتەوە یان وەكو خۆی بمێنێتەوە، بۆیە گرینگە هەمووومان لەسەر سیغەیەك رێك بكەوین ئەو شتەی كە زەمیری خۆمان شەقامیش ڕازی دەكات لەنیەتی یاساكەش كەم ناكاتەوە و تەتبیقی بكەین، ئەوە بەشێوەیەكی گشتی ئەوەی تریش كە هەیە، پێویستە دادوەرە بەڕێزەكانیش بگرێتەوە، چونكە بەڕاستی ئەوانیش مووچەیەكانیان مووچەیەكی گەورەیە، دەبێت كەم بكرێتەوە، بۆ نموونە حاكمێكی كە لەسەدا سەد بە مووچەكەی خانەنشین دەبێت، لەكاتێكدا ئەوە ناعەدالەتیەكی زۆری تێدایە، بۆخۆی ئەگەر موچەكەی دوو ملیۆن و ٢٥٠ هەزار بێ، بەهۆی موخەسەساتەوە چووەتە ٦ ملیۆن و نیو، بەو ٦ ملیۆنەوەش خانەنشین دەبێت، بۆیە زەرورە كە ئەو قانونە دەربچێت، سەرۆكی حكومەت، سەرۆكی هەرێم، ئەندامە بەڕێزەكانی پەرلەمان دەگرێتەوە، حاكمە بەڕێزەكانیش بگرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

كاك بهجت فەرموو.

بەڕێز بهجت علی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئەزیش پێشنیارێت دكەم، ماددەی دوو ئەو ڕێژە هاتنە دیاریكرن بەشێوەیەكی گشتی كە كاك ئومێد وتی نەمێنێت، لێ بەدیل كو ئەڤ تەوازنە بێتە ڕاگرتن، ئەو پێشنیارە مامۆستا عبدالستاری و كاك علی حەمە صالح و كاك ئومێدی كری، تەواویە ئەز پشتیوانی دكەم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

كاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

حكومەتی هەرێم لەچوارچێوەی ئەو یاسایەی چاكسازی ماددەیەكی داناوە بۆ خانەنشینی پلە باڵاكان یاساكە لە (٢١) ماددە پێك دێت ئەوەی كە لە میدیاكان و لە زۆر جێگا باسكرا، باسی ئەو ماددەیە كرا، هەرچەندە لەناو پێشنیاری یاساكە بۆ رێكخستنی كاروباری كارگێڕی و دارایی حكومەتی هەرێم لە چوارچێوەی ئەو پیشنیازی یاسای چاكسازی مادەیەكی داناوە بۆ خانەنشینی پلە باڵاكان یاساكە لە (٢١) مادە پێك دێتن ئەوەی كەلە میدیاكان و زۆر جێ باسكرا، باسی ئەو ماددەیە كرا، هەرچەندە لەناو پێشنیازی یاساكە بۆ رێكخستنی كاروباری كارگێری و دارایی حكومەتی هەرێم زۆر ماددەو برگەی باشی تێدایە كە خزمەت بە هاووڵاتی و فەرمانبەر دەكات، ئەو ماددەیەش كە باسی خانەنشینی پلە باڵاكان دەكات، ئەگەر تەماشای پلەكان بكەین دەبینین هەموویان ووڵات بەرێوەدەبەن، سیاسی دادەرێژن، نوێنەرایەتی خەڵك دەكەن لە هەموو ئەنزیمەی عالەمی دەولی شتێكی زۆر زۆر ئاساییە، ئەوانەی كە لە پلە باڵان دەوڵەت بەڕێوە دەبەن، نوێنەرایەتی سیاسەت دادەرێژن، خەڵك دەكەن، ئەوانیش پێوەرێك هەبێت، بۆ

ئەوەی مووچەی خانەنشینیان هەبیت وە هیچ شێوازێك نابیت لە قسەکردن و موناقەشات، لە هیچ سیستەمی وڵاتێك کە موقارەنەی ڕێژە دەکرێت بە گوێرەی سولەمی وەزیفی دەکرێت، بۆ نموونە فەرمانبەرانی لایەنێك لەگەڵ فەرمانبەرانی لەیەکی دی، بەڵام فەرمانبەرو پلە باڵا بە هیچ شێوازێك لە شێوازی موچەدان و شایستە دارایی موقارەنە ناکرێت، سەرەرای ئەوەش حکومەتی هەرێم معیارێکی داناوە، بۆ ئەوەی پلە باڵاکان بۆ نموونە سەرۆك حکومەتە وەزیرە پەرلەمانتارە چۆن خانەنشین دەکرێن معیارەکە زۆر زۆر باشە پێوەرەکە زۆر باشە پاڵپشتی دەکەین، بەڵام لەبەرچاوگرتنی دۆخی ئێستای هەرێمی کوردستان پاڵپشتی بەڕێز ماموستا عبدالستار دەکەین کە ڕێژەکە بکرێتە ٥٠% و پاڵپشتی ئەو بەڕێزانەش دەکەین کاك علی و کاك ئومید، نا ٥٠% بەرز نەبێت، سەقفەکە ٥٠% بەرز نەبێت، بەو معیارەی کە داندراوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دکتۆر اسماعیل فەرموو.

بەڕێز د. اسماعیل علی طه:

بسم الله الرحمن الرحیم

بەڕێز سەرۆکا پەرلەمان.

تێبینیێت من اولا ل سەر مادێ (٧،١) ئەم دگەل هندێینە دادوەرو دادوەری گشتی ژی ل گەل بن گەل ڕێزو حورمەتەکا مەزن بۆ دادوەرا هەیە، ئەم دزانین هنگیت وەزیفەیێ دابن دبیتە راتبێ وانە گەلەکی بەرز بێت دبی وانە وەزیفەیێ وانە هەستیارە بس وەکو تەقاعد بوون تبیعیە پشتی تقاعدبونی وەك ئەڤی دی لێبێن پلە بەرزا نەك وە ئەمە دڤێتن ئەم ئێ تشتەکێ نەیێ جوان دەرحەقێ دادوەرادا بێژین دوو یا دوویێ ئەز دگەل نینم لەگەل ئەڤ رێژەیە ئەزی دگەل هەندێمە دیڤ سیستەمێ عێراقێ چ فەرق و جودایێ ناڤبەرا یا موزەفێ فەرمانبەرێ پلە بەرزو پلە نزم دانەمینێت سەرڤی ئەساسی موچەیێ بنەرەت لێك دان دونیڤ لێکدان هەیڤێت خزمەت کردنێ دابەش کرن سەر دوازدێ کۆی نەتیجە دابەش کرن سەر سەدێ ئەڤە قاعیدێ عامێ عێراقێ یە وی وەختی بۆچی ئەم دبێژین ڤێ دا حەفتا بێت دگەل عێراقێ فەرق و جودایی نەبێت نافبەرا وەزیری وە رەئیس وزرائیدا وە یێ پلە ٧ ژی ئەوەلی تعین بیت هەمی وەکی ئێك بن وی وەختی شارع ژی جادەژی کەس نابێژیتن ئە پلە بەرزە ئەڤە پلە نزمە هەمی هندێ وەك یەك دی وەرگرن ازی دگەل ڤێ بۆچونێمە وە یا ئەخیر زێدەکردنێ ٣ ساڵان ئەز دگەل نیمە وە پشتەڤانیا بۆچونا د. شێرکۆ دکەم .

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك باڵانبو فەرموو.

بەڕێز بالانبۆ محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە لە مادەی یەکی برگەی یەکی ئەم یاسایە باس لە یەکسانی و دادپەروەری و شایستە بوون دەکات، بەڵام من پێم وایە ئەم یاسایە هیچ کام لەو بەهایانەی نییە، لەبەرئەوەی ئەگەر کاتێك

دێت پاككردنەوە ئەكرێت بۆ خزمەتی ساڵانەی كەسێك كە بەپێی شایستەی خزمەتی خۆی گەیشتۆتە پلەیەك ئەمە بۆ ناوی نراوە پلەی باڵا، پلە باڵا ئەو كەسانەیە منم پەرلەمانتارم پلەی باڵام كە دەنگی خەڵكم بەدەست هێناوە، وەزیرە پلەی باڵایە لەپەر لەمانەوە دەنگی بەدەست هێناوە بۆ ئەبێ ئەمانە تێكەڵی ئەو كەسانە بكرێن كە خۆیان بە پێی خزمەتی خۆیان بە وپێی شایستەبونی خۆیان پلەكانیان بەدەست هێناوە دیارە هەمووممان لەگەڵ ئەوەیاین بە بەرژەوەندی گشتی كە مووچە وای لێبكرێت كە فەرقێكی زۆر نەبێت لەگەل نزمترین مووچە وە بەرزترین مووچە، بەڵام پێویستە حكومەتیش پا بەند بێت بەوەی كە ئەم پاشەكەوتە ئەكرێ لەمووچە ببێت بەداهات بۆ حكومەت لە ئایندەدا حكومەت بە شەفافی پیشانی بدات و بلێت من لەم چاكسازیە چیم بۆ گەراوەتەوە وە ئەبێ مولزەم بێت لە چ بەشێكا لە چ سێكتەرێكدا بە كاری ئەهێنێت، باسی ئەم مادەیە جەنابی سەرۆك تەبعەن ئەگەر ئێمە سەیركەین لە موازنە لە پەرلەمان تەنها دەسەڵاتی گواستنەوەی هەیە نەك دەسەڵاتی كەمكرنەوە، لێرە دەسەڵاتی كەم كردنەوە دراوە بە پەرلەمان، بۆ ئەوەی كە پاشەكەوت لە موچەی خەڵك بكات، بەڵام دەسەڵاتی گواستنەوەی پێنەدراوە، من بۆیە دەلێم داوا ئەكەم گواستنەوە لەمە ئەو گواستنەوەش دەسەڵات بە پەرلەمان بدرێت ئەم داهاتەی كە بۆ پەرلەمان ئەگەرێتەوە بنێردرێتە صندوقی خانەنشینی یان بنێردرێتە صندوقێكەوە خەڵك بزانێت چی لێدێت سوپاستان دەكەم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

دكتۆر عثمان فەرموو.

بەڕێز د. عثمان علی سمایل:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە، بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان من عوسمان علی سەرەتا خۆم بەخۆشحاڵ دەزانم كە حكومەتی هەرێمی كوردستان ئیرادەیەكی بەهێزی هەیە بۆ چاكسازی چاكسازیەك نەك هەر بۆ چاو بەستەكی سوپاس بۆ خوا چاكسازیەكە ریشەییە ئومێدمان وایە هەنگاوێكی زۆر بەهێز بیو چاكسازی تەواو لە دوای ئەم هەنگاوە بێت پاڵپشتی قسەكانی كاك عبدالستارو كاك علی و كاك ئومێد دەكەم ئی بەراستی زۆر حەزدەكەم لەوەی كەوا ئەو عینوانەی كەوا هەیە پلە باڵاكان نەمێنێت خەڵكی خەباتگێری دەرەوەی پەرلەمان بەراستی جاری وا هەیە لە پەرلەمانتارە بەرێزەكان لە هەندێكیان بەراستی ماندوترن خوێنیان رژاوە ئەوە نەمێنێو سوپاستان دەكەم بەوەی كەوا زەمانێكیش هەبێت بۆ دانانی ئەم پاشەكەوتە لە مووچەی پلە باڵاكان بۆ سەر خانەنشینی مامۆستایان و سەرجەم كارمەندان و فەرمانبەرانی ئەم حوكمەتە و ئەگەر بێتوو ئەوەندەشم لێ قبوڵ بكەن پاشان ئەم پەرلەمانە بەرێزە كە سەرچاوەی یاسادانانە، ئومێد دەكەم لێرەوە ئەم یاسایە جێ بەجێ بكرێت ئی لە خۆمان و لە كارمەندەكانی خۆمان ئەم یاسایە پەیرەو بكرێت ئەوەی كەوا پلە باڵایەو بە خزمەتی ساڵانەیە ئەو خزمەتە شمولی

سەرجەم کارمەندانی پەرلەمانی کوردستان بکات کە بەداخەوە خەلکێکی زۆرمان هەیە لە ناو ئەم پەرلەمانە لە خزمەتە مەحرومەو و خەلکێکیشمان هەیە بەداخەوە بە ئیمزایەك پلەیەکی بەرزی پێدراوە لەوانەیە ئەو خزمەتەی وەك و پێویست نەبوبێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

حسیبە خان فەرموو.

بەڕێز حسیبە سعید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەك ئاشکرایە پێشتر لە کاتی هەڵمەتی بانگەشەی هەڵبژاردن هەرهەمووومان بەڵێنی نوێنەرایەتی راستەقینەمان بە هاووڵاتیانی کوردستان داوە، کار بکەین بۆ باشتر کردن و بنیاتنانی بناغەی دادپەروەری لەسەرجەم سێکتەرەکاندا، بۆیە بەرای منیش ماددەی حەفتەم ئەو ڕێژانەی کە لە برگەی دوەم داندراوە پێویستە سەرلەنوێ دابرێژرێتەوە فەرق و جیاوازیەکی ئەوتۆ لە نێوان هاووڵاتیانی تر لە سێکتەرەکانی تر نەمێنێت، بۆ ئەم مەبەستەش تەئیدی رەئی بەرێزان کاك ئومێدو کاك علی و هەروەها کاك عبدالستار ئەکەم بەوەی کە ڕێژەی خانەنشینی پلە باڵایەکان لە (١٥) وە دەست پێبکات و لە پەنجاش تێپەر نەکات هەروەها لە برگەی چوارەمدا لە حوکمەکان پێمباشە کە (٣) ساڵی خزمەت هاوڵاتی نەتوانێت وەری بگرێت کە واتە لێرەدا بە رای من هەر هاوڵاتیەك کە کاتی خانەنشینی دێت (١٥) ساڵی خزمەتی خۆی تەواو کردبێت لەگەڵ (٤٥) ساڵی تەمەنی، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك باپیر فەرموو.

بەڕێز باپیر کاملا سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٧) کە تایبەتە بە خانەنشینی پلە باڵاکان ئاماژەی پێکردووە لەگەڵ ئاماژەی بەهێزەکانی سەربازی و ئاسایشیش کردووە، لێرەدا من پێموایە شتێکی زیادەیە هێزەکانی سەربازی و ئاسایشی تێدابێت بۆ، لەبەر ئەوەی ئەوانە بە پێی خزمەتی خۆیان بە پێی پلەی خۆیان پلەکانیان بڕیوە قوناغ بەقۆناغ بە خزمەتی خۆیان بە چ ڕێگەیەك ئێمە پێوەرێکیان بۆ دانێین کە قانونی تایبەتی خانە نشینیان هەیە، ئەوەی یەکەم خاڵی یەکەم، ئی دووەم دەربارەی پلە باڵاکان ئەو تەفاوت و تەبەقەی کە دروست بووە جێگای سەرنجی هەمولایەکە، من دەست خۆشی لەهەموولایەکیان دەکەم، ئەوانەی کە دەیانەوێت ئەو جیاوازییە چینایەتیە نەمێنێت ئەوەی کە پلە باڵاکان کەم بکرێتەوە، بەڵام لەگەڵ نەهێشتنیم بۆ، لەبەر ئەوەی خولی یەکەم پلە تایبەت کە لەدوای راپەرین هاتووە کۆمەڵێك تێکۆشەر بوون چل پەنجا ساڵ خزمەتی فعلیان هەیە تەمەنیان چۆتە سەرێ ئایا کە تۆبی لە کوێی دادەنێی ئەوە جێگای وایە لەسەر دەستی ئەوانیش

شۆرش دروست بووە لەسەر دەستی ئەوانیش پەرلەمان دروست بووە حکومەتیشی تێدا لە دایك بووە بۆیە ئەوە کارێکە پلە باڵاش بە شێوەیەکی گشتیش نابێ شەرم بکەین لە پلە باڵا پلە باڵا بۆ شمولی لە فیئەیەکن لە کۆمەڵگادا بۆ شمول نەکەن بە خانەنشینی بەپێی خۆی بەپێی خزمەتی ساڵانەی خۆی بروانامەی، بەڵام خانەنشینێك بێت کە جیاکاری تەبەقەی تێدا نەبێت بۆیە من پشتیوانی لەهەموو ئەو رەئیانە دەکەم کە رێژەی خانەنشین بوون دێنێتە خوارێ پلەباڵاکان هەموو ئەو پلانەی دەبێتە مایەی جیاکاری تەبەقی وە لەگەل ئەوەشدامە کە ئەو پارەیەی کە دێتەوە لە مادەکانی داهاتودا زەمانەتێك دروست کەین بۆ ئەوەی کە ئەوانەی مووچەیان کەمە خانەنشین بوون (٣٠) ساڵ خزمەتیان کردووە لە بوارە جیاجیاکاندا بخرێتە سەر ئەوان لەبرگەیەکدا جێگەی بکەینەوە، ئەگەر لەئێستاشدا نەتواندرێت ماددەیەکی دیاری کراوی بۆ دابنێین ئەمەلیان بدەینێ و سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دکتۆر رێبوار فەرموو.

بەڕێز د. رێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان، هەڵبەت بابەتی خانەنشینی هەم سیستەمەو، هەم مافێکە لە شێوەی مافە مەدەنیەکانی تاك، بەڵام کام سیستەم، کام سیستەمی خانەنشینی؟ هەڵبەت هەموو سیستەمێکی خانەنشینی تەندروست مەعقول و رەوا دوو رەگەزی سەرەکی تێدایە یەکیان دادپەروەریە ئەوی تریان ئەوەیە کە استسنائی تێدا نەبێت ئەگەر فلاش باکیك پێداچونەوەیەك بکەین بە سیستەمی خانەنشینی لەهەرێمی کوردستان لە راستیدا ئەوەمان بۆ دەرئەکەوێت کە زۆر ئازار بەخشن هەم نادادپەروەری تێدایە و هەم استسنائاتی تێدایە نادادپەروەری لەوە سەرچاوەی گرتووە کە خانەنشینی پلە باڵاکان یان وەزیرو پەرلەمانتار ئەگەر باسی خۆمان بکەین لە خولەکانی رابردوو وەك پەرلەمانتار بۆچی دەبێت بە (٦) ملیۆن خانەنشین بکرێت لەکاتێکدا کەمترین خانەنشین (٢٢٠) هەزار بێت، بەراستی ئازار بەخشە استسنائیش لەوە کراوە کە دادوەرە بەڕێزەکان استسنا کراون بۆ بە سیستەمێکی رەواو مەنتیقی تیابێت ئەو دوو رەگەزەی تیا بێت، داوا ئەکەم برگە دووی ئەو مادەیە بەتەواوی لابرێ بە هیچ شێوەیەك قابیلی قبوڵ نەکرێت کە لە ٧٠% پلە باڵاکان بە ٧٠% خانەنشین بکرێن پێویستە ئەو رێژەیە کەم بکرێتەوە لە پاڵئەوەشدا پێویستە دادوەرەکانیش تیادا مەشمول بن وە ئەگەر باری دارایی حکومەتی هەرێمی کوردستانیش باش بوو لە دوای پەسەند کردنی ئەم پرۆژە یاسایە داوا لە حکومەتی بەرێز ئەکەم خانەنشینە کەمەکان ئەوەی کە (٢٢٠) هەزارە بەرز بکرێتەوە بۆ رێژەیەکی مەعقول، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

دکتۆر زانا فەرموو.

بەڕێز زانا خالد سمايل:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئاشكرایە كە ئامانج لەم پرۆژەیە پرۆژە یاسای چاكسازی هێنانە كایەی دادپەروەریە كە لە دەقی مـادەی یەك لە بـرگە یەكـی ئەم پرۆژەیاسـایەدا هـاتووە لە ئامانجەكانـدا هەیە بـۆیە دروسـت پشتیوانی لە رایەكەی بەڕێز كاك جمال و كاك ئومێدو على حمه سالح و كاك عبدالستار دەكەم بە هەڵگرتنــی بــرگەی دووەمــی ئەم مــادەیە وە جیــاكردنەوەی ئەم فروقــاتە زۆرەی كە لە نێــوان خانەنشینی پـلە باڵاكـانی ئەم وڵاتەدا هەیە لەگەڵ مـووچە خـۆرانی دی كە لە نێـوان (٢٢٠) هەزار دینار و ئەو شەش ملیۆنەی برایانی ئاماژەیان پێیدا بەوەوە دەكرێت كە رێـژەی خانەنشـینی كەم بكەیـنەوە لە ٨٠% بینـین لە ١٥% كـۆی مـووچەو دەرماڵەكـان دەسـت پێبكـات، ئەم خـاڵە ئیـزافە بكرێت لە شوێنی ئەم بڕگەیەدا وە، خاڵێكی تر كە جێگای خۆیەتی ئاماژەی پێبكەین ئەو فۆرمەی كە برای بەڕێز كاك ئومێد باسی كرد، ئەو بەڕێزانەی كە مووچەی خانەنشـینی رەتـدەكەنەوە، مـن پێشـنیار دەكەم ئەمـڕۆ لەنـاو ئەم جەلسـەیەدا داوا لە سـەرۆكایەتی پەرلەمـانی بەڕێـز دەكەم فۆرمەكە بێننە ناو جەلسەی پەرلەمان، لێرەوە فۆرمەكـان دابنـدرێن، هەر بەرێزێـك كە مـووچەی خانەنشینی رەتدەكاتەوە بۆ ئەوەی بۆ هەموو خەڵكی كوردستان روون ببێـتەوە لێـرەوە ئیعلانـی ئەوە بكەن، نەك ئەو كاتەی كە جەلسەكە تەواو دەبێت بەهەر بیانویەك باس لەوە بـكەن كە ئـێمە مـووچەی خانەنشـینیمان رەتكـردەوەو فراكسـیۆنێكی جیـاواز مـووچەی خانەنشـینی بـۆ پـلەی باڵاكان دەست نیشان كرد، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، سەبارەت بەو بابەتە بابەتی پركردنەوەی فـۆرم، بەرێـزان ئەوەی كە لەنـاو ئەم پـرۆژەیە هاتووە وە تەصوریش ئەكەم لە ئایندەدا ببێتە یاسـا، مەسـەلەی ئەوەی كە كەسـێك تەمەنـی (٤٠) ساڵ بێت و (١٥) ساڵ خزمەتـی هەبێـت، خانەنشـین بـوونێكی ئارەزوومەنـدانەیە، ئەوەی ببـورن (٤٥) ســاڵ تەمەنـــی تەواو كردبـــی و (١٥) ســاڵ خزمەتـــی هەبێـــت خانەنشـــین بـــوونێكی ئارەزومەندانەیە، بۆی هەیە خانەنشین ببێت و بـۆی هەیە خانەنشـین نەبێـت، بەڵام ئەوەی (٦٣) ساڵە بە ئیجباری خانەنشین ئەبێت وە ئەوەی كە لە نێـو ئەم مـاددەیە هەیە تەنهـا پەرلەمانتـاران ناگرێتەوە، بەرێزان لە سەرۆكایەتی هەرێم جێگرەكانی لەگەڵ سەرۆكی حكومەت جێگرەكەی وە وەزیرە بەرێزەكان، وەكیل وەزیرەكان چەندین فیئە ئەگرێتەوە، كە بە پلە باڵا ئەژمـار ئەكـرێن وە هەندێكیان پۆستی سیاسین وە هەندێكیان پۆستی تایبەتن بە هەنـدێك اختصاصـات و هەنـدێك پیشـە یـا بـابڵێین پۆسـتی پیشـە و میهەنـین زیـاتر بـۆیی وەپركـردنەوەی فـۆرمێكی لێـرە لە نـاو پەرلەمان لەراستیدا ئەرزشێكی قانونی ئەوتـۆی نابێـت، چـونكە لە حەقـانەی كە بە پركـردنەوەی فۆرمێك سقوت ناكا بەهیچ شێوەیەك سقوت ناكات وە هیچ كەسێك بە ئەم قـانونە ئیجبـار ناكـا، بـۆ ئەوەی كە دوای ئەوەی كە پەرلەمـانی تەواو كـرد كـاری پەرلەمـانی تەواو كـرد، یـا لەوەزیـری

تەواو بوو تەنها دەبێت خانەنشین ببێ و ئیجبارە ئەتوانێت بگەڕێتەوە بۆ وەزیفەکەی خۆی، هیچ شتێك ڕێگر نییە سەبارت بەوەی کە یەکێك دەیەوێت دەستبەرداری ئەم حەقە ببێت، تەنیا بە ماددەیەکی قانوونی دابندرێت دەست بەرداری بێت، ئەگەر نا ئێمە ناتوانین هیچ جۆرە فۆرمێك لێرە دابەش بکەین وە دانانی ماددەی قانونیش بە تصوری خۆم بابڵێین جۆرێکە لە تاکید کردنەوە، وەیان جۆرێکە لە رەنگە جۆرێکیش بێت لە حەش و زیاد بێت، چونکە ئەوەی (٤٥) ساڵە دەتوانێت تەقاعد نەبێت هیچ شتێك ڕێگر نییە لێی، لەبەر ئەوە ئێمە ئەمڕۆ فۆرم پرناکەینەوە، بەڵام ئەگەر بوو بەمادەیەکی قانوونی ئەوکاتە ئێمە اجبار ئەبین پابەندی ماددە قانونییەکە ببین وەکو دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان، بەڵێ زۆر سوپاس بۆ جەنابت، فەرموو کاك موحسین.

بەڕێز محسن حسین مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بناڤێ خودایا مەزن، بەریز سەرۆکا پەرلەمانی دەربارەی برگا (٢) ئەو مادەیی رێژا ٧٠% ئەز پشتگیریا بوچوونا کاك عبدالستار کاك ئومَید، کاك علی دکەم، کو ئەڤ رێژەیە دابەزیت بۆ ٥٠% بۆ بەرێز سەرۆکا پەرلەمانی ئەڤ یاسایە نە بۆ خولێت بتەنییە، بەڵکو بۆ هەر چوارخولێت بورییە هەمێت کابینێت حکومەتێیە لێرە هەندێك هەڤال بوونە ئەندام پەرلەمان هیچ سالەکا خزمەتێت نینە، ئایا ئەڤ (١٥) ساڵێ خزمەت پشتی تەخەروجێ پاشی پەرلەمانی خزمەتی ژ کیڤە بینن تا تقاعدبن حکومەت کو ل ڤیرە حازرە ریگە چارەیەکی ببینیتن هەندەك هەڤالی دی هەنە ئەڤ (٤) ساڵە خزمەتێ وەزیفییێت هەی، ئایا ئەو خزمەتە دچیتە کیڤێ ببەنە جێهەکی دامەزراندن بو هندەك ژ هەڤالێت خولێت چوو ژی کادرێت حیزبانن کادرێت حیزبا ژی دێتە تەرشیح کردن هاتیە، بویە ئەندام پەرلەمان کو رولی وان ژ رۆلێ پیشمەرگەهەکی کەمتر نەبوەو هەم دشۆرشدا هەم د بەرگری کردنێدا ئایا کادرێت حیزبێ سالی خزمەت ناو حیزباخۆدا هەبن ئەندام پەرلەمان ئەگەر خزمەتا وەزیفی نەبت چەوا دێ ئەندام بێتە خانەنشین کردن پێدڤیە عیلاجەکێ وان کادرێت حیزباژی بکەن ئەوێت کو ژ لایێ پارتا خۆ بونە ئەندام پەرلەمان وە سبەی تەخەروجێ پەرلەمان چەوا دبێ خانە نشین کرن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سیروان فەرموو.

بەڕێز سیروان فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان،

دیارە لە کێشەی سیستەمی جیاوازی چینایەتی دروست دەبێت، یەکێك لەو شتانەی کە جیاوازی تەبەقە و چینایەتی کە دروست ئەبێت شۆرش بەرپا ئەبێت، لە ولاتی ئێمە شۆرش کرا شۆرشێکی تر بەرپا نابێت ئەو چاکسازیە لە خانەنشینی یان لە سیستەمی خانەنشینی وای

کردووه کە هەلێکی زور لە هاولاتیان لە چینێکی زۆر خراپا بارێکی زۆر خراپا مووچەیەکی زۆر خراپیان هەیە، لەبەر ئەوە زۆربەی قسەکانم کرا بەتەواوی پشتگیری لە دکتۆر شیرکۆ ئەکەم، ئەبێت تاك سیستەمانە ئەگەر ئەم یاسایە کە دەری ئەکەین بۆ ئەمرۆ نییە بۆ دوێنێش نییە، بەڵکو بۆ چەندەها ساڵی تره، دەبێت رەچاوی ئەوە بکرێت دادپەروەری بە شێوازێکی راستی زانستییانە بێت، زیاتر پشگیری د. شێرکۆ دەکەم لە سەر ئەم یاسایە هەر ئەوەیە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك بلێن فەرمووو.

بەڕێز بەلێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە بواری خانەنشینی ئێمە، بوارێکی بەرفراوان بوارێکی تارادەیەك لە سیستەمی ئیدارەدانی وڵات ئاڵۆزە، بۆیە مەسەلەی چەسپاندنی عەدالەت لە سیستەمی خانەنشینی بۆ بەرێوەبردنی هەموو هەرێم یان دەولەتێك کارێکی زەرورو گرنگە ئەوەی کە ئێمە دوێنێش و ئەورۆش وە لەماوەکانی رابردووش کە خوێندنەوەی یەکەم و، ئێستاش لە خوێندنەوەی دووەمی ئەم پرۆژە یاسایەین هەستمان بە مەسئوولیەتێکی گەورە کرد لە نێوان فراکسیۆنەکان ئەوا لە مەسئوولیەتەی کە ئێستا دابەش بووە لە نێوان ئەندامانی پەرلەمان، بەراستی جێگەی دەستخۆشی و شانازیە کە هەموومان لەسەر ئەوە کۆکین عەدالەت لە سیستەمی خانەنشینی بەتایبەت جیاوازی لە نێوان موزەفین و پلە باڵاکان کارێکی زۆر باشەو من پشتیوانی لە بۆچونەکانی مامۆستا عبدالستار و هەمووو ئەو هاورێیانەی کە پشتیوانی لە مامۆستا عبدالستاریش کردووە کە رێژەکە بە شێوازێك کەم بکەینەوە بتوانین دادپەروەری تیا بچەسپێنین لەبرگەی یەکەما بەراستی پشتیوانی لە هەموو ئەو هاورێیانە ئەکەم باسی ئەوەیان کرد کە مەسەلەی دادوەرە بەرێزەکان داواکاری گشتی لە برگەی یەکەمدا مادام ئێمە دەستمان بردووە بۆ مووچەی لە سەرۆکی هەرێمەوە کە بەرزترین دەسەڵاتی تەنفیزیە لە هەرێمی کوردستان بۆیە پێویست ئەکا هیچ کەسێك لە پلە باڵاکان بەدەر نەکرێن لە دادوەرە بەرێزەکان کە جێگای ئیحترامی ئێمەن لەم مادەیە جێگایان بکرێتەوە، یەك پرسیارم ئەوەیە ئەوی کە تایبەتە بەبرگەی چوارەم مادده (٧) نووسراوە بۆ ئەوانەشی کە خزمەتی خانەنشینیان نەگەیشتۆتە (١٥) ساڵ لیژنەی قانوونی، یا هاورێیانی ئەنجومەنی وەزیران بۆمان روون بکەنەوە، کە ئایا خزمەتی وەزیفیان نەگەیشتۆتە خانەنشینی یان نەگەیشتۆتە (١٥) ساڵ و، ئایا ئەوە بە هەڵە هاتووە کە نووسراوە خزمەتی خانەنشینیان نەگەیشتۆتە (١٥) ساڵ، ئەگەر هەڵە نییە، بەڵی لەبەر ئەوە کۆتا قسەم ئەوەیە پێویستە دادپەروەری جێ بەجێ بکەین، مووچەی پلە باڵاکان کەم کەینەوە بەو رێژانەی کە مامۆستا عبدالستار باسی کردووە، زور سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك جلال فەرمووو.

بەڕێز جلال محمد امین:
بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە منیش هاوڕای ئەوەم بڕگەی دووەم ماددەی (٧) گرفتێکی زۆری تێدایە، بەتەواوەتی لەگەڵ ئەوەم لابدرێت، چونکە جیاوازییەکی زۆری دروست کردووە لە نێوان مووچەی پلە باڵاکاندا، ئەگەر بەراووردی بکەی لەگەڵ مووچەی ئەوانەی کە ئاستی بژێوی ژیانیان نزمە، جیاوازییەکی زۆر هەیە، بۆیە لەم خاڵەدا بەتەواوەتی پشتیوانی لە بۆچوونی بەڕێز مامۆستا عبدالستار دەکەم کە لەو ئاستەدا بگیرێت بۆ ١٥% وە ئەو ١٥% پێموایە جۆرێك لە عەدالەت و ڕەوایەتی تێدایە، ١٥% نیسبەتێکی گونجاو دروست دەکا کە پێموایە هاووڵاتیان هاونیشتیمانیانی هەرێمی کوردستان دڵخۆش دەبن، ئەمڕۆ لە پەرلەمانی کوردستان کە پەرلەمانتاران لەسەرجەم فراکسیۆنەکان دەست بۆ ئەو بابەتە ببا، لەبڕی ٨٠% ببێتە ١٥% ئەوا هەنگاوێك و خاڵێکی وەچەرخانە، سەبارت بە خاڵی یەکەم من هاوڕای ئەو برادەرانەم ئەو هەڤاڵانەم کە پێیان وایە دەبێ دادوەرە بەڕێزەکان ئەندامانی داواکاری گشتی تێدابێت، ئەمە خاڵێکی گرنگە وە پێویستە بە یەك نیزام بێت وە دادوەرە بەڕێزەکانیشی تێدابێت وە هەروەها سەبارت بە خاڵی سێ زیادکردنی ئەو (٣) ساڵە جۆرێك لە ناحەقی تێدایە کە کەسێك خزمەتی خانەنشینی گەیشتبێتە (١٥) ساڵ دەتوانێت خۆی خانەنشین بکات لەوەی زیاتر ئەگەر نەگەیشتبێتە (١٢) ساڵ و (٣) ساڵ بەو جۆرەی کە لە یاساکەدا هاتووە، پێم وایە جۆرێك لە ناحەقییە، هیچ کەسێك (٣) ساڵی پێبدرێت، سەبارت بە خاڵی چوارەم من پێم وایە بۆ ئەوەی جۆرێك لە هاندان بۆ هەموو ئەو پەرلەمانتارە بەڕێزانە، یا ئەو کەسە بەڕێزانەی کە دەیانەوێ بچنەوە سەر وەزیفە لە خاڵی چوارەم کە دیارە ماوەی کاری پەرلەمانتاریان بە خزمەت بۆ ئەژمار دەکرێت وەکو ئەوە کە زۆرترین کەس بگەڕێتەوە سەر خزمەت، پێم باشە امتیازێك بۆ ئەوانە هەبێت کە دەگەڕێنەوە بەچاوێکی ڕێزەوە زیاتر، نەك پلەیەکی وەزیفی، پێم وایە دەتوانێت پەرلەمانتارە گەنجەکان بگەڕێنەوە سەر وەزیفەکەیان، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك د. زێدان فەرموو.

بەڕێز زێدان رشید خان اودل:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمڕۆ ئێمە لەسەر بابەتێکی ئێجگار گرینگ وە هەستیار تاوتوێی چەند بوارێك دەکەین، یەکیان خانەنشینیە، منیش لەسەر ئەو بوارە چەند تێبینیەکم هەیە کە گرینگترینیان لە ماددەی حەوتەم خاڵی یەکەمە، پێم باشە کە هەرچەندە برادەرانیش ئاماژەیان پێکرد، دادوەرانیش زیاد بکرێ لە ناو ئەو پلە باڵایانەی کە ئاماژەی پێکراوە، لەگەڵ پلەی (خەبیر) شارەزا کە پێشتر لە یاسای ساڵی

٢٠٠٤ یاسای ژمارە (٣٦) لە ماددەی یەکەم لە خاڵی پێنجەمدا ئاماژەی پێکراوە شارەزا (خبیر)، بەڵام لێرە لەو ماددەیەدا ئاماژەی پێنەکرایە وە لە هەمان کاتیشدا وەکو ئاماژەمان پێکرد حاکمەکانیش زیاد بکرێت وە لە برگەی دووەم لەگەل ئەوەداین کە رێژەی ٧٠% بکرێتەوە ١٥% وە لە هەمان کاتیشدا برگەی چوارەم ئەو (٣) ساڵەی کە ئیزافە دەدرێ، ئەو (٣) ساڵەش لابدرێ، بۆ ئەوەی بەرژەوەندی گشتی بۆ هەمولایەك وەکو یەك بێت، بۆیە پاڵپشتی لە کاك ئومێدو کاك علی و دکتۆر شێرکۆ دەکەم، سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

رۆژان خان فەرموو.

بەرێز رۆژان ابراهیم علی:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر ئەم حەزدکەن دادپەروەری بێت، بەرجەستە کرن وەکی پرۆژەی داهاتی ئامانجێت پرۆژێت چاکسازی داهاتی وەکی بەرێزان بەحس کری کاك ئومیدیش بەحس کری، برگە (٢) ژ مادە (٧) بێت لادان، برگەهیت دی بێت دارشتن، تا دادپەروەری بێتە بەرجەستە کرن، پشتگیری لوان حەمی برێزان دکەم ئەڤ پێشنیارە زۆر گرنگە، زۆر سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئازاد اکرام فەرموو.

بەرێز ازاد اکرام بهرام:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەو بابەتەی خانەنشین (٣) خاڵم هەیە، یەکەم من رام وابوو لەو پرۆژەیەدا خانەنشینی نەێیتە ناو ئەو پرۆژەیە هەتا حکومەت یەکلایی نەکردباوە، نزمترین خانەنشینیش چەند بایە ئەوجا بهاتبایە ناو ئەو پرۆژەیە باشتر دەبوو، دووەم ئێستا هاتییە، پاڵپشتی کاك عبدالستارو کاك علی و کاك جمال و کاك ئومێد دەکەم، نوقتەکی دیش بەراستی لەو پرۆژەیەدا ئێستا لەسەر داواکاری شارەزاکان، شارەزاکان داوا دەکەن ببنە پلەی تایبەت، لەبەر ئەوەی لە هەموو دنیادا شارەزاکان باشترین پلەنە، تەئیدی هەر پرۆژەیەکی دەبێ ئەوان بکەن، سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا ابوبکر فەرموو.

بەرێز ابوبکر عمر عبدالله:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری قسەکانی د. شێرکۆ ئەکەم، کە یەك قانونی تقاعدی هەبێت قانونی تقاعدی موەحەدی عێراق لە هەرێم بەرکار بکرێت وە لەگەڵ کەم کردنەوەی مووچەی پلە باڵاکانین لەسەر هەرسێ بنەمای وە پێوەری عەدالەت و هاوسەنگی و پاراستنی شکۆی دامەزراوەکان، من

چەند پرسیارێکم هەیە لەگەڵ ئێمە لەگەل ئەوەشداین بۆ ئەوەی ئەو عەدالەتە دروست بێت، هەمووان خوازیارین هەمو فراکسیۆنەکان پەرلەمان لێرە اقرای ئەوە بکەین کە کەمترین مووچەی خانەنشینانی مەدەنی (٤٠٠) هەزار دینار بێت، دوو پرسیارم هەیە لەسەر ئەسەری رەجعی هیوادارم وەڵامم بدەنەوانێ ئی خولەکانی پێشوو وە مەسەلەی پەرلەمانتارێك کە لە خولەکانی پێشوی پەرلەمان ئەگەر وەفاتی کردبێت مردبێت ئەوەی لە پاش مردوو بەجێدەمینێت لە رووی شەرعی و قانونی بە میرات لە قەلەم ئەدرێت بە پارەی خانەنشینیشەوە، میراتیش بەشێکە لە نیزامی عام نابێ موخالفە بکرێت، ئەبێ وریای ئەم سەرنجە بدرێت، سەر پێچی یاسا لەم رووەوە نەکرێت، دووەم پرسیاریشم لە راستیا ئایا ئەو ماوەی کە پەرلەمانتارێك لە خولەکانی پێشوو بۆ نموونە پەرلەمانتارێك لە خولی یەکەم یان دووەم تقاعد بووە ئەو خزمەتەی تا ئێستاکە ئەو قانونەی انفاز دەکرێت؟ ئایا ئەسەری رجعی بۆ ئەوانیش هەیە ئەو ماوەیە بە خزمەت بۆیان هەژمار دەکرێت یان نا؟ زۆر زۆر سوپاس لەگەل لابردنی برگەی چوارەم و دووەمدام.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سەرکۆ فەرموو.

بەڕێز سەرکۆ ازاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سەرکۆ ئازاد گەڵاڵی کە ئەندامی لیژنەی دارایم کە لە راپۆرتی کۆتایی لیژنەی دارایی تەحەفوزم هەبوو لە مادەی (٧) پرۆژە یاساکە، چونکە باوەرمان وابوو کە خانەنشینی پلە باڵاکان بە شێوازێك بوو لە پێشوتردا وە ئەو یاسایەی کە ئێستا بەرکارە ناعەدالیەتێکی زۆر هەیە لە نێوان پلە باڵاکان لە وەزیر لە پەرلەمانتارئەوانەی کە لەو پلە تایبەتیانەن یان پلە باڵایانەن وە لەگەڵ ئەوەشدا دەبوایە دادوەرەکان جێگای بکرێتەوە وە ئەو جیاوازیە و ناعەدالەتیە بوە هۆی ئەوەی هەموومان کار لەسەر ئەوە بکەین مووچەی خانەنشینی کەم بکرێتەوە وە بۆ ئەوەی عەدالەتی کۆمەڵایەتی لەناو ئەو یاسایەدا هەبێت هەروەها دادپەروەری تێدا هەبێت بە هەموو شێوەیەك لەگەڵ ئەوەدام پرۆژە یاسای پلە باڵاکان هەڵوەشێتەوە وە خانەنشینی پلە باڵا نەمێنێت ببێتە فەرمانبەرێکی ئاسایی مامەڵەی لەگەڵا بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دابان فەرموو.

بەڕێز دابان محمد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە، تەبعەن ئەوەی کە لەم پرۆژە یاسایە هاتووە پەیوەندی بەدارایی گشتیەوە هەیە وە دارایی گشتیش ئەبێتە دووبەش، تەبعەن بۆیە ئەم قسانە ئەکەم روونکردنەوانە ئەدەم

بـۆ ئەوەی بـزانین لە چ گۆشـەنیگایەکەوە موناقەشـەی ئەم بـڕگەیە ئەکەیـن، دارایـی گشـتیش پێکهاتووە لە خەرجی گشتی لە بواری مووچە ئەوەی ئەو قـانوونەی لەسـەر بنیـاتنراوە خەرجـی وەبەرهێنان و پرۆژەکان گرێبەستەکان هەیە کە ئەمانە دەسـتیان بـۆ نەبـراوە، وەکـو ئیصـلاح وە داهاتیشـمان هەیە داهـاتی غەیـرە نەوتـی کە پەیوەنـدی بە خـاَلە سـنوورییەکان و زرائـب هەیە دەسـتیان بـۆ نەبـراوە، دێـمە سـەر ئەو خـاڵە سـەبارەت مـادەی یەکەم لێـرەدا بـۆ ئەوەی هـیچ ئیستسـنائێك نەکرێـت، دەسـەڵاتی دادوەری لـێ بەدەر کـراوە لەکاتێـکدا دەسـەڵاتی دادوەری بە گوێرەی مادەی (٢٣) یان یاسای ژمارە (٢٣) ساڵی ٢٠٠٧ تقاعد دەبـن وە بەگـوێرەی مـادەی (٤٦) لە یاسای (٢٣) سـاڵی ٢٠٠٧ تەواوی مـوچەو دەرماڵەکانیـانەوە خانەنشـین ئەبـن، پشـتگیری ئەو رایە ئەکەم کە دەسـەڵاتی دادوەریـش بێـتە نـاو ئەمەوە ئەوەی کە پەیوەسـتە بە پـلە باڵاکـان و پـلە تایبەتەکان و پەرلەماتاران بەڕێز سـەرۆکی پەرلەمـان بەڕێـزان ئەوانەی کە قـانونین ئاگـادارن کە پەرلەمانتاریان کۆمەلێك ئەوانەی کە لە پلە باڵاکانن موکەلەفن کە لەو شوێنەیابن یەعنی بەشێك نـین لە وەزیـفە بـۆ مـاوەیەکی کـاتی نـوێنەرایەتی ئەکـا ٤ سـاڵە یـان زیـاترە یـان کەمتـرە لەو شوێنەیابن زۆر باسی ئەوە ئەکا کە هاوشێوەی بەغدای لێبکرێت، یەعنی بە چی حەقێـك بە چـی مافێك تۆ کەسـێك ئەخەیـتە نـاو سیسـتەمی مـوچەو داخلـی مەنـزومەی حکـومەت و دەولەتـی ئەکەی لە کاتێکدا نوێنەرایەتیە بۆ ماوەی (٤) ساڵ، دووهەم ئەوەی کە بـاس لە تەقاعـدی دەکـات ئەوەی ئەوروپا یا وڵاتێکی تر خەڵك لەکەرتی تایبەتا ئیش بکا یا لەکەرتی گشتیدا ئیش بکا لە وێ باج ئەدا، زەریبە ئەدا بەدرێژایی ئەو ماوەیە ئەمە ئەکا، بەڵام لە هەرێمـی کوردسـتان تەنـانەت لە عێراقیشـدا ئەمە نیـیە وە ئەوەی کە پەیوەنـدی بە عەدالەتەوە هەیە لەگەل ئەو بۆچوونەیـام تـا زۆرترین ئاست کە نزیـك بێـتەوە لە ڕێـژەی ٨٥% ئەوەی کە ئێسـتا هەیە ئەوە کەم بکـرێتەوە، بـۆ ئەوەی عـدالەت و دادپەروەریەك هەبێـت وە بـۆ ئەوانەشـی کە خانەنشـینیەکەیان کەمە (٢٢٠) هەزارە ئەمە لە ئێستایا پرسیار لەبەڕێز وەزیری دارایی ئەکەم، ئێمە زیاتر لە هەشت سـەد ملیـۆن دۆلار لای بازرگان و سەرمایەدارو و وەبەرهێنەران و بەلیندەرانە یعنی ئەم وەکو قەرز ئەگەر ئەم پارەیە بگەرێتەوە وە هاوشان لەگەل ئەو پارەییەی لە چوار چێـوەی ئەم قـانونەیە دەگەڕێـتەوە، ئێمە دەتوانین تا ئاستێکی باش مووچەکانی ئەوان چـوار سـەد بـۆ پێـنج سـەد هەزار دینـار ئەوە بکەین، ببورە یەك خالی بچووکم ماوە کاتت تەواو زۆر سوپاس یەك خـالی بچـووکم مـاوە ببـورە دکتۆرە یەك خـالی بچـووکم مـاوە ئەوەی کە پەیوەنـدی بە پـلە بالاکـانەوە هەیە مـاددەی دووەم بەهەمـوو شـێوەیەك رەفـزە، نەك ئەمە ئەوەشـی کە حکـومەت نـاردوویەتی لەمـاوەی رابـردووە ئەوەی کە پەیوەندی بەخالی سێیەمەوە هەیە عەفو خالی چوارەمەوە هەیە سێ سـاڵ خـزمەت، ئەمە جۆرێکە لەگەندەلی ببورە بە قانون لێرەیا جێگەی کراوەتەوە، یەعنی کەسـێك کە خزمەتـی نەبێت چۆن بە ماددەیەکی قانونی خزمەتی بۆ ایزافە ئەکەیت وە لە لەگەل لابردنی ئەو مادەیەم زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حاجی سەفین بەرێز فەرموو.

بەڕێز سفین اغا عمر اغا:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـادەی حەفـت بـرگەی چـوارەم بـۆ ئەوانەی خزمەتیـان نەگەیشـتۆتە پـازدە سـاڵ، سـێ سـال خزمەتیان دەخرێتە سەر لە پلە باڵاکان، پێم باشە ئەم بڕگەیە فەرمـانبەری فەرمـانبەرانی گشـتی بگرێتەوە، چونکە فەرمانبەر هەیە تەمەنی شێست سالە خزمەتـی نەگەیشـتۆتە پـانزدە سـاڵ وە سەرەرایی پشتگیری لە د.محی الدین دەکەم بۆ ئەم بڕگەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سەروان فەرمووو.

بەڕێز سروان محمد علی:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سروان هەرکی بە نسبەت نازناو ناو هێنانی پلە باڵاو پلە نـزم باسـی نەشـیاوە نیـازم ئەورۆیە دکتـۆرە نیـازم ئەو رۆیە دکتـۆرە مـووچە زۆرو مـووچەکەم بڵێـین هێشـتا جـوانترە، بـۆ ئەوەی ئەوانەی بە دیار تەلەفزیۆنەکانەوەن هەست بە نەقس نەکەن لە زاری ئێمە، ئێمە خۆمان پـلە بـاڵا بکەیـن و ئەوان پـڵە نـزم بکەیـن، چـونکە چەنـد سـالێکە چاویـان لە ئـێمەیەو لە زاری ئـێمەیە، بە نسبەت وەکو پشتگیری دەمەوێ پشتگیری کاك ئومێدو کاك علی حمە صالح و جەمـاعەت دەکەم ئەوانەی کە لەگەل لابردنی بڕگەی دووەمن، وەکو خۆشـم وەکـو سـەروان هەرکـی بەتەنهـا نـا بـۆ نەمانی خانەنشینی من لەگەڵ ئەوەم چۆن، چونکە من لە پێشمەرگایەتییەوە هاتووم بگەرێـمەوە شوێنی خـۆمەوە، چـوار سـاڵی ئێـرە بە خـزمەت بـۆم هەژمـار بکرێـت بەڵـی هەمووومـان وای لـێ بکرێت چـونکە ئەوەی کە بـۆتە پەرلەمانتـار و ئەوەی بـۆتە وەزیـر لە شـوێنێکی واوە هـاتووە کە لەوێش مەعیشەتی باش بـووە بگەرێـتەوە ئەوێنـدەرێ لەوێ خـانە نشـین بکرێـت چـونکە ئەگەر وابروات چل سال بۆ پەنجا ساڵی تر بودجەی هەموو هەرێم بەشی پەرلەمانتـارو وەزیراەکانمـان ناکـات، بـۆیە لەگەڵ ئەوەم ئەگەر بە موزاییدەشـی دەزانـن، مـن وەکـو سـەروان ئەمـرۆ ئامـادەم فۆرمەکە پربکەمەوە، با هەموو میللەتی کوردیش شاهێد بێت کە خانەنشینی پەرلەمانتاری رەت دەکەمەوە، بەلێ زۆر سوپاس، بەنیسبەت کەمی و زۆری خانەنشینیش بەراستی مـن لە هەشـتاو نۆ وە بیرم دێت بانەیکەمە شتێکی بوختان لە دەمی خۆم بگێرمەوە کەسێك لە زینـدانی بەعـس بەربوو بە عەفوێکی عـام، بەلـێ ئەوکـات هەمـوو ئـێ لە کۆمەلگـای بەسـتۆرە ئەوەی کەسـنەزان بووین، ئەو کات هەموو خەلکـی کەسـنەزان هـات پـێ ی بلـێن بـۆ ئەوەی بچێـتە لای کەسـێك، لە

هەولێر خەیاتێك هەبوو بچێت قاتێك بۆ خۆی بدورێت، كورتەك و شەلوار نەی دەوێرا بێتە هەولێر لەبەر زابتێكی حزبی بەعس، ئێستا ئەو پێشمەرگەیە یان ئەو زیندانی سیاسیە بە رائید خانەنشین بووە، ئەو حیزبانە ئەو زابتە ئەمنە كە ئەو لێی دەترسا پێشمەرگەكە لێی دەترسا، ئێستا لیوایە بەلێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

(بروابكە دوو دەقەو ئەوەتا پەنجا سانیەت قسە كردووە فەرمووە)،كاك مەلا وەیس فەرمووە.

بەڕێز ویسی سعید ویسی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بوونی ئەو ماددەیە ماددەی خانەنشینە زۆر بایەخی گرینگی خۆی هەیە كە حكومەتی هەرێمی كوردستان جارێكی تر، جارێكی تر مووچەی پلە باڵاكان ڕێك دەخرێتەوە، بۆیە بەراست ئێمە پشتگیری پاڵپشتی قسەكانی برای بەڕێز كاك ئومێد خۆشناوین كە پێشوتر قسەی كردووە، بۆیە بەتایبەت لەسەر بڕگەی دووەم كە ئێمە دەمان هەوێت لەوبڕگەیەدا داد پەروەری ڕەچاو بكرێت، جیاوازیكی زۆر هەست پێنەكرێت لە نێوان مووچەی خانەنشینێكی كە ئاسایی و پلەباڵاكان وە زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت بەڕێز كاك كاوە فەرمووە.

بەڕێز كاوە عبدالقادر حسن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەمووومان ئەو ڕاستییە دەزانین كە لە ئیستادا لە هەرێمی كوردستان جیاوازییەكی زۆر لەنێوان مووچەی پلە باڵاكان و كەمترین مووچە هەیە وە ئەمەش جۆرێكە لە نا عەدالەتی وە نا یەكسانی لە نێوان ئەو موچە پلە بالانەو ئەو مووچە پلە نزمەكان، بۆیە منیش داوا دەكەم كە مووچەی پلە بالاكان بە قەتعی نەمێنێت وە ئەو ئەو بڕە پارەییەی كەوا لە مووچەی پلە بالاكان دەمێنێتەوە دەچێتەوە سەر بودجەی حكومەتەوە مووچەی پلە نزمەكان یاخود مووچەی پلە كەمەكان كەمترین مووچەی پێ زیاد بكرێن، بۆ ئەمەش چەند پێشنیارێكم هەیە كە پێشنیار ئەكەم كە لەماددەی حەوتەم لە خالی یەكەم كە باس لە یەكخستنی خانەنشینی دەكات، باس لە خانەنشینی هەرسێ سەرۆكاییەتییەكانی هەرێم و وەزیرو پەرلەمانتارو مدیر عام و وەكیل وەزیرو پلە سەربازییە باڵاكان دەكا، ئێ ئەوەی بۆ زیاد بكرێ كە هاوشێوەی فەرمانبەرانی ئاسایی خانەنشین دەكرێن، ئەگەر مەرجەكە مەرجە یاساییەكان بیان گرێتەوە وەخالێكی تر زیاد بكرێت، خانەنشینی پلە بالاكان و پلە تایبەتەكان هەلدەوەشێتەوە بە خاڵ بنووسرێ، ئینجا ئێ خالێكی تری بۆ زیاد بكرێت كە ئەم یاسایە ئەسەر ڕەجعی دەبێت، واتا هەموو ئەوانەی كە لە لە دوای ڕاپەرینەوە كە خانەنشین كراون بە پلەی باڵای جیاواز هەمووی هەڵدەوەشێتەوە وە ئەم پلە

بالایانه قەتعیەن ئێ نامێنێ و، دەمەویت شتی تر ئێ زیاد بکەم دیاره برادەران لێره زۆر باسی فۆرمیان کرد وەك جەنابیشتان وەك سەرۆکایەتی پەرلەمان دەزانن کە ئێمە بەر لە جەلسەکە وەکو فراکسیۆنی نەوەی نوێ داوای ئەوەمان کرد کە ئەگەر ئەم فۆرمە بەردەستە ئێمە پێش هەموو کەس فۆرمەکە پر دەکەینەوە، چونکە ئێمە هەر قسە ناکەین، دەمانەوێت بە عەمەلی ایسپاتی بکەین کە ئێمە خانەنشینی پلە باڵاکانمان ناوێت بۆ خۆمان و وە دەشمان هەوێت هەلبوەشێتەوە وە من ببورە دەمەوێت، بەڵام برادەران کە باس لە فۆرم دەکەن خۆتان دەزانن من خۆم لە لیژنەی یاسایم ئیستا فۆرم پرکردنەوە شێوازێکی نا یاساییە وەك جەنابت باست کرد، بەڵام بۆ ئەوەی ئێ قالبێکی یاسایی وەربگرێت، من پێشنیار دەکەم ئەو برگەیە لەو ماددەیە زیاد بکرێت، تکایە زیاد بکرێ کە خانەنشین ئەگەر خانەنشین تەبعەن ئێمە لەگەر ئەوەین کە نەمێنێت، بەلام ئەگەر ما داوا دەکەین کە ئەو برگەیە زیاد بکرێت کە بلێ خانەنشینی پلە بالاکان فراکسیۆنی نەوەی نوێ ناگرێتەوە، بۆ ئەوەی نەك لەم خولە لە خولەکانی داهاتووش هەر کەسێك لەسەر ناوی نەوەی نوی بەلی زۆر سوپاس، زۆر سوپاس مافی ئەوانە نییە لە شوێنی خۆیان قسان بکەن بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.......

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کاوە ئەمە پەرلەمانە، کاك کاوە بەسە بەس کاك کاوە جەنابت قسەت کرد دەستت خۆش بێت رەئیی خۆتت وت، لە ماوەی سێ دەقەیە جەنابت پیاوێکی قانوونیت و لە لیژنەی قانونیت، باش دەزانی سەرۆکایەتی پەرلەمان ناتوانێت هیچ فۆرمێك تەوزیع بکات، چونکە هیچ ماددەیەکی قانونی لەبەر دەستی ئێمەیا نییە، ئەو ریچگەیەمان پێ بدات، ئەسلەن ئەوە ئیشی ئێمە نیە لە سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان وە ئیمە کاتێکی دیاری کراومان داناوە بۆ قسە لەو کاتە جەنابت بە ئارەزووی خۆت دەتوانی هەر شتێك بلێی کە کاتەکە تەواو بوو بۆ هەموو فراکسیۆنەکان بە هەمان شێوەییە، بەڵام لە فراکسیۆنی پارتی دیموکراتیش خەلکێك هەیە ووتویەتی من نامەوێت خانەنشین ببم، لە فراکسیۆنی یەکیتی نیشتیمانی کوردستانیش خەلکێك هەیە ووتویەتی من نامەوێت خانەنشین ببم، لە فراکسیۆنی گۆرانیش خەلکێك هەیە وتویەتی من نامەوێت خانەنشین ببم وە لە پێکهاتەکانیش رەنگە هەبێت وەکاکا دکتۆر شێرکۆش دەلێ دەبێت لە سەر عێراق بێت وە کاك دکتۆر کازم کە سەرۆکی فراکسیۆنەکەی جەنابتە رەئێکی هەیە، ئێمە رێز لە رەئی هەر هەمووتان دەگریین وە رەنگە لەناو کۆمەلی ئیسلامیش دا پەرلەمانتار هەبێت کە پێشتر پێش ئەم کۆبوونەوە هاتوونەتە لای من ووتویانە کە ئێمەش نامانهەوێت خانەنشین ببین، کەواتە جەنابیشت کە پیاوێکی قانونی ئەتزانی کە ئێمە ناتوانین هیچ مادەیەکی قانونی دابنێین بلێن فلان فراکسیۆن نایهەوێت خانەنشین ببێت یان خانەنشینی فلان فراکسیۆن ناگرێتەوە، چونکە رەنگە لە دوو ساڵی داهاتوو، چوار ساڵی داهاتوو اینتیخابات دەکرێت فراکسیۆنی نەوەی نوێ ناوێکی تری هەبێت، رەنگە حیزبێکی تر هەبێت

قانوون بۆ هەموو خەلك دائەنێت، قانون بـۆ هەمـوو پەرلەمانتـاران دادەنـدرێت، منـیش و تـۆش دەزانین ئەو قسەییەی جەنابت دەیکەی قسەی قـانوونی نیـیە، مـن تقـدیرت دەکەم زۆر زۆریـش رێزت دەگرم، بەڵێ نا رەنگە فراکسیۆنی یان فراکسیۆنی یەکێتی فراکسیۆنی سەوز بـووە، جـاری واش هەبووە ناوی فراکسیۆنی یەکێتی نیشتیمانی کوردستان بووە، تەواو ئینشـاالله هەتـا ئێـوە فراکسیۆنی نەوەی نوێ دەمێننەوە، بەلێ بەلێ تەواو دەرفەتی خۆتانتـان وەرگـرت زۆر سـوپاس، کاك جلال گیان باسەرەت بێت، باسەرەت بێت، بەلێ کاك عوسمان سێ دەری فەرموون.

بەڕێز عثمان کریم سوارە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێ دیارە ماددەی حەوت برگەی سێ کە رێژەی سەدا حەفتا دیاری کراوە بۆ پـلە باڵاکـان، ئـێ مـن بە هەموو شێوەیەك رەتی دەکەمەوە ئەو رێژەییە زۆرە و، پشتیوانی لەو هەڤـالانە دەکەیـن کەوا لەگەل کەم کردنەوەی ئەو رێژەییەن و، هەروەها لەگەل ئەوەشـین ئەو داهـاتە ئـێ داهـاتی کـۆی پـرۆژەی چاکسـازی بگەرێـتەوە بـۆ دامەزرانـدنی دەرچـووانی زانکـۆ بێـت یـان پەیمانگاکـان و، هەروەها ئەو کەسانەی کەوا خانەنشینەکانیان بە رێژەی رێژەیەکی کەمە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

د.شایان فەرموون.

بەڕێز د. شایان کاکە صالح محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئـا دوێنـی خۆپیشـاندەران هـاتبوونە بەردەم پەرلەمـان بە شـانازییەوە تەبەنـی داواکارییەکانیـان دەکەم، کە ئەمانەی خوارەوەن مووچەی بنەرەتی تەواوی پلە بالاکان بۆ سەدا پەنجای ئێستا کەم بکرێتەوە، دووەم هیچ خانەنشینیەك لە سێ ملیـۆن دینـار زیـاتر نەبێـت لە هەرێمـی کوردسـتان، سێ لایەنی کەمـی مـووچەی خانەنشـینی لە پێـنج سـەد هەزار دینـار کەمتـر نەبێـت لە هەرێمـی کوردستان، چوار مووچەی کەم ئەندامان چاودێری کۆمەڵایەتی بەرێژەی سەدا سەد زیاد بکرێت، پێنج دەسکاری ئیمتیازاتی بنەماڵەی ئەنفال و شەهیدان و زیندانیانی سیاسـیی نەکرێـت، شـەش لیستی ناوی شەهیدان و قوربانیان زیندانیانی سیاسـی پێشـمەرگەی دێـرین بـڵاو بکـرێتەوە، بـۆ ئەوەی شەفاف بێت و لە داهـاتوودا پـاك بکـرێتەوە، بەڵـی حەفـت ئەو پەرلەمانتـارانەی تەمەنـی خانەنشینی نایان گرێتەوە کارێکی شەرفمەندانەیان دوای تەواوکردنی خولەکە بۆ دابین بکرێـت و خانەنشین نەکرێن، هەشت پێشینەی دامەزراندن تەنها بۆ ئەو کەس و خێزانـانە بێـت کە هـیچ سەرچاوەیەکی داهاتیان نییە، کۆتایی بە دامەزراندنی تەسکیەی حزبی بهێندرێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

دکتۆرە بـۆ نـایکەیتە یاداشـتێك بیـدەیتە سـەرۆکایەتی پەرلەمـان، ئـێمە بینێـرین بـۆ حکـومەت، چونکە هیچ پەیوەنـدیێکی بە مـاددەی حەوت نیـیە، یەك فەقەرەی نەبێـت ئەوەی پەیوەنـدی بە ماددەی حەوتەوە هەیە تەنها ئەوانەمان بۆ باس بکە.

بەڕێز د.شایان کاکە صالح محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەوەری دووەمم، بڕگەی یەکەم پشتگیری ئاشنا خان و کاك جلال دەکەم لە زیاد کردنی بەڕێزان دادوەرو داواکاری گشتی، دووەم لابرێت و صیاغەیەکی دادپەروەرانە دابڕێژرێتەوە کە ڕێژەکە لە سەدا پانزدە زیاتر نەبێت، بڕگەی چوارەم بکرێت بە دوو خاڵ و بەم شێوەیە دابڕێژرێت بڕگەی چوارەم بۆ ئەوانەی خزمەتی خانەنشینیان کەمە بەم شێوەیە مامەلەی لەگەل بکرێت، خالی یەکەم حوکمەکانی ئەو ماددەیە هەموو ئەو کەسانەش دەگرێتەوە کە لەبڕگەی یەکەمی ئەو ماددەییەی سەرەوە ئاماژیان پێدراوە وە تا دەگاتە ئەم یاسایە لەوێوە خالی دووەم دەست پێ بکا بۆ ئەوانەی ئیشیان کەخزمەتی خانەنشینیان نەگەیشتۆتە پانزدە ساڵ ئەوە تاوەکو سێ ساڵ دەخرێتە سەر خزمەتەکەیان، بۆ ئەوەی بگەنە تەمەنی خانەنشینی، جگە لەوانەی برگەی یەکەمی ئەو ماددەییەی تێدا ئاماژەیان پێدراوە بە مەرجێك بری خانەنشینی ئەو ماوەییە بدات، بەلێ زۆر سوپاس تەوەری سێ یەمم ئەگەر دەرفەتم بدەی پێویستە هەرێمی کوردستان یاسایەکی خانەنشینی یەکگرتووی هەبێت، چ لە پەرلەمانەوە، چ لە حکومەتەوە سەرجەم پلە وەزیفەکان بەیەك سستەم خانەنشین بکرێن، ئەگەر حکومەت ئەم پرۆژەییەی نییە ئەوا ئەرکی پەرلەمانە ئەم یاسایە دەربکات، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك جەلال ئێستا فەرموون.

بەڕێز جلال محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خوای مەزن دەفەرموویت دادپەروەری لە کوێیە رەحمەت لەوێیە، جا من هەمووشمان خودا پەرستین، ئەگەر ئەو دادپەروەریە لە دابەش کردنە، بەراستی لە تەقاعدی یان خانەنشینی لە هەرێمی کوردستان بۆ نموونە لە خێزانە شەهیدێك، خێزانە ئەنفالێك، پێشمەرگەیەك کە تا ژیانی مایە هەر پێشمەرگەیە، هەموومان کە شەر دەبێت داعش هجومی کرد، هەر چوار دەورەی کوردستان بە دوژمن دەورە دراوە، مەترسی دەکەوێتە سەر کوردستان، هەموومان دەبینە پێشمەرگە، پێشمەرگە هاو پێشمەرگە هاورێز لە پێشمەرگە دەگرین، بەڵام پێشمەرگە کە خۆشی دەبێتەوە، کەس پێشمەرگەی لەبیر نامینێت، پێشمەرگەیەك بە پێنج سەد هەزار ئێستا لەو سەرماو سۆلەیە لە جەبهەکانی پێشەوەییە بە شەش سەد هەزار دیاریش نییە تقاعد دەبیت یان تەقاعد نابێت، هەتا دونیا ماوە پێشمەرگەیە وەکو ووتم خێزانە ئەنفالێك، خێزانە شەهیدێك، یانی چ رەوای حەقە ئەو بە پێچ سەد هەزار بێت لە کاتێکیشدا ئێمەی پەرلەمانتارو وەزیرو لەسەرەوە بەرێوەبەری گشتی و لە هەموویان بە پارەیەکی باش تەقاعد بکرێن ئەمن وەك جەلال پەرێشان بەراستی ئەو تقاعدیە رەت دەکەمەوە هەمووشمان براو خوشکی یەکین، هیوادارم

کەس دڵـی زوێـر نەبێـت، چـونکە هەرکەسـەو رای شەخسـی خـۆی هەیە، دیسـان دەڵـێمەوە ئاسایشێك بە دوو سەدوو بیست هەزار تقاعد بێـت یـانی سـی سـاڵ خزمەتـی هەیە، سـی و دوو ساڵ کەی ئەوە ئـێمە برادەرانـی حکـومەت هەمـووی لێـرەن رێـز و خۆشەویسـتیم بـۆ هەمـووان ئەگەر ئەوان رۆژەك دەتوانن یاخو وەزعی حکومەتی هەرێم بـاش دەبـی یـاخود دەتـوانن شـتێك بکە، بۆئەوەی ئەوانیش بەراستی هەرچ نەبێت راتبی پۆلیسێك ئاسایشـێك پێشـمەرگەیەك بگـاتە پێنج سەد هەزار، شەش سەد هەزار، بۆ ئەوەی ماڵ و منداڵەکەی بە خێـو بکـات، بەراسـتی ئەمـن وەکــو ووتــم رەتــی دەکەمەوە خەڵکــی کوردســتان چــاوەڕێی هەڵوێســت و جــوامێری ئەو پەرلەمانتارە بەرێـزانەیە، چـونکە لێـرە یاسـاکان لێـرە دەردەچێـت هەمووومـان بەرەو چاکسـازیی لەناوبردنی رەگی گەندەڵی دەڕۆین، هەنگاوی کردەیی بە کوردستانێکی جوانتر هەنگـاو دەنێـین، خـــودای گەورە هەمـــوولایەك بپـــارێزی، بەڵام یەك تێبینـــی رەئـــیم هەیە لەگەڵ هەمـــوو پەرلەمانتارەکان جودا بێت حاکمەکان، چونکە حاکم کەسێکی زۆر تایبەتە بەراسـتی ناتوانـدرێت تـێکەڵ بێـت و ژیـانێکی زۆر تـایبەتە، بە ئـارەزووی خـۆی ناگەرێـت و ناسـورێت، بە کـورتی و بە کوردی ئیسراحەت و ئاسوودەیی ریگا نادەن، بگـرە ئەگەر کەش و هەواش ئارامبێـت لەبـار بێـت نەخۆی نە مـاڵ و منـداڵی بە ئاسـودەیی ژیـان نـابەنە سـەر، چـونکە بریـاری مەترسـی دار دەدات لەسەر سێدارەدان زیندانی تا هەتایی، بۆیە حاکمەکان بە مەزنـدەیی مـن ئەگەر رەئیشـم جیـاواز بێت پێم خۆشە ئەوان بەدەربن لەو یاسایە زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەلی زۆر سوباس بۆ جەنابت، کاك نزار فەرموو.

بەڕێز نزار ملا عبدالغفار:

بەناوی خودای گەورەو میهرەبان.

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەو دەنگـۆییەی ئێسـتا چەنـد رۆژێـکە لە شـەقام لەسـەر ئەو پـرۆژە چاکسـازییە دێـتە پەرلەمان، خۆتان دەزانن دەنگۆییەکی زۆر گەورە هەیە و خەڵـك چـاوڕێ دەکـات لە ئەو بریـارەی ئەمـرۆی پەرلەمـان، بـۆیە بەرێـز سـەرۆکی پەرلەمـان دەمەوێـت یەك شـت بە ئەو دنگـدەرانە رابگەییەنم کە دەنگ و متمانەیان بەئێمە داوە، ئێمە نەك لەو دانیشتنە یـاخود لەو پـرۆژە یاسـایە بەلکو ئێمە لە هەموو دانیشتنەکانی پێشـتری پەرلەمـان نـوێنەرو پـارێزەری خەلـك بـووینە، لێـرە کەباسـی مەعانـات و داواکـاری خەڵکمـان کـردووە ئـێمەین کە رۆژانە سـکاڵاو نووسـراوی خەڵـك وەردەگرین، لێرە ئاراستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان دەکەین، بۆیە حەزمان لێ نییە هـیچ کەسـێك موزایـدەمان بەسـەرەوە بکـات، بەرێـز سـەرۆکی پەرلەمـان زۆر سـوپاس دەسـت خـۆش بـۆ ئەو روونکردنەوەبییەی سەبارەت بەو فۆرمەکەدات، بەڵێ راست دەکەیی ئێمە هیچمـان ئێسـتا فـۆرم

لێرە نییە کەسیان فۆرم پڕکەنەوە، بەڵام تا سێ ساڵی تر دەیان هەویێت لێرەش جارێکی تر خەلك بە شێوازێکی تر تێبگەیەنن.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك نزار دەست خۆش بێت تەواو، نابێت قسە لەسەر رەفیقەکانت بڵێی بە پێی مادەی (٥٤) بەس رەئی خۆت بڵی فەرمووە کاك نزار فەرمووە.

بەڕێز نزار ملا عبدالغفار:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی من مەبەستمە لێرە دەمەوێت پشتگیری لە برای بەرێزم کاك ئومێد خۆشناو، کاك علی حمە صالح و کاك جمال بکەم، بەراستی وە دەشم هەوێت بە ماددەی حەوت برگەی سێ یەم، سەبارەت بەو رێژەییەی سەتا حەفتا کە دیاری کراییە دەمەوێت کەم بکرێتەوە، بۆ ئەوەی خەڵك بزانێت بڕیاری کابینەی نوێ حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ بریاری سەرۆکی هەرێم بوو کە لەو پەرلەمانە هێلە گشتییەکانی راگەیاند ئەوە دوای سەدو چەند رۆژێك ئەوە دەست کرا بە چاکسازیی و ئەوە پەرلەمانە بریار لەسەر چاکسازی دەکا و مووچەکان هاوتای یەکتر دەبن، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شاخەوان فەرمووە وەکو خۆت قسە دەکەی وەکو لیژنە نییە وانییە کاك شاخەوان.

بەڕێز شاخەوان رؤوف مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من ئەمەوێت لەراستی لەسەر ماددەی حەوت قسە بکەم، ئەوەی کە تایبەتە و پەیوەندی هەیە بە ماددەی حەوت، من لەگەڵ ئەوەم لەراستیە ئەو پرۆژەی کە هاتۆتە ئێرە هینی پرۆژەییەکە کە دەتوانم بلێم تارادەیەکی زۆر باش یانی کاری لەسەر کراوە وە ئەو پرۆژەی کە هاتووە لەراستیە کەم کردنەوەی کار لەسەر کەم کردنەوەی مووچەی پلە بالاکانە دەکات کە کەم کردنەوەی موچەی پلە بالاکان لەرێژەی لە سەدا هەشتا یان نەمانی رێژەی لە سەدا هەشتا ئەمە ئەمە لەراستیا هینی حالە تیچکی زۆر باشە وە کەم کردنەوەی پلەی موچە بالاکان زیادکردنی مووچەی خانە نشینی با بلێین ئەوانەی لە رابردوو خانە نشین کراون بە دوو سەدوو بیست هەزار دینارو زیاد کردنی مووچەی ئەمانە یان با بلیم کەم کردنەوەی مووچەی پلە باڵاکان و نەمانی موچەی پلە بالاکان و زیاد کردنی مووچەی دوو سەدو بیست هەزارەکە ئەمە لەراستیا ئەمە ئمتیازو دەست کەوتێکی گەورە ئەبێت بۆ پەرلەمانی کوردستان لەبەر ئەوە ئەمەئەمە کارێکی زۆر گەورەیە مووچەی شەریحەکانی دیکە کە زیاد بکرێ و مووچەی پلە باڵاکان لەراستیا نەمێنێت، یان زۆر زۆر کەم دەرکێتەوە، ئەوانە ئەوە شتێکی زۆر باشە بەلێ وە من لەراستیا ئەوەی کە پەیوەندی هەیە بە ماددەکانی دیکە کە کە پەیوەندی هەیە بە برگەکانی دیکە وە

برگەی دوو لەماددەی حەوت یانی ئەمە ئەمە لەراستیا هینی حالەتێکە ئێمە کە کاری لەسەر بکەین یانی ئەم برگە هەلبگیرێت لابرێت، ئەوانە کارکردن بۆ زیاد کردنی مووچەی خانەنشینەکانی بابلێین ئەوانەی لە دوو سەد هەزار، بابلێین شتێك زیاترە، ئەمە من دلنیام ئینجاز و دەستکەوتەکەی بۆ پەرلەمانی کوردستانە، لەبەر ئەوەی پێویست دەکات لە ماوەی شەش مانگدا یاسای خانەنشینی یەکگرتوو سەرجەم فەرمانبەران و پلەکان، یانی بێتە پەرلەمانی کوردستان، ئەوانە هەمووان بەیەك سیستەم خانەنشین بکرێت لە داهاتووە، لەبەر ئەوەی جۆرێك لە عدالەتی کۆمەلایەتی هەرێمی کوردستان پەیرەو بکریت وە من لەگەل ئەوەم بەراستی جیاوازی چینایەتی نەمێنێت وە جیاوازی ئەو مووچانەی کە لەرابردووە هەیە نەمێنێت وەدەستان خۆش بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، هەلەز خان فەرموو.

بەڕێز هلز احمد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی حەفت یەکەم زێدەکردنا دادوەران و داواکاری گشتی پشتگیریا دکتۆر محی الدین و دکتۆر شێرکۆ ئاشنا خان و دکتۆر ایسماعیل دەکەم، سەبارەت مادده دوو مادده چار ئەو ئاخافتنە من گوتنێ پشتگیری د.اسماعیل و د. شێرکۆ مامۆستا هەلە دینی دکەم، بەس من ڤێری داخازا روون کردنەوەیەکێ لە جەنابێ وەزیری ئایا ئەگەر برگە دوویێ هاتا جێ بەجێ کرن؟ کیمترین موچێ خانەنشینا پەرلەمانتار یان وەزیرەکی چەند بیتن، چونکە حەتا نوکە بۆ خەلکەکی دیار نینە کانی دێ چەندی وەردەگرێتن ئەڤ پەرلەمانتارێ هەنە پشت مەرجێ یاسایی تێدا بن کو ژیویا ئەو سالت خزمەتینا وە زۆر مەمنونم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سەلما خان فەرموو.

بەڕێز سلمی فاتح تۆفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی یەکەمدا هاوڕام لەگەل ئەو بەڕێزانە، ببورن داوای لیبوردن دەکەم، ماددەی حەوتەم خالّی یەکەم کە دێتە سەر پلە بالّاکان، سەرۆکی هەرێم، سەرۆکی پەرلەمان، سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران لەگەل جێگرەکانیان، ئەندامانی پەرلەمان، وەزیرەکان لەوێوە دادوەرانی ئەنجومەنی دادوەریی و داواکاری گشتی و مشرەف قەزاییەکان، هەروەها ئەندامانی ئەنجوومەنی بالّای سەربەخۆی هەلبژاردنەکان و راپرسی و کۆمسیاران، پێم باشە لێرە داخ بکرێت لێرە بە نەبوونی داخل کردنەکەیان کە ئەمان یاسایی تایبەت بە خۆیان هەیە ئەوە هەریەکێك لەم فیئانە بەتایبەتیش پەرلەمان بۆ خۆی یاساییەکی تایبەت بە خۆی هەیە، کەواتە

دەكرێت ئەمانیش لێرەدا جێگە بكەینەوە، چونكە ئەمانیش پلە تایبەتن وە مووچەكانیان زۆرە وە بەتایبەتی ئەوانەی ئەنجوومەنی دادوەریی و ئەنجوومەنی قەزاو ئەوە لە سەداسەد موچەكانیان خانەنشین دەبن لە بڕگەی دووەمدا لە سەدا حەفتای كۆی مووچە یان لە سەدا هەشتا هیچ جیاوازییەكیان دروست ناكات، بەرستی لەبەر ئەوەی رێژەكە زۆر زۆرە وە لەگەڵ ئەو بەرێزانەدام كە داوای كەم كردنەوەیان كردووە وە لەماددەی چوارەمدا ئەو بەرێزانە كاك باڵامبۆ د.محی الدین و كاك رێبوارو كاك زانا پشتیوانیان دەكەم د.محی الدین باسی سێ ساڵەكەی كرد، بەراستی ئەوانەی كە پێشتر پلە تایبەت بوون قانون هەبووە كە پانزەیان تەواو نەكردووە هیچ دەسەڵاتێكی خۆیانیان نەبووە، لەبەر ئەوە من سێ ساڵەكە بە گونجاو دەزانم بەو مەرجەی كە بۆ سەرجەم فەرمانبەران بێت، چونكە فەرمانبەرێكی زۆریش هەیە كە تەمەنی یاسایان تەواو دەكەن، بەلام پانزە سال خزمەتیان نییە وە خانەنشین نابن، تەنها ئیكرامی كۆتا وەردەگرن بەرێز سەرۆكی پەرلەمان من جارێكی دیكە داوا لەبەرێزتان دەكەم تكاتان لێدەكەم رێگری بكەن لەو هێرشە ناڕەوایانەی كە دەكرێتە سەر پەرلەمانی كوردستان وە سەر بەرێزان دەستەی سەرۆكایەتی وە ئەندامانی پەرلەمانی تر، هەموومان دەزانین لێرەدا كۆمەلێك كەس هەن كە بەداخەوە قسە لەسەر خەلكی تر ناكەی قسە ناكەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

بەلی سوپاس زۆر سوپاس، گولستان خان فەرموو.

بەڕێز گلوستان سعید حمد:

بەریز سەرۆكی پەرلەمان.

بەناوی خودا، من گولستان سەعید دیارە ئێمە لەكاتی بانگەشەی هەلبژاردنەكان بەگشتی هەموومان بانگەشەی دادپەروەریمان كرد، بۆیە ئەم هەنگاوە بە ئاراستەی بەرجەستەكردنی دادپەروەری بە هەنگاوێكی گرینگی ئەزانم، سەبارەت بەوەیی كە رێژەیەك نزمترین رێژە بێت كە ئەو رێژەییە جێگیر بكرێت لەم یاسایەدا بە مەبەستی ئەوەی كە ئەو رێژەیە ببێتە بنەمایەك كە لە سەدا ١٥% زیاتر نەبێت بۆ خانەنشینی سەرجەم ئەو پلە باڵایانەی كە ئاماژەی پێدراوە لە یاساكەدا، لەپال ئەوەی كە دەستەلاتی دادوەریش بگرێتەوە لە حاكمەكان و داواكاری گشتی و سەرۆكی كۆمیسیارانیش، هەروەها پشتیوانی لەوە دەكەم لەمادەی چوار لەبڕگەی چوارەمیان بورە حوكمەكانی ئەو ماددەیە بە هەموو ئەو كەسانە دەگرێتەوە كە لەبرگەی یەكەم و سەرەوەی ئەم ماددەیە ئاماژەیان پێدراوە، پێش بەركار بوونی ئەم یاسایە خانەنشین بوون و پێویستە خۆیان بگونجێنن و لەگەڵ ئەحكامەكانی ئەم یاسایە، ئەوەی تری كە ئاماژە بە سێ ساڵەكە ئەدرێت بەبروای من زیادەیە لابرێت، هەروەها داواكارم لەبەرێز ئەنجومەنی وەزیران كە نوێنەرانیان لێرەن، بەراستی رونكردنەوەییەكمان باتێ لەسەر ئەوەی ئایا نیەتێك هەیە بۆ ئەوەی كە پرۆژە یاسایەك بێتە پەرلەمانی كوردستان و سەبارەت بە یەكگرتووی خانەنشینی بۆ سەرجەم هەموو گروپ و دەستە جیاوازەكانی هەریمی كوردستان و پلە وەزیفیەكان كە بەیەك سیستەم خانەنشین بكرێن؟ سوپاستان دەكەم، سوپاس بۆ جەنابت بەلێ پشتگیری لە هاوریانم

کاك عبدالستار کاکا عەلی حەمە صالح وە سەرجەم ئەو هاورێیانە کە ئاماژەیـان دار بە رێـژەی لە ١٥% کە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك پێشەوا فەرموو.

بەڕێز پێشەوا طاهر مصطفى:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەریز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە کە ئەمڕۆ لێرە ئێمە کە کۆبوینەتەوە هەندێك لەو قسانەی کە لەرابردوو کردوومانە، ئەمـڕۆ بیان کەینە عمل ئەگەر گوێم لێ نەگیرێت قسە ناکەم، گوێت لێـدەگرین فەرمـوو ئەو قسـانەی کە لە رابردوو کردوومانن بیانکەینە عەمەل، بەیانی نە هەلبژاردنە نە سالێکی دیکە هەلبژاردنە وە نە ئێستا بانگەشـەی هەلبـژاردنە وە دلنیاشـم هەمـوو لایەنەکـان هەمـوو پەرلەمانتـاران بەرادەیەك دلسـۆزن لەم پرسـەیەدا وەئەگەر حکـومەت و پەرلەمـان پـێکەوە بەمەبەسـتی ئاشـکردنەوەی خەلکـی کوردسـتان بە مەبەسـتی جـارێکی دیـکە رازیـی کـردنەوەی دلـی خەلکـی کوردسـتان کۆببنەوە، بە نیەتێکی باش دلنیام ئەو متمانەیەی کە لە دەست درابوو ئەو گلیەیانەی کە لە ئـێمە هەبوون لە حکومەت و لە پەرلەمان هە بوون جارێکی دیکە ئەرەوێنەوە وە ئەوان باوەش بۆ ئەو خەلکــانە دەکەنەوە کە خۆیــان متمانەیــان پــێ کــردوون چ لە حکــومەت و چ لەپەرلەمــانی کوردسـتان، بـۆیە ئەگەر ئەمـرۆ بە موزایـدە وەردەگیرێـت و وەکـو موزایـدە سـەیری ئەم قسـانە دەکان با هەمووومان ئەو موزایدەیە بکەین، با هەمووومان لەو جۆرە موزایدانە بکەیـن، سـی سـەد هەزار کەمتر مووچەی خانەنشینێکە کە ژنێکی بە تەمەنە یـان پیـرە پیـاوێکە زۆرجـار لەسـەرەی وەرگتنـی مـووچە دەکەویـتە ژێـر پـێ وە لەپـال پـالینی وەرگرتنـی مـووچە دەکەوێـتە ژێـر پـێ، هەتـاوەکو دەگـاتەوە مـالەوە پـارەکەی هەر لە رێگـا تەواو ئەکـات بە دوکانـدارو دوکـانی سـەر سووچەکەیان و ئەو قەرزو قۆلەی کە لەکاتی مانگێکدا کردوویەتی، من خانەنشیم بینیوە بۆیە ئە یکەم دەزانم خەلکێکی زۆر گوێی لێیە وە بەر پرسان ئەوانەی کە شت بە دەستن، هەموو گوێتان لە ئێمەیە، بۆیە سبەینێ دیسان بۆ ئەوەی شەرمەزار نەبینینەوە وە خەلـك نەلـێن نوێنەرەکانمـان بەرگریان لە ئێمە نەکـرد، خانەنشـین هەبـووە داوای ئەوەی کـردووە کە بە قیسـت تەلەفزیۆنێـك بکرێت پشتگیری بکەم، بۆ ئەوەی بچێت بیفرۆشێتەوە پارەکەی ئیش پێبووە بۆ نەخۆشـی، ئـێمە لەناو هەموو ئەو ئێش و ئازارانەین، بـۆیە لەمـاوەی چەنـد رۆژی رابـردوو هەمـوو پەرلەمانتـاران لەسەرجەم فراکسیۆنەکان بە ئامانەتەوە بە شایدیەوە دەلێم شەری ئـێمە لەسـەر کەم کـردنەوەی مووچە بووە و، پێدا گیری هەر هەمووومان لەسـەر ئەوە بـووە کە چەنـدێك زیـاتر بێـتە خـوارەوە چەندێك زیاتر ئەو مووچەیە کەم بکـرێتەوە، مـن شـاهیدی بـۆ هەموویـان دەدەم کەس لە کەس زیاتر نییە، موزایـدەش لە هـیچ کەس و لایەنێـك قبـول نـاکەین وە کەس لە خۆمـان بە دلسـۆزتر

نازانین، وەرن ئەگەر فۆرم ئەلێن من فۆرم پڕ ئەکەمەوە وە ئەگەر هەر شتێك ئەلێن رەزامەند بوونی خەلکی لێبکەوێتەوە بە هەموومان ئەیکەین، سوپاس من دڵنیام لەوە، رێگەم بدە قسەکانم تەواو بکەم بەرێز سەرۆکی پەرلەمان، قسەکانم تەواو نەبووە، ئەمڕۆ دوو دەقە بە قەرز بدە بە من رۆژانی دیکە بە سی سانیە تەواوی ئەکەین، یەك دەقە یانی رۆژی موزایدەو ئەوە نییە با بەهەموومانەوە شتێك بکەین بە خزمەتی خەلکی کوردستان تەواو بێت رێژەی سەدا حەفتا رێژەیەکی زۆر نا مەعقول و موبالەغەیە، پێشتر وەرگیراوە لەمالەوە ئیشی تریشی کردووە، کاری تریشی کردووە، شەش ملیۆن، حەوت ملیۆنی تریشی بۆ چوویتە مالەوە، ئەی ئێمە پیش ئەوەی بینە ناو پەرلەمان بێ ریز نەبووین،بۆیە هاتوینەتە ناو پەرلەمان رز لێگیراو بووین، ئەگەر بەبێ پلەکەش، بەبێ پاریز بەندیەکەش بگەرێینەوە ناو خەڵك ریز لێگیراو دەبین، جارێکی دیکە خەلك باوەشمان بۆ دەکاتەوە وە بەتایبەت ئەوانەشی کە گەنجن، دونیا کاوڵ نەبووە، دونیا تەواو نەبووە، دەتوانین ئیشی دیکەش بکەین، دەتوانین لە شوێنی دیکەش خزمەتی خەلکی کوردستان بکەین، بۆیە من وەکو خۆم چۆن ئەگونجێت، چۆن لەبەرژەوەندی خەلکا بێت وە ئەو پارەیەشی کە ئەمینێتەوەی من ئەوەم بۆ ئەوە ووت کە گوتم مووچەی خەڵك کەمە، ئەو پارەییەی کە لەم پرۆژەییە کۆدەکرێتەوە تکایە تکایە با لەخزمەتی پەکەوتەکان سەرف بکرێت، ئەوانەی کە مووچەیەکی خێرو سەدەقیان پێ دەدرێت، ئەوانەی زۆر زۆر بە کولە مەرگی ئەژین، بەو خانەنشینان بدرێت کە مووچەیان زۆر کەمە، سوپاس یەك دەقەکەش تەواو بوو تەواوم نە کردبوو، بەس قەینا.

بەڕێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سەرچنار خان فەرموو.

بەڕێز سەرچنار احمد محمود:

بەریز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر ماددەی حەوت کە بواری خانەنشینیە، برگەی یەکەمی منیش ئەو ئیزافەیەم هەیە کە دادوەران و داواکاری گشتی ئیزافە بکرێن لە بڕگەی دووەمی برگەی دووەم لابرێت، بەم شێوەیە صیاغە بکرێتەوە کە خانەنشینی پلە باڵا و پلە تایبەتەکان هاوتای سیستەمی خانەنشینی عیراق بکرێت، چونکە ئەم سیستەمە یەکان گیری دەکات لە نێوان سیستەمی خانەنشینی فەرمانبەرانی ئاسایی و پلە باڵاکان و زیاتر داد پەروەری بەر قرار دەکات و، هەر لێرەوە ئەیلێم ئەو داهاتەی کە دەگەرێتەوە بۆ حکومەت لەرێکخستنی پلە بالاو پلە تایبەتەکان ئەولویەتی پێ بدرێت بۆ زیاد کردنی مووچەی خانەنشینی فەرمانبەرانی ئاسایی کە رێژەکەی لە چوار سەد هەزار دینار کەمتر نەبێت، سەبارەت بە برگەی چوارەمیش حوکمەکانی ئەوماددەیە هەموو ئەو کەسانە دەگرێتەوە کە لەبرگەی چوارەمی سەرەوەی ئەو ماددەیە کە ئاماژەیان پێدراوە لەپێش بەرکار بوونی ئەم یاسایە خانەنشینی پێویستە خۆیان بگونجێنن لەگەل ئەحکامەکانی ئەم یاسایە، هەتا ئێرە بمێنێتەوە وە دوایی ئەوانەشی کە خزمەتی خانەنشینیشیان نەگەیشتۆتە پانزدە سال کە سێ

سالی بۆ ئیزافە دەكرێت ئەوە لابردرێـت وە ئـێمە لەگەڵ ئەوەیـا نـین كە سـالی زیـاتر بـدرێت بە كەسـێك كە خزمەتـی خانەنشـینی تەواو نەكـردووە وەكـو ئەوەی كە ئەم سیسـتەمە عـامەی كە داندراوە پانزە سال خزمەت چلو پینج سال تەمەن، هەرئەوان بگرێتەوە وە لە كۆتایی پشتیوانی وتەكانی د.شیركۆ وە د.اسماعیل مامۆستا ئەبـو بەكـر هەلەدنـی لەگەڵ مامۆسـتا هەلـز دەكەم وە سەرنجێكیشم هەیە، یەعنی بەراسـتی سـەرۆكایەتی پەرلەمـان ئەبێـت بە پـێ ی ئەو پەیـرەوەی نـاوخۆ كە دانـدراوە كە پەرلەمانتارێـك لەسـەر چ ئەساسـێك یەعنـی دەلێـت قبـولی نـاكەین، روونكردنەوە بدات لە كێ ی قبول ناكات، یان دەلێـت ئـێمە ئێـوە كـێن ئەو وەكـو پەرلەمانتارێـك قسە ئەكات.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

جاری ئەوە تۆ ئێستا پەیرەوەكە دەشكێنی، نابێت قسە لەسەر قسەی پەرلەمانتارانی دیكە بكەی.

بەڕێز سەرچنار احمد محمود:

بەریز سەرۆكی پەرلەمان.

كە سـەرۆكایەتی بێـدەنگ بـوو كە ئەو پەیـڕەوی شـكاند، ناچـارین ئـێمەش پەیـڕەو بشـكێنین كە پەیرەو شكان هەبوو ناچارین ئێمەش پەیرەو بشكێنین، یانی دوو سێ جـار موزایـدە دەكرێـت و ئێمەش كە فراكسیۆنێكین كە لە هەمووی كارا ترو خۆمان بە دلسۆزتر دەزانین، بەڵام ناڵێین ئێمە كە قبولی ناكەی،ن یەعنی ئەمانە بەراستی لە شوێنی خۆیا بوەستێندرێن.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

وازحە بەلێ مەبەستی ئەوەیە، من دڵنیام مەبەستی ئەوەیە، دەرفەت بدە ئەگەر وای لێبیت ئێوە بەرامبەر یەكدی قسە بكەن، ئەوە یعنی خەڵك گوێمان لـێ دەگرێ، كـاك پێشـەوا بە بـێ ی ئەوەی ئیزنت بدەم قسە مەكە، بەرێزان من ئەزانم هەمووتان هیلاكن، رۆژێكی درێژە، دونـێش رۆژێكـی درێژبـوو ئەمـرۆش رۆژێكـی درێـژ دەبێـت هەمووەمـان دەزانـین هەموشـمان جۆرێـك فشـاری نەفسیمان لەسـەرە لە دۆخێكـی نـا سروشـتییان، مـن دەزانـم پێشـەوا پـێش ئەوەی خـۆی وەلام بداتەوە مەبەسـتی لە قبـول نـاكەم ئەوەنیـیە كە شـتێك دەكـا، بـۆیە ئەویـش خـۆی پـێ دلسـۆزە ئەویـش خەمـی خەڵكیەتـی وەكـو تـۆ چـۆن خەمـی خەڵكـتە، وەكـو چـۆن هەر ئەنـدامێكی تـری فراكسیۆنەكانی دیكە خەمیی خەلكیانە ئێ من دەرفەتان نادەم لەسەر یەكتری قسە بكەن، نابێت قسە بكەی پێشەوا كامە نانا كاك شێركۆ جارێ بزانین چیبوە دەلێ ووتومە توزێك لەسەر خۆ خـۆ تۆ نەت بینیوە كاك دكتۆر شێركۆ جەنابت پیاوێكی موسولمانی كە شتێك نەت بینیی بـێ مەیلـێ چیبوو هێڤیدار بەلێ دەیلا وەرە ئارام بن ئارام بن، مامۆستا ئەبو بەكـر بە نـوقتەی نیزامـی دوای دەرفەتت دەدەم با ئێستا كاك ئەبو بەكر با نوقتەیەكی نیزامی بكات فەرموو مامۆستا.

بەڕێز ابوبكر عمر عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بە پـێ ی مـاددەی بیسـت و چـواری بـرگەی دووەم لە پەیـرەوی نـاوخۆی پەرلەمـانی كوردسـتان ئەنـدام ئـازادی و ئاخـاوتنی رادەربرینـی تەواوی هەیە لە كـاتی ئەنجامـدانی كـاری پەرلەمانیـدا،

ڕەجائەن ئەم ووشەی موزایدە بە لەم پەرلەمانە بسڕێتەوە هەریەکەمان تەعبیر لە رایی خۆمان دەکەین، کێش موزایدە دەکات خەلکی کوردستان دەزانێت باوی موزائیدە نەماوە بەراستی با ئەم ووشەیە هیچ پەرلەمانتارێك بەراستی قسەلەسەر پەرلەمانتاری تر نەکات هەریەکەمان تەعبیر لە رایی خۆمان دەکەین لەم پەرلەمانە، رێگە نەدە جەنابت بەراستی پەرلەمانتاران لەسەر یەك قسە بکەن، دروستە مەعقول نییە فەرهاد ئینجۆ لە پەرلەمانی تورکیا لە من ئازاتر بێت، پەرلەمانتارانی رۆژهەلاتی ئێران لەمن ئازاتر بێت، قسە بکەن، ئێمە تەعبیر لە رایی خۆمان دەکەین.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بۆتان هەیە بە ئازادی قسە بکەن، بێگومان ئێمە دوێنی ووشەی موزایدەمان سریەوە لە پرۆتۆکۆل، بەڵام ئەم ووشەیە زۆر بەکاردێت، مەگەر من ئیشم ببێتە ئەوە هەر بلێم ووشەی موزایدە بسرنەوە، کاك پێشەوا دەرفەتت دەدەم بە تەنها روون بکەیتەوە ماناچی یان شتیی تر بلێ قبول ناکەم.

بەڕێز پێشەوا طاهر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دکتۆرە هەر روونکردنەوەیەکی عام دەدەم، منیش قبول ناکەم هەر لە چوارچێوەی ئەوە من کە دەستم بە قسەکانم کرد هەموو ئەو بەرێزانەی لەم هۆلەن وتم شەری ئەوەیان کردووە کە مووچەکانیان کەم بکرێتەوە، خانەنشینی کەم بکرێتەوە من پەیامەکەشم بۆ کەسێك نەبووە بەدیاری کراوی تەنها ووتومە موزایدە لەکەس قبول ناکەم، واتا منیش خۆم بە دلسۆز دەزانم، تەنها شێوانی ئەم بەرێزانە یەك شتە جاران پێیان وابوو کە ئەوان بەم موزایدەی کە دەی کەن خۆل بکەنە......

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

خاتون گیان رامانگرت، رامانگرت بۆ ئەوەی قسە نەکات، ئارام بن ئارام بن ئارام بن رۆژێکی درێژە ئارام بن بەلێ بەلێ هێڤیدار وەرە شوێنی خۆت هێڤیدار، لە شوێنی خۆت دانیشە، دانیشن هێڤیدار تۆ قبولی کە تەواو تەواو تەواو کۆبونەوەکە هەلگرین کۆبونەوەکە هەلەگرین رایگرن رایگرن.

پاش پشوو

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

دانیشتنەکەمان دەست پێ دەکەینەوە، هیوادارم ئەمە یەکەم جار و کۆتا جاری ئەم خولە بێ، هەمووومان بە عەسابێکی سارد دڵی دوژمنانی کوردستان خۆش نەکەین، ئێمە تا ئێستا زۆر بەجوانی هێناومانە، پێکەوە جیاوازی لە بیروبۆچوونیشمان هەبێ، جیاوازی لە بەرژەوەندیەکان و ڕاو سەرنجەکانیشمان هەبێ، پێویست دەکات لەسەر هەموو لایەکمان بە عەسابێکی سارد بە گیانێکی تیم ۆورکی بە گیانێکی پەرلەمانی پێکەوە لە پێناوی خەڵکی کوردستان بین، کەسمان لە کەسمان دڵسۆز تر نیە بۆ ئەم وڵاتە، بۆیە تکاتان لێ دەکەم بەڕێزان داواتان لێ دەکەم بەڕێزان ڕووی دەمم یەکەم جار لە فراکسیۆنە زۆرینەکانی ناو دەسەڵاتە ئینجا لە برایانی بەڕێزی معارەزەش هەمووومان پێکەوە جوانین کەسیشمان لەسەر ئەوانی ترمان موزایەدە ناکەین، سەرکەوتنی ئەم پرۆژەی چاکسازییە، سەرکەوتنە بۆ هەر هەمووومان، دۆڕا و براوە لەمەیا نییە، گەلی کوردستان براوەیە، هەمووومان براوەین، کەسیش دۆڕاو نییە تیایا، هەمووشمان لەیەکتری دڵسۆزترین بۆ خەڵکی کوردستان، بۆیە تکاتان لێ دەکەم، هەمووتان لە گۆشە نیگایەکی خوشك و برایانە و زەمیلی ئێمە سێ ساڵی تر پێکەوە دەبین بەڕێزان، سێ ساڵی تر پێکەوە دەبین بەڕێزان تەحەدیاتی گەورەتر لەبەردەم ئەم میللەتە دا هەیە، وەزعی ناوچەکە ئەمە هەڵناگرێ ئێمە ئاوا مامەڵە لەگەڵ یەکتری لەناو پەرلەمانی کوردستان بکەین، بۆیە من داواتان لێ دەکەم وەکو برایەکتان وەکو سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان ئەو فراکسیۆنە بەڕێزانەی کە ئێستا لێرەن بە عەسابێکی سارد بە هێوری ئێمە بگەڕێینەوە بۆ گفتوگۆیەکی دیموکراسیانە بە پێی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان، وابزانم ئەوە ئیتر ئەوەش کە لە دڵ و دەرونی هەر یەکێك هەبووە تەقریبەن هاتۆتە دەرێ، بۆیە حەز دەکەم وەکو خوشك و برایەك بە گیانێکی وەرزشی ئەگەر ئیجازە بدەن دەست بە جەلسەکە بکەینەوە، ئەگەر ئیجازە ئەدەن بەڕێزان من جارێ ڕووی دەمم لە فراکسیۆنە بەڕێزەکانی تری دە سەڵات، فراکسیۆنەکانی کە لە ئۆپۆزسیۆنن داواتان لێ دەکم بە هێوری بۆ ئەوەی دەست بە جەلسەکە بکەین، زۆر سوپاس، زۆر سوپاس بۆ ئەو هاوکاریەش کە کردتان بۆ هەر هەموو لایەکتان، بۆ خۆم داوا ئیعتزار لە هەر هەمووتان دەکەم، ئەگەر هاتە سەر ئەو بابەتە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك لوقمان فەرموو.

بەڕێز لقمان حمد حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، سوپاس بۆ ئەو هەوڵەی دەستەی سەرۆکایەتی کە ئەم دۆخەی هێور کردەوە، سەبارەت بە ماددەی (٧) پشتیوانی ئەو بۆچوونە دەکەم کە مامۆستا عبدالستار دەری بڕی،

برادەرانی تریش دواتر پشتیوانیان لێی کرد، هەروەها لە بڕگەی یەکەمی ماددەی (٧) دادوەرە بەڕێزەکان و ئەندامانی داواکاری گشتیش زیاد بکرێن، واتا حوکمەکانی ئەم یاسایە بیانگرێتەوە، هەروەها بە هەمان شێوەی ئەندامانی پەرلەمان لە فراکسیۆنە جیاوازەکان پشتیوانی ئەوە دەکەم کە بڕگەی (٢) ڕێژەی ٧٠% لابرێ و بۆ بەرچاو ڕوونیش ویستم ئەمە بە بیر هەموو لایەك بخەینەوە کە لەگەڵ ڕێز و سوپاسمان بۆ بەڕێزان لە لیژنەی دارایی پەرلەمانی کوردستان، کە لە ڕۆژانی ڕابردوودا لیژنەی دارایی و لیژنە تایبەتمەندەکانی تریش هەموومان سەرقاڵی ئەوە بووین گەنگەشەی ئەوەمان دەکرد کە چۆن دەرچەیەك بدۆزینەوە بۆ ئەوەی هەموو لامان ڕێك بکەوین لەسەر کەم کردنەوەی ئەم ڕێژەیە، بۆیە ئەم ڕێژەیە ٧٠% یی کە دیاری کراوە، ئەمە بیروبۆچوونی لیژنەی دارایی پەرلەمان و لیژنە تایبەتمەندەکان نییە، بەڵکو ئەمە پرۆژەیەکە کە لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە نێردراوە، ئێمەش لە پەرلەمانی کوردستان پشتیوانی دەکەین بۆ ئەوەی هەنگاوی چاکسازی دەست پێ بکات، بۆیە ڕێژەی ٧٠% بۆ خانەنشینی پلە باڵاکان لەسەرۆکایەتی هەرێم تاکو بەڕێوبەری گشتی ڕێژەیەکی زۆرە پشتیوانی ئەو بۆچوونە دەکەین کە ئەم ڕێژەیە دەبێت کەم بکرێتەوە، بەشێوازێك کە ٥٠% تێپەڕ نەکات، هەروەها سەبارەت بە خاڵی سێیەم، ئەو سێ ساڵی خزمەتەی کە هەژمار دەکرێ داوا دەکەم کە تەواوی فەرمانبەران لە توێژی خانەنشینی بگرێتەوە، هەروەها ئەو پارەیەی کە دەمێنێتەوە یان دەگەرێتەوە لە چوارچێوەی جێ بەجێ کردنی ئەم یاسایە داواکارین کە مووچەی خانەنشینی پێ زیاد بکرێ، خانەنشینی مەدەنی و هەروەها مووچەی توێژی خاوەن پێداویستیە تایبەتەکان بکات و پێویستیان پێیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵی کاتەکەت تەواو بوو، شیرین خان فەرموو.

بەڕێز شیرین امین عبدالعزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە بە پێی ئەم پرۆژە یاسایە لە ماددەی (٧) ڕێگە پێدانە کە پلە باڵاکان لە تەمەنی گەنجێتی دا خانەنشین بکرێن بە اختیار، بۆ نموونە من نوێنەری گەلم بە ئەرکێکی کاتی کە با بڵێین چوار ساڵ دەبێت بۆ بە مووچەیەکی زەبەلاح بە تەمەنێکی گەنجەوە خانەنشین بکرێم، من لێرەوە خانەنشینی خۆم ڕەد دەکەمەوە پابەندیشم بە پڕکردنەوەی ئەو فۆرمەی کەخانەنشین بوون ڕەد دەکەمەوە و پابەندیشم بە بەڵێنی خۆمەوە، پێشنیاز دەکەم خانەنشینی پلە باڵا هەڵبوەشێنرێتەوە، خاوەن پلە باڵاکانیش پاش تەواو بوونی ئەرکەکەی بگەرێنەوە سەر وەزیفەی پێشووی خۆیان، ئەگەر بەراورد بکەین لە نێوان خانەنشینی پلە باڵا و خانەنشینی شارستانی بەداخەوە جیاوازیەکی زۆر بەدی دەکرێت، بە حوکمی ئەوەی ئەم پرۆژە یاسایە ناوەرۆکەکەی چاکسازییە و پێویستە هاوسەنگی مووچە لەم پرۆژەیەدا جێ بەجێ بکرێ، بە تایبەت لە بواری

خانەنشینی شارستانی کە کەمترین مووچەی خانەنشینی شارستانی لە (٥٠٠) هەزار دینار کەمتر نەبێت، بۆ ئەوەی دادپەروەری بچەسپێت لە بواری خانەنشینی، خانەنشینی پلە باڵاکانیش تا ئاستی بەرپا بوونی عەدالەت کەم بکرێتەوە کە ڕێژەکەی ١٥% بێت، پێویستە دادوەرەکان ئەندامانی داواکاری گشتی بەدەر نەبن لەم پرۆژە یاسایە بە هەمان ئەم یاسایە خانەنشین بکرێن، ئەگەر یارمەتیم بدەی، پشتگیری لە ڕەئی کاك علی و کاك عبدالستار و کاك جلال دەکەم بە هەڵگرتنی بڕگەی دووەم و چوارەمی ئەم ماددەیە و پشتگیری لە شایان خان و گولستان خان دەکەم کە یاسایەکی یەکگرتووی خانەنشینی بهێنێتە پەرلەمان، بۆ ئەوەی جیاوازی لە نێوان چینایەتی یاخود یەکسانی و عەدالەت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

تەواو شیرین خان سوپاس، کاك شوان فەرموو.

بەڕێز شوان کریم محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پاڵپشتی بەڕێزان کاك عبدالستار و کاك علی حمە صالح و کاك جمال و کاك ئومێد دەکەم، هەروەها پێشنیار دەکەم ئەو بڕە پارەیەی لە پلە باڵاکان کەم دەکرێتەوە خانەنشینی (٢٢٠) هەزار بەرز بکرێتەوە بۆ لایەنی کەم (٣٥٠) هەزار دینار، مووچەی کەم ئەندامان ١٠٠% زیاد بکرێ، حەق وایە ئەو یاسایە حاکمەکانیش بگرێتەوە، جگە لەو حاکمانەی مەحکەمەی جینایات لەو یاسایە بەدەر بن، ئەوانی تر بگرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، جوان خان فەرموو.

بەڕێز جوان یونس محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێش ئەوەی بێمە سەر ئەو خاڵانەی کەتێبینم هەیە لە ماددە (٧) خاڵێکم کە باسی لێوە بکەم وەکو نوقتەی نیزامی، ....

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

ناتوانی نوقتە نیزامی قسە بکەی بە تەنها قسەی خۆت بکە ئەوەی پەیوەندی بە ماددەی ٧ ەوە هەیە، فەرموو.

بەڕێز جوان یونس محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (٧) بڕگەی (٢) من لەگەڵ ئەوەم کە بڕگەی (٢) لاببردرێت لەو ماددەیە، کە باسی خانەنشینی دەکەین کە کەمترین ڕێژەی (٢٢٠) هەزارە ئێمە ئەو خانەنشینی پلە باڵاکان کەم دەکەینەوە فی سبیلی ئەوەی دوای ئەوە حکومەت دارشتنی خۆی بکات و خانەنشینەکانی تر

لەو پارەیەی کە دەگەڕێتەوە بۆ حکومەت زیادی بکات، بۆیە پێموایە کە ئەو ٧٠% یەی کە دیاری کراوە بۆ خانەنشینی پلە باڵاکان زۆر زۆرە لە ٥٠% تێپەڕ نەکات، ئەوە خاڵێکیان، خاڵێکی تر بڕگەی (٤) لە ماددەی (٧) باسی ئەو سێ ساڵە دەکات کە ئەگەر هاتوو (١٥) ساڵ خزمەتەکە نەگەیشتە (١٥) ساڵ سێ ساڵی دەدرێتی ئێمە لێرە کە باسی دادوەری دەکەین، ئەو سێ ساڵە بۆ بەخۆڕایی بخرێتە سەر خزمەتی فەرمانبەران، دەبێ سێ ساڵی خۆی بە تەواوەتی بە خزمەتی فعلی تەواو بکات، ئینجا خانەنشین بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك مەم فەرمووو.

بەڕێز مەم بورهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لە ماوەی ئەم دوو دەقیقەدا ڕێگەم بدەی پێش ئەوەی قسە لەسەر ئەم یاسایە بکەم، ڕوونکردنەوەیەکی هەر پەیوەندار بەو مەسەلەیە... .

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بە تەنها لەسەر ئەو ماددەیە، کاك مەم بە تەنها لەسەر ماددەی (٧) قسە دەکەین، فەرمووو.

بەڕێز مەم بورهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ لەسەر ماددەی (٧) دەیبەستمەوە بە کێشەیەکی هاووڵاتییەکەوە، تەبعەن ئێمە لە نهۆمی چوارەم باجیەکمان هەیە چایچییە نزیکەی (٣٠) ساڵ خزمەتی هەیە، پێش دانیشتنەکە بە منی وت ئەم یاسای خانەنشینیە چی لێ دێت؟ دەتوانین ئێمە بە چەند خانەنشین دەکرێین، یەعنی مەجموعەیەك منالی هەیە باجیەکی لەو شێوەیە بە (٣٠) ساڵ خزمەت بە دوو سەد هەزار خانەنشین بکرێت، بەڕاستی ئەوە ترۆپکی ناعەدالەتە کە من دەیبینم، جا قسەکەی من لەسەر چ شتێکە دەیگرێمەوە بەسەر مەسەلەی عەدالەت و ئەم دادپەروەریەی کە ئەم یاسایە داوای دەکات، لەناو ئەم یاسایە ئەگەر بمانەوێ دادپەروەری بکرێ من پشتیوانی لە هەموو بۆچوونەکان دەکەم ئەوانەی پلە نزمن بە داوای لێبوردنەوە مەبەستم پلە نزمن، ئەوانەی مووچەکانیان نزم دەبێ بە ڕادەیەك یەکجار زۆر بەرز بکرێنەوە، بۆ ئەوەی ئەو بۆشاییەی کە هەیە لە نێوان پلە بەرزەکان و مووچە بەرزەکان و مووچە نزمەکان لە خانەنشینیەکانیان دا کەم بکرێتەوە، هەتا ئەو سپەیسە کەم بکرێتەوە ئەو کاتە دەتوانین قسە لەسەر دادپەروەری ڕاستەقینە بکەین، بە نیسبەت بڕگەی دووەم، تەبعەن من پشتیوانی لە بۆچوونەکانی پەرلەمانتار د.شێرکۆ جودت دەکەم هەروەها خاتوو سەرچنار و هەروەها کاك ابوبکر ئەوەی کە پەیوەندارە بە مەسائیلی خانەنشینی دەبێ بە پێی ئەو سیستمە بێ، ئەمەوێ پێداگری دەکەم لەسەر ئەوەی دەبێ بە پێی عیراق بێ کە بەشێکی زۆری لە دادپەروەری و عەدالەتی تیایە، لەسەر ئەو ڕێژەیەی کە لە خالی

یەکەم دا هاتووە ٢٥% چەندێکە پێشنیازیان کرد ١٥% من پێشنیاز دەکەم ئەمە کەم بکرێتەوە بۆ ٥% ئەم مووچەیە ئەگەر ٥% بێت خانەنشینی بۆ نموونە وەزیر و پەرلەمانتار تەنیا لەم ٥% دەکاتە (٤٠٠) هەزار دینار دواتر ساڵانی خزمەتی بۆ هەژمار دەکرێت، ئەوە بەشێك لەو سپەیسە کە ئاماژەم پێی کرد کەم دەکرێتەوە، ئەوە خاڵێك خاڵێکی تر ئەوەی کە من دەمەوێ ئاماژەی پێ بکەم بە نیسبەت بڕگەی (٤) بەڕاستی لەناو بڕگەی (٤) دا لە ئەو خاڵەی کە دەڵێ دەبێ (١٢) ساڵی هەبێ و ئەبێ سێ ساڵی بۆ هەژمار بکرێ، پێموایە موجامەلەیە و ئەوە بنەمای، ئەم سێ ساڵەش نەهێڵرێت، بە نیسبەت مووچەی خانەنشینی پەرلەمانتار تا چەندە مەجالی تیایە ئەوانەشی کە موستەحەقن (١٥) ساڵ و (٤٥) ساڵیان تەواو کردبێ کە بە پێی یاسای خانەنشین، چەند مەجالی تیا هەیە کەم بکرێتەوە، من پشتیوانی دەکەم و سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك کاروان فەرموو.

بەڕێز کاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکو هەموومان ئاگادارین لە ئێستادا تەمەنێکی زۆر نییە کە قەیرانمان بەجێ هێشتووە لە هەرێمی کوردستان و دۆخێکی ناهەموار لەپێشە وەکو ڕەفیقەکانم پێشتر باسیان کرد، سەرباری ماندووبوون و هەوڵ و جۆش و خرۆشی هەموو لایەنێك بە تایبەتی لیژنەی دارایی و لیژنە تایبەتمەندەکان، بەم پرۆژە یاسایەوە توانرا زۆربەی زۆری خواستی گەلی کوردستان لێرەدا جێگەی بکرێتەوە، سەرباری ئەمانەش من وەکو خۆم وەکو پەرلەمانتارێك هێشتا باوەڕم وایە کە بڕگەی دووەم لە ماددەی (٧) بڕگەیەکی زیادەیە و ناعەدالەتیەکی یەکجار زۆر لە پرۆژە یاسایەکەدا بەدی دێنێت، بەو پێیەی کە مووچەکان ئەوەی کە ئێستا وازحە و وجودی هەیە، بە ٧٠% و هەروەها ئاسایشێکی هێزەکانی ناوخۆ بە (٢٥٠) هەزار دینار پێموایە نا عەدالەتیە، یەکجار زۆرەو پێموایە لە هەمان کاتدا ئەمە جیاوازیەکی یەکجار زۆرە، بۆ دەستەبەر کردنی عەدالەت و دادپەروەری وەکو یەکێك لە ئامانجە سەرەکیەکانی یاسایەکەدا هاتووە لە سەرەتا دا من سەرلەبەری ماددەکە ڕەد دەکەمەوە، لەگەڵی نیم بە هیچ شێوەیەك، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك گۆران فەرموو.

بەڕێز گۆران عمر علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (٧) بۆ ڕێژەی مووچەی خانەنشینی پلە باڵاکان، پشتگیری لە وتەکانی بەڕێز مامۆستا عبدالستار و کاك علی حمە صالح و کاك جمال دەکەم، هەروەها پشتگیری بەڕێز کاك ئومێد خۆشناو دەکەم لەوەی کە خانەنشینی ئەوانەی کە خانەنشینیەکەیان کەمە، داوا لە حکومەت

دەکەیـن کە بەو ڕادەیەی کە توانایـان هەیە زیـادی بـکەن، هەروەهـا بـۆ مـووچەی خانەنشـینی دادوەرەکان هیوادارم ئەویش بکرێتە نا ئەم پرۆژەیەوە و پشتگیری لە وتەکـانی بەڕێـز د.شـێرکۆ جودت دەکەم لەگەڵ د.محـی الـدین، هەروەهـا پشـتگیری لەبەڕێـز کـاك دابـان محمـد دەکەم، بـۆ ئیـزافە کردنـی مـاددەیەك کە ئیـزافە بکـرێ لەم پـرۆژەیە بـۆ وەرگـرتنەوەی قەرزی حکـومەت لە کۆمپانیاکـان، هەروەهـا پشـتگیری بەڕێـز د.شـایان دەکەم بـۆ هێنـانی یاسـایەکی یەکگرتـووی خانەنشینی سەرجەم پلە وەزیفیەکان بە یەك سیستم خانەنشین بکرێن و زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، گولیزار خان فەرموو.

بەڕێز گلیزار رشید سندی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەسەلەی چاکسازی مەسەلەیەکی زۆر گرنگە، پەیڤەکە لەسەر زاری هەمی خەڵکێت کوردستانێ هەیە، ئەم دشێت بێژین ڕۆژانە وێ بەحسێ تێتە کرنێ ئەڤە چەندین سـاڵە ئەم بێـژین چاکسـازی دکەیـن، ئەڤـرۆ ئەو رۆژایـا هەنـدێیە ئەم چاکسـازیی لڤـێ پـرۆژێ دا دەسـت بەسـەر بکەیـن و بچەسـپینین، عەدالەتیـی بەینـا کۆمەڵایەتیـا و ئیجتمـاعی ئەم بەرجەسـتە بکەیـن، عەدالەتیـێ بەرجەسـتە بکـین، ئەڤـرۆ ئەو ڕۆژە ئەڤـرۆ دڤێـت ئەم هەمـی یەك دەسـت و ب شـەفافیەت و بە عەدالەت و بڕاستی و درستی ئەم عەدالەتێ بزڤرینەڤە و خەڵك باوەڕیا خەڵکـی ب حکـومەتێ و پەرلەمانێ بزڤریتەڤە، ئەز تەئیدا ئاخافتنێـت کـاك ئومێـدی و کـاك علـی و کـاك عبدالسـلام دکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك عبدالسلام فەرموو.

بەڕێز عبدالسلام عبدالله حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای پشتگیری تەواوم بۆ بۆچوونەکـانی بەڕێـزان کـاك ئومێـد و کـاك جمـال و کـاك علـی و کـاك عبدالسـتار، لەبەرئەوەی ئـێمە ئامانجمـان لە پـرۆژە یاسـایەی چاکسـازیە دا تەحقیـق کردنـی دادپەروەرییە، بۆیە لێرەدا من پێشنیار دەکەم کەوا ئەو جیاوازیە زۆرەی کە لە نێوان خانەنشینی پلە باڵاکان و خانەنشینی فەرمانبەران لە پـلە گشـتیەکانی وەزیـفە لەسـەر میلاکـی شارسـتانی و سەربازی و هێزەکانی ئاسایشـی نـاوخۆ و پێشـمەرگە دا هەیە نەمێنێـت، منـیش پێشـنیار دەکەم مووچەی هەموو زەمیلەکانم هاوپیشەکانم بە منیشەوە سفر بکرێتەوە و مانگانە ئـابوونەیەکیش بدەین بە وەزارەتی دارایی، ئامـاژە بە بـڕگەی (٤) لە مـاددەی (٧) پـرۆژە یاسـایەکە دا هـاتووە کە حوکمەکانی ئەم ماددەیە هەموو ئەو کەسـانە دەگـرێتەوە کە لە بـڕگەی یەکەمـی سـەرەوەی ئەم مـاددەیە ئاماژەیـان پێـدراوە، لە پـێش بەرکـار بـوونی ئەم یاسـایە خانەنشـین بـوون و پێویسـتە

خۆیان بگونجێنن لەگەڵ ئەحکامەکانی ئەم یاسایە، بۆ ئەوانەشیان کە خزمەتی خانەنشینیان نەگەیشتووەتە (١٥) ساڵ ئەوا تاوەکو سێ ساڵ دەخرێتە سەر خزمەتەکەیان، بۆ ئەوەی بگەنە تەمەنی خانەنشینی، بە مەرجێك بڕی خانەنشینی ئەو ماوەیە بدات، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، مەبدەئێکی عامی قانونی هەیە کە دەڵێ (لاتسري القانون على الماضي)، واتا یاسا ناگەڕێتەوە بۆ رابردوو، جگە لە یەك ئیستسنا نەبێ، (اذا كان القانون اصلح للمتهم) واتا ئەگەر یاسایەکە دەرچوو لە بەرژەوەندی موتەهەم بێت، یاسا پێشتر ئەو مافەی بە پلە باڵاکان و تایبەتەکان داوە کە دەکرێت ئەو خانەنشینانەی کە پێشتر یاسا حەقی پێداون ئەسەری ماددی لەسەری کەڵەکە ببون، ناکرێت ئێستا ببورە دکتۆرە پەیامەکەم نەگەیاندووە، ناکرێت ئێستا ئێمە یاسایەك بێتو یەکسەر ئەو حەقە ببڕێت بێ ئەوەی مراعاتی زروفی ماددی و مەرکەزی و ئەسەریان بکرێت دەکرێت، باشتر وایە عەدالەتی زیاتریشی تێدایە کە بڵێین لەمەودوا خانەنشینی بوون نەما قەتعیەن، بەڵام ئەسەری رەجعی نەبێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئەو مەبدەئەی جەنابت باسی دەەکەی ئەوە بۆ قانونی جینائیە لە دەستووری عیراقی دا بە وازحی هاتووە، قەوانین ئەسەری رەجعی نابێت گەر بە نەص نەبێ، نەص هەیە و ئیلا بە قانوون ئێمەش بە قانوون ئەسەری رەجعی دادەنێین، مژدە خان فەرموو.

بەڕێز مژدە محمود محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ئەمرۆ هەمووومان کە لێرەین خەڵك چاوێکی زۆری لەسەر ئەم پرۆژەی چاکسازییە هەیە کە لابردن و رەد کردنەوەی خانەنشینی پلە باڵاکانە هەم لە وەزیر و هەم پەرلەمانتار و وەکیل وەزیر سەرۆکی هەرێم و جێگرەکەی و ئەوانەی کە ناوی پلە تایبەتیان هەیە، ئێمە پێشنیاز دەکەین کە خانەنشینی ئەمانە نەمێنێ، جگە لەوەی کە ساڵانی خزمەت و مەرجی تەمەن وەکو بەغدا (٤٥) ساڵ و (١٥) ساڵ خزمەت هەبێ، ئەویش ڕێژەکەی کەم بکرێتەوە بەو ڕێژە زۆرە نەبێ، چونکە جیاوازییەکی زۆر هەیە لە نێوان خانەنشینی لە هەرێمی کوردستان دا، بەڕێزان ئێمە دەبێ خۆمان ویژدانمان قبوڵ نەکات کە بەم شێوەیە و بەو بڕە پارە زۆرە پلە باڵا خانەنشین بکرێت، ئەو مامۆستایەی کەمنی پەروەردە کردووە، ئەو پێشمەرگەیەی کە سنگی بە گولە وەیە گوناح نییە ئەو بە بڕێکی کەم خانەنشین بکرێت یاخود ئاسایشێك و ئەوانەی هێزەکانی ناوخۆ بە (٢٢٠) هەزار کەم ئەندامێك کە توانای کارکردنی نییە، بڕە پارەیەکی کەم گوناح نییە ئەوان ئەوەندە وەربگرن و ئێمە ڕێژەیەکی زۆر، داوا دەکەم کە ئەوە نەمێنێ، بەڕێزان بەشێکی زۆری لە پەرلەمانتاران دکتۆری تێدایە، مامۆستای زانکۆی تێدایە،خاوەن کاری باشی تێدایە، وەبەرهێنی تێدایە، هەیە کۆمپانیای حەج و عومرەی هەیە، هەیە مامۆستای جامیعەیە، دەتوانن ئەمانە بچنەوە سەر کارەکانی خۆیان، بەشێکی زۆریان کە وەزیفەی حزبیان هەیە پلەی حزبیان هەیە، پێشتر مووچەخۆری حزب بوون، تکایە من ڕووم لە هیچ لایەنێك نییە، مەبەستم ئەوەیە

هەمووومان دەتوانین بچینەوە سەر کارەکانی پێشوومان، من کە کاتێك ئەوە دەڵێم بۆ خـۆم هـیچ کارێکم نەبووە، من دەرچوویەکی دانەمەزراوم، هیچ کارێکم نییە، هیچ پێشینەیەکم نییە، عەفـو دوو دەقـیقەکەم تەواو نەکـردووە، ببـورە دکتـۆرە، مـن پێشـنیاز دەکەم، ئەو بـڕە پـارەیەی کە لە خانەنشینی ئێمە کە داوا دەکەین خانەنشینی پلە باڵا نەمێنێ بەدەر لە ساڵانی خـزمەت و تەمەن، بکـرێتە سـەندوقێکەوە دەرچـووی دانەمەزراوی پـێ دابـمەزرێ، فەرمـانبەری گرێبەسـتی پـێ دابمەزرێ، مووچە و ژیانی پێشمەرگە و ئەو چینە هەژارەی پێ بگۆڕدرێت، سەبارەت بەو فـۆرمە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ....

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

هیچ فۆرمێکمان نییە مژدە خان، فەرمووو.

بەڕێز مژدە محمود محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیاز دەکەم فۆرمێك بە شێوەیەکی یاسایی و قانونی دابندرێت، ئامادەم یەکەم کەس بـم ئیمزای بکەم، بۆ ئەوەی هەمووومان شکۆیەکی جوان بۆ ئەو پەرلەمانە بگێڕینەوە، بیسلەمێنین بۆ خەڵك کە ئێمە بۆ ماف و ئیمتیـازاتی خۆمـان نەهـاتووین، هـاتووین داکۆکی کـاری سەرسـەختی مافەکانی خەڵك بین، سوپاس، ببورە پشتگیری قسەکانی د.کاظم و کاك کاوە دەکەم، هەمـوو ئەو بەڕێزانەشی کە لە مەسلەحەتی خەڵك قسـە دەکەن، یەعنـی ئەوانەی کە لەگەڵ ئەوە دابـوون کە خانەنشینی پلە باڵا نەمێنێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

هەموو لە مەسلەحەت قسە دەکەن، باشە سوپاس، کاك یاسین فەرمووو.

بەڕێز یاسین خضر طە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من دەست خۆشی لە حکومەتی هەرێمی کوردستان دەکەم، دوای سی ساڵ گەندەڵی ئێستا بێت چاکسازی بکات، بەڵام بەڕاستی خوشك و برایان ئەگەر ئێمە بمانەوێ ئەو چاکسازییە بکەین بە فەوزا و بە فەرتەنە نابێ، دەزانی ئەگەر ئاگاتان لێ بێ لەناو بازاڕی من تاقە ئەنـدام پەرلەمـانم کە ڕۆژانە دەچـمەوە نـاو بـازاڕی پیاسـەی لەگەڵ خەڵـك دەکەم، دەزانـی خەڵـك پـارەی بەرمـیلە نەوتێکی نییە، ....

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

خەڵکی تریش دەچێتە بازاڕ کـاك یاسـین تکـایە، واز لە یەکتـری بێـنن بەس باسـی خۆتـان بـکەن، فەرمووو.

بەڕێز یاسین خضر طە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پـێش ئەوەی بـێمە پەرلەمـان، پەنجـا و دوو ڕۆژ لە دژی ئەو حکـومەتە لەسـەر جـادە بـوومە، ئەگەر مەخسەد ئەوەیە، من دەڵێم ئەو پرۆژەیە مادام هاتووە لە خزمەتی میللەت داو هەمووومان

وەکو خوشك و برا با بەڕێی بکەین بۆ ئەوەی بتوانین خزمەتی گەل و نیشتمانی پێ بکەین، خەڵکی کوردستان بێزار بوو لە بێ ئاوی لە بێ نانی لە بێ مەعاشی و لە شەڕی، هەر هەموومان خاوەنی شەهیدین و خاوەن پێشمەرگەین، یەعنی با برایەتی بڕوات، پێشنیاری من ئەوەیە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، یەکەم پێشنیاری من ئەوەیە ئەو کەسانەی کە بە قرار خاص خانەنشین کراون، لەلایەن هەر لایەنێکی سیاسیەك ئەو خانەنشینیە هەڵوەشێتەوە، پێشنیاری دووەمم ئەوەیە دادوەرە بەڕێزەکان بۆ لەگەڵ دانین؟ پێشنیاری سێیەمم ئەوەیە کە کەمترین مەعاش کە کەسێك خانەنشین دەکرێت لە (٥٠٠) هەزاری کەمتر نەبێ، جا حکومەت چۆن ڕێکی دەکات کەیفی خۆیەتی، پێشنیاری پێنجەمم ئەوەیە کە زۆر کەس بە جیا جیا خانەنشین کراوە کەس نازانێ هەر یەکەو بە پلەی باڵا ..... .

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك یاسین باسی ماددەی (٧) بکە، فەرموو.

بەڕێز یاسین خضر طە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە هەمووی تێدایە من ناچمە سەر ماددە بە ماددە، بەڕاستی، یەعنی ئەو هەموو ماددانە هەر کەسە و دەڵێ ئەو ماددەیە و ئەو ماددەیە، من باسی خودی پرۆژەکەی دەکەم، پێشنیاری شەشەم ئەوەیە هەر کەسێك کە خانەنشین کرا، دوایە وەزیفەیەکی دیکەی نەدرێتێ، ....

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

ئێمە بە گوێرەی پەیڕەوی ناوخۆ کاك یاسین ماددە، ماددە گفتوگۆ دەکەین، جەنابتان دەبێ پابەند بن بە ناوەڕۆکی ماددەی (٧) لەوە زیاتر نابێ هیچ شتێك بڵێن، سوپاس، تەواو فەرموو.

بەڕێز یاسین خضر طە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

باشە مشکلە نییە، زۆر قسەیان کرد، بەس پشتگیری ئەو برادەرانە دەکەم، کاك علی و کاك عبدالستار و کاك ئومێد خۆشناو و ئەو بەڕێزانە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك سۆران فەرموو.

بەڕێز سۆران عمر سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت ماددەی (٧) بڕگەی یەکەم، هاوڕام لەگەڵ پشتیوانی ڕایەکەی کاك د.شێرکۆ و کاك د. محی الدین دەکەم بۆ ئەوەی کە سەرۆکی ئەنجومەنی دادوەری و دادوەران و ئەوانەی بە پلەی ئەوانن داخڵ بکرێن، هەرچەندە بە پێی ئەوەی کە من دەستم کەوتووەئەو ژمارانەی لەسەر مووچەی خانەنشینی ئەوان دەوترێت بەرزترینیان کە چەند کەسێکی کەمی ئەنجومەنی دادگای تەمیزن (٩) ملیۆنە، ئەوانی تریان (٤) ملیۆن و نیوە، بەڵام بۆ بەشداری لە چاکسازی و کەم

کردنەوەی ئەو ڕێژەیەی مووچەی پلە باڵا بۆ ئەوەی ئەوانیش بەشدار بن کە من دڵنیام کە ئەوە ڕەد ناکەنەوە ئەوانیش، سەبارەت بە بڕگەی دووەم خاڵی سێیەم، منیش هاوڕام لەگەڵ هەموو ئەو پەرلەمانتارە بەڕێزانەی کە ڕێژەکە ٧٠% تێ نەپەڕێ بێتەوە بۆ خوارەوە، بڕگەی (٤) کە دەڵێ حوکمەکانی ئەم ماددەیە ئەو کەسانەش دەگرێتەوە کە لە بڕگەی (١) ی ماددەی (٢)، ئەم ماددەیە هاتوون، کەواتە فەرمانبەرانیش دەگرێتەوە، من وای لێ تێ گەیشتووم، ئەگەر وا نییە داوا دەکەم لە وەزیرە بەڕێزە پەیوەندارەکان وەڵامم بدەنەوە، مادام دەڵێت بڕگەی (٤) کە دەڵێ ئەم ماددەیە هەموو ئەو کەسانەش دەگرێتەوە، کەواتە خەڵکی تریش دەگرێتەوە، واتا فەرمانبەرانیش دەگرێتەوە کە سێ ساڵەکەیان پێ دەدرێ، داواکارم بڕگەیەکی تر زیاد بکرێ، بەم جۆرە پێشنیار دەکەم و بە نووسراویش دەیدەم بە لیژنە پەیوەندارەکان، بڕگەی (٥) زیاد بکرێ بنووسرێ لەبەر ڕۆشنایی ئەو بڕیارەی کە لە کەم کردنەوەی خانەنشینی پلە باڵاکان دەگەڕێتەوە خەرج دەکرێ بۆ زیاد کردنی هاوکاری کەم ئەندامان و خاوەن پێداویستییەکان و دەست پێ کردنەوەی هاوکاری تۆڕی کۆمەڵایەتی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، شێخ ظاهر فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە، لەبەرئەوەی لە مەبادئی ئەساسی ئەم یاسایە هاتووە، باسی دادپەروەری دەکات لە نێوان مووچەخۆرانی هەرێمی کوردستان، دادپەورەیش بەوە دێتە دی کە ئەو جیاوازیەی کە هەیە لە مووچە لە نێوان پلە باڵاکان و پلە نزمەکان کەم بکرێتەوە، بۆیە من پێشنیار دەکەم بڕگەی دووەم لەو ماددەیە کە باس ٧٠% ی کۆی مووچە و دەرماڵەکان دەکات ئەو بڕگەیە بە تەواوی لابردرێت، ئەمە خاڵێکیان، خاڵێکی تریشیان بڕگەی (٤) دەڵێت حوکمەکانی ئەم ماددەیە هەموو ئەو کەسانەش دەگرێتەوە کە لە بڕگەی یەکەمی سەرەوە ئەم ماددەیە ئاماژەیان پێدراوە و لە پێش بەرکار بوونی ئەم یاسایە خانەنشین بوون، پێویستە خۆیان بگونجێنن لەگەڵ ئەحکامەکانی ئەم یاسایە، ئایا خۆ گونجاندن مەبەست لە خۆ گونجاندن لێرە چییە؟ چۆن خۆیان بگونجێنن ئەوانە؟ بەشێکی تریش ئەوەیە ئەوانەی خزمەتی خانەنشینیان نەگەیشتووەتە (١٥) ساڵ ئەوا تاوەکو سێ ساڵ دەخرێتە سەر خزمەتەکانیان، بۆ ئەوەی بگەنە تەمەنی خانەنشینی بەمەرجێك بڕی خانەنشینی ئەو ماوەیە بدات، من لێرە پێشنیار دەکەم بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، لە بەشێکی تری ئەم بڕگەیە هاتووەو باس لەوە دەکات کە (٣) ساڵ خزمەت بخرێتە سەر خزمەتی ئەو کەسانەی کە مودەی خانەنشینیان تە واو نەبووە، من پێشنیاری ئەوە دەکەم کە ئەمە شتێکی باشە، لەبەرئەوەی کەسێك ئەگەر (٦٣) ساڵ عومری بێت، یەعنی چ تاوانێکی نییە کە نەگەیشتووەتە (١٥) ساڵ، یەعنی دوو، سێ ساڵی کەم بووە،

داوا دەکەم لێرە هەموو فەرمانبەرانی شارستانی بگرێتەوە ئەم بڕگەیە لەگەڵ پلە باڵاکانیش، زۆرسوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك مەلا احسان فەرمووو.

بەڕێز احسان محمد سليم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناڤی خوایی مەزن و دلۆڤان، من دڤێت سەر ماددێ (٧) سێ خاڵا بەحس لێ بکەم، یەکێ/ داخازا هەمی خەڵکی کوردستانێ چاکسازی و نەهێلانا گەندەڵی بوو، ئەڤ پرۆژە پرۆژەکی نیشتمانییە، یەکەم پێنگاڤە بۆ چاکسازیی کو هەمی خەڵکی کوردستانێ د ژ ڤێ پرۆژێ وەرگرنەڤە، لەوما دڤێتن ئەم هەمی کەس و تاخ و چین ل ڤێ وڵاتی دا پاڵپشتیەکا ژ دڵ ل ڤی پرۆژی بکەین، خالا دوویێ/ ژ بۆ خانەنشینا کەسانێن پلە باڵا دڤێت ئەندام پەرلەمان لڤێ هۆڵا پەرلەمانی دا ل خۆ دەست پێ بکەین، لەوما دبێژم پاڵپشتیا پێشنیارەکا کاك ئومێد و کاك علی و مامۆستا عبدالستار دەکەم کو ل ڕێژا ١٥% ی دەست پێ بکات و ٥٠% ی ژی دەرباز نەبیتەڤە، خالا سێ/ من دڤێت ئیشارەتێ پێ بدەم، ئەو ژی ئەڤەیە نە بەس خانەنشینا پەرلەمانتار و پلە باڵا ل خانەنشینا فەرمانبەرێ عادی بەرزتر و زیاترە، بەڵکی موچێت مە ژی زیاترن، ئەز وەك مامۆستایەکی ئایینی پێشنیار دکەم وە یەکەم کەس بم ژ وی هۆڵا پەرلەمانێ دا شینا ئەم بێژین خانەنشین پشتی سێ، چار ساڵا دی و دە ساڵا دی کەنگی خانەنشین بم کەرەمکەن وەرن هەر یەك ژ مە ل کیڤە هاتییە ئەز وەك مامۆستایەکی مووچەیی من ملیۆنەك و شەست هەزار بوو موستەعدم ل ڤێ هەیڤێ دەست پێ بکەم هەفتیا بێت ئەگەر موچێت مە بن کەرەمکەن وەرن پێکڤە ئەمی دبێژم ڤی خانەنشینێ رەد دکەین، وەرن بێژن مە موچەیێ خۆ ل کیڤ هاتینە ب تەنێ وەرگرینەڤە و زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك سیپان فەرمووو.

بەڕێز سیپان سالم حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارێ ماددێ ٧ من دڤێت وێ چەندێ دیار بکەم، ئەگەر راستە ئەم بەحس ل چاکسازیێ دکەین، ئەگەر راستە مە دڤێت چاکسازیێ بکەین و ئومێدەکی ژ بۆ خەڵکی بزەڤرین کو دەنگێ خۆ دامە ئەڤرۆکە نوێنەرایەتیا ل ناڤ هۆڵا پەرلەمانێ کور دستانێ دا رەنگە ژ وێ دەست پێ بکەین هەڵوەشاندنا خانەنشینیا پلەیەن باڵا بە شێوەیەکی گشتی، ژ بۆ یەکێ ئەو پارێ کو ژ ڤێ چەندی دزڤریت و ئەو کوژمەیەش ژ ئەنجامێ ڤێ چاکسازیێ دزڤری بۆ حکومەتێ بچینە سەر موچەیێ خانەنشینین مەدەنی، مووچەیێ خانەنشینێ هێزێن ئاسایش و ناوخۆ ژ بۆ یەکێ

ژیانەکا شایستە دەرباز بکەن و بشێن ئەو خانەنشینا ژ وان تێدا دابین کرن ژیانەکا شایستە دەرباز بکەن، لێ نە ئەو کوژمێ ل ئەنجامێ ڤێ چاکسازیێ ژی دهێتە دیار کرن، دیار نەبیتن چ ل وی کوژمێ هاتی و بکیڤە گەشت، کو داهاتێ ناڤخۆ وەکو داهاتێ سامانی سروشتی و وەکو داهاتێن گشتی هەرێما کوردستانێ کو هەتا نوکە ژی کەس نزانی بکیڤە دچیت و چەندە داهاتێ هەرێما کوردستانێ بەشێوەیەکی گشتی ب داهاتێ نافتێ و ب داهاتێ ناڤخۆڤە پشتگیریا گوتنێ کاوە عبدالقادر و د.کاظم دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، د.گەلاوێژ فەرموو.

بەڕێز گەلاوێژ عبید عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ناوەرۆکی ماددەی (٧) زۆر بە گرنگ دەزانین لەو یاسایەی یاسای چاکسازی کە لە کابینەی نۆیەم لەبەرنامەی حکومەت دابووە چاکسازی بکات، بۆیە من لەگەڵ کەم کردنەوەی ڕێژەی مووچەی خاوەن پلە باڵاکانم هاوڕام لەگەڵ کاك ئومێد و پاڵپشتی لێ دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، شادی خان فەرموو.

بەڕێز شادی نوزاد وهاب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیاز دەکەم لە ماددەی (٧) بڕگەی یەکەم، دادوەرانی ئەنجومەنی دادوەری و دادوەرانی گشتی و موشریف قەزائیەکانیش ئاد بکرێن، بۆ هەمان پێشنیاز پێشتگیری لە هەموو ئەو هاوکارانە بەڕێزانەم دەکەم کە پشتگیری دەکەن و داوای ئەو خاڵەیان کردبوو کە دادوەرانیش بگرێتەوە، هەروەها شارەزایانیش لە خاڵی یەکەمدا زیاد بکرێ، تاوەکو شارەزایانیش لە هەرێمی کور دستان بە هەمان یاسا مامەڵەیان لەگەڵ بکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك مسلم فەرموو.

بەڕێز مسلم عبداللە رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی ماددەی (٧) ئەو ماددەیەیە کە باس لە بابەتێکی زۆر گرنگ و چارەنوسساز دەکات کە مەسەلەی خانەنشینی فەرمانبەر و پلەی وەزیفیە، جا چ فەرمانبەری یاسایی بێ و چ پلە تایبەت و پلە باڵاکان بێ دەیانگرێتەوە بەڕاستی، من نیەتێکی باش دەبینم لە دڵسۆزی بۆ نەهێشتن و کەم کردنەوەی ئەو جیاوازییە زۆرەی کە لە ڕێژەی خانەنشینی دا هەیە، بۆیە من کێشەیەکی زیاتری خانەنشینی لەوەدا دەبینم کە ئەسڵەنە پلە باڵاکان موچەشیان زۆرە بۆیە لە خانەنشینیش

دا کێشە دروست دەکات، ئەم یاسایە و ئەو ماددەیە بە دەستپێکی گرنگی دەبینم بەسەرەتایەك کە ببێ بەڕاستی بە بنەمایەکی زۆر گرنگ لە نەهێشتنی ئەو جیاوازیە زۆرەی کە لە مووچەی خانەنشینی دا هەیە، بۆیە بەڕاستی من دەنگی خۆم دەخەمە پاڵ دەنگی بەڕێز مامۆستا عبدالستار و کاك ئومێد و کاك جمال، ئومێد دەکەم ئەم یاسایە و ئەو ماددیە و لەمەودوا لە دەرچوونی ئەو یاسایە ببێتە بنەمایەك بۆ بەرقەرار کردنی دادگەری لە نەمانی ئەو جیاوازیە زۆرەی کە لەموچەی خانەنشینی دا هەیە، هەر بۆیە داوا دەکەم لە ڕێگەی ئەم یاسایەوە دوای نەهێشتنی ئەو جیاوازیە زۆرە لە خانەنشینی ئەو داهاتەی لێوەی دەگەرێتەوە دەست دەکەوێ بخرێتە سەر مووچەی کەم خانەنشینیەکان تا لە نەهێشتنی ئەو جیاوازیە و ئێمەش دڵسۆزیەکەمان بگاتە شوێنی خۆی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، نابێ ئەمەش بیدعەیەکی ترە نابێ، دەرفەتی یەکێکتان بدەم ئیستسنا بۆ یەکێکتان بکەم دەبێ بۆ ئەوی تریشتانی بکەم، لەبەرئەوە نییە، لەوانەیە قسەکەت زۆر زۆر موهیمیش بێ، بەڵام ناتوانم ڕێگەت بەم، خاتوون گیان بۆ ئەندامی لیژنەی قانونی تۆ مافی قسە کردنت هەیە ئەگەر ناوت نووسی بێ، یەعنی با واز لەم ئسلوبە بێنین کەوا دەکرێ ئێمە ناهێڵین جەنابتان قسە بکەن، ئەمە قائیمەکەیە، ناوی جەنابتی تیا نییە، ناتوانی دواتر بە نامە ناوم بۆ بنێری، فەرموون کاك زیاد فەرموو.

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەندامانی پەرلەمانی بەڕێز، لەڕاستی دا من دەمەوێ ڕوونکردنەوەیەك بدەم، لەبەر ئەهمیەتی ئەم ماددیە کە هەموو دەزانین لە کابینەی پێشووی حکومەتی هەرێمی کوردستان کە هاتۆتە خولی پێشووی پەرلەمان، ئەو پرۆژە قانونە لە پەرلەمان ماوەیەکی زۆر مایەوە و مشومڕێکی لەسەرە لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان و لەسەر ڕای گشتی هەرێمی کوردستان زۆر دروست کرد، بەداخەوە ئەم یاسایە تێ نەپەڕێ، ئەمە لە دڵی یان لە زهنی هەموو هاووڵاتییەکی هەرێمی کوردستان مایەوە، تا خولی پێنجی پەرلەمانی کوردستان و دەست بەکاربوونی کابینەی نوێی حکومەت، دیسانەوە دەیڵێمەوە لەبەر ئەهمیەتی ئەم پرۆژە یاسایە ئەو هێزە سیاسیانەی کە ئێستا لە حکومەت بەشدارن بە تایبەت سێ هێزە سەرەکیەکە پارتی و یەکێتی و گۆران، هەموو لە ئیتفاقیەکان دا باسی پرۆژە یاسای چاکسازی کراوە، بەشێوەیەك کە هەموو هاووڵاتیانی هەرێمی کوردستان چاوەڕێ بوون ئەم پرۆژەیە بێتە پەرلەمان بە دڵێکەوە کە ئەمە دەتوانێ خزمەت پێشکەش بە خەڵکی کوردستان بکات، ئێمەش لە هەموو فراکسیۆنە جیا جیاکانی پەرلەمانی کوردستان بە پەرۆشەوە چاوەڕێ بووین کە حکومەتی هەرێمی کوردستان ئەم پرۆژەیە بنێرێتە پەرلەمان، بۆیە هەر لەبەر ئەهمیەتی ئەم پرۆژەیە بۆ ماوەیەکی زۆر حکومەتی هەرێمی کوردستان خەریکی وردەکاری و دیراسەکردنی ئەم پرۆژەیە بوون، لەبەرئەوە ئێمە بە

پێویستمان که ئەم پرۆژەیە ئەهمیەتێکی زۆر زۆر بەم پرۆژەیە بەین، بتوانین بەشێوەیەك بێ که بیێتە دەستکەوتێك بۆ ئەم خولەی پەرلەمان و بتوانین ئەم پرۆژەیە تێ بپەڕێنین و بتوانین هەنگاوی یەکەم بێ بۆ چاکسازی و کە ئومێدی زۆرمان هەیە لە کۆبوونەوەکان لەگەڵ حکومەت و لەگەڵ جەنابی سەرۆکی حکومەت و جێگری سەرۆکی حکومەت و وەزیرە بەڕێزەکان باسمان کرد کە چاوەڕێی ئەوەیان لێ دەکەین هەنگاوەکانی دیکەی بەدواوە بێ تاوەکو ئەوەی لە مەسەلەی داهاتیش چاکسازی بکرێت، لەناوئەم پرۆژەیەش دا یەکێك لە خاڵە یان لە ماددە ئەساسیەکانی کە مشتومڕێکی زۆر زۆری لەسەر بوو کەچاوەڕێی ئەوە بووین کە بە ئاسانی تێ نەپەڕێ هەمووومان ترسێکی زۆرمان لێی هەبوو کە ئەم ماددەیەی کە ئێستا لەم راپۆرتەی لیژنەی دارایی و لیژنەی هاوبەش کراوەتە ماددەی ٧ ئەمە ئێمە کاتێك لە لیژنەی دارایی هاتینە سەر گفتوگۆ کردنی ئەمە برادەران حەز دەکەم بە وردی گوێتان لەمە بێ تا ئەم دەقەیەی کە ئێستا ئێمە دانیشتووین تیایدا شەست و هەشت سەعات و نیو لیژنەی دارایی ئێمە لە کۆبوونەوە بووین، مشتومڕێکی زۆر زۆر لەسەر ئەم ماددەیە کرا، ئەگەر بهاتایە سەر ڕەئی لیژنە بەڕێزەکە کە بریتیە لە (١١) ئەندام پیشەییانە و ویژدانیانە قسەمان لەسەر بکردایە ئەوەی کە تەسبیت کراوە، ئەوەمان تەسبیت نەدەکرد، بەڵام بە موافەقەتی تەبعەن هەر سێ فراکسیۆنی کە بەشدارن لە حکومەت ویستمان بە شێوازێك ئەمە ڕێك بخەینەوە کە دەرچەیەك و دەرفەتێك بهێڵینەوە بۆ ئەوەی لەناو هۆڵی پەرلەمان دا بۆ ئەوەی لێرە گفتوگۆی تێروتەسەلی لەسەر بکەین کە هەمووومان قەناعەتمان بەوە هەبووە کە ئەم پێشنیارەی کە حکومەت ناردوویەتی پێویستە کەم بکرێتەوە، بەڵام بۆیە ئێمە بە تەواوەتی ئەوەمان تەسبیت نەکرد، بۆ ئەوەی دەرچەیەك هەبێ بۆ ئەوەی لێرە گفتوگۆی لەسەر بکە ین بە تایبەتی لە نێوان فراکسیۆنەکان دا بە تایبەتی ئەو فراکسیۆنانەیکە لە حکومەت بەشدارن، فراکسیۆنەکانی معارەزەش پێکەوە بتوانین بە هەمووومان ڕایەکی ئیجماعی بۆ بکەین بۆ ئەوەی بتوانین بەشێوەیەك بێ کە ئەم یاسایە تێ پەڕێنین، هەم ڕوو سوور بین لەبەردەم میللەتەکەمان، هەم بتوانین خزمەتێکی زۆریش بکەین، من ویستم ئەو ڕوونکردنەوەیەتان بدەمێ کە ئەوەی کە تەسبیت ببوو لە ناو ڕاپۆرتەکە ئەوە بە ڕایەکی پیشەییانە و ویژدانیانەی لیژنەی دارایی نەبووە تەنها ئەوە بووە کە ئەو درەچەیە بهێڵینەوە لێرە گفتوگۆی لەسەر بکرێ، پێکەوە بین، بتوانین ئەو مووچەیەی کە هەمووومان قەناعەتمان پێیەتی لێرە دابەزێنرێ و زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك هیڤیدار فەرموو.

بەڕێز هیڤیدار احمد سلمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر لەسەر ئەوەی پەیوەندی بەم بابەتە هەیە، لەگەڵ بەڕێز وەزارەتی دارایی قسەمان کرد، کە هەموو ئەوانەی لە پلە باڵان ئێستا ئەوانەی لە کارکردنن و ئەوانەی کە تەقاعد بوونە، مانگانە لە کۆی (٨٩٥ ملیار/هەشت سەد و نوەد و پێنج ملیار دینار) کە حکومەت مووچە دە داتە خەڵکی

هەرێمـی کوردسـتان دە ملیـاری ئەوانە، واتـا ئەگەر ٥٠% کەم دەکەیـنەوە، (٥) ملیـار دینـار بـۆ خەزێـنەی هەرێمـی کوردسـتان دەگەڕێـتەوە، ڕەنـگە ئەم ڕەقەمە کەم بـێ یـان زیـاد بـێ، مـن پێنشیارێکم هەیە بۆ هەموو خەڵکی کوردستان لە ڕێگەی ئەو مـاددەیە وە دەتـوانم بـۆ ئاییـندەی کوردسـتان زۆر سـوودی لـێ وەربگـرین، لە جیـاتی ئەوەی بیکەیـنە مـووچەیەکی کەم بدرێـتە ئەوانە، مـن لەسـەر ئەم قـانونە بەڕێـز سـەرۆکی پەرلەمـان سـێ کتێـبم خوێنـدووەتەوە لەسـەر عەدالەت و لەسـەر کە چاکسـازی دەکەی چـی لەو پـارەیە دەکەی، پێشـنیار دەکەم بەم شـێوەیە بەڕێـز سـەر ۆکـی پەرلەمـان، لە کـاتی گەڕانەوەی پـارەی هـی پـلە باڵاکـان تەنیـا، ئـێمە هەرێمـی کوردستان پێوەری زانستی لە هەموو دنیا سێ پێوەری سەرەکی هەن، (ئـای تـی، زانسـت سـاینز، بیرکاری) و فرۆکەوانـی و ئیسـلاحی ئیـداریش دەتـوانین لێـی زیـاد بکەیـن لەگەڵ دوو و سـێ لە باشترین زانکۆکانی دنیا ڕێککەوتـن بکەیـن باشـترین قوتابیەکـانی ئێـرە کە پێـوەر دابنـدرێت بـۆ هەڵبژاردن بچنە ئەوێ علم بۆ هەرێمی کرودستان بێنن، خۆمان پێش بخەین، ئەمانە لایەنـی کەم دە ساڵ خزمەت بکەن بۆ هەرێمی کوردستان دەتوانن هەم خەڵکی کوردستانیش پێی سوودمەند دەبێ هەم ئاییندەیەکی باشتریش دەبێت لە داهـاتی ئەو مـووچەی پـلە باڵاکـان، ئەم پێشـنیارەم هەبوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ وەزیرە بەڕێزەکان، کاك ئاوات فەرموو.

بەڕێز ئاوات شێخ جەناب/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان، من سەرەتا دەمەوێ بەوە دەسـت پـێ بـکەم، مـن بە شـعورێکی زۆر خۆشەوە ئەم چەنـد وەخـتەی کە ئێسـتا لەگەڵ ئێـوە بەڕێـوەی دەبەم، بـۆ یەکەم جـار تەقـریبەن ئیجماعێـك هەبـێ لە نـاو پەرلەمـانی کوردسـتان دا لەسـەر بەرژەوەنـدیەکی گشـتی کە جێـی ئیهتمامی هەموو لایەکە، ئەو ڕادەیەی بەرخورد و هەڵویست دەربرینە دەبینم کە حەدێـك ڕەنـگە لە لەگەڵ ئسلوبەکە نەبم، بەڵا م لەگەڵ ناوەرۆکەکەی دا دەسـت خۆشـی لە هەمـوو لایەك دەکەم بە ئیتجاهە جیاوازەکانیشەوە، زۆریشم لا گرنگە ئەو شـعورە لەگەڵ حکومەت دا موشـتەرەك کە هەر دوولامان لەسەر مەسەلەیەکی زۆر گرنگ چاکسازیە بە پێی ئەم پرۆژە یاسایە تـا ڕادەیەکـی زۆر چوو وەك یەکی یان چوونیەکی یان لێك تێ گەیشتنی موشتەرەکمان هەیە بـۆ قەزیەیەك کە قەزیەی هەموو مـیللەتەکەی ئـێمەیە، ئـێمە حەز دەکەم بە ڕاشکاوی عەرزی هەمووتـان بـکەم لە ئەنجـومەنی وەزیـران ئـێمە ئەم ماددەیەمـان بەم سـیاغەیە بەجـێ هێشـت بـۆ بەڕێزتـان حەدی ئەعلاکەمان دانا، بەلامانەوە گرنگ بوو حەدی ئەعلا تێ نەپەڕێ، بەڵام لە ناواخنی ئەو پرۆژەیە و ئەم ماددەیە هەرچی کەم کردنەوەیەك جەنابتان بەلاتانەوە گرنگ بێ ئێمە پشتیوانی لێ دەکەین و بەلامانەوە شتێکە چونکە ئەوە ئامانجی ئێمە کەم کردنەوەکە بووکە ویسـتمان لەم هەڵوێسـتە

لەم بەرخوردە هەردوولامان هاوڕاو هاو هەڵوێست بین، بەخۆشحاڵیەوە پێتان ڕادەگەیەنم ئەو ئومێدەی ئێمە هاتە دی ئێستا ئێمە لەگەڵ جەنابتان هاوڕاو هاو هەڵوێستین لەسەر چۆنیەتی موراجەعە کردن بەو ئیمتیازات و مووچە و ئەو مینحەیەی کەلەم بڕگە ماددەیە هاتووە، ئەوەی کە بەلای ئێمەوە گرنگە جەنابتان بیزانن، ئێمە لە ماددەی (١٥) لەم یاسایە دەست نیشانی ئەوەمان کردووە دەرئەنجامەکانی جێ بەجێ کردنی ئەم قانونە بۆ کوێ ئەچێ؟ کاك هیڤیدار ئێستا بە ڕاگوزار ڕەقەمێکی عەرزی ئێوە کرد کە گوایە ڕەنگی دە ملیارێك بێ، ئەوەی مەعلوماتی لای ئێمەیە لە دە ملیار کەمترە، ئەو ٥٠% یەش بە زەرورەت ناکاتە (٥) جەنابتان بیزانن، چونکە خۆتان ژمارەی ئەو بەڕێزانە بە پێی خزمەت مووچەکانیان دەگۆڕێ، لەبەر ئەوە تەوزیع کردنەکەی ئێمە لە ڕێگەی ماددەیەکەوە کە ماددەی (١٥) یە حکومەتمان پێ ئیلزام کردووە کە چۆن بەکاری دەهێنێ و وەکو جەنابت پرسیارت کرد، شتێکی دیکەش کە لەناو ماددەکە لەسەر (٣٠٠) هاتووە وەکو من لە پێشەوە جارێ سێ ساڵەکە بە نیسبەتی ئێمەوە بە نیسبەت حکومەتەوە هەموو نەوعێك دەگرێتەوە، پلە تایبەت و مووچەخۆری فەرمانبەری ئیعتیادیش دەگرێتەوە، ئەگەر دەستکاریەکیشی بکەین ئێمە ئیعترازمان نییە بۆ ئاگاداریتان، زیاد کردن و کەم کردن لە ناواخنی ئەم قانونە ئێمە لە بیدایەتەوە پێمان وتن بۆ خۆتانمان بەجێ هێشتووە، بەڵام لە مەبدەئدا ئێمە لەگەڵ کەم کردنەوەین بە هەموو شێوەیەك، دەست خۆشیش لەوە دەکەم کە هەمووومان بە یەك ئیتجاە دەڕۆین، هەندێك مولاحەزات کە ڕەنگە بۆ زیاتر بۆ زانیاری بێ، مەسەلەن پرسیارێك کراوە کە هەندێ کەس کە ئایا ئەگەر یەکێك خانەنشین بوو دوایی ئەو چەندە ساڵەی کە خانەنشین بووە بۆی حساب دەکرێ، تەبعەن بۆی حساب ناکرێ، چونکە ئەو فەترەیە هیچ کارێکی نەکردووە تا بە ئینجاز و بە هین بۆی حساب بکرێ، وابزانم یەك مەعلومەی بەسیتیش ڕاست بکەمەوە، ئێمە هاوڕاین کە تەقاعدی هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ و ئەمانە خانەنشینەکانیان کەمە، بەڵام بزانن لە حاڵەتی تەقاعدی دا ئەوان (١٨) مووچە وەکو هین وەردەگرن، بەڵێ ئاگاداری ئەوە بن و وەکو مکافەئە (١٨) مووچە وەردەگرن من ئەمە هەر بۆ ئەوەی زانیاریتان هەبێ، ئەگینا ئێمە لەسەر ئەو پرەنسیپەی کە مووچەی خانەنشینیەکەیان کەمە، خیلافمان نییە، ئەو خوشکە پرسیاری لە من کرد ڕێژەی مووچەی ئەندام پەرلەمانەکان چەند دەردەچێ، تەبعەن ئەمەی کە ئێستا دروست بووە، بە ئاگاداری ئێمە و بە علمی ئێمە نەبووە تا خۆمان بۆ جوابی ئەم جەنابەیە حازر بکەین، هێشتا موسادەقەش لەسەر ئەوە نەکراوە بە چ ڕێژەیەك تەواو دەبێ کە ڕێژەکە تەواو بوو ئەوەی کە جەنابتان بڕیارتان لێی دا هەڵبەتە ناتیجێکی ئەبێ، ناتیجەکە بەلای هەموو لایەك حازر دەبێ، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ماددەی (٨)، نوقتە نیزام وەرناگرم، ئەوە دوو کەس لە لیژنەی دارایی قسەیان کردووە کاك بەڵێن، با ماددەی هەشت دەست پێ بکەین، ئەزانم ئەتەوێ قسە بکەی، لە

دەرفەتێکی تردا دەتوانی عەینەن قسە بکەی، ئیزافەیە بۆ ئەوەی کە هیڤیدار و کاك زیاد گوتیان، ئیزافە نەبێ یەکستەر دەیبرم، کاك بەڵێن فەرموو.

بەڕێز بەڵێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من لەسەرەتا قسەکانمان کە لەسەر ئەم ماددەیە قسەمان کرد باسی ئەوەم کرد کە یەعنی بە خۆشحاڵیەوە کۆ دەنگیەکی گەورە لە نێوان هەموو فراکسیۆنە جیاوازەکان لەسەر ئەم مەبدەئە و لەسەر مەبدەئی عەدالەت و گەڕانەوەی دادپەروەری هەیە، ئێمە لە ماوەی (٤٥) سەعات زیاتر کارکردن لە لیژنەی دارایی، دیارە بێ گومان گەیشتینە چەند سیغە و قەرارێك کە پێشتر قەرارمان لێدابوو، دوای ئەویش هەندێ ئیعتراز دەستکاری کرا کە ئەو بڕگە و خاڵانەی کە ئێمە دەنگمان لەسەر دا بە تایبەت لەسەر مووچەی پلە باڵاکان، من ئەمەوێ بە تەحدیدی ئەمە ڕوون بکەمەوە، هەموو فراکسیۆنە جیاوازەکان کە ئەندامیان هەیە لە لیژنەی دارایی بە پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکێتی نیشتمانی کوردستان و بە بزوتنەوەی گۆڕان و بە یەکگرتووی ئیسلامی و بە کۆمەڵی ئیسلامی لەسەر سیغەیەك ڕێککەوتین کە ئەبوو هەمان ئەو صیغەیە بە کەمتریش لەوەی ئێستا لێرە پێشنیاز دەکرێ، بەڵام بەداخەوە ئەمەم بەس بۆ ڕوونکردنەوەیە، بەڵام بەداخەوە یەکێك لەو ئەندامە بەڕێزانە چووە لێدوانی داوە کە گوتویەتی گوایە ئێمە کۆبوونەوەی فراکسیۆنەکانمان کردووە بە نهێنی، بۆ ئەوەی مووچەی خۆمان زیاد بکەین، بۆ ئەوەی مووچەی خۆمان بهێڵینەوە، لەکاتێکدا ئەوەی ئەوان دەنگیان پێداوە لیژنەی دارایی، ئەوەی ئێستا لێرە پێشنیار دەکرێ، ئەوەی ئێرە زۆر کەمترە لەوەی وێ، یانی حەقە لیژنەی دارایی بە ڕەسمی وەڵام بداتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ماددەی هەشت فەرموو.

بەڕێز محسن حسین مصطفى:

بەناوی یەزدانی مەزن.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی هەشت:

یەکەم: فەرمانبەر بە پێناسەی یاسای خانەنشینی یەکگرتوو بەرکارە لە هەرێم هاتووە بەوانەشەوە کە لە بڕگەی یەکەمی ماددەی (٧) ئەم یاسایە ئاماژەی پێدراوە، شایستەی مووچەی خانەنشینی دەبن، ئەگەر خزمەتی وەزیفیان لە (١٥) ساڵ کەمتر نەبێت و (٤٥) ساڵی تەمەنیان تەواو کردبێت، لێرە نووسرایە تەواو نەکردبێ، ئەو (نە) لابرێ و کردبێت، جگە لە حاڵەتەکانی مردن یان شەهید بوون یان خانەنشین بوون، بە هاوکاری تەندروستی و ئەو حاڵەتەکانی دیکە بەدەر لە یاسای خانەنشینی بەرکارادا هاتووە.

دووەم: ئەوانەی بە خزمەتی گشتی راسپێردراون لە بڕگەی یەکی مـاددە (٧) ئاماژەیـان پێکـراوە، مەرجـی یەکەم ئەم مـاددەیە نایـانگرێتەوە بە رێـژەی ٤٠% کـۆی گشـتـی دوا مـووچە و دەرمـاڵە خانەنشین دەکرێن تاکو خۆ گونجاندن لەگەڵ بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، بەڕێزان هەر کەسێك دەیەوێ قسە بکـات لەسـەر ئەم مـاددەیە، ئەوەی ئێسـتا ناوی نووسرابێ دەتـوانێ قسـە بکـات، دوایـی کەس نـاتوانێ قسـە بکـات (د. کـازم، د. اسـماعیل، سەرچنار خان، کاك مەم، هلز خان، کاك بەڵێن، کاك جلال، شایان خان، کاك کـاروان، کـاك عوسـمان سێدەری، کاك یاسین، مامۆستا عبدالسـتار، کـاك محمـد، کـك بهمـن، حسـیبە خـان، کـاك زانـا، کـاك سروان، جوان خان، کاك شێخ زاهر، کاك محسن، نەجات خان، کاك علی، کاك بژار، لیـزا خـان، کـاك مەم)، کاك ئومێد فەرموو.

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە حوکمی ماددەی (٥٦) یەکەم، بڕگەی دووەم، ئێمە لە ماددەی (٧) کۆتاییمان بەو بڕگەیە هێناوە، ئێسـتا مـاددەی (٨) چ حکمەتێکـی دەمێنـی گفتوگـۆ بکەیـن، بـۆ ئەو پێشـنیارانەی خـرانە ڕوو چارەسەری ماددەی (٧، ٨) بەیەکەوە دەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئەو قسانەی دەتانەوێ جەنابتان بیکەن لەسەر ئەو ماددەیە، مەیـکەن، بەس ئەوانـی تـر حەقی ئەوەیان هەیە قسەی لەبارەوە بکەن، بەڵێ دەتوانن دووبارەی بکەنەوە، فەرموو کاك مەم.

بەڕێز مەم بورهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی ماددەی (٨) مـن پێشـنیاز دەکەم، بـڕگەی دووەم بەتەواوەتـی بسـڕێتەوە و لەو یاسـایە نەمێنێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك بژار فەرموو.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەرچەنـدە لسـەر مـاددێ حەفتـێ گفتوگـۆ هـاتە کـرن، ئاخافتنـا هـاتە کـرن سـەرڤان حـالەتێ تەقاعودێ، ئەڤێ تەمەن و خزمەتـێ وا کـو مەشـمول بێـت، موشـتەرەك بـوو مـا بەینـا حەفـت و هەشتێ، ئەڤ خۆ پێویست بوو لە هەشت ئەڤ بـڕگەیە هاتبـا ئامـاژە پێـدان، بەهەر حـاڵ نـووکە سەر ماددە هەشتن، وەکو لیژنا قانوونی من پێشنیارەکا هەی، کو نابێـت یاسـایەك دەرکەڤێـت یـا پەسەند بێت، هەندەك حالەتا دیف کو خۆت چارەسەر بێت، چارەکردنا وان حالەت ئیلا پەنایی بۆ

تەعیدلا دیسا وی وێ قانوونا ببەین، بڕگا دوو ئەڤێ یاسایێ ئەڤێ پڕۆژا عەفو یانی حالەتەکا تێدا هاتیە بەحس کرن، ئەڤە ئیستحالەتێ دا موستەحیلە ئەڤ قاعیدە وەکو خۆ بێتە تەحقیق کرن، وەکی ئەڤ ئەندام پەرلەمانێ کو تەمەنی وی بچیك بێ یان خزمەتا وی کەم بێت، لڤێ حاڵەتێ پشتی ئەندامێ پەرلەمانێ بێتە تەقاعود کرن سەروێ نسبەتا هاتیە پێشنیار کرن، یا ئەوا دی پڕۆژەیا لبەردەست ویڤ دبێژت تاوەکو خۆ گونجاندنیان، تشتەکی ئیستیحالەیا تێدایە، یانی موستەحیلە، جا چۆن لپەرلەمانێ خەلاس بم ئەلکیرێ خزمەتا خۆ زێدە دەکەم، لچاوا خزمەتا خۆ زێدە دەکەم، ژبەرهەندێ ئەز حەز دەکەم وەکو لیژنا قانوونی و ژی ئەندامامپەرلەمانا ژی پرسیارەك کر دیڤژی حەز دەکەن جەنابا وەزیرا هەرێمیش بۆ کاروبارا پەرلەمانێ ئەگەر تەوزیحەکا لسەر هەبێت، یان مە بڕگەیەك بدۆزینەوە، ئەڤ کەسە، ئەڤ ئەندام پەرلەمانە تەقاعود بێت یا پلە بالا بێت بشێت خزمەتا خۆ برەکێك بگەیەنتە (١٥) سالان، تاکو رۆژەك بگاهاتێ، ئەڤە وەکو سەرۆکا لیژنا قانوونی ئەڤ ئاخافتنا گۆت، وەکو ئەندام پەرلەمانا ئەگەر روخسەت بدەن نیو دەقە، مەژی پێ خۆشە و دەست خۆشی لە هەمی ئەندامامپەرلەمانا و هەمی فراکسیۆنا دکەم بۆ هەندێ ڤی جەلسێدا هەرچنەبێت ئەم شیاین، هزر هەندێ دا بکەین، وەکو وەزیفەی خۆدا نزیك بکەین لەگەڵ وەزیفەی خەلکی، یان ئەڤێ فەرقیا هەی کەم بکەین، ئەز قوتابی بووم لە ئیبتیدائیا لسەرەتایی نووکە و پشتی دەمەکی دی دێ باوەڕنامە وژی دکتۆرا وەرگرم، ئەو مامۆستایەی دەرسێ دانە من لە سەرەتایی هەتانوکەش مامۆستایی سەرەتاییە، بەراستی ژبەرهەندێ ژ دلخۆشم کو ئەڤ مووچە بێتە کەم کرن، سوبەی بشم چاڤێت من چاڤێ وییا بێ، مەعقول نینە بە چار سالا ئەز بەری وی مووچەیەکا گەلەك مەزن تەقاعود بم، حەز دەکەم لەگەڵ جەنابی وەزیر یا هەرێمی بۆ کاروبارا پەرلەمانیا صیغەیەکی بدۆزنەوە بۆ هەندێ ئەو کەسێ خزمەتا وێ کەم بشێ ڤان چار سالا خزمەتا بکات و بگەیەنەتە پازدە سالا و سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، مامۆستا عبدالستار فەرموو.

بەڕێز عبدالستار مجید قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (٨) من وابزانم ئاماژەم پێکرد لەو پێشنیارەی کە ئێمە کردمان، ئەم ماددەی (٨) بە پێشنیارەکەی من ئیلغا بێتەوە، واتە پێویست ناکات بمێنێ، بۆ ئەوانەی کە بەرچاو رۆشن نەبوون بەوەی کە ئێمە باسمان کرد، لەخاڵی دووەم ئەمە ئیلغا دەبێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو.

بەڕێز: علی حمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لە گەڵ دوو دەقەکەی خۆما تەوزیحاتێکیش ئەدەم چونکە هەقی خۆمە.

یەکەم: من لەگەڵ نهوی ئەم ماددەم لەبەر ئەوەی زەروریەتی نەماوە.

دوو: بە داخەوە هەندێ بەرێز رەئی گشتی بە لارێیا ئەبەن گوایە ئێمە مانان لەگەڵ هێشتنەوەی پارەی زۆری تەقاعودین و خەلکی تر لەگەڵ نەبێ یان کۆبوونەوەی ژێر بەژێر کرا بێت، بەرێزتان ئاگادارن هەر کۆبوونەوەیەکی سەرۆك فراکسیۆنەکان کرا بێت تەبلیغ بۆ هەمووی هاتووە، بە ئاگاداری بووە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، کاك علی حمە صالح بە شانازییەکی گەورەوە ئێمە ڕێککەوتنمان کردووە دانوسانمان کردووە، مفەوەزاتمان کردووە، قەنەعەتمان دروست کردووە، لەگەڵ ئەنجومەنی وەزیران کارمان کردووە، بۆ ئەوەی لە ماوەی شەش مانگا قانوونێکی تەقاعودی بێت فەرمانبەر و مامۆستا و پەرلەمانتار و وەزیر، ئەمە شەرمە یان شانازییە، بەڵام سەت ڕێککەوتنی وا ئەکەم وە ڕێککەوتنەکانیشمان هەر کێیەك قسە ئاشکراکانمان بڵاو بکاتەوە و بە دڵنیاییەوە ناچار ئەبین قسە نهێنییەکان بڵاو بکەینەوە، بەڵێ کاك بەهمەن فەرموون.

بەڕێز بهمن کاك عبداللە احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەمان رام هەیە کە ئەو مادەیە زیادەیە لابرێت، بەڵام ئەکرێت لە ماددەی حەوت شتێکی تر ئیزافە بکەین، ئێستا بیرم هاتەوە کە لە ماددەی هەشتا بەرچاوم بینیم، تەبعەن پانزە ساڵ خزمەت و چل و پێنج ساڵ تەمەن ئەبێتە خانەنشینی ئیختیاری بۆ مۆزەفی ئیعتیادی، وایە؟ بۆیە من پێشنیار ئەکەم هەندێك لە مۆزەفی خوارەوە نەك لە پەرلەمانتار و پلە باڵا هەندێك لە ئیسمیەکەیان و تەقاعودیان زیاد بکرێت، بۆ ئەوەی تموحێك بخەیتە لای هەندێك خەڵك، بۆ ئەوەی هەندێك خەڵك خۆی بێت داوای تەقاعودی بکات، بۆ ئەوەی دەرفەتی کار بۆ ئەو هەموو دەرچووەی زانکۆ کە لە کوردستانا تەخەروجیان کردووە و تەعین نەبوون دەرفەتێك بۆ ئەوان دروست بێت، بۆیە رەئی من وایە حکومەت دیراسەت لەوە بکات هەندێك لە تەقاعودییەکە زیاد بکات هی فەرمانبەرانی گشتی، بۆ ئەوەی تموحێك بخەینە بەردەم هەندێك فەرمانبەران کە چ حەزیان لە تەقاعودیە، بەڵام لەبەر ئەوەی موچەکەیان کەمە بە (٤٥) ساڵ تەمەن و (١٥) ساڵ خزمەت تەقاعود نابن، ئەگەر ئەوەیان بۆ زیاد بکەین ئیحتیماله تەقاعوود بن سوپاستانەکەم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڵی کاك محمد سعدالدین.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هاورام لەگەڵ ئەو برادەرانە پێش من قسەیان کرد بەلابرنی ماددەی هەشت، چونکە لە پێشنیازەکانی ماددەی حەفت معالەجەی ئەوە کراوە، حکمەت نەماوە لەو مادەیە، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، بەڵێ دکتۆر کاظم.

بەڕێز کاظم فاروق نامق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەراستی لەسەر مادەی هەشت و مادەی پێش ئەمەش.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

لەسەر ماددەی هەشت قسە بکە کاك دکتۆر.

بەڕێز کاظم فاروق نامق:

وەڵا لەسەر هەمووی قسە ئەکەم ئەگەر روخسەتم بەیت، یەعنی هێرش کراوەتە سەرمان مەجالمان بە دوو کەلیمە قسە بکەین.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ. ڕێگە بدەن قسە بکات.

بەڕێز کاظم فاروق نامق:

ئێمە لەسەر ئەوەی کە داوامان کرد خانەنشینی پلە باڵا و پەرلەمانتار و وەزیر نەمێنێت، بۆ ئەم پەرلەمانە لە ناو پەرلەمانە پەلاماری فراکسیۆنی نەوەی نوێ بدرێت، بە بە دەلیلی ئەوەی کە ئە لێرەیا شەرەکە کرا پەلاماری ئێمە درا، مەعنای وایە هێرش کراوەتە سەرمان، وە پەلامارمان دراوە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، بەڵێ. دۆخەکە ئارامکراوەتەوە

بەڕێز کاظم فاروق نامق:

من بە ئارامی قسە ئەکەم، ئەمەوێت بە جەنابت بڵێم وە بە هەموو خەڵکیش بڵێم، وە بە پەرلەمانتارە بەڕێزەکانیش بڵێم کە بە ویژدانەوە دیفاعیان لێ کردین سوپاسیان دەکەین، بڵێن بەم شێوازە دژایەتی کردنی گەندەڵی باجی خۆی ئەوێت، ئێمە وەکو نەوەی نوێ ئامادەی ئەو باجەین، لە خۆشمانەوە دەستمان پێکردووە، ئێستا لەم مادەی هەشتەیا کە باسی ئەوە ئەکات کە لە بڕگەی دووەما کە ئەڵێت ئەوانەی کە مەرجی بڕگەی یەکەم نایان گرێتەوە واتە تەمەنیان ناگاتە (٤٥) ساڵ و خزمەتیان ناگاتە (١٥) ساڵ با لە سەتا چل خانەنشین بکرێن، ئێمە ئەڵێت ئەوەی تەمەنی ناگاتە ئەو (٦٣) ساڵە و (١٥) ساڵ خزمەتی نییە با هەر خانەنشین نەکرێت، با بگەڕێتەوە سەر وەزیفەکەی خۆی من پزیشکم ئەچمەوە سەر وەزیفەکەم لە نەخۆشخانەی هیوا، بەڕێزێکی تر مۆزەفە لە دایەرەیەك بچێتەوە سەر وەزیفەکەی، بەڵام بۆ لەسەر ئەم هەقە، ئەم قسە هەقە پەلامارمان بدەی لە پەرلەمانا لێمان بدەی.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

لەسەر ئەوە نییە.

بەڕێز کاظم فاروق نامق:

لەسەر ئەوەیە ئێمە داوامان کردووە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دکتۆر کاظم ئێمە ئەمانەوێت کۆبوونەوەکە بەردەوام بێت.

بەڕێز کاظم فاروق نامق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەزانی چی ئاگادار بوون لە دواوە دوو کەس دەستیان گرتبوین و لە پێشەوە لێیان ئەیاین.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دکتۆر کاظم ئەوە تەواو بووە، بەڵێ ئەوە تەواو بووە، ئەزانی چی با بچینە سەر قۆناغەکانی تر.

بەڕێز کاظم فاروق نامق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە دەربرینی بە ئاشکرایی لەم مادەیەیا باس لەوە ئەکەین وەکو فراکسیۆنی نەوەی نوێ، وەکو پەرلەمانتارە بەڕێزەکانمان، داوادەکەین مووچەی خانەنشینی پەرلەمانتار و وەزیر و ئەوەی پێی ئەوترێت پلە باڵا و ئەوانەی سەرەوە رابگیرێت و ببڕێت وە بدرێت بە خەڵکی فەقیر و هەژار و کە مووچەکەی (١٢٠) هەزار دینارە ئەمە پەیامی ئێمەیە و لەسەر ئەمە پەلامارمان دراوەن، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

پەیامەکەت وازحە، لەسەر ئەوە نەبووە پەیامەکەت وازحە، کاك ئومێد ڕێگەت نادەم، ئێمە لە مووناقەشە کردنی مادەیەکی ترا بوین، کاك ئومێد، کاك دکتۆر ڕێبوار ئێمە دەمانەوێت ئەم پرۆژەیە بە ئارامی تێپەڕێت بەڵێ، ئاخر پەیڕەوی نییە کاك ئومێد، بەڵێ کاك ئومێد، پەیڕەوی بێت.

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە حوکمی مادەی (٥٧) بڕگەی یەکەم دووەم، ئێمە داواکارین لیژنەیەکی دەرخستنی راستییەکان دروست بێت کە سەرەتا ئەو رووداوە روویدا، رووداوێکی نەخوازراو بوو زۆر پێی نیگەرانین، لە کوێوە یەکەمجار پەلامار بووە تا راستییەکان بۆ رای گشتی روون ببێتەوە، هیچ پەیوەندار نییە بە گفتوگۆی ئەو بابەتە، بابەتی دیکە بووە داواکارین لە بەڕێزتان لیژنەیەکی لێکۆلینەوە بۆ دەرخستنی راستییەکان دروست بکەن.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

پشت بە پەیڕەو دەبەستین بۆ ئەو بابەتە، پشت بە پەیڕەو دەبەستین، کاك دکتۆر ڕێبوار کاك ئومێد قسەی کردووە.

بەڕێز ڕێبوار عبدالرحيم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەستم بەرز کردوەتەوە نوقتەی نیزامییە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دکتۆر ڕێبوار نوقتەی نیزامی وەرناگرم، بەڵێ، کاك دکتۆر کاظم تەواو بوون. کاك بەڵێن فەرموون.

بەڕێز بەڵێن اسماعيل حاجي ابراهيم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئا ئەو تایبەتە بە مادەی هەشت پشتیوانی لە پێشنیازەکەی مامۆستا عبدالستار ئەکەم کە ئەو مادەیە ئەبێت هەڵگیرێت ئەو هەدافانەی لیرەیا ئاماژەی پێدراوە بکرێت بە بڕگەیەك لە ماددەی حەوت وە ئەو ڕێژەیە دانراوە بە ڕێژەی لە ٤٠% بە ئەوانەی بە خزمەتی گشتی راسپێردراون لە مادەی حەوت بێگومان پێشنیازەکەی مامۆستا ڕێژەکەی کەم بکرێتەوە بۆ ڕێژەی لە٢٥%، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك جلال.

بەڕێز جلال محمد امين:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە تێبینییەکانی من لەسەر ماددەی هەشت ئەوەیە کە ئەو ماددەیە لە ئێستادا بە تایبەتی بڕگەی دووەم گرنگییەکی ئەوتۆی نەماوە، بۆیە لە پرۆژەیا بڕگەی دووەم لابرێت وە ئێمە لەگەڵ ئەوە نین کە پەرلەمانتار مەرجی تەمەن و خزمەتی کەمە خانەنشین بکرێت، ئەوەی دەبینرێت مەسەلەن جەوێکی وا دروست بووە فراکسیۆنێك یان لایەنێك لەگەڵ خانەنشینی پلە باڵا هەبێ لایەنێکی تر نەبێت، ئێمە لە فراکسیۆنی ئێمە خانەنشینی بۆ کەسێك کە مەرجی تەمەن و خزمەتی نەبێت لەگەڵ نین، من بۆ خۆم یەکێکم لەوانە دوو ڕۆژ پێش ئێستا ووتومە ئەگەرێمەوە سەر وەزیفەکەم و شانازی پێوە ئەکەم بە هیچ شێوەیەك خۆمان خانەنشین ناکەین، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت زۆر سوپاس، حەسیبە خان.

بەڕێز حەسيبە سعيد ابراهيم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێ پشتگیری رای کاك جلال ئەکەم، منیش لەگەڵ ئەوەدا نیم ئەگەر کەسێك مەرجی تەمەنی نەبێت سالانی خزمەتی تەواو نەبێت خانەنشین بکرێتن، مەبەست لە یاسای چاکسازی دادپەروەریە، دادپەروەری بەرجەستە نابێتن ئەگەر ئێمە لەژێر هەر ناونیشانێك شتێك بۆ ئەو کەسانەی کە ڕێژەی تەمەنیان و خزمەتیان دروست نییە دابرێژینەوە، بۆیە پشتگیری ئێ ئ

رایەکەی کاك جلال ئەکەم ولەگەڵ ئەوەم ئەو ماددەیە بەو جۆرە رێك بخرێتەوە، یاخود هەر نەمێنێتن تەنها ئەو کەسانە خانەنشین بێتن تەنها ئەو کەسانە خانەنشینی بگرێتەوە کە مەرجی تەمەن و ساڵانی خزمەتی تەواوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك زانا فەرموو.

بەڕێز زانا ملا خالد سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لای هەموومان ئاشکرایە کە دوو رۆژی پڕ گفتوگۆ لەم پەرلەمانە بەرێزەدا بەرێوە دەچێت، هەمووماان ئامانجمان ئەوەیە کە هەنگاوەکانی چاکسازی لەم کابینەیەی حکومەتی هەرێمی کوردستاندا دەست پێ دەکەین و کاری گەورەتری بە دواوەیە دڵنیاین وە جدیەتی حکومەتی هەرێمی کوردستان لەم بارەیەوە روونە بۆ هاوڵاتیانی هەرێمی کوردستان، بۆیە پێمان وایە ئەم ماددەیە زیادە، ماددەی هەشت پشتگیری لە هەموو ئەو بەرێزانە دەکەم کە پێیان وایە ئەم ماددەیە زیادە لە ماددەی حەفت گفتوگۆی تێر و تەسەلی لەسەر کرا، وەبە هیچ شێوەیەك لەگەڵ ئەوە نین کە پلە باڵاکان وەزیفە باڵاکان وە ئەوانەی کە لە تەمەنێکی گەنجان و هێشتا خەڵکە وەبەر هبێنی ئەم وڵاتەن خانەنشین بکرێن و لە تواناکانیان کەم بکرێتەوە وبگەرێنەوە سەر کار و ئیشەکانی خۆیان و بۆ ئەوەی سود بە کۆمەڵگاکەمان بگەیەنن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك مەم فەرموون جەنابت.

بەڕێز مەم اسکندر مەم:

بەناوی خودای مەزنا.

بەڕێز سەرۆکا پەرلەمانێ.

ئێمی دەست خۆشیا لە هەرێما کوردستانێ دەکەین کە رەوشێکا ئالوز پارتێکی گشتی تێدا دابەش دکەین، حکومەتا مە بیر چاکسازییە بکاتەو نیاز پاکیە حکومەتا راستەقینە بۆ ئەنجامدانا چاکسازییە، بەرێز سەرۆکی پەرلەمان ئێمە دڤێت بەحسێ پلەی بڵند و تایبەت بکەین ئەگەر خەڵك خەڵك تێدەگەیەنین کە پلە تایبەتا پەرلەمانتارا هەر جێیەك وەکالەتی خەڵکی بۆ ماوەیەکی دەست نیشانکرن، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆر اسماعیل فەرموو.

بەڕێز اسماعیل علی طە:

بسم الرحمن الرحیم.

بەڕێز سەرۆکا پەرلەمانا.

مادەی هەشتا بمێنی جگە لە بەس فەقەرە ئاخیرا جگە لە حاڵەتەکان شەهیدان یان هاوکاریە تەندروستییە، یەعنی قەوانینە تەقاعودی عەلاساس وارسە، ئەز ئەڤە بمێنی مادە هەمی بێتە لاغوە کرن بەس یی دویا ئەڤێ چوار ساڵ یان خزمەت نەبیتن چل ساڵ نەبیتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ، دكتۆرە شایان فەرموو.

بەڕێز شایان كاكە صالح محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

شایان كاكە صالح، پشتگیری لە ووتەكانی كاك جلال دەكەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس بۆ جەنابت، كاك كاروان.

بەڕێز كاروان عبدالرحمن عبدالله:

بە ناوی خودای گەورە و میهرەبان.

كاروان گەزنەیی بەرێز سەرۆكی پەرلەمان، دووبارە وێرای دەست خۆشیم بۆ سەرجەم لیژنە تایبەتمەندەكانی پەرلەمان كە جوهدێكی ئێجگار زۆریان كردووە، بۆیە تەمەنا دەكەم وە تكا دەكەم خوشك و براكانم بە بە رووحێكی خوشك و برایانە لێم وەربگرن و وەكو پێشتر ئاماژەم بەوە كردبوو كە خانەنشینی پلە باڵاكان رەت دەكەمەوە وە لیرەش ئاماژە بەوە دەكە،م مادەی هەشتیش بە هەمان شێوە لەم سنفەدایە وە پێشنیازی ئەوە دەكەم كە بڕگەیەك جێگیر بكرێت بۆ ئەو گەنجانەی نایانەوێت خانەنشین بكرێن بگەرێنەوە سەر پیشەكانی خۆیان، بۆیە دووبارە خانەنشینی پلە باڵاكان رەتدەكەمەوە زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

خۆی هەیە ئەم ماددەیە لە ناو پرۆژەكەیا، بەڵێ كاك سەروان.

بەڕێز سەروان محمد علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پشتگیری پێشنیارەكەی كاك ئومێد دەكەم بۆ لەغو كردنەوەی ئەو ماددەیە، چونكە لە ماددەی حەفت موناقەشەی لەسەر كراوە، بەڵام ئەگەر لەغو نەكراوە هەڵنەوەشێنرایەوە، پێشنیاری ئەوە دەكەم برگەیەك لە جیاتی ئی دووەم شتێكی تر هەبێ بنووسرێت و تیایدا ئیزافە بكرێت، ئەویش ئەوەیە ئەو پێشمەرگە و ئاسایش و پۆلیس و فەرمانبەرانەی كە ئێ پێشتر پێشمەرگە و پۆلیس و ئاسایش بووە لەبەر كێشەی كۆمەڵایەتی هەبووە، كێشەی كۆمەڵایەتی بۆ دروست بووە چەند ساڵێكیش خزمەتی هەبووە، بەڵام بە هۆكاری كێشە كۆمەڵایەتییەكەی لە وەزیفەكەی دوركەوتۆتەوە، لە جیاتی بڕگەی دووەم ئەوە بكەین كە ئەوانە ساڵانی خزمەتیان بۆ هەژمار بكرێت، ئەوانە دوور خراونەوەتەوە لە پیشەكانی خۆیان، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، جوان خان فەرموو.

بەڕێز جوان یونس محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان،

بەداخەوە كە ئەوەندەی باس لە گرفتی شەخسی كراوە، باس لە ناوەرۆكی بابەتەكە نەكراوە، زیاتر شەخسیانە قسە كرا، من لە ماددەی هەشت پێشنیار دەكەم......

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئەگەر رەئییەکانی خۆت بە کورتی و پوختی بڵێ فەرموو، وەخت بگرەوە.

بەڕێز جوان یونس محمد:

بەڵێ، باس لە چاکسازی دەکەین، دەبێت بە فعلی ئیش لەسەر چاکسازی بکەین، ئەگەر لە خۆمانەوە دەست پێ نەکەین ناتوانین بە هیچ شێوەیەك چاکسازی بکەین، بۆیە من لەگەڵ ئەوەم کە ماددەی هەشت ئەوانەی کە خانەنشین نایانگرێتەوە لە تەمەن، ناکرێت یەکێکی وەکو من بە چوار ساڵی پەرلەمان ئەرکێکە لەسەر شانم و تەواو دەکەم خانەنشین بکرێم، مامۆستایەکیش ئەوەندە ساڵە خزمەتی هەیە بە مووچەیەکی کەم خانەنشین بکرێت، بۆیە من لەگەڵ ماددەی هەشتدا نیم، ئەو ماددەیە رەتدەکەمەوە، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، سەرچنار خان.

بەڕێز سەرچنار احمد محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی هەشت بڕگەی یەکی لەگەل بڕگەی دوو، من لەگەڵ بڕگەی یەکەم لەبەر ئەوەی باس لە (١٥) ساڵ خزمەت و(٤٥) ساڵ تەمەن دەکات کە ئەوە ستاندارێکە بۆ خانەنشینی ئێمە لەگەڵین، سەبارەت بە بڕگەی دووەم کە ئەڵێ ئەوانەی بە خزمەتی گشتی راسپێردراون، بڕگەی یەکی ماددەی حەوت ئاماژەیان پێکراوە مەرجی یەکەمی ئەم ماددەیە نایانگرێتەوە کە ئەلێت (١٥) ساڵ خزمەتەکە و (٤٥) ساڵ تەمەنەکە بە رێژەی لە سەدا (٤٠) کۆی گشتی مووچە و دەرماڵە خانەنشین دەکەین، بڕگەی یەکی ئەم ماددەیە بە هیچ شێوەیەك لەگەڵ ئەم بڕگەیە نیم پێویست ناکات ئەو ئیستسنایەیەی بۆ بکرێت، لەبەر ئەوەی پرۆژەیە، پرۆژەی حکومەتە وە ئەم ئیستسنائەش بارگرانی بۆ حکومەت دروست دەکات پێویست ناکا، لەبەر ئەوە یاساکە وەك خۆی بڕوا رەتی ئەم بڕگەیە ئەکەمەوە پشتگیری دکتور ئیسماعیل و کاك مەم بورهان ئەکەم کە ئەوانیش لەگەڵ رەتکردنەوەی ئەم بڕگەیەن، ئیتر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، لیزا خان فەرموو.

بەڕێز لیزا فلك الدين صابر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پاڵ پشتی لە رایەکانی کاك جلال و کاك زانا و جوان خان و حەسیبە خان دەکەم، بە رای من ئەو گەنجانەی ئێستا دەرفەتیان پێدراوە بە هاتن بۆ پەرلەمان دەبێت ئەو دەرفەتەش بە خۆیان بدەن و بە هاووڵاتیانی کوردستانیش بدەن کە لە سێکتەرەکانی تر خزمەتی خۆیان بگەیەنن بە هاووڵاتیانی تر و ئەو ئەزموونەی کە هەیانە بگوازنەوە ئەو شوێنەی کە هاتوون لێی،

بـۆیە پێشـنیار دەکەم مـاددەی هەشـت بـڕگەی دووەم بە تەواوی لاببرێـت و هەڵبوەشـێتەوە هەر ئەندامی پەرلەمانتارێ کە مەرجەکانی تەمەن و مەرجەکانی خزمەت نایـان گـرێتەوە بگەرێـتەوە سەر ئەو وەزیفەیەی لێوەی هاتووە، ئەو ئەزمـوونەی بگـوازێتەوە ئەو سـێکتەرەی لێـوە هـاتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك عوسمان سیدەری فەرموو.

بەڕێز عثمان کریم سوارە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن تێبینـیم هەیە لەسـەر ئەوەی تەمەنـی تەواو نەکـردووە بـۆ (٤٥) سـاڵ، ئەگەر نـا کـاك بـژار رِوونکردنەوەکەی دا و من هیچ ووتەیەکی ترم نییە، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، هلز خان فەرموو.

بەڕێز هلز احمد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەسنیشانکرنا دوو مەرجی گەلەکل مەزنا ژی تەمەن (٤٥) سالَ خزمەت (١٥) ساڵ بـۆ خانەنشـین کرنا هەر فەرمانبەرێکی کوردستانێ، تـایبەتی پـلەی تـایبەت ئەز هەبوونـا ئەو خـالەی دامە لادانـا برگە دوو ماددەی هەشت پشـتگیریا مامۆسـتا سـەرچنار و مامۆسـتا مەم بورهـان دکەم کـو ئەڤ بـرگە بێـت لادان، چـونکە برگرانیەکـا زۆرا لەسـەر حکومەتـا هـیچ ئیستسـنائێ هـیچ مەرجێکـی خانەنشینی تێدا نەبیتن بێتە خانەنشینکرن و زۆر مەمنونم.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڵێ کاك شێخ زاهیر فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بە ناوی خوای گەورە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی هەشت برگەی یەکەم فەرمانبەر بەو پێناسەیەی خانەنشینی یەکگرتوو بەرکـار لە هەرێـم هـاتووە بەوەشـەوە کە لە بـڕگەی یەکەم مـادەی حەوت ئەم یاسـایە ئامـاژەی پێکـراوە، بەرێـز سەرۆکی پەرلەمان یاسای خدمە مەدەنی بەرکارن دەربارەی فەرمانبەران بە تـایبەتی ژمـارە (٢٤) ی سالی ١٩٦٠ بەوە پێناسەی فەرمانبەر دەکات کە هەرکەسێك ئەرکێکی پێ بسپێردرێت وە لە ناو میلاکی دەولەت مقابیلی وەزیر چوار سـاڵی لە پـلەی لە وەزارەتەکەی خـۆیەتی یـان پەرلەمانتـار چـوار سـاڵ لەوەیە، ئایـا مشـمولە بەو یاسـایە؟ بەو پێناسـەیە؟ کەواتە یـان دەبێـت پێناسـەکە بگونجێندرێت یاخود ئەبێت ئەو مادەیە هەڵبوەشێندرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، نەجات خان فەرموو.

بەڕێز نجات شعبان عبدالله:

بەرێز سەرۆکێ پەرلەمانی.

ژ با ئەوە برگەی دوا ماددەی حەفتا وە ژیا بڕگەی دوا ماددەی هەشتا بێتە لادان، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، ئەو پەرلەمانتارە بەرێزانەی ناویان تۆمار کردبوو بۆ ئەوەی گفتوگۆ بکەن تەقریبەن تەواو بووە بەس کاك یاسین؟ کاك یاسین فەرموو ببورە.

بەڕێز یاسین خضر طه:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری کاك بەهمەنی دەکەم، جەنابت لێرە نەبووی بەراستی ئەگەر بێتو فەرمانبەران بزانن مەعاشی خانەنشینیان بە تایبەتی ئاسایش و پۆلیس دەگاتە (٥٠٠) هەزار ئەوا هەموویان خۆیان خانەنشین دەکەن، دەتوانم بڵێم سەتا ٥٠% یان خۆیان خانەنشین دەکەن، هەرچەندە ئەرکێکی لەسەر حکومەت دەبێتەوە، بەڵام من پێشنیار دەکەم هەر خانەنشینی نەمێنێ وە پارەکەی ئەوانەی پلە باڵانە بدرێتە ماڵە شەهید و ئەوانەی شەری داعش شەهید کراون، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس،بەڵێ روپاك خان فەرموو.

بەڕێز روپاك احمد رحمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی هەشت ماددەیەکی دروستە، بەڵام بە زیاد کردنی پلە باڵاکان، واتە خانەنشین کردنی فەرمانبەر و پلە باڵاکان یەك میکانیزم بێت بە دادوەرەکانیشەوە، ئەوە یەکێکە لە داواکاری خۆپیشاندەران بوو لە پەرلەمان پشتگیری لێ دەکەین وە بڕگەی دووەم لابدرێت من لەگەڵ خانەنشینی پەرلەمانتار نیم، بە پێی خزمەت و تەمەن بە هیچ جۆرێك نابێت نە پەرلەمانتار نە وەزیر نەیان گرێتەوە خانەنشین بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەرێزان لیژنەی تایبەتمەند ئەگەر رایەکتان هەیە؟ وەزیرە بەرێزەکان ئەگەر رایەکتان هەیە فەرموون؟

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم / وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی پەیوەستە بە ماددەی هەشت، ماددەی هەشت کە لە پرۆژەی حکومەتدا هاتووە، تەنها ماددەیەك بوو لە دوو برگە پێك نەهاتووە وە تەنها ماددەکەش تەئکیدی لەسەر ئەوە کردوەتەوە

که (٤٥) ساڵی تەمەن و(١٥) ساڵی خزمەتی هەبێت، بە شێوەیەکی ئیختیاری دەتوانێت داوای تەقاعودی بکات، بڕگەی دووەم بوو بە بەشێك لە ماددەی حەوت لەسەر ئەو پێشنیارەی کە بەشێك لە بەرێزان ئەندامانی پەرلەمانەوە لەسەر بوو، هەر بۆیە ماددەی هەشت وەکو خۆی دەمێنێتەوە، بەڵام بڕگەی دووەم ئەبێت بە بەشێك لە ماددەی حەوت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، بەڕێزان لیژنە تایبەتمەندەکان فەرموون ماددەی (٩).

بەڕێز چیا حمید شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددا (٩):

ئەوانەی لە بڕگەی یەکەمی ماددەی (٧) ئاماژەیان پێدراوە پێشتر فەرمانبەری حکومەت بوون کە ئارەزومەندانە دەگەڕێنەوە سەر کارەکانیان دەست لە کار هەڵگرتنیان هەڵدەوەشێتەوە راژەکەیان هەژمار دەکرێت بۆ مەبەستی سەرموچە و پلە بەرزکردنەوە و خانەنشینی و لایەنی پەیوەندیدار پابەند دەبێت بۆ دابین کردنی پلەی پێویست بۆیان و سەرپشك دەبن لە وەرگرتنی خانەنشینی دیارکراو کە لە بڕگەی دووەمی ماددەی حەوت بڕگەی دوو لە ماددەی هەشت کە مووچەی وەزیفی پێشووی کە گەڕاوەتەوە بۆی، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، هەر بەڕێزێك دەیەوێت گفتوگۆ بکات ئێستا ناوەکەی تۆمار دەکەین دوایی رێگا نادەین ناو ئیزافە بکرێت، بەڕێز سکرتێری پەرلەمان فەرموو.

بەڕێز منی نبی نادر / سکرتێری پەرلەمانی کوردستان:

بدریە خان، کاك دابان، دکتۆرە شایان، دکتۆر کاظم، گلستان خان، کاك جلال، دکتۆر هەورامان، کاك اومێد، خەدیجە خان، شێخ ظاهر، دکتۆر صباح، دکتۆر زێدان، کاك رێبوار و کاك سەروان، کاك وەیسی، کاك چیا، کاك محسن

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەریزان ئێستا ناوەکان دەخوێنینەوە (بدریە خان، کاك دابان، دکتۆرە شایان، دکتۆر کاظم، گلستان خان، کاك جلال، دکتۆر هەورامان، کاك اومێد، خەدیجە خان، شێخ ظاهر، دکتۆر صباح، دکتۆر زێدان، کاك رێبوار و کاك سەروان، کاك وەیسی، کاك چیا، کاك محسن)، کەسی تر هەیە ناوی تۆمار نەکرابێت؟ کاك شێخ ظاهر فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددە نۆ ئەوانەی لە بڕگە یەکەمی ماددەی حەوت ئاماژەی پێداروە پێشتر فەرمانبەری حکومەت بوون بە ئارەزومەندانە دەگەڕێنەوە سەر وەزیفەکانیان دەست لەکارکێشانەوەیان

هەڵدەوەشێتەوە و راژەكانیان بۆ هەژمار دەكرێت بە مەبەستی سەر مووچە و بەرزكردنەوەی پلە و خانەنشینی، لایەنی پەیوەندیدار پابەند دەبێت بە بەرزكردنەوەی پلەی پێویست، ئایا پلەی پێویست چۆن و بە چ شێوەیەك پابەند دەبێت یەكێك ئەندامی پەرلەمانە بچێت ....

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

ئەو پرسیارەت بۆ كێیە؟

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بۆ جەنابی وەزیر

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز جەنابی وەزیر ئەگەر لای خۆتان تۆماری بكەن. بەڵێ سوپاس، كاك دكتۆر كاظم.

بەڕێز كاظم فاروق نامق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی نۆ بۆ ئەو پەرلەمانتارانەی دەگەڕێنەوە سەر وەزیفەكانیان باسی ئەوە دەكات كە سەرپشك دەبن لە وەرگرتنی خانەنشینی یا مووچەی وەزیفەكەی، ئەمە جگە لەوەی كە جۆرێك لە ناعەدالەتی تێدایە كە ئێمە لە ماددەكانی پێشوودا رەتمانكردۆتەوە و هاوكات كێشەی ئیداریش دروست دەكات، ئەگەر ئەو مۆزەفە یا ئەو پەرلەمانتارە یا ئەو وەزیرە كە گەڕایەوە سەر وەزیفەكەی خۆی لە رووی ئیدارییەوە كەم و كورتیەكی هەبوو وە بەڕێوەبەرەكەی یا وەزیرەكەی ویستی لە رووی ماددیەوە عقوبەی بدات چۆن بیدات؟ ئەگەر موچەكەی لە لای ئەو نەبێت یا موچەكەی لەو بەڕێوەبەرایەتییە و وەزارەتە نەبێت، ئەمە بێجگە لەوەی كە لە گەڵ ئەوەدا ناگونجێت كە بۆ نمونە پەرلەمانتارێك گەڕاوەتەوە سەر وەزیفەكەی موچەی خانەنشینی پەرلەمانتارەكەی رەنگە ئەگەر بگاتە چوار ملیۆن دینار، بەڵام برادەرەكەی لە تەنیشت خۆیدا لە هەمان وەزیفەیە حەوت سەد هەشت سەد هەزار دینار وەربگرێت، لە بەر ئەوە عەدالەتی تێدا نییە وە ئێمە پێمان وایە پەرلەمانتاران وە وەزیرەكان دوایی ئەوەی چوارساڵەكەیان تەواو كرد دەگەڕێنەوە سەر وەزیفەكەی خۆیان بە مووچەی وەزیفەكەی خۆیان و مووچەی خانەنشینی وەرنەگرن، واتا سەرپشك نەبن، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، كاك دكتۆر هەورامان فەرموو.

بەڕێز هەورامان حمە شریف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێشنیار دەكەم ئەوانەی لە بڕگەی یەك ماددەی حەوت ئاماژەیان پێكراوە مەرج نییە تەنها بگەڕێتەوە سەر وەزیفەكەی خۆی لەوانەی ئیختصاسێكی تری پێ خۆش بێت ئەگەر

بڕوانامەیەکی هەبێت شەهادەیەکی باڵاتری هەبێت بتوانێت لە جێگایەکی تر خزمەت بکات ئارەزومەندانە بێت، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك اومێد، فەرموو.

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تایبەت بە ماددەی نۆ من پێشنیار دەکەم بەڕێزان لیژنە تایبەتمەندەکان بڕگەیەکی بۆ زیاد بکەن، بۆ نمونە پلە باڵایەك خانەنشین نابێت دەگەڕێتەوە سەر وەزیفەکەی خۆی ئیختیارییە، بەڵام ئیجباری بێت کە نەتوانێت بەرکەوتەی یا شەش مانگەی مووچەی کۆتایی وەربگرێت، واتا ئەگەر خانەنشین نابێت نابێت ئەو پارەیە وەربگرێت و دەگەڕێتەوە سەر وەزیفەکەی کاتێك کە گەڕایەوە ئەو کاتە بەو پلەیەی کە لەو وەزیفەی دایە خانەنشین دەبێت، بۆیە ئەوەش مەبلەغێکی زۆر بە هەدەر دەدرێت بە ناچاری بێت کە پلە باڵا کە دەگەڕێتەوە وەزیفەی خۆی بەرکەوتی شەش مانگی وەرنەگریت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، گلستان خان، فەرموو.

بەڕێز گلستان باقی سلێمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم باشە بڕگەیەك زیاد بکرێت بۆ ئەم ماددەیە، ئەویش ئەوە بێت کە ئەوانەی کە خانەنشین دەبن لە پلە باڵاکان ئەمە باسی ئەوانە دەکەم کە دەگەڕێنەوە سەر وەزیفەکەیان بەس ئەی ئەوانە ناگەڕێنەوە بۆ وەزیفەکانیان، زۆر کات هەوڵی ئەوە دەدەن کارێکی تر بکەن بە تایبەتی لە سێکتەرە یاساییەکان و کەرتە تایبەتەکان کە ئەمە هەلی کار کەمتر دەکاتەوە بۆ بێ ئیش و بێ کارەکان، لە بەر ئەوە بە بڕوای من پێویستە ئەوانەی خانەنشین دەبن لە پلە باڵاکان مۆڵەتی کارکردنیان پێ نەدرێت لە کەرتە تایبەتەکان و سێکتەرە یاساییەکان تا هەلی کار زیاتر بێت بۆ بێکاران، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك چیا، فەرموو.

بەڕێز چیا حمید شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ڤیا ماددا نەهێ بڕگەك بێتە زێدە کرن هەر کەسەك ئارەزومەندانە بزڤریت سەر ئەرکێ خۆ وەکو پاداشتەك بێتە کرنێ پلەکا ئیداری یا پلەکا عەسکەری بۆ نمونە ئەگەر کەسەکێ ژ پەرلەمانتاری یا هەر پلەیەکا دی بزڤرت بۆ سەر وەزیفا خۆ یا بەرێ پلەکا ئیداری لێ بێتە

زێـدەکرن ئەگەر عەسـکرەی بیـت بـۆ نمـونە ئەگەر نەقیـب بیـت ببیـتە رائیـد وەکـو پـلەك وەکـو خۆبەخشـانە ئەڤە ژی دێبیـتە هاریکـار هەر کەسـەك بزڤـریتە بـۆ سـەرکاریَ خـۆ یـێ بەریَ ئەز پشتگیاریا ویَ دکەم هەر کەسەك بزڤریتە سەر کاریَ خۆ یێ بەریَ وەك پاداشتەك، سوپاس

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، خەدیجە خان، فەرموو.

بەڕێز خدیجە عمر طە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تکـایە داواتـان لـێ دەکەم دادپەروەری هەبیـت وە مـافەی خۆمـانە کە گفتوگـۆ دەکەیـن لە سـەر ماددەکان ناومان دەخوێنـدرێتەوەدیارە پەیامێکمـان هەیە قسـەیەکمان هەیە لە سـەر ماددەکـان ئەو دەرفەتە بە یەکسانی بە هەموومان بدرێت...

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموون دەرفەتەکە بە پێی مـاددەی (٨٨) دوو دەقەیە هەر بـۆ بەڕێزێکـی پەرلەمانتـار بیەوێـت گفتوگـۆ لە سـەر ئەو مـاددەیە بکـات، بـێ زەحـمەت جەنابـت بچیـتە سـەر ئەو مـاددەیە ئەگەر رەئییێکت هەبێ لە سەر ئەو ماددەیە، فەرموو.

بەڕێز خدیجە عمر طە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی نۆ ئەوەی کە باسی ئەوە دەکـات کە بـڕگەی یەکـی مـاددەی حەوت ئاماژەیـان پێـداوە پێشـتر فەرمـانبەری حکـومەت بـوون کە دەگەڕێـنەوە بە ئارەزومەنـدانە بـۆ سـەر وەزیفەکانیـان دەست لە کار کێشانەوەیان هەڵدەوەشێتەوە و راژەکەیان بۆ هەژمار دەکرێت بۆ مەبەستی سـەر مووچە و پلە بەرز کردنەوە و خانەنشینی تا ئەخیر، لێرە تێبینیم ئەوەیە بۆ چی لێرە دوبارەکراوە لە ماددەی حەوت بـڕگەی سـێیەمش ئەو بـابەتە بـاس کـراوە ئەگەر جەنـابی وەزیـری هەرێـم بـۆ کاروباری پەرلەمان رونکردنەوەیەك لە سەر ئەوەمان پێ بدات، ئایا ئەوە دووبارە کردنەوە ئەوەی لە بڕگەی سێیەم هاتووە لە ماددەی حەوتەم، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك محسن فەرموو.

بەڕێز محسن حسێن مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم باشە ماددەی نۆ چونکە پەیوەندیا ب ماددیَ حەفت ڤە هەی هەر ببیـتە بـڕگەك ژ مـاددیَ حەفت بۆ چی ببیتە ماددەیەکێ تـایبەت د نـاڤ پـڕۆە یاسـایێ دا، دوو ئەڤ مـاددەیە تـایبەتە ب وان کەسا وە ئەوێت پێشتر وەزیفەیەك هەبوو مەسەلەن ئەز مامۆستا بووم ب شانازیڤە دەمـا ل

پەرلەمانی تەواو بووم دێچمە وێ قوتابخانێ و جارەکا دی دێبمە مامۆستا بەڵام هەڤالەك كەسەك پێشتر ل چ جهەکێ تەعین نەبووبیتن پاشە رۆژا وی چییە ئەو دێ کیڤە چیتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، كاك دابان فەرموو.

بەڕێز دابان محمد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ناوی خوای گەورە لە مادده نـۆدا منـیش هەمـان تێبینـیم هەیە کە ئاماژە بەوە کـراوە لایەنـی پەیوەندیـدار دەبێـت بە دابـین کردنـی پـلەی پێویسـت بـۆ ئەو کەسـانەی کە دەگەڕێـنەوە سـەر وەزیفەکانیـان، لێـرەدا ئەو مـاددەیە زەمانەتێـك دروسـت دەکـات بـۆ ئەو کەسـانەی لە پلەیەکـی تـایبەت بـوون دوای دەگەڕێـنەوە سـەر وەزیـفەی پێشـوویان ئەگەر بەوە بێـت چـوار سـاڵی پـلە باڵاکەی بۆی بخرێتەوە سەر ئەو وەزیفەی کە پێشـتر هەیبـووە زۆر کێشـە دروسـت ناکـات، بەڵام پلەی پێویست لێرە زۆر غـامزە، دووەم سـەبارەت بەو ئیختیـارەی کە داویەتـی خانەنشـینی یـان ئەوەی تریان کە لە وەزیـفەکەی دا هەیە هەڵـدەبژێرێت ئەو مـووچەیە هەڵـدەبژێرێت مـن لەگەڵ ئەوەدا نـیم کاتێـك کەسێك کە دەگەڕێـتەوە دەبـێ بـۆ نمـونە سـەرجەم سـاڵی خـزمەت و سـەرە مووچە و کۆمەڵێ شت کە لە پەرلەمان هەیبووە لە پلەی بـاڵا بـووە ئیجبـار بکرێـت کە مـووچەی وەزیفەکەی وەربگرێت، بە تایبەتی ئێمە کار بۆ ئەوە دەکەیـن ئەوەی لە سـەر پەرلەمـان تەقـاعود دەبێت هیچ وەزیفە و ئیشێکی تر نەکات، بۆ ئەوەی ئێمە دەرفەتی کار بدۆزینەوە بۆ ئەو سـەدان و هەزاران کەسە ناکرێت کەسێك لە پەرلەمان بچێت و شوێنی ئەو کەسانە پڕبکاتەوە، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، كاك سروان، فەرموو.

بەڕێز سروان محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من هەمان پێشـنیاری مـاددەی هەشـتم هەیە بە راسـتی بـۆ ئەوەش پـێم خۆشـە بە دیـقەت هەم وەزیری کاروباری پەرلەمان ئەگەر گوێ لە پێشنیارەکەی من بگرن، بەراستی پێم خۆشـە ئەویـش ئەوەیە دیسان هەر پێشمەرگە و پۆلیس فەرمانبەری حکومەت ئاسایش ئەوانەی کە نەیانتوانیوە ئیدامە بە وەزیفەکانیان بدەن ئـو ئێسـتا حەزی گەڕانەوەیـان هەیە، ئێسـتا بـۆ هەموویـان دەرگـا واڵایە، بەڵام بۆ پێشمەرگە ئەو دەرگایە گیراوە ئەو پێشمەرگەیەی کە بەرگری کرد مرد لە پێنـاوی ئەوەی ئێمە هەبین دیسان نەیتوانی لە بەر کێشەیەکی کۆمەڵایەتی ئیـدامە بە دەوامەکەی خـۆی و واجبی بدات دوور خرایەوە، دوورکەوتنەوەی بووە هۆی فەسلکردنی نەمـانی مـووچەی، بەڵام حەزی گەڕانەوەی هەیە ئەو پێشــمەرگەیە چەنــد ســاڵیش خزمەتــی هەیە ئەو دەرگــایەش بــۆ پێشمەرگە بکرێتەوە و زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، دکتۆرە شایان، فەرموو.

بەڕێز شایان کاکە صالح محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە سەرەتا دا پشتگیری گلستان دەکەم، وەك دیارە بڕگەی سێ ماددەی حەوت باسی گەڕانەوە بۆ وەزیفە دەکات، بۆیە من پێشنیار دەکەم ماددەی نۆ لابرێت، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك دکتۆر ڕێبوار، فەرموو.

بەڕێز ڕێبوار عبدالرحيم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناوەڕۆکی ئەو ماددەیە ماددەی نۆ روونە، بەڵام ئەوەی کە لای من جێی سەرنجە راستییەکەی ئەوەیە کاتێك کە پەرلەمانتارێك یا وەزیرێك بۆ نمونە خانەنشین بکرێت پەرلەمانتارێك بە ئارەزووی خۆی بگەڕێتەوە سەر وەزیفەی خۆی، چ پێویست دەکات پلەیەکی پێ بدرێت، لە راستی دا من ئەوەم پێ زیادە ئەو پلەی پێ بدرێت لابرێت لە دەقی ئەو ماددەیە، چونکە لە ئەسڵدا وەزیفەی خۆی هەیە هیچ پێویست ناکات پلەیەکی پێ بدرێت ئەو پلەی بەو دەدرێت با کەسێك بدرێت کە تازە تەعین دەبێت وە بە پێی ساڵانی خزمەتی خۆی دەگات بەو پلە، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك دکتۆر زێدان فەرموو.

بەڕێز زێدان رشید خان اودل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی نۆ منیش بۆچوونێکم هەیە لە سەر هەمان وشەی پلەی پۆست، بەڵام ئەو بۆچوونەی من جیاوازە ئێمە هەموومان کۆکین لە سەر ئەوەی کە مەرج نییە هەموو پەرلەمانتاران خانەنشین بن وە بگەڕێنەوە سەر وەزیفە و پیشەی پێشووی خۆیان، لێرە پرسیارەکەی من بۆ بەڕێز دکتۆرە ڤاڵایە مەبەست لێرە بە دابین کردنی پلەی پێویست ئەو کەسانە دەگرێتەوە بۆ نموونە کەسێك پێشتر بەڕێوەبەری گشتی بووە هاتووە لێرە بووەتە ئەندام پەرلەمان بگەڕێتەوە شوێنی خۆی یان دابین کردنی پلەیەکی تری، پێویستە لە ئاستی خۆی بۆ ئەوەی هاندانێك بێت بۆ ئەوەی هەموو پەرلەمانتاران بگەڕێنەوە سەر شوێنی خۆیان ئەو پیشە خانەنشینیە شتێکی جیاوازتر نەمێنێت، بۆ ئەوەی هاندان بێت بە شێوەیەکی زۆر ئاسایی ئێمە بچینە چەندین دام و دەزگای حکومەت بڵێن چەندین فەرمانبەرێکی لێرەیە کە پێشتر پۆستێکی باڵایان هەبووە، بەڵام ئێستا گەڕاونەتەوە سەر پیشەی خۆیان، بۆیە من پێم باشە ئەو هاندانە هەبێت وە بە

تەحدیدەنیش ئەگەر پێمان بڵێن مەبەست لەوەیە کە بگەڕێتەوە سەر پلە و پۆستی پێشووی یان پۆستی ترە، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، مامۆستا وەیسی فەرموو.

بەڕێز ویسی سعید ویسی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

لە ماددەی نۆی یاسای چاکسازی منیش هەمان بیر و بۆچوونی برای بەڕێزم دکتۆر زێدانم هەیە، بەڵام لە دێری چوارەم کە بە دابین کردنی پلەی پێویست ئەوەندەی من بزانم لە سیستەمی ئیداری پلەی پێویست نییە، بەڵکو پلەی شایستە هەیە بۆ بکرێت بە پلەی شایستە، بۆیە لەرووی نووسینەوە بکرێت بە پلەی شایستە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، بدریە خان، فەرموو.

بەڕێز بدریە اسماعیل محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من داوای روونکردنەوە لە بەڕێزان نوێنەری حکومەت دەکەم بە سەرپشك کردنی هەڵبژاردنی کە مووچە باشە و هەڵبژێردرێت، ئایا ئامانجی ئەم یاسایە پێکێت کە بنەمای دادپەروەرییە وە پرسیارێکی تر ئاراستەی نوێنەرانی حکومەت بکەم، هەرکەسێك لە ئەرك و پیشەی پەرلەمانتاری تەواو دەبێت ئەگەر ئەرکێکی وەزیفی نەبێت کە گەڕایەوە بە چی خزمەتەکەی تەواو دەکات؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك دکتۆر صباح فەرموو.

بەڕێز صباح محمود محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من کران و پاڵپشتی بۆچوونەکانی کاك ئومێد دەکەم، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك جلال، فەرموو.

بەڕێز جلال محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پرسیارێکم هەیە و تەوزیحێکیشم هەیە، بێگومان دوو جەلال لە قاعە هەیە و دوو شیرین هەیە و دوو مەم هەیە و دوو رۆژان هەیە، ئێستا دکتۆرە شایان گوتی من پشتگیری ئەم جەلالە

دەكەم، ئینجا لەمەووا ناوی سیانی بنوسرێت بۆ ئەوەی كێشە بۆ دەستەی سەرۆكایەتیش دروست نەبێت..

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس.

بەڕێز جلال محمد عبدالله:

با تەواو بكەم.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

وتم سوپاس بۆ تێبینیەكەت نەم وت تەواوی مەكە، فەرموو.

بەڕێز جلال محمد عبدالله:

بەڵێ سوپاس، ئێستا بە نیسبەت خۆم، من پێشتر مامۆستا بووم لە بەڕێوەبەرایەتی چالاكی وەرزشی بووم دواتر بە دەنگی خەڵك بۆ ئەنجومەنی پارێزگای هەولێر هەڵبژێردرام ئێستا بووم بە ئەندامی پەرلەمان هەتا دەگەڕێینەوە دەزانم ئەنجومەن نامێنێت، من بۆ كوێ بچم.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

ئەم پرسیارەت بۆ كێیە؟

بەڕێز جلال محمد عبدالله:

بۆ ئێوە بۆ جەماعەتی ئەنجومەنی وەزیران، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، لیژنەی تایبەتمەند ئەگەر را و سەرنجێكتان هەیە فەرمووون ئینجا وەزیرە بەڕێزەكان.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەری نوكە ژی من ئاماژە پێدا یاسایەك دەمێ دەردكەڤت قاعیدێ قانونی دەمێ تێتە دانان نابیت هندەك حاڵەتا پەیدا كەت غموز تێدا بت یانكو مەشاكیلا بخولقینیت دیڤدا جارەكا دێ مەجبور بین پەنایێ بەین بۆ تەعدیلەكا دی یان پەنایێ ببەین بۆ تەفسیر و ئیشتیهادا جیهەتێت رەسمی یێت وەكی مەجلس شۆرا بیت، ئەز داخازێ ژ نوێنەرێت حكومەتێ دكەم ب تایبەتی ئەز ڤێ پرسیارێ ژ جەنابێ دكتۆر ئومێد صەباحی دكەم ل ڤێرێ یێ بەحس كری ئەوێت تەمەنێ وان مەشمول نەبیت یان ١٥ساڵێت خزمەتێ نەبیت ئو پێشتر موەزەف نەبووە ئەڤە دێ كرێ شێت خزمەتا خۆ بگەهینیتە ١٥ساڵا داكو ئەڤ موشكیلە حەڵ بیت ئەگەر ب وی شێوەی بیت ئەم وەكو لیژنا یاسایی نەشێین راپۆرتێ بنڤیسین چونكی مەشاكل دێ دیڤدا پەیدا بن یا دڤێت ئەم تەعدیلا هندەك بڕگا بكەین یان ئەم نەصەكێ دیار بكەین داكو ئەڤ موشكیلە موستەقبەلەن بۆ مە پەیدا نەبیت، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، وەزیرە بەڕێزەکان ئەگەر را و سەرنجێکتان هەیە فەرموون.

بەڕێز ڤالا فرید ابراهیم/وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش تەئیدی ئەم رایە دەکەین کە لە رووی شکلەوە ماددەی نۆ بکرێت بە بڕگەیەك لە ماددەی حەوت، لەبەر ئەوەی پەیوەستە بە ماددەی حەوت، خاڵی دووەم ئەوەی کە باس لە دابین کردنی پلەی پێویست کرا مەبەست لەوە ئیستیحداس کردنی دەرەجەی وەزیفیە، بۆ نمونە بەڕێز دکتۆر زێدان پێش ئەوەی ببێت بە ئەندامی پەرلەمان مامۆستای زانکۆ بووە کاتێك کە بووە بە ئەندامی پەرلەمان ئیستیقالەی کردووە، واتا ئەو دەرەجە وەزیفیەی نەماوە لە زانکۆ کاتێك کە بە ئارەزومەندانە دەگەڕێتەوە بۆ سەر کارەکەی خۆی وەکو مامۆستای جامیعە ئیستیحداسی دەرەجە وەزیفیەکەی بۆ دەکرێتەوە و بە شێوەیەکی ئاسایی دەوامی خۆی دەکات بە پێی ئەوەی کە لە ناو ئەو ماددەیە دا هاتووە، ئەوەشی کە پەیوەندیدارە سەرپشك دەبن لە وەرگرتنی موچەی خانەنشینی دیاری کراو لە بڕگەی دووەم ماددەی حەوت و بڕگەی دوو لە ماددەی هەشت موچەی وەزیفی پێشووی کە دووبارە گەڕاوەتەوە بۆی ئەوە بۆ پەرلەمانی بەڕێز بە جێی دەهێڵین پەرلەمان دەتوانێت نیهایەتی ئەو ماددەیە هەڵبگرێت ئەوەش بە دەنگدان یەکلایی دەکرێتەوە پێشنیارکراوم هیچ مانعێکمان نییە کە سەرپشك کردنەکە هەڵبگیرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە لە جێی خۆتان.

بدریە اسماعیل محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵامەکەی من نیوەی گەیشت.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

دەبێ داوا بکەیت، بە پێی پەیرەو دەبێت داوا لە سەرۆکی پەرلەمان بکەیت نەك لە جێی خۆتان قسە بکەن.

بەڕێز بدریە اسماعیل محمود:

بەڵێ ببوورە.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتە نیزامە کاك ڕێبوار؟ تەوزیح نە نوقتە نیزام.

بەڕێز ريبوار عبدالرحيم عبدالله:

پێویستە تەوزیحەکە بدرێت.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە هەندێك بە پەلە.

بەڕێز ریبوار عبدالرحيم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کەواتا پێویستە ووشەی دابین کردنی پلەی پێویست بگۆڕین بۆ گێڕانەوەی پلەکە، چونکە مادام لە بنچینە دا ئەو کەسە وەکو موداخەلەی پێشتر باسم کرد خۆی وەزیفەی هەیە کەواتا گێڕانەوەی وەزیفەکەیتی بۆی نەك دابین کردنی وەزیفە دابینکردن، واتا شتێکی تازەیە ئیستحداسی پلەیەك دەکات لێرەدا پێویستی بە ئیستحداس نییە پێویستی بە گێڕانەوەی پلەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، سەرنجەکەت گەیشت، لیژنەی تایبەتمەند ماددەی دە فەرموون.

بەڕێز سوسن محمد میرخان:

ماددەی دەیەم:

هەموار کردنی ماددەی دوازدە لە یاسایی وەزارەتی دارایی و ئابووری

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

یەك دەقە سەوسەن خان، ببورە، بەڕێزان وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان دیارە سەرۆکی لیژنەی یاسایی پرسیارێکی هەیە بۆ بەڕێز کاك دکتۆر ئومێد سەرۆکی دیوان، بەڵام بە پێی پەیڕەو تەنها وەزیرەکان دەتوانن قسە بکەن، بەڵام لە بەر زەرووڕەتی ئەم بابەتە و بەرچاو روونی ئێوەی بەڕێز و خۆشەویست پەرلەمانتارانی بەڕێز داواتان لێ دەکەین ئەگەر ڕەزامەند بن بەڕێز سەرۆکی دیوان وەڵامی ئەو پرسیارە بداتەوە، بۆ ئەوەی بەرچاو روونیتان هەبێت، کێ لە گەڵ ئەوەدایە؟ تەواو، با بدریە خان روونکردنەوەکەی بدات ئینجا.

بەڕێز بدریە اسماعیل محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تێبینیێکم تەرح کرد بۆ بەڕێز جەنابی دکتۆرە ڤالا داوای روونکردنەوەی دەکەم لە بەڕێزیان.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك دکتۆر ئومێد فەرموو دوایی بەرێز دکتۆرە ڤالاش.

بەڕێز دکتۆر ئومێد سەباح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان خۆشحالین ئەمرۆ لە خزمەتتان داین بۆ دووەم رۆژ، ئەم بابەتە بابەتێکە لە حکومەتی هەرێم ئەوەی کە لە ئیمکان بووە ئەو پرۆژەی کە تەرحمان کردووە ئەمرۆ لە بەر دەستتان دایە، ئێوە وەك سوڵتەی تەشریعی خاوەن بڕیار دەتوانن هەر رێگە چارەیەك بۆ ئەو بابەتەی کە کاك دکتۆر بژار باسی کرد ئێمە مانعمان نابێت یەعنی ئێوە خۆتان بزانن بیر لە رێگە چارەیەك بکرێت بۆ ئەوەی ئەم بابەتە موعالەجە بکرێت، چونکە بە راستی ئەوەی کە لە پرۆژەکەی حکومەت

موعالەجە کراوە ئەوەیە کاتێك کەسێك دەبێتە ئەندام پەرلەمان پێشتر وەزیفەی هەبووبێت ئەو حاڵەتە عیلاج نەکراوە کە کەسێك هیچ وەزیفەیەکی نییە و دەبێتە ئەندام پەرلەمان، ئەو بابەتە مەتروکە بۆ پەرلەمان یەعنی ئێوە خاوەن دەسەڵاتی تەواون وە هەر بابەتێك هەر موعالەجەیەك تەرح دەکەن ئێمە لەگەڵتانین وە ئەگەر پێویستی بە مەشورەتی ئێمەش بێت ئێمە لە خزمەتانین، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، بەڕێز وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان ئەگەر ئیزافەیەك هەیە، فەرموو.

بەڕێز ڤالا فرید ابراهیم / وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، ئیتر هیچ نەماوە.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، لیژنەی تایبەتمەند ماددەی دە دەست بە خوێندنەوەی بکەن.

بەڕێز سوسن محمد میرخان:

ماددەی دەیەم:

هەموارکردنی ماددەی دوازدە لە یاسایی وەزارەتی دارایی و ئابووری ژمارە (٥)ی ساڵی (٢٠١٠) بەم شێوەیە دەبێت:

بەڕێوەبەرایەتی گشتی خانەنشینی لە سەر میکلاکی وەزارەتی دارایی و ئابووری حکومەتی هەرێمی کوردستان – عێراق هاتوو دەبێت، گواستنەوەی گشت ئەو بەڕێوەبەرایەتی و فەرمانگە و هەر یەکەیەکی دیکەی کارگێڕی و داریی کە موچەی خانەنشینیان لێ خەرج دەکرێت شارستانی، سەربازی، هێزەکانی ئاسایش و ناوخۆ، یەکە رێکنەخراوەکانی هێزەکانی پێشمەرگە وە گواستنەوەی گشت میلاك و موڵك و ماڵی گواستراوەی ئەو بەڕێوەبەرایەتی و یەکە کارگێڕیانەی دۆسیە و بەراییەکانی ئەو کەسانەی ئاماژەیان پێ کراوە بۆ سەر ئەو بەڕێوەبەرایەتییە هەیکەلبەندییەکی تازە بۆ بەڕێوەبەرایەتی گشتی خانەنشینی لە لایەن وەزارەتی داراییەوە ئامادە دەکرێت و لە لایەن ئەنجومەنی وەزیران پەسەند دەکرێت، تەبعەن ئەو ماددەیە هەشت رستەیە بەڵام هیچ نوقتەیەکی تێدا نییە لە بەر ئەوە داوا دەکەم دوایی ئەوەی دارشتنەوەی بۆ دەکرێت رێزمانییەکی چاك بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەریزان ئەم پەرلەمانتارە بەرێزانە دەیانەوێ گفتوگۆ لەسەر ماددەی دە بکەن ناوەکان ئەخوێنمەوە.

کاك دکتۆر اسماعیل – کاك عوسمان سێدەری –کاك لقمان –کاك دکتۆر شێرکۆ –خاتوو رۆژان - کاك محمد –کاك دکتۆر رێبوار-کاك زانا –بەرێز دکتۆرە گەلاوێژ- بەرێز رۆژان خانم-کەسیتر هەیە- کاك پێشەوا- کاك شێخ زاهیر-تەواو کەسی تر نییە، کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

:بەریز سەرۆکی پەرلەمان.

ئامانج لەو ماددەیە یەکخستنی هەموو یەکەکان و دەزگاو ئەوبەرێوەبەرایاتییانەی کە پەیوەستن بە خانەنشینی لەیەك دەستە یاخود لەیەك بەریوەبەرایەتیە گشتی ئەگەر لیرە بەردەوام بییت ووشەی گواستنەوە لەگواستنەوە ناتوانی هیچ گۆرانکاری یان ئەو یەکە ژمیریاریانەی یان ئەو دائیرەو فەرمانگانەی پەیوەندیان بە تقاعد هەیە الغأ بکرێن لەناو یەك بەریوەبەرایەتی گشتی بۆیە بەباشتر دەزانم لە جیاتی ووشەی گواستنەوە ریکخستنی یاخود یەکخستنی گشت ئەو فەرمانگەو بەریوەبەرایاتیانە بکرێتن یانی ووشەی ڤواستنەوە لەجیاتی ئەوە بنووسرێتن ریکخستن یان یەکخستن.سوپاس

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عوسمان سێدەری فەرموو:

بەڕێز عثمان کریم سوارە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە لێرە ئیشارەت بەوە دراوە کە هەیکەل بەندیەکی تازە بۆ بەریوەبەرایەتی گشتی خانەنشینی لەلایەن وەزارەتی داراییەوە ئامادەدەکریت و لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پەسەند دەکرێت و پێم باشە ئەو بەرێوەبەرایەتییە گشتیانەی خانەنشینە بکرێت بە دەستەی خانەنشینی یەکگرتوو وە سەر بە ئەنجومەنی وەزیران بێت. سوپاس

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەلێ زۆر سوپاس، کاك دکتور شیرکۆ مداخلە ئەکەی یان تەلەفۆن کامیان ئێ فەرموو.

بەڕێز شێرکۆ جودەت مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی دە باس لە بەرێوەبەرایەتی گشتی خانەنشینی، بۆچی بەریوەبەرایەتی گشتی بێت؟ بۆچی هەیئە نەبێت؟ تەبعەن لەوەی کە حکومەتیش ناردوویەتی هەر باس لە هەیئەیە، هەیئە بریتیە لەوەی کە کو چەند ئیشێك ئەکا بە مەعنای ئەوەی ئەو سندوقی خانەنشینیە تەنها ئەوە نییە پارەی تێدا کۆبکریتەوە، بەڵکو ئیتسماراتیش ئەتوانێ بکا. بەڵکو ئەتوانێ دیون و قروزیش بات، لەبەر ئەوەی ئەم سێ ئیشە کۆنترۆلکردنی داهاتی خانەنشینی ئیستیسمار پێکردنی پێدانی دیون سێ بەریوەبەرایەتی ئەوێ، تەقریبەن ئەوە یەکسانە بە هەیئە، لەبەر ئەوە لەیەك بەرێوەبەرایەتییە، تەبعەن تەخەوفەکە کامە لەیەك بەریوەبەرایەتیا کەبێتەوە، تەخەوەفوەکە لەوە دابوو کە گوایە موئەسەسەیەکی دی دروست بکرێت، مەساریفی تر دروست بکرێت، بەس خۆی وانییە، هەر هەیئەیەکە لە ناو وەزارەتی دارایی کە ئەتوانێ هەمان بە سێ تەوزیعە ئیشی هەیئە بکات، کۆنترۆلی داهاتەکەش بکات وە ئیستسماراتیش بکا وە دیونیش بدا

وە هەیـئە ئەبـێ و سـەر بە وەزارەتـی دارایـی بێـت، پـێم وایە ئەوە سـەرکەوتووترە لەوەی کە بەرێـوەبەرایەتیەکی گشـتی بێـت یەك ئـیش بکـات و داهـاتەکە کۆبکـاتەوە لەئەسـڵا سـندوق و بەرێوەبەرایەتی خانەنشینی کە ئەلێ هەیئە بێـت کە بتـوانێ لەوانەیە سبەی حکـومەتی هەرێـم قەرزی لێبکا، وەکو لە عێراق لە رابردوودا حکومەتی عیراقی قەرزی لە سندوقی خانەنشینی کرد (٥) ملیـۆن دۆلاری پێـدا بەقەرز، بـۆیە ئیسـتا ووردە ووردە لـێ ی وەردەگـرێتەوە، لەبەر ئەوە پاڵپشتییەکی باشە بۆ ئابووری، ئەگەر هەیئە بێت زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح /جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك لقمان وەردی فەرموو.

بەڕێز لقمان حمد حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە مـاددەی (١٠) هـاتووە کە هەمـوارکردنی مـاددەی (١٢) لە یاسـای وەزارەتـی ئـابووری ژمارە (٥٠)ی ساڵی (٢٠١٠) بەم شێوەیە دەبێت، بەڕێوەبەرایەتی گشتی خانەنشینی لەسەر میلاکی وەزارەتی دارایی و ئابووری حکومەتی هەرێمی کوردستان – عیراق هـاتوو دەبێـت، ئەم هـاتووە زیادە تەسەوور ئەکەم لابرێت باشـە، دوو مـن پشـتیوانی لەمە ئەکەم کە ئەم بەڕێـوەبەرایەتییە وەك خۆی بمینیتەوە، چونکە لە ئێستادا قسە لەسەر چاکسـازی دەکەیـن و سیاسـەتی حکـومەتی هەرێمـــی کوردســـتان لە ئێســـتادا زیـــاد کردنـــی داهـــات و دامەزراوەی تەســـەوور دەکەم ئەو بەرێوەبەرایەتییە لە چوارچێوەی وەزارەتی دارایی و ئابووری کافی بێـت بـۆ سەرپەرشـتیکردنی خانەنشینی، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رۆژان خان فەرموو.

بەڕێز رۆژان ابراهیم علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئامـاژە بە ئاخافتنـا جەنـابی وەزیـری لەسـەر بەریـوەبەرایەتی گشـتی بیـتن، یـان دەسـتە بیـتن جەنابیان ئاماژەیان بەمە کرد کو بارگرانی چ نابیتن بۆ دارشتنا ڤیَ ماددەیـا، پیشـنیار کـو دەکەم هەلوەشـاندنەوەی بەریـوەبەرایەتی خانەنشـینی لەسـەر میلاکـی وەزارەتـی دارایـی و ئـابووری هەرێم هاتوو یان کارووباری خۆ تا ماددەی (١٢) ی یاسایی وەزارەتی ناڤبەری ژمارە (٥٠) ی ساڵی ٢٠١٠ دامەزرانـدنی دەسـتەی خانەنشـینی نیشـتیمانی هـاتوو لە یاسـای خانەنشـینی یەکگرتـووی بەرکـار لە هەرێمـــی کوردســـتان، کە بە پەیڕەوێـــك لەلایەن ئەنجـــومەنی وەزیرانـــی هەرێمـــی کوردستان پێك دەهینرێت کە جێگای بەرێوەبەرایەتی گشتی هەڵوەشاوەی نـاوبراو دەگـرێتەوە، زۆر سوپاس

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك زانا فەرموو.

بەڕێز زانا خالد سمایل:

بەریز سەرۆکی پەرلەمان.

لەم مـاددەیەدا دوێنـێش لە مـاددەی یەکەمـدا ئاماژەمـان بەو هەیـکەلەیەی بەڕێـوەبەرایەتییە گشتییە کرد، بۆ ئەوەی دژ بەیەکێك دروست نەبێت لە نێوان هەردوو ماددەدا، ئاماژە بە پەیـامی وەزیـری نـاوەخۆ کە دوێنـێ لێـرە بەشـداربوو لە جلسـەکەدا وە رای حکـومەت ئەوە بـوو کە ئەم بەڕێـوەبەرایەتییە گشـتییە بکرێـت یە دەسـتەی گشـتی خانەنشـینی، چـونکە مـوبەریرەکە مـوبەریرەکی مەعقـولە، چـونکە ئـێمە چەنـد بەڕێـوەبەرایەتییەکی گچـکە لە جیـاتی ئەوەی کە بەرێـوەبەرایەتییە گشـتییەکان بـنکەی فـراوان بکەیـن، نـاکرێ بچـووك بکـرێتەوە، بـۆیە هەمـوو بەڕێـوەبەرایەتییە گشـتییەکان بخـرێتە سـەر ئەم دەسـتەیە، بە مەرجێـك پەیـڕەوەکە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دیاری بکرێـت، وبـۆ ئەوەی بـار قورسـی لەسـەر حکـومەت زیـاد نەکـات، چونکە پرۆژەکە پرۆژەکەیەکە چاکسازییە دەکرێ لە سـەر هەمـان هەیکەلیـەی بەرێـوەبەرایەتی خانەنشـینیەکە، بەڵام نـاوەکە نـاوەکەی بگۆردرێـت بـۆ دەسـتەی خانەنشـینی نیشـتیمانی، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك دکتۆر اسماعیل فەرموو.

بەڕێز د. اسماعیل علی طە:

بسم الله الرحمن الرحیم

هێژا سەرۆکی پەرلەمانی.

ئەز دگەلم پیم باشـە پەیڤـی گواسـتنەوە ببیـتە یەکخسـتن درووسـترە، یـانی دەمـجە نقل نیـیە، چونکە نقل نابیتە دەمج، ماددەی یەکەم مقتـرحم کـرد ببیـتە دەسـتە ئەوژی وە پاڵپشـتی برایـان دەکەم ببیتە دەستە یان مودیریەت،.سوپاس

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح /جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك پێشەوا فەرموو.

بەڕێز پێشەوا طاهر مصطفی:

بەریز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٠) ماددەیەکی زۆر گرنگ و پێویستە، جێبەجی َکردنی ئەو ماددەیە باسکراوە داهاتیکی زۆر بۆ حکومەتی هەرێمی دەگەرێتەوە، یانی ئەتوانم چەنـدین شـوێنی خانەنشـینی هەبـوون کە بەنایاسـایی بە شـێوازی جـۆراو جـۆر خەڵکییـان تێـدا خانەنشـین کـراوە، وەکـو بانـك گەنـدەڵی وابـوون، ئەگەر هەمـوو ئەمـانە یەکبخـرێن و لە ژێـر چـاودێری وەزارەتـی دارایـی دابـن، ئیتـر لەمەودوا خانەنشـینی راسـتەقینەو ئەوەی کە بەنـاحەق و بە ناشایسـتەیی خانەنشـین کـراوە لە یەکتری جیا ئەکرێنەوە، بـۆیە بەتەواوی پاڵپشـتی مـاددەی (١٠) ئەکەیـن هەمـوو لە چوارچێـوەی یەك بەڕێوەبەرایەتیا کۆبکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح /جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سۆران فەرموو.

بەڕێز سۆران عمر سعید:

بەریز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتیوانی لە قسەکانی کاك پێشەوا ئەکەم، ئەم ماددەیە گرنگە، چونکە لە هەرێمی کوردستاندا (٦) شوێنی خانەنشین کردن هەبووە، تەنها دوانیان سەر بەوەزارەتی شەهیدان و وەزارەتی دارایی بووە، ئەوە کاك هیڤیدار ئەلێ (٧) من (٦) شوێنی خانەنشینم لایە، ئەمانە خەلکیان لێ خانەنشین کراوە، بەڕێوەبەرایەتی گشتی خانەنشین لەوەزارەتی دارایی تەنها فەرمانی خانەنشین کردنەکەی بۆ چووە بۆ بەستنی مووچەکە، بۆیە ئەم ماددەی گرنگە، بەڵام من ئیزافەی برگەیەکم هەیە بۆی ئەمەش یەکێکە لە ئامانجەکانی ماددەی (١) کە تحقیق ئەبێ، بەڵام بڕگەی (٣) یەمی ئامانجەکان کارا کردن و سندوقی دارایی مەفروزە لەیەکێك لەبڕگەیەك لێرە زیاد بکرێ کە سندوقەکەش کارا ئەکرێ و پشتیوانی ئەکرێ و بۆ ئەو مەرجانەی کەلە یاسایی خانەنشینی هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح /جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك شیخ زاهیر فەرموو

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بەناوی خوای گەورە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەشیکی ئەم ماددەیە دەست پێکەم، گواستنەوەی گشت ئەو بەرێوەبەرایەتی و فەرمانگانەو یەکەی دیکەی کارگێری دارایی کە مووچەی خانەنشینی بۆ خەرج دەکرێت، شارستانی و سەربازی هێزەکانی ئاسایش و ناوەخۆ، یەکە رێك نەخراوەکانی پێشمەرگە، گواستنەوەی گشت میلاك و موڵك و ماڵی گواستراەوەو نەگواستراوە (اموال منقولەو غیر منقولە) لێرەدا پێویستە زیاد بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، مامۆستا جیهاد.

بەڕێز جیهاد حسن ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیار دەکەم ئەم ماددەیە وەکو خۆی بمێنێ، ببیتە رێڤەبەریا گشتی و، پشتگیری لە رۆژان ئەکەم، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمەصالح / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك دکتور رێبوار فەرموو.

بەڕێز ڕێبوار عبدالرحيم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەڵبەتە ئەم ماددەیە زۆر زۆر گرنگە، بوونی ئەم ماددەیە دەرخەری ئەو ڕاستیەیە کە ئەو پـرۆژە یاسایە لە چەند ڕوویەکەوە دەبێ چاکسازی لە بواری دارایی بکا، ئیعـادە هەیـکەلە بـابەتێکی زۆر زۆر گرنگە، من پیشنیار ئەکەم کە لە بـڕی بەڕێـوەبەرایەتی گشـتی ببێـتە دەسـتەی گشـتی، لەبەر ئەوەی کە چەندین بەڕێوەبەرایەتی کاتیَ دەگەرێتەوە لە چوارچێوەی دەسـتەی گشـتیدا جـێ ی بۆ بکرێتەوە، دەکرێ ئەم دەستەیە گشتییە وەزیفەی تازەشی بۆ ئیزافە بکەی، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەلێ دکتۆرە گەلاوێژ فەرموو.

بەڕێز گەلاوێژ عبید عثمان:

بەریز سەرۆکی پەرلەمان.

لەگەل ئەوەی ماددەی (١٠) ماددەیەکی گرنگە، بەڵام من پرسیارێکم هەیە، ئایا ماددە لەناو یاسادا هەموار دەکـرێتن؟ و لە ئەسـلی مـاددەکە دا هـاتووە کە بەرێـوەبەرایەتی گشـتی خانەنشـینی کە دادەمەزرێـت، لە ئەسـلی مـاددەکە دەلـێ بەڕێـوەبەرێکی گشـتی هەبێـت، بڕوانـامەی زانکـۆی بەدەست هێنابێت، شارەزابێت، ئەوا پێم باشـە ئیـزافە بکرێـت لەگەلـی زۆر زۆر باشـە کە یەکیـك شـارەزابیت ئەو بەرێـوەبەرایەتییە گشـتییە بەڕێـوە بـات، بەڵام ئەوە شـتێکی زۆر باشـە بـۆ یەکخستنی ئەو هەموو بەرێوەبەرایەتی خانەنشینێك و بەرێوەبەرایەتی گشتی هەبێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەلی زۆر سوپاس، ئەندامانی لیژنە ئەگەر شتیکتان هەیە.

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەریز سەرۆکی پەرلەمان:

دیارە ئەو بەڕێوەبەرایەتی گشتی خانەنشینی پێشنیارمان کردووە، ئامانجەکەی ئەوەبووە دیـارە لە پرۆژەکە ئیستا هاتووە، بەڵام ئێمە دوای گفتوگۆیەکی زۆر قسەمان لەسەر ئەوە کـرد تـا ئێسـتا دەسـتەکان سـەربەخۆن، کەمتـر سـەر بەوەزارەتەکـانن، مەبەسـتمان بـووە کە واش نەکەیـن کە هەیکەلیەتێکـی تـازە بـارگرانیەکی تـر بـۆ وەزارەت و بـۆ حکـومەت دروسـت دەکەیـن، ئەو بەڕێـوەبەرایەتیە گشـتییانەی کە هەیە ئەوا ئەکتیـڤ بکـرێتەوە کـارا بکـرێتەوە لەچـوار چێـوەی بەرێوەبەرایەتییەکی گشـتییدا ڕێکبخـرێتەوە، لە چوارچێـوەی ئەم بەرێـوەبەرایەتییە گشـتییەدا بێت، بە پێ ی پەیڕەو تەبعەن ئەمانە بە پێ ی پەیڕەوی ئەنجومەونی وەزیران، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز وەزیری دارایـی بەڕێـز وەزیـری هەرێـم بـۆ کاروبـاری پەرلەمـان، پێمـان بڵـێن جەنابتان بەرێوەبەرایەتی گشتیتان پێ باشە یان دەستە.

بەڕێز ئاوات شێخ جەناب/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەریز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٠) ئەتوانم بڵێم ئەگەر لەزۆری ماددەکانی تر ئەهمیەتی زیاتر نەبێت قەت کەمتر نییە، بەنسبەتی ئێمەوە لە ئەنجومەنی وەزیران ئەم خاڵە ئیجماعی لەسەر بووە، ئەچێتە خانەی تەکمیلەی تەوحیدی حسابی هێزە نارێکخراوەکانە، وەکو خۆتان ئەیزانن و ئاگاتان لێیەتی، یانی تەکمیلەی کۆمەڵێك خەتەواتی یەك بەدوای یەکا، ئەوانەی بەدوای یەك هاتوون ئەمە بەشێوەی بەڕێوەبەری گشتییدا بێت هیچ تەعاروزێك لەگەڵ اختصاصاتی وەزارەتی مالیە درووست ناکا، چونکە لەو فەقەرەیە کە دەیەوێ داهات پەیداکات کە قەزیەی سندوقە، سندوقی خانەنشینییە وەکو لە وەزارەتی دارایی چەندین مودیریەتی تری هەیە، وەکو بانکە بازرگانەکان بەشێوەیەکی گشتی، جا دڵنیایی، ئینجا هەندێ اختصاصاتی تری هەیە بە اتجاهی دەستکەوتنی روبع قازانج دروست کردن کار دەکات، مانەوەی لەناو بەڕێوەبەرە گشتییەکە بەپێ ی ئەو هەیکەلە گشتییەی دوای تعدیلەکە ئەکرێ، ئەو هەیکەلەی کە لە ئەنجومەنی وەزیران موصادەقەی لەسەر دەکرێت، ئەو اختصاصاتە تازانەی بۆی دروست دەبێت جێگەی بکاتەوە، تەنانەت رەنگە لە قۆناغێك پێویست بەوە بکا بۆ نموونە مودیریەتییەکی عامی هەبێت بۆ سندوقی خانەنشینی، یان ئەوە خۆی بۆخۆی موئەسەسەیەکی سەر بە تابعی وەزارەتی مالیە بێت، لەبەر ئەوە بەم شکلە تازەیەش هیچ شتێك مەناعەتێك ناکا، وەکو بەلامانەوە زۆر گرنگە ئەم ماددەیە وەکو خۆی بمێنێتەوە، لەلای بەرێز سەرۆك تصدیق بکرێت و ببەسترێتەوە بە وەزارەتی مالیەوە بەپێ ی تایبەتمەندیەتی، سوپاس.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، هیچ قسەیەکتان نییە وەزیرە بەرێزەکان. فەرموو ماددەی (١١) بخوێننەوە.

بەڕێز رێڤینگ محمد محمد:

بەریز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١١): هەڵوەشاندنەوەی پلەی وەزیرو بریکاری وەزیرو راویژکارو بەرێوەبەری گشتی هەر پلەیەکی دی تایبەت بۆ ئەو پێشمەرگانەی کە لە رێزی بزووتنەوە رزگاری خوازی کوردستان بوون پێش ریککەوتی ١٩٩١/٣/٥ وەك رێز لێنانێك مووچەی خانەنشینیان بەو پلانە پێدراوە، لە بری ئەوە پێویستە لەدوای دلنیابوون لە هەبوونی مەرج و پێداویستییەکان و ووردبینی کردن و پاك کردنەوەی لیستی ناوی ئەو پێشمەرگانەی لەناوی کەسانی نا شایستە ئیمتیازێکی دارایی شایستەیان بۆدابین بکرێت، لەبەر رۆشنایی یاسای ژمارە (٣٣) ساڵی ٢٠٠٧ یاسای ریزلێنانی پێشمەرگە زێرەڤانی هەرێمی کوردستان– عێراق یاسای ژمارە (٣٤) ی سالی ٢٠٠٧ یاسای خانەنشینی کەم ئەندامانی پێشمەرگە زیرەڤانی هەرێمی کوردستان – عێراق یان یاسای ژمارە (٣٨) ی سالی ٢٠٠٧ یاسای راژەو خانەنشینی پێشمەرگە زێرەڤانی هەرێمی کوەردستان –عێراق بە پێ ی تایبەتمەندی.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، هەر ئەندامێکی پەرلەمان دەیەوێ قسە لەسەر ئەم ماددەیە بکات با دەستی بەرزبکاتەوە، بەڕێزان (کاك سۆران، کاك کاوە، کاك جمال، دکتۆر هەورامان، دکتور محی الدین، کاك علی، ئاشنا خان، کاك باڵانبو، دکتور عوسمان، کاك بەڵین، کاك رزگار، کاك دابان، کاك گۆران، شیرین محمد، کاك شاخەوان، کاك محمد سعدالدین، کاك باپیر، دکتور ڕێبوار، کاك پێشەوا، کاك زانا، مامۆستا جیهاد،، کاك ریڤینگ، کاك حکمت، کاك ادریس، کاك سەروان، کاك بهجت، دکتورە گەلاوێژ، گولیزار خان، کاك عوسمان، گولستان خان،)، کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوانەی کە ڕۆڵیان هەبوو لە بزووتنەوەی رزگاریخوازی کوردستان، پێش ڕاپەڕینەکەی بەهاری ١٩٩١، هەموویان چەکدار و پێشمەرگە نەبوون لە حەرەکەی سیاسی کوردستانی، چەندەها کەسایەتی هەبووە کە ڕۆڵی هەبووە، پێویستە ئەمە شمولیان دەکات و شمولیانی کردیە، بۆیە پێشنیاز دەکەم وشەی تێکۆشەر ئیزافە بکرێت، یانی بۆ ئەو پێشمەرگە و تێکۆشەرانە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك باپیر فەرموو.

بەڕێز باپیر کاملا سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی ماددەی (١١) باس لە هەڵوەشاندنەوەی خانەنشینی بە پلەی وەزیر و بریکاری وەزارەت، یان ڕاوێژکارو بەڕێوەبەر و هەر پلەیەکی تری تایبەت بۆ ئەو پێشمەرگانەی کە لە بزووتنەوەی رزگاریخوازی کوردستان بوون، بێگومان بۆیە ئەو پلەیان پێدرا وەکو پاداشتێك بوو، وەکو ئەو هەموو خەبات و تێکۆشانەی کە هەیان بووە، بەڵام لە ئێستاکە کە تۆ دەڵێی پلەی شایستەی تایبەت لە بواری سەربازیان بدرێتێ، ئایا وەزیر پلەکەی بەرامبەر چی دەبێت، یان بریکاری وەزیر چی، یان بەڕێوەبەری گشتی، یان ڕاوێژکار، لە پلەی سەربازی کام پلەی سەربازیان پێ دەدرێ، زۆر ڕوون نییە لەبەرامبەرەکانیان تا بزانین ئایندەیان مووچەکانیان چی لێ دێ؟ دەبێت ئێمە بە هەموو شێوەیەك پارێزگاری لەوە بکەین کە مووچەکانیان کەم نەبێتەوە، لایەنی کەمی مووچەکانیان هاوتا بێ لەگەڵ مووچەی پەرلەمانتار و خانەنشین و وەزیری خانەنشین و بەڕێوەبەری گشتی خانەنشینی مەدەنی، ئەگەر زیاتریش بێت، دوو زۆربەی زۆری ئەوانەی بەشێکی زۆریان خاوەن بڕوانامە نین، بەهۆی ئەوەی کە بەشداریان کردوو لە بزووتنەوەی رزگاریخوازی گەلی کوردستاندا، نەیانتوانیوە خوێندن تەواو بکەن، یاخود لەناو زانکۆکاندا بوون بە هۆی بڕیاری دەرچوونی گرتنی لەلایەن ڕژێمی فاشیەکان خوێندنیان بەجێهێشتووە، یان بەشێوەیەکی تر ئایا ساڵانی خزمەتیان لە کوێ و تا چەند ساڵانی خزمەتیان بۆ دەکرێ؟ دوای

راپەڕینیش ئەوانە بەردەوام بوون لە ئەرکی پێشمەرگایەتی، زۆربەی زۆریان تاکو ئەو یاسایە دەرچووە، یاخود خانەنشین کراون لەو کاتەن، ئەوانە خزمەتیان چۆن بۆ دەکرێ، ئەوەی ئامانجە لێرەدا دەمەوێ باسی بکەم تەنها ئەوەیە کە ماف و ئیمتیازاتەکانیان کە وەریانگرتووە وەکو پاداشتێك لێیان کەم نەکرێتەوە و پارێزراو بن، هیچی تر نییە وسوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆر هەورامان فەرموو.

بەڕێز هەورامان حەمە شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١١) هەڵوەشاندنەوەی خانەنشینی بە پلەی (وەزیر) و (بریکاری وەزارەت) و (راوێژکار) و (بەڕێوەبەری گشتی) و لێرە کە دەڵێ تایبەت بۆ ئەو پێشمەرگانەی، بۆ تەنها ئەوانەی کە پێشمەرگە بوون، بۆ هەر کەسێك یان ئەو پێشمەرگانەی، ئەگەر هەیە لەوانەیە بڵێن پێشمەرگە بووە و خەباتێکی کردووە، لەبەر خەباتەکەی ڕێزی لێ گیراوە بڵێین، چونکە پلەی (وەزیر)و (بریکاری وەزارەت)خانەنشین کراوە، ئەی کەسێك کە پێشمەرگە نەبوو، یانی دوایی ئەگەر ئەو ماددەیە ئاوا بڕوا بۆ ئەوانەی کە پێشمەرگە بوون دەیانگرێتەوە، بەس بۆ ئەوانەی کە پێشمەرگە نەبوون بە پلەی وەزیر و الی اخره خانەنشین کراون ئەمانە ناگرێتەوە، چونکە ئەمە دەقە، بۆیە دەبێ بۆ هەر کەسێك یان پێشمەرگەش ئەوها، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، کاك جەمال فەرموو.

بەڕێز جمال حوێز مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١١) دیارە تایبەتە بە هەڵوەشاندنەوەی ئەو پلە تایبەتانەی (وەزیر) و (بریکاری وەزارەت) و (راوێژکار) کە ئەوانەی لە خەباتی رزگاریخوازی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان، لەشاخ فەرماندە و سەرکردە بووینە، ئەوە وەکو ڕێز لێنانێك و پاداشتێك بووە بە خەبات و تێکۆشانیان، من پێم وایە نەدەبوو حکومەت بچێتە ژێر باری وەی، ئەو پلەیان لێ وەربگرێتەوە، ئەگەر ئەو سەردەمەی وان بە بیرە خۆمان بێنینەوە، لە بۆ کورد بۆتە مێژوویەك، مێژوویەکی پرشنگدار، نەك هەر ئێمە نەوەکانیشمان شانازی بەو ڕۆژگارە بکەن کە ئەوانەی تێدا سەرکردە و فەرماندە بوونە، من بۆیە پێشنیار دەکەم ئەو پلەیە دیارە شایستە بە خۆیان بووە، وەکو مەکرەمەیەك، وەکو ڕێزلێنان شایستە بە خەبات و تێکۆشانیان بی، ئەگەر پرۆژە یاساکە چووە بواری جێبەجێ کردن جارێ مووچەی ئەوانە نەبڕدرێ و هەتاکو شوێنێکی شایستە بە خۆیان دابین دەکرێ و ئەو کاتە مووچەکانیان ببڕدرێ، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، دكتۆر محی الدین فەرموو.

بەڕێز د. محی الدین حسن یوسف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من لەگەڵ ناوەڕۆكی ئەو ماددەیەم، ئەو ماددەیە دوو بڕگە لە خۆ دەگرێت، هەڵوەشانەوەی خانەنشینی ئەوانەی ناویان هاتووە لە ماددەكە، دووەمیان پاككردنەوەكەیەتی، من لەگەڵ هەردوو بەشەكەیدام، بەڵام دوو سەرنجم هەیە، بەشێك لەوانەی كە موستەحەقی خانەنشین بوون ئەگەر پلەكانیان بە وەزیر بێ یان زیادە لەوانە، ئەوانە بەشێك بوون لەو كەسانەی كە لەرۆژانی سەخت و شەوە زەنگی دیكتاتۆریەت كە خەڵك نەیدەوێرا لە ماڵەكانی خۆی بحەوێتەوە، ئەوانە سنگیان دا بەر قەڵغانی دوژمن، سەرنجەكەی من ئەوەیە لێرە هاتووە بەناوی شایستەیەكیان و ئیمتیازێكیش شایستەیان بۆ دابین دەكرێ، مەبەست لە ئیمتیاز مینحەیە یاخود مووچەیە، ئەگەر بە گوێرەی ئەو مووچەیە لەناو ماددەكە هاتووە دەبێتە خانەنشینی، كەواتە تا نەقل دەبی لە حاڵەتی مردنی لە بۆ خێزانەكەی یاخود منداڵەكانی، لە هەمان كاتدا من تەفسیری ئەوەم لایە كە پێم وایە دەبێ ئیمتیاز نەبێ بەڵكو مووچەیەك بێ، بەڵام ئەو مووچەیە بگونجێ لەگەڵ تێكۆشان و خەباتی ئەوانە و لەگەڵ پاككردنەوەی و لیستی ئەوانەی كە بە ناموستەحەقی لە ریزی ئەوەدا خانەنشین كراون، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، دكتۆر ڕێبوار فەرموو.

بەڕێز د. ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەڵبەتە وەك عارەب دەڵێ (بیت قصید) من پێم وایە ئەو ماددەیە بیت و قەصیدە، هەموو ماددەكان بەلاوە ئەو ماددەیە بەتەنها زۆر زۆر گرنگە، من دوو پرسیارم هەیە لە چ بەڕێز وەزیری دارایی بێ، یان بەڕێز سكرتێری ئەنجومەنی وەزیران بێ بۆ روون كردنەوە، لەگەڵ تێبینیەكیشم هەیە لەسەر دەستەواژەی ئیمتیازاتی سیاسی، پرسیارەكە ئەوەیە، ئایا هیچ داتایان لەبەردەستە بزانین؟ ئایا ڕێژەی ئەو بەڕێزانە چەندە؟ و ئایا هیچ پلەیەك لەسەرووی وەزیریش هەیە؟ بۆ ئەوەی كە خانەنشین بكرێ و ئەوانەیان لێ بستێنرێتەوە، سەبارەت بە تێبینیەكەشم نووسراو ئیمتیازێكی دارایی شایستەیان پێ دەدرێ، كەمێك ناروونە، چۆن؟ ئێوە لەسەر چ بنەمایەك ئەو شایستەیان پێ دەدەن، ئەو شایستە چەندە؟ وخودی وشەی ئیمتیاز بەكوردی هەیە پێی دەڵێن جیاو، بگۆڕدرێ و بكرێ بە جیاو، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

دروستە، سوپاس، كاك ادریس فەرموو.

بەڕێز ادریس اسماعیل عبوش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من رستەیەك لە ماددەی (١١) دەخوێنم ئەویش (پاككردنەوەی لیستی ناوی ئەو پێشمەرگانە لە ناوی کەسانی ناشایستە، ئیمتیازێکی دارایی شایستەیان بۆ دابین بکرێت) لێرە دیارە کەسانی شایستە کێنە، بەڵام کەسانی ناشایستە کێنە و چیان لێ دەکەن، هەڵبەت کەسانی ناشایستە ئەو کەسانەن کە بۆ رۆژەکیش پێشمەرگە نەبوونە لەسەر ناوی پیرۆزی پێشمەرگە بە پلە و مووچەیەکی زۆر بەرز خانەنشین کراون، ئێمە لەگەڵ بڕینی قووتی خەڵك نین، بەڵام لەگەڵ ئەوەش نین کە کەسانێك بۆ یەك رۆژ پێشمەرگە نەبووبێت و لەسەر ناوی پیرۆزی پێشمەرگە خانەنشین کرابێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك شاخەوان فەرموو.

بەڕێز شاخەوان رؤوف مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە مادده (١١) باسی ئەوە دەکات کە خەباتی نیشتمانی و نەتەوەیی و بەشداریان کردووە، پرسیارەکە ئەوەیە پێشووتر هەندێ لەو هاوڕێیانە باسیان کرد ئەو شایستە داراییە چییە بۆیان دیاری دەکرێت، ئەمە خاڵی یەکەم، دووەم ناکرێ ئەوانەی کە بەشدار نەبوون هەروەکو ئەوانەی بەشداربوون حیسابیان بۆ بکرێ، یانی هاوشێوەی ئەوان حیسابیان بۆ بکرێت و ئەوانە، ئەمە ئەتوانم بڵێم ئەچێتە قاڵبی گەندەڵی، وەکو ئەوانەی وایە کە هیچیان نەکردبێ، حسابی ئەوانەیان بۆ بکرێ کە پێشوو تر پێش راپەڕین لە خەباتی نیشتمانی و نەتەوەیی و بەشداریان کردووە، قسەکە لەسەر ئەوەیە ئەگەر بڕیار بێ ئەوانەشی بەشدار نەبوون حسابی یان هاوشێوەی ئەوانەی کە بەشداربوونە حیسابیان بۆ بکرێ، ئیتر ئەم دەستکاری کردنە، یان ئەم یاسایە یان ئەم یان ئەم پرۆژەی کە هاتووە با بڵێین، مەبەستەکەی وەکو ئەوەی ناپیکێ، لەبەر ئەوە هەموو شتێك بە حساباتی خۆی ئەوانەی لە خەباتی نیشتمانی و نەتەوەیی تا راپەڕین موشارەکەیان کردووە و بەشداریان کردووە و حەقی خۆیانە، بەڵام بەراستی ئەوانەی کە وەزیفەیان نەدیوە و خانەنشین کراون بە پلەی راوێژکار یان وەزیر لە شۆرشەکانی رابردوو و لە پێش راپەرین و بەشداریان نەکردووە، ئێستا هەمان ئەوەیان پێ بدرێت و جۆرێك لە جێکردنەوەیان بۆتەرتیب بکرێت، بەرای من دەچێتە قالبی گەندەڵیەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك علی فەرموو.

بەڕێز علی حمه صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە بە چاككردنی یەكێكە لە گرنگترین ماددەکانی و لای من بایەخێکی یەکجار گەورەی هەیە ویەکێکە لەو ماددانەی کە بەدرێژایی خولی پێشوو لەگەڵ بەرێز دکتۆر ئامانج دەیان

دۆسیەمان ناردووە کە چۆن خەڵك بە ناقانوونی تەقاعود کراوە، بابەتەکە هەر شۆرشگێرە و تێکۆشەرەکانی پێشوو و رێکی دەخەمەوە بابەتەکە چییە، هەڵوەشاندنەوەی خانەنشینی بە پلەی وەزیر راویژکاری وەزیر، راوێژکار بەرێوەبەری گشتی، هەر پلەیەکی دیکە خەڵك هەیە بە بەڕێوەبەری تەنفیزی کراوە، خەڵك هەیە بە خەبیر کراوە، لەساڵی خزمەتی نییە، دوو ئەم پرسیارە دەقیقە بابەتەکە هەر تێکۆشەرە دێرینەکە نییە، رۆژنامە نووس هەیە بە رائید کراوە، رۆژنامە نووس هەیە بە بەڕێوەبەری گشتی کراوە، موسەقەف هەیە رەخنە لە دارو دیوار هەیە بە بریکاری وەزیر کراوە، ئەبێ ئەمە هەمووی شموول بکات بە پێی خۆی، چونکە بە پێی ئەمە بەس تێکۆشەرە دێرینەکان تۆ لە تەفسیری ئەم مادده خۆی دەڵێم موجەرەد، تێکۆشەرە دێرینەکان ئەنێرین بۆ یاسای خزمەت، ئەی ئەوەکانی تر، نووسەرە، رۆژنامەنووسە، کادیرێکی سیاسی و کادیرێکی حزبیە، بۆ ئەوەی یەکەم سەرجەم پلەکان بگرێتەوە کە جاری وا هەبووە بە کتابێك دووسەد وپەنجاو سێ کەس کە بەبەڵگە لامە کە خانەنشین بە بەڕێوەبەرش گشتی کراوە، یانی بە نووسراوێك دووسەدو پەنجاو سێ کەس بە بەڕێوەبەری گشتی کراوە و پێنج سەد بە خەبیر کراوە و بیست بە وەزیر کراوە و بابەتەکان هەمووی تێکەڵە، بۆیە ئەبێ سەرجەم پلەکان بگرێتەوە بە پلەی سەربازی، چونکە خەڵك هەیە بە لیوا کراوە ئەوە بەعەمید کراوە و بە عەقید کراوە و بێ ئەوەی خزمەتی سەربازی و پێشمەرگایەتیشی هەبێ یانی هەمووی تێدایە، من دڵنیات دەکەم بەس لە ٢٠١٣ بە پێی راپۆرتی دیوانی چاودێری دارایی (٢٥) هەزار کەس خانەنشین کراون بە پلەی سەربازی تەنیا (٤٣٧) کەسیان مەشمولن بە قانون، من پێم وایە ئەو ماددەیە وەك خۆی جێبەجێ بکرێ بە قەدەر هەموو یاساکە پارە دەگەڕێندرێتەوە بۆ حکومەتی هەرێمی کوردستان، ئەوەی پەیوەندی بە تێکۆشەرە دێرینەکانەوە هەیە تەحصیل حاصلە، وچەی مووچەی شایستەیان ناوێ، چونکە تۆ لە خوارەوە نووسیوتە بەم قانونانە تەقاعود دەبن، ئەوەی کە یاسای خانەنشینی ئەوەی کە ئاماژەی پێدراوە، (٣٣ و ٣٤ و ٣٨) شمولی دەکات، تەحصیل حاصل، ئۆتۆماتیکیەن دەتوانێ خانەنیشین بێ، ئەوەی یەکەمی ئەوەی شایستەی دارایی حەقیقی نییە بە هەر پلەیەکی باڵاو نایاسایی سەربازی دەتوانێ تەحصیل حاصل خانەنشین دەبێ، ئەوەی یەکەمیشی ئەوەی شایستەی دارایی حەقیقی نییە بە هەر پلەیەکی باڵاو ئاسایی و سەربازی خانەنشین کراوە، دەگونجێدرێ لەگەڵ بارە ئاساییەکە، سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك عوسمان فەرموو.

بەڕێز عثمان کریم سوارە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەمە ئیشارەت بە ووردبینی کردن دراوە، بەڵام ئیشارەت بەوە نەدراوە کە لەلایەن کێیوە ووردبینی دەکرێ، بۆیە من پێم باشە ئەوە زیاد بکرێت (کە لەلایەن وەزارەتی پێشمەرگە و

کۆمەڵەی پێشمەرگە دێرینەکان و دەزگای گوڵانەوە ووردبینیان بۆ بکرێ)، پرسیارەکەشم ئەوەیە ئەوانەی کەوا پێشمەرگە نەبوون ئێمە چارەسەرمان چییە بۆیان، یاخود خەباتگێر نەبوون، ئایا ئێمە بەرپرسین لە ژیان و گوزەرانی هەموو خەڵك، و لەلایەکی تریشەوە پرسیارەکەم بۆ وەزیری دارایی ئەوەیە کە ئایا ڕێژەی ئەمانە چەند کەس دەبێت؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك سۆران فەرموو.

بەڕێز سۆران عمر سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارەکەم ماددەی یازدە ببێ بە دوو بڕگە، بڕگەی یەکەم هەڵوەشاندنەوەی خانەنشینی بەو پلانەی کە هاتووە، بڕگەی دووەم بۆ ئەو پێشمەرگانەی کە لە ریزی بزووتنەوەی رزگاریخواز بوون و بە بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە خانەنشین بوون تەواوی بکەین، بۆ؟ لەبەر ئەوەی تەنها ئەو پێشمەرگە دێرینانەی خەباتی رزگاریخواز نین کە بەم پلانە خانەنشین کراون، خەڵکی دەرەوەی ئەوانەشی تێدایە، بۆ ئەوەی ئەوە تەنها بۆ ئەوانە نەبێ، بۆ هەر کەسێك بێ و ئەوان بچنەوە سەر ئەو یاسایانەی کە ئاماژەی پێکراوە و بەوە خانەنشین بکرێن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك حکمەت فەرموو.

بەڕێز حیکمەت محمد عبو زید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

براستی بۆ من ئەڤرۆکە جیهێ دڵخۆشیا کو هەمی ئەندامێت بەریزی پەرلەمانێ کوردستانێ لسەر هەندێ کۆکن کو ئەو خزمەتا وان پێشمەرگێت بەری ١٩٩١/٣/٥ کە ئەگەر ئەو پێشمەرگانە نەبانایە ئەو قارەمانانە نەبانایە، ئیحتیمالە ئەڤرۆ ئەڤ پەرلەمانا ژی مەنوکە نەدەبوو، بەر هەندێ بۆ من جێی دڵخۆشیە، بەراستی لگەل هەندێمە کو بێنە ژی گرتن کونە موستەحەق بن هەر دەرکەن، ئەڤێت دێتریژی چ پلەت عەسکەری بێت ئان چ ئەو ناوێت گوڤێکی ئەو هاتینە تەقاعد کرن هاتینە خانەنشین کرن بمێنن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك پێشەوا فەرموو.

بەڕێز پێشەوا طاهر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە کە لای هەموان روونە، پەرلەمانی کوردستان لە ساڵی ١٩٩١ بە فەرمانی و لەسەر داواکاری پێشمەرگەیەك و بە پالپشتی لایەنەکانی دیکە کە بەڕێز سەرۆك بارزانی بوو، داوای هەڵبژاردنی کرد، کە پەرلەمان دابمەزرێ، دەبێ لەو پەرلەمانە مافی پێشمەرگەکان بپارێزرێت و ئەوانەی کە لە بزاڤی رزگاریخوازی گەلی کوردستاندا خەباتیان کردووەو شەونخونیان کردووە و ژیانی خۆیان

لەم پێناوەدا داناوە مافەکانیان پارێزراو بن، بۆیە ئێمە پاڵپشتی ئەو ماددەیە دەکەین کەوا مافی پێشمەرگەی شۆڕشگێڕ، ئەوانەی کە خەباتیان کردووە و ئەوانەی کەوا کە بە فیعلی لەم هەرێمەدا و لە پێناو ئەو وڵاتەدا قوربانیان داوە و هەندێکیان بریندار بوون و هەندێکیان هەموو تەمەنی خۆیان داناوە لە پێناویدا مووچەیەکی شایستە و ڕێز لێگیراویان پێ بدرێ، بەجۆرێك کە ژیان و گوزەرانی باشیان هەبێ بەهۆی ئەو مووچەوە بە ڕێك و پێکی بژین، بەڵام ئەوانەی کە بە جۆرێك جێ کراونەتەوە، بەشێوەیەکی نایاسایی و یان ئەوانەی شایستە نەبوون و پێشمەرگەی فیعلی نەبوون، و ئیتر بە هەر جۆرێك بوو تێپەڕاندراوە ولەو لیستانەدا جێیان بۆ کراوەتەوە، داوا دەکەین کە ئەوانە پاك بکرێنەوە لەوانەی کە بەراستی پێشمەرگە بوونە و بەراستی خزمەتی خەڵکی کوردستان و ئەزموونی هەرێمی کوردستان و بونیاتنانی پەرلەمانی کوردستان و حکومەتی کوردستانیان کردووە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك بالانبو فەرموو.

بەڕێز باڵانبو محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە لێرە لە سەرەتای ماددەی (١١) نووسراوە هەڵوەشاندنەوە، ئەگەر لە پێشدا ئەمە هەڵبوەشێتەوە، کێشە دروست دەبێت، لەبەر ئەوە ئەوە بە ئاسانی پاك ناکرێتەوە، بۆیە باشتر وایە کە لە پێشدا بنووسرێ پاککردنەوە و هەڵوەشاندنەوەی خانەنشین بەپلەی وەزیر وهەتا ئەگاتە پلەی تایبەت، بۆ ئەو کەسانەی کە پێشمەرگە بوون و پێشمەرگەش نەبوون، چونکە وەکو هاوڕێیانیش ئاماژەیان پێکرد خەڵکانێك هەیە کە بەهیچ ناونیشانێك نەبووە و ئێستا بە تایبەت و بە پلەکانی دیکە خانەنیشن کراون، بۆیە بۆ ئەوەی ئەوانەش بگرێتەوە پێویستە بەو شێوەیە صیاغە بکرێتەوە، لەوێشدا کە دەڵێ ووردبینی کردن و پاککردنەوەی لیستی ناوی ئەو پێشمەرگانە لەناو کەسانی ناشایستە، دیارە لێرە نووسراوە ئیمتیازی تایبەت خۆی لێرە بە پێی ماددەی (٣٨) برگەی (٩) تەبعەن دەڵێ (١٩٩١/٣/٥) پێشمەرگە بوون ئەگەر سێ ساڵ خزمەتیان هەبێ، سێ ساڵەکەیان بۆ ئەکرێ بە (١٥) ساڵ و خانەنشین دەکرێن، بۆیە مادام لە ماددەی (٣٨) ئاماژە بەوە دراوە کە پێشمەرگەی دێرین خانەنیشین دەکرێ، پێویستە لێرەشدا بە مووچە دیاری بکرێ، لەبەر ئەوەی نەکرێ بە شایستە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك بەڵێن فەرموو.

بەڕێز بەڵێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەوەی کە باس کرا، فعلەن زۆر دەقیقە، لەوەی کە خەڵك کراوە بە وەزیر پێم وابێ مەلەفەکەی وەرەقەکەی ئەوەندەی تێدایە، لەبەر ئەوە پشتیوانی لە قسەکانی کاك علی حەمە صالح دەکەم، دکتۆر هەورامان و کاك سۆران عمر دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆر عوسمان فەرموو.

بەڕێز عثمان علی سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من رام جیاوازە لەگەڵ سەرجەم براو خوشکانم لە پەرلەمان، هەڵبەتە دوای ١٩٩١/٣/٥ پێشمەرگە دێرینەکان، بۆ بەوەی پێش راپەرین دەڵێین پێشمەرگەی دێرینە، یانی بەراستی ئەوە ناشایستەیە لەگەڵ ئەو پێشمەرگە قارەمانەکان، بەڵام بکرێتە دوو بڕگە، بڕگەیەکیان بڵێین بە یاساکە رێکخستنی بە یاسا، بۆ سەرجەم ئەو خەڵکانەی کە خانەنشین کراون و هەروەها بڕینی ئەو کەسانەی کەوا بە ناشایستە خانەنشین کراون، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، کاك کاوە فەرموو، لێرە نییە، کاك زانا فەرموو.

بەڕێز زانا خالد سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەم ماددەیەدا دیارە تەنها ئاماژە بە پلەکانی وەزیر و بەرەو خوارووو کراوە، ئاشکرایە لەم وولاتەدا کۆمەڵێکی دی هەن رەنگە لە پلەی وەزیر بەسەرەوە خانەنشین کرابن، بۆیە جێگای خۆیەتی لەم ماددەیەدا ئاماژە بەوە بکرێت و سەرجەم پلە باڵاکان و تایبەتەکان و هاوشێوەکانیان، بۆ ئەوانەی کە بەهەمان شێوە بەو پلانە مووچە وەردەگرن، بەرای من ئەو ماددەیە بکرێتە دوو بڕگە، ناکرێت پێشمەرگە قارەمانەکانی کوردستان ئەوانەی لەم بەروارەدا ئاماژەی پێکراوە بخرێنە ناو ماددەیەك لەگەڵ خەڵکانێك کە بە نایاسایی خانەنشین کراون، رەنگە رۆژێك لە رۆژانیش پێشمەرگە نەبووبن، جگە لەوەی کە پێشمەرگە نەبووبن رەنگە لە ریزەکانی دوژمن بووبن، بەداخەوە ئەمرۆکە بە ناعەدالەتی خانەنشین کرابن، گومانیش لەوەدا نییە کە هەتا ئەوانەی کە لە ریزەکانی پێشمەرگەی کوردستانیشدا بن، ناکرێ بڵێین دادپەروەری سەداسەد هەبووە لە خانەنشین کردنیان، رەنگە خەڵکانێك هەبن بەیەکەوە خەباتیان کردبێ، لەیەك سەنگەردا بووبن، بەڵام پلەکانیان یەکجار جیاوازی هەبێ، یەکێکیان بە پلەی وەزیر خانەنشین بووبێ، و یەکێکیان وەك پێشمەرگەی دێرین بی پلەیەکی ئاسایی خانەنشین بووبێ، بۆ ئەم مەبەستە پێویستە لەم ماددەیەدا جێگای بکرێتەوە، سەر لەنوێ سەرجەم خانەنشینەکان رێك بخرێنەوە، ئەوانەی لە ریزەکانی هێزەکانی پێشمەرگەی کوردستاندا بوون، و لە بڕگەی دووەمیشدا سەرجەم ئەو خانەنشینیانە هەڵبوەشێنرێتەوە کە بەناوی پێشمەرگە، بۆ ئەوەی وشەی پیرۆزی پێشمەرگە لەو بڕگە ناشرین نەکرێ و زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، کاك ریڤینگ فەرموو.

بەڕێز ریڤینگ محمد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەراستی بۆمەژیا ماددیەکی گەلەك گرنگا وەکی هەمی ماددەیە دیتن، ڤان جەلستاتێندا گەلەك بەحسا پێشمەرگا هاتە کرن، بەراستی لەسەرسایا پێشمەرگەیا هەمێت ڤێرێ پاراستینا، تایبەتە و باش دزانن کە ناڤا شۆرشا دابون و چیا دابوونە لە رۆژێ ناخۆش بوون، دەردەسەریات پێشمەرگەیا چەڤا بوون، ژبەرهەندێ ئەڤ خالا گەلەکا گرنگا ووردبینا کرنێ و پاك کردنەوە، بەراستی ئەڤا گەلەکا گرنگا دەبێت ئەڤ پێشمەرگەها هاتیت خانەنشین کردن، یان ناڤێ پێشمەرگا هاتێت خانەنیشین کردن، پاکردنەك بۆ بێتە کرن یا گەلەکا رێك وپێك، دگەل وێرێ ژی بەشەك ڤێ ژێ دەرکەون بێگومانە، ئەڤێ دەرکەون وناڤێ ژمانا مووچە بڕ بکن، بەڵێ حکومەت بەرپرسیارە ڤان چینکی گوناحا وان نینە، بەلکی گوناحا یا حکومەتا بێتن ئەو لسەر وێ پلێ هاتینە خانەنشین کرن، ناڤێت پیشمەرگاتێ نەمێنی، وەکی دی پلەیەکی بدەنێ، یان معاشەکی بدەنێ، یان تشتەکی گەلەك دروستە، بەس نەمێنێ لسەر ناوێ پێشمەرگەیا، چونکی بەراستی ناوێ پێشمەرگاتیا گەلەك پیرۆزە، دڤێ خالا تر کو ئیمتیازەك بێتە دابین کرن، ئەڤ ئیمتیازە گەلەك هەڤالا ئیشارەت پێدان کو روون نینە، لوێرێ پێشینا ئیمتیاز بیژن مووچە و ئیمتیازەکی شایستە بۆ بێتە دابینکرن گەلەکا باشترە، سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك رزگار فەرموو.

بەڕێز رزگار محمد محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١١) رێکەوتی ١٩٩١/٣/٥ وەك رێزلێنانێك مووچەی خانەنشینی بەو پلەیانە، لێرە هاتووە (بەو پلانە) (بەو پلانە پێدراوە لەبەر ئەوە پێویستە لەدوای دڵنیا بوون لە هەبوونی مەرج و پێداویستیەکان و ووردبینی کردن و پاکردنەوەی لیستی ناوی پێشمەرگەکان بەناوی کەسانی ناشایستە و ئیمتیازێکی دارایی شایستەیان بۆ دابین بکرێت)، لێرەدا باسی ئیمتیاز دەکات، من پێشنیار دەکەم لە دوای دڵنیا بوونیان لە خەبات ماندووبوونیان، حەق وایە مووچەیەکی شایستەیان بۆ دابین بکرێت، پشتگیری لە قسەکانی کاك حەمە صالح دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك لقمان فەرموو.

بەڕێز لقمان حمد حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (١١) بەروونی هاتووە ئەوانەی ئەو پلانەی لەخوارەوە لە وەزیر و بەڕێوەبەری گشتی، ئەوانەی کە لەریزەکانی هێزی پێشمەرگەی کوردستان بەر لە راپەرین رۆڵیان

هەبـووە، ئەمـانە لە چوارچێـوەی یاسـاکانی خانەنشـینی پێشـمەرگە شـوێنیان دەکـرێتەوە، بـۆیە ئیمتیازێکی دارایی شایستە بەرای من لابرێ و بڕگەیەکی تر ئیـزافە بکـرێ، خەڵکـانێکی تـر هەن، تێکۆشەری دێرین بوون لەسەر بنەمای ولائیان بۆ شۆرشی کـوردایەتی یـاخود زینـدانی سیاسـی بوون، لە ساڵانی رابردوودا لەماوەی (٢٤، ٢٥) ساڵی رابردوودا بەم پلانە خانەنشـین کـراون، بـۆیە ئەمانە شوێنیان بکرێتەوە، ئەکرێ بڕگەیەك زیاد بکرێ کە ئیمتیازێکی داراییان بدرێتێ بۆ نموونە لە یەك ملیۆن زیاتر نەکات، کە ئێستا رەنگە بەشێکیان زیاتر لە شەش ملیۆن دینا وەربگـرێ، بەڵام ئەبـێ چارەنووسـی ئەمـانەش لە چوارچێـوەی ئەم یاسـایە جێگـای بکـرێتەوە، خـاڵێکی تـر هەیە ئەمەوێ ئیزافەی پێ بکەم، دامەزراندنی پەرلەمانی کوردستان فعـلەن لە ریزەکـانی بـزووتنەوەی رزگاریخوازی کوردستان رۆڵێکی گەورەیان هەبووە، خوا لێخۆشبوو سەرۆك مام جـلال، جەنـابی کاك مسعود، خوالێخۆشـبوو کـاك نەوشـێروان مسـتەفا، هەموویـان رۆڵـی گەورەیـان هەبـووە لە چوارچێــوەی بەرەی کوردســتانی کە بڕیــاری دامەزرانــدنی پەرلەمــانی کوردســتانیان دا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك دابان.

بەڕێز دابان محمد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیـارە ئەم مـاددەیە یەکـێکە لە مـاددە هەرە گرنگەکـان، بـۆیە زیـاتریش جەخـت کـرایەوە سـەر تێکۆشەرە دێرینەکانیان، ئەوانەی کە لە پـێش ١٩٩١/٣/٥ پێشـمەرگە بـوون، ئەو تێبینـیەی کە کـاك علـی حەمە صالح ئامـاژەی پێکـرد زۆر دەقـیقە، تەنیـا باسـی ئەو کەسـانە دەکـات کە پێشـمەرگە بوون، بەڵام ئێمە رۆژانە دەیان لیست و دەیان قائیمە دەبینین کە خەڵکێکن پێشمەرگە نەبوون و خەڵکێکن نووسەرن و رۆژنامەنووسن، یان لە فیئەیەکی تردان بە پلەی جیاواز جیاواز خانەنشین بوون، و پشتگیری قسەیەك دەکەم بۆ ئەوەی کە پلەی تایبەت لێرە لابدرێ و پلەی تری بـۆ ئیـزافە بکرێ و ئەوەی کە بـاس لە ئیمتیـازێکی دارایـی شایسـتەیان بـۆ دابـین بکـرێ، لەبەر رۆشـنایی لە هەندێ ماددە هاتووە هەست ئەم جوملەیە مەتاتییە، ودەرفەتـی ئەوە دەدا لەدەرەوەی ئەم سـێ یاســایە لەدەرەوەی ئەمە ئیمتیــازی زیاتریــان بــدرێتێ و، داوا دەکەم ئەم جــوملەیە لابــرێ و سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك سەروان فەرموو.

بەڕێز سەروان محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من یەکەم جار لە پشتگیری دەست پێدەکەم، پشتگیری کاك زانا دەکەم بۆ داخیل کردنی ئەوانەی بە پلەی وەزیر بەرزتـر خانەنشـین کـراون کە ئەوانـیش داخیـل بکـرێن، و پشـتگیری کـاك ادریـس دەکەم کە ئێمە هەرگیز لەگەڵ برینی قـوتی خەڵـك نـین، بەڵام لەگەڵ کەمکـردنەوەین، پشـتگیری کاك حەمە صالحیش دەکەم بۆ گرتنەوەی هەموویان نەك تەنها پێشمەرگە، پشتگیری بـرای بەڕێـز

کاك لقمان دەکەم بۆ پیرۆز راگرتنی ناو و مەکانەتی سەرکردە پیرۆزەکان، کە ئەو ناوەی ئەو هێنای هەمان ناو لای ئێمە پیرۆزن و گەورەن، وەکو خۆشیان پیرۆز و گەورە دەمێننەوە، من دەمەوێ ئەوە بڵێم بەراستی من هەست دەکەم ئێمە غەدر لە پێشمەرگە و پیرۆزی ناوی پێشمەرگە دەکەین، بۆ؟ لەبەر ئەوەی ئەوانەی دوێنێ موستەشار و ئامر فەوج بوون، شەری پێشمەرگەیان دەکرد، ئێستا پێشمەرگە پارێزەری ئەوانە، پێشمەرگە پاسەوانی ئەوانە، بەراستی بەداخەوە، یانی ئەوان شەری نەمانی پێشمەرگەیان کرد، شەری نەمانی ناوی کوردو کوردستانیان کرد، ئیستا پێشمەرگە پیرۆزی کوردستانی دەویست و کوردو کوردستانی دەویست، ئەو ئەوان دەپارێزێتەوە، لەگەڵ ئەوەم ئەوانە هەرگیز نە خانەنشین بکرێن و نە پێشمەرگە پاسەوانی ئەوان بکات، لەگەڵ ئەوەش نیم بەراستی کە کەسێك پلەو پۆستێکی نەبینی بێ بەو پلەو پۆستە خانەنشین بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك بهجت کەرەم کە.

بەڕێز بهجت علی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆربەیا ئاخافتنا مە هاتنە کرن، ئەز پشتگیریا وان ئاخافتنێ برایێ بەڕێز کاك پێشەوا کری و کاك حکمەت کری، هەروصا ئەم مادەیە شوا ماددەیە هەرا گرنگا، چونکا پێشمەرگا بویا بەردی بناغا بۆ ئەڤرۆکە، لەما پێدڤیا ئەو پلەو ئیمتیازاتانە و شایستەیا داراییا بێنە دەست نیشانکرن بەشێوەیەکا ئاکادیمین نەبیتن، چونکی ئی وەختی ئەڤانا چ پلە چ شەهدا و چ پلێت عەسکەری و چ دکتۆرا و پرۆفیسۆر نەبووینە، هیڤیدارم ئەڤ حالەتا بەرچاڤ بێتە وەرگرتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، گوڵستان خان فەرموو.

بەڕێز گوڵستان سعید حمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من داواکارم راستیەکەی جگە لە هەڵوەشانەوە پاکسازیش بکرێت، ئەو مەرتەبانەی کە ناوی هێنراوە لەم ماددەیەدا، کۆمەڵێ مەرتەبەی تر هەیە کە ئەتوانم بڵێم هەندێکیان جۆرێك سوکایەتیە بە خودی ژن، بەتایبەتی ئێمە ئەوانەی کە بەناوی ژنانی شاخەوە بە (٣٧) هەزار دینار جۆرێك خانەنشینیان بۆ کراوە، کە ئەتوانم بڵێم ئەمە ئەتوانرێت لە ناو یاسای چاودێری کۆمەڵایەتی جێگەیان بکرێتەوە، و هەڵوەشێنرێتەوە بەپێی ئەم یاسایە لە ناو یاسای چاودێری کۆمەڵایەتی بە بڕێکی باشتر لەوە کە شایستەی ماندوو بوون و هاوکاری ئەوان بێت لەکاتی شۆرش و خەباتی شاخدا بۆیان رێك بخرێت، ئەمە لەوێ رێك بخرێت لەگەڵ ئەوەی کە بەڕێز کاك علی و کاك دابان و کاك سەروان ئاماژەیان دا بەو پلەو مەرتەبە عەسکەرییانەی کە وەکو عەقید و عەمید بۆ هەندێ کەس کراون کە لە ئاستی شایستەیی ئەو پلانەدا نین، ئەوانە هەمووی هەڵبوەشێنرێتەوە، بۆیە پشتیوانی لەبەڕێز کاك علی و کاك دابان و کاك سەروان دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئاشنا خان فەرمووو.

بەڕێز ئاشنا عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەهەمان شێوە منیش پشتگیری قسەکانی کاك دابان و کاك علی و کاك بەڵێن و خاتوو گوڵستانیش دەکەم، لەسەر بەشێکی تری ماددەی (١١) تێبینیم هەیە، لەشوێنکدا دەڵێ (لە بڕی ئەوە پێویستە ئەو دڵنیا بوون لە هەبوونی مەرج و پێداویستیەکان و ووردبینی کردن و پاکردنەوەی لیستی ناوی ئەو پێشمەرگانە لەناوی کەسانی ناشایستە)، روون نەکراوەتەوە لێرەدا کە چی دەکرێت، بۆیە پێویستە لە کۆتایی ئەم ماددەیە یان لە شوێنکدا جێگای بکرێتەوە، پێویستە ئەنجومەنی وەزیران بە پێی پەیڕەوێك ڕێکی بخات، ڕوونکردنەوەیەکیشم دەوێت لە بەڕێزان لە ئەنجومەنی وەزیران بیر لەوە کراوەتەوە بەچ میکانیزمێك کەسی شایستە لە کەسی ناشایستە جیا دەکەنەوە، یان جارێك هیچ بەرچاورونیەك نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، گولیزار خان فەرمووو.

بەڕێز گولیزار رشید حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئاخافتنا من هاتە کرنێ، پاڵپشتیا کاك حکمت و کاك ادریس و کاك ریڤینگ دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆرە گەلاوێژ فەرمووو.

بەڕێز گەلاوێژ عبید عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١١) گرنگترین ماددەیە لە بۆ چاکسازی و هەڵوەشانەوەی خانەنشینی نایاسایی، من پێم باشە ووشەی (نایاسایی) لێرە زیاد بکرێ (پێشمەرگە سومبولی ئازایەتی و شۆرشن) نابێ ناویان لەگەڵ کەسانی ناشایستە تێکەڵ بکرێ، بەراستی لەهەر پلەیەکی تری تایبەت پێم باشە (تایبەت و سەربازی) بۆ زیاد بکرێ لێرەدا، لێرەدا ئاماژە بە سێ یاسا کراوە ئایا کامە یاسا هەڵدەبژێردرێ، یان ئەو کەسە سەرپشك دەکەن بۆ هەڵبژاردنی یان کام یاسا، لێرەدا دیار نەکراوە، بۆیە پێویستە ڕێکخستنێك هەبێ، چونکە (یان) یانی سەرپشك کردن لە هەڵبژاردنی کامە یاسا، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك گۆران فەرمووو.

بەڕێز گۆران عمر علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە من ویستم باسی بکەم، کاك علی حمە صالحی بەڕێز بە جوانی ڕوونی کردەوە ئاماژەی پێکرد، بۆیە پشتگیری لەبەڕێز کاك علی حەمە صالح و کاك دکتۆر هەورامان گێچنەیی، کاك سەروان و گوڵستان خان و کاك دابان دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، شیرین خان فەرمووو.

بەڕێز شیرین امین عبدالعزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیـارە لە مـاددەی (١١) ئامـاژە بەوە دەکـات کە هەڵوەشـاندنەوەی خانەنشـین بە پـلەی وەزیـر بـۆ پلەکـانی کۆتـایی، بەڵام لە بـواری خانەنشـینی پێشـمەرگەدا ئەتـوانین بڵێـین زۆر خانەنشـینی نایاسایی هەن بە پلەی پێشمەرگایەتی خانەنشین کراون، مـن لیسـتێکم لەبەردەسـتە نـاوی (٤٠٤) ژنی تێدا هاتووە لەبواری ڕاگەیاندن کار دەکەن، بە پلەی عەقید و عەمیـد خانەنشـین کـراون بـێ ئەوەی یەك دەقە پێشمەرگایەتیان کردبـێ، بـۆیە پێشـنیاز دەکەم ووردبینـی پێویسـت لە لیسـتی خانەنشینی پێشمەرگایەتی بکرێت، هەر کەسێك لە ژێـر نـاوی پێشـمەرگایەتی بەنـاوی نایاسـایی خانەنشین کراون پاکبکرێتەوە و هەڵبوەشێنرێتەوە، هەروەها پشـتگیری لە ڕای کـاك علـی و کـاك شاخەوان و کاك دابان و کاك سەروان و گوڵستان خان دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك کاوە فەرموو.

بەڕێز کاوە عبدالقادر حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە مـاددەی (١١) کە بـاس لە هەڵوەشـاندنەوەی خانەنشـینی بە پـلەی وەزیـر و بریکـاری وەزیر و ڕاوێژکار و بەڕێوەبەری گشتی دەکات، دیارە تەنها ئەو پلانە نین وەکو پێشتریش هەندێ لە هاوڕێیانم ئاماژەیان پێدا، لە پلەی نەقیب و ڕائیدەوە دەست پێبکـات تـا کۆتـایی، هەمـوو ئەو پلانە هەیە و خەڵکێکـی ناشایسـتە بەو پـلانە خانەنشـین کـراون، جـا جـگە لەوە لێـرە بـاس لەوە دەکات کە ئەوانەی کەوا پـێش ڕێکەوتـی ١٩٩١/٣/٥، دیـارە دوای ئەوەش لەو سـاڵانەش بەراسـتی خەڵکێکـی زۆر زۆر بەردەوام خانەنشـین دەکـرێن، هەتـا نەك خانەنشـین دەکـرێن، ئێسـتا ئـێمە لەسەروبەندی خوێندنەوەین بۆ یاسای چاکسازی کۆمەڵێکی زۆر لە کادیری حزبی بە پلەی جیاواز بەپێی پلەکانی کادیریان دەخرێنە ناو یەکەکان و دەخرێنە ناو مەسلەکی سـەربازی و پلەیـان پـێ دەدرێ، بەراستی من داوا لە وەزارەتی پەیوەندیدار بەتایبەتی ئەنجومەنی وەزیـران ئێسـتا ئەوە ڕاگرێ، ناکرێ کە کەسێك خزمەتی حزبی هەیە، کەسێك کادیری حزبە بەپێـی پـلەکەی لە کـادیری ئێستا پلەی پێ بدرێت لە سەربازی یاخود لە مەسـلەکی وەزارەتـی نـاوخۆ، خـاڵێکی تـری گرینـگ جگە لەمانە ئێستا بەپێی ئەو زانیارییانەی کە ئێستا ئێمە هەمانە، لە ئێستادا (٤٥٣) کەس بە پلەی وەزیر و بریکار، بەبێ ئەوەی یەك ڕۆژ وەزارەتێکیان دی بێ خانەنشین کراون، پێویستە ئەمانەش هەڵبوەشێنرێتەوە، ئینجا لە ماددەی (١٩) هەرچەندە نەگەیشـتینە سـەر مـاددەی (١٩)، بـاس لەوە دەکـات ئەنجـومەنی وەزیـران بە پێـی پەیڕەوێـك کە لە (٦٠) ڕۆژ زیـاتر نەبێـت، پەیڕەوێـك

هەڵدەستێت بە دابین کردنی پەیڕەوێك یاخود دروست کردنی پەیڕەوێك بۆ ئەوەی ئەوە یاسایە جێبەجێ بکات، داواکارین لەو پەیڕەوە بە روونی و بۆمان روونبکاتەوە ئایا ئەو خەڵکانەی کە لێرە دەڵێت ئیمتیازێکی داراییان پێدەدرێت، بە چ میکانیزمێکە و چ پێوەرێك دادەنرێ بۆ پێدانی ئەو ئیمتیازاتە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنە تایبەتمەندەکان قسەیەکتان هەیە، فەرموو.

بەڕێز هێڤیدار احمد سلمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١١) پەیوەندی بە نەصی بە رووحی ناونیشانەکەوە هەیە، کە مەسەلەی خانەنشینیە، ئەوانەی کە بە پلەی وەزیر و بریکاری وەزیر و وەزارەت و راوێژکارو بەڕێوەبەری گشتی (٤٦٤) کەسن، کە پرسیارمان کرد ئەمانە کێن؟ ئەمانە کە جەنابتان باستان کرد هەموو ئەو شۆرشگێرانە بوون، بۆ ئەوەی ئیتر ئەو تۆمەتە بۆیان دروست نەکرێتن کە یەك رۆژ پێوە وەزیر نەبوونە و وەزیرن، یەك رۆژ فلان شت نەبوونە و ئیستا پۆستیان پێ دراوە، ئینجا وەکو حکومەت بۆ لیژنەی دارایی روونی کردەوە، هەڵیان دەبژێرن بە پلەیەکی سەربازی کە خۆیان پێشمەرگە بوونە و پلەیەکی سەربازییان پێ دەدرێت، هەروەها سێ یاسایان داناوە لە ئاخیرەکەی، بەپێی ئەو سێ یاسایە مووچەیان بۆ دەبڕێتەوە دوای پاکردنەوەیان، سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێزان وەزیرەکان قسەیەکتان هەیە، فەرموو وەزیری دارایی.

بەڕێز ئاوات شێخ جەناب/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ئەو ماددەی (١١) بە ماددەیەکی گرینگی دەزانین، ئەتوانین بڵێین کۆتایی ئەو زنجیرەیە کە بەسەرۆکی هەرێم دەستی پێکردووە و هاتۆتە خوارەوە تا ئێستا، مانەوەی زۆر گرنگە جارێکی دی بە وەجهە نەزەری مە پێویستی بە صیاغە کردنەوە هەیە، ئەو خانەنشینانە بەتەنیا پێشمەرگەی نەگرتۆتەوە، لەم موخالەفەتانەدا مەدەنیش داخلی ئەمە بووە، لەبەر ئەوە پێشنیار دەکەین لەکاتی صیاغە کردنیدا مەدەنیەکەشی بۆ حازر بکرێت، سەربازی و مەدەنی بۆ حازر بکرێ، لەسەر ئەو شایستانەی کە باس دەکرێ ئەم ماددەیە بە تایبەتی ئەگەر لەماددەکانی تر زیاتر داکۆکی لە پێشمەرگە و تێکۆشەرەکان نەکات کەتر نیە بە دڵنیایی زیاتریشە بۆ ئەوەشە ئەوانەی کە شایستەیی تێکۆشانیان هەیە بە فعلی تێکۆشەر بوون مافی خۆیان وەربگرن وە جیابکرێنەوەی لە خەڵکێکی کە ناشایستەن، لەبەر ئەوە مانەوەی زۆر گرینگە یەك شتی زۆر هینش کە ئێمە تەنانەت لە مفاوەزاتی عێراقیشا تووشمان بوو، ژمارەی جەنەڕاڵەکانی ئێمە یەکجار زۆرە، ڕەنگە لە مستەوای صین و ئەوانەیا بین، ژمارەی وەزیرەکانمان لە مستەوای عێراق

و ئەوانە تێپەڕیوین، ئیتر تەبعەن لەمە وەرە بۆ مدیر عام و بۆ هەموو شتەکانی کە لە مفاوەزاتیشا تا ڕادەیەك ئیحراجی بۆ ئێمە دروست کردبوو، بەم تەریقەیە بێجگە لەوەی کە دەرامەتێك بۆ حکومەت دەگەڕێتەوە ئەو دەرامەتە کە ئەهمیەتەی ئەم چاکسازیە ئەوەیە کە ئەو دەرامەتە کە دەگەڕێتەوە جارێکی دیکە بە شێوەیەکی عادلانە، بە شێوەیەکی یەکسان تەوزیع دەکرێتەوە بەسەر ئەم تێکۆشەرانە و هاوتاکانیان و هاوڕێکانیان، زۆر سوپاس ئومێدەوارم لە سیاغەکەش تیایا بە دەقیقی هەموو لایەنەکان بگرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، نوقتە نیزام کاك دکتۆر ڕێبوار ئاماژە بە ماددەی، فەرموو.

بەڕێز ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دوو پرسیارم ئاراستەی بەڕێز وەزیری دارایی و بەڕێز سکرتێری ئەنجومەنی وەزیران کرد وەڵامەکەم پێ نەگەیشتووە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، سوپاس، فەرموو وەزیری دارایی.

بەڕێز ئاوات شێخ جەناب/ وەزیری دارایی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەلای وەزارەتی دارایی هیچ پلەیەك لە سەرووی وەزیرەوە نییە، یەعنی لەلای ئێمە شتی وا نییە، هەر بۆ بە سەریعیش بۆ مەعلوماتان لەلای ئێمە ئەوەی کە وامان پێگەیشتووە کە نا یاساییین (٥٣) وەزیرمان هەیە (٥٣) بریکاری وەزیرمان هەیە (٨٧) ڕاوێژکارمان هەیە (٢٧١) مدیر عام مان هەیە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

پرسیارەکەی تۆ ئاشنا خان بەڵێ وازحە، بەڕێز جەنابی وەزیر میکانزمی ئەم ماددەیە لە ماددەکانی دواوە دانراوە یان، بەڵێ دکتۆرە ڤالا فەرموو.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

معیاری شایستە و نا شایستە بوون، لەلایەك یاسا بەرکارەکانن لە هەرێمی کوردستان هەر کەسێك لە خاریجی یاسا بەرکارەکانی هەرێمی کوردستان هەر شایستەیەکی دارایی و هەر پلەیەکی وەزیفی وەرگرتبێتن، ئەوە مەعیارەکە یاسا بەرکارەکانن وە بۆ تەفاصیلیشی بە پێی ئەو پەیڕەوە دەبێت کە ماددەیەك لە حکومە کۆتایەکانی ئەو یاسایە ئیشارەتی پێ دراوە، لە وێندەرێ هەموو معیارەکان ڕوون دەکرێنەوە بە ووردی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس جنابی وەزیر، فەرموو ماددەی (١٢).

بەڕێز شاخەوان رؤوف مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٢) ڕاستکردنەوەی مووچەی خانەنشینی سەرجەم ئەو کەسانەی کە بە شێوەیەکی نا یاسایی یان بە پلەی بەرز بە پلەی شایستەی خۆیان خانەنشین کراون، یا لەسەر بنەمای هەژمارکردنی نا یاسایی ساڵانی خزمەتی وەزیفی خانەنشین کراون وە ڕاستکردنەوەی مووچەی خانەنشینیان بۆ ئەو مووچەی بە پێی یاسای کارپێکراوەکان شایستە دەبن وەك لەم یاسایەدا ئاماژەی پێکراوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت. هەر بەڕێزێك دەیەوێ لە بارەی ئەو ماددەیەوە قسە بکات؟ بەڵێ بەڕێزان ناوەکان دەخوێنینەوە (دکتۆر محي‌الدين، دکتۆر ئیسماعیل، سەرچنار خان، کاك سیروان، دکتۆر شێرکۆ، کاك جمال، کاك جلال، کاك زکری، کاك عوسمان، دکتۆرە شایان، کاك یاسین، گولستان خان، حەسیبە خان، کاك حیکمەت، کاك پێشەوا، جوان خان، دکتۆر ڕێبوار، کاك سەروان، دکتۆر زێدان، کاك بەهمەن، کاك موحسین، کاك مەم، کاك شوان، سەرکۆ، ڕۆژان، دابان، کاك شاخەوان، کاك ابوبکر)، دکتۆر محی الدين فەرموو.

بەڕێز محی الدين حسن يوسف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ماددەیە باس لە ڕاستکردنەوەی مووچەی خانەنشینی سێ توێژ دەکات ئەو کەسانەی کە بە نا یاسایی خانەنشین بوون یان پلەیەکی بەرزتریان لە شایستەی خۆیان وەرگرتووە یان ئەژماری ساڵانی خزمەتی نا یاساییان بۆ پلەکانیان وەرگرتووە، پرسیارەکەی من ئەوەیە ئایا کەسێك بە نا یاسایی خانەنشین بێت چۆن مووچەکەی ڕاست دەکرێتەوە؟ کەسێك کە بە نا یاسایی کارێکی کردبێت، پێم وایە یەعنی ئەسڵ وایە خانەنشینیەکەی هەڵبووەشێتەوە، دوای کەسێکی تر ئەگەر ساڵانی خزمەتی بە نا یاسایی بۆ هەژمار کرابێت وە تەمەنی نەگەیشتوەتە پازدە ساڵ یان چل و پێنج ساڵ تەمەنی بێت و پازدە سالأ خزمەتی هەبێت، لەو پازدە ساڵەی کەمتر هەبێ و لە چل و پێنج ساڵە کەمتر بێت، لەو حاڵەتانە ئەو دوو حاڵەتە چۆنی لێ دەکرێت؟ کەواتە کەسێك بە نا یاسایی خانەنشین کرابێت چۆن ڕاست دەکرێتەوە و کەسێکیش ساڵانی خزمەتی هێنابێتەوە و تەمەنی نەگەشتبێتە ساڵانی خانەنشینی وە چل و پێنج سالأ تەمەنی تەواو نەکردبێت، چۆن معالەجە دەکرێت؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس بۆ جەنابت، کاك زکری فەرموو.

بەڕێز زکری احمد اسماعيل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٢) ڕاست کردنەوەی مووچەی خانەنشینی سەرجەم ئەو کەسانەی کە بە شێوەیەکی نا یاسایی یان بە پلەی بەرزتر لە پلەی شایستەی خۆی خانەنشین کراون، دیارە ئەوە حکومەت

داوای مافی خۆی لە خەڵك دەكات، بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان ئەز پێشنیار دەكەم بۆ ئەو ماددەیە بڕگەیەك زیاد بكرێت، بۆ ئەو كەسانەی كە ئەوانیش مافیان لای حكومەت هەیە پلە و سەرمووچەی بۆ بگێڕیتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵی سوپاس، كاك جلال فەرموو.

بەڕێز جلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان

دیارە ماددەی (١٢) ڕاست كردنەوەی مووچەی خانەنشینی سەرجەم ئەو كەسانەی كە بە شێوازێكی نا یاسایی لە پلەی بەرزتر بە خۆیان خانەنشین كراون، من پێم وایە ئەوانەی كە بە نا یاسایی خانەنشین كراون لە ئەساسدا نەك ڕاست كردنەوە، بەڵكوو كۆتایی پێهێنان بە خانەنشینەكەیان، ئەوانەی كە لە ئەساسا بە نایاسایی خانەنشین كراون وە ئەوانەی كە هەژماری زیادەیان بۆ كراوەتەوە، ڕاست كردنەوەیان بۆ بكرێت، بۆیە پێشنیار دەكەم ماددەكە بەم شێوازە دابڕێژرێتەوە كۆتایی هێنان بە هەموو مووچەی ئەو كەسانەی كە بە شێوازێكی نا یاسایی خانەنشین كراون وە یاخود ڕاست كردنەوەی ئەوانەی كە لە پلەی بەرزتر بە خۆیان خانەنشین كراون، سوپاس بۆ بەڕێزتان.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، حەسیبە خان فەرموو.

بەڕێز حسیبە سعید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە ماددەی (١٢) مادام ئاماژە بەوە كراوە كە بە شێوەیەكی نا یاسایی، پێویستە هەڵوەشانەوەشی لەگەڵا بەكار بێت، بۆیە پێشنیار دەكەم كە ئەم ماددەیە بەم شێوەیە دابڕێژرێتەوە، هەڵوەشاندنەوە و ڕاست كردنەوەی مووچەی خانەنشینی سەرجەم ئەو كەسانەی كە بەشێوەیەكی نا یاسایی یان بە پلەی بەرزتر لە پلەی شایستەی خۆیان خانەنشین كراون، یان لەسەر بنەمای هەژماركردنی نا یاسایی سالانی خزمەتی وەزیفی خانەنشین كراون و ڕاستكردنەوەی مووچەی خانەنشینیان بۆ ئەو مووچەیەی بە پێی یاسایی كارپێكلراو شایستە دەبن، وەك لەم یاسایە ئاماژەی پێ كراوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، كاك حیكمەت فەرموو.

بەڕێزحكمت محمد عبوزید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پشتگیری لە قسەكانی حەسیبە خان دەكەم، بەلێ من پێم وایە كو ئەڤ مادەیە ببیتە بڕگەیەك لە ماددەی (١١) و ببیتە ێك، ژبەر كو ئەز وەسا تەسەوڕ دكەم كو پێكڤە گرێدانەك هەی و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ کاك محسین فەرموو.

بەڕێز محسن حسین مصطفى:

بەڕێز سەرۆکا پەرلەمانی.

دیارە ئەڤ خەلکی نە یاسایی هاتینە خانەنشین کرن، سەردەمێکی دابوو کە ئەڤە غەلەتییێت حکومەتێ یێك دڤ یك بوویە هەرێمێ کوردستانێ هاتینە کرن بە شێوەکی واصتە بووە، یان ب شێوەیەکی دی بووە هاتیە کرن، بەڵام دی وەختیدا ڕەنگە خەلکەك یێ زگورد بی ئەما خانەنشین بووی ئەڤرۆکە ڕەنگە خودانێ خێزانکە یان چەند کەس لە خێزانك دابن، ژبەر هندێ ئە لگەل پەیڤە هەلوشاندنێ نینم تنێ ڕاست کردنەوە بمینتن وە مووچەیەکی شایستەیەکی بۆ وێ خێزانێ بێتە دابین کرن زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، دکتۆر اسماعیل فەرموو.

بەڕێز اسماعیل علی طە:

بسم الله الرحمن الرحیم.

ڕێزدار سەرۆکا پەرلەمانی.

ئەز لگەل هەندێمە پەیڤا هەلوەشاندن بەری ڕاست کردنەوە بێتە هێدی کرن، چونکو دڤێت ئەڤە دەسپێکێ بێنە هەلوەشاندن پاشی ئەوەی مقابلی ڕاست کردنەوە بێنە ڕاست ڤەکرن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك جمال فەرموو.

بەڕێز جمال حوێز مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٢) دیارە ڕاست کردنەوەی مووچەی خانەنشینی ئەو کەسانەیە کە بە حەقی خۆیان خانەنشین نەبوونە، ئێمە لەگەڵا نان بڕاوکردنیان نین، بەڵام بە عەکسەوەش هەیە خەرکەکی زۆر شایستەش، زۆر ماندوو بە پلەیەکی زۆر نزمتر خانەنشین کراوە، چونکە پشت و پەنای نەبووە و غەدری لێ کرایە، هیوادارم لەو ماددەیە جیی بکرێتەوە حەقی ئەوانیش بدرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، دکتۆرە شایان فەرموو.

بەڕێز شایان کاکەصالح محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

شایان کاکە ساڵح، بەڕێزان بۆ ئەوەی دەرفەتێك هەبێت بۆ کەسانی تر و خاوەن توانای تر کە بێنەی جێی ئەوانەی کە خانەنشین دەبن، بۆیە پێشنیار دەکەم ماددەی (١٢) بکرێتە دوو برگە و

بەم شێوەیە دابڕێژرێتەوە ماددەی (١٢) ئەوانەی بە نا یاسایی خانەنشین بوون یان ئەوانەی بە یاسایی خانەنشین بوون بە گرێ بەست گەڕاونەتەوە سەر ڕاژەی پێشوویان، بەم شێوەیەی خوارەوە مامەڵەیان لەگەڵا دەکرێت، بڕگەی یەکەم هەر وەکو ماددەی (١٢) هەر خۆی بی، بڕگەی دووەم بەم شێوەیە بێت فەرمانبەر دوای خانەنشین بوون بە گرێ بەست ناگەڕێتەوە سەر ڕاژەی پێشووی، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، کاك پێشەوا فەرموو.

بەڕێز پێشەوا طاهر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە بۆ خۆی زۆر بە وازحی و بە ڕوونی ئەڵێت کە ئەوانەی کە ئەم جۆرە خانەنشینیەیان پێ دراوە، یان ئەم پلەیان پێ دراوە شتێکی نا یاساییە وە موستەحەقی ئەوە نەبوون کە پێیان دراوە، بۆیە من پاڵپشتی لە قسەکانی کاك جلال دەکەم، ئەبێت یەعنی کەسێك کە بە نا یاسایی بە ناموستەحەقی پلەیەك یان مووچەیەکی وەرگرتبێت شایەنی ئەوە نییە کە درێژە بکێشێ ئەم بابەتە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، جوان خان فەرموو.

بەڕێز جوان یونس محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لێرە باس لە ڕاست کردنەوەی مووچە دەکەم، منیش هەمان تێبینیم هەیە مووچەیەك کە بە نایاسایی خانەنشین کرابێت، پێویستە هەڵبووەشێتەوە، بۆیە من لەگەڵا ئەوەدام ئەو مووچانەی کە بە نایاسایی کە حەقی خۆیان نەبوون خانەنشین کراون هەڵبوەشێتەوە، و پشتگیری لە هەڤالانم دەکەم کە هەمان ڕەییان هەبووە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك مەم فەرموو.

بەڕێز مەم اسکندر مەم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتڤانیەت کەم کە ئەڤ مادده وەکی خۆ بمینیتن و پیڤا هەڵوەشاندنیش بێتە زێدەکردن هەڵوەشاندن بۆ کەسەکی نە شایستە بی هاتبیتە خانەنشین کرن، خانەنشینی بۆ نەمینیتن، بەس کەسکی دی بە پلەیەکی هاتبیتە خانەنشین کرد نەهێژی وێ پلێ بیتن بۆ پلا پاشتر بزڤرینەوە کو هەقێ ویە، ژبەر هەندێ هەڵڤەشاندن و ڕاست ڤەکردن هەردوو تێدا بن تا دادوەری تێدا بێتە چەسپاندن، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، سەرچنار خان فەرموو.

بەڕێز سەرچنار احمد محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر سەیری نەسی ماددەی (١٢) بکەین لە سەرەتاوە ڕاست کردنەوەی تیایە، من ئەڵێم ڕاست کردنەوە و هەڵوەشاندنەوە، بەس ڕاست کردنەوە بۆ کامیان و هەڵوەشاندنەوە بۆ کامیان، ئەو ڕاست کردنەوەی یەکەم بکرێت بە هەڵوەشاندنەوەی مووچەی خانەنشینانی سەرجەم ئەو کەسانەی کە بە شێوەیەکی نایاسایی، ئەمە ئەوە ئەگرێتەوە ئەمە ببێ بە هەڵوەشاندنەوە ڕاست کردنەوەی یەکەم کە ئەڵێ، یان یەعنی ئەچێت بۆ مەوزوعێکی تر، ئەوەی بە پلەی بەرزتر لە پلەی شایستەی خۆیان خانەنشین کراون ئەوە ڕاست بکرێتەوە، یان یبەشێوەیەکی تر هاتووە یان لەسەر بنەمای هەژمارکردنی نا یاسایی ساڵانی خزمەتی وەزیفی خانەنشین کراوە، ئەوە هەڵبوەشێتەوە، ئەمی تریان بۆ ڕاست کردنەوەی مووچەی خانەنشینی بۆ ئەو مووچەی کە بەپێی یاسا کارپێکراوەکان شایستەی دەبن وەك لەم یاسایە ئاماژەی پێ کراوە بەو شێوەیەی لێ بکرێت و، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ تۆ، کاك عوسمان سێدەری فەرموو.

بەڕێز عثمان کریم سوارە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە لەم ماددەیە من پێشنیارێکم هەیە، ئێمە هێزی بەرگریمان هەبووە لەسەردەمای شاخ وەهەروەها ژنانی شاخیشمان هەبووە وەکو بەشێك لەو تێکۆشەرانەی کە لێرەن، لەوانەیە هاوسەرەکانیان ژنی شاخ بوبن، بەڵام بە داخەوە لە یاسای سی و هەشت وە لە یاسای سی و سێ شا ناویان نەهاتووە، بۆیە من پێشنیار ئەکەم کە ئەمانەش هێزی بەرگری هێزێکی ڕەسەن و ڕاستەقینە بوون، پاڵپشتی هێزی پێشمەرگەی کوردستان بوون، لە هەموو ناوچە ئازاد کراوەکانی کوردستاندا ئیزافەیەك بکرێت بەدەر لە هێزی بەرگری وە لە ژنانی شاخ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك یاسین فەرموو.

بەڕێز یاسین خضر طە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری لە قسەکانی دکتۆر محی الدین دەکەم کە ئەگەر کەسێك بە نایاسایی خانەنشین کرابێت چۆن دەبێت خانەنشین بکرێت، من پشتگیری لە قسەکانی کاك دکتۆر و ئەو بەڕێزانەی کە گوتیان هەڵبوەشێتەوە، دەشمەوێ شتێکی کە بڵێم بەڕێزان ئەو سەرکردانەی ئەو بەڕێزانەی ناویان هێنان ئێمە هەر هەموویانمان خۆش دەوێن، بەڵام بەڕاستی ناکرێ ئێمە ناوی سێ

کەسیان بێنین، من بۆخۆم لە ئینتیفازەی بەشدار بووم، شیعاری ئینتیفازەی ئەوە بوو بـژی بەرەی کوردستانی، هەموو لایەنە سیاسیەکان نەك ئەمە سەروەری بۆ سێ حیزب بگێڕنەوە و باقیـدیکە هیچ، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك یاسین سوپاس، دکتۆر ڕێبوار فەرموو.

بەڕێز ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەڵبەت مەبەستی سەرەکی لە پڕۆژە یاسایی چاکسازی بەدیکردنـی دادپەروەریە وە نەهێشتنی ئەو حاڵەتانەی کە بە ناڕەوا وە بە نایاسـایی هەبـووە لە مـاوەی ڕابـردوو، پـێم وایە مـاددەی (١٢) دەقی ماددەی (١٢) حاڵەتێکی زۆر نایاساییە وە موعالەجەی بڵێین لەنـگەرە لەگەڵا پـڕۆژە یاسـای چاکسازی، چونکە ناکرێ هەر وەکو لە دەقەکە هاتووە ئەو خەڵکەی کە بە مـووچەی خانەنشـینی سەرجەم ئەو کەسانەی کە بەشـێوەیەکی نایاسـایی ڕاسـت کـردنەوەی بـۆ بکرێـت، بەڵکـو ئەسـڵ ئەوەیە کە هەڵبوەشێنرێتەوە بە هیچ شـێوەیەك نابێـت ئەو خەڵکە بەرێـزە سـوود لە لەو پـڕۆژە یاسایە ببینێت، لەبەر ئەوەی لە بنچینەدا نایاسایی خانەنشین کراون، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سەروان، فەرموو.

بەڕێز سروان محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منـیش هەرگیـز لەگەڵا ئەوەدانـیم کە کەسـێك بە نایاسـایی خانەنشـین بکرێـت بهێڵـدرێتەوە، پشتگیری لە قسەکانی کاك جلال و حەسیبە خان و کاکە مەم و سەرچنار خانیش دەکەم، هەتا بۆ ئەوەی جیاکـاریەکە بکرێـت لە بەینـی ئەوەی کە ڕاسـت کـردنەوەی بـۆ بکرێـت وە ئەوەی هەڵبوەشێنرێتەوە ئەو ڕاست کردنەوەیەش بکرێت و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك سیروان فەرموو.

بەڕێز سیروان فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قاعیدەیەك هەیە دەڵێ (ما بني عن الباطل هو باطل) بەلایەنـی کەمەوە لێـرە لە مـاددەی (١٢) دانپێدانانێك هەیە کە هەندێك کەس لەسەر بێ بنەمایی، لەسەر ئەساسێکی بێ بنەما خانەنشین کراون، من پێم وایە ئەو ماددەیە نەمێنێت، بەڵکو ئەگەر ماددەکە بمێنێ یا شـتێکی تـری بـۆ زیـاد بکرێ و بڕگەیەکی بۆ زیاد بکرێ، ئەبێ ئێمە ڕێگری بکەین لەوەی دروسـت بـوونەوەی شـتێکی وا لەو حاڵەتە نەبێ، لەبەر ئەوەی کە ئێمە هەمیشە وتومانە یاسا بۆ چەند ساڵی داهـاتوو دادەنێـین، مـن پـێم وایە بڕگەیەکـی تـری بـۆ زیـاد بکـرێ لایەنـی پەیوەندیـدار یـان حکـومەت و پەرلەمـان زەمانەتی ئەوە بکەن کە لە داهاتوودا حاڵەتێکی وا روونەداتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك سەرکۆ لێرە نییە، گوڵستان خان فەرموو.

بەڕێز گوڵستان سعید حمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەمان رام هەیە سەبارەت بە هەڵوەشانەوە و راستکردنەوەی، یانی ئەوەی یەکەمیان هەڵوەشاندنەوەی مووچەی خانەنشینی سەرجەم ئەو کەسانەی بە شێوەی نایاساییین، دواتریش راستکردنەوەی ئەوانەی بە پلەی بەرزتر لەخۆیان خانەنشین کراون، لەسەر بنەمای ئەژمارکردنی نایاسایی، ئەمەش لابرێت، و خزمەتی وەزیفیش و راستکردنەوەی مووچەی خانەنشینان بەپێی ئەو مووچەیەی بە پێی یاسا کارپێکراوەکان شایستەیان دەبێ، بۆیە پشتیوانی لە قسەکانی سەرچنار خان دەکەم و پشتیوانی لە حەسیبە خان و کاك دکتۆر محی الدین و کاك دکتۆر اسماعیل و کاك جلال ئەکەم، هەروەها پشتگیری لە دکتۆرە شایان دەکەم سەبارەت بەوەی کە جارێکی تر ئەو خانەنشینکراوانە بەگرێبەست لە دام و دەزگاکانی میریدا دانەمەزرێنەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆر زێدان فەرموو.

بەڕێز زێدان رشید خان اودل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەم روونکردنەوەم هەیە و هەمیش تێبینیم هەیە لەسەر ئەو ماددەیە، چونکە هەست پێ دەکەم ئەگەر سەیری مادده (١١) بکەین کە پێشتر ئاماژەمان پێکرد، لێرە هەڵوەشاندنەوەی ئەو خانەنشینانەی کە بەشێوەیەکی نایاسایی بەر لە بەرواری ١٩٩١/٣/٥ بووە، بەڵام لە ماددەی (١٢) ئەگەر بەڕێزان لە حکومەتیش هاوکار بن لەسەر ئەو روونکردنەوەی ئێمە، هەست بەوە دەکەم کە ئەو خانەنشینانە دەگرێتەوە کە لەدوای ١٩٩١/٣/٥ دا کراوە، بەڵام لێرە شتێك هەیە کە لە واقیعدا روویداوە لە کوردستان، هەندێك لە پێشمەرگەکان و هەندێك لەو کەسانەی کە خزمەتێکی کەمیان هەبووە، لەوانەیە دوو ساڵ، چوار ساڵ، شەش ساڵ، یان هەر ساڵێك بێ کە نەگەیشتۆتە پلەی خانەنشینی، خانەنشین کراون، ئایا لێرە ئەو خانەنشینانە هەڵدەوەشێتەوە؟ یان بەشێوەیەکی تر موعالەجە دەکرێت، بۆیە پێویستیمان بە روونکردنەوە هەیە و بزانین ئەو حاڵەتانە چییان بەسەردێ و کە لەدوای راپەڕینەوە روویداوە تاکو ئێستا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك بەهمەن فەرموو.

بەڕێز بهمن علی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

راستی ئەم ماددەیە دوو خاڵە، یانی دوو جۆر دەگرێتەوە، هەندێك کە فەرمانبەر بوون یان لە سلکی سەربازی بوون، لە مودەتێکی زەمەنی پلەیەکی ناشایستەیان وەرگرتووە، چونکە ساڵانی

خزمەتیان زیاد کراوە، ئەمە زانیمان کە ئەم پلەی لێ وەردەگیرێتەوە و دەگەڕێتەوە بۆ سلکەکەی خۆی، بەڵام نەوعێکی ترمان هەیە لە خانەنشینی کە هیچی نەکردووە، یانی نە سلکی سەربازی و نە سلکی ئیداری، بۆ هێناویانە و تەقاعودیان کردووە؟ باشە ئەمە هەڵدەوەشێتەوە چی لێ دەکەن؟ یانی چارەنووسی ئەمە چی لێ دێ؟ هیچ وەزیفەیەکی نەبووە پێشتر، یانی ئەبێ هەڵیوەشێنێتەوە و سفری بکا، بۆیە ووشەی هەڵوەشانەوە من پێم وایە لە فەقەرەی دووەمدا زیاد بکرێ و زۆر باشە، بۆ ئەوەی روونتر بێ لەلای خەڵك، چونکە ئەو وتویەتی بەپێی یاسا بەرکارەکان راستکردنەوەیان بۆ دەکرێ، یاسای بەرکار چ راستکردنەوەیەکی بۆ دەکەی؟ کابرا لە ئەسڵدا هەر لە بنەماکەدا خۆی وتی وەکو کاك سیروان وتی (مبني عن باطل هو باطل)، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، رۆژان خان فەرموو.

بەڕێز رۆژان محمد کریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەرای من لە بەشی حەوتەم هەر لەماددەی حەوتدا ماددەی (١١) باسی بوارەکانی خانەنشینی دەکات، هەموو فیئەکان دیاری کراوە، بەرای من ئەو ماددەیە زیادە، یان ئەگەر حکومەت روونکردنەوەیەکمان بداتێ ئایا ئەمانە کێن کە خانەنشینیان هەڵدەوەشێنرێتەوە کە لەو ماددەیە باسی دەکات؟ یان لە حاڵەتی مانەوەی، ئەگەر مایەوە ئەو ماددەیە بەم شێوەیەی لێ بکرێ (هەڵوەشاندنەوەی مووچەی خانەنشینی سەرجەم ئەو کەسانەی کە بەشێوەیەکی نایاسایی خانەنشین کراون و راستکردنەوەی خانەنشینی سەرجەم ئەو کەسانەی کە بەرزتر لەپلەی شایستەی خۆیان خانەنشین کراون...هتد) ماددەکە کۆتایی دێ، و پشتگیری هەموو ئەو رایانە دەکەم کە هەڵوەشاندنەوە و رستکردنەوەیان تەسبیت کردووە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك دابان فەرموو.

بەڕێز دابان محمد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە منیش تێبینیم لەسەر ووشەی راستکردنەوە هەیە، بەتایبەتی ئەو کەسانەی کە بەشێوەیەکی نایاسایی بە پلەیەك خانەنشین بوون، دیارە خەڵکانێك هەیە لەگەڵ دامەزراندنیاندا بە پلەیەك خانەنشین بوون، ئەمە راستکردنەوەیان چۆن بۆ دەکرێ؟ یانی لەهەمان رۆژدا یان لەگەڵ دامەزراندنی پلەیەکیان داوەتێ کە نایاساییش بووە، چۆن ئەوە دەکرێ،؟ بۆیە داوا دەکەم بکرێ بە دوو فەقەرە، ماددەیەکی داوای هەڵوەشاندنەوەی مووچەی خانەنشینی سەرجەم ئەو کەسانەی کە بەشێوەی نایاسایی دامەزراون، ماددەی دووەمیش راستکردنەوەی پلەی بەرزتر،

هـی ئەو کەسـانەی کە پلەیـان بەرزتـرە، یـاخود ئەوانەی کە سـاڵانی خزمەتـی و وەزیفیـان زیـاتر نووسـیوە، پرسیارێکیشـم بـۆ بەڕێـزان هەیە لە ئەنجـومەنی وەزیـران لێـرە بـاس لەوە دەکـات (راسـتکردنەوەی مـووچەی خانەنشـینی یـان بـۆ ئەو مـووچەیەی بەپێـی یاسـا کارپێکراوەکـان شایستە دەبن) لەکاتێکدا ئەگەر بەدەر بوو لەمانە، خۆت دەزانی ئەمە سێ فیئەن کە هەرسـێکیان نایاساییین، چ پلە بەرزکردنەوەیان، چ دامەزراندنیان، چ ئەوەی بە نایاسـایی خزمەتـی وەزیفیـان هێناوە، ئەگەر بەدەر بوو لە یاسا کارپێکراوەکان ئەوکاتە ئەمانە چیان بەسەردێ؟ سوپاس؟

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆر شێرکۆ فەرموو.

بەڕێز شێرکۆ جودت مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشـتیوانی لەو بەڕێـزانە دەکەم کە داوای زیـادکردنی ووشـەی (هەڵوەشـاندنەوەیان) لە پـێش ووشەی (راستکردنەوەی) مووچەی خانەنشینیان کردووە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، کاك شوان فەرموو.

بەڕێز شوان کریم محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پاڵپشتی کاك بەهمەن و دکتۆر زێدان دەکەم، قسەکانی منیان کرد، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك علی حەمە صالح فەرموو.

بەڕێز علی حمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

والله جگە لەرای خۆم، هەندێ تەوزیحـاتی گـرنگە بەو پێـیەی کە مـاوەیەك دەسـت و پەنجەمـان لەگەڵ ئەو یاسایە ماندوو کردووە، ماددەی (١١) و (١٢) تەواوکەری یەکن، دوای ئەو گفتوگـۆیە و دوای ئەو موافەقەی بەڕێز حکومەتی هەرێمی کوردستان و وەزیرەکان کە زۆریان پێ باش بـوو، لەماددەی (١١) هەر کێ نایاسایی بـێ هەڵدەوەشـێنرێتەوە و تەواو، چـونکە وتمـان هەر پلەیەکـی تایبەت و سەربازی کە لەدەرەوەی ئیستیحقاقی خۆیەتی هەڵدەوەشێتەوە، بۆیە لە مـاددەی (١٢) تەواوکەری ماددەی (١١)، ئەڵێ ئەوەی پلەیەکـی ناشایسـتەی خـۆی پێـدراوە ئەخـرێتە سـەر بـارە ئەسـڵیەکەی، لێـرە بەس وشـەی نایاسـایی لابـرێ ئەو مەفهـومە ئەکـا و تەواوکەرن، بۆنمـوونە یەکێك بەڕێوەبەری گشتییە بە وەزیری کراوە، ئەکرێتەوە بە بەڕێوەبەری گشتی، یەکێـك نەقیـبە بە لیـوا کـراوە ئیسـتیحقاقەکەی ئەکـرێتەوە نەقیـب، ئەوەی کە هـیچ مەرجێکـی تێـدا نیـیە، نە سەرباز بووە و نە مودیر عام بووە و نە موەزەف بووە، یان ئەوانەی کە لەیەك ڕۆژدا دامەزراون و

هەمان رۆژ خانەنشین کراون، ئەوە لە ماددەی (١١) حەلمان کرد نامێنێ، ئەم ماددە پێ دەوترێ ماددەی تەواوکاری بۆ ئەوانەیە کە لەدەرەوەی پلەی خۆیان پلەیەکی زیاتریان وەرگرتووە، هیوادارین ئەگەر تێگەیشتنەکەمان هەڵەبوو وەزیرەکان راستی بکەنەوە، بۆ ئەوەی لە دەنگدان تەئسیر نەکات، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس دەستت خۆشبێ، ڕۆژان خان فەرموو.

بەڕێز ڕۆژان علی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیڤ مادا (٥٤) پێنجەم، ئاخافتنا کری خەلەتی ئیك دیڤ یەکی بەرامبەر بە دەزگایەکی دەستووریا هەرێمی، دیف ماددا (٥٥) خەلەتی دیفیکا، دیف ماددا (٥٥) برگا (٢) داخازیا جنابێتا کرن کو تۆمار نەبێتن و بێت لادان..

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

ئاخر غەلەتەکە چییە؟

بەڕێز ڕۆژان علی ابراهیم:

خەلەتی دیف ووشەی نەشیاو بەرامبەر دەزگاییێت هەرێما هاتیە کرنێ، لە تۆماردا هاتووە کرن.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

نابێ دەبێ خۆی قسە بکا، بەدیاری کراوی بلێ.

بەڕێز محسن حسین مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

حکومەتەکان و کابینەکانی پێشوو هەر هی ئێمە بوون شانازی پێوە ئەکەین، بەڵام ئێمە وەکو ئەندام پەرلەمان لەسەنگەری خەلکین، ئەو خەڵکەی بە نایاسایی خانەنشین کراون، خەتای خەڵك نییە، خەتای حکومەتەکانە، ئێستا خەڵکێك بە نایاسایی خانەنشین کرابێت، ئەتۆ دێی خەڵك برسی دەکەی.....

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

تەواو ئەوە رای خۆتە، حکومەت بۆ خۆشی ئەڵێ ئەوانە بە نایاسایی کراون، یانی موجەرد هاتنی ئەم پرۆژە یاسایە لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە، بۆ خۆی ئیقرارە بەوەی کە هەندێك حاڵەت هەن و ئەو شتانەش ئەوەندە نابێ بە هەستیاری وەریبگرین، کاك سەرکۆ فەرموو.

بەڕێز سەرکۆ ئازاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٢) دەڵێ راستکردنەوەی مووچەی خانەنشینی سەرجەم ئەو کەسانەی کە بەشێوەی نایاسایی بە پلەی بەرزتر لە پلەی شایستەی خۆیان خانەنشین کراون، یانی تەنها پلەی بەرز،

جاری واهەیە لە گۆڕانکارییدا بەتایبەتی لەوەی کە لەرابردوودا دوو ئیدارە هەبووە، دوو پلەی وەزیفی هەبووە، ئایا ئەوانەی بە پلەی نزمیش خانەنشین کراوە، دەتوانرێ لەو یاسایە راستکردنەوەی بۆ بکرێ؟ داوا لە بەڕێزان ئەنجومەنی وەزیران ئەکەین کە وەڵامی ئەو پرسیارەمان بداتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك شاخەوان فەرموو.

بەڕێز شاخەوان رؤوف مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەوەی لە ماددەی (١٢) دا هاتووە، باسی خانەنشینی سەربازی نایاسایی دەکات بەشی زۆری، ئەم خانەنشینانە تەقریبەن بەپێی ئەوەی کە زانیاری هەیە نزیکەی ئەوەی کە خانەنشین کراوە بە فیعلی بە ناوی خانەنشینی سەربازی تەقریبەن (١١٧) هەزار خانەنشینی سەربازی لە هەرێمی کوردستان هەیە، ئەم (١١٧) هەزار کەسەی ئێستا مووچەی خانەنشینی سەربازی وەردەگرن لەسەر میلاکی وەزارەتی پێشمەرگەن، لە جوندییەوە تاییەتی تاکو دەگا بە پلەی لیوا و بە لیوا خانەنشینە، ئینجا بەبڕوای من ناعەدالیەتەکە لێرەیە، یانی ئەو ناعەدالەتیەی کە لە خانەنشینی سەربازیدا دروست بووە ئەوەیە، من دوو سێ نمونەتان بۆ دەهێنمەوە ناوی کەس ناهێنم، یانی دوو جۆر شت هەیە، خەڵك هەیە موستەشارە، ئامر سریە بووە، مەفرەزە خاصە بووە لە پێش راپەرین، ئێستا خانەنشینە بە پلەی عەمید، من ناوی سیانیم لایە، ئەزانم خەڵکی کوێیە، ئەوە یەك، لەبەرامبەر ئەمە خەڵك هەیە پێشمەرگەیە کوڕی شەهیدە، پێشمەرگە بووە و کوری شەهیدیشە هەتاکو ئێستا لە (٢٥) ساڵی رابردوودا خانەنشینی پێشمەرگایەتی بۆ نەکراوە، ناعەدالەتیەکە لەوەیە، لە ئەنفالی یەك و ئەنفالی دوو و ئەنفالی سێ بەشداری کردووە، ئێستا بە پلەی عەمید خانەنشین کراوە، جا ئەمە پێش هەموو شتێك هەندێ لەو هاوڕێیانە باسیان کرد، هەڵوەشاندنەوە و دواتر راستکردنەوە، چونکە بەراستی ناعەدالیەتێکی زۆر لە خانەنشینی سەربازی کراوە، بەشی زۆری بودجەی هەرێمی کوردستان کە بەهەدەر رۆیشتووە لە رابردوودا، بەشی زۆری لەرێگەی ئەمانەوە رۆیشتووە، خەڵك هەیە بە پلەی رائید خانەنشین کراوە، بە پلەی موقدەم خانەنشین کراوە، بەناوی سیانی لامانە و یەك رۆژ پێشمەرگە نەبووە لە پێش راپەرین خانەنشینی بۆ کراوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا أبوبکر، فەرموو.

بەڕێز أبوبکر عمر عبدا لله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری لە هەموو ئەو پەرلەمانتارە بەڕێزانە دەکەم حسیبە خان، کاك حکمت، د.إسماعیل، جوان خان، سەرچنار خان، کاك بەهمەن، کاك سیروان، کە دەبێ هەڵوەشاندنەوە پێش ڕاستکردنەوە بێت، چونکە مانەوە کاك شاخەوان گوتی، بەشێکی زۆری ئەوانە لە خانەنشینی

سـەربازیدان، بەڵـێ ئەو ئەزمـوونەی ئەمـڕۆ بەرهەمـی پێشـمەرگە قارەمانەکـانە لە ناویشـیان دا پـارتیزانە قارەمانەکـانە، ڕاپەریـن، کـۆڕەو، بڕیـاری (٦٨٨) پشـتیوانی کـۆمەڵگەی نێـودەوڵەتی، بە هەموو شەو شتانە ئەو ئەزموونە دروست بووە، وەزارەتی پێشمەرگە لەگەڵ لیژنەی پێشمەرگەی ئێمە دانیشت ئەوانـیش ڕەئیـان وابـوو کە دەبـێ هەڵوەشـانەوەش هەبـێ لەو بـڕگەیەدا، چـونکە مەعقول نیە تۆ وەزیرێك و وەکیل وەزیرێك هەڵدەوەشێنییەوە بەڵام خەڵکێکـی تـر بە پلەیەکـی خـوارتر هە ڵیناوەشـێنییەوە و تەنهـا ڕێکـی دەخەیەوە کە پەیوەنـدی بە خزمەتیشـەوە هەیە، خزمەت یان خزمەتـی سـەربازی خزمەتـی پێشـمەرگایەتییە یـان خزمەتـی ڕۆژنـامەوانی یە یـان خزمەتی ڕێکخـراوە خێرخوازییەکـانە یـان دابـڕانە ئەو فەتـرەی کە لە ئاوارەییـدا بـووە، ئەوەش بەڕاستی مەحسوبیەت و مەنسوبیەتێکی زۆری تێدا کراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك أرشد وەکو لیژنە دەتەوێ قسە بکەی؟ فەرموو.

بەڕێز أرشد حسین محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (١٢) بۆ هەڵوەشـاندنەوە دانەنـراوە؟ چـونکە مەفهـومی ئەوە بە نایاسـایی خانەنشـین کـردن نـیە، بەڵکـو پـلەکەی بە نایاسـایی پێـدراوە، پلەیەکـی گەورەتـر لە خـۆی پێـدراوە، یـاخود وەزیـفەی بـۆ زیـاتر کـراوە، سـاڵانی خزمەتـی زیـاتر بـۆ حیسـاب کـراوە، بـۆیە هەڵوەشـاندنەوە دانەنــراوە، ڕاســت کــردنەوە دانــدراوە، چــونکە هەڵوەشــاندنەوە هەمــوو تەقــاعودییەکە هەڵدەوەشێنێتەوە، بەلام ڕاست کردنەوەکە ئەگەر خزمەتی زۆر بێ، خزمەتـی ئەگەر زیـاد کرابـێ کەمەکەی بـۆ حیسـاب بکەیـن کە حەقـی خـۆیەتی، نەك زیـادەکەی بـۆ حیسـاب بکەیـن و هەر ئەوەندە، یەعنی بە عام نیە، تەعینەکەی خانەنشینکردنەکەی بە یاسایی نیە، لە ڕاژەی خـزمەت و ئەوانە نایاسایی هەیە، بۆ ڕوونکردنەوەی بەڕێزان.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك بژار، فەرموو.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ژ بلی سەرۆکی لیژنە لیژنا پێشمەرگەیژی دا دووی وەختیدا کو مـا لیژنـا پێشـمەرگەی ڕاپۆرتـا ت ئامادە کرد لەسەر وان ماددێن ژ لای سەرۆکایەتیا پەرلەمانی هاتینە ئاراستە کرن، ئەڤ خۆ وەکـو ئەندام لەو لیژنە پێشنیار دکەم هەڵوەشاندنەوە زێدە بیت، یان هەڵوەشـاندنەوە زێـدە بیـت، یـان بەشێوەیەکی نایاسایی یان ئەو (یان)ە یان هەڵوەشاندنەوە پێوستە زیاد بکرێت، سەرۆکی لیژنە، ئەنـدامانی لیـژنە بە تێکـڕای دەنـگ ڕازی بـوون، دواتـر لە کۆبـوونەوەی دەسـتەی سـەرۆکایەتی لیژنەکانیش دا ئەو قسەکان کرد و بڕیاریشمان دا کە هەڵوەشاندنەوە لێرە هەبێت، بەڵام دیـارە لە

تەبع دەرنەچووە، ئێستا ئەگەر دەستووری بێت ئێستا لێرە زیاد دەکەین، چونکە پێشتر لە ڕاپۆرتیشدا لەکۆبوونەوەی دەستەی سەرۆکایەتی هەر (٦) لیژنەی تایبەتمەندیش دا ئەو بڕیارەمان دابوو، کەواتە لێرە پێشنیارێکی پێچەوانە هەیە، ئەوەی کە لەگەڵ ئەوانەن هەڵوەشاندنەوە لابرێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، کاك زیاد قسەتان هەیە ئێوە؟ فەرموو.

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستی دا ئەوە من ویستم بیزەبت هەر ئەوەیە ئەو وشەیە لە دوا کۆنووس دا بڕیاری لێدرا نازانم، بەڵام ئەوەی کە لەگەڵ ماددەی (١١) دوو شتی جیاوازن، چونکە ماددەی (١١) بە دەقیقی بۆ وەزیر و بریکاری وەزیر راوێژکار و بەڕێوەبەری گشتی هاتووە، لەبەر ئەوە لێرە دەبێ ئەو وشەیەی بۆ زیاد بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، بەشی هەشتەم (حوکمەکانی کۆتایی) فەرموو.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی هەشتەم

حوکمەکانی کۆتایی

ماددەی (١٣):

یەکەم/ دەبێت وەزیری پەیوەندیدار و سەرۆکی پەیوەندیداری لایەنی نەبەستراو بە وەزارەت و فەرمانبەری تایبەتمەند حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك بژار، ئێمە دەبوو دەرفەت بە حکومەتیش بدەین قسە بکات، ببوورە، فەرموون وەزیرە بەڕێزەکان.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید إبراهیم/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر پێشنیاری ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان ماددەکەمان بەو شێوەیە دارِشتۆتەوە کە جێگای ڕەزامەندی و هەموو ئەو پێشنیارانە بێت کە بەڕێزان تەرحیان کرد، ماددەی (١٢) هەڵوەشاندنەوەی مووچەی خانەنشینی سەرجەم ئەو کەسانەی کە بە شێوەیەکی نایاسایی خانەنشین کراون و ڕاست کردنەوەی مووچەی خانەنشینی سەرجەم ئەو کەسانەی کە بە پلەی بەرزتر لە پلەی شایستەی خۆیان خانەنشین کراون، یان لەسەر بنەمای ئەژمار کردنی نایاسایی

سالانی خزمەتی وەزیفی خانەنشین کراون، ڕاست کردنەوەی مووچەی خانەنشینیان بۆ ئەو مووچەیەی بە پێی یاسا کارپێکراوەکان شایستەی دەبن وەك لەم یاسایەدا ئاماژەی پێکراوە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، بەڕێز وەزیری دارایی قسەتان هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز سەرکۆ ئازاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لێرەدا کە باسی ئەوە کراوە، نوقتەی نیزامیە، داوامان کرد ڕوونکردنەوەمان بداتێ لە ئەنجومەنی وەزیران ئێمە دوو سیستەمی جیاوازمان هەبووە، دوای ئەوەی کە حکومەت پێش ئەوەی کە حکومەت یەکگرتنەوە هەبێ لە ناو ئیدارەی کوردستان دا جیاوازی هەبووە لە نێوان وەزیفەکان دا، یەعنی هەبووە لە دوای خانەنشین کردن دا جیاوازی هەبووە، لێرە تەنها دەڵێ ئەوانەی کە پلەیان بەرزە خانەنشین بکرێن، ئایا ئەوانەی کە بۆ نمونە لە دوو ئیدارەی جیاوازەکەدا جیاوازی هەبووە لە پلەکانیان، نزم بووە ئەوە ڕوونکردنەوەمان بداتێ.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ وازحە، فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید إبراهیم/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵی یەکەم ئەوە بەڕێزان کە موختەصن لە وەزارەتی دارایی دەڵێن هیچ جیاوازییەك نییە، خاڵی دووەم موستەڵەحی (ڕاست کردنەوە) هەم ئەوەی پلەی زیاترە و هەم ئەوانەی کە پلەشیان کەمترە، بابەتی ڕاستکردنەوە هەردوولا دەگرێتەوە، ئەوەی کە موستەحەقە حەقی خۆی وەردەگرێ بە پێی ئەو ڕاستکردنەوەیە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، گوڵستان خان، فەرموو.

بەڕێز گوڵستان باقی سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ڕوونکردنەوەیەکم دەویست سەبارەت بەوەی ئەوانەی کە خاوەن عەشیرەتن بە ناوی دیوەخانانە پارەیەکیان بۆ خەرج دەکرێ...

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ ئەوە پەیوەندی بەو ماددەیەوە نیە، گوڵستان خان.

بەڕێز گوڵستان باقی سلیمان:

وەڵلا وتم ئەگەر لەگەڵ ئەو یاسای چاکسازیەدا ئەوەش ڕێکخەین بەڕاستی چونکە هیچ زانیارییەکی ئەوتۆمان نییە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

لە ماددەکانی دوایی پێشنیاری بکە، ئێستا ماددەی (١٣)، د.زیدان، فەرموو، نوقتەی نیزامی بێ.

بەڕێز زیدان رشیدخان اودل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز د.ڤالا باسی لەوە کرد کە ئەوانەی خانەنشین کراون هەڵدەوەشێنەوە و ئەوانەی پلەشیان پێدراوە ڕاست کردنەوەیان بۆ دەکرێ، بۆ نمونە ئەگەر کەسێك شەش ساڵ خزمەتی هەیە لە دوای ڕاپەرین، بەڵام بە هەر جۆرێك خانەنشین کراوە و کەسی دووەم هەمان شت شەش ساڵی هەیە بەڵام بە پلەیەکی زۆر بەسیت بوونە بە پێشمەرگە خانەنشین کراوە، کەسی یەکەم پلەدارە بە هەمان ساڵ، کەسی دووەم پلەدار نیە بەڵام ئەویش خانەنشین کراوە، واتا ئێوە پلەدارەکە دەیننەوە سەر پلەیەکی ئاسایی ڕاستکردنەوەی بۆ دەکەن بەڵام ئەوەی بێ پلەیە خانەنشین کراوە هەڵدەوەشێننەوە، لەو حاڵەتە چۆن تەعامول دەکرێ؟ دووبارەی بکەمەوە؟ بۆ نموونە دوو پێشمەرگە خانەنشین بووینە، هەردووکیان شەش ساڵ خزمەتی دەبێ، بەڵام کەسی یەکەم بە پلەوە خانەنشین کراوە پلەیەکی پێدراوە بە نەقیب، کەسی دووەم بە بێ پلە خانەنشین کراوە بە پێشمەرگەیەکی ئاسایی، ئێوە لە هەڵوەشاندنەوەکە پێشمەرگە ئاساییەکە هەڵدەوەشێننەوە، ئەوەی تر پلەدارەکانیش ڕاست کردنەوەی بۆ دەکەن، لەو حاڵەتەدا چۆن دەبێ کە ئەو دووانە هەردووکیان وەکو یەکن بەنایاسایی خانەنشین بوونە، پلەدارە و بێ پلەداریشە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، سوپاس کاك دکتۆر، جەنابی وەزیر، فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید إبراهیم/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەلەن خانەنشینان ئەوەی بە پێی یاسای پێشمەرگە هەر سێ یاسا ئیشارەتی پێدراوە لە ناو ئەو پرۆژە یاسایەی کە لەبەر دەستتانە بە پێی یاسا خانەنشین کراوە، ئەو تەمەنە و ئەو خزمەتەی کە لەو یاسایە تەحدید کراوە پێشمەرگە ئاساییەکە بەوە خانەنشین کراوە، بە پێی یاسای بەرکار کە خانەنشین کراوە هیچ کەسێك ناتوانێت ئەو حەقەی لێ بستێنێتەوە، حقوقەکەی مەحفوزە، ئەوەیشی کە لە خاریجی یاسای بەرکار خانەنشین کراوە مەدەنی بێ یان سەربازی بێت، خانەنشینیەکەی هەڵدەوەشێتەوە، لە خاریجی یاسا بەرکارەکان جا لە هەر پلەیەك بێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، سوپاس، ماددەی (١٣).

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی هەشتەم

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامیە؟ فەرموو.

بەڕێز حكمت محمد عبو زيد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرسیارەکم هەبوو لە جەنابی وەزیرە، یەعنی لە حکومەت، لێرە هەڵوەشاندن و ڕاستکردنەوە هەیە، بەڵام ئایا ئەگەر کەسەك حەقی بیت و تا ئێستا خانەنشین نەکرابێت و لەبەر هەر هۆیەکی هەبێت عیلاجەك لەوە دەکرێت یان نا؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، سوپاس.

بەڕێز د.ڤالا فريد إبراهيم/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قانونەکان وازحن، هەر کەسێك بە پێی یاسای بەرکار حەقی تەقاعودی هەبێ مافی خۆیەتی کە تەقاعود بکرێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، سوپاس، فەرموو کاك بژار، فەرموو.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی هەشتەم

حوکمەکانی کۆتایی

مادده (١٣)

یەکەم/ دەبێت وەزیری پەیوەندیدار و سەرۆکی پەیوەندیداری لایەنی نەبەستراو بە وەزارەت و فەرمانبەری تایبەتمەند حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

دووەم/ دیوانی چاودێری دارایی هەرێمی کوردستان پابەندە بە پشکنین و وردبینی کردن و بەدواداچوون و جێبەجێ کردنی ئەحکامەکانی ئەم یاسایە ویاسا پەیوەندیدارەکانی تر و ئامادەکردنی ڕاپۆرت لەبەر ڕۆشنایی یاسای دیوانی چاودێری دارایی هەرێمی کوردستان – عیراق ژمارە (٢)ی ساڵی ٢٠٠٨.

سێیەم/ دەستەی دەستپاکی و داواکاری گشتی لە هەرێمی کوردستان – عیراق بە پێی تایبەتمەندی پابەندبوون بە وەرگرتنی ڕێکاری یاسایی پێویست بوو جێبەجێ کردنی ئەحکامەکانی ئەم یاسایە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆرسوپاس، بەڕێزان هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان دەیەوێ لەسەر ماددەی (١٣) گفتوگۆ بکات، کاك شێخ ظاهر، فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بە ناوی خوای گەورە

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیاز دەکەم بڕگەی یەکەم صیاغەکەی بەم شێوەیە بێت:

لەسەر وەزیری پەیوەندیدار وسەرۆکی پەیوەندیدار ولایەنی نەبەستراو بە وەزارەت فەرمانبەری تایبەتمەند پێویستە حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکات.

بڕگەی دووەم لەجیاتی (ئەحکامەکان بکرێتە حوکمەکان)، بڕگەی سێیەمیش هەر بەهەمان شێوە حوکمەکان بێ.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، سوپاس کاك زانا، فەرموو.

بەڕێز زانا خالد سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٣) بڕگەی یەکەم ناڕوونییەك هەیە ئەگەر بۆمان ڕوون بکرێتەوە، چونکە دەبێت وەزیری پەیوەندیدار، ئێمە دوێنێ کاك شێخ ظاهر نوقتەیەکی نیزامی وەرگرت کە باس لەوە کرا لە ماددەی یەکەم تەعریفی تێدا نیە ئەو پرۆژە یاسایە، بۆیە لێرەدا کە باس لە وەزیری پەیوەندیدار دەکات ئێمە لە ماددەی یەکەم دا تەعریفمان نەکردووە وەزیری پەیوەندیدار کێ یە؟ بۆیە بە ڕای من پێویستە وای لێ بکرێ ئەم بڕگەیە پێویستە لەسەر دەسەڵاتی جێبەجێ کردن حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکات، چونکە ڕەنگە فروعاتی زۆری تێدا بێت هەمووشیان ڕەبت دەبت دەبن بە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، لە بڕگەی سێیەم دا ئەسڵی پرۆژەکە کە لەلایەن حکومەتەوە هاتبوو من پێشنیار دەکەم لەم بڕگەیەدا بگەڕێینەوە سەر ئەسڵی پرۆژەکە، چونکە لە دێڕی دووەم دا باس لەوە دەکات ڕێکاری یاسایی پێویست بەرامبەر هەر کارمەند و بەرپرسێك کە بەربەست و ئاستەنگ دروست بکات لەبەردەم جێبەجێ کردنی ئەحکامەکانی ئەم یاسایە، یەعنی کەواتە بگەڕێینەوە سەر ئەسڵەکە لەگەڵ ڕێزم بۆ ماندووبوونی بەڕێزان لە لیژنە تایبەتمەندەکان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، شیرین خان، فەرموو.

بەڕێز شیرین أمین عبدالعزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (١٣) لە بڕگەی دووەم و سێیەم ئاماژە بەوە دەکات کە دیوانی چاودێری دارایی و دەستەی دەستپاکی و فەرمانگەی داواکاری گشتی ڕابسپێردرێن بۆ وردبینی کردن و چاودێری کردن و جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە لەگەڵ ئەوەدا من پێشنیاز دەکەم کە ماوەیەك دیاری بکرێت کە لە شەش مانگ زیاتر نەبێت بۆ جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، حسیبە خان، فەرموو.

بەڕێز حسیبە سعید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (١٣) پشتگیری ڕاپۆرتی لیژنەی هاوبەش دەکەم تەنها وەك برای بەڕێزم د.زانا ئاماژەی پێدا لە خاڵی یەکەم لەبەر ئەوەی تەعریفەکان نەکراوە، داوا لە وەزیرە پەیوەندیدارەکان دەکەین کە لێرە ئامادەن ڕوونکردنەوەیەك بدەن، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، بەڕێز وەزیری دارایی، وەزیری هەرێم، فەرموو قسە بکە، ئەگەر ناومان نەنوسیبی بیرمان چووە، فەرموو.

بەڕێز باڵانبو محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینی دەکەم چەند جارێکە دەست هەڵدەبڕم، بەڵام لە بیر دەچێ یان دەکەومە کۆتایی کێشە نییە من دڵم فراوانە، سوپاس، ماددەی (١٣) من پێشنیار دەکەم دەبێت بکرێت بە (پێویستە)، بڕگەی (دووەم) پێویستە دیوانی چاودێری دارایی هەرێمی کوردستان پابەند بێت، لێرەش دا (پێویستە)ی بۆ زیاد بکرێت، (پابەندە) بکرێت بە (پابەند بێت) و بڕگەی سێیەمیش بە هەمان شێوە پێویستە دەستەی دەستپاکی و داواکاری گشتی لە هەرێمی کوردستانی عیراق بە هەمان شێوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، فەرموون جەنابی وەزیر، فەرموو.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید إبراهیم/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەرچەندە وەزیری پەیوەندیدار دیارە، لەبەر ئەوەی فەصلەکان هەمووی دیارە، زۆربەی فەصلەکان تەحدید کراوە هەر فەصلێك پەیوەستە بە وەزارەتێکی دیاریکراو، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا دەکرێت لە بڕگەی یەکەم وەزیری پەیوەندیدار و سەرۆکی پەیوەندیداری لایەنی نەبەستراوە بە وەزارەت هەڵبگیرێ بکرێ بە دەسەڵاتی جێبەجێ کردن، دەسەڵاتی جێبەجێ کردن حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن، هەرچەندە لە ئەحکامی خیتامی پێموایە لە کۆتاییش دا هەیە ماددەیەك زیاد کراوە، بەڵام لێرەش ئەگەر بیکەن بە دەسەڵاتی جێبەجێ کردن هیچ کێشەیەك نابێت، ئەو خاڵەش ئەوەی کە پەیوەندیدارە بەوەی کە بەڕێز کاك زانا پێشنیاری کرد ئێمەش پێمانوایە کە بگەڕێنەوە بۆ ئەو دەقە حکومییە و ڕێکاری پێویست بەرامبەر هەر کارمەند و بەرپرسێك کە ئاستەنگ و بەربەست دروست بکات بۆ جێبەجێ کردنی ئەحکامەکانی ئەم یاسایە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، ماددەی (١٤)، فەرموو.

بەڕێز ژیان ظاهر احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی (١٤)

یەكەم/ دامەزراندن لە هەر وەزیفەیەكی پلە باڵا (بەڕێوەبەری گشتی و ڕاوێژكار و سەرووتر) لە هەر سێ سەرۆكایەتییەكە و وەزارەتەكان و لایەنی نەبەستراو بە وەزارەت ڕادەگیرێت مەگەر تەنها لەو كاتەی پلەی چۆڵ هەبێت.

دووەم/ خانەنشین كردنی فەرمانبەر بە پلەی بەڕێوەبەری گشتی و سەرووتر كە پێكهاتەی ئیداری لە ئاستی بەڕێوەبەرایەتی گشتی و سەرووتر بەڕێوەنابات بە پێی ئەحكامەكانی هەردوو ماددەی حەوتەم و هەشتەمی ئەم یاسایە دەبێت یان دەگوازرێتەوە بۆ شوێنێكی تر لە كاتی هەبوونی شوێنی وەزیفی بەتاڵ كە لەگەڵ ناونیشانی وەزیفی شایستەی خۆی دەگونجێت بە ڕازیبوونی ئەو شوێنەی بۆی دەگوازرێتەوە.

سێیەم/ حوكمەكانی بڕگەی دووەمی ئەم ماددەیە سەرۆكی یەكەی ئیدارەكانیش (پارێزگار، قائمقام، بەڕێوەبەری ناحیە) دەگرێتەوە كە هیچ یەكەیەكی ئیداری بەڕێوەنابەن.

چوارەم/ مەرجەكانی دامەزراندن بە پلەی بەڕێوەبەری گشتی و بەرەو ژوور جگە لە مەرجەكانی فەرمانبەرایەتی و وەزیفەی گشتی بە پەیڕەوێك دەستنیشان دەكرێت كە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەردەچێت كە تیایدا ڕەچاوی بڕوانامە و پسپۆری و ساڵانی خزمەت و شارەزایی و لێهاتوویی بكرێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، هەر بەڕێزێك دەیەوێ لەبارەی ئەو ماددەیەوە قسە بكات، بەڕێزان بە تەركیز گوێ بگرن هەر كەس ناوی نییە با ئیزافەی بكەین، د.محی الدین، بدریە خان، كاك مەلا ناصر، د.عثمان، كاك ڕزگار، كاك بەهجەت، د.ڕێبوار، كاك زاانا، كاك شێخ ظاهر، كاك نزار، كاك مەلا وەیس، كەسی تر هەیە؟ باش، كاك بهجت، فەرموو.

بەڕێز بهجت علی إبراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (١٤) بڕگا (٢) خانەنشین كردنی فەرمانبەران بەپلەی بەڕێوەبەری گشتی و سەرووتر كە پێكهاتەی ئیداری لە ئاستی بەڕێوەبەرایەتی گشتی و سەرووتر بەڕێوەنابات، بە پێی ئەحكامەكانی هەردوو ماددەی حەوتەم و هەشتەمی ئەم یاسایە دەبێت، یان دەگوازرێتەوە بۆ شوێنێكی تر كە لە كاتی هەبوونی شوێنی وەزیفی بەتاڵ لەگەڵ ناونیشانی وەزیفی شایستەی

خۆی دەگونجێت، بەڕازیبوونی ئەو شوێنەی بۆی دەگوازرێتەوە ئەو (بەڕازیبـوونی ئەو شـوێنەی بۆی دەگوازرێتەوە) لابدرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس بۆ جەنابت، د.ڕێبوار، فەرموو.

بەڕێز د. ریبوار عبدالرحيم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەوە پێموایە جیاوازی هەیە لە نێوان پلە باڵا و پلە تایبەت، ئەوەی کە لێـرە هـاتووە بە پلە باڵا بەڕێوەبەری گشتی و ڕاوێژکار و سەرووتر، پلە بـاڵا وەزیـر و پەرلەمانتـار و ئەوەیە، بەس پـلە تـایبەت بەڕێـوەبەری گشـتی، باشـتر وایە ئەسـڵ بکرێـت بە تـایبەت نەك پـلە بـاڵا، ئەوە یەك، هەسـت دەکەم بـڕگەی سـێیەم کە جیـاکراوەتەوە لە بـڕگەی دووەم تەواوکەری بـڕگەی دووەمە یەعنی دەکرێ ئیـزافە بکـرێ بـۆ بـڕگەی دووەم، پێویسـت ناکـات بڕگەیەکـی تـری لـێ بکـرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

(درجات خاصـە و درجـات عليـا) بەو تەصـنیفە نـیە، دەکـرێ مـودیر عـامیش سـەرووتر بـێ پێـی دەووترێ دەرەجەی علیا و دەرەجاتی خاصەش خوارترە، بەڵێ، کاك زانا، فەرموو.

بەڕێز زانا خالد سمايل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەو پێیەی کە لە زۆر بڕگەکان دا ئەم وشانەی ئێستا برای بەڕێز کـاك د.ڕێبـوار باسـی کـرد تیکـرار بۆتەوە، یان ئاماژەکان ڕوونتر بێ، یان بکرێنە پلە باڵا و پـلە تایبەتەکـان و لە جیـاتی ئەوەی ئـێمە بڵێـین هەر سـێ سـەرۆکایەتییەکە و دامەزراوەکـانی تـر دەکـرێ بڵێـین لە سـەرجەم دامەزراوە دەستوورییەکانی هەرێمی کوردسـتان کە سـەرجەمیان دەگرێتەوە، پێمـوایە ڕێکتـرە، لە بـڕگەی سـێیەمدا بـاس لەوە دەکـات حوکمەکـانی بـڕگەی دووەمـی ئەو مـاددەیە، سـەرۆکی یەکە ئیدارییەکانیش (پارێزگار، قائمقام، بەڕێوەبەری ناحیە) دەگرێتەوە، ئەگەر لە حاڵەتێك دا قائمقـام بگـرێتەوە، بەڕێـوەبەری نـاحیە بگـرێتەوە بـۆ جێگـری پارێزگـار نەگـرێتەوە؟ کە ئاسـتی وەزیـفە ئیـدارییەکەی سـەرووترە لە قائمقـام و بەڕێـوەبەری نـاحیە، بـۆیە پـێم باشـە لە نێـوان هەردوو کەوانەدا (پارێزگار، جێگری پارێزگار، قائمقام، بەڕێوەبەری ناحیە دەگرێتەوە) ئیزافە بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك مەلا ناصر، فەرموو.

بەڕێز عبدالناصر احمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (١٤) بڕگەی (٣) حوکمەکانی بڕگەی (٢)ی ئەم ماددەیە سەرۆکی یەکە ئیدارییەکانیش (پاریزگار، قائمقام، بەڕێوەبەری ناحیە) دەگرێتەوە، کە هیچ یەکەیەکی ئیداری بەڕێوەنابەن، ئەوە کە خزمەتێکی زۆریان هەیە من پێشنیار دەکەم لە کاتی گواستنەوەی ڕاژەکەیان بۆ وەزارەتێکی تر بە شێوەیەك بێت کە ڕازیبوونی ئەو وەزارەتەی نەویێ، یەك، دوو/ لە کاتی گواستنەوەیان ڕاژەکەیان بە هەمان پلەی وەزیفی خۆیان مووچە وەربگرن و پێویستە پرۆژە یاساکە ڕەنج و ماندووبوونی ئەو پارێزگار و بەڕێوەبەری ناحیە و قایمقامانە لەبیر نەکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، د.عثمان، فەرموو.

بەڕێز عثمان علی سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری قسەکانی کاك مەلا ناصر دەکەم، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، بدریە خان، فەرموو.

بەڕێز بدریە إسماعیل محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕگەی دووەم وسێیەم لە ماددەی (٤) سەبارەت بە خانەنشینی ئەوانەی کە پێیان دەووترێت معاون، پێویستە بەڕوونی بنووسرێت کە حوکمەکانی ماددەی (٣) بەسەر ئەوانیش دا پەیڕەو بکرێت، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، دەمەوێ ڕوونکردنەوەیەك لەسەر کۆی یاساکە بدەم، جێگەی خۆشحاڵییە کە کۆی پەرلەمانتارەکان لەم قاعەیەدا بەڕاستی دەستبەرداری قوتی خۆیان بوون بۆ خزمەتی هاووڵاتیان، دەمەوێ زامنی ئەوە بکرێت کاتێك ئەو بڕە پارەیەی لە پلە باڵاکان کەم دەکرێتەوە بۆ ئەم..

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە لەو ماددەیەدا نیە، دوایی دەتوانی ئیزافەی بکەی.

بەڕێز بدریە إسماعیل محمود:

ڕێگەت پێ نەدام تکایە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان لە ماددەی (٧)دا ئەو قسەیە بکەم، من پێم باشە زامنی ئەوە بکرێ بۆ چاککردنی مووچەی خاوەن پێداویستی تایبەت و گێڕانەوەی مووچەی چاودێری کۆمەڵایەتی کە (٨٠) هەزار و (٨٤) کەسن، ئەوە تایبەتە بەو ماددەیە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، چەسپاندنی کەمترین مووچەی خانەنشینی (٤٠٠) بۆ (٥٠٠) هەزار کەمتر نەبێ وگێڕانەوەی پاشەکەوتی مووچە کە بەگشتی بۆ فەرمانبەران بگێڕدرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك شێخ ظاهر، فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموابی ماددەی (١٤) بڕگەی یەکەم و دووەم هەردووکیان تەواوکەری یەکترن، چونکە لە کاتێکدا کە تۆ پۆستێکی شاغیرت هەیە و لەلایەکی تریشەوە مەسەلەن بۆ نمونە مودیریە عامەکی شاغیر هەیە کە مودیر عامی نیە، لەلایەکی دیکە مودیریە عامەکت هەیە کە بێ پۆستە، کەواتە ئەو تەواوکەری یەکترە لە شوێنی ئەو دادەنرێ، لە جیاتی ئەوەی کەسێکی دیکە تەعین بکرێ بارگرانی بودجە لەسەر حکومەت دروست بکات ئەو کەسە لەجیاتی ئەوەی خانەنشین بکرێ کەسێکی تر تەعین بکرێ ئەو کەسە لەو شوێنە دادەنرێت، کەواتە هەردوو بڕگە تەواوکەری یەکترن.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك نزار، فەرموو.

بەڕێز نزار ملا عبدالغفار:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە حوکمەکانی کۆتایی ماددەی (١٤) (یەکەم) دامەزراندن لە هەر وەزیفەیەکی پلە باڵا (بەڕێوەبەری گشتی، ڕاوێژکار، سەرووتر لە هەر سێ سەرۆکایەتییەکە)، دەمەوێ لێرە پشتگیری خۆم بۆ بڕای بەڕێزم کاك د.ڕێبوار، کاك زانا، شێخ ظاهر دەربڕم، دەمەوێ ناوی پلە تایبەتییەکانیش ئەگەر شوێنی بکرێتەوە پێم باشە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك ڕزگار، فەرموو.

بەڕێز ڕزگار محمد محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من قسەکانم کران، پشتگیری لە پێشنیاری کاك مەلا ناصر دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك مەلا وەیس، فەرموو.

بەڕێز ویسی سعید ویسی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (١٤) یان دەتوانین بڵێین لە کۆی گشتی ئەو پرۆژە یاسایە باسی خەبیر نەکراون، کە لە دام و دەزگاکانی حکومەت کار دەکەن، من پرسیار ئاراستەی لایەنە پەیوەندیدارەکان لە حکومەت دەکەین داخوا خەبیریش پلەی تایبەتن؟ ئەگەر ئەوانیش بن

ئەوانیش پێویست دەکات ناویان بنووسرێت چونکە وابزانم لە ڕووی مووچەشەوە مادام بەڕێوەبەری ناحیە لەم ماددەیە ناوی هاتووە زەروریشە خەبیرەکانیش ناویان بێت، هەروەها پرسیارێکی ترم هەیە ئەگەر هاتوو کەسێك معاون بوو لە بەڕێوەبەری گشتی، یاخود لە قایمقام یان یەك لە پلە تایبەتییەکان لە هیچ شوێنێکیش شاغر نەبوو و نەگەیشتبووە (٤٥) ساڵ و (١٥) ساڵی خزمەتیش چارەنووسی ئەو جۆرە کەسانە چییان بەسەر دێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، د.محی الدین، فەرموو.

بەڕێز محی الدین حسن یوسف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تێبینییەکانم لەسەر برگەی دووەم و سێیەمی ئەو ماددەیە بەتایبەتی ئەوەی سەبارەت بە سەرۆکی یەکە کارگێڕییەکان پارێزگارە، قایمقامە، بەڕێوەبەری ناحیەکانە ئەوانەی کە هیچ یەکەیەکی ئیداری بەڕێوەنابەن، کە پێیان دەڵێن (معوم)، ئەوانە لە ئەنجامی ڕێککەوتنێکی سیاسی یان بە هەر هۆکارێك دەسەڵاتی تەنفیزی ئەوانەی کردبێتە (معوم) دەیانگوازێتەوە یان خانەنشینی دەکرێن کە تەمەنیان گەیشتووتە خانەنشینی و (١٥) ساڵ خزمەتیان هەبێ و یان دەیانگوازێتەوە بۆ شوێنێکی تر، پێویستی بە مەرجی ڕازیبوونی ئەو شوێنە هەیە، پێموایە مەرجی ڕازیبوونی شوێنەکە لابدرێ و ئەنجومەنی وەزیران خۆی ڕاستەخۆ ئەو مەسەلەیە شوێنەکانیان بۆ دابین بکات لەگەڵ ئەو پلە و پۆست و مووچەیەی کە شایستەی ئەوانن، چونکە ڕەنگە زۆر زەحمەت بێ فەرمانگەیەك ڕازی بێ مودیر ناحیەیەك بچێ بەو پلە و پۆستە، چونکە بەشێکی زۆریان ئەوانەی یەکەی ئیداریان بەڕێوەبەردووە و خاوەن بڕوانامەی بەکالۆریۆس و ماستەر، دکتۆران، ڕەنگە شوێنەکان پێی ڕازی نەبن بۆیە پێموایە ئەو ئەرکە ئەنجومەنی وەزیران لە ئەستۆی بگرێ، شوێنەکانیان بۆ دیاری بکات کە بگونجێ لەگەڵ پلە و پۆستی ئەو بەڕێوەبەر و قایمقام و پارێزگارانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێزان ئەگەر ڕوونکردنەوەیەکتان هەیە، فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید إبراهیم/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر پێشنیازی بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان بەم شێوەیە ماددەکە دادەڕێژینەوە:

یەکەم/ دامەزراندن لەوەزیفەکانی (بەڕێوەبەری گشتی وڕاوێژکار وسەرووتر) لە دامەزراوە دەستوورییەکانی هەرێمی کوردستان ڕادەگیرێت مەگەر تەنها لەو کاتەی پلەی چۆڵ هەبێت.

برگەی دووەم پێشنیازیان کرد کە بەڕازیبوونی ئەو شوێنەی بۆی دەگوازرێتەوە هەڵگیرێت، ئێمە لە حکومەت هیچ مانعێکمان نییە کە ئەو عیبارەیە هەڵبگیرێت، هیچ کێشەمان نییە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، ماددەی (١٥)، فەرموو.

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٥):

یەکەم/

١- وەزارەتـی دارایـی و ئـابووری لە چوارچێـوەی ڕێکخسـتنەوەی بـواری بـانکی لە هەرێـم بە ئەلیکترۆنی کردنی خزمەتگوزارییە بانکییەکان ئەژمارێکی تایبەت دەکاتەوە بۆ هەر مووچەخـۆر و سوودمەندێك لە بودجەی گشتی لە پێناو زامن کردنی پاراستنی گشت شایستە داراییەکـان بە شایستە داراییەکانی خەرج نەکراوەکانیشەوە.

٢- چۆنیەتی کـردنەوەی ئەو ئەژمێـرە، سـوود وەرگرتنـی مووچەخـۆر، سـوودمەند لە ئەژمێـرەکە بە ڕێنماییەکی دارایی ڕێـك دەخرێـت لەلایەن وەزارەتـی دارایـی و ئـابوورییەوە دەردەچێـت لەبەر ڕۆشنایی بڕگەی یەکەمی یەکی ئەم ماددەیە.

دووەم/ لەبەر ڕۆشـنایی ئەو بـڕە پـارەیەی کە بە فیعلـی لە خەرجییەکـان دەگەڕێـتەوە لە دەرەنجـامی جێبەجـێ کردنـی ئەم یاسـایە دەبێـت ئەنجـومەنی وەزیـران ئەولەویەت بـدات بە پێداچوونەوە بە کەمترین مووچەی خانەنشینی لە هەرێم بە ئاراستەی زیادکردن بەڕەچاوکردنی بژێوی و گوزەرانی ئەو کەسانەی کە کەمترین مووچەی خانەنشینی وەردەگرن، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ هەر بەڕێزێك دەیەوێ لەبارەی ئەم ماددەیەوە قسە بکات، بەڕێزان:

کاك محسن، کاك مەم، کاك مەلا احسان، کاك ادریس، کاك بهجت، حسیبە خـان، کـاك حکمـت، کـاك پێشەوا، کاك زانا، ڕۆژان خان، د.ڕێبوار، مامۆستا جیهاد، لیزا خان، د. زێـدان، کـاك بـژار، گوڵسـتان خان، گولیزار خان، د. گەلاوێژ، مامۆستا عبدالستار، کاك علی، د. هەورامان، کاك بەڵین، کاك باڵانبو، ڕۆژان خان، ئاشنا خان، کاك جلال، ڕوپاك خان، کاك لقمان، کاك شەمۆل، کاك هاورێ، سـەلما خـان، گوڵستان خان، کاك عثمان، کاك دابان، کاك گۆران، د. شایان، د. محی الدین، د. شێرکۆ، کاك سیپان، د. اسماعیل، کاك ابوبکر، بدریە خـان، مـژدە خـان، کـاك سـیروان، کـاك مەم، کـاك کـاوە، هلـز خـان، سەرچنار خان، شادی خان، فەرموو کاك باڵانبۆ.

بەڕێز بالانبۆ محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، دەستتان خۆش بێ، من دەمەوێ لەسەر ماددەی (١٥) بڕگەی یەکەم دەڵێ وەزارەتی دارایـی و ئـابووری لە چوارچیـوەی ڕێکخسـتنەوەی بـواری بـانکی، دیـارە بەداخەوە مـن دەیڵـێم خەڵك سیقەی بەوە نەماوە کە پارە لە بانقەکانی حکومەت دا دابنێت، مـن ئەوە بە خـاڵێکی زیـاد

دەزانم کە ئەگەر حکومەت بێت لەم بوارە مەصروف بکات بۆ ئەوەی هەر چۆنێك بکرێ پارە لەم بانقانە داناندرێ، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە کردنەوەی ژمێرەی حیسابی یە، رەقەمی حیسابی یە کاك بالانبۆ، د.شێرکۆ، فەرموو.

بەڕێز شێرکۆ جودت مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (١٥) یەکەم (١) کە باس لەوە دەکات (وەزارەتی دارایی و ئابووری لە چوارچێوەی ڕێکخستنەوەی بواری بانکی لە هەرێم بە ئەلیکترۆنی کردنی خزمەتگوزارییەکان) ئەوەی بۆ ئیزافە بکرێت لە کۆتاییدا کە (بەتایبەت پلە بەرزکردنەوە و پاشەکەوتکردنی مووچە) واتا ئەوە ڕەچاو بکات.

دووەم کە باس لەوە دەکات (لەبەر ڕۆشنایی ئەو بڕە پارەیەی کە بە فیعلی دەگەڕێتەوە) ئەوەی بۆ ئیزافە بکرێ کە شێوازی (مقاصە) واتا لە بری خستن واتا حقوقی حکومەت کە لەلای فەرمانبەرە و حقوقی فەرمانبەر کە لەلای حکومەتە لە یەك دەربکرێ، ئێمە حیسابمان کردووە زیاتر لە ٦٠%ی بەوە دەڕوات، لە ٤٠%ەکەی کە دەمێنێتەوە مانگانە بڕێکی بخرێتە سەر ئەو حیسابە بانقییەی کە دەکرێتەوە، ئیزافەتەن بۆ یەعنی دووەم ببێتە خاڵێکی تر، کە کەمترین خانەنشینی لە (٤٠٠) هەزار دینار مانگانە کەمتر نەبێت، سێهەمی بۆ ئیزافە بکرێ واتا یەکەم و دووهەم سێهەمی بۆ ئیزافە بکرێ کە خانەنشینی بۆ کەمئەندامان زیاد بکرێ بۆیان بکرێت بە (٢٥٠) هەزار دینار، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، ڕوپاك خان، فەرموو.

بەڕێز ڕوپاك أحمد رحمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەو ماددەیە باسی ئەژمێری بانکی کردووە لە ماددەی یەکەم (١) من پێشنیار دەکەم ئەو مووچە پاشەکەوت کراوانەی مووچەخۆران بخرێتە سەر ئەو ئەژمێرە بانکییە، بە سێ قۆناغ مووچەخۆر بتوانێ ئەم پارەیە سەحب بکات، واتا ڕاییکێشێت، لە مەسەلەی (مقاصە) لەبەر یەکخستن پشتگیری لە قسەکانی د.شێرکۆ دەکەم و هەروەها لە بڕگەی دووەم کەمترین مووچەی خانەنشینی کەمتر نەبێ لە (٤٠٠) هەزار هاوشێوەی بەغدای لێ بکرێ، بڕگەیەك زیاد بکرێ لە ئەنجامی جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە هەر بڕە پارەیەك کە دەگەڕێتەوە بۆ حکومەت دەبێ بخرێتە سەر کەمترین مووچەی خانەنەنشینی وەکو لە پێشتر ئاماژەم پێکرد کە لە (٤٠٠) هەزار کەمتر نەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، لیزا خان، فەرموو.

بەڕێز لیزا فلك الدین صابر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیار دەکەم لەم ماددەیەدا لە ماددەی (١٥) فەقەرەیەك زیاد بکرێت سەبارەت بەو قەرزانەی کە هی کۆمەڵێك بازرگان و کۆمپانیان حکومەت لە نێوان ساڵانی ٢٠٠٧ و ٢٠١١ داویەتی بەو کەسانە و ماوەی یاسایی دانەوەی ئەو قەرزانەش تێپەڕیوە، هەروەها ئەو قەرزانە بەرامبەر بە هەندێك چۆن بڵێی بەرامبەر سوودی ساڵانە دراوە بەو کەسانە، هەروەها بەرامبەر رەهن دراوە ماوەکەش بەسەرچووە نەیانداوەتەوە، پێشنیاز دەکەم کە لەم ماددەیە زیاد بکرێ، موودەیەکیان بۆ دابنرێ بۆ ئەو کەسانە کە ئەو پارەیە بگەڕێننەوە بۆ حکومەت ماوەکەش سێ مانگ بێ، هەروەها هەر بۆ بەرچاوڕوونی جەنابتان لە ئێستادا بەتایبەتی کە ١٢/٣١ی ساڵی ٢٠١٩ش تێپەڕی قەرزەکە ئێستا گەیشتووە بە زیاتر لە (٨٠٠) ملیار دینار بۆیە پێشنیاز دەکەم ئەو بڕگەیە زیاد بکرێ کە باس لە چاکسازی دەکەین با بە عەدالەتانە ئەو چاکسازیانە بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، مامۆستا جیهاد، فەرموو.

بەڕێز جیهاد حسن إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من کرا و پشتگیری لیزا خانی دکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك محسن، فەرموو.

بەڕێز محسن حسین مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خالا یەکی و دووێ ڤەکرنا هەژمارەکا بانقی بۆ فەرمانبەرێن هەرێمێ کارەکێ زۆر زۆر باشە، بەڵام نە بەس خەلکی پارەی لە حوکمەتێیە بەلکو حوکمەتیش پارەی لە خەلکی هەی، یەعنی ڤ خەلکی پارەی کارەبا پارەی ئاو نەدایە، پێشنیار دەکەم حکومەتی هەرێم لەسەر ئەرکی خۆ کارتەکا بانقی بۆ فەرمانبەرێن حکومەت چێ کاتن برێکا پارە خەلکی مال حکومەتێ کرێ ئاڤێ و کرێیا هەر شتەك کو سەر ملی وان مابێتەوە، دوو ئەز پێشنیار دکەم خالا دووێ کو ئەو پارەی ڤێ حوکمەتێ کەمترین خانەنشین کو(١٢٠) هەزارن زێدە بن، سەرەڕای هەندێ بێتە کرن کو ئەو دەرچوویت زانکۆ کو چەندین ساڵە نەهاتینە دامەزراندن ڕێژەیەك بە هەندەك ڕێنماییا ڕێژەیەك ژ وان بێنە دامەزراندن بۆ هەندێك گەنجی دی وەڵاتی ئومێد بە ئایندەی خۆ هەبیتن، هێدی هێدی ژی کۆچ کردنا گەنجان ڤێ وەڵاتی بێتە بنبڕ کرن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، مامۆستا عبدالستار، فەرموو.

بەڕێز عبدالستار مجيد قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (١٥) خاڵی یەکەم هەر لە بڕگەی یەکەم دا ئەوەی کە دەقەکەی نووسراوە تەنها ئەو ئیزافەی دەکەم بووترێ (بەشایستە داراییە خەرج نەکراوەکانیشەوە و پاشەکەوتی مووچەش دەخرێتە سەر ئەو ئەژمێرە تایبەتە) تەنها ئەوەندە، دووەم لە خاڵی (دووەم)دا تەبعەن ئەوە دەخەمە نێوان ئەوەی یەعنی کە دەڵێ (لەبەر ڕۆشنایی ئەو بڕە پارەی بە فیعلی لە خەرجییەکان دەگەڕێتەوە لە دەرەنجامی ئەم یاسایە دەگاتە خانەنشین لە هەرێم، لەوێدا نووسیومە (بەشێوەیەك کە لە (٤٠٠) هەزار دینار کەمتر نەبێ) و بۆ ئەو مەقاصە و ئەوەی کە کاك د.شێرکۆ جودت باسی کرد، ڕوپاك خانیش باسی کرد، من پشتگیریان دەکەم وێڕای ئەوەی کە منیش لەگەڵ ئەوەم کە کەمئەندامیش هەوڵ بدەین مووچەکەی بگەیەنرێ بە (٢٥٠) هەزار، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، سەلما خان، فەرموو.

بەڕێز سلمى فاتح توفيق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بێگومان ئەو ماددە یەکێکە لەو بەشانەی کە لە ناو پرۆژە یاساکەدا هەیە، ڕاستە ئەژمێری تایبەتی یەکێکە لەو کارە باشانەی کە لە پرۆژە یاساکەدا زامنی مووچەی مووچەخۆران دەکات بەتایبەتیش ئەم بڕگەیە پێموایە بۆ مووچە پاشەکەوت کراوەکانە، بەڵام ئەژمێری تایبەت ئەگەر ئێمە نەزانین بۆچی بەکاردەهێنرێت لە ئایندەدا؟ ئەوا بێگومان باشترە ئەگەر بزانین، پشتیوانی قسەکانی کاك محسن دەکەم کە پێویست دەکات ئێمە بە یاسا دیاری بکەین یەکێك لە بڕگەکان ئاماژەی پێ بکەین کە پێویست دەکات ئەو قەرزانەی کە هاووڵاتی لەلای حکومەت هەیەتی بتوانێت پێی بداتەوە، وەکو قەرزی نیشتەجێبوون هەروەها سلفەی عەقار و سلفەی زەواج هەروەها پارەی ئاو و کارەبا کە خەڵك ئەمەلێکی گەورەی زۆر زۆر هەیە بە پاشەکەوتەکەی تەنها بتوانێ لەم ڕێگەیەوە سوودی لێ وەربگرێ، لە برگەی دووەمی ماددەی (١٥)دا کە باسی کەمترین مووچەی خانەنشینی دەکات، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان پێویست دەکات ئێمە چۆن ژمارە دادەنێین بۆ دابینکردنی مووچەی پلە باڵاکان لەگەڵ ئەوەشدا ئێمە ئەگەر بمانەوێ کارێکی باش بەڕێوەببەین پێویست دەکات کەمترین مووچە دیاری بکەین، پشتیوانی لە هەموو ئەو بەڕێزانە دەکەم کە دیاریکردنی ئەو مووچەی (٤٠٠) هەزار کەمتر نەبێ لە (٤٠٠) هەزار دیاری دەکەن و زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، مژدە خان، فەرموو.

بەڕێز مژدە محمود محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (١٥) بڕگەی دووەم پێشنیاز دەکەم بە حوکمی ئەوەی کە بەشێکی زۆر هاوولاتیانی هەرێم کرێنشینن و هیچ بیمەیەکی تەندروستیشیان نیە، داوا دەکەم (٥٠٠) هەزار دینار ئەو بڕە کەمترین ڕێژەی مووچە بێت، کەمترین ڕێژە (٥٠٠) هەزار دینار دیاری بکرێت، هەروەها فەترەیەکی زەمەنیش دیاری بکرێ لەبەر ئەوەی لەم بڕگەیەدا هیچ فەترەیەك دیاری نەکراوە، خوا دەزانی ساڵێکی دیکەیە، دوو ساڵی دیکەیە، سبەینێ یە، یەعنی چ کاتێکە؟ پێویستە بەرپرسانی حکومەت وەڵامی ئەوەمان بدەنەوە ئایا ئەوە لە چ کاتێك دا دەبێت؟ دەستتان خۆش بێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك بهجت، فەرموو.

بەڕێز بهجت علی إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت ماددەی (١٥) یەکەم خالا ئێکێ ڤە کردنا حیسابێت بانقی کارەکی زۆر باشە، ڕێکخستنا کاری بانقێ ژی، بەس داخازا ڕوونکردنەوەیەکیش وەزیرێ پەیوەندیدار بەڕێز وەزیری دارایی و ئابووری دکەم، بۆ مە شێوێ ئەژمار کردنا دانا کوژمێ پارە کو دێتە دان دەبی چ ڕەنگ بیتن؟ یەعنی ئەوە مەتلەبەکە لە دەڤ هەمی خەلکی، ئایا حەقی ئاڤێ پێ بدات؟ حەقی کارەبا پێ دات؟ ئەگەر ڕوونکردنەوەیەکی بەڕێز جەنابی وەزیری بداتە مە، مەمنون دەبین، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، گولیزار خان، فەرموو.

بەڕێز گولیزار رشید حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددا (١٥) لە یەکەم فەقەرە (١) نەگەلە ڕوونە لە دەڤ مــن حەزم کــرد د.ڤــالای بۆمــان ڕوونکردنەوەیەك کردبا، ئایا ئەڤ ماددەیە تەعارووز ناکات دگەل قانونا عقوباتا ماددا (٤٥٩) چونکە مومکینە ڤە تەعتیلا ماددا ڤێ بکاتن، ڕوونکردنەوەیەك بۆمە حەزێت کرد تەوزیحێك کردبا د. ڤالا، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك مەم، فەرموو.

بەڕێز مەم أسکندر مەم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جێی کردنا ڤێ ماددا لەو پڕۆژە کارێکی گەلە گرنگە ئێمە دەخاتە ژێر بەرپرسیاریەتا گەورەی یاسایی، پشتراستیەکی بۆ خەلکی پەیدابیتن کو پاشەکەوتە، مووچەیە کو لای حوکمەتە

نافەوتێت، ئاخافتنێ مە لەلایەن هەڤاڵان هاتنە کرن، پشتگیریا پێشنیارا لیزا خانیشی دکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك سیپان، فەرموو.

بەڕێز سیپان سالم حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی ماددەی (١٥) یەکەم دڤێت ئاماژە پێ بدەم ڤە کردنا حیسابا بانقی چ گەرەنتییەك نینە ئەگەر ئەو پارە پاشەکەوت کردیە فەرمانبەر لە ناو حیسابا بانقی نەهێتە جێگیر کرن ئەو پارەی پاشەکەوت کریە خانەنشینا لە ناڤا حیسابا بانقیێ نەیێتە جێگیر کرن، ڤە کردنا حیسابا بانقی گرنگیا خۆ نابیت و هیچ ئومێدێك بۆ فەرمانبەر و خانەنشینان هەرێما کوردستانی ناڤەگریتن ژ بۆ یەکی بشێن ئەڤ پاشکەفتی کو ژ لای حکومەتە ساڵانی دەربازبوو لێهاتیە دەرێ دێتە زبراندن، لەورا پێشنیار دەکەم ئەڤ خالە ڕەنگی بیت، دگەل دەرکردنا ژمارەکی تایبەت یان ئەلکترۆنیا وەرگرتن یان حیسابا بانقیا کو بۆ فەرمانبەر و خانەنشین دا دێتە دیار کرن سەرجەم پارەی پاشەکەفت کری دێتە دەستنیشان کرن هەروەسا فەرمانبەر و خانەنشین ژ وی پارە کو هەی دەستنیشان کرن کو حەقی ویە دچیە سەر حیسابا وی بشێن پارەی رسوماتا دەولەتی بەشێوەیەکی گشتی پێ بدەن، هەروەسا ڕیژەیەك کو پارە بێتە دیاری کرن ئەویش دشێن لە ڕێنمایی ئەنجومەنی وەزیران بێتە دیار کرن، ڕێژەیەك کو پارەی بێتە چاشەکەفت کری، پشتی کو پارەی رسوماتا دەولەتی پێ بێنە دان هەی بێتە وەرگرتن، لە خاڵا (٢) لە ماددا (١٥) ئەوێ چەندێ پێشنیار دەکەم کو ئەڤ پارێ چاکسازیا بە ناڤێ وێ پرۆژە دێتە گەڕاندن ژ بۆ حکومەتێ کەمترین خانەنشینیا مەدەنی ببیتە (٥٠٠) هەزار دینار، ژ بۆ یەکی خانەنشینین هەرێما کوردستانی دڵنیا بن کو ژ ئەندام بێتە چاکسازیێ ئەو ژ لە ناڤا پرۆژەی چاکسازیدا خەلك دڵنیا بیت کو پرۆژەی چاکسازیێ بۆ بەرژەوەندیا ویە بەرژەوەندیا وان فەرمانبەر دەبیت کو بهێن زێدە کرن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك دابان، فەرموو.

بەڕێز دابان محمد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر ماددەی (١٥) ژمارە (١) پرسیارێك لە بەڕێزان ئەنجومەنی وەزیران دەکەم ڕێکخستنەوەی بواری بانکی لە هەرێم بە ئەلیکترۆنی کردنی خزمەتگوزاریەکان، لێرە هیچ سەقفێکی زەمەنی دیاری نەکراوە کە ئەوە بەشێکە لە هێڵە گشتییەکانی بەرنامەی کابینەی حکومەت لە ماوەی چەندێکی تردا ئەوە دەکرێ؟ مەبەست لە شایستە داراییە خەرج نەکراوەکان ئایا پاشەکەوتی

مووچەیە یان نا؟ ئەگەر ئەوە بۆ پاشەکەوتی مووچەیە لێرە لەگەڵ ڕەئی ئەو برادەرانە دام کاك د.شێرکۆ و ئەوان کە بتوانرێ (مەقاصە)ی پێ بکرێ، سەبارەت بە خاڵی دووەم داواکارم کە لێرەش دا کەم ئەندامان یان خاوەن پێداویستییە تایبەتەکان جێی بکرێتەوە، سوپاس بۆ بەڕێزان.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، ڕەقەمی ماددەکە بڵێ کاك ئومێد ئینجا، فەرموو.

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە پێی حوکمی مادده (٣٠) بڕگەی پێنجەم لیژنە تایبەتمەندەکانی پەرلەمان لەسەر ئەو پرۆژەیە شەش لیژنە کۆبوونەوەی کردووە ڕاپۆرتی لەبەر دەستمانە نزیکی سێ بەشی ئەندامانی پەرلەمانی کوردستان لەو ڕاپۆرتە بەشداریان کردووە، کەمترین سەرنج لەسەر ماددەی (١٥) کە ئێستا ئێمە گفتوگۆی لەسەر دەکەین، ئەو گفتوگۆ وئەو سەرنج و تێبینیانەی هەبووە لە لیژنە تایبەتمەندەکان کە کرایە ئێستاش سێ بەشی ئەندامانی پەرلەمان ناوی خۆیان نووسیوە دیسان جارێکی تر گفتوگۆی دەکەین، ئەوەشمان لەبەر چاو بێ ئەو ماددەیە لە دوای گەیشتنی پرۆژەکە ئیزافە بووە بە ڕێککەوتنی لیژنەی تایبەتمەندی پەرلەمان لەگەڵ حکومەت ئەو ڕێککەوتنە کراوە ئەو ماددەیە بە ڕێککەوتن بەشدار بووە، ئەگەر پرۆژەکە لەگەڵ حکومەت دا بێ و کە لە ئەنجومەنی وەزیران بە کۆی دەنگ پەسەند کرا، دوای پەسەند کردنەکەش جارێکی بە ڕێککەوتن ئەوە دانرایەوە بۆ بەرچاو ڕوونیتان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ دروستە، بەشێکی زۆری ئەندامانی پەرلەمان واژوویان لەسەر ڕاپۆرتەکە هەیە خۆی زۆر باشترە لە لیژنە قسە بکرێ ڕەنگە ئینسان قسەکانی زیاتر لەگەڵ ڕفیقەکانی گفتوگۆ بکات، زیاتر شوێن بگرێ، بەڵام ئێمە هیچ ماددەیەکی پەیڕەویمان لەبەر دەست دا نیە، بڵێ ئەگەر ئیمزای لەسەر ڕاپۆرتێك کرد بۆیە نیە قسە بکات، بەڕاستی بریا ماددەیەکی وا لە ناو پەیڕەوەکەدا هەبوایە، کاك عثمان سێدەری، گرنگ ئەوەیە پێچەوانەی ئەوە نەووترێ کە ئینسان واژووی لەسەر کردووە، فەرموو.

بەڕێز عثمان کریم سوارە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە بڕگەی یەك یەکەم بەم شێوەیە کردنەوەی ڕەقەم حیسابییەکە لەسەر حیسابی حکومەت بێ، نەك لەسەر فەرمانبەران خۆیان، هەروەها فەرمانبەر بتوانێ لەو پارەی ئەو قەرزە کە بتوانێ پارەی ئاو و کارەبا و هەروەها زەریبە قەرزە بچووکەکانی تریش بتوانێ بداتەوە، هەروەها بۆ بڕگەی دووەمیش ئەوەی بۆ خانەنشینی کە باس دەکرێ کەمترین بکرێ بە (٤٠٠) هەزار دینار و

هەروەها دەرچووانی زانکۆ و پەیمانگەکانیش بتوانن سوودمەند بن لە بەشێکی و پشتیوانی لە قسەکانی لیزا خان و هەروەها سەلما خانیش دەکەم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، بەشێکی زۆری ئەو قسانە دووبارەنن بە گوێرەی پەیڕەوی ناوخۆ ئەندام نابێ قسەی ئەندامی پێش خۆی دووبارە بکاتەوە، تەنها دەتوانێ بڵێ لەو بابەتانەدا پشتگیری دەکەم بۆ گەڕانەوەی وەخت، بۆ پابەندبوون بە پەیڕەوی ناوخۆش، هەموو ئەو بەڕێزانەی باسی ئەو (٤٠٠) هەزارە دەکەن تەنها بەسە بڵێن لەو بابەتە پشتگیری دەکەین کە باسی مەقاصە دەکەن بڵێن لە بابەتی مەقاصە پشتگیری دەکەین، وەخت زیاتر دەگەڕێتەوە و بۆ جێبەجێ کردنی دروستی پەیڕەویش دا، کاك حکمت، فەرموو.

بەڕێز حکمت محمد عبو زید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەی من کو دەمویست باسی بکەن حەمی هاتە گۆتن، منیش پێ باشە هەم خەلکی قەرزی لە حوکمەتێ هەی هەم حوکمەت ڤ خەلکی هەی یەعنی ئالوگۆر تێدا بێتە کرن، پشتگیریا لیزا خان و کاك محسن دکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك عبدالسلام، فەرموو.

بەڕێز سلام عبدالله حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانم کران، پشتگیری لە بۆچوونەکانی کاك جلال محمد دەکەم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، د.محی الدین، فەرموو.

بەڕێز محی الدین حسن یوسف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە بارەی مەقاصەکە من پشتگیری د.شێرکۆ دەکەم لە بارەی (٤٠٠) هەزارەکەی کەمترین مووچەی خانەنشین، پشتگیری کاك عثمان سێدەری و د.شێرکۆ دەکەم، هەروەها لە بارەی خاوەن پێداویستییە تایبەتییەکانیش پشتگیری ئەوە دەکەم کە (٢٥٠) هەزار دینار بێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك علی حەمە صالح، فەرموو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بە ناوی خوای گەورە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان.

تەبعەن ئەم مادده ماددەیەکی گرنگە، من هەندێ سەرنج وتێبینی وڕێکخستنەوەم هەیە بۆ دەوڵەمەند کردنی ماددەکە، یەکەم کە دەڵێ (کۆی شایستە داراییەکانی فەرمانبەران لە

ژمێرەیەك دا دیاری دەكرێت، كەواتە ئەوە قۆناغی یەكەم لە ژمێرەیەك دا پاشەكەوتی مووچە بـا بەو نـاوەوە بڵێـین لە ژمێـرەیەك دا دیـاری دەكرێـت، قۆنـاغی دووەم وەزارەتـی دارایـی ڕێنمـایی دەردەكـات بـۆ شـێوازی مـامەڵە كـردن لەگەڵ ئەو پـارانەی لەم ژمێـرەدان، واتـا ئەو پـارانەی لەو پاشەكەوتەدان كە ئێمە داواكارین و پێویسـتە ئەوەی كە فەرمـانبەران بتوانێـت ئەم پاشـەكەوتە بەكار بهێنێ بۆ دانەوەی قەرزەكەی، خاڵی سێیەم من پێشنیازی جێگیر كردنی دەكەم بەم فـۆرمە پاش باش بوونی دۆخەكە و ڕێككەوتن لەگەڵ عیراق دا بە ڕێژە، واتا ئەو دوو پێشەكی یە، پـاش باشبوونی دۆخەكە و بە ڕێككەوتن لەگەڵ عیراق دا بەشێوەی ڕیژەكی پاشەكەوتی فەرمـانبەران بدرێتەوە، خاڵی دیكە یەكێ لە گرفتەكانی حكومەت بەردەوام موناقەشەمان كردووە ئەوە بـووە یـان موناقەشـە كـراوە، مـن لەو كۆبـوونەوە نەبـووم كە كـراوە، پـارە نـیە بـۆ ئەوەی پاشـەكەوت بدرێتەوە یان خانەنشینی زیاد بكرێت، من دوو پێشـنیازم هەیە كە دەتـوانین پـارەیەكی ئێجگـار بـاش پەیـدا بكەیـن بـۆ ئەوەی ئەو خانەنشـینیە بـدرێتەوە، یەكەم/ ژمـارەی ئەو كۆمپانیـا و ئەو كەسانەی كە لە دەرەوەی وادەی یاساییان تەواو بووە و قەرزاری حكـومەتن پێویسـتە لە مـاوەی سـێ مانـگ دا بە پێـداچوونەوە بە ڕەهنەكـانیش كە كـراوە، ئەم نەصـە مەبەسـتمە جێگیـر بكـرێ چونكە هەندێ خەڵك بۆ نمونە (٥٠) ملیۆن دۆلاری بە قەرز دابردووە زەوییەكی دانـاوە بـایی دوو ملیۆن دۆلارە، ءەو رەهنانە پێداچوونەوەی بۆ بكرێـت، ئەم قەرزانە وەربگیـرێتەوە لەگەڵ ئەوەی سەدان ملیار دینار خەڵكێك هەیە قەرزاری باجە یاخود بەشـێوەیەكی نایاسـایی لێـی وەرگیـراوە ئەم دووانە وەربگیــرێتەوە بە وەرگــرتنەوەی ئەوانە بە دڵنیــاییەوە هەم دەتــوانین مــووچەی خانەنشینی باش بكەین و دۆخەكەش گۆڕانكاری پێ بكەین.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، كاك هاوڕێ، فەرموو.

بەڕێز هاوڕێ بناء محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە مـاددەی (١٥) بـڕگەی (٢) لەبەر ڕۆشـنایی ئەو بـڕە پـارەیەی كە بە فیعلـی لە خەرجییەكـان دەگەڕێتەوە لە دەرەنجامی جێبەجێ كردنی ئەم یاسایە، هەڵبەتە نامەوێ كامل بیخوێنمەوە، ئەو داهـاتەی كە دەگەڕێـتەوە هەنـدێكی لەبەر ئەو روحـیەتەی كە لە نـاو پەرلەمـان و پەرلەمانتـاران دروسـت بـوو و كـاركرا بـۆ ئەوەی كە خانەنشـینی پـلە باڵاكـان كەم بكـرێتەوە و هەنـدێكمان كە بڕیارمان داوە ئەسڵەن خانەنشین نەبین هەڵبەتە لە سـۆنگەی هەسـت كـردن بە بەرپرسـیارێتی و گەڕانەوەی داهـات بـۆ ئەو خەزێـنەیە، لەگەڵ ئەوە مـن پێشـنیار دەكەم لەبەر ئەوەی جەخـت نەكراوەتەوە، بڕگەیەك زیاد بكرێ بۆ جەخت كردنەوە، جەخت كردنەوەكە بەم شێوازە:

خاڵی یەكەم/ لەو داهاتەی دەگەڕێتەوە خانەنشـینی فەرمـانبەرانی پـێ زیـاد بكـرێ، لە بـڕی (٤٠٠) هەزار دینار كەمتر نەبێت، ڕاستە ئەم پێشنیارە لەلایەن هەندێك لە خوشك و برایان كرا بەڵام من ئیزافەم كردووە بۆ ئەوەی كە بكرێتە بڕگەیەكی سەربەخۆ.

خاڵی دووەم/ گەڕاندنەوەی ئەو قەرزانەی کە فەرمانبەران لەلای حکومەت دا، دواتر خاڵی سێیەم/ ڕاستییەکە ئێمە پرۆژە یاسایەکمان لە ماوەکانی پێشوو هەبوو بۆ هەمیشەیی کردنی گرێبەستەکان، حکومەت وەڵامی ئەوە بوو کە بارگرانی دارایی هەیە بۆ حکومەت من پێشنیار دەکەم خاڵی سێیەم جێ بکرێتەوە بەو شێوازەی کە ئەو فەرمانبەرانەی گرێبەستن لە گەڕانەوەی ئەو داهاتەی کە دەگەڕێتەوە بۆ خەزێنەی حکومەت ئەو فەرمانبەرانە بکرێن بە هەمیشەیی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

باشە زۆر سوپاس، د.إسماعیل، فەرموو.

بەڕێز إسماعیل علی طه:

بسم الله الرحمن الرحيم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من چەند تێبینیەکیت هەی یا یەکێ خالا یەکێ دا دیما هیکا خالێ ئەز پێشنیار دەکەم ئەڤە بکەویتە سەر بەتایبەت پاشەکەوتێ مووچەخۆران و عەلاواتێت فەرمانبەران و هەڵوەشاندنا بریارا (٦٤) لە ٢٠١٦/٢/٣ یا حوکمەتێ کو بویە سەبەبێ عەلاوات راوەستاندیت و بوویە سەبەبی مووچەخۆریەشی، دوو/ ئەز پێشنیار دەکەم فەقەر دووێ ل خالا (٢) ئەخیری دیماهی کێ ئەڤە بێتە ئیزافە کرن سەر کارکرن بنەمایێ بە ڕێکخستن کو (مقاصە) بە ڕێکخستن بۆ شایستێت دارایی یێت حکومەتێ پاشەکەوتا فەرمانبەران و ئەڤە دمینیت هەیڤانە رێژەیەك بکەویتە سەر ئەژمارا وانا بانقی یەعنی ئالیەتا زبراندنێ، سێ/ فەقەرە سێ وەکی ئەولەویەتێ دەدەینە مووچە خۆرێ خانەنشینی ئیزافەکی ببیتە مووچەی خانەنشینی ئو خودان پێتڤیێت تایبەت و پشتگیریا وان دکەم کەمتر قاعیدەی کەمتر (٤٠٠) هەزار کەمتر نەبیت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، حسیبە خان، فەرموو.

بەڕێز حسیبە سعید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری راپۆرتی هاوبەش ئەکەم بە زیاد کردنی سەرنجی خاتوو لیزا، سوپاس.

د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك ئیدریس.

بەڕێز ادریس اسماعیل عبوش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٥) بڕگەی دووەم، پێشنیار ئەکەم ناوی ئاسایش و پێشمەرگە لێرە زیاد بکرێ و ئەولەویەت بۆ ئەوان بێت و پشتگیری قسەکانی کاك موحسین و لیزا خان ئەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو رۆژان خان.

بەرێز رۆژان ابراهیم علی:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

مووچەخۆران بەردەوام ئەو پرسیارە ئەکەن سەر پاشکەفتی و مافێ وانە، دلخۆشەکەر ڤێرە هاتە کرنێ، تێبینی من ل سەر وشا زامن کردنە، مە بەرامبەر وی وشە کوردی هەی گەرەنتی، جهێ خۆ بکات.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو رۆژان خان.

بەرێز رۆژان محمد کریم:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەو ماددەیە دڵنیایەك ئەدات بە مووچە خۆرانی هەرێمی کوردستان، پێشنیارێکم هەیە لە برگەی یەکەم خاڵی دووەم کاتێك دیاری بکرێ لە شەش مانگ تێپەر نەکات بۆ دروست کردنی ئەو ئەژمێرەیە لەلایەن وەزارەتی داراییەوە، بۆ برگەی دووەم پشتیوانی کاك دکتۆر شێرکۆ ئەکەم پشتیوانی سەلما خان ئەکەم بۆ کەمترین مووچە دیاری بکرێن سەبارەت بە زیاد کردنی برگەیەك پشتگیری لیزا خان ئەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك بەلێن.

بەرێز بەلێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەمانا ئەکەم ئەندامانی بەرێز بەدیقتەوە گوێیان لەو تێبینیانەی لیزا خان و کاك عەلی باسیان کرد، بۆ زیاد کردنی بڕگەیەك بۆ هێنانەوەی قەرزەکانی حکومەت، کاتێ سەرووی (٧٠٠) ملیۆن دۆلارە مەبلەغێکی زۆرە ئەتوانین لە دەیان پرۆژەی خەدەمی بەکاریبێنین، هەندێ خەڵك هەیە جگە لەوەی بازرگانە لە سەرووی چل ملیارەوە لایەتی، بەدەیان دەزگا ئیعلامی خستۆتە گەر بۆ مەسەلەی گەندەلی و بۆ ناشرین کردنی پەرلەمان و حکومەت لە کاتێکدا خۆی قەرزاری حکومەتەن پارەیەکی زۆری لایەن، پێویستە ئەو پارانە موڵکی گشتییە بگەرێتەوە بۆ حکومەت، پشتگیری لیزا خان و کاك عەلی ئەکەم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو مامۆستا ئەبو بەکر.

بەرێز ابو بەکر عمر عبدالله:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ گێڕانەوەی کات پشتگیری ئەو بەرێزانە ئەکەم، کاك عوسمان بۆ مەسەلەی مەقاسە و دکتۆر شێرکۆ جەودەت و کاك موحسین لە دامەزراندنی دەرچووانی زانکۆ و پەیمانگاکان و کاك سیپان و دکتۆر اسماعیل و روپاك خان و تەنیا ئەو بڕگەیە زیاد بکرێ لە دوای شایستە داراییەکان، بە

تـايبەت پاشـەكەوتى مـووچە كە بەبريـارى ژمـارە (٦٤) لە (٣-٢-٢٠١٦) مـووچەی فەرمـانبەران پاشەكەوت كراوە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك پێشەوا.

بەڕێز پێشەوا طاهر مصطفى:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئامانجی پرۆژە یاساكە و تەواوی ماددەكە كەمكردنەوە یان بەربەست دانانە لەبەردەم گەنـدەلی، هەرجۆرێك كراوە و كێ كردوویەتی گرنگ نییە، گرنگ ئەوەیە بەنییەتی چارەسـەر بەهەموومـان هەولی چارەسەری ئەو پرسە بكەین، هەولیش ئەدەین دەرفەت نەهێلینەوە بـۆ كەسـی تـر پـێش ئێمە ئەو شتانە چارەسەر بكات، هەر كەس پێش ئێمەكردی دەستی خۆش بێ، سـێ بـابەت هەیە تێبینم هەیە لەسەری، یەكەمیـان مەسـەلەی خانەنشـینی و پاشـەكەوتی مـووچەی فەرمـانبەران، وازیح نیە چـۆن ئەدرێـتەوە، راسـتە نووسـراوە زامـین بكـرێ، بەس چـۆن بـدرێتەوە؟ بە رێـژەی مانگانە یان وادەیەك دیاری ئەكرێ، بۆ ئەوەی دڵنیایی بە فەرمانبەران بدرێ، لەبـارەی ئەوەی كـاك عەلـی باسـی كـرد بـۆ ئەوەی داهـات بەدەسـت بـێ پالپشـتی ئەكەم و لیـزا خـانیش، هەنـدێ دەوڵەمەندی قەرزار هەن پێویستە ئەو پارانە بدەنەوە لە حكومەت وەریان گرتووە و بە شـێوەی نایاسـایی لایـانە و وادەیـان بەسـەر چـووە و نـزیكەی (٨٠٠) ملیـۆن دۆلاری تێپەرانـدووە، ئەبـێ بگەرێندرێتەوە بۆ حكومەت و بەكاری نەهێنن بۆ شتی تر، مەسەلەی كەمترین رێـژەی مـووچەیە پاڵپشتی هەمـوو ئەو هاوریێـانە ئەكەم داوای بەرز كـردنەوەی مـووچەی خانەنشـینی ئەكەن زۆر پێویسـتە، هیـوادارم بە جـدی وەرگیـری لە ئەنجـومەنی وەزیـران، دەسـتكراوە بـن لەو بـابەتە، ئەوكەسانەی مووچەیان كەمە بەو پەری توانا هەوڵدەن مووچەیان بەرز بكرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك سیروان.

بەرێز سیروان فرج محمد:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو هەمـوو هەوڵە و بەرنـامە دارێـژیە هـی ئەوەیە ئاسـتی بژێـوی خەڵـك بەرز بێـتەوە، جێـی دڵخۆشیە ئێمە واگەیشتووینەتە نیوە شەو كەنارێك ئەزانین بودجەی هەمـوو حكومەتێـك وەكـو شوێنێك وایە، ئەو بودجەیە دیاری كراوە، ئەبێ لە شوێنێ هەڵیبگری بۆ ئەوەی شـوێنی تـری پـێ پیـنە بـكەی، هیـوادارم ئەو برینـی نایاسـاییە ببێـتە هۆكارێـك بـۆ ئەوەی بژێـوی خانەنشـینان كە ئەچنە تەمەنەوە زیـاتر بـێ، مـن لە رۆژ داوای ئەوەم كـرد ببـێ بە(٥٠٠) ئێسـتا بـۆتە شـەو ئاسـتی بۆچوونم ئەوەیە ببێتە (٧٠٠) هەزار ئەشزانم ئەگەر ئەو قەرزانە وەرگیـرێتەوە وەزارەتـی دارایـی هیوادارم ئەوە بكات، لە برگەی یەكەمیش باس لەوە ئەكات جێی دڵ خۆشـیە هەمـوو یەكـێ لەو

وڵاتە هەژماری بانکی هەبێ، ئینجا مادام باس لە هەژماری ئەلیکترۆنی ئەکات سەرنجێکم هەیە هیوادارم بەڕێزان وەڵامم بدەنەوە، ئایا بانکەکان داوای عمولەیەك ناکەن بەرامبەریان، حەقی خۆیانەن بەڵام هەنێك هەن مووچەیان لە ژێر ملیۆنێکە، ئەگەر لە مانگانە (١٠)هەزاریشیان لێ بسەنن ئەبێ بە بارگرانی لەسەریان، ئەوە لە ئێستا نا، بەڵام بە ساڵانی داهاتوو ئەبێتە بابەتێك، ئایا ئەکرێ بە ڕێنماییەك بەڕێز وەزیری دارایی دەریبکات ئەو کەسانەی مووچەکانیان کە ئەچێتە سەر ئەو بانکە و لە ملیۆنێك کەمترە ببەخشرێن لەو عمولەی بانکیەن، پشتگیری بەڕێز کاك عەلی ئەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو دکتۆر هەورامان.

بەڕێز هەورامان حمە شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە ئەتوانم بلێم ڕۆحی ئەم یاسایەیە، بەبێ ئەو ماددەیە یاساکە نوقسان ئەبێ، خۆشحالین بەو ماددەیە، هیوایەکی زۆر باش ئەگرێتەوە بۆ هاووڵاتیان و بازار ئەجولێنێ و خەڵك لە رووی نەفسیەوە مورتاح ئەبێ، بەڵام بە بۆچوونی من ئەم ماددەی (١٥) ەیە هیچ زەمانەتی تێدا نیە، برگە و رستەکانی زۆر مەتاتیە، لە برگەی یەکەم ژمارە یەك ئەبێ دەق بکرێ لەسەر پاشەکەوتی مووچە، هەرچەند پاشەکەوتی مووچە هەمووجار ئەلێم بە ناو پاشکەوتی مووچە، چونکە پێچەوانەی قانوون بوو، بەڵام بووە بە ئەمری واقیع و خەڵك بەوە ئەیناسێتەوە، ئەبێ باسی پاشەکەوتی مووچە بکرێ کە ئەو ژمارە حیسابیە پاشەکەوتی مووچەی هەر فەرمانبەرێك بخرێتە سەر، بۆ ئەوەی دڵنیابێ لە رووی قانوونیەوە زەمانەتی قانوونی لە ناو هزری دروست ببێ، ئەوەی نووسراوە لەپێناو زامن کردن لە بەینی دوو قەوس پاراستن ئەوە هەلەیە، تەفسیری زامن کردن بە پاراستن نییە، ئەگەر ژمارە بانکیەکە بەس بۆ پاراستن بێ خەڵك ئەلێ خۆم پارەی خۆم ئەپارێزم، ئەبێ بنووسرێ لە ئەستۆ گرتنی گێرانەوەی پاشەکەوتی مووچە، سەبارەت بە خاڵی دووەم لەلایەن وەزارەتی دارایی ڕێنمایی بۆ دەرچێ کەی؟ نازانین، هیچ زەمان نیە، پێویستە باسی ڕێنمایی نەکرێ لێرە، چونکە زەمانەتی وا نادات بە خەڵك، بۆیە ئەبێ بوترێ بە چوار قۆناغ ئەبێ خاوەنی ئەو پاشەکەوتی مووچەیە سوودی لێ ببینێ، دەق بکرێ لێرە، قۆناغی یەکەم ئەو قەرزانەیە لای هاوولاتیانە لە قەرزی کارەبا و ئاو و تەحویلی سەیارە و تەحویلی خانوو تا دوایی، قۆناغی دووەم و سێیەم و چوارەم لە ماوەی دوو ساڵ، واتە هەرجارێك لە ماوەی هەشت مانگ بتوانرێ لە(٣٣) ی ئەو پارەی ئەمێنێ وەریبگرێتەوە بە کاش، سەبارەت بە برگەی دووەم پشتگیری ئەوانە ئەکەم باسی (٤٠٠) کرد بۆ کەمترینی خانەنشینی.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شەمۆل فەرموو.

بەڕێز شەمۆل اشین صابر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٥) خالی یەك گرنگی خۆی ئەبێ بۆ مووچە خۆران، بە مەرجێ بتوانێ ئەو هەژمارە بانکیەی بۆی دروست ئەکرێ، ئەو قەرزانەی حکومەت لەسەریەتی پارەی ئاو و کارەبا و هی ترن، ئەگەر بەو شێوە نەبێ ئەو ماددەیە لابرێ باشترە، چونکە ئەو فەرمانبەرە نەتوانێ ئەو پارەی لەو هەژمارە بانکیەی هەیە نەتوانێ بۆنی بکات سوودی نابێ، سەبارەت بە خاڵی دووەمیش کەمترین مووچەی خانەنشینی دیاری بکرێ لە (٥٠٠) هەزار کەمتر نەبێ، پشتیوانی لە قسەکانی رۆژان خان ئەکەم ماوەی شەش مانگ دیاری بکرێ بۆ دروست کردنی ئەو هەژمارە بانکیە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو دکتۆر زێدان.

بەڕێز زێدان رشید خان اودل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری بەڕێزان لیزا خان و کاك محسین و کاك بەهجەت و کاك عەلی ئەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك زانا.

بەڕێز زانا خالد سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم، بری مووچەی خانەنشینی فەرمانبەران، دیارە جێگەی دەست خۆشییە لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستان بە زیاد کردنی ئەو ماددەی بۆ پرۆژە یاساکە لەسەر داواکاری پەرلەمانی کوردستان، جێی تەقدیرە، بەڵام ئەبێ روون بێ ئایا مووچەی خانەنشینان لە چەندەوە دەست پێ ئەکات، پێمان باشە لەدەقی ئەو پرۆژە یاسایە ئاماژەی پێ بکرێ، خاڵێکی تر، داوا لە بەڕێز وەزیری دارایی ئەکەین روون کردنەوە بدات کەسێك خانەنشین ئەبێ لە کاتی وەزیفەدایە دەرماڵەی هاوسەرگیری وەرئەگرێن کە خانەنشین بوو دەرماڵەی هاوسەرگیری لێ ئەبردرێ، ئەو بەڕێزە لە فەرمانگەکە خانەنشین بووە بەڵام لە ژیان مایە لە ماڵەوە، بۆیە پێویست ناکات لەوێ دەرماڵەی هاوسەرگیری لێ ببرن، ئەوە پێویستی بە روون کردنەوە هەیە، خاڵی تر پشتگیری لە لیزاخانئەکەم بۆ گەڕانەوەی قەرزەکانی حکومەت لەلای خەڵك، ئەوەش داهاتێکی دیکەیە ئەگەڕێتەوە، ئامانجی ئەو یاسایە گەڕاندنەوەی داهات بووە بۆ خەزێنەی حکومەت، مادام ئامانج گەڕاندنەوەی داهاتوو دادپەروەری بووە لە بری ئەو فەرمانبەرانەی بە نایاسایی دامەزراون یان بە نایاسایی خانەنشین بوون یان ئەوانەی دوو مووچە و سێ مووچە و چوار مووچەیان هەیە، بە پرسی بایۆمەتری موعالەجە ئەکرێ، ئەو شوێنانە فەراغ ئەمێنەوە، حەقە حکومەتی هەرێم دەرفەت برەخسێنی بۆ دەرچووانی زانکۆ و پەیمانگاکان لە شوێنی ئەوان

دەرەجەی وەزیفیان پێ بدات و دابمەزرێـن، چـونکە زۆربەی فەرمانگەکـانی حکـومەت نەقسـیان هەیە و پێویستیان بە فەرمانبەرە، بۆ بابەتی کردنەوەی هەژماری بـانکی زۆر گونجـاوە، بەڵام بـۆ زامین کردنی بابەتەکە پشتگیری لەرای بەرێز کاك سیپان ئەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو بەدریە خان.

بەرێز بدریە اسماعیل محمود:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من کرا، بەڵام ئەمەوێ پشتگیری لە قسەکانی مامۆستا عبدالسـتار ئەکەم، سـەبارەت بە کەمترین مووچەی خانەنشینی (٤٠٠) هەزار بێ، کاك دکتۆر شـێرکۆ، دکتـۆر هەورامـان، دەربـارەی مەقاسـەش پشـتگیری هەمـوو ئەو خوشـك و برایـانە ئەکەم دەربـارەی مەقاسـە قسـەیان کـرد، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو ئاشنا خان.

بەرێز ئاشنا عبدالله قادر:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من کران، پشتگیری کاك عبدالستار و کـاك عەلـی و لیـزا خـان ئەکەم، گـرنگە مـاددەیەك ئیزافە بکرێ بۆ برگەی سێیەم بەو شێوەیە بێـت، سـەرجەم ئەو کۆمپانیـا و بەڵێنـدەرانەی پـارەی حکومەتییان لە ئەستۆیە بە میکانیزمێك ناچار بکرێن بگەڕێنەوە بۆ حکومەت لە ماوەیەك کەمتر نەبێ لە (٩٠) رۆژ لە دەرچوونی ئەم یاسایە، هەندێ بازرگـان و خـاوەن کۆمپانیـا بە ملیـۆن دینـار پارەی حکومەتیـان لایە و بەردەوام خەریکـی ناشـرین کردنـی پەرلەمـان و حکـومەتن، پێویسـتە بگەرێندرێتەوە و بخرێتە خزمەتی خاوەن پداویستی تایبەت، دەرچووی دانەمزراو، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك لوقمان.

بەرێز لقمان حمد حاجی:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

خـاڵی یەکەم کـردنەوەی هەژمێـری بـانکی کـاری باشـە، بەڵام هەمـوو هـاووڵاتییەك لە هەرێمـی کوردستان بەپێشکەش کردنی فۆتۆکۆپی ناسـنامەی لەگەڵ (١٢) هەزار دینـار ئەتـوانێ هەژمـاری بانکی بکاتەوە بە بانکەکانی هەرێمی کوردستان، بە تەنیا کردنەوەی هەژماری بـانکی کـافی نیـیە بۆ فەرمانبەرانی کوردستان گرنگەن، بەڵام ئەبێ میکانیزمێك بگرێتە بەر، بـۆ ئەوەی بتـوانرێ ئەو پاشـەکەوتەی لە مـووچە کـراوە بە چەنـد قۆناغێـك بـدرێتەوە، بـۆ ئەو مەبەسـتە پشـتیوانی لەو بۆچـوونە ئەکەم بەریەکخسـتن هەبـێ، حکـومەتی هەرێـم قەرزی لای هاووڵاتییـانە، ئەوانـیش

قەرزیان لای حكومەتە، ئەگەر حكومەتی هەرێم توانای دارایی نییە، بەڵام ئەتوانرێ قەرزەكان بەریەك بخات، سەبارەت بە زیاد كردنی مووچەی خانەنشینان بێگومان لە ماددەی یەكەم تا گەیشتووینە ماددەی (١٥) قسە كراوە بە چ شێوازێك داهات بۆ حكومەتی هەرێم بێت، ئێستا كاتی ئەوەیە ئەو داهاتەی گەراوەتەوە لە توێژی هەرە پێویست و زەروور كە توێژی خانەنشینی مە نییە لەگەڵ خاوەن پێداویستی تایبەت شوێنی بكرێتەوە، سەرەڕای ئەوە پشتیوانی ئەوە ئەكەم حكومەت قەرزی لای كۆمپانیا و بازرگانەكە كە منەتیان پێ نییە، پێویستە حكومەتی هەرێم سەقفی زەمەنی دابنێ بۆ وەرگرتنەوەی ئەو قەرزانە، بۆ ئەو مەبستە پشتیوانی لیزا خان و كاك عوسمان و كاك عەلی و كاك دكتۆر محی الدین و كاك هاورێ و سەلما خان و كاك شەمۆل و كاك زانا ئەكەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك جەلال.

بەرێز جلال محمد امین:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە مەبەست لە شایستە دارایی پاشەكەوتی مووچەیە، پشتگیری خاتوو سەلما ئەكەم كە هەریەك لە سلفەی عەقار و زەواج و ئاو و كارەبا بگرێتەوە، سەبارەت بەوانەی ئەگەرێتەوە بۆ دامەزراندنی دەرچووانی زانكۆ پشتگیری كاك موحسین ئەكەم، برگەیەكیش جێگیر بكریَ بۆ ئەوەی دامەزراوانی فەرمانبەری گرێبەست پشتگیری هاورێ مەلا ستار ئەكەم بۆ گەراندنەوەی ئەو قەرزەی لەلای بەلێندەرەكانە، پشتگیری خاتو لیزا و كاك عەلی ئەكەم، بۆ ئەوەی بەرزترین مووچە دیاری بكرێ، پشتگیری كاك پێشەوا ئەكەم، بۆ دیاری كردنی كات پشتگیری رۆژان خان ئەكەم، پشتگیری ئاشنا خان و برای خۆشەویستم كاك عبدالسلام ئەكەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك بژار.

بەرێز بژار خالد عبدالله:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە پشتی هەڵبژاردنا پەرلەمانی كوردستان وتەشكیل كردنی كابینەی حكومەت ئومێدەك لای مووچە خۆران پەیدا بوو بۆ هندێ پاشەكەوتێ وان بزڤریتەوە، ژ هۆكارێت ئەو زروفێت ب سەر هەرێما كوردستانی هاتی، حكومەت نەشێت پارێت وان نەقد بدات، ژ بەر هەندێ ئەڤە ئینتیزار نینە مووچە خۆر چاڤەرێت دكەن، هەر كەسەك مووچە خۆر یان نە مووچەخۆر دشێت بچیتە بانكی حیسابەك بۆ خۆی ڤەكەت، گرنگ ئەوەیە ڤێ حیسابێ بشێت تەعامولی دگەل حوكمەتێ بكات، بەری چەند رۆژا مەجموعەك موەزف هاتینە دەڤ من، شقێت وان سەكەنی بریارەكا هاتی بێنە تاپۆ كرن، موەزەف سەنەدێ بداتە حكومەت نزیكی سێ ملیۆنا پێتدڤێ، ئەگەر ئەڤ سەنەدە تكلیف ل سەر حكومەتێ ناكات، موەزەف بشێت پارێ خۆ پێ بدات، ئەز پشتگیریا وان هەمی

هەڤالێت دکەم، پشتگیریا لیزا خـانیش دکەم بـۆ زێـدە کرنـا برگەکـێ، هەروسا بـۆ دیـاری کردنـی وەخت پشتگیری ڕۆژان خان دکەم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو دکتۆر ڕێبوار.

بەڕێز ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە گوێرەی مادده (٤٥٩) لە یاسای تـاوانی عێراقـی ڤەکرنـا هەژمـارەکی بـانکی بـێ ڕەسـید تـاوان حسێبە، ڤەکرنا ڤێ پرۆژە یاسایێ دیسان تاوانە، چونکی چ ڕەسـید تێـدا نیـنە، بۆیە ئەڤ پـرۆژە یاسایە دژ نەبیت دگەل یاسایێ تاونێن عێراقی پێدڤیا برگەکە زێدەکەین ئاماژە ب هەندێ بکەین کو هەرکەس هەژمـاری بـانکی هەبیـتن بـێ ڕەسـید ئەو کەس نەشـێتن ڤـێ هەژمـاری بـانکی بـۆ مامەڵەی دارایی و بازرگانی بێتە بکار ئینان، یا دوێ ئەز پێشنیار ئەکەم ئەودەینێت سـەر خەلکـی لای حکومەتێ ڤێ هەژمارە حیساب بکرێ.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك مەم.

بەڕێز مەم بورهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری ئەو پەرلەمانتارانە ئەکەم داوایان کرد پاشەکەوتی مووچە بەنەسی سـەریح لە بـڕگەی یەکەم بهێندرێت، پشتگیری ئەوانەش باسـیان کـرد پێویسـتە ئەو هەژمـارە بـانکییە پـارەکەی بـۆ دانی قەرزی حکومەت بێ، پشتگیری بۆچوونی کاك سیروان ئەکەم کەمترین مووچە (٦٠٠) هەزار بێ.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو گولستان خان.

بەڕێز گولستان سعید حمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە پێناو زامن کردن دوای ئەوە وشـەی گەڕانەوە زیـاد بکـرێ، لە پێنـاو زامـن کـردن و گێـڕانەوەی گشت شایستە داراییەکان و شایستە خەرج نەکراوەکان و مووچە پاشەکەوت کراوەکان، لەخاڵی دووەم جۆری ئەو لەبری خستنەی دکتـۆر شـێرکۆ باسـی کـرد پشـتیوانی ئەکەم، پشـتیوانی کـاك عەلی ئەکەم، سەبارەت بە کۆکردنەوەی ئەو قەرزانەی لای کۆمپانیا و بازرگانەکانە کە سوودی لێ وەرگیرێ بۆ سەندوقی داهاتی وەزارەتی دارایی، گرنگە ئەو پارەیە بخرێتە خزمەت کەمئەندام و خاوەن پێداویستی تایبەت لە پاڵ ئەوەی مووچە خـۆری خانەنشـینی مـووچەی مەدەنـی، لەگەڵ دامەزراندنی ئەوانەی بە گرێبەست و خۆبەخش کار ئەکەن لە چەند ساڵی قەیران بە خۆ بەخشی کار ئەکەن، هاتوونەتە پەرلەمانی کوردستان، هیوادارین هاورێیان پشتیوانی بکەیـن، بتـوانین لەو

یاسایە جێی بکەینەوەن پشتگیری کاك هاورێ و سەلما خان و کاك بەلێن و لیزا خان و کاك لوقمان ئەکەم بۆ کۆکردنەوەی قەرزەکانی حکومەت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو دکتۆرە شایان.

بەڕێز شایان کاکە صالح محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانم کرا، پشتگیری کاك عەلی ئەکەم، بەتایبەت ئیلزام کردنی کۆمپانیاکان بۆ دانەوەی قەرز و ئەوانەش لێ خۆشبوونییان بۆ کراوە ئیلزام بکرێن بە دانەوەی قەرز، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك بژار.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

روون کردنەوەی قانوونی، کردنەوەی حیسابی بانکی نابێتە کردنەوە دیڤ حیساباتی هەر بانکەکی ئیلا رەسیدەك بێتە دانان، نەك جواب دانەوە، وەکو زانیاری، ئەوەی لە قانوونی عقوبات زۆر جیاوازە، ئەو تاوانەکی جودایە، کەوایە پشتی ڤەکرنا حیساب دەفتەر حیساب ئەو شەخس هەلکرتیە یا ویە، سەگەکی نقیسیە بۆ کەسێك رەسیدی ل بەنکی نەبیت ئەڤە تاوانە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو دکتۆرە گەلاوێژ.

بەڕێز گەلاوێژ عبید عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانم کرا، هێشتا وەزارەتی دارایی رێنمایی دەرنەکردووە، نازانین چۆن ئەبێ و چۆن ئەکرێتەوە و چۆن سەرف ئەکرێ، وەکو پێشنیار ئەگەر رێنمایی دەرکرا ئەکرێ سوود لەو هەژمارە وەرگیرێ، وەکو پرۆژەی سەکەنی خاسەتەن بۆ مامۆستا و موەزەفن ئەگەر بێت و بدرێتە دەست خەڵکی هەلئاوسانی دارایی رووئەدات، ئەوەش باش نییە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو هەلەز خان.

بەڕێز هلز احمد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم گەیشتینە ئەحکامێت خیتامین مادده (١٥) تا نوکە ڤێ پرۆژێت یاسایێ چ جێ نەهاتیە بۆ کرنێ کێمترین مووچێ خانەنشینێ، سەقفێ ڤەگەراندنا پاشەکەفتێ و بەحسێ پلە بەرز

کردنیش نەهاتیە، پشتگیری دکتۆر محی الدین و دکتـۆر شـێرکۆ و مامۆسـتا هەلەدنـی و بەدریە خان و کاك لوقمان و کاك بژار و کاك مەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك گۆران.

بەڕێز گۆران عمر علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەست خۆشی لەو بەڕێزانە ئەکەم ئەو ماددەیان ئیـزافە کـرد، بـۆ دروسـت کردنـی ئەو هەژمـارە بانکییە گرنگە، قسەکانم ئاشنا خان و گولستان خان کردیان، بۆیە پشتگیری لە بەڕێزیـان ئەکەم و پشتگیری کاك عەلیش دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو سەرچنار خان.

بەڕێز سەرچنار احمد محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سـەبارەت بەمـاددەی (١٥) بـڕگەی یەکەم بـاس لە هەژمـاری بـانکی ئەکـات، ئەو یاسـایە یاسـای چاکســازییە، یەکــێ لە خــاڵە جەوهەریەکــانی بــۆ ئەوەیە مــووچە خــۆران ئەو مــووچەی بە دانپێدانانی وەزیری دارایی و حکومەت کە (٣٤) مووچەی پاشـەکەوتی لایە و هەشـت مـووچەی تەواوی لایە، ئێستا هەژمارێکی کردۆتەوە هیچ زەمانەتی تێدا نیـیە بە نـاوی زەمـانەتیش کـراوە، هەرچەنـدە باسـی شایسـتە دارایـیە خەرج نەکراوەکـان ئەکـات بەدەقیقـی باسـی پاشـەکەوتی مـووچەی نەهێنـاوە کە بەبڕیـاری ژمـارە (٦٤) ئەنجـوومەنی وەزیـران لە (٣_٢_٢٠١٦) هـاتووە، ئێستاش ئەو یاسای چاکسازیە ئەکرێ ئەبێ زەمانەتێك بدات بە فەرمـانبەران ئەو مووچەیـان بـۆ ئەگرێتەوە نەك برەکە دابنرێ و بلـێ تـۆ هەر ئەتـوانی لە دوورەوە سـەیری بـکەی، کـاك بـژار وتـی رەسیدێکە هیچ پارەی تێدا نییە، هیچ زەمانەت بۆ مـووچە خـۆران نیـیە، لە دووەم پشـتگیری لە دکتـۆر شـێرکۆ و هەڵەز خـان و مامۆسـتا هەڵەدنـی و دکتـۆر سـگیری ئەکەم کە ئەبـێ کەمتـرین مووچەی خانە نشینی (٤٠٠) هەزار بێ کە ئێستا (٢٢٠)هەزاریان هەیە، خانەنیشن هەیە مـووچەی خوار (٤٠٠) هەزارە، پشـتگیری لە وتەکـانیش ئەکەم لەسـەر بـابەتی مەقاسـە، خـاڵێکی تـر ئیـزافە بکـرێ بـۆ ئەو ئەولەویەتەی حکـومەتی هەرێـم ئەیـدات لەو پـارەی ئەگەرێـتەوە لە ئەنجـامی چاکسازی بدرێ بەخاوەن پێداویستی تایبەت و کەم ئەندامان، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو شادی خان.

بەڕێز شادی نوزاد وهاب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشـتگیری قسـەکانی دکتـۆر شـێرکۆ و کـاك عوسـمان ئەکەم، بـۆ خـاڵی دووەم پشـتگیری دکتـۆر شێرکۆ و سەلما خان، بۆ خانەنیشنی کەمتـرین مـووچە (٤٠٠) هەزار بـێ، کەمئەنـدام و چـاودێری

خێزانی بۆ زیاد بکرێ لەو داهاتـانەی حکـومەت لەو پـرۆژەیە دەسـتی ئەکەوێ، پشـتگیری لەکـاك بەلێن و کاك جەلال و ئاشنا خان و کاك لوقمـان و لیـزا خـان و گولسـتان خـان ئەکەم، داوای زیـاد کردنی ماددەیەکیان کرد بۆ وەرگرتنەوەی ئەو قەرزانەی لای کۆمپانیاکانن، سوپاس.

بەرێز د.رێواز فایق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك مەلا ئیحسان.

بەرێز احسان محمد سلیم:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەو پارەی خەرجیا بزڤریتەڤە ژ بیر نەکەین ئەڤە نزیکی (١١) شەڤێیە، ژ بیر نەکەین کو ئەو کەسێت وڵاتێ کوردستانی پاراستی ژ دەستێ داعشێ و داستانێ سـحیلا و پـردێ و هێزێـت ناڤخۆ کو شەڤ و رۆژ مە دپارێزن خانەنشینا وان کێمە، پشتگیریا کـاك ادریـس دکەم، پشـتگیری کاك بەهجەت دکەم جەنابێ وەزیرێ دارایی روون کـردنەوەك بـداتە مە ل سـەر ژمـارا بـانکی کـو خەلك دشێتن چ کار پێتە ڤە.

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

پشوویەك وەرئەگرین، لە (١٢) دەست پێ ئەکەینەوە.

پاش پشوو

بەرێز د. رێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

دەست بە دانیشتنەکەمان دەکەینەوە بەرێز سەرۆکی لیژنەی دارایـی روونکردنەوەیێکـی هەیە بـا بفەرموێ، فەرموون.

بەرێز زیاد جبار محمد:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە دانـانی مـاددەی (١٥) دەرئەنجـامی ئەو کۆبـوونەوەی لیـژنەی دارایـی لەگەڵ سـەرۆکایەتی ئەنجـومەنی وەزیـران بـوو کە بەرێـز سـەرۆکی حکـومەت و جێگـری سـەرۆکی حکـومەت و ئەم وەزیـرە بەرێـزانەی کە لێـرەن لەوێ ئامـادە بـوون، ئـێمە دیـارە کاتێـك خۆمـان ئامـادەکرد بـۆ کۆبـوونەوەکە لەسـەر چـوار پێشـنیار رێککەوتـین کە بە کـۆی دەنگـی لیـژنەی دارایـی ئەم چـوار پێشـنیارە بـۆ ئەنجـومەنی وەزیـران بـکە، یەکێـك لەوانە ئەوە بـوو کە ئەو بـڕە پـارەیەی کە لە جێبەجێکردنی ئەم یاسایەدا ئەگەرێتەوە بۆ حکومەت خانەنشینی کەمترین پارەکانی خانەنشین ئەوەی کەمترینی هەیە لە رێگەی ئەم پارەیەوە چـوار سـەد هەزار دینـار وە هەروەهـا مەسـەلەی جێبەجێکردنی ئەم پرۆژانە، ناکرێت حکومەتی هەرێمی کوردسـتان قسـەیێکی لەسـەر مەسـەلەی پاشـەکەوتی مـووچە نەبێـت، کە هەر ئەو پێشنیارەشـمان ئـێمە خۆمـان کـرد کە ئەو ئەژمێـرە بکـرێتەوە بـۆ هەمـوو مـووچە خـۆران وە یەکێکـی تـر لەو پێشـنیارانەی کە سـێ مانـگ جارێـك ئەنجومەنی وەزیران لە جێبەجـێ کردنـی ئەم پـرۆژەیە ئەم یاسـایە سـێ مانـگ جارێـك راپـۆرت

بـداته پەرلەمـانی کوردسـتان وە خـاڵی چـوارەمیش وەکـو ئەوەی هەمـوو بیرمـانە کە بەسـەر مەسەلەی زیندانیانی سیاسی و مینحەکانی زیندانی سیاسی، ئێمە ئەوە بۆ دوای نیوەڕۆکەی ئەو بەڕێزانەی کە لێرە ئامادەن لە ئەنجومەنی وەزیرانەوە هاتنە ئێرە، لێرە خۆمان لەسەر سیقەی ئەم ماددەیە ریك کەوتوون لەسەریا، ئەوەی پێویست ئەکا لێرە باسی کەین لە سیغەکە من ئەمەوێت یـان بەڕێـز وەزیـری دارایـی یـان بەڕێـز (د.ئامـانج) روونکـردنەوە بـدا بە برادەرەکـان، بـۆ ئەوەی بەرچـاو روونتـر بێـت، بـۆ ئەوەی لە پرسـیارەکانا دەرکەوتـن بەتـایبەتی شایسـتەی دارایـیە بەش نەکراوەکان، ئەورۆژە قسە لەسەر پاشەکەوتی مووچە کرا چەند مووبەریرێـك هەبـوو بـۆ ئەوەی ناوی پاشەکەوتی مووچە نەهێنرێت، بەڵام لە ئەدەبیاتی وەزارەتـی داراییـا پاشـەکەوتی مـووچە نـاوێکی تـری هەیە، بڕیـار وا بـوو ئەمە لە سـیاغەکەیا دابنرێـت روونکردنەوەمـان بـدەنێ لەسـەر ئەوە، خاڵێکی دیکە بەلای منەوە زۆر گرینگە ئەو مەوزوعەی پاشەکەوتی مووچە کە لێرە دانراوە بۆتە یاسایەك دیارە پاشەکەوتی مـووچە لە هەرێمـی کوردسـتان بە یاسـا نەکـراوە بە ڕێنمـایی و تەعلیماتی حکومەت کراوە ئێستا لێرە بەم یاسایە حکومەت مولزەم دەبێت بەوەی کە ئەو خەرج نەکراوانە ئەگەر مەبەسـتەکە لێـی دوای روونکـردنەوەکە پاشـەکەوتی مـووچە بێـت، قەرارێکـی باشە کە ئیتر حکومەت مەلزەمە بەوەی کە ئەو پارانە بداتەوە، مەسەلەی ئەوەی کە ئەکاتە خـاڵی دووەمەکە بڵێن ئەوە گەڕانەوەی ئەو پارانە بۆ سەرخستنی ئەوە بەدڵنیـاییەوە ئاگـادار دەبـین کە حکومەت چۆن ئەوە ئەگەرێتەوە ئەو کاتە وەزارەت دارایی بەڕێز بەرچاویان روون دەبێت چەند پارە ئەگەرێتەوە بۆ حکومەت ئەبێت ئەمە جێبەجێ بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. رێواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێزان لە ئەنجومەنی وەزیران، تەوزیحێکمان دەدەنێ لەسەر مـاددەی (١٥) ئەگەر قسەێکیان هەیە، فەرموون.

بەرێز ئاوات شێخ جەناب/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سەرەتا بەوە دەست پێدەکەم دوای ئەوە هەندێك روونکردنەوەتان هەر بـۆ زانیـاری بـۆ بـاس دەکەم هەندێ شت، ئەم ماددەیە لە دەرەنجـامی سـێ کۆبـوونەوە دروسـت بـووە لەگەڵ لیـژنەی مالیەی پەرلەمانی کوردستان، جارێکیان ئێمە وەکـو حکـومەت لەگەڵیـان دانیشـتووین بـێجگە لە سەرۆکی ئەنجومەن، جارێکیان بە حزوری سەرۆکی ئەنجومەن و جێگری سـەرۆکی ئەنجـومەن، جاری سێیەم جارێکی دیکە ئێمە هاتینەوە پەرلەمان لێرە دانیشتین و قسەمان کردوو لەسەر ئەم سیغەیە ئیتیفاقمان کرد، کە ئەمە سیغەی نیهائییە، بە نیسـبەتی حکـومەتەوە ئـو ئـێمە ئەوەمـان بردەوە بۆ ئەنجومەنی وەزیران لە کۆبوونەوەی رۆژی چوارشەمەی ئەنجومەنی وەزیران بڕیـاری لەسەر دا، لەبەر ئەوەی ئێمە وەك حکومەت دوای بڕیاری ئەنجومەنی وەزیران بەکۆی دەنگ ئێمە وەکو ئەم هەیئەتە مافی گۆڕین یان دەستکاری یان ئیزافە یان نوقسانی کردنمـان نیـیە وە بڕیـار

ئەنجومەنە و وە قەراری پێدەرچووە، هەندێ شت هەیە ئێمە لەبەر داوای پەرلەمان قبوولمان کردووە، کردنەوەی ئەو ئەژمێرە بە نمونە موبەریری داواکردنەکەی پەرلەمانی کوردستان، ئێمە لامان مخالفی قانوون و مەنتقی نەبوو، لەبەر ئەوەی قبوڵمان کرد، بەڵام بۆ تەئکیدی زیاتر لەوەی کە حکومەت مولتەزیمە بەو شایستە داراییانەی کە خەرج نەکراوە کە وا باوە لەناو کوردەواریا دایان ناوە پاشەکەوتی مووچە بۆچی، چونکە ئێمە لە خەزێنە هەموو موزەفێك لە خەزێنە چەند پارەی لەلای حکومەتە کە ئێمە شایستە داراییەکان تەسجیل کراوە (٢٠١٦)ەوە لەو رۆژەوە کە پاشەکەوتی مووچە دەستی پێکردووە ئەمە لە خەزێتە تەسجیل کراوە، هەر مۆزەفێکیش هەموو مانگێك لەگەڵ مووچەکەیا رەقەمی قەرزەکەی کە لەلای حکومەتیە وەری دەگرێت دەتوانێ وەر بگرێ باشە، جارێکی دیکەش لە لیستی مووچەیا ئەمە هەر دووبارە ئەبێتەوە، جاری سێیەم لە بانقەکانیش نوسخەیەك هەیە ئەو قەرزە، یەعنی بەنیسبەتی حکومەت لە گەنجینە هەیە لە لیستی مووچە هەیە لە بانقیش هەیە، ئێمە ئەمەمان پێ زیاد بوو بەڵام لەبەر ئەوەی وجە نەزەرەکە یا حکومەت نیەتێکی خۆدزینەوە و تەهەرووبی نییە لەم مەوزووعە، بەلامانەوە گرینگ بوو کە ئێمە رازی بین لەسەری، لەسەر مەوزوعی رێکخستنەوە بانکی هەرێم حکومەتی هەرێم و وەزارەتی مالیە دەستی پێکردووە، ئێستا رەنگە ئەو بانکانەی رەبت کرابێتن لە پانزە پێپەریبێت کە ئەمە بە بەردەوامی ئیشی لەسەر دەکەین، ئەو قەرارە بانقی ناوەندی هەرێمی ئێرەش بگرێتەوە، بانقی ناوەندی سلێمانیش بگرێتەوە، هەردوو لاش بەیەکەوە رەبت بکرێتەوە بۆ ئەوەی رەبتەکە هەموو کوردستان بگرێتەوە، ئێمە کەوتوینەتە خطواطی عەمەلی لەسەر مەوزوعی کردنەوەی رەقەم حیسابەکە، رەقەم حیساب رەنگە ئێستا زۆربەمان رەقەم حیسابمان هەبێت، هیچ پارەشی تێدا نەبێت هیچ تاوانێکیشی لەسەر نییە، ئەو قسەیە پێم وایە دەقیق نییە کە تاوان تەحقیقی جەریمە دەکا، تەحقیقی جەریمە ناکات، لەو قسانەی جەنابتان کردتان باسی ئەوەتان کرد قەرزەکان وەرگیرێتەوە حکومەت دەستی پێکردووە ئیقدامی کردووە بۆ ئەوەی دەست بکات بە قەرزەکان ئێمە لە وەزارەتی مالیە نووسراومان کردووە بۆ ئەنجومەنی وەزیران ئەنجومەنی وەزیران موافەقەت و ئەمری کردووە کە ئێمە هەستین تەعلیماتێکمان پێ دەرکردووە هەر وەکو خۆتان بە سێ مانگ دەستمان پێ کردووە لە ماوەی سێ مانگدا ئەگەر نەیان داوە ئیجرائاتی تری بەدواوە بێت، خوشك و برایان یەك مەوزوع هەیە من حەز دەکەم بیزانن حکومەتی هەرێم بۆ ئەوەی وەزعی دارایی هاوڵاتیان بەشێوەیێکی گشتی بە تاقی تەنیا ئیعتیمادەی لەسەر ئەوە نییە حکومەتی هەرێم لە چوارچێوەی چاکسازی کردنا کۆکردنەوەی هەموو داهاتەکانی هەرێم و گەرانەوەی بۆ وەزارەتی مالیە یەکەم هەنگاوی جەریئی حکومەتی هەرێمە دەستی پێکردووە، بۆ ئەوەی جەنابتان بزانن مەسەلەن ئیعادەی نەزەر کراوە بە باجا نیزامی پێ دەرچووە دەست کراوە بە ئیش کردن لەگەڵ هەموو ئە ئیعفائاتانەی لەسەر زەریبە وەرگرتن هەیە، ئەو ئیعفاتانە نامێنێت لەگەڵیشیا تەریقەی تەعاموولکردن لەگەڵ گەورە

باجـدەران و ئەوانە بە تەریقەیێکـی پێشـکەوتووتر و یاسـایی دەسـتی پێکـردووە لە ئێستاشـا دەستمان پێکردووە، بێجگە لەوانەی لەسەر مەوزوعی قەرز بێجگە لەو تەعلیماتە لەگەڵ کۆمپانیا گەورەکـان کە حکـومەت قەرزی لایـانە لەگەڵ ئەوانەش دانیشـتین ئەخیـر کۆبـوونەوە کە ئـێمە لەگەڵ ئەو خەڵکانە کردوومانە دوێنێ بووە بۆ مەعلوماتتان، لەسەر دەروازە سـنوورییەکان ئـێمە هەیئەتێکمان نـاردووە هەیـئەتەکە هەمـوو دەروازەکـان گەڕاوە نوقـاتی ئەو تەجـاوزانەی لەسـەر دەروازەکـان هەیە هەموویمـان تەسـجیل کـردووە قەرارە ئەگەر ل کۆبوونەوەکـانی پەراەمـان نەجاتمان بێ دەسـتی پێبکەین لە ئەنجـومەنی وەزیـرانەوە دەستست بکەیـن بە کۆبـوونەوە وە ئیعادەی تەنزیم ئیجرائاتیشمان دەست پێکردووە لەسەری بەردەوامیش دەبین لەسەری، هەندێك شت لەسەر مەوزوعـی تەقـاعوودی یەکێـك لەو رەفیقـانە باسـی کـرد کە یەکێـك تەقـاعوود بـوو زەوجیەی بۆ حیساب ناکرێت ئەوە بە نیسبەتی تەقاعودی مەدەنی قـانوون هەیە ئـێمە نـاتوانین دەستکاری قانوونەکە بکەیـن صـەڵاحیەتی ئـێمە نیـیە، بەڵام بـۆ پێشـمەرگە هەم منـاڵیش و هەم خێزانیشی بۆ سـەرف دەکرێ، لەسـەر یەکێـك لە موبەرراتەیکـانی حکومەت کە بە وجە نەزەری ئێمە زۆر راسـتە لە مەوزوعـی قەرزی مـووچە و تەعـامول کـردن لەگەڵیـا سـەبەبێکی گرینـگ ئـو ئەساسی ئەوەیە کە ئێمە مەبدەئییەن لەگەڵ عیراق لەسەر مەبدەئێك رێککەوتـووین کە هەردوو لا هەیئەتێـك دروسـت بکەیـن هەیئەتێکـی موشـتەرەك موراجعـات بەو قەرزانە بکـات ئەم ئیشـە سەرکەوتوو بێت، کە زۆر ئومێدەوارین سەرکەوتوو بێت رەنگە مـوبەرری قـانوونی ئەم مـاددەیە هەر نەمێنێ، بەڵام خۆتان وەزعی عیراق دەزانن ئەگینا ئێمە وەکو مەبدەء لەگەڵ عیـراق لەسـەر ئەمە رێك کەوتووین کە هەیئەتێکی موشتەرەك بۆ ئەوە دروسـت بکەیـن، بـاقی شـتەکانی دیـکە رەنـگە باسـکردنی کـاك هـین لە حـاڵەتی تەسـجیل کردنـی ئەو ئەژمێـرە بـانقییە تەعلیماتەکـان تەریقەی تەعامول کردنی لەگەڵیا تەحدید دەکا وابزانم جەنابـت بـووی باسـت کـرد شـەش مانـگ دابنرێت بۆ جێبەجێکردنی ئەم قانوونە، پێم وایە دانـانی شـەش مانـگ ئـێمە لە وەزارەتـی مـالیە حکومەت ئەو شەش مانگە دبنێ هێشتا شەش مانگی دیکە یان هەشت مانگی دیکە ئەم قانوونە بچێتە نەفازەوە، ئێستا ئێمە لە ئێستاوە شەش مانگ تەحدید کەین نە شتێکی واقعی دەبێـت نە مەتقی دەبێت، سوئالێك لای من کرا کاك (باپیر) کردی خۆشی لێرە نییە ئێمە هەر بۆ مەعلومـاتی جەنابتان لەگەڵ لیژنەی مالیە بە شەفافی قسەمان کردووە، ئەگەر ئێمە مـووچە بەس بکەیـت بە سێ سەد هەزار هەموو مانگێك لە حدودی چواردە بۆ شازدە ملیارمان دەوێ، بۆ ئەوەی جەنابتان بزانن، بۆ ئەوەی بچێتە پێـنج سـەد ئەچێـتە حـدودە پەنجـا ملیـار دینـار، لەبەر ئەوە حەز دەکەم لەمەو دوا کە داهاتی ئەم قانوونەتان تەقسیم کرد تۆزێك دەست سووك کەن، چۆنیەتی تەعامول کردن لەگەڵ ئەژمێرە بانقییەکە ئەو رێنماییە تەحدید دەکا، خۆشتان ئەزانن هەموو رێنماییەك یـا هەموو قانوونێك ئەبێ لە دایك بووی زەمینە ماددی و مەعنەوییەکەی ئەو دەقە ئە سەقفە بێـت کە تیا دەرەچێ، یەعنی بۆ نمـونە نەفـازی ئەم قـانوون ئەگەر هەشـت مانـگ ئیتـر دەرچـوو هـیچ

مەعقـوول نیـیە ئـێمە تەعلیمـاتە لە ئیسـتاوە دەرکەیـن بـۆ چەنـد مـانگی تـر، تـا کـاتەکەی نـێ تەعلیماتەکە هەر ئێستا چۆنێك بێت قسەی بکەی دەبێتە بـابی ئیـدیعا و شـیعارات تێـپەڕ ناکـات، پێم وایە ئەو سوئالانەی هەندێك کەس هەیە باسـی مقاصـەی کـردووە وەکـو شـتەکانی دیـکە لە تەعلیماتەکانا، پێم وایە لەو کاتەیا ئەگەر پێویست بە قاصە و غەیری قاصە هەرچی شتێك بکرێ ئەو تەعلیماتە لە کاتی خۆیا دەردەچێت، پێم وایە شـتێکە ئەوتـۆ نەمابێـت مـن باسـی بـکەم مـن دووبـارەی ئەکەمەوە ئەمە لەدایـك بـووی ئەم پـرۆژەیە ئەم مـاددەیە لە دایـك بـووی ئیتیفـاقی ئێمەیە، ئیتیفاقێك کە سەرۆکی ئەنجەمەنی وەزیـران، جێگـری سـەرۆکی ئەنجـومەنی وەزیـران، ئەم لیـژنەی ئـێمە ئێسـتا کە لە خزمەتدانـدایە دروسـت بـووە، سـێ کۆبـوونەوەی زۆر دوور و درێژیشی لەسـەر کـراوە، پێشـم وایە لە زمنـی ئەو زەماناتـانەی کە بـاس ئەکـرا کە حکـومەت بـۆ رێـژەی خانەنشـینییەکان چ رەقەمـێکە، پـێم وایە خۆتـان لە دەمـی کـاك (مسـرور) قسـەکانتان بیستووە کە مـن لێـرە نامەوێـت بۆتـان دووبـارە بـکەمەوە، لیـژنەی مـالی هەمـوو گـوێی لێبـووە ئەوانەی کە گرینگە من پێتان بڵێم ئەڵین ئەو شایستە مالیانە بە عەدەدی مانگەکانی کە لێی بڕاوە لە ئەسـتۆی حکـومەتە بـێجگە لەم ئەژمـارە بـانقییەی لە سـێ وەسـیقەی تـری ئەم حوکمەتەیـا تەسجیل کـراوە لە دەمـی رەئیسـی حکـومەت و نـائیبی رەئیسـی حکـومەت و وەزیـری دارایـش هەمووتان بیستووتانە کە ئەوانە قەرزە و لە ملی حکومەتە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، نوقتەی نیزامی بێت. روونکردنەوە بێت، نابێت نوقتەی نیزامی وەرناگرم، مـاددەی دوای ئەوە، فەرموون.

بەڕێز هێڤیدار احمد سلمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٦):

یەکەم:

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك (ئاوات)، فەرموو.

بەڕێز ئاوات شێخ جەناب/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زەحمەت نەبێت دکتۆرە، بەپێی ماددەکەش ئەوە تێبینـی کـاك (د.ئومیـد) بـوو ئەمە ئیلتیـزامە لە ئەسـتۆی حکـومەتی هەرێـمە وە بەپێـی لۆچـوونی ئـێمە قەرزە لەلای حکـومەتی مەرکەزی بـۆ ئاگاداریتان، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك (هێڤیدار)، فەرموون.

بەڕێز هێڤیدار احمد سلمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز سەرۆکی حکومەتیش بە لیژنەی دارایی وتبوو هەر کاتێك پارەکە هەبوو نەماندا با خەڵك و پەرلەمان لێمان قبول نەکا.

ماددەی (١٦):

یەکەم: جێبەجێکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە ئاسەواری دارایی و دادوەری لێناکەوێتەوە بۆ حالەتەکانی پێش کەوتنە بواری جێبەجێکردنی یاساکە لەسەر ئەو کەسانەی کە دەیانگرێتەوە.

دووەم: ئەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە مافی ئەوەیان هەیە بەپێی حوکمەکانی یاسای بەرکار تانەی یاسایی بدەن.

بەڕێز ریواز فائق حسین/ سەرۆکی پەرلەمان:

هەر ئەندامێکە بەڕێزی پەرەامن ئەیەوێت لەبارەی ئەو ماددەیەوە گفتوگۆ بکات با دەست بەرز کاتەوە، (لەنجە) خان، کاك (شێخ ظاهر)، کاك (جەلال)، کاك (جلال)، فەرموون.

بەڕێز جلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە تەنها تێبینییەکەی من لەسەر خاڵی دووەمی ماددەی (١٦) یە ئەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوەی مافی حوکمەکانی یاسای بەرکار تانەی یاسایی بدرێن ئەو مەحکەمە دیاری بکرێ کە تانە یاساییەکە دەدرێ واتە ئەگەر مەحکەمەی ئیدارییان ناوی ببرێ وە ئەگەر مەحکومەیێکی ترە روون بکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك (جلال) ئەی ئیوە لە لیژنەی یاسایی ئەوەتان بۆ نەکرد؟

بەڕێز جلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر بۆ ئەوەش بۆت روونکەمەوە، یەکەم، من تێبینیم نووسیوە لەسەر ئەوە کە واژووم کردووە، دواتر ئەوە کاك (هێڤیدار) لە لیژنەیە ئێمە ئەو کاتە لە لیژنە ئەو قسلانەی کە کردمان گوتی ئەوە وەکو خۆی بە من وتراوە دەستکاری ناکرێ، لەبەر ئەوە بووە دەنا ئەگەر نا مەحکەمەی ئیدار تیا بکرێت باشترە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، (لەنجە) خان، فەرموون.

بەڕێز لنجە ابراهیم عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (١٦) لە برِگەی دووەم، دوو سەرنجی گچکەم هەیە، یەکەکیان دیاری کردنی سەقفی زەمەنی بۆ ماوەی تانە لێدانی لە داوای دەرچوونی بڕیار، دووەمیان ئایا بۆ چەند جار مافی تانە لێدانی هەیە دیاری بکرێ، رەنگە لە یاسا بەرکارەکان ئەوانە هەبێ، بەڵام پێشنیارەکەی ئێمە بۆ

ئەوەیە ئەم دوو خاڵە بۆ هەموو ئەو دام و دەزگا و وەزارەتانە بۆ ئەو کەسانەی حوکمەکانی ئەو یاسایانە دەیانگرێتەوە یەك بخرێتەوە، واتە سەقفی زەمەنی لەدوای بڕیارەکە ئاییا دوو مانگە شەش مانگە چەندە دیاری بکرێ، دووەمیشیا لەبەر ئەوەی ئێمە پێشتر شارەزایم لە وەزارەتی کاروباری شەهیدان و ئەنفالکراوان هەیە لە لیژنەی سکالا دوو جار دەیان توانی سکاڵا بکەن باشی سکاڵای دووەم قەتعی دەبوو بڕیارەکە حەقی سکاڵای تریان نەبوو، لێرە ش ئەگەر ئایا پاشی تانەی یەکەم یان دووەم دیاری بکرێ بڕیارەکە قەتعی دەبی یان نا، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان لێرە مەبەست لەوە کە تانە لە یاساکە نییە ئەوەی لەم بڕگەیە هاتوو تانەیە لەو قەراراتانەی بەرمەبنای ئەم یاسایە دەچن، هەموو کەسێك بۆی هەیە بەگوێرەی ئەو قانوونەی کە لەم وڵاتە بۆ ئەم بوارە ئیشی پێدەکرێ، قانوونی ئەنجومەنی شورایە لە هەرێمی کوردستان شێوازەکانی تەعندان لە قەراراتی ئیداری بە وازحی هەیە، مودە تەحدید کراوە، حەقی تەزەلوم هەیە، لەبەر ئەوە دووبارە کردنەوەی ئەمانە دەلالاتی باشی نابێت لە رووی تەشریعییەوە بووە موشەریع لە هەرێمی کوردستان، هەموو ئەوانە بە وازحە لەناو قانوونا هەن، مودەی تەعن مودەی تەزەلوم چەند جار بۆت هەیە بە وازحی هەیە، تۆزێك ناوازحی رەنگە لەوەدا بێت ئیشارەت نەدراوە بە قانوونی ئەنجومەن شورا یان وا لێکدەدرێتەوە کە تەعبیرەکە وایە کە تەعن لە یاساکیە تەعن لە قانوونەکە نادرێت، تەعن دەدرێ لەو قەراراتانەی بەر مەبنای ئەو قانوونە دەردەچن، کاك (شێخ ظاهر)، فەرموون.

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە پێشنیاز دەکەم یاسا و ئاسەواری دارایی دادوەرییەکە بکرێتە سزایی، خاڵی دووەمیش بەپێی کام یاسا ئەگەر یەکەك ئەوانەی کە حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە مافی ئەءەیان هەیە بەپێی حوکمەکانی یاسای بەرکار تانە یاسای بدەن، کام یاسا وەلەبەر دەم کاك مەحکەمە مەحکەمەی قەزائیا یان هەر مەحکەمەیکی تر، پێشنیاز دەکەم هەم یاسا هەم مەحکەمەی موختەص دیاری بکرێت، بۆ ئەوەی روون بێت بۆ ئەو کەسەی کە تەزەلومی لێکراوە لەبەر چ یاسایێك و لەبەر دەم کام مەحکەمە تانە بدات، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بێگومان لەبەر دەمی قەزای ئیدارییا هاوڵاتی کە قەراراتی حکومەتی بۆ دەردەچێت بە دڵی نییە تەزەلووم دەکا، ئەگەر نەتیجەکەی بەدڵ نەبوو دەچێتە بەر دەمی قەزای ئیداری، کاك (بژار) قسەتان هەیە؟ لیژنەکان قسەتان نییە؟ بەڕێزان لە ئەنجومەنی وەزیران قسەتان هەیە؟ بەڕێزان (د.ئامانج) وەڵام بداتەوە ئەگەر لەگەڵن دەست هەڵبرن، سوپاس، فەرموو کاك دکتۆر.

بەڕێز د. ئامانج عبدالرحيم:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان.

ئەو خاڵە زۆر گرینگە بۆ ئەوەی هیچ كەسێك زولمی لێنەكرێ ئەگەر لە نەتیجەی جێبەجێكردنی ئەم قانوونە، نەك قانوونەكە خۆی وە ئەو هەموو قانوونی كە ئیشارەتی پێدراوە،ئەمە هەمووی لەبەر دەم قەزای ئیداری نییە، بۆ نمونە ئەگەر باسی خانەنشینی بكەین كە باسمان كردووە لە قانوونی تەقاعودی موەحەد كە كاری پێدەكرێ لە هەرێمی كوردستان ماددەی (٢٠) ئەڵێ چی، ئەڵێ لیژنەیێك پێك ئەهێنرێ ناوی لێئەنرێ لیژنەی وردبینی كێشەی خانەنشینبوان بە سەرۆكایەتی دادوەرێك لە پۆلی دووەم كە ئەنجومەنی دادوەری ئینتیدابی دەكا و وە ئەندامیەتی دوو فەرمانبەری یاسایی كە یەكێكیان لە وەزارەتی داراییە ئەوی تریان لە وەزارەتی پێشمەرگەیە تە حدید كراوە، لێرە وە قەرارەكانی ئەمانیش دیسانەوە قابیلی ئەوەیە كە مەحكەمەی تەمیز جارێكی دیكە تەعن بێتەوە، ئەمە بە نسبەت خانەنشینان، بە نسبەت (لەنجە) خان باسی كرد ئەوەی كە موتەعەلیقە بە ماف و ئیمتیازاتی كەسوكاری شەهیدان لەناو قانونی ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠٧) تەریقەی تەعن دەستنیشان كراوە، ئەوەی كە موتەعەلیقە بە پلەی مۆزەف ئێستا لە وەزیفەن كە پلەكانیان دەستكاری ئەكرێ ئەوە منازەعاتی قانوونی خدمەی مەدەنییە ئەجیهەی موختەص وەكو بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان ئاماژەی پێدا قەزای ئیدارییە پێویست بەوە ناكا ئێمە بێین ئەو نصوصانە هەمووی بخەینەوە ناو ئەم قانوونە، چونكە هەر بابەتێك لەو بابەتانە بە قانوونێكی تایبەت رێكخراوە، بۆیە ئەگەر نەصەكە سەیر بكەی ئەوانەی حوكمەكانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە مافی ئەوەیان هەیە بەپێی حوكمە یاسای بەركار، یەعنی هەر حاڵەتێك دەگەرێتەوە بۆ ئەو یاسایەی كە تایبەتمەندە ئەتوانن چی بكەن تانەی یاسایی بدەن، كە ئێمە باسی مووچی ئەكەین باسی خانەنشینی ئەكەین باسی دەرماڵە ئەكەین باسی ئیمتیازاتەكان ئەكەین تەحدیدمان كردووە لە تایتڵەكە بۆ هەر یەكێك لە مانە قانوونە موختەصەكەی خۆی جیهەی تەعنی دەستنیشان كردووە، هەر حەزم كرد ئەو تەوزیحە بدەم خەڵكیش بزانێ بۆ ئەوەی زوڵمی لێ نەكرێ سبەینێ، جیهەتێك هەیە لەسەروو ئەو لیژنەیەی بەپێی پەیرەوەكە دروست دەكرێ كە بچێ تەعنی لێبكا و تانە بدا لە قەراری ئەو لیژنەیەی كە ئەم یاسایە جێبەجێ بكات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، یەعنی كاك دكتۆر لەبەر ئەوەی هیچ قەراراتێك مەحصون نییە ئیلا ئەگەر تروقی تەعنی خاص هەبوو ئەگەر لە قانوونەكەی خۆی تەریقەی تەعن هەبوو دەشێ بۆ ئەوێ، ئەگەر نەبوو دێتە مەحكەمەی ئیدری وازحە؟

بەڕێز د. ئامانج عبدالرحيم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جەنابت دەزانی هیچ قەرارێکی ئیداری لە مەحکەمەی ئیداری تەعنی لێناکرێت، ئەگەر تەروقی تەعنی خاصی هەبێت لە قانوونی تایبەتی خۆی دەستنیشان کرابوو ئەوانە بوو بە قەواعیدی عامە رێکخراوە، پێم وانیە شوێنی ئەم قانوونە بێت کە بیخەینەوە ناو ئەم قانوونە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بێگومان دەستتان خۆش بێت، ماددەی (١٧)، فەرموون.

بەڕێز سوسن محمد میرخان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٧):

نمتابێت هیچ کەسێك خانەنشین بکرێت یان هەر ئیمتیازاتێکی دیکەی دارایی لە ژێر هیچ پاسا و ناونیشانێك دا پێ بدرێت ئەگەر پێشتر بە شایستە بوونی یاسایی دا تۆمارەکانی داتا بەیسی سیستەمی بایۆمەتری پەیرەوکراو لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستان تۆمار نەکرا بێ وە بەرایی نەبێت و مووچەی خانەنشینی بۆ میراتگری یاسایی (المستحق) خەرج ناکرێ تا وەکو تۆمار نەکرێت داتا بەیسی سیستەمی بایۆمەتری.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

هەر بەڕێزێك دەیەوێت لەبارەی ئەو ماددەیەوە قسە بکات، کاك (سۆران)، کاك (مم)، کاك (سیروان)، کاك (بەڵێن)، مامۆستا (عبدالستار)، (سلمی) خان، کاك (کاوە)، کاك (سوران)، فەرموون.

بەڕێز سوران عمر سعيد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەتی ئەم ماددەیە من داوا ئەکەم وەزیرە بەڕێزەکان روونکردنەوەیەکمان بدەنێ لە وەزارەتی شەهیدان، چواردە هەزار لە میراتگری شەهید و ئەنفال و ئەوە لە بایۆمەتری تۆمار نەکراوە، تا ئێستا بەڕێز وەزیری شەهیدان پێی وتین کە ئەمە روویداوە وە دوای ئەوەی بایۆمەتری تەواو بووەنەهاتوون بایۆمەتری بکات، ئێستا مووچەکەش وەرئەگرن چۆن مامەڵە لەگەڵ ئەوە ئەکرێ کە چواردە هەزار لە شەهیدان لە میراتگری شەهیدان داخلی داتا بەیسیش نەبووە، ئایا ئەمە جێبەجێ بێ یەکسەر ئەیبڕێ؟ یان چۆن ئەمە حەل ئەکەین؟ وتمان بۆ ئەمە روویداوە بەڕێز وەزیری شەهیدان وتی دیارە مووچەی تریان هەیە فەرمانبەرن یا ترساون لەوەی بێن ببڕدرێ وەلحاڵ نەکراوە، ئێستا چواردە هەزار وارسی شەهید هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

(سلمە) خان، فەرموون.

بەڕێز سلمە فاتح توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مووچە خۆرانی هەرێمی کوردستان، مووچەخۆری حکومەتی هەرێمی کوردستانن وە مووچە لە حکومەت وەردەگرن نەك لە حکومەتی ناوەند و عیراق، لەبەر ئەوە پێویست دەکات شایستە داراییەکانیان لەلایەن حکومەتەوە پارێزراو بێ، هەروەها پێدانەوەی پاشەکەوتەکەش ئەرکێکە لەسەر حکومەتی هەرێمی کوردستان نەك حکومەتی عیراقی لەبەر ئەوە، ئەوە لەو ماددەیە نییە داوای لێبوردن دەکەم لە هیچ فەقەرێکی ترا نەبوو قسەی لەسەر بکەم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك (مم)، فەرموون.

بەڕێز مم برهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من یەکەمجار داوای ڕوونکردنەوە لە بەڕێز وەزیری هەرێم ب کاروباری پەرلەمان ئەکەم ئەو ڕوونکردنەوەمان بداتێ دەربارەی ئەوەی کە هاتووە نابێ هیچ کەسێك خانەنشین بکرێ یان ئیمتیازاتێکی دیکەی دارایی هەبێت ئایا ئەو ئیمتیازاتە داراییەی کە لە ماددەی (١١)ی ئێمە بۆ ئەو کەسانەی سەرف ئەکرێ ئەوەش ئەگرێتەوە یان نا؟ بۆ میراتگرەکانی کە ناتبێت ئەوە یەك ئەوەی لە ماددەی (١١) هاتووە، دووەمیان دارشتنەوەی ئەم ماددە، من پێشنیاز ئەکەم بۆ ئەندامانی بەڕێزی لیژنەی یاسایی بەم شێوەیە بێت نابێ هیچ کەسێك خانەنشین بکرێت یان ئیمتیازاتێکی دیکەی دارایی لەژێر هیچ پاساو و ناونیشانێك پێبدرێ، ئەگەر پێشتر بە شایستە بوونی یاسایی لە تۆمارەکانی داتا بەیسی سیستەمی بایۆمەتری پەیرەوکراو لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستان تۆمار نەکرابێت و بەرایی نەبێت، دەبێ کەسی خانەنشینکراو ناوی لە داتابەیسی سیستمی بایۆمەتری تۆمار کرابێت و خانەنشینیەکەشی بۆ میراتگرە یاساییەکەشی خەرج دەکرێ واتە لە پێشا ناوەکە تۆمار کراو ئینجا باسی خانەنشین کراو نەك خانەنشین دەکرێ ئینجا ناوی تۆمار کرابێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، مامۆستا (عبدالستار)، فەرمووون.

بەڕێز عبدالستار مجید قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیاری ئەوە دەکەم سەبارەت بە خانەنشینی پلە باڵاکان، بۆ ئەوەی کە دەرفەت بدەین بە خەڵکێکی دیکەمان پسپۆر لە بوارە جیاجیاکان ئەوانەی کە پلە باڵان خانەنشین دەبن، تەبعەن لە ماددەی (٣) لە بڕگەی چوارەم باس کراوە کە یا خانەنشینیەکەیان یان ئەو وەزیفەی کە بۆی

دەگەڕێتەوە هەڵیبژێرێ، بەڵام باسی ئەوە نەکراوە کە ئەگەر ئەم کەسە خانەنشین بوو وە کەرتی گشتی ویستی گرێبەستی لەگەڵ بکا، ئایا ئەمە چۆن تەعامولی لەگەڵ دەکرێ؟ سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك (عبدالستار) ئەمە پەیوەندی بەو ماددەیەوە چییە؟ من ئەمەوێت ئیزافەی ماددەیەك بکەم، یان شتێك لێرە هیچ رەبتێکی نییە، با مناقەشەی ئەو مادده تەواو بێت، دوای ئەوە ئەتوانی قبوڵکردنەکەش بەدەست من نییە، مامۆستا نابێ.

بەڕێز عبدالستار مجید قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

باشە با خەڵك نەڵێن پابەند نەبوو، با خەڵکیتریش بابەند بێت باشە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك (بەڵێن) فەرموون.

بەڕێز بەڵێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئێمە لە لیژنەی دارایی بۆ موناقەشەی ئەوە کرا ئەو تێبینیەی کە کاك (سۆران) باسی کرد، وەزیری شەهیدان ئیعلانی کرد لەبەردەم چواردە هەزار لە خانەوادەی کەسوکاری شەهیدان، هێشتا تۆمار نەکراون لە تەسجیلی بایۆمەترییەوە، کە ئەڵێ مووچەی خانەنشینی بۆ میراتگری یاسای خەرج ناکرێ، تاوەکو تۆمار نەکرێ لە داتا بەپێی سیستمی بایۆمەتری، پرسەکە لەوەیە ئەو قانوونە بچێتە بواری جێبەجێکردنەوە هێشتا ئەوانە تۆمار نەکرابن، یان تاوەکو تۆمار دەکرێن مووودەیێکی زەمەنی پێ بچێ بۆ چوار مانگە، بۆ پێنج مانگە، ترسمان لەوەیە ئەو خانەوادەی کەسوکاری شەهیدان ببڕدرێت، داوا ئەکەم لێرە سیغەك دابڕێژینەوە کە ئیستیحقاقی ئەو چواردە کەسە لە کەسوکاری شەهیدان پارێزراوبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك (کاوە)، فەرموون..

بەڕێز کاوە عبدالقادر حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە لێرە باس لە سیستەمی بایۆمەتری و تۆمار کردنی لە تۆمارەکانی داتا بەپێی سیستەمی بایۆمەتری دەکا، بەڵام تا ئێستاش گرفتێك هەیە بەشێك لە فەرمانبەران کە ناوی خۆشیان لە سیستەمی بایۆمەتری تۆمار کردووە مووچە وەردەگرن لە هەرێمی کوردستان، لە هەمان کاتیش لەسەر حکومەتی مەرکەزی لە بەغدا مووچە وەردەگرن، واتە تا ئێستا دوو مووچەیان هەیە، ئایا چی کراوە بۆ ئەوەی ئەم سیستەمە یەك بخرێ؟ یاخود ئەو خەڵکانەی کەوا مووچە لە بەغدا وەردەگرن وە لە هەرێمیش وەردەگرن ئاشکرا بکرێت و نەهێڵدرێت و بنبڕبکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، كاك (سیروان)، فەرموون.

بەڕێز سیروان فرج محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

قسەكانی من لەلایەن كاك (سۆران) كرا، پرسیارەكە منیش دووپاتی ئەكەمەوە هەر بە هەمان شێوە ماددەی (١٧) ئەگەر خروقاتە كرا چی، یەعنی چی ڕێكارێك هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێزان لە ئەنجومەنی وەزیران، فەرموون.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم/ وەزیری هەرێم بۆ كاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو پرسیارەی كە ئاراستە كرا ئایا ماددەی (١٧)ش ئەو كەسانە دەگرێتەوە كە لە ماددەی (١١)دا هاتوون، بەڵێ ئەو كەسانەش دەگرێتەوە، لەبەر ئەوەی مووچەی خانەنشینی وەردەگرن، ئەو كەسانەش دەگرێتەوە كە لە مادده (١١)دا هاتووە، ئەوەش كە پەیوەندی بە پرسیارەكەی بەڕێز كاك (سۆران) هەیە ئەوەیە كە سیستەمی بایۆمەتری قفل نەكراوە، یەكەم وە دووەم سیستەمی بایۆمەتری تێرمی دووەمی هەیە وە بەردەوامە وە جگە لەو چوارده هەزار كەسەی كە خۆی تۆمار نەكردووە، مووچە خۆرێكی خەڵكێكی دیكەش هەیە كە مووچە خۆرە خۆی تۆمار نەكردووە، بۆیە ئەو بابەنە قفل نەكراوە و بەردەوام دەبێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ماددەی (١٨) فەرموون.

بەڕێز ریڤینگ محمد محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی (١٨):

یەكەم: مەحكەمەكانی ئەم یاسایە هەمووحالەتەكانی پێش بەركار بوونی ئەم یاسایەش دەگرێتەوە پێویستە خۆیان لەگەڵ ئەم یاسایە.

دووەم: كار بە هیچ دەقێكی تری یاسای یان بڕیار كە ناكۆك لەگەل حوكمەكانی ئەم یاسایەدا ناكرێت یاسای خانەنشینی خاوەن وەزیفە باڵاكانی هەرێمی كوردستان- عیراق ژمارە (٣٦)ی ساڵی (٢٠٠٤) هەڵدەوەشێتەوە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان كێ دەیەوێت لەبارەی ئەو ماددەیەوە گفتوگۆ بكات؟ كاك (د.شیركو)، فەرموون.

بەڕێز شیركو جودت مصطفی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە رووی شكلییەوە ماددەی (١٨) بڕگەی دووەم تاوەكو ئەوێ بخاێنێ كار بە هیچ دەقێكی یاسایی، یان بڕیارێكە ناكۆك لەگەڵ حوكمەكانی ئەم یاسایەدا ناكرێت، دوای ئەوە ئەوە بكرێت بە

سێیەم یاسای خانەنشینی خاوەن وەزیفە باڵاکانی لە هەرێمی کوردستان-عیراق ژمارە (٣٦)ی ساڵی (٢٠٠٤) هەڵدەوەشێتەوە، یەعنی سێیەمی هەر هەبێت پێم وایە باشترە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بەڵێ دروستە، (بدریە) خان، فەرموون.

بەڕێز بدریە اسماعیل مولود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (١٨) بڕگەی (٢) کار بە هیچ دەقێکە یاسای،ی یان بڕیارێکی ناکۆك لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا ناکرێ، یاسای خانەنشینی خاوەن وەزیفە باڵاکان لە هەرێمی کوردستان-عیراق ژمارە (٣٦)ی ساڵی (٢٠٠٤) هەڵدەوەشێتەوە، بەڵکو دەبێت ئەم یاسایانەش هەڵبوەشێتەوە، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان یاسای خانەنشینی سەرۆکی هەرێم، یاسای خانەنشینی ئەنجومەنی وەزیران، یاسای خانەنشینی پەرلەمانی کوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئەمانە نابێت هەڵوەشێنەوە، چونکە نابێت لە ئیستیحقاقی خانەنشینی شتی تریشیان تێدایە مافی تریشیان تێدایە، (د.اسماعیل)، فەرموون.

بەڕێز اسماعیل علی طە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز پشتگیریا (د. شێرکۆ) دکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، (د.زیدان)، فەرموون.

بەڕێز زیدان رشید خان اودل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەو ماددەیە ئەوەیە کە لە خاڵی دووەم باس لە هەڵوەشانەوەی ئەوە دەکا، بۆیە لێرە هەڵوەشاندنەوە و ڕێکخستن لەو یاسایە گشتی هاتووە لە هەموو ماددەکان، لێرە ڕوونکردنەوەك ئاراستەی حکومەت دەکەم، ئایا ئەگەر لە حاڵەتێك دوو نمونە بینینە بەرچاوی خۆمان، یەکەکیان کەسێك لە دوای دەرچوونی ئەم یاسایە پلە وەزیفیەکەی هەڵدەوەشێتەوە؟ ئایا چۆن تەعامولّ لەگەڵ پاشەکەوتەکەی دەکەین؟ کە چوار ساڵ بەشێك لە مووچەکەی پاشەکەوت کراوە؟ دوو کەسێکی تر کە پلەێکی وەزیفی پێدراوە کە موستەحەق نییە، لەکاتی پاشەکەوتکردن پاشەکەوتەکەی زیاتریشە، لەهەمان کات لە پاشەکەوتکردن ئەحکامەکانی ئەو یاسایە لەوێش لێی دەگێردرێتەوە یان بەردەوام دەبێت؟ سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك (عبدالستار)، فەرموون.

بەڕێز عبدالستار مجيد قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێم وایە بەشێکیم وت، ئەوەی کە من مەبەستمە ئەوەیە کە یەکێك کە بە پلەی باڵا خانەنشین بە تایبەتی لە صلفی یەکەم کە بە (١٥%) وە چل و پێنج ساڵ تەمەنی بێ و چازدە ساڵ خزمەتی هەبێ و بەو پێوەرانەی کە باسمان کرد، بەراستی من رەئیم وایە بۆ کەرتی گشتی رێگە بەوانە نەدرێ گرێبەستیان لەگەڵ بکرێ، یانیش خانەنشینی وەرگرن، ئێمە هەمانە حەز دەکەم بیزانن لە حکومەتی هەرێمی کوردستان وەزیرمان هەیە ئێستا خانەنشین وەردەگرێ لەوێش گرێبەستی هەیە و راوێژکارە، بەڕێوەبەری گشتیمان هەیە نزیکەی چوار ملیۆن وەردەگرێ لەوێش چوار ملیۆن وەردەگرێ گرێبەستی بۆ کراوە، بەراستی ئێمە بۆ ئەوەی کە دەرفەت بدەین بۆ کەسێك کە بۆ نمونە دکتۆرای هەیە لە کشتوکاڵ با ئەنجومەنی وەزیران یان هەر سێکتەرێکی دیکەی حکومەت، بابێ گرێبەست لەگەڵ ئەو کەسە بکا، ئەو خانەنشینە مەسەلەن لەولای چوار ملیۆن وەردەگرێ، لەولاش بە چوار ملیۆنی دیکە گرێبەست بێ، رەئیم وایە لەوێ یان بە بڕگەیێکی تایبەت بنوسرێ ئەوانەی لە پلە باڵاکان خانەنشین بوون بۆیان نییە بە گرێبەستی لە کەرتی گشتی کار بکەن، لە کاتی کارکردن بە گرێبەست لە کەرتی گشتی ئەوا یان گرێبەستیەکەیان بۆ ناکرێت یان خانەنشینیەکەیان هەڵدەوەشێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئەگەر لیژنە تایبەتمەندەکان قسەیێکتان هەیە؟ نیتانە، کاك (بژار)، فەرموون.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکو لیژنەی یاسایی پێشنیار دەکەم بۆ ئەوەی راپۆرتی داهاتووی لیژنەی تایبەتمەند زۆر ئاڵۆز و تێکەڵاو نەبێت، پێشترش قسەمان کردبوو، نازانم دیارە لە گبع وادەرچووە هەندێ بڕگە و ماددەکان دروست کراوە، هەندێك ماون لە جیاتی هەموو ئەحکامەکان بکرێتە حوکمەکان، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێزان وەزیری دارایی وەزیری هەرێم هەر بەڕێزێکتان بتانەوێ قسە بکەن، فەرموون.

بەڕێز د. ڤالا فريد ابراهيم/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر ئەو پێشنیارەی کە بەڕێز کاك (عبدالستار) کردی لە بڕگەی چوارەم لە ماددەی (٣)ە دەتوانین لەوێ جێگای بکەینەوە بڕگەی چوارەم، ئەگەر لەگەڵم بن لە کاتی گەرانەوەی فەرمانبەری خانەنشینکراو بوو بۆ وەزیفە ئیزافە بکرێ بە هەمیشەیی یان بە گرێبەست

سەرپشك دەكرێ لە وەرگرتنی مووچەی خانەنشینییەكەی، یان مووچەی ئەو وەزیفەیەی كە پێی دامەزراوەتەوە، لە هیچ حاڵەتێكدا نابێت سوودمەند بێت لە دوو مووچە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس دروست، بۆ ئەو پێشنیارەی كاك (د. شیركو) وەلەو شكلییە زۆر، فەرموون.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم/ وەزیری هەرێم بۆ كاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بۆ پێشنیارەكەی (د. شیركو) ئێمە لەگەڵین كە بڕگەیێك زیاد بكرێ وە بكرێتن بە بڕگەی سێیەم، لە رووی شكلییەوە سیغەی تەشریعی راستە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێزان لە كاتی نووسینی راپۆرتی لیژنەكان مادەم لەسەر مەبدەئەكە هیچ كێشەیێك نییە، دیراسەی ئەوە بكرێت كە چۆن سیاغە دەكرێتەوە ماددەی دوای ئەوە، ماددەی (١٩) لیژنە تایبەتمەندەكان، فەرموون.

بەڕێز چیا حمید شریف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی (١٩):

پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران پەیڕەو دەربكات بۆ ئاسانكاری جێبەجێكردنی حوكمەكانی ئەم یاسایە لە ماوەیەك كە لە (٦٠) رۆژ تێپەر نەكات لە رۆژی دەرچواندنی ئەم یاسایە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، هەر بەڕێزێك قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ كەس نییە. كاك (د.زیدان)، فەرموون.

بەڕێز زیدان رشید خان اودل:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من وەلامەكەی خۆم لە حكومەت وەرنەگرت ئەوەی رابردوو، بۆیە داوا دەكەم روونكردنەوەیێكم بدەنێ.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

وەلەو نابێ ئێمە چووینە سەر ماددەیێكی تر دوایی لێیان بپرسە، ماددەی (٢٠) فەرموون.

بەڕێز جلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی (٢٠):

پێویستە ئەنجومەنی وەزیران لایەنە پەیوەندیدارەكان حوكمەكانی ئەم یاسایە جێبەجێ بكەن.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێزان كێ لەسەر ئەم ماددەیە قسەی هەیە؟ نییە. ماددەی دوای ئەوە، فەرموون.

بەڕێز جلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢١):

ئەم یاسا لە رۆژی دەرچواندنی لە رۆژنامەی فەرمی وەقایعی کوردستان بڵاودەکرێتەوە و لەدوای تێپەربوونی (٩٠) رۆژ لە رێکەوتی دەرچوونی پەیڕەویدا پەیڕەو هاتوو لە ماددەی (١٩)ی ئەم یاسایەدا دەکرێتە بواری جێبەجێکردن.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، لەسەر ئەو ماددەیە بەڕێز کاك (علی)، فەرموون.

بەڕێز علی حمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵا هەندێ بابەتی جدی و پرسیاری جدی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە، لەسەرەتادا ئێمە لە ماددەی (١٩) دەڵێین پەیڕەوێك دەربکە بۆ ئاسان جێبەجێکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە لە ماوەی (٦٠) رۆژ لە رۆژی دەرچواندنی، واتە لە دوای دەنگدان لە (٦٠) رۆژدا تۆ پێرەوەکە دەردەکەی بۆ جێبەجێکردنی، واتە ئۆتۆماتیکی تر کە پەیڕەوەکە دەرکرد ئیشی پێئەکەی جێبەجێ ئەکرێ بۆ (٩٠) رۆژ لە داوی دەرچوونی وەقایعا بکەوێتە بواری جێبەجێکردن، لەوە کە تۆ پێرەوەکەت دەرکرد ئۆتۆماتیکی دەست دەکەی بە پرۆسەی جیبەجێکردنی پێڕەوەکە (٦٠) رۆژە، خاڵێکی دیکە کە ئەڵێی (٣) مانگ لە سێ مانگا پرۆسەی چاکسازییەکە تەواو نەبووە، دەست کراوە بە جێبەجێکردنی هەنگاوی وا هەیە مانگێکی ئەوێ، بیست رۆژی ئەوێ، ئەو هەموو فایلەی وتمان رەنگە ساڵێکی بوێ، من پێشنیاز ئەکەم دوو مانگ جارێك، یان سی مانگ جارێك بە راپۆرتێك حکومەتی هەرێمی کوردستان، پەرلەمانی کوردستان لە ئاستەکانی جێبەجێ بوونی یاساکە ئاگادار کاتەوە وە بۆ ئەوەش پێشنیار دەکەم لە دوای دەرچواندنی لە رۆژنامەی وەقایعی کوردستانەوە بکەوێتەوە بواری جێبەجێکردنەوە، چونکە تۆ هەنگاو هەنگاو ئەرۆی ئەو (٩٠) رۆژە بۆ بوەستین، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك (هێڤیدار)، فەرموون.

بەڕێز هێڤیدار احمد سلمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەگەڵ حکومەت رێك کەوتین کە هەر سێ مانگ جارێك راپۆرتێك بۆ پەرلەمان دەنیرێت، کاك (علی) زۆر سوپاس وە ئەوەی (٩٠) رۆژەکەش ئەوەی کە ئێمە لە حکومەت حالی بووین دوای پەیرەوەکە دەچێتە وەزارەتەکان، وەزارەتەکان رێنمایی دەردەکات لە ماوەی (٩٠) رۆژ حکومەت لێرە دەتوانێ.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

حکومەت با بۆخۆی وەڵام بداتەوە، بەڕێزان، کاك (د. ئومید) جواب دەداتەوە، فەرمووون.

بەڕێز د. ئومێد صباح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

برایان خوشکان تەبعەن لەسەر ئەم بابەتە لەگەڵ برای بەڕێزم کاك (علی) تەقریبەن موتەفقین لەسەر ئەوەی کە حکومەت هیچ مانعێکی نییە، کە وەجبی رەقابی خۆتانیشە ئەتوانن بەبێ ئەوەی بنوسرێتیش داوای راپۆرت لە حکومەت داوا بکەن، بەڵام ئێمە وەکو حکومەت هیچ مانعێکمان نییە سێ مانگ جارێك خۆشە زوتریش بێت، پێمان خۆشە شەریکمان بن لە جێبەجێکردنی ئەم پرۆسەیە، هیچ مانعێك نییە، ئەمە نوقتەی یەکەم، ئەوەی تریش ئێمە کە ئەو مەوزوعە کە دەردەچێت لە وەقایع (٦٠) رۆژمان پێویستە، بۆ ئەوەی پەیڕەوەکان دەربکەین یەك پەیڕەو نییە لە داوی (٦٠) رۆژەکە ئێمە وەکو حکومەت ئێوە ئەتوانن داوی (٦٠) رۆژەکە جێبەجێی بکەین ئێمەش بە پەلەین، یەعنی ئەوە نییە بڵێین هیچ مشکیلەێکمان لەوە نییە کە لەو رۆژەی کە پەیرەوەکە حازر بوو، تەبعەن پەیرەوەکە کەی حازر دەبێ کە تۆ پەیرەوەکەت حازر کرد لیجانیشی لەگەڵ ئەکەین کە حازر بوون، ئێمە ئەتوانی بکەونە سەر بواری جێبەجێکردنەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (د. ئامانج)، فەرمووون.

بەڕێز د. ئامانج عبدالرحیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێوە کە مناقەشەتان کرد، پەیرەوێك دەردەچێ بۆ پاسەوانی، پەیڕەوێك دەردەچێ بۆ دەستنیشان کردنی مەرجەکانی مودیر عام و راوێژکار و وەکیل وەزیر، کە تا ئێستا ئەم مەرجانە کۆ نەکراوەتەوە، پەیرەوێکی تر دەرئەچێت بۆ مەسەلەی ئەوەی کە داواتان کردووە لە وەزارەتەکان موراجعەی چۆنیەتی سوودمەند بوون بۆ مەسەلەی کەسوکاری شەهیدان کە ئەو لیستانە پاك بکرێتەوە بۆ پەیرەوێك، ئەو وەزارەتانەتان تەکلیف کردووە کە جارێکی تر تەنزیمی ئیمتیازات کا، چونکە یەعنی من سەیرم کردووە پێنج پەیرەو ئەبێ دەربچێ، ئامادەکردنی ئەم پەیرەوانەش پەیرەو تەشریعە، یەعنی ئێمەی قانوونی کە باسی نیزام و تەعلیمات ئەکەین وەکو قانوونی ئیعتیادییە پێی ئەوترێت تەشریعاتی فەرعی مەوادی قانوونییە، عەینەن شت نصوصی عام و موجەرەدد ئەنووسینەوە وەکو قەراری ئیداری نییە، یەکجار بێت ئەو پەیرەوانە مەسەلەن کە تۆ بۆ حیمایە دەری دەکەی ئەمە تەتبیقاتی غەیر متەناوی هەیە، وەکو قانوون تەعامولی لەگەڵ دەکرێ، بۆیە تەحدیدیش کراوە کە لەو مودەیە دەرچێ ئیحتیمالە لە (٣٠) رۆژا دەرچێ ئیحتیمالە لە (٢٥) رۆژا خۆشتان ئەزانن ئێمە تەجروبەێکی خراپمان هەیە لەگەڵ مەسەلەی

دەستنیشــان کردنــی مــوودە لەنــاو قانوونەکــان، یەعنــی کەمــن ئەو مــوودانەی کە بە کەمــی دەسنیشان کراوە ئیلتیزامی پێکراوە، نوقتەی تەنفیزی دەستنیشان کردنی ئەو موودەیە، بۆیە وا دانراوە کە بتوانرێ ئەو پەیڕەوانە لابدری، دواتریش ئێمە موراجەعەی مەلەفی نزیکەی ملیۆنێـك و دوو سەد و پەنجا هەزار کەس ئەکەین، ئەمە ئەبێـت وەزارەتەکـان هەر وەزیـرە خـۆت ئەزانـی مەلەفەکانی خۆی کۆ بکاتەوە، لیجان دروست بکـا مـوراجعەی کـا، بـۆیە ئەوانە کە دانـراوە، پـێم وایە ئەو مـوودانە هەم لەگەڵ لیـژنەی مـالی ئـێمە زۆر موناقەشـەمان کـرد موودەکـان پـێم وایە واقیعییە ئەگەر سەیری ئەو مەهامە بکەین، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك (اومید) دەتویست قسەیەك بکەی، فەرموون.

بەڕێز ئومید صباح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەعنی ئێمە ئەو مودەیەمـان بـۆ ئیحتیـات دانـاوە، پێمـان وایە لەوانەیە بتـوانین زووتـریش هەر کاتێك زووتر تەواو بوو ئێمە زووتر دەست پێئەکەین، ئێمە بە پەلەین بۆ ئەو مەوزوعە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، هۆیەکانی دەرچواندن، فەرموون.

بەڕێز ژیان ظاهر احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هۆیەکانی دەرچواندن:

لەپێناوی ڕێکخستنەوەی بواری وەزیفەی گشتی و خانەنشینی لەسەرجەم بوارەکانی شارسـتانی و پێشـمەرگایەتی و هێزەکـانی ئاسایشـی نـاوخۆ وە هەروەهـا تەرخـان کراوەکـانی چـاودێری کۆمەڵایەتی بەرکار کردنی دادپەروەری یەکسانی لە خەرج کردنی مووچە و دەرمـاڵە و بەخشـین و ئیمتیازاتە داراییە گشتییەکان ڕێگرتن لە سوودوەرگرتنی نارەوا نایاسایی لە تەرخانکراوەکـانی بووجەی گشتی وە لەپێناوی زامن کردنـی مـووچەی مـووچە خـۆر و خانەنشـین و سـوودمەندی چاودێری کۆمەڵایەتی شایستە ئەم یاسایە دەرچوێندرا.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، هەر بەڕێزێك لەبارەی هۆکارەکانی دەرچواندن قسەی هەیە، (د.محی الدین)، (د.کاظم)، کاك (اومید) کاك (یاسین)، (مژدە) خان، کاك (پێشەوا)، کاك (سیپان)، کاك (اومید)، فەرموون.

بەڕێز ئومید عبدالرحمن حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تایبەت بە هۆکارەکانی دەرچوون، من پـێم وایە دێـری کۆتـایی هۆکارەکـانی دەرچـوون لە پێنـاو زامنکردنی مووچەی مووچەخۆر خانەنشین و سوودمەندانی چاودێری کۆمەڵایەتی شایستە ئەو

هۆكاره پێشووه، ئێستا ئێمه الحمد لله پاشەكەوت نەمایه مووچه دەدرێتن، ئەو نەبوونی ئەو یاسایه هۆكار نییه كه مووچه نەدرێ له پێشتر لەپێناو زامن كردنی ئەو پاشەكەوتەی كه هەبوو حكومەت رای وابوو لەگەرانەوەی ئەو بڕەی ئەو پرۆژەیه دەگەرێتەوه بۆ زامنی مووچەی مووچەخۆرانی پێبكرێتن، هۆكاری ئێستا پەیوەسته به پەیوەندییەكانی نێوان حكومەتی اتحادی و حكومەتی هەرێمی كوردستان كه ئەویش كار باش بووه، من پێم وایه ئەو دێره زیاده پێویست ناكات بمینێ له هۆكارەكانی دەرچوون، چونكه ئەو هۆكارەی كاتی خۆی بوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، (د. محی الدین)، فەرموون.

بەڕێز محی الدین حسن یوسف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من له سەرەتای دەستەواژەكه ئیزافەیێك زیادەیێك دەمەوێ بكەم كه له سەرەتاكه بنوسرێ به مەبەستی كەم كردنەوەی خەرجی بەكار بردن و زیاد كردنی داهات بۆ بوارەكانی گەشه پێدان و تەواو كردنی له پێناوی خستنەوەی بوارەكانی تری تا كۆتایی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، (د. كاظم)، فەرموون.

بەڕێز كاظم فاروق نامق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بۆ ئەوەی هۆیەكانی دەرچواندن یەك ببێتەوه لەگەڵ ئەو پێشنیازانەی كه فراكسیۆنەكەمان و هەندێك له پەرلەمانتاره بەڕێزەكانی فراكسیۆنەكانی تر كردوویانه، ئێمه پێشنیاز دەكەین كه ئەوەندەی بۆ زیاد بكرێ پێش ئەوەی كه دەڵێت ئەم یاسایه دەرچوێنرا، پێش ئەوه ئەمەی بۆ ئیزافه بكرێ وه له پێناو كۆتایی هێنان به خانەنشینی پله باڵاكان و پله تایبەتەكان وه زامنكردنی پاشەكەوتی مووچەی مووچەخۆران و گەراندنەوه بۆیان ئەم یاسایه دەرچوێنرا، سوپاس

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، (مژده) خان، فەرمووون.

بەڕێز مژده محمود محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وتەكانی من لەلایەن (د.كاظم) باسكرا پشتیوانی دەكەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، كاك (یاسین)، فەرمووون.

بەڕێز یاسین خضر طه:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وتەكانی منیش لەلایەن (د.محی الدین)ەوه كرا پشتگیری دەكەم، بەڵام عیبرەت له جێبەجێكردندایه.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (پێشەوا)، فەرموون.

بەڕێز پێشەوا طاهر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە کاتی قسەکردن لەسەر ئامانجەکانیش هەمان شتم وت، هەم هۆیەکانی دەرچواندن، هەم ئامانجەکانی پرۆژەکە لەیەك چوونێك لە نێوانیان هەیە، یان ئایا تێهەڵکێش ئەکرێ ئەوەی کە لە شوێنێکیان نەقص ئەهێنرێ هەتا ئەخیر شتێکی ئاوا بکرێت، هەروەها پاڵپشتی لە قسەکانی کاك (ئومید) دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، کاك (سیپان)، فەرموون.

بەڕێز سیپان سالح حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

گوتەیا من لە لایەن (د.کاڤم) هاتنە گوتن پشتگیری ئەو گوتنێت وی دکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان ماندوو نەبن دەستتان خۆش بێ، بەیانی لیژنە هاوبەشەکان مەوعیدێك دائەنێن، هەوڵ بدەن سەعات (١١) بێ لەگەڵ بەڕێزان سکرتێری ئەنجومەنی وەزیران لەگەڵ بەڕێز وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان ڕۆژی (پێنج شەمە) موقەدەر نەبێ سەعات (١١) کۆبوونەوە دەکەین بۆ دەنگدان لەسەر ئەم پرۆژە یاسایە، دانیشتنەکەمان هەڵگرت زۆر سوپاس.

منى نبى قهوچى	**هێمن هەورامی**	**د. ڕێواز فائق حسێن**
سکرتێری پەرلەمانی	**جێگری سەرۆکی پەرلەمانی**	**سەرۆکی پەرلەمانی**
کوردستان – عێراق	**کوردستان – عێراق**	**کوردستان – عێراق**

فیصل عباس عولا/ مۆڵەت
روپاك احمد رحمان/ مۆڵەت/ باری تەندروستی باش نەبوو
لیژنەی ناوخۆ و ئاسایش و ئەنجومەنە خۆجێییەکان لە ٢٠٢٠/١/١٥:
باڵانبۆ محمد علی/ مۆڵەت/ بۆ کاری تایبەت
ارشد حسین محمد/ مۆڵەت/ بۆ کاری تایبەت
رزگار عیسی سوار/ مۆڵەت/ بۆ کاری تایبەت
هاورێ بنأ محمد/ مۆڵەت/ بۆکاری تایبەت
عوسمان کریم سوارە/ مۆڵەت/ بەکاری لیژنە
لیژنەی کشتوکاڵ و ئاودێری لە ٢٠٢٠/١/١٥ :
سیپان سالم حسن/ مۆڵەت/ بەکاری لیژنە
عوسمان کریم سوارە/ مۆڵەت/ بەکاری لیژنە
زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، بەڕێزان ئێستا دەست بە بەرنامەی کار دەکەین کە بریتییە لە دەنگدان لەسەر پرۆژە یاسای چاکسازی لە خانەنشینی مووچە و دەرماڵە و بەخشین و ئیمتیازاتەکانی تر بە پێی حوکمی ماددەکانی (٩٠ و ٩١ و ٩٢ و ٩٦ و ٩٧) لەپەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان، بۆ ئەم مەبەستەش داوا لە لیژنە تایبەتمەندەکان دەکەین بفەرموون بێن بۆ شوێنی خۆیان، کاك مەم فەرموو.

بەڕێز مەم بورهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەرنامەی ئەم دانیشتنە پاڵپشتە بە ماددەکانی (٩٠ و ٩٢ و ٩٦ و ٩٧) بەڵام بەپێی ماددەی (٩١) ی ئەم پەیڕەوەی کە لەبەردەستم دایە بڕگەی (٣) هەر پێشنیازێك لەلایەن سێ ئەندامەوە پشتگیری بکرێ، یان ئەو دوو ئەندامەی لە کۆتایی دا بۆ ئاخاوتن دەکەونە کۆتایی ڕیزبەندەکەوە دەبێت لەناو راپۆرتی هاوبەش دا جێگیر بکرێ، لەناو ئەم ڕاپۆرتی هاوبەشەدا کە لەبەردەستمان دایە، لەبەردەست بەشێك لە پەرلەمانتارانیش هەیە، سێ پێشنیازی زۆر گرنگ کە پەیوەندییان بەژیانی خەڵکی کوردستانەوە هەیە، یەکەمیان/ مەسەلەی ئەوەی نابێ کەمترین مووچە ....

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کە گەیشتینە سەر ماددەکە بەڕێز کاك مەم . دەتوانی ڕوون کردنەوە بدەی کە گەیشتینە سەر ئەو ماددەیە بەسەرچاو، تکات لێ دەکەم.......... کاك مەم جەنابت حەقت هەیە خاڵی پەیڕەوی بگری لەو شوێنەی کە پێویستە، لەو شوێنەی کە پێویستە .... کەگەیشتینە ئەو ماددەیە ئەو پێشنیارەی تیا کراوە قسە بکە، لە لیژنەکان دەپرسین دەبێ وەڵامتان بدەنەوە، بێگومان، بەڕێز

سەیری ناو پەیڕەو بکە، لیژنەکان تەواوی سەلاحیەتیان هەیە بۆ ئامادەکردنی راپۆرت، هیچ دەسەلاتێك نەدراوە بە سەرۆکی پەرلەمان تەدەخول بکات لە کاری لیژنەکان، بەلام ئەوان پابەند بن بەوەلام دانەوەی هەر داواکاریەکی ئەندامانی پەرلەمان ئەگەر خالێکی نا پەیڕەویان کردبوو، کە گەیشتینە سەر ئەو شوێنە ئەم لیژنە بەڕێزانە پابەند بن بە وەلامدانەوەتان ئەگەر پێتان وابوو خالێکی پەیڕەو پێشێل کراوە، فەرموون لیژنە تایبەتمەندەکان بە ناونیشان دەست پێ بکەن، کاك بژار فەرموو.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمە دەقی ڕاپۆرتی هەر شەش لیژنەی تایبەتمەندە لەسەر پرۆژەی چاکسازی.

بۆ سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان

بابەت/ ڕاپۆرتی هاوبەش

لیژنەی کاروباری یاسایی و لیژنەی دارایی و کاروباری ئابووری، لیژنەی کاروباری پەرلەمان و سکالا و لیژنەی کاروباری پێشمەرگە و لیژنەی ناوخۆ و ئاسایش و ئەنجومەنی خۆجێیەکان و لیژنەی کاروباری شەهیدان جینۆساید و زیندانیانی سیاسی، رۆژی سێ شەممە ڕێککەوتی ٢٠٢٠/١/١٤ کاتژمێر ١٢:٣٠، چوار شەممە ڕێککەوتی ٢٠٢٠/١/١٢ کاتژمێر (٢) دوو کۆبوونەوەی هاوبەشی ئەنجامدا، بە مەبەستی نووسینی ڕاپۆرتی هاوبەش بۆ تاوتوێ کردنی داڕشتنەوەی ئەو پێشنیارانەی کەلەلایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراون تایبەت بە پرۆژە یاسای چاکسازی لە خانەنشینی و مووچە و دەرماڵە و بەخشینی ئیمتیازاتەکانی دیکە لە هەرێمی کوردستان ـ عیراق، لە خوێندنەوەی دووەم دا دوای گفتوگۆ کردن و تاوتوێ کردن لیژنەکان گەیشتنە ئەم ئەنجامانەی خوارەوە:

سەبارەت بە ناونیشانی پرۆژەکە، دوو پێشنیار هەیە، پێشنیاری یەکەم/ وەك خۆی (پرۆژە یاسای چاکسازی لە مووچە و دەرماڵە و بەخشینی ئیمتیازاتەکان و خانەنشینی لە هەرێمی کوردستان ـ عیراق.

پێشنیاری دووەم/ ڕێکخستنەوەی لە مووچە و دەرماڵە و بەخشینی ئیمتیازاتەکان و خانەنشینی لە هەرێمی کوردستان ـ عیراق.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان بۆ ناونیشانی پرۆژە یاسایەکە دوو پێشنیار هەیە، یەکەمیان/ وەکو خۆی وەك ئەوەی بەڕێز سەرۆکی لیژنەی یاسایی خوێندیەوە، هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە کە ناونیشانەکە وەك خۆی بێ وەك ئەوەی بەڕێز سەرۆکی لیژنەی یاسایی خستیەڕوو، با بفەرموێ دەنگ بدا؟ بەڵێ زۆر سوپاس (٨٦) دەنگ، پێشنیاری دووەم وەك ئەوەی بەڕێز سەرۆکی لیژنەی یاسایی خوێندیەوە، هەر بەڕێزێك لەگەڵ

پێشنیاری دووەمە با بفەرموێ دەنگ بدات؟ بەڵێ (١٣) پێشنیاری یەکەم وەك خۆی پەسەند کرا، ماددەی یەکەم کاك بژار فەرموو.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (١) حەوت پێشنیار هەیە، پێشنیاری یەکەم/ وەك خۆی، پێویست دەکات بیخوێنم؟

بەشی یەکەم

ئامانجەکانی یاسایەکە

ماددەی/١

١- بەرجەستەکردنی بنەماکانی یەکسانی و دادپەروەری و شایستەبوون لە خەرج کردنی مووچە و دەرماڵە و بەخشین و ئیمتیازاتەکانی دیکە لە هەرێمی کوردستان و نەهێشتنی سوودمەندبوونی ناشایستەیی و ڕێ گرتن لە بەهەدەردانی بودجەی گشتی.

٢- بەدامەزراوەیی کردنی یەکخستنی بەڕێوبەرایەتی و فەرمانگە و یەکە جیاجیاکان و خانەنشینی لەبوارەکانی شارستانی و سەربازی و هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ و لە یەك بەڕێوبەرایەتی گشتی خانەنشینی نیشتمانی لە هەرێمی کوردستان.

٣- کاراکردنی پشتیوانی کردنی سەندوقی خانەنشینی و ڕێ گرتن لەهەر خەرجیەك لەسەر سەندوقەکە جگە لەو مەبەستانەی لەیاسای خانەنشینی کارپێکراو ژمارە (٢٧)ی ساڵی ٢٠٠٦ لەهەرێم دا ئاماژەیان پێکراوە.

٤- ڕێکخستنەوەی خانەنشینی خاوەن وەزیفە باڵاکان و پلە تایبەتەکان.

پێشنیاری دووەم/ پێشنیاری لیژنەی هاوبەش:

١-بەرجەستەکردنی بنەماکانی دادپەروەری و شایستە بوون لە خەرج کردنی مووچە و دەرماڵە و بەخشین و ئیمتیازاتەکانی دی کە لە هەرێمی کوردستان و نەهێشتنی سودمەند بوونی ناشایستەیی و ڕێگردن لە بەهەدەردانی بووجەی گشتی.

٢- بە دامەزراوەیی کردن و یەکخستنی بەڕێوەبەرایەتی گشتی بەڕێوەبەرایەتی و فەرمانگە و یەکە جیا جیاکانی خانەنشینی لە بوارەکانی شارستانی و سەربازی و هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ و لە یەك بەڕێوەبەرایەتی گشتی خانەنشینی سەر بە وەزارەتی دارایی و ئابووری حکومەتی هەرێمی کوردستان-عیراق.

٣- کاراکردن و پشتیوانی کردنی دارایی و سندوقی خانەنشینی و ڕێگرتن لە هەر خەرجییەك لەسەر سندوقەکە جگە لەو مەبەستانەی لە یاسایی خانەنشینی کارپێکراو ژمارە (٢٧)ی ساڵی (٢٠٠٦) لە هەرێمدا ئاماژەیان پێکراوە.

٤- ڕێکخستنەوەی خانەنشینی خاوەن وەزیفە باڵاکان پلە تایبەتەکان لەسەر بنەمای تەمەن و ساڵانی خزمەت و بڕوانامە.
پێشنیاری سێیەم: وەکو خۆی تەنیا یەك برگە بۆ ئەم ماددەیە زیاد بکرێ بەم شێوەیە:
یەکخستنەوەی هەموو بەڕێوەبەرایەتی کارگێری سەربازیەکان ئەوانەی هەتا وەك ئێستا لە هەرێمی کوردستان یەك نین.
پێشنیاری چوارەم:
بڕگەی دووەم دەستکاری بکرێ و بەم شێوەیە بێ:
دووەم: بەدامەزراوەیی کردن و یەکخستنی بەڕێوەبەرایەتی فەرمانگەی یەکە جیا جیاکانی خانەنشینی لە بورەکانی شارستانی سەربازی و هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ و لە یەك بەڕێوەبەرایەتی گشتی خانەنشینی نیشتمانی لە هەرێمی کوردستان.
پێشنیاری پێنجەم:
لەبڕگەی دووەمدا وەك خۆی تەنیا لە بڕگەی دووەمدا بەڕێوەبەرایەتی گشتی بگۆردرێت یان بکرێت بە دەستەی خانەنشینی.
پێشنیاری شەشەم:
وەك خۆی تەنیا بڕگەی چوارەم بەم شێوەیە دابڕێژرێتەوە:
ڕێکخستنەوەی خانەنشینی خاوەن وەزیفە باڵاکان پلە تایبەتەکان لەسەر بنەمایی تەمەن و بڕوانامە و ساڵانی خزمەت.
پێشنیاری حەوتەم:
هەڵوەشاندنەوەی خاوەن وەزیفە و پلە باڵاکان و پلە تایبەتەکان.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان ئێمە سەبارەت بە ماددەی (١) لەبەر دەم حەوت پێشنیازین یەك یەك ئەیانخەینە دەنگدان، پێشنیازی یەکەم وەك خۆی هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە وەك خۆی پەسەند بکرێت با بفەرموێت دەنگی پێبدا؟ کەس لەگەڵی نییە. پێشنیازی دووەم ڕای لیژنەی هاوبەش وەك ئەوەی بەڕێز سەرۆکی لیژنەی یاسایی خوێندییەوە، زۆر سوپاس، (٩٩) دەنگ. پێشنیاری سێیەم، بەڵێ.

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەپێی حوکمی ماددە (٩١) برگە دوو لە کاتی زیاتر بوون لە یەك پێشنیار زیاتر بوو، هەموو پێشنیازەکان دەخەینە دەنگدان کامیان زۆرینەی دەنگی هێنا بە پەسەند کراو حیساب دەبێ، ئێستا ئێمە لەو ماددەیە (٩٩) دەنگمان هێنایە، کەواتە ئەو پێشنیارانەی کە تەحصیل حاصلە پەسەند کرا هیچ ئیجاب ناکا ئەوانی تر بدرێتە دەنگدان دەکرێ دژەکە وەربگیرێ، بەڵام ئەگەر

(٥٦) بەرەو خوارێ بی دەکرێ لە ماددەی دیکە ئەندامی پەرلەمان ناتونێ لە یەك ماددە دوو جار دەنگ بدا کەواتە لە (٥٦) بەسەرەوەی هینا ناکرێ ئەوانی دیکە بخرێنە دەنگدان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

نا ئەوە بۆ پاراستنی مافی هەموو ئەوانەیە، رەنگە یەك کەسیش دەنگ بە پێشنیارێك بدا ئیحتیفاز بە حەقی خۆی دەکا، سوپاس بۆ جەنابت، پێشنیاری سێیەم هەر بەڕێزێکی لەگەڵە، کەسی لەگەڵ نییە. پێشنیاری چوارەم، کەسی لەگەڵ نییە. پێشنیاری پێنجەم، کەسی لەگەڵ نییە. پێشنیاری شەشەم، کەسی لەگەڵ نییە. پێشنیاری حەوتەم، (٥) بەڕێز، کەواتە پێشنیاری لیژنەی هاوبەش پەسەند کرا بە (٩٩) دەنگ. ماددەی دووەم، فەرموون.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی دووەم: رێکخستنەوەی ماف و ئیمتیازاتەکانی میراتگرانی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفالکراوان و زیندانیکرا و گیراوانی سیاسی.

ماددەی (٢):

١-راگرتن و کۆکردنەوە لەنێوان ئیمتیازاتی هەر دوو یاسای ژمارە (٩)ی سالّی (٢٠٠٧)ی هەموارکراو تایبەت بە ماف و ئیمتیازاتی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفالکراوان یاسای ژمارە (١١)ی سالّی (٢٠١١)ی هەموارکراو تایبەت بە ئیمتیازاتی زیندانیکرا و گیراوانی سیاسی کوردستان بەدەر لە کەس و کاری پلەیەکی شایستە کە زیاتر لە یەك شەهید یان ئەنفالیان هەیە بە رەچاوکردنی شایستە بوونیان بە گوێرەی یاسای خانەنشینی بەرکار.

٢- یەکخستنی ماف و ئیمتیازاتی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفالکراوان و زیندانیکرا و گیراوی سیاسی لە هەرێمی کوردستان لەبەر رۆشنایی یاسای بەرکار.

٣- لەکاتی مردن یان برینی مافی دارایی سەرجەم میراتگرانی شەهیدان و ئەنفالکراوان و قوربانیانی جینۆساید کە بۆ لەمەودوا بەگوێرەی یاسای خانەنشینی بەرکار ئەو میراتگرانەی دەستنیشان دەکرێن و ئەوانەی ئەو مافە داراییانە کۆتایی پێدێت ناگوازرێتەوە بۆ کەسانی دیکە جگە لە سوودمەندان بەپێی یاسای ژمارە (٩)ی سالّی (٢٠١٥)ی یاسای ماف و ئیمتیازاتی تاقانەی جینۆساید لە هەرێمی کوردستان- عیراق.

٤-برگەی سێیەمی ئەم ماددەیە بەسەر میراتگرانی زیندانیکرا و گیراوی سیاسی جێبەجێ دەکرێ بەپێی پیادە کردنی یاسایی خانەنشینی بەرکار لە هەرێمی کوردستان.

٥- پێویستە لەسەر وەزارەتەکانی دارایی و ئابووری خوێندنی بالاّ و توێژینەوەی زانستی و پەروەردە و تەندروستی بە ئامانجە وەزارەتی کاروباری شەهیدان و ئەنفالکراوان رێنمایی دەربکەن بە مەبەستی رێکخستنەوە و لە ئەستۆ گرتنی حکومەت بۆ خەرج کردنی چارەسەری تەندروستی خوێندنی کوڕ و کچی شەهید وە هاوسەری شەهید کە هاوسەرگیری نەکردۆتەوە لە

قوتابخانه و پەیمانگا و زانکۆ حکومی و ئەهلییەکان لەناو هەرێمدا و وە دەستنیشان کردنی مەرجەکانی شایستە بوون لەبەر رۆشنایی بڕگەی دووەم لە ماددەی (٧) ژمارەی (٩)ی ساڵی (٢٠٠٧).

٦- پاککردنەوە و هەڵوەشانەوەی ماف و ئیمتیازاتی میراتگری ئەو کەسانەی کە بەدەر لە حوکمەکانی یاسای ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠٧)ی هەمووارکراو یاسای ماف و ئیمتیازاتی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفالکراوان سوودمەندبووان لەلایەن لیژنەیێکەوە بە سەرپەرشتی وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوان ئەنجام دەدرێ.

٧- پاککردنەوە و هەڵوەشانەوە و ئیمتیازاتی زیندانی و گیراوانی سیاسی کە بەناوی زیندانی کرا و گیراوی سیاسی بە پێچەوانەی حوکمەکانی یاسای ژمارە (١١)ی ساڵی (٢٠١١)ی هەمووارکرا و سوودمەند بوو لەلایەن لیژنەیێکەوە بەسەرپەرشتی وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوان ئەنجام دەدرێت.

ماددەی (٢):

پێشنیارەکان:

پێشنیاری یەکەم: وەك خۆی.

پێشنیاری دووەم:

رای لیژنەی هاوبەش:

١- یەکخستنی ماف و ئیمتیازاتی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفالکراوان و زیندانیان و گیراوی سیاسی لە هەرێمی کوردستان لەبەر رۆشنایی یاسا بەرکارەکان.

٢- پاککردنەوە و هەڵوەشانەوەی ماف و ئیمتیازاتی میراتگرانی ئەو کەسانەی کە بەدەر لە حوکمەکانی یاسای ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠٧)ی هەمووارکراو یاسای ماف و ئیمتیازاتی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفالکراوان سوودمەندبوون.

٣- پاککردنەوە و هەڵوەشانەوە و ئیمتیازاتی زیندانی و گیراوانی سیاسی کە بەناوی زیندان و گیراوی سیاسی بە پێچەوانەی حوکمەکانی یاسای ژمارە (١١)ی ساڵی (٢٠١١)ی هەمووارکرا و سوودمەند بوو.

٤- لەکاتی مردن زیندانیکراو و گیراوی سیاسی بە یاسای خانەنشینی بەرکار لە هەرێمی کوردستان مامەڵە لەگەڵ میراتگرانیان دەکرێت.

٥- پێویستە لەسەر وەزارەتەکانی دارایی و ئابووری خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی و پەروەردە و تەندروستی بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی کاروباری شەهیدان و ئەنفالکراوان رێنمایی دەربکەن بە مەبەستی رێکخستنەوە و لە ئەستۆ گرتنی حکومەت بۆ خەرجی چارەسەری تەندروستی خوێندنی کوڕ و کچی شەهید وە هاوسەری شەهید کە هاوسەرگیری نەکردۆتەوە لە قوتابخانە و پەیمانگا و زانکۆ حکومی و ئەهلییەکان لەناو هەرێمدا و وە

دەستنیشان کردنی مەرجەکانی شایستە بوون لەبەر رۆشنایی بڕگەی دوو لە ماددەی (٧) یاسای ژمارى (٩)ی ساڵی (٢٠٠٧).

پێشنیاری سێیەم: وەك خۆی تەنها لە کۆتایە بڕگەی دووەمدا ئەمەی بۆ زیاد بکرێ (پەیوەستکردنیان بە سیستمی بەخشینی عیراقی و تایبەتمەندەکانەوە).

پێشنیاری چوارەم: ماددەی (٢) وەك خۆی تەنها بڕگەی سێ هەڵبگیرێ.

پێشنیاری پێنجەم: وەك خۆی، تەنها بڕگەی سێ و چوار لابدرێت.

پێشنیاری شەشەم: تەنها بڕگەی یەکەم و سێیەم و چوارەم لابدرێ.

پێشنیاری حەوتەم: بڕگەی پێنج وەك خۆی تەنها وشەی (نەخۆشخانەی ئەهلی) زیاد بکرێ.

پێشنیاری هەشتەم: وەك خۆی تەنها بڕگەی شەشەم وشەی (پاککردنەوە) لابدرێت.

پێشنیاری نۆیەم: وەك خۆی تەنها لە خاڵی شەشەم و حەوتەم دوو لیژنەی دروست بکرێ لە ماوەی (١٢٠) رۆژ پاکتاوی لیستی شەهیدان ئەنفال و زیندانیانی سیاسی بکرێ.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، سەبارەت بە ماددەی (٢) نۆ پێشنیار هەیە یەك یەك دەیانخەینە دەنگدان، پێشنیاری یەکەم وەك خۆی هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە کە ماددەی دووەم وەك خۆی بێ با دەنگ بدا؟ کەسی لەگەڵ نییە.

پێشنیاری دووەم رای لیژنەی هاوبەش ئەوەی بەڕێز سەرۆکی لیژنەی دارایی خوێندییەوە،:

پێشنیاری یەکەم (٩١). پێشنیاری سێیەم هەر بەڕێزێك لەگەڵ پێشنیاری سێیەمە، (١٠) ئەندامی بەڕێزی پەرلەمانی لەگەڵە. پێشنیاری چوارەم: کەسی لەگەڵ نییە. پێشنیاری پێنجەم، کەسی لەگەڵ نییە. پێشنیاری شەشەم، کەسی لەگەڵ نییە. پێشنیاری حەوتەم، کەسی لەگەڵ نییە.

پێشنیاری هەشتەم، کەسی لەگەڵ نییە.

پێشنیاری نۆیەم، کەسی لەگەڵ نییە.

پێشنیاری دووەم بە (٩١) دەنگ پەسەند کرا. ماددەی (٣)، فەرموون.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی سێیەم: نەهێشتنی سوودمەند بوون لە جارێ زیاتر لە بووجەی گشتی.

ماددەی (٣):

١-هەڵوەشانەوەی سەرجەم ئەو بەخشین و ئیمتیازاتە داراییانەی کە خەرج دەکرێن بۆ ئەو کەسانەی کە بەناوی سوودمەندی تەرخان کراوەکانی چاودێری کۆمەڵایەتی و خاوەن پێداویستییە تایبەت و کەم ئەندامان خۆیان تۆمار کردووە بەدەر لە یاسا و ڕێنمایی کارپێکراوەکان وە راستکردنەوە و سوود وەرگرتن لەو بەخشین و ئیمتیازاتانەی کە لە ناویشیاندا ڕێژەی پەکەوتەیی بەپێی ڕاپۆرتی لیژنەی پزیشکی ڕاسپێدراوە.

٢- كەمئەندام و خاوەن پێداویستی تایبەت لە کەسانی فەرمانبەر لە جیاتی ئەو بەخشینەی لە تەرخانکراوی چاودێری کۆمەڵایەتی و دەرماڵە و لەبرینی پەکەوتەییان پێ ئەدرێت و بە ڕێژەیەك لە مووچەی بنەرەتییان پێ ئەدرێت و بە ڕێژەیەك لە مووچەی بنەرەتیان کە ئەو ڕێـژەیە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەستنیشان ئەکرێ بە ڕەچاو کردنی ڕێژەی پەکەوتن لەلایەن لیژنەیەکی پزیشکی پسپۆڕەوە.

٢- کار بە ئەو یاسا و بریار و پەیرەو و ڕێنماییـانە نـاکرێ کە ڕێـگە ئەدەن بە سـوودمەند بـوون لە وەرگرتنی زیاتر لە یەك مووچە و بەخشینی هەر ئیمتیازاتێکی دارایی تـر لە بـوودجەی گشـتی لە ناو هەرێم و دەستەڵاتی فیدرالی بۆ سەرجەم سوودمەندان لە بوارەکانی شارستانی و سـەربازی و هێزەکـانی ئاسایشـی نـاوخۆ، سـوودمەندانی تەرخانکراوەکـانی چـاودێری کـۆمەڵایەتی و ئیمتیـازاتی زینـدانی کـراو و گیراوانـی سیاسـی و خانەنیشـنی بە هەمـوو جۆرەکـانی جـگە لەو ئیمتیازاتە داراییەکانی میراتگرانی کەس و کاری شـەهیدان و ئەنفـال کـراوەن بە ڕەچـاو کردنـی حوکمەکانی یاسای خانەنیشنی بەرکار.

٣- سەرپشـك کردنـی ئەو کەسـانەی لە بـرگەی دووی ئەو مـاددەیە ئایـانگرێتەوە بە پێـی یاسـا ڕێنماییەکـان سـەرەرای مـووچەی سـوودمەند لە وەرگرتنـی میـنحە و ئیمتیـازاتی دارایـی لە بوودجەی گشتی لە ناو هەرێم و لە دەستەلاتی ئیتیحادی کە ئەبێ تەنیا لەو مـووچە و میـنحە و ئیمتیازاتانە سوودمەند بن.

٤- لە کاتی گەڕانەوەی فەرمـانبەری خانەنشـین کـراو بـۆ وەزیـفە سەرپشـك ئەکـرێ لە وەرگرتنـی مووچەی خانەنشینیەکەی یان مووچەی ئەو وەزیفەی کە پێی دامەزراوەتەوە، لە هیچ کاتێ نابێ سوودمەند بێ لە دوو مووچە.

پێشنیاری یەکەم: وەکو خۆی.

پێشنیاری دووەم: ڕای لیژنەی هاوبەش بەو شێوەیە:

یەکەم:

١ هەڵوەشـانەوەی سـەرجەم ئەو بەخشـین و ئیمتیـازاتە داراییـانەی کە خەرج ئەکـرێن بـۆ ئەو کەسانەی کە بە ناوی سوودمەندی تەرخانکراوەکانی چاودێری کۆمەڵایەتی و خاوەن پێداویستی تایبەت و کەمئەندامان خۆیان تۆمـار کـردووە بەدەر لە یاسـا و ڕێنمـاییە کارپێکراوەکـان، ڕاسـت کردنەوەی ئەو سوودمەندییە بەپێی پێوەرکانی سوود وەرگـرتن لەو بەخشـین و ئیمتیازاتـانە کە لە ناویانشیان ڕێژەی پەکەوتەیی بەپێی ڕاپۆرتی لیژنەی پزیشکی ڕاسپێنراو.

٢- کەمئەنـدام و خـاوەن پێداویسـتی تـایبەت لە کەسـانی فەرمـانبەر لە جیـاتی ئەو بەخشـینە تەرخانکراوەکانی چاودێری کۆمەڵایەتی و دەرماڵە لە بری پەکەوتەییان پێ ئەدرێ بە ڕێژەیەك لە مووچەی بنەرەتیان کە ئەو ڕێژەیە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەستنیشان ئەکرێ و ڕەچـاو کردنی ڕێژەی پەکەوتن لەلایەن لیژنەی پزیشکی پسپۆڕەوە.

دووەم:
کار بە سەرجەم ئەو یاسا و بریار و پەیرەو و ڕێنماییانە ناکرێ کە ڕێگە ئەدەن بە سوودمەند بوون لە وەرگرتنی زیاتر لە یەك مووچە و بەخشینی هەر ئیمتیازاتێکی دارایی تر لە بوودجەی گشتی لە ناو هەرێم و دەستەڵاتی فیدرالی بۆ سەرجەم سوودمەندان لە بوارەکانی شارستانی و سەربازی و هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ، سوودمەندانی تەرخانکراوەکانی چاودێری کۆمەڵایەتی زیندانی کراو و خانەنیشنی بە هەموو جۆرەکانی جگە لەو ئیمتیازاتە داراییەکانی میراتگرانی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفال کراوەن و زیندانیان و گیراوانی سیاسی سودمەند بە پێی یاسای ژمارە (٩) ی ساڵی (٢٠١٥) ی یاسای ماف و ئیمتیازاتی تاقانەکانی جینۆساید لە هەرێمی کوردستان-عێراق.
٣- سەرپشك کردنی ئەو کەسانەی کە برگەی دووی ئەو ماددەیە ئایانگرێتەوە بە پێی یاسا ڕێنماییەکان سەرەرای مووچەی سوودمەند لە وەرگرتنی مینحە و ئیمتیازاتی دارایی تر لە بوودجەی گشتی لە ناو هەرێم و لە دەستەلاتی ئیتیحادی کە ئەبێ تەنیا لە یەك لەو مووچە و ئیمتیازاتانە سوودمەند بن.
٤- لە کاتی گەرانەوەی فەرمانبەری خانەنشین کراو بۆ وەزیفەی گشتی بە هەمیشەیی یان بە گرێبەست سەرپشك ئەکرێ لە وەرگرتنی مووچەی خانەنشینیەکەی یان مووچەی ئەو وەزیفەی کە پێی دامەزراوەتەوە، لە هیچ حاڵەتێك نابێ سوودمەند بێ لە دوو مووچە.
پێشنیاری سێیەم:
وەکو خۆی تەنیا لە کۆتایی برگەی دووەم ئەمەی بۆ زیاد بکرێ (جگە لەو خاوەن پێداویستیە تایبەتانەی کە ڕێژەی کەمئەندامیان لە سەرووی لە (٧٠%) بن دوو برگەی دیکە بۆ ئەو ماددەی زیاد بکرێ بە زنجیرەی (٥، ٦) بەو شێوەیە:
٥- پێداچوونەوە و ڕێکخستنەوە بە لیستی کەمئەندامان و زیاد کردنی ناوی ئەو کەسانەی بە هیچ یاسایەك سوودمەند نەبوون لە راژەی گشتی.
٦- حوکمەکانی ئەو یاسایە ئەو کەمئەندامانە ناگرێتەوە کە ڕێژەی کەمئەندامیان لە سەرووی (٧٠%) یە.
پێنشیاری چوارەم:
وەکو خۆی تەنیا برگەی دووەمی یاسای خانەنشینی بەرکار لابرێ لە بری ئەوە یاسای ژمارە (٩) ی ساڵی (٢٠٠٧) ی هەموار کراو دابنرێ.
پێشنیاری پێنجەم:
وەکو خۆی تەنیا برگەیەك زیاد بکرێ بۆ ئەو ماددەی بە زنجیرەی پێنجەم بەو شێوەیە:

٥- (ئەنجومەنی وەزیران بەپێی پەیرەوێك دەریئەكات بۆ پێداچوونەوە و دیاری كردن بری هاوكاری چاودێری خێزانی و خاوەن پێداویستی تایبەت و كەمئەندام بە شێوەیەك لەگەل باری دارایی هەرێمی كوردستان - عێراق بگونجێ بە رەچاو كردنی بژێوی ژیانیان.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو.

بەرێز هێڤیدار احمد سلمان:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشنیاری دووەم رای لیژنەی هاوبەش بڕگەی دووەم كار بە سەرجەم ئەو یاسا و بریار و پەیڕەو لە ئیملایی نەنووسراوە تكایە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

بەرێزان سەبارەت بە ماددەی سێ (٥) پێشنیار هەیە، یەك، یەك ئەخەینە دەنگدان، پێشنیاری یەكەم وەكو خۆی، كێ لەگەڵە؟ (كەس نییە)، پێشنیاری دووەم رای لیژنەی هاوبەش كێ لەگەڵە؟ (٩٤) كەس، پێشنیاری سێیەم (١) كەس، چوارەم (كەس نییە)، پێنجەم، (كەس نییە)، پێشنیاری دووەم پەسند كرا بە (٩٤) دەنگ، ماددەی چوارەم فەرموو.

بەرێز بژار خالد عبدالله:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەشی چوارەم

بواری پێشمەرگە و هێزەكانی ئاسایش و پۆلیس و ناوخۆ

ماددەی چوارەم:

١ یەكخستن و یەكخستنی یەكەكانی ژمێریاری لە گشت یەكەكانی هێزی پێشمەرگەی كوردستان رێكخراو و رێكنەخراو لە چوارچێوەی هەیلكەلیەتی وەزارەتی كاروباری پێشمەرگە لە یەك یەكەی ژمێریاری كە بەرێوەبەرایەتی گشتی بوودجە و بەرنامەكانی ژمێریاری سەربازی سەر بە وەزارەتی كاروباری پێشمەرگەی هەرێمی كوردستان.

٢- یەكەكانی ژمێریاری پێویستە لە ژێر وردبینی دیوانی چاودێری دارایی هەرێمی كوردستان و فەرمانگەی چاودێری دارایی هاتووە لە ماددەی سێی یاسای ژمارە (١٩) ی (٢٠٠٧) ی یاسای وەزارەتی كاروباری پێشمەرگە لە هەرێمی كوردستان هاوشێوەی هێزە رێكخراوەكانی سەر بە وەزارەتی ناوبراو بێ.

٣- پێویستە وەزیری كاروباری پێشمەرگە دەستەلاتی تەواوی بەپێی یاسا بەركارەكان بدات بە فەرمانگەی چاودێری دارایی سەر بەوەزارەتی كاروباری پێشمەرگە بۆ وردبینی كردنی لیستی پێشمەگەر و دروست كردنی دۆسیەی كەسی كە بە پێداویستیە یاساییەكان و پێداچوونەوە بە خزمەتی پێشمەرگە لە گشت یەكەكانی هێزی پێشمەرگەی كوردستان رێكخراو و رێكنەخراو لە

چوارچێوەی هەیکەلیەتی وەزارەتی کاروباری پێشمەرگە بە هەماهەنگی لەگەڵ بەرێوەبەرایەتی میلاکی سەر بە بەرێوەبەرایەتی گشتی بوودجە لە وەزارەتی دارایی و ئابووری.
٤- پێویستە دەست نیشان کردنی ژمارەی پاسەوانان بۆ بارەگا و دامەزراوە حیزبیەکان و پاسەوانی پارێزگاری لە خاوەن وەزیفە باڵاکان و وەزیفی سەربازی و ئاسایش و ناوخۆ بە هەماهەنگی و بەپێی پەیرەوێك رێکبخرێ کە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەرئەچێ، ئەوانەی زیاد ئەبن لەو ژمارە دیاری کراوە لە چوارچێوەی میلاکی سەربازی هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ بەپێی شایستە بوونی خۆیان راژەیان رێك ئەخرێتەوە.
٥- گواستنەوەی گشت پاسەوانەکان بۆ سەر میلاکی هێزەکانی یەکەی پاسەوانی لە وەزارەتی ناوخۆ، بە هیچ جۆرێك نابێ پاسەوان لەسەر میلاکی هیچ یەکەیەکی تری سەربازی یان هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ بێ جگە لە یەکەی پاسەوانی سەر بە وەزارەتی ناوخۆ، خەرج کردنی مووچەی پاسەوانی تەنیا لەلایەن بەرێوەبەرایەتی ژمێریاری وەزارەتی ناوخۆ ئەبێ، دوای هاوتا کردن و یەکخستنیان.
٦- پێداچوونەوە و رێکخستنەوەی لیستی سوودمەندانی خانەنشینی کەمئەندامانی پێشمەرگە لەبەر رۆشنایی یاسای ژمارە (٣٤) ی ساڵی (٢٠٠٧) و هەڵوەشاندنەوەی خانەنشینی ئەو کەسانەی کە بە پێچەوانەی یاسای ناوبراو خانەنشین کراون.
پێشنیاری یەکەم: وەکو خۆی.
پێشنیاری دووەم: وەکو خۆی تەنیا ناونیشانی بەو شێوەیە لێ بکرێ:
رێکخستنەوەی هێزی پێشمەرگە و هێزەکانی ئاسایش و پۆلیسی ناوخۆ و یەکەی پاسەوانی، ئەوەی خوارەوە بەپێی پەیرەوێك ئەنجومەنی وەزیران دەریئەکات لە کۆتایی برگەی یەکەمی ئەو ماددەیە زیاد بکرێ.
پێشنیاری سێیەم: وەکو خۆی بەڵام برگەیەك زیاد ئەکرێ بە زنجیرەی حەوتەم بەو شێوەیەی خوارەوە:
٧- جگە لە دەزگا و کەسانەی کە لە بڕگەی چوارەمی ئەم ماددەیە داهاتوە هیچ کەسێکی دیکە بۆی نییە پاسەوانی بۆ دابنرێت.
پێشنیاری چوارەم: وەك خۆی بەڵام بڕگەیەك زیادبکرێ بە زنجیرەی حەوتەم بەم شێوەیەی خوارەوە، حەوتەم سەقفێکی زەمەنی دابنرێ بۆ هێزە رێکنەخراوەکان تاوەکو رێك بخرێنەوە.
پێشنیاری پێنجەم: وەك خۆی، بەڵام بڕگەیەك زیاد بکرێ لە بە زنجیرەی حەوتەم بەم شێوەیە بێت، حەوتەم پێویستە وەزیری پێشمەرگە رێنمایی دەر بکات بۆ ئاسان جێبە جێکردنی ماددەی (٤).
پێشنیاری شەشەم: وەك خۆی، بەڵام بڕگەی چوارەم دەبێتە دوو خاڵ بەو شێوەیەی لێ دێت
خاڵی یەکەم: وەك خۆی.

خاڵی دووەم: زیادەی ئەوانەی لە خاڵی یەکەمی ئەم بڕگەی ڕێك دەخرێنەوە ئەرکی کۆمپانیای ئەمنییەکان پێ دەسپێرێت و جێگەی ئەوان دەگرێتەوە.
پێشنیاری حەوتەم: وەزارەتی کاروباری پێشمەرگە ڕێنمایی دەردەکات بۆ جێبەجێکردنی بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە، هەروەها بڕگەیەك زیاد دەکرێت لە چوارچێوەی هێزی پێشمەرگە وەزارەتی پێشمەرگە مولزەم دەبێ بە جێبەجێکردنی پلەو بەرزکردنەوەی ئەفسەران و کارمەندانی میلاکی وەزارەتی کاروباری پێشمەرگە لە کاتی خۆیاندا، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەلێ زۆر سوپاس، بەرێزان ئەندامانی پەرلەمان سەبارەت بە ماددەی (٤) حەوت پێشنیار هەیە، لیژنەی هاوبەش هیچ پێشنیارێکیان نییە یەك یەك دەیانخەینە دەنگدان.
پێشنیاری یەکەم: وەك خۆی هەر ئەندامێکی بەرێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە وەك خۆی پەسەند بکرێ با دەست بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس پێشنیاری یەکەم (٨٥) دەنگ.
پێشنیاری دووەم: وەك ئەوەی بەرێز سەرۆکی لیژنەی پێشمەرگە خوێندیەوە هەر ئەندامێکی بەرێزی پەرلەمان لەگەڵە؟ کەسی لەگەڵ نییە.
پێشنیاری سێیەم: هەر بەرێزێکتانی لەگەڵە با بفەرموێ دەنگ بدات؟ کەسی لەگەڵ نییە.
پێشنیاری چوارەم: هەر بەرێزێکتانی لەگەڵە با بفەرموێ دەنگ بدات؟ کەسی لەگەڵ نییە.
پێشنیاری پێنجەم: هەر ئەندامێکی بەرێزی پەرلەمانی لەگەڵە با بفەرموێت دەنگ بدات؟ کەسی لەگەڵ نییە.
پێشنیاری شەشەم: هەر بەرێزێك لەگەڵ پێشنیاری شەشەمە با بفەرموێ دەنگ بدات؟ کەسی لەگەڵ نییە.
پێشنیاری حەوتەم: هەر ئەندامێکی بەرێزی پەرلەمانی لەگەڵە با بفەرموێ دەنگ بدات؟ بەلێ (٤) کەس زۆر سوپاس، بەرێزان ئەم ماددەیە پێشنیاری یەکەم پەسەندکرا بە (٨٥) دەنگ، بەلێ فەرموو موژدە خان.

بەڕێز مژدە محمود محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پێشنیازمان کردبوو کە هەر پێشمەرگەیەك بەشداری شەری داعشی کردبێت، یا هەر ئەوانەی کە بەشداری شەری داعشیان کردبێ هەر ساڵێکی خزمەتیان بۆ بە دوو ساڵ هەژمار بکرێ، پشتگیریشمان بە دەست هێناوە، بۆچی لە پێشنیازەکەدا جێگەی نەکراوەتەوە؟

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەلێ ئێستا لە لیژنەکان دەپرسین، فەرموون لیژنەی یاسایی ئێستا با خۆیان حازر بکەن، فەرموون با وەڵامی مژدە خان بدەنەوە، نا ئێستا وەڵامی ئەو بدەنەوە فەرموون.

بەڕێز مژدە محمود محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوانەی پێش ڕاپەرین هەر ساڵێکی خزمەتیان بۆ بە دوو ساڵ هەژمارکراوە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

وەڵام دەدەنەوە دەرفەتیان بدە بزانین بۆچی نەیانكردوە.

بەڕێز جلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو پێشنیارەی لەو پێشنیارانەی كە سێ رەئی بەدەست هێنابوو، بەڵام دواتر وەكو لیژنەی یاسایی، لەبەر ئەوەی كە ساڵێ خزمەتی كرد دوو ساڵ بۆ تەرفیعیش دەوری هەیە، تەرفیعیش دیارە بارگرانی دارایی هەیە، بۆ بارگرانی دارایی، دواتر ئێمە لەگەڵ تیمی حكومەت قسەمانكرد، ئەوان قسەی خۆیان هەبوو كە گرفت دروست دەكات، بۆیە دواتر وەكو لیژنەی یاسایی لە بارەی بارگرانی دارایی رونكردنەوەیەكی شامل و كاملمان دەبێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

هەر عەینەن شتە كاك جلال؟

بەڕێز كاوە عبدالقادر حسن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە ئێمە لەو ماددەیە پێشنیارمان كرد كە باسی لە هێزی رێكخراوە، رێك نەخراو ئەكرێ، راستەوخۆ بە كەوانەیەك بكرێتەوە ناوی یەكەكانی (٧٠ و ٨٠)ی تێدا بهێندرێت، بۆیە بە دیاریكراوی ئەو هێزانە مولزەم بكرێن بە رێكخستن و، بەراستی وەك ئەندامێكی لیژنەی یاسایی ئەوەی كاك جلال دیلێ، ئەوەی لیژنەی یاسایی كردوویانە نا یاسایی، چونكە ناكرێ تۆ پێشنیارێك كە پاڵپشتی سێ ئەندام پەرلەمانی هەبێ بە بیانوی جیاواز دەریخەی و نەیخەیتە دەنگدان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

بەلێ فەرموون.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەر بشتگیریەكا، هەر پێشنیارێك سێ پشتگیری هەبن، ماددەی پەیڕەوی ئەمە راپۆرتەك نینە لیژنەی یاسایی، چونكە تایبەتمەندێ سەر هەر پێشنیارێك ناوی نوسی لەسەر، یان دژی یاسای دەستوری بێت یان بارگرانی دارایی دروست بكات و بێ ئاگایی حكومەتێ بۆ ماددەی (٧٩) بڕگەی (٢) خاڵی دوو خالی ئەو پێشنیارە بارگرانی دارایی تێدا نینە، ئەگەر جوابێ ویشی دەم ئەو پێشنیارە وەزیری پێشمەرگە لێرە بوو، وەزیری پێشمەرگە لەو دانیشتنە لێرەبوو وەڵامی داو بەحسی یەكەكانی (٧٠ و ٨٠) هاتە كردن، كەواتە وەختێ حكومەت لێرە بێت، لایەنی مەعنی دەسەڵاتە تەنفیزیەن ئەوەی جوابێ وە پێشنیارێ نەنوسیە لە راپۆرتێ خۆدا.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

لەسەر ئەو ماددەی دەنگمان داوە، تەواو فەرموو ماددەی پێنج بخوێنەوە، ئەگەر لەسەر ئەو ماددەیە بێ دەنگمان داوە کاك مەم ماددەی پێنج فەرموون.

بەڕێز ژیان ظاهر احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی پێنج دەرماڵەکان، ماددەی پێنج ئەنجومەنی وەزیران گشت دەرماڵەکان لەبەر ڕۆشنایی یاسا بەرکارەکان بەشێوەیەکی دادپەروەرانە ڕێك بخاتەوە ماددەی پێنجەم حەوت پێشنیاری هەیە،

پێشنیاری یەکەم: وەك خۆی.

پێشنیاری دووەم: ڕەئی لیژنەی هاوبەش، پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران گشت دەرماڵەکان لەبەر ڕۆشنایی یاسا بەرکارەکان بە شێوەیەکی دادپەروەرانە ڕێك بخاتەوە.

پێشنیاری سێیەم: وەك خۆی تەنیا وشەی پاکسازی بۆ زیاد بکرێ.

پێشنیاری چوارەم: ئەنجومەنی وەزیران گشت دەرماڵەکان لەبەر ڕۆشنایی یاسا بەرکارەکان بەشێوەیەکی دادپەروەرانە ڕێك بخاتەوە و بەرچاوگرتنی ئابووری کوردستان دۆخی ژیانی فەرمانبەرانی دەوڵەت.

پێشنیاری پێنجەم: ئەنجومەنی وەزیران دەرماڵەکان لەبەر ڕۆشنایی یاسا بەرکارەکان بە شێوەیەکی دادپەروەرانە ڕێك بخاتەوە بە جۆرێك ئەو دەرماڵانە کە یاسایین دەستکاری نەکرێن وە پاك سازی بکرێ لە دەرماڵە نا یاساییەکان.

پێشنیاری شەشەم: ئەم ماددەیە لا بدرێت.

پێشنیاری حەوتەم: وەك خۆی بەو مەرجانەی خوارەوە:

١.دەرماڵە زیاتر نەبێ لە مووچەی بنەڕەتی.

٢. دەرماڵەی تایبەت بریتیە لە یەك جۆر هاوکاری یان پاداشتکردنی فەرمانبەر لە بەرانبەر کارێك کە ئەنجامی داوە سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان سەبارەت بە ماددەی پێنج، ئێمە حەوت پێشنیارمان هەیە، بە دوای یەکا دەیانخەینە دەنگدان.

پێشنیاری یەکەم وەك خۆی کێ لەگەڵە؟ بەڵێ (١) دەنگ سوپاس.

پێشنیاری دووەم رای لیژنەی هاوبەش کێ لەگەڵە؟ (٨٤) دەنگ.

پێشنیاری سێیەم بەڕێزان کێ لەگەڵە؟ کەسی لەگەڵ نییە.

پێشنیاری چوارەم کێ لەگەڵە؟ (١) کەس.

پێشنیاری پێنجەم کێ لەگەڵە؟ (١٣) کەس.

پێشنیاری شەشەم کێ لەگەڵە؟ (٢)کەس.
پێشنیاری حەوتەم کێ لەگەڵە؟ کەسی لەگەڵ نییە، پێشنیاری دووەم پەسەندکرا بە (٨٤) دەنگ، فەرموون بەرێزان ماددەی شەشەم بخوێنەوە.

بەرێز شاخەوان ڕؤوف مصطفى میران:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی شەشەم ڕێکخستنەوەی هەژمارکردنی خزمەت.
ماددەی شەشەم:

١.پێداچوونەوەی ڕێکخستنەوەی پلەو ناونیشانی مووچەی وەزیفی سەرجەم مووچەخۆرانی هەرێم لە بوارەکانی خزمەتی شارستانی پێشمەرگایەتی هێزەکانی ئاسایش و ناوخۆ بە پێی یاسا و پەیڕەوی ڕێنما کارپێکراوەکان و ڕێکخستنەوەیان لە چوارچێوەی وەزیفەی گشتیدا لەسەر بنەمای بڕوانامەو سالانی خزمەتی فیعلی، خزمەتی هەژمارکراوی ئاسایی بە پێی ئەژمارکردنی ئەو خزمەتەی کە بە شێوەیەکی نا یاسایی بۆ موچەخۆر ئەژمارکراون.

٢. یەکخستن و ناونیشانی پلەی وەزیفی لەگەڵ مووچەی وەزیفی بە پێی حوکمەکانی یاسای میلاکی ژمارە (٢٥)ی ساڵی (١٩٦٠)ی هەمووارکراوی کارپێکراو لە هەرێمدا یان هەر یاسایەکی تر کە جێگەی ئەم یاسایە دەگرێتەوە، هەڵوەشاندنەوەی ئەو ناونیشان و پلە وەزیفیانەی کە هاو دژن لەگەڵ یاسای ناو براو.

٣. هەڵوەشاندنەوەی گشت پلەو مەرتەبەی زێدەکی کە بەدەر لە یاسا کارپێکراوەکان دراوە بە مووچە خۆران چ لە ڕۆژی یەکەم دامەزراندنیان یا لە دوای دامەزراندنیان.

٤. هەڵوەشاندنەوەی سالانی خزمەتی هەژمارکراو بۆ خزمەتی وەزیفی شارستانی یا پێشمەرگایەتی یان هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆو بۆ ئەو ماوانەی کە لەگەڵ ماوەی خوێندنی مووچەخۆر یەك دەگرێتەوە، جگە لە حاڵەتەکانی مۆڵەتی خوێندن یا خوێندنی ئێواران یا تەمەنی ئەو کاتەدا لە خوار شانزە ساڵی بێت، جگە لە زیندانی ڕاگیرانی سیاسی.

٥. یەکەم: هەر پێگەیەکی یاسایی بواری ڕاژەی گشتی پشست بەستن بە بڕیاری کارگێری هاتونەتە دی لەسەر بودجەی گشتی موچەیان وەرگرتوە، ئەوا ئەو پێگانە پارێزراو دەبن بە مەرجێك لە بڕینی خانەنشین بدەن پشت بەستن بە بڕیاری کارگێری دامەزراندنیان و پێویستە پلەو ناونیشانی وەزیفی مووچەو پلەو ناونیشانی داراییان لە چوارچێوەی یاساو پەیرەو ڕێنمایە بەرکارەکانی ڕێك بخرێتەوە خۆیان بگونجێنن لەگەڵ ئەحکامەکانی ئەم یاسایە.
دووەم: حوکمی خاڵی یەکەم بڕگەی پێنجەمی ئەم ماددەیە تەنیا ئەو کەسانە دەگرێتەوە کە تا پەسەندکردنی ئەم یاسایە مووچەیان وەرگرتووە ماددەی شەش پێشنیاری یەکەم وەك خۆی پێشنیاری لیژنەی هاوبەش.
پێشنیاری دووەم:

وەك خۆی تەنیا بڕگەی پێنجەم لا بدرێ.

پێشنیاری سێیەم:

بڕگەی یەکەم بم شێوەیەی لێ بکرێ پێداچوونەوەو ڕێکخستنەوەی پلەو ناونیشانی مووچەی وەزیفی سەرجەم مووچەخۆرانی هەرێم لە بوارەکانی خزمەتی شارستانی پێشمەرگایەتی هێزەکانی ئاسایش و ناوخۆ بە پێی یاساو پەیڕەو ڕێنما کارپێکراوەکان ڕێکخستنەوەی لە چوارچێوەی وەزیفەی گشتییدا و لە دوای پێداچوونەوەو وردبینی دۆسیەی کەسی فەرمانبەران، هەر فەرمانبەرێك پلەو ناونیشانی وەزیفەیەکەی بەرزتر بێت لە مافی خۆی، ئەوا سەرجەم مووچەو پلە بەرزکردنەوەکەی رابگیرێت تا ساڵی خزمەتی دەگاتە ئاستی ئەو پلەیەی ئێستای بەو مەرجەی بروانامەی ڕێگەی پێبدات سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان سەبارەت بە ماددەی شەش، سێ پێشنیارمان هەیە، پێشنیاری یەکەم وەك خۆی لیژنەی هاوبەش دەخەینە دەنگدان فەرمووو کێ لەگەڵە ؟ (٨٣) دەنگ، فەرمووو کاك مەم.

بەڕێز مەم بورهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هیوادارم بە جێبەجێ کردنی ئەم یاسای چاکسازییە زۆرترین پەیڕەو پێشێل نەکرێت، ماددەی (٩١) دیسانەوە بڕگەی سێیەم هەر پێشنیازێك دوو ئەندام پشتیوانی کرد، هیچ شەرعییەتێك لە لای پەیڕەو چ ماددەیەك، چ بڕگەیەك، چ خاڵێکی پەیڕەوی هەیە ماددەی (٩١) بڕگەی سێ هەڵبوەشێنێتەوە وە شەرعیەت بەوە بدات پێشنیازێك نەخرێتە دەنگدان لە پڕۆتۆکۆڵ هەیە لە دانیشتنی رابردوو خاڵێك بڕگەیەك ئیزافە کراوە لە ٢٠١٥ ەوە پلە بەرز کردن نەکراوە، داوامان کرد پلە بەرز کردنەوە لە بڕگەی (٦) بکرێتەوە ئەم پلە بەرزکردنەوەیە پشتیوانی زۆری لێکراوە، ئەمە ماددەیەکی پەیڕەوەییە، تکایە بە ماددەی پەیڕەوی جوابمان بدەنەوە بە قانون، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، دەنگدانەکە تەواو دەکەین ئینجا وەڵامتان دەدەینەوە، پێشنیاری دووەم هەر بەڕێزێکی لەگەڵە بەلێ (١٨) دەنگی لەگەڵە، پێشنیاری سێیەم کەسی لەگەڵ نییە، دکتۆرە شایان، فەرمووو.

بەڕێز شایان کاکە صالح محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە پێی پەیڕەوی ناوخۆ ماددەی (٩١) بڕگەی سێیەم پێشنیارێکم هەبوو ئەوەی کە دەبێت ساڵانی خزمەت (اپر رجعی) نەبێت، چونکە ئەوەی شەهادەی نەبوو ئێستا شەهادەی هێناوە ساڵانی خزمەت لەمەودوا بۆ هەژمار بکرێت، من پێشنیارم کرد و پشتگیریشم هەبوو هیوادارم لیژنەی تایبەتمەند وەڵاممان بدەنەوە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

دواتر سەبارەت بە دانەنانی ئەو پێشنیارانەی کە سێ کەس پشتیوانی کردووە، لیژنەی یاسایی وەڵام دەدەنەوە، ماددەی حەوت بواری خانەنشینی فەرموون بیخوێننەوە.

بەڕێز جلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بواری خانەنشینی ماددەی حەوت پێشنیاری یەکەم وەك خۆی، پێشنیاری دووەم رای لیژنەی هاوبەشە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان دیارە رای لیژنەی هاوبەش پشتیوانیشی هەبوو ماددەی هەشت و ماددەی نۆ کردمانە دوو بڕگە سەر بە ماددەی حەوت، بۆ ئەوەی لەرووی شکلیی و تەنزیمیەوە باشتر بە رای لیژنەی هاوبەش بۆ ئاگاداری بەڕێزتان.

پێشنیاری دووەم رای لیژنەی هاوبەشە یەکەم یەکخستنی خانەنشینی ئەوانەی لە خوارەوە ئاماژەیان پێدراوە لە رووی پێداویستیەکانی خانەنشین بوون بە هەمان مەرج و پێوەرەکانی خانەنشینی فەرمانبەران وە پلە گشتییەکان وەزیفە لە سەر میلاکی شارستانی و سەربازی و هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ سەرۆکی هەرێم و سەرۆکی پەرلەمان و سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران و جێگرەکانیان، ئەندامانی پەرلەمان و وەزیرەکان ئەوانەی بە پلەی ئەوانن و بریکاری وەزارەت وئەوانەی بە پلەی ئەوانن، ئەوانەی مووچەی بریکاری وەزارەت وەردەگرن و خاوەن پلە تایبەتەکان و بەڕێوەبەرە گشتییەکان و ئەوانەی بە پلەی بەڕێوەبەری گشتی و ئەوانەی مووچەی بەڕێوەبەری گشتی وەردەگرن و سەرۆك و ئەندامانی ئەنجومەنی پارێزگای هەرێم و گشت ئەو کەسانەی کە بە پێی خشتە کارپێکراوەکان مووچە لە هەرێمی کوردستان وەردەگرن، دەرماڵەی هەردوو پلەی باڵا ئەلف و ب وەردەگرن لە سەر میلاکی شارستانی و سربازی و هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ، دووەم مووچەی خانەنشینی هەژمار دەکرێت بۆ ئاماژە پێدراوان بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە بەم شێوەی خوارەوە، یەك ڕێژەی (١٥%) لە کۆی مووچە و دەرماڵەی ئەوەی لە کاتی خزمەت وەریدەگرێت، دوو ڕێژەی (١/٥%) لە کۆی گشتی دوا مووچەی دەرماڵە و ئەوەی لە کاتی خزمەتدا وەریدەگرێت و دەخرێتە سەر مووچەی خانەنشینی بۆ هەر ساڵێکی خزمەت، سێ دەرماڵەی ئەم بڕوانامەی خوارەوە هاوشێوەیەیان بەم ڕێژەیە دەبێت:

أ-دەرماڵەی بڕوانامەی ئامادەیی بەرێژەی (١%) لە کۆی گشتی دوا مووچە و دەرماڵە و ئەوەی لە کاتی خزمەت وەردەگرێت و دەخرێتە سەر مووچەی خانەنشینی.

ب- ب- دەرماڵەی بڕوانامەی دبلۆم بە ڕێژەی (٢%) لە کۆی گشتی دوا مووچە و دەرماڵە و ئەوەی لە کاتی خزمەت وەردەگرێت دەخرێتە سەر مووچەی خانەنشینی، ج- دەرماڵەی بڕانامەی بەکالۆریۆس بەرێژەی (٤%) لە کۆی گشتی مووچە و دەرماڵە و ئەوەی لە کاتی خزمەت وەردەگرێت دەخرێتە سەر مووچەی خانەنشینی، د- دەرماڵەی بڕوانامەی دبلۆمی باڵا و ماستەر بە ڕێژەی (٦%) لە کۆی گشتی مووچە و دەرماڵە و ئەوەی لە کاتی خزمەت وەری دەگرێت

دەخرێتە سەر مووچەی خانەنشینی، ٥- دەرماڵەی بڕوانامەی دکتۆرا بەرێژەی (٨%) لە کۆی گشتی مووچە و دەرماڵە و ئەوەی لە کاتی خزمەت وەردەگرێت دەخرێتە سەر مووچەی خانەنشینی، چوارەم شایستەی مووچەی خانەنشینی نابێت بە رێژەی (٥٠%) تێپەڕ بکات لە کۆی گشتی دوا مووچە و دەرماڵە و ئەوەی لە کاتی خزمەت وەری دەگرێت.
سێیەم: ١- فەرمانبەربی پێناسەی لە یاسای خانەنشینی یەکگرتوو بەرکار لە هەرێم هاتووە بە وانەشەوە لە بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە ئاماژەیان پێدراوە شایستەی مووچەی خانەنشینی دەبن ئەگەر خزمەتی خانەنشینیان لە (١٥) ساڵ کەمتر نەبێت و (٤٥) ساڵ لە تەمەنیان تەواو کردبێت، جگە لە حاڵەتەکانی مردن و شەهید بوون یان خانەنشین بوون بە هۆکاری تەندروستی و ئەو حاڵەتانەی دیکە بە دەرکردن لە یاسایی خانەنشینی بەرکاردا هاتوون.
٢-ئەوانەی راسپێردراون بە خزمەتی گشتی لە بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە ئاماژەپێدراون و مەرجەکانی هاتوو لە بڕگەی سێیەم یەکەمی ئەم ماددەیە نایانگرێتەوە ئەوە شایستەی موچەیەکی خانەنشینی دەبن بە رەچاوکردنی هەمان پێوەرەکانی هاتوو لە بڕگەی دووەمی ئەم ماددەیە بە مەرجێك نابێت لە رێژەی (٢٥%)تێپەڕ کات لە کۆی گشتی دوا مووچە و دەرماڵە و ئەوەی لە کاتی خزمەت دا وەری دەگرێت و دەخرێتە سەر مووچەی خانەنشینی تاوەکو حاڵەتەکانی دەگونجێت لە گەڵ مەرجەکانی هاتوو لە خاڵی یەکەمی ئەم بڕگەیە.
٣-حوکمەکانی خاڵی دوو لەم بڕگەیە ئەو کەسانە ناگرێتەوە کە دوای بەرکاربوونی ئەم یاسایە وەکو راسپاردراو بە خزمەتی گشتی رادەسپێرن.
٤-ئەندام پەرلەمان بە ئارەزومەندانە مافی دەست بەرداربوونی لە ماف و شایستە خانەنشینییەکانی وەك راسپێردراو هەیە بە مەرجێك لە ماوەیەك کە لە سی رۆژ تێپەڕ نەکات لە رێکەوتی بەرکار بوونی ئەم یاسایە داواکارییەك پێشکەش بە دیوانی پەرلەمانی کوردستانی عێراق بکات بە مەبەستی وەرگرتنی رێکاری یاسایی پێویست.
٥- هەژمارکردنی ماوەی خزمەتی خولی پەرلەمانی بۆ هەموو مەبەستەکانی سەرە مووچە و بەرزکردنەوەی پلە و خانەنشینی بۆ ئەو پەرلەمانتارانەی بە ئارەزوومەندانە دەگەڕێنەوە سەر وەزیفەکانیان.
٦- حوکمەکانی ئەم ماددەیە هەموو ئەو کەسانەش دەگرێتەوە کە لە بڕگەی یەکەمی سەرەوەی ئەم ماددەیە ئاماژەیان پێدراوە لە پێش بەرکاربوونی ئەم یاسایە خانەنشین بوون و پێویستە خۆیان بگونجێنن لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایە بۆ ئەوانەشیان کە خزمەتی خانەنشینیان نەگەیشتۆتە (١٥) ساڵ ئەوە تاوەکو سێ ساڵ دەخرێتە سەر خزمەتەکەیان هاوشێوەی پلە وەزیفییە گشتییەکان بۆ ئەوەی بگەنە تەمەنی خانەنشینی ئیجباری بە مەرجێك بڕی خانەنشینی بەو ماوەیە بگات.

٧- ئەوانەی لە بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە ئاماژەیان پێدراوە پێشتر فەرمانبەری حکومەت بوون دەگەڕێنەوە بە ئارەزوومەندانە بۆ سەر وەزیفەکانیان دەست لە کار کێشانەوەیان هەڵدەوەشێت و ڕاژەکەیان بۆ هەژمار دەکرێت بە مەبەستی سەرە مووچە و پلە بەرزکردنەوە و خانەنشینی وە لایەنی پەیوەندیدار پابەند دەبێت بە دابین کردنی پلەی وەزیفی پێویست وە تەرخانکراوی دارایی پێویست، بۆ ئەوەی سەرپشك دەبن لە وەرگرتنی مووچەی خانەنشینی یا مووچەی وەزیفی کە بۆی دەگەڕێنەوە.

٨- جگە لە راسپێردراوان بە خزمەتی گشتی هەموو ئەوانەی لە بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە ناویان هاتووە شایستەی موچەی خانەنشینی دەبن بە هەموو پێوەر و مەرجەکانی هاتوو لە بڕگەی دووەم و سێیەمی هاتوو لەم ماددیە بە ڕێژەی کە نابێت لە (٦٠%) تێپەڕ بکات لە کۆی گشتی دوا مووچە و دەرماڵە لە کاتی خزمەت دا وەری دەگرێت.

٩- مووچەی خانەنشینی سەرجەم دادوەر و داواکاری گشتی نابێت لە ڕێژەی (٧٠%) تێپەڕ نەکات لە کۆی گشتی دوا مووچە و دەرماڵە لە کاتی خزمەت بە پێی یاسا بەرکارەکان دا وەریدەگرێت.

پێشنیاری سێیەم: خانەنشینی پلە باڵا نەمێنێت.

پێشنیاری چوارەم: خانەنشینی پلە باڵاکان بە مەرجێك بێت بە ڕەچاوەکانی تەمەن و ساڵانی خزمەت و بڕوانامە بکرێت بە مەرجێك لە ڕێژەی (٥٠%) تێپەڕ نەکات لە کۆی گشتی دوا مووچە و دەرماڵە و ئەوەی لە کاتی خزمەتی وەزیفی وەریدەگرێت.

پێشنیاری پێنجەم: خانەنشینی پلە باڵاکان دادوەرەکان و داواکاری گشتی بە مەرجێك بێت، بەڵام بە مەرجێك ڕەچاوی تەمەن و ساڵانی خزمەت و بڕوانامە بکرێت بە مەرجێك لە ڕێژەی (٥٠%) کۆی گشتی مووچە و دەرماڵە و ئەوەی لە کاتی خزمەتی وەزیفی وەریدەگرێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵی کاك دکتۆر شێرکۆ، فەرموو.

بەڕێز شێرکۆ جودت مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناوەکەی ئێمەی تێدا نییە کە داوامانکرد خانەنشینی هاوتای سیستەمی عێراقی بکرێت وە بە یەك پێوەر بێت لە نێوان فەرمانبەری ئاسایی و پلە تایبەت و باڵا یەك پێوەر بەکاربێت وە جیاکاری لە نێوان پێوەرەکاندا نەبێت کە بە پێی ساڵانی خزمەت و (٤٥) ساڵ تەمەن بێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا لە لە لیژنەکان دەپرسین بۆ داتان نەناوە، بەڕێزان لە لیژنەکان؟

بەڕێز هیڤیدار احمد سلمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەموو ئەو پێشنیارانەی کە بابەتی بارگرانی دارایی لە سەر حکومەتی هەرێمی کوردستان هەیە دوای ڕاوێژ کردن لە گەڵ حکومەت و ستافی حکومەت کە لێرەش دانیشتبوون دواتریش لە

نووسینەوەی راپۆرتی هاوبەش هی کۆتایی بۆ ئامادەکردنی ئەمە، ئەو بابەتانە بە پشت بەستن بە ماددەی (٧٩) پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان کە دەقێکی قانونی بوو لە دەستمان نەمانتوانی داخلی بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز دکتۆر شێرکۆ پێشنیارەکەی ئێوە بەس بۆ پلە باڵاکان بە گوێرەی سیستەمی عێراق بێت، مەبەستتان ئەوە بوو.

بەڕێز شێرکۆ جودت مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نەخێر، هەموو پلەکان بە یەك پێوەر بێت لە فەرمانبەری ئاسایی تا پلە باڵاکان.

بەڕێز هیڤیدار احمد سلمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

وەکو ڕوونکردنەوە کە بۆ ئەمەش درا کە قسەمان لە سەر کردووە، چونکە ئەمە تەنیا بۆ پلە باڵا نییە، لە چوارچێوەی هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ و سەربازیش دەگرێتەوە، پارەیەکی ئێجگار زۆر سەد و شەست ملیارد دینار لە سەر حکومەت تەکلیف دەکرد، ئەم بەڕێزانەش هەموویان پێکەوە لە گەڵ حکومەت قسەیان کردووە ئەو لیژنانە هەموویان لە گەڵ حکومەت قسەیان کردووە و حکومەت ئامادە بوو لە هەموو لیژنەکان لە حکومەت ئەو قسەیان نەکردووە، لێرەش کە قسەیان کرد بەڕێز ئەندامانی حکومەت کە لێرە بوون جوابی هەموویەکیان داوەتەوە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز سۆران عمر، فەرموو.

بەڕێز سۆران عمر سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیاری دووەم لە ماددەی (٧) بڕگەی دووەم، خاڵی سێیەم بە چ پێوەرێك جارێکی تر بڕوانامە کراوە بە پێوەر دەخرێتەوە سەر کۆی دوا مووچە و دەرماڵە کە پلەی تایبەت هەر هەموویان دەرماڵەی بڕوانامەیان لە کۆی مووچە و دەرماڵەدایە، ئەمە دەبێت بە دوو ئیمتیاز ئەمە پێچەوانەی یاسایە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

ئەگەر پێچەوانەی یاسا بێت نابێت جێبەجێ بکرێت.

بەڕێز سۆران عمر سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

چونکە کە پلە تایبەت دەرماڵەی زانکۆیی لە ناو کۆی مووچەی دەرماڵەی دایە، تۆ دێیت جارێکی تریش ئیمتیازی دەدەیتەوە بە بڕوانامە؟

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، ئێمە دەست دەکەین بە دەنگدان، پێشنیاری یەکەم وەك خۆی هەر بەڕێزێکی لەگەڵدایە؟ پێشنیاری دووەم رای لیژنەی هاوبەش هەر بەڕێزێکی لەگەڵدایە؟ با بفەرمووێت؟ پێشنیاری دووەم (٨٤) کەس لەگەڵدایە، پێشنیاری سێیەم هەربەڕێزێکی لەگەڵە؟ (٨) کەسی لەگەڵدایە، پێشنیاری چوارەم کێ لەگەڵدایە؟ کەسی لە گەڵدا نییە، پێشنیاری پێنجەم هەر بەڕێزێکی لەگەڵدایە؟ بەڵێ پێشنیاری دووەم پەسەند کرا ماددەی هەشت، بەڕێز کاك بژار ماددەی هەشت بخوێنەوە.

بەڕێز جلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەموارکردنی ماددەی دوازدە، شارستانی هێزەکانی ناوخۆ و یەکە رێکنەخراوەکانی هێزی پێشمەرگە و گواستنەوەی گشت میلاکاتی و موڵك وماڵی ئەو گواستراوانەی بەڕێوەبەرایەتی و یەکەکانی کارگێڕیانەو دۆسیە بەراییەکانی ئەو کەسانە ئاماژەی پێکرا، بۆ سەرجەم ئەو بەڕێوەبەرایەتیە کە لە هەیکەل بەندی تازەی بەڕێوەبەرایەتی گشتی خانەنشینی لەلایەن وەزارەتی دارایی ئامادە دەکرێت لەلایەن ئەنجومەنی وەزیران پەسەند دەکرێت.

تەبعەن پێشنیاری یەکەم وەك خۆی، پێشنیاری دووەم لیژنە هاوبەشەکان لە گواستنەوەی گشت ئەو بەڕێوەبەرایەتی و فەرمانگە وهەر یەکەیەکی دیکەی کارگێڕی ودارایی کە مووچەی خانەنشینیان لێ خەرج دەکرێت و... هەمووی بخوێنمەوە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان بەهەمان میکانیزم ماددەکە بخوێنەوە و پێشنیارەکان بخوێننەوە و گوێتان لێ دەگرین و بەڕێزان هێمنی هۆڵەکە بپارێزن، بۆ ئەوەی کاك جلال بزانێ چی دەڵێ.

بەڕێز جلال محمد امین:

پێشنیاری دووەم: پێشنیاری لیژنەی هاوبەش گواستنەوەی گشت ئەو بەڕێوەبەرایەتی و فەرمانگە وهەر یەکەیەکی دیکەی کارگێڕی ودارایی کە مووچەی خانەنشینیان لێ خەرج دەکرێت، شارستانی و سەربازی و هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ و یەکە رێکنەخراوەکانی هێزەکانی پێشمەرگە و گواستنەوەی گشت میلاك و موڵك وماڵی ئەو گواستراوانەی بەڕێوەبەرایەتی و یەکەکانی کارگێڕیانەو دۆسیە بەراییەکانی ئەو کەسانە ئاماژەی پێکرا، بۆ سەر بەڕێوەبەرایەتی گشتی خانەنشینی وەزارەتی دارایی و ئابووری حکومەتی هەرێمی کوردستان – عێراق، هەیکەلبەندیەکی تازە بۆ ئەو بەڕێوەبەرایەتیە گشتیانە ئامادە دەکرێت و لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پەسند دەکرێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان ماددەی/٨ چەند پێشنیارێك هەیە، پێشنیاری یەکەم وەك خۆی لەگەڵ پێشنیاری دووەم هی لیژنەی هاوبەش، پێشنیاری یەکەم وەك خۆی دەخەینە دەنگدان،

کەسی لەگەڵ نییە، پێشنیاری دووەم پێشنیاری لیژنەی هاوبەش دەخەینە دەنگدان، پێشنیاری دووەم پێشنیاری لیژنەی هاوبەش بە (٨٤) دەنگ پەسەند کران، ماددەی/٩ سوسن خان فەرمووو.

بەڕێز سوسن محمد میرخان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی/٩: هەڵوەشاندنەوەی خانەنشینی بەپلەی وەزیر و بریکاری وەزارەت و ڕاوێژکار و بەڕێوەبەری گشتی و هەر پلەیەکی تری تایبەت بۆ ئەو پێشمەرگانەی کە لە ڕیزی بزوتنەوەی رزگاری خوازی کوردستان بوون، پێش ڕێککەوتی ١٩٩١/٣/٥ وە وەك ڕێزلێنانێك مووچەی خانەنشینیان بەو پلانە پێدراوە لەبری ئەوە پێویستە لەدوای دڵنیا بوون لە هەبوونی مەرج و پێداویستیەکان و وردبینی کردن و پاککردنەوەی لیستی ناوی ئەو پێشمەرگانە لەناوی کەسانی ناشایستە ئیمتیازێکی دارایی شایستەیان بۆ دابین بکرێت، لەبەر ڕۆشنایی یاسای ژمارە (٣٣)ی ساڵی ٢٠٠٧ یاسای ڕێزلێنانی پێشمەرگە، زێرەڤانی هەرێمی کوردستان ـ عیراق، یان یاسای ژمارە (٣٤)ی ساڵی (٢٠٠٧) یاسای خانەنشینی کەم ئەندامانی پێشمەرگە، زێرەڤانی هەرێمی کوردستان ـ عیراق، یان یاسای ژمارە (٣٨)ی ساڵی ٢٠٠٧ یاسای ڕاژە و خانەنشینی پێشمەرگە، زێرەڤانی هەرێمی کوردستان ـ عیراق بەپێی تایبەتمەندی، پێشنیاری یەکەم وەك خۆی، پێشنیاری دووەم ئەمە زیاد بکرێ کە لەلایەن وەزارەتی پێشمەرگەوە و کۆمەڵەی پێشمەرگە دێرینەکان و دەزگای ئەیلول و دەزگای گوڵان وردبینیان بۆ بکرێت، پێشنیاری سێیەم ماددەی/ ٩ ببێ بە دوو بڕگە و بەم شێوەیە بێ:

یەکەم/ هەڵوەشاندنەوەی خانەنشینی بەپلەی وەزیر و بریکاری وەزارەت، ڕاوێژکار، بەڕێوەبەری گشتی و هەر پلەیەکی دیکە کەلەو پۆستانەدا نەبوون.

دووەم/ ئەو پێشمەرگانەی کەلە ڕیزی بزوتنەوەی رزگاری خواز بوون پێش ڕێککەوتی ١٩٩١/٣/٥ بە خاڵی یەکی ئەم ماددەیە خانەنشین کراون، لەبری ئەوە پێویستە لە دوای دڵنیا بوون لە هەبوونی مەرج و پێداویستیەکان وردبینی کردن و پاککردنەوەی لیستی ناوی ئەو پێشمەرگانە لەناوی کەسانی ناشایستە، ئیمتیازێکی دارایی شایستەیان بۆ دابین بکرێت، لەبەر ڕۆشنایی یاسای ژمارە (٣٣)ی ساڵی ٢٠٠٧ یاسای ڕێزلێنانی پێشمەرگە، زێرەڤانی هەرێمی کوردستان ـ عیراق،ی یان یاسای ژمارە (٣٤)ی ساڵی ٢٠٠٧ یاسای خانەنشینی کەم ئەندامانی پێشمەرگە، زێرەڤانی هەرێمی کوردستان ـ عیراق یان یاسای ژمارە (٣٨)ی ساڵی ٢٠٠٧ یاسای ڕاژە و خانەنشینی پێشمەرگە، زێرەڤانی هەرێمی کوردستان ـ عیراق بەپێی تایبەتمەندی.

پێشنیاری چوارەم:

١/ هەڵوەشاندنەوە هەڵوەشاندنەوەی بە پلەی وەزیر و بریکاری وەزارەت و ڕاوێژکار و بەڕێوەبەری گشتی و هەر پلەیەکی دیکەی مەدەنی و سەربازی.

٢/ ئەو كەسانەی پێشمەرگەی شۆڕشگێڕی دێرینن (٣٣) ی ساڵی ٢٠٠٧ یاسای ڕێزلێنانی پێشمەرگە، زێرەڤانی هەرێمی کوردستان ـ عیراق یان یاسای ژمارە (٣٤)ی ساڵی ٢٠٠٧ یاسای خانەنشینی کەم ئەندامانی پێشمەرگە، زێرەڤانی هەرێمی کوردستان ـ عیراق، یان یاسای ژمارە (٣٨)ی ساڵی ٢٠٠٧ یاسای ڕاژە و خانەنشینی پێشمەرگە، زێرەڤانی هەرێمی کوردستان ـ عیراق بەپێی تایبەتمەندی و ئیمتیازێکی داراییان بۆ ببڕێتەوە.

پێشنیاری/٥ لیژنەیەك پێك بهێندرێت بۆ جیاکردنەوەی ئەوانەی شۆڕشگێڕانە و ئەوانەی بە ناشایستە ئەو پۆست و پلانانەیان وەرگرتووە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، بەڕێزن سەبارەت بەماددەی/ ٩ پێنج پێشنیار هەیە، ئیمتیازی دارایی کە باس دەکرێ بە گوێرەی قانونی (٣٣ و ٣٤ و ٣٨) مەبەست لەوەیە لەناو ئەو یاسایانە بەچی هات بێت بەوە وەری دەگرن، قەلەقیەك هەیە لەسەر ئیمتیازی دارایی چەند نووسینێکمان بۆ هاتووە، ئێستا پێشنیاری یەکەم وەك خۆی دەخەینە دەنگدان، (٨٠) دەنگ، پێشنیاری دووەم هەر بەڕێزێك لەگەڵ پێشنیاری دووەمە؟ بورن یەك کەس، پێشنیاری سێیەم هەر کەسێك لەگەڵ پێشنیار سێیەمە؟ یەکە کەس، پێشنیاری چوارەم؟ کەسی لەگەڵ نییە، پێشنیاری پێنجەم؟ کەسی لەگەڵ نییە، وەك خۆی بە (٨٠) دەنگ پەسەند کرا، ماددەی/ ١٠ کاك چیا فەرموو.

بەڕێز چیا حمید شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناڤێ یەزدانێ مەزن، ..... .

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سۆران قسەیەکی هەیە فەرموو.

بەڕێز سۆران عمر سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەپێی ماددەی/١٨ لەپەیڕەوی ناوخۆ بڕگەی/٤ بەرزەفەتکردنی گفتوگۆکان و پارێزگاری کردن لە ڕێکارییەکان و پارێزگاری کردن لە شکۆی پەرلەمان لە ئەرك و دەسەڵاتەی بەڕێزتانە ئەو چەپڵەلێدانەی لە پاش تێپەڕاندنی ماددەی پێشوو ڕۆشت، پەیوەندی بە خوێندنەوەکەی کاك جلالەوە هەبوو نەك بە پەیوەندی بە تێپەڕبوونی ماددەکەوە هەبوو، هیوادارم ئەو ئەرك و دەسەڵاتەی خۆت لەبەرزەفت کردنی گفتوگۆ و پاراستنی شکۆی پەرلەمان جێ بەجێ بکەی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ جارێکی تر بەهیچ شێوەیەك چەپڵە لێ نادرێ، بۆ دەنگی بەرزی کاك جلال ئەو چەپڵەیە لێدراوە، جارێکی تر چەپڵە بۆ ئەو جۆرە بابەتانە دووبارە نابێتەوە، دروستە نوقتە پەیڕەوییەکە، ماددەی/ ١٠ فەرموو کاك چیا.

بەڕێز چیا حمید شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی/ ١٠:

ڕاستکردنەوەی مووچە خانەنشینی سەرجەم ئەو کەسانەی کە بەشێوەیەکی نایاسایی یان بەپلەی بەرزتر لە پلەی شایستەی خۆیان خانەنشین کراون یان لەسەر بنەمای هەژمارکردنی نایاسایی ساڵانی خزمەتی وەزیفی خانەنشین کراون ڕاستکردنەوەی مووچەی خانەنشینان بەو مووچەیەی بە پێی یاسا کارپێکراوەکان شایستە دەبن، وەك لەم یاسایەدا ئاماژەیان پێکراوە، بۆ ئەو ماددەیە دوو پێشنیار هەیە، پێشنیاری یەکەم: وەك خۆی،

پێشنیاری دووەم:

ڕای لیژنەی هاوبەشە/ هەڵوەشاندنەوەی مووچەی خانەنشینی سەرجەم ئەو کەسانەی کە بەشێوەیەکی نایاسایی خانەنشین کراون و ڕاستکردنەوەی مووچەی خانەنشینی سەرجەم ئەو کەسانەی کەبە پلەی بەرز تر لە پلەی شایستەی خۆیان خانەنشین کراون یان لەسەر بنەمای هەژمارکردنی نایاسایی ساڵانی خزمەتی وەزیفی خانەنشین کراون، ڕاستکردنەوەی مووچەی خانەنشینان بەو مووچەیەی بەپێی یاسا کارپێکراوەکان شایستە دەبن وەك لەم یاسایەدا ئاماژەیان پێکراوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، ماددەی/ ١٠ دوو پێشنیار هەیە، پێشنیاری یەکەم وەك خۆی هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمانی لەگەڵە؟ (١) کەس، پێشنیاری دووەم ڕای لیژنەی هاوبەش هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمانی لەگەڵە با بفەرمووێ دەنگ بدات؟ بەڵێ بە (٧٦) دەنگ پەسەندکرا، حوکمەکانی کۆتایی ماددەی/ ١١ فەرموون.

بەڕێز هێڤیدار احمد سلمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی هەشتەم

حوکمەکانی کۆتایی

ماددەی/ ١١:

یەکەم/ دەبێت وەزیری پەیوەندار و سەرۆکی پەیوەنداری لایەنی نەبەستراو بە وەزارەت و فەرمانبەری تایبەتمەند حوکمەکانی ئەم یاسایە جێ بەجێ بکەن.

دووەم/ دیوانی چاودێری دارایی هەرێمی کوردستان پابەندە بە پشکنین و وردبینی کردن و بەدواداچوونی جێ بەجێ کردنی ئەحکامەکانی ئەم یاسایە و یاسا پەیوەندارەکانی تر، ئامادەکردنی ڕاپۆرت لەبەر ڕۆشنایی یاسای دیوانی چاودێری دارایی هەرێمی کوردستان ـ عیراق ژمارە (٢)ی ساڵی ٢٠٠٨.

سێیەم/ دەستەی دەستپاکی و داواکاری گشتی لەهەرێمی کوردستان ـ عیراق بەپێی تایبەتمەندی پابەندن بە وەرگرتنی ڕێکاری پێویست یاسایی پێویست بۆ جێ بەجێ کردنی ئەحکامەکانی ئەم یاسایە.

پێشنیارەکانی ماددەی/ ١١

پێشنیاری یەکەم/ وەکو خۆی.

پێشنیاری دووەم/ ڕای لیژنەی هاوبەش:

١/ دەبێت دەسەڵاتی جێ بەجێ کردن و لایەنە پەیوەندارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێ بەجێ بکەن.

٢/ وەك خۆی.

٣/ دەستەی دەستپاکی و داواکاری گشتی لە هەرێمی کوردستان ـ عیراق بەپێی تایبەتمەندی پابەندن بەوەرگرتنی ڕێکاری یاسایی پێویست بەرامبەر هەر کارمەند و بەرپرسێك کە بەربەست و ئاستەنگ بۆ جێ بەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، ماددەی/ ١١ پێشنیارەکان دەخەینە دەنگدان، پێشنیاری یەکەم/ وەك خۆی، .... بەڵێ غەڵەتی ئیملائی لە کوێیە؟.

بەڕێز زانا خالد سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕای لیژنەی هاوبەش بڕگەی سێیەم لە کۆتاییەکەی دا دەڵێ (بەوەرگرتنی ڕێکاری یاسایی پێویست بەرامبەر هەر کارمەند و بەرپرسێك کەبەربەست و ئاستەنگ بۆ جێ بەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دروست دەکەن، دەبێ زیاد بکرێ.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ دروستە، پێشنیاری یەکەم وەك خۆی دەخەینە دەنگدان؟ کەسی لەگەڵ نییە؟ پێشنیاری دووەم ڕای لیژنەی هاوبەش دەخەینە دەنگدان، بەو تەعدیلەی کاك زانا وتی کە دروستیشە؟ بە دەنگی (٨٨) پەرلەمانتار پەسەند کرا، ماددەی/ ١٢ کەرەمکەن، دەفەرموو.

بەڕێز شایان کاکە صالح محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵامی پرسیارەکەم وەرنەگرتەوە بەڕێز لیژنە هاوبەشەکان؟.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ پێشنیارێکی هەبووە دانەنراوە، کاك جلال فەرموو.

بەڕێز جلال محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە بەڕێز د.شایان پێشنیارێکی هەبووە و سێ پشتیوانیشی هەبوو، دەبوو تەسبیت بکرێ، بەڵام لەبەرئەوەی لە لیژنە هاوبەشەکان چۆن بلێی ڕایەکمان گەڵاڵە کرد ئەوەی کە ئەو ئەیویست لەڕای لیژنە هاوبەشەکە تەسبیت بووە، یەعنی مەبدەئەکەی جێگیر بووە، بۆیە پێویستی نەدەکرد جارێکی تر دووبارەی بکەینەوە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەردەوام بن ماددەی/ ١٢ کاك هێڤیدار فەرموو.

بەڕێز هیڤیدار احمد سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی/١٢

یەکەم/ دامەزراندن لەهەر وەزیفەیەکی پلە باڵا، بەڕێوبەری گشتی و ڕاوێژکار و سەرووتر لەهەر سێ سەرۆکایەتیەکە و وەزارەتەکان و لایەنی نەبەستراو بە وەزارەت ڕادەگیرێ، مەگەر تەنها لەو کاتەی پلەی چۆڵ هەبێ.

دووەم/ خانەنشین کردنی فەرمانبەر بە پلەی بەڕێوەبەری گشتی و سەرووتر کە پێکهاتەی ئیداری لە ئاستی بەڕێوەبرایەتی گشتی و سەرووتر بەڕێوە نابات بەپێی ئەحکامەکانی هەردوو ماددەی حەوتەم و هەشتەمی ئەم یاسایە دەبێت، یان دەگوازرێتەوە بۆ شوێنێکی تر لە کاتی هەبوونی شوێنی وەزیفی بەتاڵ کە لەگەڵ ناونیشانی وەزیفی شایستەی خۆی دەگونجێت، بەڕازی بوونی ئەو شوێنەی بۆی دەگوازرێتەوە.

سێیەم/ حوکمەکانی بڕگەی دووەمی ئەم ماددەیە سەرۆکی یەکە ئیداریەکانیش پارێزگار و قایمقام و بەڕێوەبەری ناحیە دەگرێتەوە کە هیچ یەکەیەکی ئیداری بەڕێوە نابەن.

چوارەم/ مەرجەکانی دامەزراندن بە پلەی بەڕێوەبەری گشتی و بەرەوژوور جگە لە مەرجەکانی فەرمانبەرایەتی وەزیفەی گشتی بەپەیڕەوێك دەستنیشان دەکرێت کە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەردەچێت کەتێیدا ڕەچاوی بڕوانامە و پسپۆری و ساڵانی خزمەت و شارەزایی و لێهاتووی بکرێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان پێشنیارەکانی ماددەی/ ١٢

پێشنیاری یەکەم/

وەکو خۆی.

پێشنیاری دووەم/

ڕای لیژنەی هاوبەش.

یەکەم/ دامەزراندن لە وەزیفەیەکانی بەڕێوبەری گشتی و ڕاوێژکار و سەرووتر لە دامەزراوە دەستووریەکانی هەر یمی کوردستان - عیراق ڕادەگیرێ مەگەر تەنها لەو کاتەی پلەی چۆڵ هەبێ.

دووەم/ خانەنشین کردنی فەرمانبەر بە پلەی بەڕێوەبەری گشتی و سەرووتر کە پێکهاتەی ئیداری لە ئاستی بەڕێوبەرایەتی گشتی و سەرووتر بەڕێوە نابات بە بێ حوکمەکانی بڕگەی/٨ لە ماددەی/٧ ی ئەم یاسایە دەبێت، یان دەگوازرێتەوە بۆ شوێنێکی تر لە کاتی هەبوونی شوێنی وەزیفی بەتاڵ کە لەگەڵ ناونیشانی وەزیفی شایستەی خۆی دا دەگونجێت.

سێیەم/ وەکو خۆی.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ ئێمە بۆ ماددەی/١٢ دوو پێشنیارمان هەیە یەکێکیان وەکو خۆی، یەکێکیان ڕای لیژنەی هاوبەش، یەکەم جار وەك خۆی دەخەینە دەنگدان، هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمانی لەگەڵە؟ ڕای لیژنەی هاوبەشتان لابردووە یان غەڵەتی تەبعە؟ بەڵێ بەڕێزان باس لە مەرجەکانی دامەزراندن بە پلەی بەڕێوەبەری گشتی و بەرەوژوور دەکات کە ئەنجومەنی وەزیران پەیڕەوێك بە مەرجەکانی دەردەکات لاتان داوە یان هەڵەی تەبعە؟ تیایەتی لیژنە هاوبەشەکان؟ دەتانەوێ بمێنێتەوە ئەو سیغەیەی ئێستا داتان ناوە، ئەو بڕگەیە نامێنێتەوە بەڕێزان، بەڵێ بەڕێزان کەواتە بڕگەی چوارەم لە ڕای لیژنە هاوبەشەکان وەکو خۆی دەمێنێتەوە، وەك خۆی هەر بەڕێزێك لەگەڵیەتی ماددەکە؟ (٣) کەس، پێشنیاری لیژنەی هاوبەش هەر بەڕێزێك لەگەڵیەتی؟ بە چوارەمەوە بێگومان، بەڵێ بە (٨٢) دەنگ پەسەند کرا، بەڵێ ماددەی/ ١٣ فەرموون.

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی/١٣

یەکەم/

١- وەزارەتی دارایی و ئابووری لە چوارچێوەی ڕێکخستنەوەی بواری بانکی لە هەرێم بە ئەلیکترۆنی کردنی خزمەتگوزاریە بانکیەکان ئەژمێرێکی تایبەت دەکاتەوە بۆ هەموو مووچەخۆر و سوودمەندێك لە بوجەی گشتی لە پێناوی زامن کردنی پاراستنی گشت شایستە داراییەکان بە شایستە داراییە خەرج نەکراوەکانیشەوە.

٢- چۆنیەتی کردنەوەی ئەم ئەژمێرە و سوود وەرگرتنی مووچەخۆر و سوودمەند لە ئەژمێرەکە بەڕێنمایی دارایی ڕێك دەخرێت کە لایەن وەزارەتی دارایی و ئابووریەوە دەردەچێت، لەبەر ڕۆشنایی بڕگەی/١ ـ ١ ی ئەم ماددەیە.

دووەم/ لەبەر ڕۆشـــنایی ئەو بـــڕە پـــارەیەی کە بە فیعلـــی لە خەرجیەکـــان دەگەڕێـــتەوە لە دەرئەنجامی جێ بەجێ کردنـی ئەم یاسـایە دەبێـت ئەنجـومەنی وەزیـران ئەولەویەت بـدات بە پێداچوونەوە بە کەمتـرین مـووچەی خانەنشـینی لە هەرێـم بە ئاراسـتەی زیـادکردن و بەرەچـاو کردنی بژێوی و گوزەرانی ئەو کەسانەی کە کەمترین مووچەی خانەنشینی وەردەگرن.

پێشنیاری یەکەم/ وەك خۆی.

پێشنیاری دووەم/ ڕای لیژنە بەم شێوەیەیە:

یەکەم/

١- وەزارەتـی دارایـی و ئـابووری لە چوارچێـوەی ڕێکخسـتنەوەی بـواری بـانکی لە هەرێـم و بە ئەلیکترۆنـی کردنـی خزمەتگـوزاریە بانکیەکـان و ئەژمێرێکـی تـایبەت دەکـاتەوە بـۆ هەمـوو مووچەخۆر و سوودمەندێك لە بودجەی گشتی لە پێناوی زامن کردنی پاراستنی گشت شایستە داراییەکان، بە شایستە داراییە خەرج نەکراوەکانیشەوە.

٢- چـۆنیەتی کـردنەوەی ئەم ئەژمێـرە سـوود وەرگرتنـی مووچەخـۆر و سـوودمەند لە ئەژمێـرەکە بەڕێنمایی دارایی ڕێك دەخرێت کەلەلایەن وەزارەتی دارایی و ئابووریەوە دەردەچێت.

لەبەر ڕۆشنایی بڕگەی یەکەم ـ ١ ی ئەم ماددەیە.

دووەم/ لەبەر ڕۆشـــنایی ئەو بـــڕە پـــارەیەی کە بە فعلـــی لە خەرجیەکـــان دەگەڕێـــتەوە و لە دەرئەنجـامی جـێ بەجـێ کردنـی ئەم یاسـایە دەبێـت ئەنجـومەنی وەزیـران ئەولەویەت بـدات بەپێـداچوونەوە بە کەمتـرین مـووچەی خانەنشـینی لە هەرێـم و بە ئاراسـتەی زیـاد کـردن و بەرەچاوکردنی بژێوی و گوزەرانی ئەو کەسانەی کە کەمترین مووچەی خانەنشینی وەردەگرن.

سێیەم/ پێویستە لەسەر وەزارەتـی دارایـی و ئـابووری حکـومەتی هەرێمـی کوردسـتان ـ عیـراق ڕێکاری یاسایی پێویست بۆ وەرگرتنەوەی قەرزە بازرگانیەکـان بگرێتە بەر و پێـداچوونەوە بەو موڵك و ماڵانەدا بکرێت وەك گەرەنتی بۆ دانەوەی ئەم قەرزانە دانراون.

پێشنیاری سـێیەم/ وەك خـۆی، بەڵام بـڕگەی یەکەم خـاڵی دووەمـی حکـومەت لە مـاوەی شـەش مانگ تێپەڕ نەکات لە دوای بەرکاربوونی ئەم یاسایە ئەژمێری بانکی دروست بکات.

پێشـنیاری چـوارەم/ ئەو ئەژمێـرە بـانکیەی کە وەزارەتـی دارایـی و ئـابووری دەیکـاتەوە بـۆ پێدانەوەی شایستە داراییەکانی مووچەخۆران لەماوەی سێ قۆناغ بدرێت. زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان سەبارەت بە ماددەی/١٣ چوار پێشنیار هەیە، پێشنیاری یەکەم وەك خۆی دەخەینە دەنگدان، هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمانی لەگەڵە؟ .... فەرموو کاك سۆران.

بەڕێز سۆران عمر سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەموو فراکسیۆنەکان بە بێ جیاوازی داواکراوە کەمترین ڕێژەی خانەنشینی کە حکـومەت لێـرە چەسپاندویەتی لە مەردوداتی ئەم جێ بەجـێ کردنـی یاسـایە بەرزی دەکـاتەوە، واتـا حکـومەت

ئیستعدادی ئەوەی هەیە مەردوداتی ئەمە سەرف بکاتەوە بۆ کەمترین مووچەی خانەنشینی، زیاتر لە (٢٥) پەرلەمانتار پێشنیاری کردووە، لەنێوانی هەموو پێشنیارەکاندا (٤٠٠) هەزار کەمترین مووچەی خانەنشینی بێ و پاشەکەوتەکەش ڕێکاری دانەوەی دیار بێت، تەنها حساب بانکی نەبێ، بۆ ئەمە داخل نەکراوە کە حکومەت نەیوتووە بارگرانییە، وتویەتی بەرزی دەکەمەوە، ئێمەش داوا دەکەین (٤٠٠) هەزار بێ، ئەمە بۆ داخل نەکراوە؟.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ دروستە فەرموون لیژنەی یاسایی؟.

بەڕێز هیڤیدار احمد سلمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەکاتی نووسینەوەی ئەم دەقە قانوونییە کەلەگەڵ حکومەت ڕێککەوتین لیژنەی دارایی بەڕێز کاك سۆرانیش لەگەڵمان بووە و ئەندامی لیژنە بووین، پێش ئەوەی لەگەڵ سەرۆکی حکومەت و ستافی حکومەت دابنیشین ڕێککەوتنی هاوبەش هەبووە و ئەو داواکاریانەی کە پێشکەشی دەکەین لەوانە کەمترین مووچە بکرێت بە (٣٠٠) هەزار، سێ خاڵمان هەبوون، هەر سێ خاڵەکە پێکەوە بەکۆی ئەندامانی لیژنەی دارایی چووین و لەگەڵ حکومەت دانیشتین بەڕێز سەرۆکی حکومەت و بەڕێز جێگری سەرۆکی حکومەت و بەڕێزان ستافی حکومەت ئەوانەی کەپەیوەندیدارن بە نووسینەوەی ئەم ڕاپۆرتە پێکەوە داواکاریەکەمان پێشکەش کرد و لەسەر ئەو دەقە ڕێککەوتن، دواتر ستافی حکومەت هاتنە پەرلەمانی کوردستان و لەلیژنەی پرۆتۆکۆڵ، یەعنی لە هۆڵی پرۆتۆکۆڵ لەگەڵیان دانیشتینەوە، گەیشتینە ئەو سیغەی کۆتایی ئەمە ڕێککەوتنی لیژنەی داراییە بەناوی هەموو پەرلەمانی کوردستان لەگەڵ حکومەت کراوە هەموو ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمانی کوردستان، هەموو ئەندامان بەدەستەی سەرۆکایەتییەوە لەمن باشتر و لە هەموو ئەو برادەرانە باشتر دەزانن کە هەر بابەتێکی پارەی لەگەڵ بێ و تەبیعاتی مالی حکومەت بڵێ ناتوانم جێ بەجێ ی بکەم بۆ پەرلەمانی کوردستان بەباشمان نەزانی قانوونێك دەربچێت حکومەت جێ بەجێی نەکات، ڕێز و ئیحترام.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ مامۆستا عبدالستار فەرموو.

بەڕێز عبدالستار مجید قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر بەپێی ماددەی/٩١ بڕگەی/٣ من پێموایە بەڕاستی لە کۆی ئەم پرۆژەیەدا پارەیەکی باش بۆ خەزێنەی حکومەتی هەرێمی کوردستان دەگەڕێتەوە، من پێموایە داهاتی هەرێمی کوردستان بەپێی ئەوەی بەڕێز سەرۆکی حکومەت کە باسی کردووە زیادی کردووە، بەشە بودجە لە عیراقەوە دێت، ئێمە داوامان کردووە و کاتی خۆی باسمان کرد، یەعنی ژمارەیەکی زۆر لە پەرلەمانتاران هەمو بۆ قەزیەی پاشەکەوتی مووچە کە زۆر بەڕوونی و بەڕاشکاوی بوترێ

حکومەت گرەنتی دانەوەی دەکات، بە قۆناغیش بێ زۆر ئاساییە، کەسیش نەیوتووە بەیانی پاشەکەوتی مووچەکەم بدەنەوە.

دووەم/ ئەوەی تریش بەڕاستی خانەنشینی کە ئێمە لەگەڵ ئەوەین ئەو پلە باڵاکان بەم شێوەیە کەم بکرێتەوە و تەواو کەم بکرێتەوە، بەڵام نەك یەعنی ئەوە ئەو خەرجیەی کە دەگەڕێتەوە بۆ حکومەت با بخرێتە سەر ئەوەی کە خانەنشینی هەرێمی کوردستان لە (٤٠٠) هەزار کەمتر نەبێ، من بەڕاستی بەشتێکی نایاسایی دەبینم، دەبوو تێیدا بووایە ئەگەر حکومەت لەم قۆناغەش نەتوانێ ئەمە جێ بەجێ بکات بەهۆی بارگرانی داراییەوە کە دەبێ بۆ خەڵکی بسەلمێنێ بۆ پێی جێ بەجێ ناکرێ، با تێیدابایە بەڕاستی، یەعنی زۆربەی هەرە زۆری ئەوەی کە لێرەش دانیشتووە و ماوەتەوە پێموایە لەگەڵ ئەوەیە حەقیقەتەن، بۆیە من بە خاڵێکی پەیڕەوی پێموایە پێشێل کردنی یاسایە داوای لێ بوردن دەکەم، بۆیە بەڕاستی من ئەم هۆڵە بەجێ دەهێڵم ئەگەر ئەمەی تێ نەخرێ، ئەم دوو داواکارییەی تێ نەخرێ بەجێی دەهێڵم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ کاك د.ڕێبوار فەرموو.

بەڕێز د.ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر لە دەستپێکی پەسەند کردنی ئەم یاسایە و دەنگدان لەسەری لەڕاستی دا پێشێلکردنێکی زۆر ڕوون و وازح هەبوو بۆ پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمان، لە ماددەی/٩ نۆهەد هەردوو بڕگەی دووەم و سێیەم سەبارەت بە بڕگەی سێ ئاماژە بەوەکرا لە کاتی پەسەند کردنی پرۆژە یاسایەکان دەرگا بۆ هیچ گفتوگۆیەك ناکرێتەوە، هیچ گفتوگۆیەك وەرناگرین، بڕگەی دوو ئاماژە بەوەکرا کە ئەگەر هەر پێشنیارێك پێشتر هەبووبێ لەلایەن چەند پەرلەمانتارێکەوە کە پەسەندیش کرابێ لە ماوەی خوێندنەوەی دووەم و خوێندنەوەی سێیەم ئەو پەرلەمانتارە بەڕێزە دەتوانێ سەردانی سکرتێر بکات یان لیژنە تایبەتمەندەکان بزانێ کە ئایا پێشنیارەکەی جێگیر کراوە یان نا، خاڵێکی تر کە دەمەوێ ئاماژەی پێ بکەم، بەڕێز وەزیری دارایی لە خوێندنەوەی دووەم دا لێرە ئامادەبوو ئەو بەڕێزانە پرسیاریان کرد لەبارەی ئەوەی کە ئایا حکومەت دەتوانێ ئەم تەبیعاتانە هەڵگرێ بە زیادکردنی ئەو مووچەیە وەزیری دارایی وتی نەخێر لە توانامان دانییە کە ئەمە بکەین، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ کاك هاوڕێ فەرموو.

بەڕێز هاوڕێ بنا محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە و میهرەبان، لە پەیڕەوی ناوخۆ ماددەی(٩١) و بڕگە سێ داخل دەبم، ڕاستی ماددەی (١٣) لەپێشتر ماددەی (١٥) بوو، ئێمە کۆمەڵێك پێنشیارمان کردووە زۆر لە پەرلەمانتاران

پشــتیوانیان کــرد و پشــتگیریان کــرد، بەهەمیشــەیی کردنــی گرێبەســتەکان لەو داهــاتەی کە دەگەڕێتەوە بۆ خەزێنەی حکومەت و ئەو پێشـنیارە کـراو پشتگیریشـی هەبـوو، بەڵام بەداخەوە ئێستا نەمـاوە، وە گەڕانەوەی پاشـەکەوتی مـووچە بە هەمـان شـێوە لەگەڵ ئەوەی کە کەمتـرین خانەنشینی فەرمانبەران چوار سەد هەزار کەمتـر نەبـێ داوای ڕوونکـردنەوە لە لیـژنەی یاسـایی دەکەم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سەرۆکی لیژنەی یاسایی ڕوونکردنەوەی خۆتان بدەن دوایی دەیخەینە دەنگـدان، فەرمـوو کاك زیاد.

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەك لە پێشتووتریش دا هاوکارم باسی کرد کە ئێمە لەدوای ئەوەی کە لەلیژنەی دارایی هەمـووە وەزیرە بەڕێزەکان هاتنە لیژنە بەرچاو ڕوونیەکی تەواومان دا، لەدوا جاردا ئێمە لەگەڵ سـەرۆکی حکومەت و جێگری سەرۆکی حکومەت و وەزیرە تایبەتمەندەکان کە زۆربەیان لەوێ بوون، ئـێمە چوار پێشنیارمان برد کە پێشنیاری هەر (١١) ئەندامەکەی لیـژنەی دارایـی بـوو، چـووین هەر (١١) شــمان بەیەکەوە چــووینە ئەوێ و لەوێ دانیشــتین وردەکــاریەکی زۆرمــان کــرد و پێشــنیاری ئەوەمان کرد کە ئەو پارەیەی کە دەگەڕێتەوە (٤٠٠) هەزار دینار مـن پێشـنیارم کـرد کە کەمتـرین مووچە (٤٠٠) هەزار بێت و لەم پارەیەوە بگەڕێـتەوە، دوای گفتوگۆ و موناقەشـەیەکی زۆر ئەوە بوو کە هیچ لایەکمان نە وەزارەتـی دارایـی و نەئـێمە لە لیـژنەی دارایـی و نە حکـومەت بەرچـاو ڕوونیمان نەبووە کە لە جێ بەجێ کردنی ئەم یاسایە چەند پارە دەگەڕێتەوە بۆ حکومەت، بـۆیە ئەو بڕگەیەی دووەممان داناوە لەناو ماددەی/١٣، لەبەرئەوە کەهاتینە ئێرە دیارە ئـێمە هەمـوو و لیژنەی داراییش بەنوێنەرایەتی هەموو لایەك ڕۆیشتووین ئێمە ئەم ڕوونکردنەوەیەمـان داوە بە لیژنەی یاسایی، لەبەر ڕۆشـنایی ئەم ڕوونکـردنەوەیەی ئـێمە ئەوان لەڕووی قـانونیەوە ئەوەیـان کــرد کە نــابێ تیــای بێــت، تەبــعەن لەڕووی قــانونییەکەوە ئەوان بڕیــاردەدەن، بەڵام ئــێمە ڕوونکردنەوەکەمان دانێ و زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵــێ ئەو بــڕگەیەی کە داتــان نــاوە زەمــانەتی ئەوە دەکــات کە ئەگەر پــارەی زیــاتر مــایەوە بەکاربهێندرێ بۆ زیاد کردنی کەمترین خانەنشینی؟

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەبێ لەم وڵاتە هەمووومان بڕوامان بە یاساکان هەبێ، ئەمە یاسایە و پەرلەمانی کوردستان دەری دەکات، من بڕوام بەوە نەبێ بڕگەیەك لەناو ماددەیەکی یاسایەکە جێی بۆتەوە دەنگی لەسەر دەدرێ ببێتە یاسا کەواتە بڕوام بەهیچ شتێك نییە و زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ بەڕێزان دەیخەینە دەنگدان، پێشنیاری یەکەم وەك خۆی؟ کەس لەگەڵی نییە، پێشنیاری دووەم/ ڕای لیژنەی هاوبەش؟ بە دەنگی (٧٦) ئەندامی پەرلەمان پێشنیاری دووەم پەسەند کرا، پێشنیاری سێیەم کێ ی لەگەڵە؟ کەسی لەگەڵ نییە، پێشنیاری چوارەم؟ کێی لەگەڵە؟ کەسی لەگەڵ نییە، بەڕێزان ماددەکە بە دەنگی (٧٦) ئەندامی پەرلەمان بەپێشنیارەکەی لیژنەی هاوبەش پەسەند کرا، ماددەی/١٤ فەرموون.

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی/١٤

یەکەم/ جێ بەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە ئاسەواری دارایی و دادوەری لێ ناکەوێتەوە بۆ حاڵەتەکانی پێش کەوتنە بواری جێ بەجێ کردنی یاساکە لەسەر ئەو کەسانەی کە دەیانگرێتەوە.

دووەم/ ئەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە مافی ئەوەیان هەیە بەپێی حوکمەکانی یاسای بەرکار تانەی یاسایی بدەن.

ماددەی/١٤ چەند پێشنیارێکی هەیە، وەك خۆی هیچ پێشنیارێك نییە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

هیچ پێشنیارێك نییە، بەڕێزان بۆ ماددەی/١٤ هیچ پێشنیارێك نییە، هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمانی لەگەڵە بابفەرمووێ دەنگ بدات؟ بەڵێ بە دەنگی (٨٦) پەرلەمانتار پەسەند کرا، ماددەی دوای ئەوە فەرموو کاك زیاد.

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی/ ١٥

نابێ هیچ کەسێ خانەنشین بکرێ یان هەر ئیمتیازێکی دیکەی دارایی لەژێر هیچ پاساو و ناونیشانێك دا پێ بدرێت، ئەگەر پێشتر بە شایستەی بوونی یاسایی لە تۆمارەکانی داتابەیسی

سیستمی بایۆمەتری پەیڕەو کراو لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستان تۆمار نەکرابێت و بەرایی نەبێت، مووچەی خانەنشینی بۆ میراتگرانی یاسایی و موستەحەق خەرج ناکرێت تاوەکو تۆمار نەکرێ لە داتا بەپێی سیستمی بایۆمەتری.

ماددەی/ ١٥ وەك خۆی و هیچ پێشنیارێك نییە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان وەك خۆی ماددەی/ ١٥ دەخەینە دەنگدان هەر بەڕێزێکی لەگەڵە؟ زۆر سوپاس بە دەنگی (٨٣) ئەندامی پەرلەمان پەسەند کرا، ماددەی دوای ئەوە فەرموو کاك زیاد.

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی/١٦

یەکەم/ ئەحکامەکانی ئەم یاسایە هەمـوو حاڵەتەکانی پێش بەرکاربوونی ئەم یاسایەش دەگرێتەوە و پێویستە خۆیان بگونجێنن لەگەڵ ئەم یاسایە.

دووەم/ کار بەهیچ دەقێکی یاسایی یان بڕیارێکی ناکۆك لەگەڵ ئەحکامەکانی ئەم یاسایە ناکرێت یاسای خانەنشینی خاوەن وەزیفە باڵاکانی هەرێمی کوردستان ـ عیراق ژمارە (٣٦)ی ساڵی ٢٠٠٤ هەڵدەوەشێتەوە.

ماددەی/١٦

پێشنیاری یەکەم/ وەك خۆی.

پێشنیاری دووەم/ ڕای لیژنە هاوبەشەکان:

١- حوکمەکانی ئەم یاسایە هەموو حاڵەتەکانی پێش بەرکار بوونی ئەم یاسایە دەگرێتەوە، پێویستە خۆیان بگونجێنن لەگەڵ ئەم یاسایە.

٢- کار بە هیچ دەقێکی یاسایی یان بڕیارێکی ناکۆك لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایە ناکرێت.

٣- یاسای خانەنشینی خاوەن وەزیفە باڵاکانی هەرێمی کوردستان ـ عیراق ژمارە (٣٦)ی ساڵی ٢٠٠٤ هەڵدەوەشێتەوە.

زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ بەڕێزان سوپاس بۆ جەنابت، ماددەی/١٦ تەنها دوو پێشنیار هەیە، یەكەم وەك خۆی هەر ئەندامێكی بەڕێزی پەرلەمان لەگەڵ ئەوەیە وەك خۆی بێت؟ كەسی لەگەڵ نییە، دووەم ڕای لیژنەی هاوبەش؟ بەڵێ سوپاس بە دەنگی (٨٦) ئەندامی پەرلەمان پەسەند كرا، ماددەی دوای ئەوە فەرموو.

بەڕێز چیا حمید شریف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی/١٧

پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران پەیڕەو دەربكات بۆ ئاسانكاری جێ بەجێ كردنی حوكمەكانی ئەم یاسایە لە ماوەیەك كەلە (٦٠) ڕۆژ تێ پەڕ نەكات لەڕۆژی دەرچوواندنی ئەم یاسایە.

ماددەی/١٧ وەك خۆی هیچ پێشنیارێك نییە.

پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران پەیڕەو دەربكات بۆ ئاسانكاری جێ بەجێ كردنی حوكمەكانی ئەم یاسایە لە ماوەیەك كەلە (٦٠) ڕۆژ تێ پەڕ نەكات لەڕۆژی دەرچوواندنی ئەم یاسایە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس بەڕێزان، سەبارەت بە ماددەی/١٧ هیچ پێشنیارێك نییە وەك خۆی هەر بەڕێزێك لەگەڵیەتی؟ بەڵێ زۆر سوپاس بە دەنگی (٨٩) ئەندامی پەرلەمان پەسەند كرا، ماددەی دوای ئەوە فەرموون.

بەڕێز چیا حمید شریف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی/١٨

پێویستە ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندارەكان حوكمەكانی ئەم یاسایە جێ بەجێ بكەن.

ماددەی/١٨ وەك خۆی هیچ پێشنیارێك نییە.

پێویستە ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندارەكان حوكمەكانی ئەم یاسایە جێ بەجێ بكەن.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، بەڕێزان ماددەی/ ١٨ وەك خۆی هیچ پێشنیارێك نییە؟ بەڵێ زۆر سوپاس بە دەنگی (٨٧) ئەندامی پەرلەمان پەسەند كرا، ماددەی/١٩ فەرموون.

بەڕێز ژیان ظاهر احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم یاسایە لە رۆژنامەی فەرمی وەقائیعی کوردستان بڵاودەکرێتەوە و لەدوای تێپەڕبوونی (٩٠) ڕۆژ لەڕێککەوتی دەرچوونی پەیڕەوی هاتوو لە ماددەی/١٩ ی ئەم یاسایە دەکەوێتە بواری جێ بەجێ کردن.

بۆ ماددەی/١٩ هیچ پێشنیارێك نییە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ بەڕێزان بۆ ماددەی/١٩ هیچ پێشنیارێك نییە، هەر بەڕێزێك لەگەڵیەتی وەك خۆی؟ زۆر سوپاس بە دەنگی (٨٩) ئەندامی پەرلەمان پەسەند کرا، هۆیەکانی دەرچوواندن بەڕێزان.

بەڕێز سوسن محمد میرخان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هۆیەکانی دەرچوواندن

لەپێناوی ڕێکخستنەوەی بواری وەزیفەی گشتی و خانەنشینی لەسەرجەم بوارەکانی شارستانی و پێشمەرگایەتی و هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ، هەروەها تەرخان کراوەکانی چاودێری کۆمەڵایەتی و بەرپاکردنی دادوەری و یەکسانی لە خەرج کردنی مووچەو دەرماڵە و بەخشین و ئیمتیازاتە دارایە گشتیەکان وە ڕێگرتن لە سوود وەرگرتنی ناڕەواو و نایاسایی لە تەرخان کراوەکانی بودجەی گشتی و لە پێناوی زامنکردنی مووچەی مووچەخۆر و خانەنشین و سوودمەندی چاودێری کۆمەڵایەتی شایستە ئەم یاسایە دەرچوێندرا.

هۆیەکانی دەرچواندن

لەپێناوی ڕێکخستنەوەی بواری وەزیفەی گشتی و خانەنشینی لەسەرجەم بوارەکانی شارستانی و پێشمەرگایەتی و هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ، هەروەها تەرخان کراوەکانی چاودێری کۆمەڵایەتی و بەرپاکردنی دادوەری و یەکسانی لە خەرج کردنی مووچەو دەرماڵە و بەخشین و ئیمتیازاتە دارایە گشتیەکان وە ڕێگرتن لە سوود وەرگرتنی ناڕەواو و نایاسایی لە تەرخان کراوەکانی بودجەی گشتی ئەم یاسایە دەرچوێندرا.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ بەڕێزان ئێمە وەك خۆیمان هەیە لەگەڵ ڕای لیژنەی هاوبەش، یەکەم جار وەك خۆی دەخەینە دەنگدان هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمانی لەگەڵە؟ کەسی لەگەڵ نییە، هۆیەکانی دەرچوواندن وەکو ئەوەی لیژنەی هاوبەش دایانڕشتۆتەوە؟ بەڵێ زۆر سوپاس بە (٨٩) دەنگ

هۆیەکانی دەرچوواندن پەسەند کرا، ئێستاش کۆی یاساکە دەخەینە دەنگدان بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمانی لەگەڵە با بفەرمووێ؟ بەڵێ زۆر سوپاس، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمانی کوردستان ئەم پڕۆژە یاسایە بە کۆی دەنگی ئەندامانی پەرلەمانی ئامادەبووی ئەم هۆڵە پەسەند کرا، (٨٩) کەسە، پیرۆزبایی لە خۆمان و لە گەلی کوردستان دەکەین، ئێستاش بەم شێوەیە دانیشتنەکەمان هەڵدەگرین، زۆر سوپاس.

منی نبی قهوچی	**هێمن هەورامی**	**د. ڕێواز فائق حسێن**
سکرتێری پەرلەمانی	**جێگری سەرۆکی پەرلەمانی**	**سەرۆکی پەرلەمانی**
کوردستان – عێراق	**کوردستان – عێراق**	**کوردستان – عێراق**